

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1234567

Class. latine

~~1072~~

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Bv.

X

d

2

1

Dono Illustr. V. Doctoris
Franc. de Laz.

Collegij Socii Hess. Brunellarii
A V L I G E L L I I
NOCTES ATTICÆ, N

SEV
VIGILIAE ATTICÆ.

QVAS NVNC PRIMVM A MA-
gno mendorum numero magnus vete-
rum exemplarum numerus
reputavit.

HENRICI STEPHANI
NOCTES ALIQVOT PARISIÆ,
Atticis A. Gellij Noctibus seu Vi-
gilijs inuigilatae.

*Eiusdem H. Stephani Annotationes in alios Gellij
locos prodibunt cum Notis Lud. Carrionis (qui vet.
exemplaria contulit) prelo iam traditis.*

P A R I S I I S.
M. D. LXXXV.

CVM PRIVILEGIO CAESA-
RIS, ET GALLORVM REGIS,
in decennium.

P. DELBENEO, REGIS
ET REGINÆ MATRIS CON-
siliario atque Eleemosynario, Ab-
bati Duensi & Belleuillao.

BENEFICIUM dando accepit qui digno dedit, inquit celeberrimus ille mimographus, Laberius. Huius ego consilium sequens, beneficium dando accepturum me dico, quia digno a me datur. Quis enim magis dignus est cui Auli Gellij editio dicetur, quam is qui illum id est illius lectionem, amat atque in pretio habet? & cuius (quod multo maius est) lectio alijs etiam utilitatem afferre aliquam potest: ita ut non sibi tantum sed alijs quoque legere dici queat. Utilitatem enim illam cum alijs communicat qui in ijs quæ legendo observavit, Græcorum proverbio obtemperat, & suis amicis ea secum esse communia, non solum vult, sed etiam letatur. Cuius tam propen-

A ij

se voluntatis fructum aliquem me propediem
percepturum, ex eo spero, quod tibi exemplarium
huius editionis unum subito compingendum cu-
raueris, & eam in certis quibusdam locis cum
aliis conferre velle dixeris. Hoc ego tibi de illa
spondere possum, quā plurimos qui in aliis men-
dosi erant locos, eam mendo carentes tibi esse
exhibituram: sed hoc de omnibus absit ut polli-
cear. Immo ut meis ita & aliorum velut suc-
centuriatis coniecturis locum relictum esse fa-
tear, aduersus ea menda quæ magnis veterum li-
brorum copiis expugnari non potuerunt. Quod
si & tibi (quod spero) succenturiari libuerit, fa-
ciam ut Noctium Auli Gellij studiosi sciant
cui grates agere debeant. Nunquam enim debi-
tam alij laudem mihi arrogavi: atque id multo
minus in posterum quamvis plerique hoc aduer-
sum me peccarint) facere statui.

Nunc autem mihi de hoc saltem gratulari li-
cet, quod hanc Noctium Atticarum editionem
digno (viti dixi) ac non ei dicaui, in quem illa
ipsa iactari prouerbia possent, quæ Gellius in
eos iactat quos earum lectione arcet: hæc inquam,
Nihil cum fidibus graculo, Nihil cum
amaracino sui. Contra verò euenturum erat
istud, si hoc dignatus honore fuisset aliquem
eorum quos Ludonicus Vives sua de his Nocti-

bus tam maledica quàm maleuola censura fascinauit : quorum è numero unum, magni aliqui nominis virum, in aurem, quum voles, nominabo. O quid maleuolentia, quid vindictæ cupiditas non audet ! Itâne Aulum Gellium, tantum virum, tam bene de omni fere literarum genere meritum, à Ludouico Viue, Hispano quidem illo, sed tamen (si Latine linguae puritatem excipias) bene literato, tam male tractari ? huc enim usque vocabuli huius usum extendi dico. Amabam Hispaniam (quatenus & quantum à verè Gallo amari Hispania potest) vel eo nomine quod Ludouicum Viuem nobis dedisset: nunc odio eandem eo etiam ipso nomine prosequor.

Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλεις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρῆι,
Ὅστις ἀλιτράνει,
inquit Ascreus poeta: quod si & istud quod dicam, aliquando contingit,

Πολλάκι καὶ ἔθνος ξύμπαν κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρῆι,
Ὅστις ἀλιτράνει,
magnum certè in periculum totam Hispaniam illa tam ἀμυνσα Ludouici Viuis δρασυκαχογλασσία conspiciet, si unquam in Musarum utriusque linguae potestatem illa regio veniat.

At ego, quàm malè de Musis ille sua Notitium tam δ'μώσων accusatione ac vituperatione meritis est, tam bene de iisdem mereri cur

piens, defensionem seu apologiam scripsi, in quā,
etiam quid ad accusandum vituperandumque
hunc scriptorem illum stimulaerit, ostendi.

Quod si plus otij nactus fuisset, etiam en-
comium harum Noctium, eorum ingratis qui
illi maledicæ Viæis censuræ aurem præbēt, scri-
pturus eram. Et verò prima iam eius lineamen-
ta habeo: quæ quum videbis, etiamsi placeant,
rogo tamen ut me primam huic tabule manum
imposuisset, tibi sit satis, extremam quoque im-
ponere, inis precibus (quæ mihi *πυδάρκη* ef-
sent) non cogar. Vale. Parisiis, XIII.
C A L. A P R.

PAULO STEPHANO F
HENR. STEPHANVS S. D.

CCIPIES TANDEM
Paule quem sæpe miratus
es à me tibi denegari Gel-
lium: quum me ætatis ca-
ptusque tui rationem ha-
bere ignorares. Est enim a-
lioqui scriptor eiusmodi,
ut te in deliciis atque oblectamentis eum ha-
re, paucisque alijs scriptoribus Latinis postha-
bere velim. tantum abest ut eius lectione fruē-
di potestatem si tibi differre, etiam auferre in
animo habuerim. Verum, quum varia sint
harum eius vigiliarum & lucubrationum ar-
gumenta, ex quibusdam earum locis degustan-
dum tantummodo, in nonnullos propemo-
dum ingurgitandum censeo. Hi autem sunt
illi quibus aliquid tractatur non solum ad in-
genij cultum faciens, verumetiam quod ex ijs
est quæ Græci *βιωτική* appellarent. Inter quæ
non postremum certè Stoica quædam locum
tenent: non cuiusmodi sunt Chrysippea vel Ze-
nonia nonnulla, sed qualia Panætij & Epi-
cteti pleraque.

A iiij

Sed Stoicorum mentio tuas mihi in mēmoriam reuocat literas, ad quas minimē Stoicas ordine respondere libet. Primū igitur, me tuis quaternis vnas tantū reddidisse, aut miraris, aut mirari videris. Quasi verō hac in re paria cum filio facere debeat pater, & velut ἴσφ τῷ μέτρφ (vt Hesiodi verbis vtar) ἀντιπείλαι, ac nō potius filius vel senis literis vnas patris redimere. Eas certē minimē mihi dubiū est quin cunctanter timidēque scripseris, quōd mihi κατήγελοι futuræ essent. Atque hoc tanquam præsagens famulus, non eadem qua acceperat nocte, sed postridie tantū mihi tradidit: quum alioqui morem meum nondum cognitum haberet, non nisi multo ante aut multo post somnum cibūve literas quæ κατήγελαι mihi suspectæ sunt legendi. Tum autem præsertim suspicio hæc & formido, sicut Terentiano seni ita & alijs oritur, quum totum annum & amplius domo abfuerunt. Sed pauca è multis ille Terentianus senex enumerat, quum dicit,

Quamobrem omnes, quum secunda res sunt maximè, tum maximè

Meditari secum oportet quo pacto aduersam arumnam ferant,

pericla, damna, exilia. peregre rediens semper cogitet

Aut filij peccatum, aut uxoris mortem, aut mortuum filia.

Communia esse hæc, fieri posse: ut ne quid animo sit nouum.

*Quicquid præter spem eueniat, omne id deputare esse
in lucro.*

O quàm multa his adiici possunt, aduersus
quæ Panætius quoque, cuius paulo antè memi-
ni, armare nos volens, dicit, vitam hominum
qui ætatem in medio rerum agunt, ac sibi suis-
que esse vsui volunt, negotia periculâque ex
improviso assidua & propè quotidiana ferre:
ad ea autem cauenda atque declinanda perinde
esse oportere animo semper prompto atque
intento, vt sunt athletarum qui pancratiastæ
dicuntur. nam sicut illi ad certandum vocati,
proiectis altè brachijs consistunt, capûtque &
os suum manibus oppositis quasi vallo præ-
muniunt: membrâque eorum omnia, priusquâ
pugna mota est, aut ad vitandos ictus cauta
sunt, aut ad faciendos parata: ita animum atque
mentem viri prudentis aduersus vim & petu-
lantias iniuriarum omni in loco atque in tem-
pore prospicientem, debere esse erectam, ar-
duam, septam solidè, expeditam, nunquam cõ-
niuentem, nusquam aciem suam flectentem,
consilia cogitationesque contra fortunæ ver-
bera contrâque insidias iniquorû quasi brachia
& manus protendentè: ne qua in re aduersa &
repentina incurio imparatis improtectisque
nobis oboriatur. O quæ multa, inquâ, ijs quæ
à Terentiano Demiphone recēsentur, adiicere
possunt ij qui & ætatem in medio rerum agūt
& procul diûque à suis absunt. Sed omnium
hoc in genere & rarissimum & maximè inopi-
natum est quod primis tuæ epistolæ verbis

(quæ πλεὺς ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσιν habere dici possunt) mihi nuntiatur. Vide autem quæ huius fors fuerit. Quum vix è manibus Gellium deposuissem, vno quidem in loco scribentem, de terræmotus causâ ne inter phisicos quidem philosophos constituisse, & Romanos tacuisse, cui deo seruari oporteret quas ob eū indicebāt ferias: in altero autē, ex veteribus memorijs afferentē, fuisse nuntiatū aliquando senatui, hastas Martias mouisse, nō aliter quàm mouisse terrā nuntiari solet: quū, inquā, Gellio hæc docenti vix valedixissem, ecce, mihi in manus illa tua epistola traditur, cuius prima parte, villā meam terræmotu quassatam esse scribis: & verò ita scribis, vt eodem terræmotu concussa tum tēporis mens tua fuisse videri possit. Quod in causâ potissimum est cur tuas illas literas minimè Stoicas esse dixerim. Tuæ tamen hoc ætati nunc condono: ea lege, vt postquam firmata virum te fecerit ætas, tibi, tanquam Stoicorum omnium σωικατέτη, tale nihil contingat: quin potius, si fractus illabatur orbis, impavidum feriant ruinæ.

Sed nimium fortassis à te, & plus quàm ipse possim præstare, postulo. Hoc saltem mihi credito, nihilo magis illo tuo de terræmotu nuntio labefactatum mentis meæ statum fuisse, quàm quum eandem villam à militibus directam fuisse mihi apud Heluéticos peregrinanti allatum est. Quinetiam quoniam hic terræmotus ipsam saltem turrin non quassauit, id (exemplo Terentiani senis) in lucro ponendum

cessui. Nec paruo mihi solatio istud fuit, quòd quantumcunque damni mea domus acceperit, minus tamen eo est quod cæteræ acceperunt. Denique motus quidem repentè fui, at non permotus.

Aliud quiddam, aliud est, Paule, idque à te profectum, quod ægritudinem animo meo attulit. Pauli enim venam in Pauli versibus desiderari: illam dico venam, quæ plerosque aliquando coegit suspicari, meos aut præceptoris tui versus nomen tuum mentiri. Verùm, si bene te noui (cui autem esse notior debes?) statim veniam precans, mœrore quem mea tibi affert absentia venam illam magna ex parte arefactam esse quereris, & tam longum mei quo angeris desiderium facere dices ut meum Paulum in meo Paulo desiderem.

Quo se cunque modo res habeat, ego πατερὶ π πάχων, paruum & non me solùm sed te etiam indignum munus tuum magno remuneror. Eum enim patrem qui filio suo literarium ingenij cultum, eúmque varium, procurare velit è scriptore Latino qui recentes inter numerari nõ possit, nullũ inuenturũ esse dico, è cuius non maiorẽ paginarũ numerũ habente libro, ei plus adiumenti afferre queat. Quis autem parens, non ἀφιλοσόργως ἔχων, eam curam libentissimè auidissimèque non suscipiat? in eam dies noctesque non incumbat? Filio enim propensam omnium voluntatem, perpetuam inter omnes nominis celebritatem, dimitias denique illas quæ solè, ut sunt, ita etiam vocan-

tur ἀναπαίεσθαι, procurare dici potest, qui ut ingenium eius modis omnibus excolatur, modis omnibus prouidet. Videmus quàm Gelius ipse, vir quidem (ut opinor) probus, sed tamen ethnicus, de liberis suis hæc in parte sit sollicitus: eum illis ipsis propemodum vntem verbis audimus: quanto magis hæc sunt illorum parentum partes qui nomen Christianismo in sacro-sancto baptismo dederunt? Sed vix tamen vllius inter Christianos magis quàm meæ. quid enim ad præclaram tui institutionem requiri potest, quod à me non expectetur? Atque adeo quid non à te etiam ipso iam expectari putas? Scit enim tota propemodum Europa quam tibi viam non solum pater, sed ipse quoque auus, Robertus Stephanus, monstrarit, quam vterque viam tibi velut præcalcarit. Quantum vndique beneuolentiæ, quantum laudis & gloriæ tibi cõparabis, si vestigijs illorum insistas, tantum maleuolentiæ, vel potius odij, tantum ignominie tibi conflabis, si eorum vestigia relinquas: si, non dico ab ijs te auertas, sed vel diuertas. Ac eo certè magis reprehensionem mereberis quod firmo sis habitu corporis ac propemodum athletico, & qui tibi firmam & in posterum valetudinem (modò eam intemperantia non corrumpas) spondet. Me certè, quum mediocri tantum corporis firmitate essem, varijs tamen longorum itinerum laboribus, iisque quas literarum studia poscunt vigilijs, necnon curis atque oneribus typographicis (dum paternam in paternam

diligentia gloriam æmulor) suffecisse vides: te ergo ἵτος ἀσφατοῦντα quānam labores typographici terrere ita possunt, vt ab incepto deterrearis?

Enimuero de isto corporis tui vigore & robore cogitare nō possum, quin veniat in mentem mihi quidam Gellij nostri locus, quē volo & iubeo omnium primum legas. Is enim est in quo mulieribus suadetur (Fauorini philosophi verbis, ab ipso Gellio Latinitate donatis) vt totæ integræ sint liberorum suorum matres, minimēque nutritionis munus, tanquam nimis laboriosum, reformidēt ac refugiant. Illas enim alioqui futuras esse, contra naturam, imperfectum atque dimidiatū matrum genus, si, quod pepererint, statim à sese abiecerint: si in vtero quidē aluerint sanguine suo nescio quid, quod non videret: postea autem alere suo lacte nolint quod videat, quod viuat, quod iam homo vocari possit, quod iam matris officia imploret. Cum iis autem quæ à Fauorino dicuntur, matres eas quæ infantes suos lacte suo non nutriunt, non totas integras matres, sed imperfectum atque dimidiatum matrum genus appellante: cum iis (inquam) bellè congruit Galli ei sermonis consuetudo, in hac præsertim vrbe & quibusdā vicinis, vt nutrices vocentur *mères-nourrices*: quasi dicamus *matres-nutrices*. Non dubito equidem quin Fauorinus, si Græca lingua tale quid habuisset, hoc etiam argumento suum illud dictum cōfirmaturus fuerit: sed habet certè aliquid & sermo ille quod cō perti-

net. Nam si *μνησίδα* Græci non minus quam *πατρίδα* (et si hoc vltatius est) vocauerunt patriam, quasi hæc quoque matris nomen suo quodam iure sibi vendicet: quanto iustius ea mulier quæ prima primum alimētum venienti in luminis oras suppeditat, si non *μήτηρ*, saltem *μνηστρίς* vocabitur?

Sed, ne te diutius suspensum teneam, cogitantem cur ego ab illa tuæ *μερίδας* mentione in hunc sermonem venerim (quod te mirari non miror) recordare, matrem tuam, clarissimam scēminam, in te vno hoc nutritionis officio functam esse: functuram certè & in aliis liberis, nisi ego illius maiorem, quàm ipsamet sui, rationem habuissem. Recordare, illam sæpe mihi dixisse, quum te solum ex suis liberis tam vegeto & robusto corpore esse videret, Cur tu, mi vir, nō me passus es in aliis quoque liberis matris officium præstare? Quum ego vires illius laboribus eiusmodi impares esse respōderem: impares certè illis & in nutriendo Paulo erant (aiebat) sed quod vltra vires meas in illius nutritione præstiti, vni ibus illius, miro Dei beneficio, accreuit. Verùm, quid ego illius nutritionem commemoro, quam ab eadem accepisti educationem taceo? Si non parvæ felicitatis loco ponitur, matre natū esse quæ quum titulis auorum generosi esset (vt verbis Nasonianis utar) animi nobilitate genus exuperabat: quanta tibi felicitatis illius accessio hæc est, quòd totius pueritiæ tuæ eandem illam habere educatricem contigit? Nam Fauorinus, in

eo quem dixi loco, postquam questus est, nobilitatem nati modò hominis, corpúsque & animú bene ingeniatis primordiis inchoatum (ita enim hæc editio ex veteribus libris, quum in superioribus scriptum sit, non *bene ingeniatis*, sed *benigne ingenuis*) infitiuo degenerique alimento lactis alieni corrumpi: ac tum præsertim quum ea quæ ad præbendum lac adhibetur, serua aut seruilis, necnon barbaræ nationis: aut alioqui improba, informis, impudica, temulentata est: *Patiemur ne igitur, (inquit) infantem hunc nostrum pernicioso contagio infici? & spiritum ducere in animum atque in corpus suum ex corpore & animo deterrimo?* Quibus hæc, quæ diligenter animaduvertenda sunt, subiungit, *Id hercle ipsum est quod sæpenumero miramur, quosdam pudicarum mulierum liberos parentum suorum neque corporibus neque animis similes existere.* Hæc ille: quæ ab ipsa experientia nostro etiam tempore confirmari videmus. Quid? si fatendum tamen est, educationem tantum posse, ut ea in multis illam ex contagio huiusmodi contractam labem tandem eluat: nónne te ter quaterque felicem dixisset Fauorinus, cuius talem talis matris nutritionem talis eiusdem educatio exceperit? Quum enim liberali cius indoli, & *τὴν εὐπύλῃ* (quod vocabulum Latini multis vnum vix exprimere possunt) parentes còuenientem educationem institutionemque adhibuissent, quúmque natiuam ac genere dignam generositatem & verè *μακαριώτατα* longa cum nobilissimis scæminis (& quibusdam earum, etiam principibus) consue-

tudo non parum auxisset, necnon in observanda honestissima harum familiarum disciplina diligens fuisset : quid eorum quæ ad rectè formando vel regij alicuius pueri mores pertinent, ignorasse credendum est? Aut quid tandem eorum quæ ad aliorum institutionem requiruntur, suo ipsa exemplo facile docere non poterat (quod quidem boni exempli esset) cuius in gravitate modestia, & mirè placens omnibus affabilitas : in cuius frugalitate liberalitas, & in liberalitate frugalitas (nisi quum afflictiis dextra porrigenda, subleuandâque inopia erat) in cuius facilitate prudens cautio, in cuius denique hilaritate & iocis aliquid serij cernebatur? Quòd si virtus res est docibilis, vel (ut Græco tutius utar verbo) *εὐδιδασκτὸν ἢ ἀγαστὸν*, (sicut plerique philosophi censuerunt) & quidem ab eo etiam *διδασκτὸν*, cui soluendum est *τὸ διδασκῆσθαι*, quum nullo propinquitatis vel amicitiae vinculo iunctus sit ei quem docet: quanto magis à patre vel matre doceri posse, quâto altiores huius vel illius doctrinam agere radices existimamus? Quamobrem, etiamsi hac in parte *πατρὸς διδασκτὸς* tantum (quod cognomen Aristippum iuniorem habuisse legimus) non etiam *ματρὸς διδασκτὸς* esses, & materna monita præceptaque fideli mente condita tenere velles, satis superque tamen, eorundem philosophorum iudicio, ad virtutem instructus esse posses: & sicut ad eam te abundè instrui contigisset, ita etiam te ea aliquando tandem instructum videndi magna spes esset. In cuius enim

fœminæ

fœminæ labris Pitho (quam Suadam & Suade-
 lam quidam ex Latinis vocarunt) residere di-
 cenda est, si eius in labris non resedit? Vel ipse
 certè vultus, tam serenus semper, nec minus
 quàm sermo, benignus, aliquas persuadēdi par-
 tes agebat. Hinc factum est ut à te & sororibus
 ea sæpe verbis impetrarit quæ aliæ pleræque
 matres à suis ne verberibus quidem obtinere
 quæunt. Atque utinam, Paule, recordari sermo-
 num eius posses. quædā enim materna & *philtra*
philtra philtra nunc in illis degustares, quæ tum
 per ætatem ne subodorari quidem poteras,
 quum tamen suam in te vim exererent. Novis
 loquendi generibus de noua quadam fœminæ
 præstantia uti cogor, quum alioqui mihi desint
 verba laudare illam volēti. Quod etiam in cau-
 sa fuit cur ego, qui alias plerasque epitaphiis
 ornaui, nullum in eam trium spatium annorum,
 & amplius, scripserim. Sed ecce, dum eam tibi
 qualibuscunque possum verborum coloribus
 depingere conor (nam ita posse nos loqui, ex
 hoc nostro Gellio disces) mihi quatuor epita-
 phij versus in mentem venerunt.

HVIC PVdor ET CANDOR FA-
 MAM VICERE FIDEMQVE.

HVIC QVÆ TRES CHARITAS
 GRATIA VICIT, ERAT.

HVIC SEXVM VICIT PRVDENTIA,
 VICIT ET ANNOS:

HVIC VICTVM EST MORVM NO-
 BILITATE GENVS.

Quantacunque tamen fuerit matris tuæ præ-

B

stantia , ad mores tantum pertinuisse quæ tibi monita præceptaque dedit, inficiari nolo : verum si de domesticis ad studia quoque literarum incitamentis dicendum est, hîc certè potes ire per exempla (Nasonis sermone vtor) non tantum auita, sed etiam proauita : vt patrum taceam, quod tamen vel vnum, esse omnium instar posse, plurimi fortasse iudicarent. De aui quidem certè tui Roberti Stephani familia, non desunt qui testari possint, se in ea quod alia in nulla, ad rem literariam quod attinet, vidisse : ipsas etiã famulas magnam Latinarum vocum partem intelligentes, multa etiam (sed quasdam deprauatè) loquentes. Auiæ autè tuæ, eorum quæ Latinè dicebantur (nisi rarius aliquod vocabulum intermischeretur) haud multo difficilior erat intellectus quàm si dicta sermone Gallico fuissent. Quid de superstite sorore mea, amita autè tua, nomine Katharina, dicam ? Illa quoque eorum quæ Latinè dicuntur interpretem non desiderat. multa verò & ipsa eodem loqui sermone potest, & quidem ita (licet nonnunquam impingat) vt ab omnibus intelligatur. Vnde illi hæc Latinæ linguæ cognitio ? Artem certè grammaticam haud magistrâ habuit, nec alius illi hac in re quàm vsus, præiuit. eodem enim modo Latinam linguam didicit, quo inter Gallos Gallica, inter Italos Italica, inter alios alia disci solet.

Et quoniam hunc in sermonem incidi, vt scias quam facultatem discendi linguam illam familia quæ mihi paterna, tibi auita est, suppedi-

tarit, audi rem oppido quam dignam quæ inter illius familiæ memorias (vt Gelliano utar vocabulo) referatur. Fuit tempus quum auus tuus, Robertus Stephanus, decemuiratum quædam literarium dñi haberet, eumque, vt *παντες διη*, ita etiam *πατριάρχαι*. nam vt ex omnibus nationibus conflatus, ita etiam omnium linguarum erat. Decem hi partim literati partim literatissimi viri, quorum quidam correctorio munere fungebantur (iique præsertim qui epigrammata postremæ eius editioni Thesauri Latini præfixerunt) quum sicut ex diuersis oriundi erant gentibus, sic etiam diuersum sermonem vernaculum haberent, lingua Latina, tanquam cõmuni interprete, inter se utebãtur. Ac quum ex his decem modò hos modò illos famuli pariter & famulæ de rebus quas ipsi ipsæque vel nouerant vel saltem coniectare poterant, colloquẽtes, quinetiam in mensa quotidie cùm de aliis, tum verò de iis quorum illa solet argumentum suggerere, sermonem habentes audirent, ita suas paulatim aures verbis illorum assuefaciebant, vt non solùm pleraque eorũ quæ dicebant intelligere, sed quædam etiam eloqui valerent. Iam verò & hoc totam familiam Latinitati assuefaciebat, quòd ego, fraterque meus, Robertus Stephanus, non alia quàm Latina apud patrem vel quempiam ex illis decem uti lingua auderemus, ex quo iactis primis fundamētis balbutire in ea cœperamus.

Quorsum verò hæc omnia ? vt ostendam, ignorantiam, quæ in aliis plerisque familiis

turpis tantum dici potest, in mea habitum iri propemodum piacularem. Te verò non satis est ignorantia morbo non laborare, sed, si expectationi quam sustines satisfacere, speique de te concepta vis respondere, multo quam unquam alacrius simul & acrius studiis literarum incumbendum tibi est: & ita quidem ut quum varia sit harum Gellij Noctium doctrina, variam si non nunc, at certè aliquando tandem exercitationem ad earum lectionem afferas: præfertimque ad philosophicas quæ hinc sunt quaestiones ita præparatus accedas, ut in nulla philosophia parte argutiarum fuligo ob oculos tibi iaciatur. Hoc si non præstiteris, quis venia relictus erit locus? quum enim tibi nihil defuerit, ipse tibi defuisse diceris. Nam ut de cæteris taceam quæ optima ad eruditionem tendentibus *εὐπορία* sunt, tantum abest ut tibi desit valetudo (quam parentes liberis subministrare nequeunt) ut etiam supersit: quum non solum valere sed propemodum athleticè valere (Plautinè loquendo) dici possis. Alij igitur patri quod valetudini filij deest, metum incutit: me autem quod tua superest, securum esse non sinat. Nec verò vnicus, sed duplex mihi timor suboritur, quum te non solum *εὐνομαστὴν*, sed etiam *σπουδαῖον* considero: vnus, ne mutata subito voluntate, à Musarum castris ad Martia, aut etiam athletica (cōtrà quàm fecisse Euripidem Gellius tibi narrabit) transfugas: alter, ne hæc *ὁ δὲ ἀπὸν δεξία*, ipsi etiam Hippocrati suspecta, a malum aliquod erumpat. Quamobrem vidē-

dum tibi est vt diæta quam λεπτή Græci vocant vtaris: quò tua διασρκία & πολυσρκία incrementum saltem non capiat. Si enim eo victu vtaris qui te magis ac magis possit κατσαρκουῦ, meritò tibi aliquis Pythagoræ verbis dixerit, Non desines molestiorem tibi carcerem efficere? Nam hoc dictum in eum præsertim iactari potest, qui excolendo ingenio simulque saginādo corpori dare vult operam. Siquidem quum omnibus hominibus corpus sit animi quidam carcer, iis certè est potissimū, qui animum ad studia literarum appellunt. Sed plerique tamen tantam huius carceris curam gerunt, vt interim inclusum eo animū negligāt: idémque quod illi faciunt qui de instrumentis alicuius artis valde sunt solliciti, ipsam autem aspernātur. Fuerunt tamen & philosophi, præter eos quos ἡδονικοὶ vocarunt, etiam alij qui hac in parte peccarunt. quorū è numero quendam Platonicum tibi Gellius noster proferet, qui omnes ad bibendum hortabatur: idque se facere ex decreto Platonis prædicabat: tāquam Plato in libris quos de legibus composuit, laudes ebrietatis copiosissimè scripssisset, vtilémq; esse eam bonis ac fortibus viris cēsuisset. Ac simul inter eiusmodi orationē (inquit) crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat: fomitem esse quendam dicens & incitabulum ingenij virtutisque, si mens & corpus hominis vino flagraret. Postea autem, quantum illo Platonis loco abuteretur ostendit.

Verūm hīc obserua obiter quā eleganter

B iii

simul & significanter à Gellio dictum sit, Cræbris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitare. Vix fortasse aliud loquendi genus in tota reperiri Latinitate posset, quo res hæc aptius exprimeretur. Simul tamen animaduerte, quod & in aliis plerisque locis animaduertendum tibi erit, Gellianas elegantias plerunque aliquid nouitatis habere. Qui enim ingenium poculis ingurgitare dicitur, perinde est ac si ingenium in pocula tanquam in gurgitem quempiam & voraginem proiicere diceretur: at quum aliquem poculis aut cibus se ingurgitare audimus, eum ex ventre suo gurgitē quendam facere intelligimus. Quanquam & in alia verba hoc loquendi genus resolui potest.

Libet verò & memoriæ hîc tuæ periculum facere: vel potius, quoniam à te absum, volo, quàm tibi ea fidelis sit, ipse experiaris. Age igitur, cogita annon apud quempiam ex poetis Latinis aliquid non minus grauitè quàm scitè de homine ita ingenium ingurgitante dictum legeris. Quinetiam, vt memoriæ tuæ adminiculer, addo, ex celebrioribus poetis vnum esse. Si tibi in mentem non venerit, certè vbi dixerò, te non potuisse eius recordari subpudebit. Scito igitur me illum Horatij locum *αὐτὴν τὴν αἰνότητα*, in quo talem hominē diuinæ auræ particulam humo affigere (seu affligere) dicit. Eum autem ex Platone pulcherrimam hâc animi periphrasin mutuatum esse, mea Schediasmata te docebunt.

Missum facio illum philosophi nomine indignum philosophum, missos etiam alios hu-

huiusmodi non minus cibi quàm potus gurgites, in quos Lucianus acriter inuehitur. Nec verò illius philosophi à me facta mentio fuit, quòd à te simile quidquam peccetur (contrà enim, qui se potu vel cibo ingurgitant, tam firma quàm es valetudine, esse non possunt) sed quòd in eum aliòsque huiusmodi illud Pythagoræ dictum conueniret.

Enimvero in Platonis mentione commodum mentem meam subiit quiddam quod de eo fertur, & ad eum in quo versabar sermonem pertinet. Aiunt enim, eum Academiam, Atticæ insalubrem locum, consultò elegisse, ut in suorum quibusdam nimium bonam corporis habitudinem, velut luxuriantem, coerceret atque reprimeret: siue, ut nescio quis scriptor Græcus verbis aptissimis dixit, *ὅπως ἀμειψῶσι τὴν ἀγαν εὐπάθειαν*. Atque hanc nimiam *εὐπάθειαν* luxuriæ vitis comparans, addit, *οἷον ἀμπέλου τι πρὸς τὰ περιττὰ φεράει*. Nunquam tamen Plato nec Platonius quisquam suum hac in re consilium mihi probauerit. Nulli igitur hoc suaserim, nedum tibi. philosophari enim pulchrum est, sed tanto periculo *τὰ φιλοσοφήματα* redimere, id verò pulchrum non est, ideòque meritò aliquis Platoni responderit,

Non tamen hoc tanti est, ager ut esse velim.
quemadmodum à Nasone dicitur,

Non tamen hoc tanti est, pauper ut esse velis.
Te itaque, *παῖ τοῦ ἰατρίου*, loca insalubria, etiam si fuerint *παρὰ τοὺς πῶν φιλοσοφημάτων* plena, fugere, in saluberrima quæque semper te recipere,

B iiij

ideoque villę meę, licet terremotu quassatā esse scribas, ἐμριλοχαρεῖν. ac potius καλοασμὴν πνὶδαίτην tuam illam nimiam & velut luxuriantem corporis δαράδειαν reprimere iubeo.

Sed nec de somno tacebo. Somnum enim ex iis esse quę saginant & pinguefaciunt (quum tibi contrariis opus sit) etiam poeta ille testatur, qui dicit, — *Et pingues exige somnos.*

Testatur & Naso, quum de vigiliis contrā scribit,

Attenuant inuenum vigilata corpora noctes.

Te igitur non minus somni quā cibi parcum esse (licet illud isti tuę ætati multo quā hoc sit difficilius) iubeo.

VENIO ad hanc Gellij editionem: quoniam te à multis de ea interrogatum iri pręiudeo, cur tamdiu expectata fuerit, ex quo commissā prelo fuit, scire cupientibus. Audi igitur. Quum ego Auli Gellij & Macrobij editiones publicē promississem, iis quos habebam veteribus libris confisus: aliorum pręterea auxilio opus mihi fore, & quidem ad Aulum Gellium pręsertim quod attinet, tandem cognoui. optimum enim esse meum illud exemplar, sed multa ei deesse comperi. Quum igitur recorder Ludouicam Carrionem iam ante quatuor annos hac in vrbe mihi dixisse, multos se veteres libros vtriusque horum scriptorum cum excusis contulisse, quinetiam quas ex illa collatione haberet emendationes mihi obtulisse: anno autem superiore Aureliis (siue Aurelianis, vt

alij malunt) illum offendissem, sui promissi admonui, & me hanc in urbem postridie profecturum dixi. Quum ille se memorem à me moneri, & se quoque paucis post diebus idem iter ingressurum respondisset: ita inter nos convenit, ut simulatque hanc in urbem aduenisset, verba in rem conferremus. Aduenit: alloquor: locos ex veteribus libris in utroque scriptore emendatos video: & suas in utrumque Notas, simulatque ad finem perducta impressio fuerit, pollicetur. Nec longo post tempore Auli Gellij Noctes prelo committuntur.

Sed quum ille initio mihi hoc assensus esset, ut quæ in superioris temporis editionibus tolerabiles lectiones erant non mutaret, verum de iis quæ earum loco in veteribus libris extaret, admonere in suis Notis contentus esset: mutato tamen (nescio qua de causa) consilio, illas etiam mutandi libertatem sibi concessit. Atque hinc factum est ut in quibusdam locis à recepta scriptura, contra quam vellem, discessum sit. Prima autem controuersia de quodam loco fuit quo caput septimum libri primi finitur. Quum enim ibi obseruari à nobis velit, Ciceronem hoc in loco, *Testis est sicilia: quam multis undique cinctam periculis, non terrore belli, sed consilij celeritate explicauit: non explicuit, sed explicauit dixisse*, certo consilio, quod numerosam esse orationem vellet: in iis quæ hanc præcesserunt editionibus, hæc verba illi Ciceronis loco subiuncta leguntur, *at si EXPLICIT diceret, imperfecto & debili numero verborum sonum claudere-*

aut, ille ita ex veteribus libris scripsit, *imperfecte*
 & debili numero verborum sonus clauderet. Ego
 quum eum viderem lectionem hanc in locum
 illius velle substituere, Quin tu potius, inquā,
 scripturam istam tuis Notis reseruas? Quo
 plures enim nouas scripturas afferent Notę
 tuę, eo gratiores erunt. Et statim addidi, me
 nō ignorare, si à Gellio hīc *clauderet* scriptū ef-
 fect, eum claudicaret intellexisse: sicut ab ipso
 etiam Terentio *claudier* hac in significatione
 positum esse quidam putant: sed quum nihil in
 recepta lectione esset quod aures nostras pos-
 se offendere videretur, libenter illam à me ser-
 uatum iri. Ac in eadem profectò nunc quoque
 sum sentētia, etiamsi Gellius eodem alibi ver-
 bo vtatur: (cuius tamen thema potius *claudere*
 quàm *claudere* esse crediderim: itidēque in-
 finituum *claudere*, potius quàm *claudere*) fieri
 enim potest vt Gellius vno in loco *ap̄x̄inās* lo-
 qui voluerit, in altero non item.

Quinetiam aliis in locis lectionem receptam
 mutauit, in quibus multo etiam minus ratione
 niti ea mutatio mihi videbatur. Verum de ho-
 rū nōnullis in meis Noctibus admonui, de a-
 liis in Annotationibus admoniturus, ac ple-
 rosque & ipse cū vetustis codicibus collaturus.

Ad Notas autem eius quod attinet, quam-
 uis se eas, simulatque excusus esset Gellius, da-
 tarum, idēque in Macrobiū se facturum
 promississet, contrā tamen ita procrastinantur
 & comperendinantur, vt totis octo post Gel-
 lij impressionem mensibus septem duntaxat

illarum Notarum folia (ita vocamus quod sexdecim pagellas continet) ab eo vix extorqueri potuerint. Quum igitur tantam cunctationem ferre amplius non possem, & Notis illis, quarum præcipuum munus est, nomina librorum veterum vnde singulæ quas ista editio affert emendationes petitz sunt, recensere, Gellium carere posse animaduverterem: eum absque illa manuscriptorum recensione manumittendum esse iudicaui, atque adeo manumisi.

Sed quum me puderet illum ita edere ut nulla noua commentatione adiutus in publicum prodiret, præsertim quum multi Notas illas ab hac editione expectarent: aliquid noui de meo saltẽ illi dare libuit. Quod præstare ut possem, noctes aliquot vigilare necesse habui: quum Fræcfordiensium nundinarum tẽpus, ad quas mittere Gellium simul & Macrobiũ cupiebam, instaret. Mez igitur illæ in Gellium Noctes, qualescunque sunt, ex re nomen habent: & venia, vbi quid peccarunt, dignæ sunt. noctibus enim somnũ obrepere *συγρωσίν ἐστι*.

Ideo autem magno desiderio has editiones ad Francfordienses nundinas mittẽdi tenebar, quod à plerisque literatis Germaniẽ viris, (ut & ipse nosti) tanquam lumine cassus lugear: quod à longo iam tempore nihil quod ex officina mea prodiret viderint. Duobus enim modis gratificaturum me illis existimaui, & mœrorem eorum lætitia commutando, & simul eorum bibliothecas noua supellectile instruendo. De Germanis enim si bene mereri

non cupiam, ingratus profecto sim, quum multorum non solum humanitatem sed liberalitatem quoque sim expertus: & quum etiam (quod aliis in regionibus inauditum esse puto) in vnus eorum hæredibus velut hæreditario quodam iure illud liberalitatis erga me studium manserit. Vbi enim Thomæ Redingeri hæredes illum in me ob dicatos sibi libros liberalem fuisse, futurum etiam, si mors eum non præuenisset, intellexerunt, pulcherrimum munus ad me, vix de nomine sibi notum, ab ipsa Vralislauiā vsque, vltro miserunt, tanquam Redingeri manibus gratificantes.

At Germani tamen (dicet aliquis) sicut & Galli atque Itali, Græcorum scriptorum editiones avidius à te expectant. Verum ille ex te hoc audiat, nullius Græci scriptoris editionem, me quidem certè dignam, posse itidem ex aliena officina, me procurante tantummodo, proficisci, sed meam sicut operam, ita & officinam requirere. Quinetiam de hoc à te certiores fieri amicos velim, me, quicquid otij ab editionis Gellianæ & Macrobianæ procuratione (si ita loquendum est) & à negotiis quæ aulica vel saltem semiaulica vita affert, suffragari potui, in ea contulisse quæ ad præparandas aliquot Græcorum scriptorum editiones pertinent. Ex eorum autem numero sunt DIONYSIVS HALICARNASSEVS & POLYBIVS, quibus meam dilationem multa commoda allaturam esse spero. Sed in ARISTOTELIS præsertim editionem omnia vndique auxilia,

pro eo ac debui, diligēter conquisiui, & etiam
 nunc πάντα ἀνιχνύων καὶ διεκδιωκόμενος καὶ ἐκδιωκόμενος διατελῶ. Illud enim verbum aui tui Ro-
 berti Stephani semper in memoriam recurrit,
 de libris quorum editionem procrastinabat,
 Sat citò, si sat bene. Sed me alius interim typo-
 graphus præueniet. Immo verò me ab illis
 præueniri nego, quorum editionem mea, quo-
 ties libuerit, multis à tergo passibus relin-
 quet. Cuius rei vel in Pausania documentum
 dare possum.

Verùm, ad Gellium & Macrobiū vt reuer-
 tar, eorum tibi lectionem nunc ita commen-
 do (Gellij tamen potissimum) vt proximis li-
 teris tuis noui ex iis profectus insigne aliquod
 δῶγμα expectem. Vale. Parisiis, x. CAL.
 APR.

I

A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COMMEN-

TARIVS LIBER PRIMVS.

C A P V T I.

Quali proportionē quibúsque collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, cū vitam inter homines viueret.

P LUTARCHVS, in libro quem scribit, *ὁπότεν ἡ ψυχὴ καὶ σωματικὴν ἀνθρώπου καὶ εὐφυΐαν καὶ ἀπὸ τῆς διαφορᾶς*, scite subtiliterq. ratiocinatum Pythagoram philosophum dicit, in reperienda modulandāq. statū longitudinisque eius præstantia. nam cū ferè cōstaret, curriculum stadij, quod est Pisa ad Iouis Olympij, Herculem pedibus suis metatum; idque fecisse longum pedes sexcentos; cetera quoque stadia in terra Græcia, ab alijs postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentū, sed tamen aliquantulum breuiora: facile intellexit, modū spatijque planta Herculis, ratione proportionis habita, tanto fuisse quā aliorū procerius, quanto Olympicum stadium longius esset quā cetera. Cōprehensa autem mensura Herculanī pedis, quāta longinquitas corporis ei mensura conueniret, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam, modificatus est: atque ita id collegit, quod erat consequens; tanto fuisse Herculem corpore excelsiorem quā alios; quāto Olympicum stadium ceteris pari numero factis anteciret.

4:

CAPVT II.

Ab Herode Attico c. v. tempestiuè depromta in quendam iactabundum & gloriosum adolescentem specie tantùm philosophiæ sectatorem verba Epicteti Stoici, quibus festiuiter à vero Stoico seiunxit vulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent.

Herodes Atticus, vir & Græca facundia & consulari honore præditus, arcessebat sæpe nos, cum apud magistros Athenis essemus, in villas ei urbi proximas, me & Cl. V. Seruilianum, complurisque alios nostrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenij cultum concesserant. Atque ibi tunc, cum essemus apud eum in villa, cui nomen est Cephisia, & aestu anni & fidere autumnus flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus adium posticum refrigerantibus, lauacris nitidis & abundis & collucentibus, totiusque villa venustate aquis undique canoris atque aëribus personante. Erat ibidem nobiscum simul adolescens philosophia sectator, disciplina, ut ipse dicebat, Stoica, sed loquacior impendio & promptior. is plerunque in conuiuio, sermonibus, qui post epulas haberi solent, multa atque immodica de philosophia doctrinis intempestiuè atque insubidè differebat, praeque se uno ceteros omnis linguae Attica principes gentemque omnem togatam, totumque nomen Latinum, rudes esse & agrestes prædicabat: atque interea vocabulis haud faciliè cognitis, syllogismorum captionumque dialecticarum laqueis strepebat, κρυπτῶν τὰς οὐρανόστας θεωρίας, aliosque id genus griphos neminem posse dicens nisi se dissoluere: rem verò ethicam, naturamque humani ingenij, virtutumque ori-

gines, officiâque earum confinisima aut contraria, morborum visiorumque fraudes animorumque laves ac pestilentias, assueverabat nulli esse magis ea omnia explorata, comperta, meditataque quam sibi. cruciatibus autem doloribusque corporis & periculis mortem minitantibus habitum statumque vite beata, quem se esse adeptum putabat, neque ladi neque imminui existimabat; ac ne oris quoque & vultus serenitatem Stoici hominis unquam vlla posse agitudine obnubilari. Has ille inanis cum flares glorias, iamque omnes finem cuperent, verbisque eius deferigati peradiuissent: tum Herodes Græca, ut huius plurimus mos fuit, oratione utēs, Permite, inquit philosophorū amplissime, quoniā respondere nos tibi non quimus, quos idiotæ & rudes vocas, recitari ex libro, quid de huiusmodi magniloquentia vestra senseris dixeritque Epictetus Stoicorum vel maximus. insitq. proferri dissertationū Epicteti digestarum ab Arriano secundum librum: in quo ille venerandus senex iuvenes, qui se Stoicos appellabant neque frugis neque opera proba, se in theorematibus tantum pugilibus & puerilium isagogarum commentationibus ablectantes, obiurgatione iusta incessit. Lecta igitur sunt ex libro, qui prolatus est, ea quæ addidit. Quibus verbis Epictetus seuerè simul ac festiuiter seiunxit atque diuixit à vero atque sincero Stoico, qui esset proculdubio ἀκάλυτος, ἀνεκβίαιος, ἀπαρεμπόδιος, ἐλδίδης, δ' ὁπος, δ' οὐκίμων, vulgus aliud nebulonum hominum, qui se Stoicos nuncuparent; atrâque verborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium iacta sanctissima disciplina nomen eumentirentur.

Εἰπὶ μοι θεὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν. Ἀκουε.

Ἰλιόθεν μὲ φέρων ἀνεμος Κικόνεσσιν πέλασεν.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν εἶναι ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν.

α ἡ

καὶ δὲ, κακίαι, καὶ τὰ μετέχοντα κακίας. ἀδιάρροα δὲ, τὴ μεταξὺ τούτων, πλῆτος, ὑγίεια, ζωὴ, θάνατος, ἡ δὲ νῆ, πό-
 νθ. πόθεν οἶδας; ὅπως Ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς Αἰγυπτι-
 ακοῖς. πῶς διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν, ἢ ὅτι Διογάνης ἐν τῇ ἡδι-
 κῇ, ἢ Χρυσόππος, ἢ Κλεάνδης; βεβασάνικας οὖν αὐτὸ, καὶ
 δόγμα σεαυτοῦ πεποιήσαι. δείκνυε πῶς εἶπας ἐν πολλοῖς
 χειμάζεσθαι μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως, ὅταν φοβή-
 σῃ τὸ ἴσιον. καὶ ἀνακρουσάσασθαι σοι εἴαν τις κακόχολος
 παρασῇ εἴπῃ, λέγει μοι σὺ τοὺς θεούς, εἰ πρόβω ἔλεγας,
 μὴ κακία ὄξει τὸ ναυαγῆσαι; μὴ π κακίας μετέχον; οὐκ
 ἄρα ξύλον ἐνσεύσεις αὐτῷ; τῇ ἡμῶν καὶ σοι ἀνθρώποι; ἀπολ-
 λύμεθα, καὶ σὺ θέλων παίζεις. ἀνδρὲ σε ὁ Καῖσαρ μετα-
 πέμψεται κατηγοροῦμενον, μέμνησαι τῆς διαιρέσεως. ἀν-
 τις σοι εἰσόντι καὶ ὠχρεῶντι ἄμα καὶ τρέμοντι, φοροειδῶν
 εἴπῃ, τί τρέμεις ἀνθρώποι; πρὶ πάντων σοι ὄξει ὁ λόγος; μήτε
 εἴσω ὁ Καῖσαρ ἀρετῶν καὶ κακίαν τοῖς ἐισπραχιδόμοις δίδωσι;
 τί μοι ἐμπαίζεις καὶ σὺ πρὸς τοῖς ἐμοῖς κακοῖς; ὁμοῦ φιλό-
 σοφον εἰπέ μοι, τί τρέμεις; οὐχὶ θάνατός ὄξει τὸ κινδυνεύ-
 ομενον, ἢ δεισμονήριον, ἢ πόνθ. τῷ σώματι, ἢ φυγῇ, ἢ ἀδ-
 ξία; τί γὰρ ἄλλο; μήτε κακία; μήτε μετέχον κακίας; σὺ
 οὖν τίνα ταῦτα ἔλεγας; τί ἐμοὶ καὶ σοι ἀνθρώποι; ἀρκεῖ ἐ-
 μοὶ τὰ ἐμὰ κακά, καὶ καλῶς λέγεις. ἀρκεῖ γάρ σοι τὰ σὰ κα-
 κά, ἢ ἀγέννητα, ἢ δειλία, ἢ ἀλαζονεία, καὶ ἀλαζονεία ἐν τῇ
 χολῇ καὶ ἡμέθῃ. τί τοῖς ἀλλοτείοις ἐγκαλλώτίζεις; τί Στωϊ-
 κὸν ἔλεγας σεαυτὸν; τηρεῖτε οὕτως ἑαυτοὺς ἐν οἷς ἐπερ-
 σετε, καὶ δῖρησθε πίνθ. εἴδ' αἰρέσεις. τοὺς πλείους ὑμῶν
 Ἐπικουρείους δῖρησθε, ὀλίγους πνῆες Περιπατητικοὺς καὶ
 τοῦτους, ἐκλελυμένους. *Hic ille audistis insolentissimam
 adolescens obiscuit; tamquam si ea omnia non ab Epicteto
 in quosdam alios, sed ab Herode in eum dicta essent.*

Quòd Chilo Lacedæmonius consiliū anceps pro salute amici cepit, quòdque est circumspectè & anxie considerandum, an pro vtilitatibus amicorū delinquendum aliquando sit: notatâque inibi & relata quæ Teophrastus & M. Cicero super ea re scripserunt.

Lacedæmonium Chilonem, unum ex illo inclyto numero sapientium, scriptum est in libris eorum qui vitas resque gestas clarorum hominum memoria mandauerunt, cum de vitæ suæ postremo eum inibi mors occuparet, ad circumstantes amicos sic locutum: Dicta mea, inquit, factâque in ætate longa pleraque omnia fuisse non penitenda, forsitan vos etiam sciatis. Ego certè in hoc quidem tempore non fallo me, nihil esse quicquam commissum à me, cuius memoria rei aliquid pariat aggritudinis: nisi profecto illud unum sit, quod rectène an perperam fecerim, nòdum mihi planè liquet. Super amici capite iudex cum duobus aliis fui. lex ita fuit uti eum hominem condemnari necesse esset. Aut amicus igitur capitali perdendus, aut adhibenda frans legi fuit. Multa cum animo meo ad casum tam ancipitem medendum consultantis visum est esse id quod feci, præ hoc quod erant alia, toleratis facilius. tacitus ad condemnandum sententiam tuli: his, qui simul iudicabant, ut absoluerent persuasi. sic mihi & iudicis & amici officium in re tanta saluum fuit. sed hanc capio ex eo facto molestiam, quòd metuo ne à perfidia & culpa non abhorreat in eadem re eodèmpque tempore, inque communi negotio, quod mihi optimum factu duxerim, diuersum eius alijs suasisse. Hic autem Chilo, præstabilis homo sapientia, quoniam usque debuerit contra legem contrâque ius pro amico progredi,

a. ij.

dubitaui; eaque res in fine quoque vita ipso animum eius anxio. Et alij deinceps multi philosophia sectatores, ut in libris eorum scriptum est, satis anquisitè satisque sollicitè quaesierunt, ut verbis, quae scripta sunt, ipsis utar, οἱ δὲ ἰσχυροὶ τῶν φίλων ὅτι τὸ δίκαιον, καὶ μάχι πόνου, καὶ πόνα. Ea verba significant quaesivisse eos, an nonnumquam contra ius contrāve morem faciendum pro amico sit, Et in qualibus, Et in quibus causis, Et quemnam adusque modum. Super has quaestione cum ab aliis, sicuti dixi, multis, tum vel diligentissimè à Theophrasto disputatur, viro in philosophia Peripatetica modestissimo doctissimoque. Eaque disputatio scripta est, si rectè meminimus, in libro eius de amicitia primo. Eum librum M. Cicero videtur legisse, cum ipse quoque librum de amicitia componeret. Et cetera quidem, quae sumēda à Theophrasto existimavit, ut ingenium faciēdiāque eius fuit, sumxit Et transposuit cōmodissimè aptissimēque hunc autem locū, de quo satis quaesitum esse dixi, omnium rerum aliarum difficillimum stricte atque cursum transgressus est: neque ea, quae à Theophrasto pensim atque enucleatè scripta sunt, exsecutus est; sed, anxietate illa Et quasi morositate disputationis praetermissa, genus ipsum rei tantum paucis verbis notavit. ea verba Ciceronis, si recensere quis vellet, apposui. His igitur finibus utendum esse arbitror, ut, cum emendati mores amicorum sunt, tum sit inter eos omnium rerum, consiliorum, voluntatum, sine vlla exceptione communitas: ut, etiam si qua fortuna acciderit ut minus iustae voluntates amicorum adiuuandae sint, in quibus eorum aut caput agatur aut fama, declinandum de via sit, modò ne summa turpitudine sequatur. est enim quatenus amicitiae venia dari possit. Cum agetur, inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum

est devia, ut etiam iniquam voluntatem illius adiuturum. sed cuiusmodi declinatio ista esse debeat, qualisque ad adiuvandum digressio, & in quanta voluntatis amici iniquitate, non dicit. quid autem refert scire me in huiusmodi periculis amicorum, si non magna me turpitudine secutura est, de via recta esse declinandum, nisi id quoque me docuerit, quatenus putet magnam turpitudinem, & cum decessero de via, quousque degredi debeam? Est enim, inquit, quatenus dari amicitiae venia possit. hoc immo ipsum est, quod maxime discendum est, quodque ab his, qui docent, minime dicitur, quatenus quoque sine dari amicitiae venia debeat. Chilo ille sapiens, de quo paulo ante dixi, conservandi amici causa de via declinauit. sed video quousque progressus est. falsum enim pro amici salute consilium dedit. id ipsum tamen in fine quoque vita, an iure posset reprehendi culpaeque dubitauit. Contra patriam, inquit Cicero, arma pro amico sumenda non sunt. hoc profecto nemo ignorauit, etiam priusquam Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur. sed id quero, id desidero: cum pro amico contra ius & contra quam licet, salua tamen libertate atque pace, faciendum est; & cum de via, sicut ipse ait, declinandum est: quid & quantum, & in quali causa, & quonamisque id fieri debuit. Pericles ille Atheniensis egregius vir ingenio, bonisque omnibus disciplinis ornatissimus, in una quidem specie sed planius tamen quid existimaret professus est. nam cum amicus eum rogaret ut pro re. causaque eius falsum deiceret: his ad eum verbis usus est, Δεῖ μὲν σὺν πρῶτῳ τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μὴ μετὰ τοῖς φίλοις. Theophrastus autem, quo dixi libro acquisitis quidem super hac re ipsa & exactius praestitissimam quam Cicero differis. sed is quoque in docendo non de vnequoque facto singillatim existimat, neque certis exemplorum documentis sed generibus rerum summatisimè vniuersimque

utitur; ad hunc ferme modum. Parua, inquit, & tenuis vel turpitudine, vel infamia subeunda est, si ea re magna utilitas amico quari potest. rependitur quippe & compensatur leue damnum delibata honestatis maiore alia grauiorēque in adiuvando amico honestate: minimāque illa labe & quasi lacuna fama imminensis partarum amico utilitatum ratione solidatur. neque nominibus, inquit, moueri nos oportet, quod paria genere ipso non sunt honestas mea fama & rei amici utilitas. ponderibus hac enim potestatisque presentibus, non vocabulorum appellationibus neque dignitatibus generum diiudicanda sunt. nam cum in rebus aut paribus aut non longē secus utilitas amici & honestas nostra consistit: honestas proculdubio preponderat. cum verò amici utilitas nimio est amplior; honestatis autem nostra in re non graui leuis iactura est: tunc, quod utile amico est, id primum illo, quod honestum nobis est, fit plenius. sicuti magnum pondus auri parua lamina auri fit preciosius. Verba adeo ipsa Theophrasti super ea re adscripsi. οὐκ οἶδ' εἴπου τοῦτο τοῦ γένει πμώτερον ἢ δὴ καὶ ὁ πῦν ἀν' ἡ μέρος τοῦτου πρὸς τὸ τηλικόν θατέρω συγκρινόμενον, αἰρετὸν εἶναι. λέγει δ' οἶον, οὐ καὶ χρυσίον πμώτερον χαλκοῦ, καὶ τηλικόν χρυσίου πρὸς τὸ τηλικόν χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαρβαλλόμενον, πλεον δέξει, ἀλλὰ ποιήσει πινὰ ρόπην καὶ τὸ πλεον καὶ τὸ μέγεθος. Favorinus quoque philosophus huiusmodi indulgentiā gratia tempestiuus, laxato paulo permissioq. subtili iustitia examine, his verbis definiuit, ἡ χαλεμὴ καὶ χάρις ὅσα τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἔστιν ὕψους ἀκριβείας ἐν δέοντι. post deinde idē Theophrastus ad hanc ferme sententiam disseruit. Has tamen, inquit, paruitates rerum & magnitudines atque has omnes officiorum estimationes alia nonnunquam momenta extrinsecus atque alia quasi appendices personarum & causarum & tem-

porum & circumstantia ipsius necessitates, quas includere in praecepta difficile est, moderantur & regunt & quasi gubernant, & nunc ratas efficiunt nunc irritas. Hac talidque Theophrastus cautè & sollicitè & religiosè, causa differendi magis disputandique diligentia quàm cum decernendi sententia atque fiducia, differuit. quoniam profecto causas scientia, corporum varietates, disceptationumque differentiâ ignorantes directû atque perpetuû distinctumq. in rebus singulis praeceptum, quod ego nos in prima tractatus istius parte desiderare dixeram, non capiunt. Eius autem Chilonis, à quo disputatiuncula huius initium fecimus, cum alia quadam sunt monita vtilia atque prudentia, cum id maxime explorata utilitatis est, quod duas ferocissimas affectiones amoris atque odij intra modum tantum coercuit. Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna osurus: hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amaturus. Super hoc eodem Chilone Plutarchus philosophus in libro περὶ Σουλῆς primo ita scripsit. Χείλων ὁ παλαιὸς, ἀκούσας πρὸς λέγον-
 τος, μηδὲνα ἔχειν ἐχθρὰν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδὲνα φίλον ἔχει· νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ σιωπᾷ πάγειν φιλίας καὶ ἀποχθείας.

CAPVT IIII.

Quàm tenuiter curiosèque explorauerit Antonius Iulianus in oratione M. Tullij verbi ab eo mutati argutiam.

ANTONIUS Iulianus rhetor perquam fuit honesti atque amœni ingenij; doctrina quoque ista vtiliore ac delectabili, veterumque elegantiarum cura & memoria multa fuit: ad hoc scripta pleraque omnia antiquiora tam curiosè spectabat, aut virtutes pensstabat, aut

vitia rimabatur, ut iudiciū esse factū ex amussim diceret. Is Iulianus super eo enshymemate, quod est in oratione M. Tullij, qua pro Cn. Plancio dixit, ita existimauit. sed verba prius, de quibus ab eo iudicium factum est, ipsa ponam. Quamquam dissimilis est pecuniæ debitio & gratiæ. nā qui pecuniā dissoluit; statim nō habet id, quod reddidit. qui autem debet; æs retinet alienum. gratiam autem & qui refert, habet; & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Neque ego nunc Plancio definam debere, si hoc soluero. nec minus ei redderem voluntate ipsa, si hoc molestius non accidisset. Crispum sanè, inquit, agmen orationis rotundūque, ac modulo ipso numerorum venustum, sed quod cum venia legendum sit verbi paulum ideo immutati, ut sententia fides salua esset. namque debitio gratiæ & pecunia collata verbum utrobique seruare posset. ita enim rectè opposita inter sese gratia pecuniæque debitio videbitur, si & pecunia quidem deberi dicatur & gratia. sed quid eueniat in pecunia debita solutæve, quid contrā in gratia debita redditæve, debitionis verbo utriusque seruato differatur. Cicero autem, inquit, cum gratia pecuniæque debitionem dissimilem esse dixisset, eiusque sententia rationem redderet, verbum debet, in pecunia ponit; in gratia subiicit habet, pro debet. ita enim dicit, Gratiā autē & qui refert habet, & qui habet in eo ipso quod habet, refert. sed id verbum, habet, cum proposita comparatione non satis conuenit. debitio enim gratiæ, non habitio, cum pecunia confertur. atque ideo consequens quidem fuerat sic dicere: & qui debet, in eo ipso quod debet, refert. quod absurdum & nimis coactum foret, si nondum redditam gratiam eo ipso redditam diceret, quia debetur. immutauit ergo, inquit, & subdidit verbum ei verbo, quod omiserat, finitimum;

ut videretur & sensum debitionis collata non reliquisse,
& concinnitatem sententia retinuisse. Ad hunc modum
Iulianus enodabat dijudicabatque veterum scriptorum
sententias, quas apud eum adolescentes lectitabant.

CAPVT V,

Quòd Demosthenes rhetor cultu corporis at-
que vestitu probris obnoxio, infamique mun-
ditia fuit: quòdque item Hortensius orator
ob eiusmodi munditias gestumque in agen-
do histrionicum Dionysia saltatriculæ cogno-
mento compellatus est.

Demasthenem tradunt vestitu sincero & cultu cor-
poris nitido venustoque & nimis accurato fuisse.
hinc etiā κομῆ illa χλαῖνις & μαλακοὶ χιτῶνισκοὶ ab a-
mulis aduersariis que probro data. hinc etiam turpibus in-
dignisque in eum verbis non temperatum, quin parum
vir, ore quoque polluto, diceretur. Ad eundem modum
Hortensius omnibus ferme oratoribus atatis sua, nisi M.
Tullio, clarior, quòd multa mundicia & circumspetè
compositæque indutus & amictus esset, manusque eius in-
ter agendum forent arguta admodum & gestuosa, ma-
ledictis compellationibusque probrosis iactatus est: multa-
que in eum, quasi in histrionem, in ipsis causis atque iudi-
cii dicta sunt. Sed cum L. Torquatus, subagresti homo in-
genio & infestius, grauius acerbiusque apud consilium
iudicum, cum de causa Sulla quaereretur, non iam histrio-
nem eum esse diceret, sed gesticulariam Dionysiamque eum
notissima saltatricula nomine appellaret: tum voce molli
atque demissa Hortensius, Dionysia, inquit, Diony-
sia malo equidem esse, quàm quod tu, Torquate,
ἀμωτος, ἀγροσταύτης, & ἀπρόσιτος.

CAPVT VI.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in cēſura, cū eum ad vxores ducendas adhortaretur: eāque oratio quam ob cauſam reprehēſa, & quem contra in modum deſenſa ſit.

Multis & eruditis viris audientibus legebatur oratio Metelli Numidici. grauis ac diſerti viri, quam in cenſura dixit ad populum de ducendis vxoribus, cū eum ad matrimonia capieſſenda adhortaretur. in ea oratione ita ſcriptum fuit, Si ſine vxore, Quirites, poſſemus eſſe: omnes ea moleſtia careremus. ſed quoniam ita natura tradidit vt, nec cum illis ſatis commodē, nec ſine illis vllō modo viui poſſit; ſaluti perpetuæ potius quā breui voluptati conſulendum. Videbatur quibuſdam Metellum cenſorem, cui conſilium eſſet ad vxores ducendas populum hortari, non oportuiſſe neque de moleſtia incommodisq; perpetuis rei vxoria conſiderari; neque adhortari magis id eſſe, quā diſſuadere, abſterrerēq; ſed contra in illud potius orationem debuiſſe ſumi dicebant, vt & nullas plerūque eſſe in matrimoniis moleſtias aſſeueraret, & ſi quæ tamen accidere nonnumquam viderentur, paruas & leues facileſq; eſſe toleratu diceret; maiorib;que eas emolumentis & voluptatibus obliſſerari: eaſdēque ipſas neque omnibus neque natura vitio, ſed quorundam maritorum culpa & iniuſtitia euenire. Titus autem Caſtricius rectē atque condignē Metellum eſſe locutū exiſtimabat. Aliter, inquit, cēſor loqui debet, aliter rhetor. rhetori cōceſſum eſt ſententiis vtī falſis, audacibus, ſubdolis, captioſis. ſi modo veriſimiles ſunt & poſſunt ad mouendas hominum animos quali-

cumque astu irrepere. praterca turpe esse ait rhetori si quid in mala causa destitutum atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum, inquit, sanctum virum illa gravitate & fide praditum, cum tanta honorum atque vite dignitate, apud populum Romanum loquentem nihil decuit aliud dicere, quàm quod verum sibi esse atque omnibus videbatur: praesertim cum super ea re diceret, quae quotidiana intelligentia & communi peruiulgataque vite usu comprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus est notissima confessus; eaque confessione fidem sedulitatis veritatisque commiserit; tum denique facile & procliviter, quod fuit rerum omnium validissimum atque verissimum, persuasis civitatem saluam esse sine matrimoniorum frequentatione non posse. Hoc quoque aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimamus assidua lectione, non hercle minus, quàm quae à gravissimis Philosophis scripta sunt. Verba Metelli haec sunt, Di immortales plurimum possunt; sed non plus velle nobis debent, quàm parentes. at parentes, si pergimus errare, suis bonis nos exheredant. Quid ergo nos à dis immortalibus diuinitus expectemus, nisi errationibus finem faciamus? iisdem deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. di immortales virtutem approbare, non adhibere debent.

CAP. VII.

In hisce verbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, *hanc sibi rem sperant praesidio futurum*, neque mendam esse nec vitium, errareque istos, qui bonos violant libros, & *futuram* scribunt: atque inibi de quodā alio Ciceronis verbo dictum, quod probè scriptum perperam mutatur: & adspersa pauca de modulis numerisque orationis, quos Cicero auidè sectatus est.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem, in libro spectata fidei Tironiana cura atque disciplina facta, ita scriptum fuit, Homines tenues obscuro loco nati nauigant: adeunt ad ea loca, quæ numquam ante adierāt; vbi neque noti essent, quod venerunt; neque semper cum cognitoribus esse possunt. Hac vna tamen fiducia ciuitatis, non modò apud nostros magistratus, qui & legum & existimationis periculo continentur, neque apud ciuis solùm Romanos, qui & sermonis & iuris & multarum rerum societate iuncti sunt, fore se tutos arbitrantur, sed quocumque venerint hanc sibi rem praesidio sperant futurum. Videbatur compluribus in extremo verbo menda esse. debuisse enim scribi non futurum, sed futuram: neque dubitabant quin liber emendandus esset, ne, ut in Plauti comædia mæchus (sic enim menda suæ illudebant) ita in Ciceronis oratione Solæcisinus esset manifestarius. Aderat fortè ibi amicus noster, homo lectione multa exercitus; cui pleraque omnia veterum litterarum quæsitæ, meditata, euigilataque erant. is libro inspecto ait nullum esse in eo verbo neque mendam

neque vitium: Ciceronem probè ac venustè locutum. nam futurum, inquit, non refertur ad rem, sicut legentibus temerè & incuriosè videtur; neque pro participio positum est: sed verbum est indefinitum, quod Græci appellant ἀσπόμενον; neque numeris neque generibus præseruiens, sed liberum undique & impromiscum est. quali C. Gracchus verbo usus est in oratione, cuius titulus est, DE QUINTO POPILIO CIRCVM CONCILIABVLA, in qua ita scriptum est; Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos, inquit, dicturum, & non, dicturos. videturne ea ratione positum esse apud Gracchum, dicturum, quæ est apud Ciceronem, futurum? sicut in Græca oratione, sine vlla vitij suspitione, omnibus numeris generibûsque sine discrimine attribuantur huiusmodi verba ποιεῖν, εἰσάγειν, & similia. In centesimo quinquagesimò quoque Quadrigarii annali libro verba hæc esse dixit, Dum ij conciderentur; hostium copias ibi occupatas futurum. in duodevicesimo annali eiusdem Quadrigarii principium libri sic scriptum, Si pro tua bonitate & nostra voluntate tibi valetudo suppetit; est quod speremus deos bonis bene facturum. item in Valerij Antiatii quarto vicesimo simili modo scriptum: Si hæc res diuinæ factæ ritæque perlicitæ essent, haruspices dixerunt omnia ex sententia processurum esse. Plautus etiam in Casina, cum de puella loqueretur, occisurum dixit, non occisuram, his verbis,

Etiamne habet Casina gladium? Habet, sed duos,

Quibus, altero te occisurum ait, altero villicum.

Item Laberius in Gemellis,

Non putavi, inquit, hoc eam facturum.

Non ergo isti omnes Solæcismus quid esset ignorauerunt. sed & Gracchus, dicturum; & Quadrigarius, futurum, & benefacturum; & Plautus, occisurum; & Antias, procellurum; & Laberius, facturum, indefinito modo dixerunt. qui modus neque in numeros, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distrahitur, sed omnia isthac una eademque declinatione completitur: sicuti M. Cicero dixit, futurum. non virili genere neque neutro (Solæcismus enim foret planè,) sed verbo usus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autè ille amicus noster in eiusdem M. Tullij Ciceronis oratione, qua est de imperio Cn. Pompeij, ita scriptum esse à Cicerone dicebat, atque ipse ita lætissabat: Cùm vestros portus, atque eos portus, quibus vitam ac spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestatem sciat. Neque Solæcismum esse aiebat. in potestatem fuisse, ut vulgus semidoctum putat, sed ratione dictum certa et proba contendebar, qua & Graci ita uterentur: & Plautus verborum Latinorum elegantissimus in Amphitryone dixit, Numero mihi in mentem fuit. non, ut dici solitum est, in mente. Sed enim præter Plautum, cuius ille in præsentis exemplo usus est, multam nos quoque apud veteres scriptores locutionum talium copiam offendimus; atque his vulgo annotamentis inspersimus. Ut ratione autem istâ missam faciamus & auctoritates: sonus tamen & positura ipsa verborum satis declarant, id potius ἐπιμελὲς καὶ λαξεύων modulamentis orationis M. Tullij convenisse, ut, quoniam utrumvis dici Latine posset, potestatem dicere mallet, non potestate. illud enim sic compositum iucundius ad aurem conspectiusque insuavius hoc imperfectiusque est; si modò ita explorata aure homo sit, non surda nec iacenti: sicuti est hercle quòd, explicavit

explicauit; dicere maluit. quàm explicuit: quod esse iam vñtarius cæperat. Verba sunt hac ipſus. ex oratione, quã de imperio Cn. Pompeij habuit. Testis est Sicilia: quam multis vñdique cinctam periculis non terrore belli sed consilij celeritate explicauit. at ſi, explicuit, diceret: imperfecto & debili numero verborum ſonus clauderet.

CAPVT. VIII.

Historia in libris Sotionis philoſophi reperta ſuper Laide meretrice & Demosthene rhetore.

Sotion ex Peripatetica diſciplina haud ſarè ignobilis vir fuit, is librum multa varietate hiftoria reſcriptum composuit; cùmque inſcripſit, χίεος ἀμαλθείας. ea vox hoc ſermè valet, tamquam ſi dicas, cornucopiæ. In eo libro ſuper Demosthene rhetore & Laide meretrice hiftoria hæc ſcripta eſt. Laïs, inquit, Corinthia ob elegantiam venuſtatẽque formæ grandem pecuniam demerebat: conueniẽtisque ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant: neque admittebatur, niſi qui dabat, quod poſcerat. poſcebat autem illa nimium quantum. hinc ait natum eſſe illud frequens apud Græcos dictum adagium. οὐ τὰρ τὸς ἀνδρὸς ἐς Κορίνθον ἔσθ' ὁ πᾶς. quod fruſtra iret Corinthum ad Laidem qui non quiret. dare quod poſceretur. Ad hanc ille Demosthenes glauculum adit; & ut ſibi ſui copiam faceret, petit. at Laïs μυρία δραχμὰς ἢ τάλαντον ποſcit. hoc facit numi noſtratis denarium decem milia. Tali petulantia mulieris atque pecunia magnitudine iſtus expauidusque Demosthenes auertit; & diſcedens, Ego, inquit, pænitere tanti non emo. Sed Græca ipſa, quæ fertur dixiſſe, lepidiora ſunt, οὐκ ὠνέμας, inquit, μυρίων δραχμῶν μὲν μάλιστα.

CAPVT IX.

Quimodus fuerit quis ordo disciplinæ Pythagoricæ; quantumque temporis imperatum obseruatumque sit dicendi simul ac tacendi.

ORdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familie successione eius, recipiendi instituendique discipulos huiusmodi fuisse traditur. Iam à principio adolescentes, qui sese ad discendum obtulerant, ἐπανοιζοῦντο. Id verbum significat mores naturasque hominum, correctione quadam de oris & vultus ingenio deque totius corporis filo atque habitu, sciscitari. eum, qui exploratus ab eo idoneusque fuerat, recipi in disciplinam statim inbebatur quin & tempus certum statuebas, ut tacerent; non in omnes idem, sed aliud aliis tempus pro existimato capto sollertia. Is autem qui tacebat, quæ dicebatur ab aliis, audiebat; neque percontari, si parum intellexerat, neque commentari, quæ audierat, fas erat. sed non minus quisquæ tacuit quàm biennium. hi prorsus appellabantur intra tempus tacendi audiendique ἀκουστικοί. ast ubi res didicerant rerum omnium difficillimas tacere audireque; atque esse iam ceperant silentio eruditi, cui erat nomen ἐξηκουστικόν: tum verba facere & querere, quæque audissent scribere, & quæ ipsi opinarentur expromere potestas erat. hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοί; ab his scilicet artibus, quas iam discere atque meditari inceptauerant: quoniam Geometriam & Gnomonicam, Musicam, ceterasque item disciplinas altiores μαθηµατικά veteres Græci appellabant. vulgus autem, quos gentilitio vocabulo Chaldaeos dicere oportet, mathematicos dicit. exinde his scientia studiis ornati ad perspicienda mundi opera & principia naturæ procedebant: ac tunc denique nominabantur φυσικοί. Hæc

eadem super Pythagora noster Taurus cum dixisset ; Nunc autem inquit, isti, qui repente pedibus illotis ad philosophos deuertunt, non est hoc satis, quod sunt omnino adθεω-
 πνοι, ἀμύροι, ἀγνώστοι; sed legem etiam dant, qua philosophari discant. alius ait; hoc me primum dace. item alius; hoc uelo, inquit, discere, istud nolo. hic à symposio Platonis incipere gestit propter Alcibiadis comissionem, ille à Phaedro propter Lysia orationem. Est etiam, inquit, prò Iupiter, qui Platonem legere postulat, non uisa ornanda sed lingue orationisque comenda gratia, nec ut modestior fiat sed ut lepidior. Hac Taurus dicere solitus nouitios philosophorum sectatores cum veteribus Pythagoricis pensans. Sed id quoque non prætereundum est, quod omnes simul, qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisque familie pecunieque habebat, in medium dabant ; & coibatur societas inseparabilis, tamquam illud fuerit antiquum consortium, quod re atque uerbo appellabatur κοινόςιον.

CAPVT X.

Quibus uerbis compellauerit Fauorinus philosophus adolescentem Cascè nimis & vetustè loquentem.

Fauorinus philosophus adolescenti uetorum uerborum cupidissimo & plerasque uoces nimis prisce et ignotissimas in quotidianis communibusque sermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabricius, & Coruncanis antiquissimi uiri nostri, & his antiquiores Horatii illi tri-
 gemini planè ac dilucidè cū suis fabulati sunt: neque Turuncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed etatis sue uerbis locuti sunt.

tu autem, proinde quasi cum matre Euandri nunc loquarere, sermone ab hinc multis annis iam desito uteris, quod scire atque intelligere neminem vis, qua dicas. Nonne, homo inepte, ut quod vis abunde consequaris, taceres? sed antiquitatem tibi placere ais, quod honesta & bona & sobria & modesta sit. Diue ergo moribus prateritis; loquere verbis presentibus: atque id, quod à C. Casare excellentis ingenij ac prudentia viro, in primo de Analogia libro, scriptum est, habe semper in memoria atque in pectore, ut, tamquam scopulum, sic fugias inauditum atque insolens verbum.

CAPVT XI.

Quod Thucydides historiae scriptor inclytus Lacedæmonios in acie non tuba sed tibiis esse v-fos dicit: verbaque eius super ea re posita: quodque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit: atque imbi quædam notata de Gracchi filitula concionatoria.

Auctor historia Græca grauißimus Thucydides Lacedæmonios summos bellatores non cornuum tubarumve signis, sed tibiarum modulis in præliis v-fos esse refert; non prorsus ex aliquo ritu religionum, neque rei diuina gratia, neque etiam ut excitarentur atque euibrarentur animi, quod cornua & litui moliuntur; sed contra, ut moderatiores modulatioresque fierent; quod tibicinis numeris temperatur. nihil adeo in congregiendis hostibus atque in principiis præliorum ad salutem virtutemque aptius ratis; quam si permulcti sonis mitioribus non immodice ferocirent. cum procincta igitur classes erant, &

instructæ acies, cæptumque in hostem progredi: tibicines inter exercitum positi canere incæptabant. ea ibi præcinatione tranquilla & delectabili atque adeo venerabili, ad quandam quasi militaris musica disciplinam vis & impetus militum, ne sparsi dispersique proruere, cohibebatur. Sed ipsius illius egregij scriptoris uti verbis libet, quæ & dignitate & fide graviora sunt. καὶ μὲν ταῦτα ἡ ἑυποδὲς ἦν. Ἀργεῖοι μὲν καὶ οἱ ἑυμμάχοι ἐντόνως καὶ ὀργῇ χαρῶντες, Λακεδαιμόνιοι δὲ βεβδῆως καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν, νόμῳ ἐγκρατέσων. ὁ τοῦ δαίτι χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁ μάλῶς μὲν ὑδομοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν, καὶ μὴ διασπαδεῖν αὐτοῖς ἡ τάξις. ὅπερ εἰλεῖ μεγάλα σπράτόπια ποιεῖν ἐν ταῖς προσόδοις. Cretenses quoque in prælia ingredi solitos memoria datum est præcinente ac præmoderante cithara gressibus. Halyattes autem rex terra Lydia more atque luxu barbarico præditus, cum bellum Milesiis faceret, ut Herodotus in historiâ tradit, concinentes fistulatores & fidicines, atque feminas etiam tibicinas in exercitu atque in procinctu habuit, lasciuientium delicias conuiuium. Sed enim Achaos Homerus pugnam indipisci ait non fidicularum tibiariûmque cōcentu, sed mentium animorumque conspiratu tacito nitibundos.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σὺν ἡ μένεα πείοντες Ἀχαιοί,

Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀνδρήλοισιν.

Quid ille vult: ardentissimus clamor militum Romanorū, quem in congressibus præliorum fieri solitum scriptores annalium memorauere? contra institutum fiebat antiquæ disciplina tam probabile? an tum etiam gradu clementi & silentio est opus, cum ad hostem itur in conspectu longinquo procul distantem? cum verò propè ad manus ventū est, tum iam è propinquo hostis & impetu propulsandus & clamore terrendus est? Ecce autem, pro tibicina Laconica, sibi quoque illius concionatoria in mentem venit quā

C. Graccho cum populo agenti praeisse ac praemonstrasse modulos ferunt. sed nequaquam sic est, ut à vulgo dicitur, canere tibia solitum, qui ponè eum loquentem staret, variisque modis tum demulcere animum actionemque eius, tum incendere. quid enim foret ista re ineptius, si, ut planipedis saltanti, is a Graccho concionanti numeros & modos & frequentamenta quadam varia tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoria tradiderunt, steterisse in circumstantibus dicunt occultius, qui fistula brevis sensim grauiusculum sonum inspiraret ad deprimendum sedandumque impetum vocis eius. efferuescente namque impulsu & instanti extraneo naturalis illa Gracchi vehementia indiguisse non, opinor, existimanda est. Marcus tamen Cicero fistulatores istum utriusque rei adhibitum esse à Graccho putat; ut sonis tum placidis tum citatis aut demissam iacentemque orationem eius erigeret, aut ferocientem sauientemque cohiberet. verba ipsius Ciceronis apposui. Itaque idem Gracchus, quod potes audire, Catule, ex Licinio cliente tuo litterato homine, quem seruum sibi habuit ille ad manum, cum eburnea solitus est habere fistula, qui staret post ipsum occultè cum concionaretur, peritum hominem; qui inflaret celeriter eum sonum, qui illum aut remissum excitaret, aut à contetione reuocaret. Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos praelij institutum esse à Lacedaemoniis Aristoteles in libris problematum scripsit; quo manifestior fieret exploratioque militum securitas & alacritas. nam diffidentia, inquit, & timori cum ingressione huiusmodi minimè conuenit: & maestitasq. formidantes ab hac tam intrepida ac tam decora incedendi modulatione alieni sunt. verba pauca Aristotelis super ea re apposui. διὰ τὴν ἐπειδὴν πολέμειν μέλλουσιν, πρὸς αὐτοῦ ἐμβαίνουσιν; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀχρημονύνας π

rituque

CAPVT XII.

Virgo Vestæ quid ætatis ex quali familia & quo ritu quibûsque cerimoniis & religionibus & quo nomine à Pontifice Maximo capiatur: & quo statim iure esse incipiat simulatque capta est: quòdque, vt Labeo dicit, nec illa intestato cuiquam nec ei intestatæ quisquam iure heres est,

Qui de Vestali virgine capienda scripserunt, quorum diligentissimè scripsit Labeo Antistius, minorem quàm annos VII. maiorem quàm annos X. natam negauerunt capi fas esse. item quæ non sit patrima & matrima. item, quæ lingua debili sensûve aurium deminuta aliâve qua corporis labe insignita sit. item quæ ipsa aut cuius pater emancipatus sit: etiam si viuo patre in aui potestate sit: item cuius parentes alter ambone seruitutem seruiunt, aut in negotiis sordidis deuersantur. sed eam, cuius soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt: item cuius pater flamen, aut augur, aut XV vir s. E. aut qui VII vir epulonum aut salius est. sponsa quoque pontificis & tibicinis sacrorum filia vacatio à sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Atque scriptum reliquit, neque eius legendam filiam qui domicilium in Italia non haberet, & excusandam eius qui liberos tres haberet. Virgo autem Vestalis simul est capta atque in atrium Vestæ deducta & pontificibus tradita; eo statim tempore sine emancipatione ac sine capitis minutione è patris potestate exit, & ius testamenti faciendi adipiscitur. De more autem ritûque capiunda virginis litteræ quidem antiquiores non exstant, nisi quæ capta

b iiij

prima est à Numa rege esse captam. Sed Papiam legem invenimus: qua cautetur ut pontificis maximi arbitratae virgines è populo viginti legantur; sortitiòque in concione ex eo numero fiat; & cuius virginis ducta erit, ut eam pontifex maximus capiat, eaque Vesta fiat. sed ea sortitiò ex lege Papia non necessaria nunc videri solet. nam, si quis honesto loco natus adeat Pont. max. atque offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat salvis religionum observationibus ratio haberi possit, gratia Papia legis per senatum fit. Capi autem virgo propterea dici videtur, quia pontificis maximi manu prehensa ab eo parente, in cuius potestate est, veluti bello capta abducitur. In libro primo Fabii Pictoris, quae verba pontificem maximum dicere oporteat, cum virginem capit, scriptum est. Ea verba haec sunt. SACERDOTE M. VESTALE M. QVAE. SACRA. FACIAT. QVAE. IOVS. SIET. SACERDOTE M. VESTALE M. FACERE. PRO. POPOLO. ROMANO. QVIRITIBVS. Q. VTEI. QVAE. OPTVMA. LEGE. FOVIT. ITA. TE. AMATA. CAPIO. Plerique autem capi virginem solum debere dici putant. sed flamines quoque Diales, item pontifices & augures capi dicebantur. L. Sylla rerum gestarum libro II. ita scripsit. P. Cornelius, cui primum cognomen Syllae impositum est, flamen Dialis captus. M. Cato de Lusitanis, cum Ser. Galbam accusavit, eum dicit ius pontificium discere noluisse. Ego me nunc volo ius pontificium optimè scire. iam ne ea causa pontifex capiar? Si volo augurium optimè tenere, & quis me ob eam rem augurem capiat? Præterea in commentariis Labeonis, quae ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est. Virgo Vestalis neque heres est cuiquam intestato, neque intestatae quisquam: sed bona eius in publicum re-

digi aiunt. id quo iure fiat, quæritur. *Amata inter capiendum à Pont. max. appellatur, quoniam, quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditum est.*

CAPVT XIII.

Quæsitum in philosophia quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere quod mandatum est, an nonnunquam etiam contra, si id speres ei, qui mandauit, vtilius fore: superque ea quæstione expolitæ diuersæ sententiæ.

IN officiis capiendis, censendis, iudicandisque, quæ Græcè *ἐνδεχόμενα* philosophi appellant, quæri solet an negotio tibi dato & quid omnino faceres definito, contra quid facere debeas, si eo facto videri possit res euentura prosperius, exque utilitate eius, qui id tibi negotium mandauit. anceps quæstio & in utramque partem à prudentibus viris arbitrata est. sunt enim non pauci qui sententiâ suam una in parte defixerint, & re semel statuta deliberatâque ab eo, cuius negotium id pontificiumque esset, nequaquam putauerint contra dictum eius esse faciendum, etiam si repentinus aliqui casus rem commodius agi posse polliceretur; ne, si spes fefellisset, culpa impatientia & pœna indeprecabilis subeunda esset: si res fortè melius vertisset; diis quidem gratia habenda, sed exemplum tamen intromissum videretur, quo bene consulta consilia religione mandati soluta corrumperentur. Alij existimauerunt incommoda prius, quæ metuenda essent si res gesta aliter foret quàm imperatum est, cum emolumento spei pensitanda esse: & si ea leuiora minorâque; utilitas autem contrâ grauior & amplior spe quantum potest firma ostenderetur: tum posse aduersum mandata fieri censuerunt; ne o-

blata diuinitus rei bene gerenda occasio amitteretur, neque
timendum exemplum non parendi crediderunt, si rationes
huiusmodi duntaxat non adessent. cum primis autem
respicendum putauerunt ingenium naturamque illius,
cuius res præceptumque esset; ne ferox, durus, indomitus, in-
exorabilisque sit; qualia fuerunt Postumiana imperia &
Manliana. nam si tali præceptori ratio reddenda sit; nihil
faciendum esse monuerunt aliter, quàm præceptum est. In-
structius deliberatiùsque fore arbitramur thecematium
hoc de mandatis huiusmodi obsequendis, si exemplum
quoque P. Crassi Muciani clari ac inlustri viri apposeri-
mus. Is Crassus à Sempronio Asellione & plerisque aliis
historia Romana scriptoribus traditur quinque habuisse
rerum bonarum maxima & præcipua; quòd esset ditissi-
mus, quòd nobilissimus, quòd eloquentissimus, quòd iuris-
consultissimus, quòd pontifex maximus. Is, cum in consu-
latu obtineret Asiam provinciam, & circumspicere op-
pugnareque Leucas oppidum pararet; opusque esset firma
atque procera trabe, quæ arietem faceret quo muros eius
oppidi quateret: scripsit ad magistrum ἀρχιτέκτονα Mo-
leatensem sociorum amicorumque populi Romani, ut ex
malis duobus, quos apud eos vidisset, uter maior esset cum
mittendum curaret. tum magister ἀρχιτέκτων, comperto
quamobrem malum desideraret, non, uti iussus erat, maio-
rem, sed, quem esse magis idoneum aptioremque facienda
arieti facilioremque portatu existimabat, minorem misit.
Crassus cum vocari iussit; & cum interrogasset cur non
quem iusseras misisset, causis rationibusque quas dictis abas-
spretis, vestimenta detrahi imperauit; virgisque multum
cacidit; corrumpi atque dissolui officium omni imperantis
ratum, si quis ad id, quòd facere iussus est, non obsequio debi-
to sed consilio non desiderato respondeat.

CAPVT XIII.

Quid dixerit feceritque C. Fabricius magna vir gloria magnisque rebus gestis, sed familiæ pecuniæque inops; cùm ei Samnites tamquam indigenti graue aurum donarent.

Iulius Higinus, in libro de vita rebusque illustrium virorum sexta, legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabricium Imperatorem populi Romani venisse; & memoratis multis magnisque rebus, qua bene ac benivolè post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniã; orasseque uti acciperet utereturque: atque id facere Samnites dixisse, quod viderent multa ad splendorem domus atque victus deferri; neque pro magnitudine dignitatēque lautum paratum esse: tunc Fabricium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad naves & ad os & ad gulam, atque inde porro ad ventrem imum deduxisse; & legatis ita respondisse; dum illis omnibus membris, qua attigisset, obistere atque imperare posset, nunquam quicquam defuturum: propterea pecuniam, qua nihil sibi esset usus, ab iis, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

CAPVT XV.

Quàm importunum vitium sit plenumque odij futilis inanisque loquacitas, & quàm multis in locis à principibus vtriusque linguae viris detestatione iusta culpata sit.

Qui sunt leues & futiles & importuni locutores, quique nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapsantibus diffluent; eorum orationem bene existi-

blata diuinis rei bene gerenda occasio amitteretur, neque
timendum exemplum non parendi crediderunt, si rationes
huiusmodi duntaxat non adessent. cum primis autem
respicendum putauerunt ingenium naturamque illius,
cuius res præceptumque esset; ne ferox, durus, indomitus, in-
exorabilisque sit; qualia fuerunt Postumiana imperia &
Manliana. nam si tali præceptori ratio reddenda sit; nihil
faciendum esse monuerunt aliter, quàm præceptum est. In-
structius deliberatiùsque fore arbitramur thecematium
hoc de mandatis huiusmodi obsequendis, si exemplum
quoque P. Crassi Muciani clari ac inlustri viri appa-
uerimus. Is Crassus à Sempronio Asellione & plerisque aliis
historia Romana scriptoribus traditur quinque habuisse
rerum bonarum maxima & præcipua; quòd esset ditissi-
mus, quòd nobilissimus, quòd eloquentissimus, quòd iuris-
consultissimus, quòd pontifex maximus. Is, cum in consu-
latu obtineret Asiam provinciam, & circumspicere op-
pugnareque Leucas oppidum pararet; opusque esset firma
atque procera trabe, quàm arietem faceret quo muros eius
oppidi quateret: scripsit ad magistrum ἀρχιτέκτονα Mo-
leatensem sociorum amicorumque populi Romani, ut ex
malis duobus, quos apud eos vidisset, uter maior esset cum
mittendum curaret. tum magister ἀρχιτέκτων, comperto
quamobrem malum desideraret, non, uti iussus erat, maio-
rem, sed, quem esse magis idoneum aptioremque faciendo
arieti facilioremque portatu existimabat, minorem misit.
Crassus cum vocari iussit; & cum interrogasset cur non
quem iusseras misisset, causis rationibusque quas dictitabas
spretis, vestimenta detrahi imperauit; virgisque multum
cacidit; corrumpi atque dissolui officium omni imperantis
ratum, si quis ad id, quòd facere iussus est, non obsequio debi-
to sed consilio non desiderato respondeat.

CAPVT XIII.

Quid dixerit feceritque C. Fabricius magna vir gloria magnisque rebus gestis, sed familiarum pecuniarumque inopis; cum ei Samnites tamquam indigenti graue aurum donarent.

Iulius Higinus, in libro de vita rebusque illustrium virorum sexto, legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabricium Imperatorem populi Romani venisse; & memoratis multis magnisque rebus, quae bene ac benivolè post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniâ; orasseque ut acciperet utereturque: atque id facere Samnites dixisse, quod viderent multa ad splendorem domus atque victus defici; neque pro magnitudine dignitatēque laetum paratum esse: cum Fabricium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nates & ad os & ad gulam, atque inde porro ad ventrem inum deduxisset; & legatis ita respondisset; dum illis omnibus membris, quae assigisset, obistere atque imperare posset, nunquam quicquam defuturum: propterea pecuniam, quae nihil sibi esset usus, ab iis, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

CAPVT XV.

Quàm importunum vitium sit plenumque odij futilis inanisque loquacitas, & quàm multis in locis à principibus vtriusque linguae viris de testatione iusta culpata sit.

Qui sunt leues & futiles & importuni locutores, quique nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapsantibus disfluunt; eorum orationem bene existi-

matum est in ore nasci non in pectore. linguam autem debere aiunt non esse liberam nec vagam, sed vinclis de pectore imo ac de corde aptis moueri & quasi gubernari. Sed enim videas quosdam sic scaterere verbis sine ullo iudicii negotio cum securitate multa & profunda, ut loquentes plerumque videantur loqui sese nescire. *Vlysses* contra *Homerus* virum sapienti facundia præditum, vocem mittere ait non ex ore sed ex pectore. quo scilicet non ad sonum magis habitumque vocis quam ad sententiarum penitus conceptarum altitudinem pertineret: petulantiaque verborum coercenda vallum esse oppositum dentium luculentè dixit: ut loquendi temeritas non cordis tantum custodia, atque vigilia cohibeatur, sed & quibusdam quasi excubiis in ore positis sapiatur. *Homerica*, de quibus suprà dixi, hæc sunt,

Αλλ' ὅτε δὴ ρ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ σήδε' ἔει.

Τέχον ἐμὸν, ποῖον σὲ ἔπος εὖ γὰρ ἔρηκος ὀδόντων;

M. Tullij quoque verba posui, quibus stultam & inanem dicendi copiam grauius & verè detestatus est. Dummodò, inquit, hoc constet, neque infantiam eius qui rem norit, sed eam explicare dicendo non queat, neque inscitiam illius cui res non suppetat verba non desint, esse laudanda. quorum si alterū sit optandum: malim equidem indifertam prudentiam, quàm stultam loquacitatem. item in libro de oratore primo verba hæc posuit. Quid enim est tam furiosum quàm verborum vel optimorum atque ornatissimorum sonitus inanis nulla subiecta sententia nec scientia? Cum primis autem *M. Cato* atrocissimus huiusmodi vitij insectator est. namque in oratione qua inscripta est, *SI. SE. COELIVS. TRIB. PLEB. APPELLASSET*. Nunquam, inquit, ta-

cet, quem morbus tenet loquendi, tanquam veterinosum bibendi atque dormiendi. quod si non conueniant; tamen conuocari iubet. ita est cupidus orationis, ut conducat, qui auscultet. itaque auditis non auscultatis tanquam pharmacopolā. nam eius verba audiuntur: verū n ei se nemo committit, si æger est. *Idem Cato in eadem oratione eidem M. Cælio trib. pl. uilitatem approbrans non loquendi tantum uerumetsiam tacendi*, Frusto, inquit, panis conducipoteſt uel uti taceat uel uti loquatur. neque non merito *Homerus unum ex omnibus Therſiten, ἀμτροεπῆ ἀχροτόμουδον* appellat: modo uerba illius multa, & ἀκοσμα ſtrepentium ſine modo graculorum ſimilia eſſe dicit. quid enim eſt aliud ἀμτροεπῆς ἀκολῶ? *Eupolidis quoque verſus de id genus hominibus conſignatiſſimè factus eſt. λαλεῖν ἀριſτος, ἀδυνατώτατος λέγειν.* quod *Salluſtius noſter imitari uolens*, loquax, inquit, magis quā facundus. *Quapropter Heſiodus poëtarum prudentiſſimus linguam non uulgandam ſed recondendam eſſe dicit proinde ut theſaurum: eiꝰſque eſſe in promendo gratiam plurimam, ſi modeſta & parca & modiolata ſit.*

Γλώσσης τοι θεοαυρὸς ἐν ἀνθρώποισι ἀριſτος

Φειδωλῆς, πλείη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Epicharmium quoque illud non inſciſe ſe habet,

Οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Ex quo proſecto hoc ſumptum eſt,

Qui cū loqui non poſſet; tacere non poterat.

Fauorinum ego audiui dicere verſus iſtos Euripidi, ἀχαλιτῶν ſομάτων, ἀνόμεντε ἀφροſυνίας τὸ τέλ. & διςυχία, non de iis tantum factos accipi debere, qui impia aut illicita dicerent; ſed uel maximè de hominibus quoque poſſe di-

ci stulta & immodica blasterantibus; quorum lingua tam prodiga infrenisque sit, ut fluat semper aestuetque collusione verborum tæterrime: quod genus homines à Græcis significantissimo vocabulo λάλος appellatos. Valerium Probum grammaticum illustrem ex familiari eius docto viro comperi Sallustianum illud, Satis eloquentiæ, sapientiæ parum, breui antequam vita decederet, sic legere cæpisse, & sic à Sallustio relictum affirmasse; Satis loquentiæ, sapientiæ parum. quod loquentia nouatori verborum Sallustio maxime congrueret; eloquentia cum insipientia minimè conueniret. Huiusmodi autem loquacitatem verborumque turbam magnitudine inani vastam facetissimus poëta Aristophanes insignibus vocabulis denotauit in his versibus,

Ἀνθρώπων ἀχλοπίδον, αἰθαδσομόν,
ἔχοντ' ἀχάλινον, ἀκρατὲς, ἀπύλωτον
τόμα, ἀπειδάλητον, κομποφαλορήμονα.

neque minus insigniter veteres quoque nostri hoc genus homines in verba proiectos locutuleios, & blasterones, & lingulacas dixerunt.

CAPVT XVI.

Quodd verba isthæc Quadrigarij ex Annali tertio, *ibi mille hominum occiditur*, non licentia neque de poëtarum figura, sed ratione certa & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt.

Quadrigarius in tertio Annalium ita scripsit: *Ibi occiditur mille hominum. occiditur, inquit, non, occiduntur. item Lucilius in tertio Satyrarum; Ad portam mille, à porta est sex inde Salernum: mille, inquit, est, non mille sunt. Varro in octauo decimo*

Humanarum : Ad Romuli initium plus mille & centum annorum est. *M. Cato in 1. Originum*. Inde est fermè mille passuum. *M. Cicero in sexta in Antonium*, Ita'ne Ianus medius in L. Antonij clientela est? qui vnquam in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummum ferret expensum? In his atque multis aliis, mille, numero singulari dictum est. neque hoc, ut quidam putant, vetustati concessum est, aut per figurarum concinnitatem admissum est: sed sic videtur ratio poscere. mille, enim non pro eo ponitur, quod Græcè χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς. & sicuti vna χιλιάς & duæ χιλιάδες; ita vnum mille & duo millia certa atque directæ ratione dicitur. quamobrem id quoque rectè & probabiliter dici solitum, mille denarium in arca est, & mille equitum in exercitu est. Lucilius autem, præter quod supra posui, alio quoque in loco id manifestius demonstrat. nam in libro quintodecimo ita dicit.

Hunc milli passum qui vicerit atque duobus,

Campanus sonipes subcurfor nullus sequetur

Maiore spatio; ac diuersus videbitur ire.

Item alio in libro nono.

Tu milli nummum potes vno quærere centum.

Milli passum dixit, pro mille passibus, & vno milli nummum, pro, vnus mille nummis; apertèque ostendit mille & vocabulum esse, & singulari numero dici, eiusque pluralium esse, millia, & casum etiam capere ablatiuum; neque ceteros casus requiri oportere, cum sint alia pleraque vocabula quæ in singulas tantum casus, quedam etiam quæ in nullum declinentur. quapropter nihil iam dubium est, quin *M. Cicero in oratione*, quam

scripsit pro Milone, ita scriptum reliqueris: Ante fundum Clodij, quo in fundo, propter insanas illas substructiones, facile mille hominum versabatur valentium: non, versabantur. quod in libris minus accurate scriptis est. alia enim ratione, mille hominum, alia, mille homine, dicendum est.

CAPVT XVII.

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates vxoris ingenium intractabile: atque inibi quid M. Vairo in quadam Satyra de officio mariti scripserit.

X Antippe Socratis philosophi vxor morosa admodum fuisse fertur & iurgiosa: irarumque & molestiarum muliebrium per diem perque noctem satagebat. Hæc eius intemperies in maritum Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem quanam ratio esset cur mulierem tam acerbam domo non exigeret. Quoniam, inquit Socrates, cum illam domi talem perpetior, insuesco & exerceor, ut ceterorum quoque foris petulantiam & iniuriam facilius feram. Secundum hanc sententiam quoque Varro in satyra Menippeæ, quam de officio mariti scripsit, Vitium, inquit, vxoris aut tollendum, aut ferendum est. qui tollit vitium; vxorem commodiorem præstat. qui fert; sese meliorem facit. Hæc verba Varronis, tollere, &, ferre, lepide quidem composita sunt: sed, tollere, apparet dictum pro, corrigere. Id etiam apparet eiusmodi vitium vxoris, si corrigi non possit. ferendum esse Varronem censuisse quod ferri scilicet à viro honestè potest. vitia enim flagitiora leuiora sunt.

CAPVT

CAPVT XVIII.

Quod M. Varro in quartodecimo Humanarum,
L. Aelium magistrum suum *ἐπιμολογίας* dis-
ferentem falsa reprehenderit: quodque idem
Varro in eodem libro furis *ἐπιμωρ* dicit falsum.

IN quartodecimo Humanarum libro M. Varro doctissi-
mum tunc ciuitatis hominem L. Aelium errasse osten-
dit; quod vocabulum Græcum vetus traductum in linguã
Romanam, proinde atque si primitus Latine fictam esset,
resoluerit in voces Latinas ratione etymologica falsa. ver-
ba ipsa super ea re Varronis posuimus. In quo L. Aelius
notter litteris ornatissimus memoria nostra erra-
uit aliquotiës. nam aliquot verborum antiquo-
rum Græcorum, proinde atque essent propria
nostra, reddidit causas falsas. non enim leporem
dicimus, vt ait, quod est leuipes: sed quod est vo-
cabulũ antiquũ Græcũ. multa enim vetera illo-
rum ignorantur, quod, pro iis, aliis nunc vocabu-
lis vtantur; & illorum esse plerique ignorent
Græcum, quod nunc nominant *ἑλλωα*; puteum,
quod vocant *ὀρέαρ*; eporem, quod *λαγῶν* dicunt.
in quo non modo Aelii ingenium non reprehendo;
sed industriam laudo. successum enim fortu-
na, experientiam laus sequitur. hac Varro in primo-
re libro scripsit de ratione vocabulorum scitissime, de uso
utriusque lingue peritissime, de ipso Aelio clementissime.
sed in posteriore eius libri parte dicit, furem ex eo dictum,
quod veteres Romani furium atrum appellauerint; &
fures per noctem, qua atra sit, facilius furentur. nonne sic
videtur Varro de fure errasse, tanquam Aelius de lepore?
nam quod à Græcis nunc *κλέων* dicitur, antiquiore

Græca lingua, πῶρ, est dictum. hinc per affinitatem litterarum, qui πῶρ Græcè, Latine fur est. Sed ea res fugeritne tunc Varronis memoriam; an contra aptius & coherentius putarit furem à furuo, id est, nigro appellari; in hac re de viro tam excellentis doctrina non meum iudicium est.

CAP. XIX.

Historia super libris Sibyllinis ac de Tarquinio Superbo rege.

IN antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis hac prodita est. Anus hospita atque incognita ad Tarquinium Superbum regem adiit, nouem libros ferens, quos esse dicebat diuina oracula: eos velle venundare. Tarquinius precium percunctatus est. mulier nimium immensum poposcit. rex, quasi anus etate desiperet, derisit. tum illa foculum coram cum igni apposuit; & triu libros ex nouem densit: & et quid reliquos sex eodem precio emere vellet, regem interrogauit. sed enim Tarquinius id multo risit magis; dixitque anum iam proculdubio delirare. mulier ibidem statim triu libros alios exussit; atque idipsum denuo placide interrogauit an triu reliquos eodem precio emat. Tarquinius ore iam serio atque attentiore animo fit: eam constantiam confidentiamque non in super habendam intelligit: libros triu reliquos mercatur nihilo minore precio quam quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio degressam postea nusquam loci visam constitit. Libri tres in sacrarium conditi Sibyllini appellati. ad eos, quasi ad oraculum, XV. viri adeunt, cum dii immortales publice consulendi sunt.

CAPVT XX.

Quid Geometræ dicāt schemata, quibúsque omnia ista Latinis vocabulis appellentur.

Figurarium, quæ ὑψηλὰ γεόμετρα appellant, genera sunt duo; planum & solidum. hac ipsi vocant ὀμιμδον γὰρ σεπρόν. Planum est; quod in duas partis solum lineas habet, quæ latum est & quæ longum: qualia sunt triquetra & quadrata, quæ in area sunt, sine altitudine. Solidum est; quādo non longitudines modò & latitudines planas numeri linearum efficiunt, sed etiam extollunt altitudinem: quales sunt ferme metra trianguli, quas pyramidas appellant; vel qualia sunt quadrata undique, quæ ῥόχοι illi, nos quadrantalia dicimus. ῥόβθ enim est figura ex omni latere quadrata: quales sunt, inquit M. Varro, tesserae, quibus in alueolo luditur; ex quo ipsæ quoque appellatae ῥόχοι. in numeris etiā simili ter ῥόχοι dicuntur, cum omne latus eiusdem numeri equaliter in sese soluitur; sicuti fit cum ter terna ducuntur: atque idem ipse numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras vim habere lunaris circuli dixit: quod & luna orbem suum lustret septem & viginti diebus; qui numerus ternio, qui Græcè dicitur τετράς, tantundem efficiat in cubo. Linea autem à nostris dicitur, quam ῥαμμὺ Græci vocant. eam M. Varro ita definit: Linea est, inquit, longitudo quædam sine latitudine & altitudine. Euclides autem brevius, prætermissa altitudine, ῥαμμὺ inquit, est μῆκος ἀτάτεια. quod exprimere uno Latino verbo non queas, nisi audeas dicere illatibile.

CAPVT XXI.

Quod Iulius Higinus affirmatissimè contenderit legisse se librum P. Virgilii domesticum, in quo scriptum esset; *& ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror*, non, quod vulgus legeret; *sensu torquebit amaro*.

Versus istos ex Georgicis Virgilij plerique omnes sic legunt:

At sapor indicium faciet manifestus: & ora

Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem non hercle ignobilis grammaticus, in commentariis, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perseverat non hoc à Virgilio relictum: sed quod ipse inuenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilij,

--& ora

Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

neque id soli Higinio sed doctis quibusdā etiā viris cōplacitum. quoniam videtur absurde dici; sapor sensu amaro torquet; cum ipse, inquit, sapor sensus sit, non alium in semetipso sensum habeat: ac proinde sit quasi dicatur; sensus sensu amaro torquet. Sed enim cum Favorinus Higini commentarium legisset; atque ei statim displicita esset insolentia. & insuauitas illius; sensu torquebit amaro: risit, & Iouem lapidem, inquit, quod sanctissimum iusiurandum est habitum, paratus sum ego iurare Virgilium hoc nunquam scripisse. sed Higinum ego docera verum arbitror. non enim primus finxis hoc verbum Virgilius insolentior: sed in carminibus Lucretij inuentum est: nec est aspernatus auctoritatē poetæ ingenio & facundia præcellentis. verba ex quarto Lucretij hæc sunt,

--dilutâque contra,

Cum tuimur misceri absynthia: tangit amor.

Non verba autem sola sed versus propè totos & locos quoque Lucretij plurimos sectatum esse Virgilium videmus.

CAPVT XXII.

An, qui causas defendit, rectè Latinèque dicat superesse se ei, quod defendit, &, superesse, proprie quid sit.

Inroborauit inueterauitque falsa atque aliena verbi significatio eius, quod dicitur, hic illi superest; cum dicendum est, aduocatum esse quem cuiuspiam, causamque eius defendere. atque id dicitur, non in compitis tantum neque in plebe vulgaria, sed in foro, in comitio, apud tribunalia, qui integrè autem locuti sunt, magnam partem, superesse, ita dixerunt, ut eo verbo significarèt superfluere & superuacare atque esse supra necessarium modum. itaque M. Varro in Satyra, qua inscripta est, Nescis quid vesper serus vehat, superfuisse dicis immodicè & intempestiuè fuisse. verba ex eo libro hæc sunt. In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potissimum quæ simul sunt *βιωπαλῆ*, & delectent potius: ut id quoque videatur non defuisse magis quàm superfuisse. Memini ego pratoris docti hominis tribunali me forte assistere; atque ibi aduocatum non incelebrem sic postulare, ut extra causam diceret, remque, qua agebatur, non attingeret. tunc pratorem ei, cui res erat, dixisse, aduocatum cum nō habere: & cum is, qui verba faciebat, reclamaasset: ego illi V. Cl. supersum: respondisse pratorem festiuiter; tu place superes, non ades. M. autem Cicero in libro, qui inscriptus est de iure civili in
c ij

artem redigendo, verba hac posuit. Nec verò scientia iuris maioribus suis Q. Aelius Tubero defuit; doctrina etiam superfluit. in quo loco, superfluit, significare videtur, supra fuit & præstitit, superavitque maiores suos doctrina sua superfluenti, tum & nimis abundanti. disciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoque de Rep. secundo id ipsum verbum Ciceronis non temere transcendendum. verba ex eo libro hac sunt. Nō grauarer, Læli, nisi & hos velle putarem, & ipse cuperem te quoque aliquam partem huius nostri sermonis attingere: præsertim cū heri ipse dixeris, te nobis etiam superfuturum. verū, si id quidem fieri non potest, ne desis omnes te rogamus. exquisitè igitur & compertè Iulius Paulus dicebat, homo in nostra memoria doctissimus, superesse non simplici ratione dici tam Latine, quàm Græcè: Græcos ὑπερβαίνω in utrāque partē ponere; vel quòd superuacaneum esset ac non necessarium, vel quòd abundans nimis & affluens & exsuperans. sic quoque nostros veteres superesse aliàs dixisse, pro superfluenti & superuacuo neque admodum necessario, ita ut suprā posuimus Varro nem dicere: aliàs ita, ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidem & facultate ceteris anteeret, supra modum tamen & largius prolixiusque fluere, quàm esset satis. Qui dicit ergo se superesse ei, quem defendit, nihil istorum vult dicere: sed nescio quid aliud indictum inscitumque dicit. at ne Virgilij quidem poterit auctoritate uti, qui in Georgicis ita scripsit.

Primus ego in patriam mecum modò vita superlit.

hoc enim in loco Virgilius ἀνυπαρτήν verbo usus videtur; quòd superlit dixit pro longinquius diutiusque adsit. illud cōtra eiusdem Virgilij est aliquanto probabilius:

Florentisq; secant herbas, fluuiisq; mini-
strant,

Farrâq; ne blando nequeant superesse la-
bore.

significat enim supra laborem esse, neque opprimi à labore. An autem superesse dixerint veteres pro restare & perficienda rei deesse querebamus. nam Sallustius in significatione ista non superesse, sed superate dicit. verba eius in Iugurtha hæc sunt. Is plerûq. seorsum à rege exercitum ducere, & omnis res exsequi solitus erat, quæ Iugurthæ fesso aut maioribus astricto superauerant. Sed inuenimus in tertio Ennii annalium in hoc versu,

Inde sibi memorat vnum superesse laborem. id est, reliquum esse & restare. quod quidem diuise pronuntiandum est; ut non una pars orationis esse videatur, sed dua. Cicero autem in secunda Antonianarum, quod est reliquum, non superesse, sed, restare dicit. præter hæc superesse, inuenimus dictum pro superstitem esse. ita enim scriptum est in libro epistolarum M. Ciceronis ad Plancum, in epistola Asinij Pollionis ad Ciceronem verbis his. Nam neque deesse rei. volo, neque superesse. per quod significat, si res publica emoriatur & pereat, nolle se vivere. in Plauti autem Asinaria manifestius id ipsum scriptum est in iis versibus, qui sunt eius comædiæ primi.

Sicut tuum vis vnicum gnatum tuæ

Superesse vitæ sospitem & superstitem.

Cauenda igitur est non improprietas solum verbi, sed etiam prauitas omnis; si quis senior aduocatus adolescenti se superesse dicat.

CAPVT XXIII.

Quis fuerit Papirius Prætextatus; quæve istius causa cognomen sit: historiæque ista omnis super eodem Papirio cognitu iucunda.

Historia de Papirio Prætextato dicta scripta que est à M. Catone in oratione, qua usus est ad milites contra Galbam, cum multa quidem venustate atque luce atque munditia verborum. ea Catonis verba huic prorsus commentario indidissim, si libri copia fuisset id temporis cum hæc dictant. quod si non virtutes dignitatēque verborum, sed rem ipsam scire queris; ferme ad hunc modum est. Mos antea senatoribus Roma fuit in curiam cum prætextatis filiis introire. Cum in senatu res maior quæpiam consultata, eaq. in diem posterum prolata est; placuitque ut hanc rem, super qua tractauissent, ne quis enuntiaret prius quàm decreta esset: mater Papirii pueri, qui cum parente suo in curia fuerat, percunctatur filium quidnam in senatu patres egissent. puer respondit tacendum esse; neque id dici licere. mulier sit audiendi cupidior. secretum rei et silentium deberi puer affirmans animum eius ad inquirendum euerberat. quatit igitur compressius violentiusque. tum puer, matre urgente, lepidi atque festiui mendacii consilium capit. actum in senatu dixit utrum videretur utilius magisque è republica esse, uniusne ut duos uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset. hoc illa ut audiuit: animo compauescit; domo trepidans egreditur; ad ceteras matronas defert quod audierat. perueniunt ad senatum postera die matrum familias cæterua; lacrimantes atque obsecrantes orant una potius ut duobus nupta fieret, quam ut uni dua senatores ingredientes in curiam, qua illa mulierum intemperies et quid sibi postulatio

isthac vellet, mirabantur. puer Papirius in medium curiæ progressus, quid mater audire institisset, quid ipse matri dixisset, rem, sicuti fuerat, denarrat. senatus fidem atque ingenium pueri deosculatus consultum facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille unus Papirius: eique puero postea cognomentum, honoris gratia, indidum Prætextatus; ob loquendi tacendique in ætate prætextata prudentiam.

CAPVT XXIIII.

Tria epigrammata trium veterum poetarum, Nævii, Plauti, Pacuvii, quæ facta ab ipsis sepulchris ipsorum incisa sunt.

Trium poetarum illustrium epigrammata, Cn. Nævii, M. Plauti, M. Pacuvii, quæ ipsi fecerunt & invidenda suo sepulchro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia & venustatis, scribenda in his commentariis esse duxi. Epigramma Nævii plenum superbiæ Campanæ: quod testimonium esse iustum potuisset, nisi ab ipso dictum esset:

Mortalis immortalis flere si foret fas:

Flerent diuæ Camœnæ Næviiom poetam.

Itaque postquam est Orch-no traditus thesauro;

Oblitei sunt Romæ loquier Latina lingua.

Epigramma Plauti; quod dubitasset an Plauti foret, nisi a M. Ferrone positum fuisset in libro de poetis primo:

Postquam morte datu' st Plautus: comœdia luget;

Scena est deserta. dein Risus, Ludu', Iocúsq.,
Et Numeri innumeri simul omnes collacrumarunt.

Epigramma Pacuuii verecundissimum & purissimum, dignumque eius elegantissima gravitate.

Adolescens, tamen etsi properas, hoc te saxum
rogat,

Vt ei ad se aspicias : deinde quod scriptum est
legas.

Hic sunt poetæ Marcei Pacuuii sita

Qssa. hoc volebam nescius ne esses. vale.

CAPVT XXV.

Quibus verbis M. Varro inducias definierit: quæsitumque inibi curiosius, quænam ratio sit vocabuli induciarum.

D *obus modis M. Varro in libro Humanarum, qui est de bello & pace, Induciæ quid sint definit. Induciæ, inquit, sunt pax castræsis paucorum dierum. item alio in loco, Induciæ, inquit, sunt belli feriarum. Sed lepida magis atque iucunda breuitatis utraque definitio, quàm plena aut proba esse videtur. nam neque pax est induciæ (bellum enim manet, pugna cessat.) neque in solis castris neque paucorum tantum dierum induciæ sunt quid enim dicemus, si induciis in mensum aliquot factis castris concedatur? nonne tum quoque induciæ sunt? aut rursus quid esse id dicemus, quod in primo annali Quædrigarij scriptum est. C. Pontium Samnitum à dictatore Romano sex horarum inducias postulasse, si induciæ paucorum tantum dierum appellandæ sunt? belli autem ferias festiuè magis dixit quàm apertè atque definitè. Græci autem significantius consignantiisque cessationem istam pugna pactitiam ἐναρχίαι dixerunt, exempta vna litera sonitus vastioris, & subiuncta lenioris. nam quod eo tempore non pugnetur & manus cohibeantur, ἐναρχίαι appellantur. Sed profectò non id fuit Varroni*

negotium, ut inducias superstitione definiret, & legibus rationibusque omnibus definitionum inseruaret. satis enim visum est, eiusmodi facere demonstrationem. quod genus Græci τῦποις magis & ἰσχυράς, quàm ὀπίσθους vocant. Induciarum autem vocabulum qua sit ratione factum iam diu est quod querimus. sed ex multis quæ iam audimus vel legimus probabilius id quod dicam videtur. inducias sic dictas arbitramur, quasi tu dicas inde uti iam. pactum induciarum huiusmodi est, ut in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur, sed ex eo die postea uti iam omnia belli iure agantur. quod dicitur dies certus prafinitus, pactumque sit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque is dies ubi venit inde uti iam pugnetur: iccirco ex iis, quibus dixi, vocibus, quasi per quendam coitum & copulam nomen induciarum connexum est. Aurelius autem Opilius, in primo librorum quos Musarum inscripsit, Induciæ, inquit, dicuntur, cum hostes inter sese vtrunque utroque alter ad alterum impune & sine pugna ineunt. inde ab eo, inquit, nomen esse factum videtur, quasi initus atque introitus. Hoc ab Aurelio scriptum propterea non præterij; ne cui harum noctium amulo eo tantum nomine elegantius id videretur, tanquam id nos originem verbi requirerentes fugisset.

CAPVT XXVI.

Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit percunctanti an sapiens irasceretur.

INterrogavi in diatriba Taurum an sapiens irascere-tur. dabat enim sæpe post quotidianas lectiones querendi quod quis vellet potestatem. is cum grauiter & copiose de morbo affectiue ira disceruisset, quæ & in veterum libris & in ipsis commentariis expofita sunt: conuertit.

ad me, qui interrogaueram, & Hæc ego, inquit. super irascendo sentio. sed & quid Plutarchus noster vir doctissimus ac prudentissimus senserit, non ab re est, ut id quoque audias. Plutarchus, inquit, seruo suo nequam homini & contumaci, sed libris disputationibusque philosophia aures imbutas habenti, tunicam detrahi obnescio quod delictum, cadique eum loro iussit. cæperat verberari; obloquebatur non meruisse ut vapulet; nihil mali nihil sceleris admisisse. postremo vociferari inter vapulandum incipit: neque iam querimonias aut gemitus euulatusque facere, sed verba seria & obiurgatoria: Non ita esse Plutarchum ut diceret; philosophum irasci turpe esse: sæpe eum de malo iracundia edisertauisse; librum quoque *ἀπορρητοῦ* pulcherrimum conscripisse; iis omnibus, quæ in eo libro scripta sunt, nequaquam conuenire, quod prouolutus effususque in iram plurimis se plagis mulcaret. tum Plutarchus lente & leniter, Quid autem, inquit, verbero, nunc ego tibi irasci videor? ex vultu meo, an ex voce, an ex colore, an etiam ex verbis correptum esse me ira intelligis? mihi quidem neq. oculi opinor truces sunt, neque os turbidum; neque inmaniter clamo; neque in spumam ruborem effervesco; neque pudenda dico aut pœnitenda; neque omnino trepido ira & gestio. hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solent. & simul ad eum, qui cadebat, conuersus, interim, inquit, dum ego atque hic disputamus, hoc tu age. Summa autem totius sententia Tauri hæc fuit. non idem esse existimauit *ἀπορρητοῦ* & *ἀνδραγαθίου*; aliudque esse non iracundum animum, aliud *ἀνδραγαθίου* *ἀνδραγαθίου*. nam aliorum omnium, quos Latini philosophi affectus vel affectiones, Græci *πάθη* appellant; ita huius quoque motus animi, qui cum est ulciscendi causa fauor, ira dicitur, non priuationem esse utilem censuit, quæ Græci *ἐχθρὰ* dicunt; sed mediocritatem, quam *μετρίότης* illi appellant.

45

A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COMMEN.

T A R I V S L I B E R
S E C V N D V S.

C A P V T I.

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis: déque eiusdem viri patientia.

ANTE labores voluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientia vices, firmiter id quoque accepimus Socratem facere insuenisse. Stare solitus Socrates dicitur, pertinaci statu, perdiu atque perniox à summo lucis ortu ad Solem alterum orientem, incontinens, immobilis. idem in vestigiis, & ore atque oculis eundem in locum directis cogit abundius, tamquam quodam secessu mentis atque animi facto à corpore. Quam rem cum Favorinus, de fortitudine eius viri ut pleraque differens, attigisset, πολλάκις, inquit, ἐξ ἡλίου εἰς ἡλίον ἐστῆκεν ἀπαθείετος ἢ πρέμουν. Temperantia quoque eum fuisse tanta traditum est, ut omnia ferè vitæ suæ tempora valetudine inoffensa vixerit. in illius etiam pestilentia vastitate, quæ, in bello Peloponnesiaco, im-prime ipsam Atheniensium civitatem internecino genere morbi depopulata est, is parcendi moderandique rationibus disitit & à voluptatum labe causasse, & salubritates corporis retinuisse: ut nequaquam fuerit communis omnium cladi obnoxius.

CAPVT II.

Quæ ratio obseruatîoq̃ue officiorum esse debeat inter patres filiôsq̃ue in discumbendo sedendôq̃ue, atque in id genus rebus domi forisq̃. si filii magistratus sunt & patres priuati: superq̃ue ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.

AD philosophum Taurum Athenas, visendi cognoscendiq̃ue eius gratia, venerat V. C. L. præses Cretæ prouincia; & cum eo simul eiusdem præsidis pater. Taurus, sectatoribus commodum dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus, & cum assistentibus nobis sermocinabatur. introiit prouincia præses & cum eo pater. assurrexit placide Taurus; & post mutuam salutationem resedit. allata mox una sella est, qua in promptu erat: atque dum alia promebantur, apposita est. inuitauit Taurus patrem præsidis ut sederet. atque ille ait; Sedeas hic potius, qui populi Romani magistratus est. Absque præiudicio, inquit Taurus, tu interea sede, dum inspicimus quarimûsq̃ue vtrum conueniat, tene potius sedere qui pater es, an filium qui magistratus est. & cum pater assedisset, appositumque esset aliud filio quoque eius sedile, verba super ea re Taurus facit cum summa, di boni! honorum atque officiorum perpensatione. eorum verborum sententia hac fuit. In publicis locis atque muneribus atque actionibus patrû iura cum filiorum qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum & conuiuere. sed cum extra rempub. in domestica re atque vita sedeatur, ambuletur, in conuiuium quoque familiari discumbatur; tum inter filium magistratû & patrem priuatum publicos honores cessare; naturales & genuinos exoriri. hoc igitur,

inquit, quod ad me venistis, quod colloquimur nunc, quod de officiis disceptamus; priuata actio est. itaque utere apud me iis honoribus prius, quibus domi quoque vestra te uti priorem decet. Hac atque alia in eandem sententiam *Taurus* grauiter simul et comiter disseruit. Quid autem super huiusmodi patrie atque filij officio apud *Claudium* legerimus, non ab re visum est ut adscriberemus. posuimus igitur verba ipsa *Quadrigarij* ex annali eius sexto transscripta. Deinde facti consules *Sempronius Gracchus* iterum, *Q. Fabius Maximus* filius eius, qui priore anno erat consul. ei consuli pater proconsul obuiam in equo vehens venit. neque descendere voluit, quod pater erat; & quod inter eos sciebant maxima concordia conuenire lictores non ausi sunt descendere iubere. Vbi iuxta venit, tum consul ait, Descendere iube. quod postea quam lictor ille, qui apparebat, citò intellexit, *Maximum* proconsulem descendere iussit. *Fabius* imperio paret: & filium collaudauit, cum imperium, quod populi esset, retineret.

CAPVT III.

Qua ratione verbis quibusdam vocabulisque veteres immiserint, h, litteræ spiritum.

H litteram siue illam spiritum magis quam litteram dici oportet, inferebant eam veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis roborandisque, ut sonus earum esset viridior vegetiorque. atque id videntur fecisse studio et exemplo lingue *Atticae*. satis enim notum est est *Atticos* ἰχθυὶν, ἵππον, multa itidem alia, citra morem gentium *Græcia* ceterarum, inspirantis prima littera dixisse. sic lachrymas, sic sepulchrum, sic ahenum, sic vehe-

*mens, sic inchoare, sic belluari, sic hallucinari, sic honerari, sic honestum dixerunt. in his enim verbis omnibus littera seu spiritus istius nulla ratio visa est, nisi ut firmitas & vigor vocis, quasi quibusdam nervis additis, intendere-
retur. Sed quoniam, aheni, quoque exemplo usi sumus, venit nobis in memoriam Fidum Optatum multi nominis Romæ grammaticum ostendisse mihi librum *Aeneidos* secundum miranda vetustatis, emptum in sigillariis x x. aureis, quem ipsius *Virgilij* fuisse credebat: in quo duo isti versus cum ita scripti forent;*

Vestibulum ante ipsum primoque in limine
Pyrrhus

Exultat telis & luce coruscus aëna:

additam supra vidimus, h, litteram, & ahenam, factum. sic in illo quoque Virgilij verso in optimis libris scriptum inuenimus;

Aut foliis vndam tepidi dispumat aheni.

C A P V T I I I I.

Quam ob causam Gabius Bassus genus quoddam iudicij diuinationem appellari scripsit: & quā alii causam esse eiusdē vocabuli dixerint.

Cum de constituenda accusatore queritur, iudicium-
que super ea re redditur; cui-nam potissimum ex duobus pluribusve accusatio subscriptione in reum permit-
tatur; ea res atque iudicium cognitio, diuination, appel-
latur. id vocabulum quam ob causam ita factum sit
quari solet. Gabius Bassus in tertio librorū quos de origine
vocabulorum composuit, Diuination, inquit, iudicium
appellatur: quoniam diuinare quodammodo
iudicem oporteat, quam sententiam sese ferre
par sit. Nimis quidem est in verbis Gabij Bassi ratio im-
perfe-

Etia vel magis inops & ieiuna. sed videtur cum significare velle, ideo dici diuinationem; quod in aliis quidem causis index ea, quae dicit quaque argumentis vel testibus demonstrata sunt, sequi solet: in hac autem re, cum eligendus accusator est, parua admodum & exilia sunt, quibus moueri index possit; & propterea, quinam magis ad accusandum idoneus sit quasi diuinandum est. hoc Bassus. Sed alii quidem diuinationem esse appellatam putant, quoniam cum accusator & reus duae res quasi cognatae coniunctaeque sint, neque vtra sine altera constare possit; in hoc tamen genere causa reus quidem iam est, sed accusator nondum est; & ideo, quod adhuc usque deest & laet, diuinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus.

CAPVT V.

Quam lepide designatæque dixerit Fauorinus philosophus, quid intet sit inter Platonis & Lysiae orationem.

Fauorinus de Lysia & Platone solitus est dicere, Si ex Platonis, inquit, oratione verbum aliquod demamus, atque id commodissime facias: de elegantiâ tantum detraxeris, si ex Lysia; de sententiâ.

CAPVT VI.

Quibus verbis ignauiter & abiecte Virgilius vilius esse dicatur; & quid iis, qui id improbe dicunt, respondeatur.

Nonnulli grammatici aetatis superioris, in quibus est Cornutus Annaeus, haud sanè indocti neque ignobiles, qui commentaria in Virgilium composuerunt, reprehendunt quasi incuriose & abiecte verbum positum

in his versibus :

Cárida succin&la latrantibus inguina móstis
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto

A' timidos nautas canibus lacerasse marinis.
vexasse enim putant verbum esse leue & tenuis ac parui
incommodi ; nec tanta atrocitati congruere , cum homines
repentè à bellua immani&ssima rapti laniatique sint. item
aliud huiusmodi reprehendunt.

—Quis aut Euristhea durum

Aut illaudati nescit Busyridis aras ?

illaudati parum idoneum esse verbum dicunt ; neque id
satis esse ad faciendum scelerati hominis detestationem :
qui quòd hospites omnium g&ssium immolare solitus fuit ,
non laude indignus sed detestatione , execratione&que ro-
tius generis humani dignus esset. item aliud verbum cul-
pauerunt.

Per tunicam squallentem auro latus haurit
apertum.

tanquam si non conuenerit dicere , auro squallentem :
quoniam nitoribus splendorib&isque auri squalloris illu&ssis
sit contraria. Sed de verbo, vexasse, ita responderi posse
credo. vexasse graue verbum est ; fact&umque ab eo vide-
tur, quod est, vehere. in quo inest iam vis quadam alie-
ni arbitrij. non enim sui potens est, qui vehitur. Vexare
autem, quod ex eo inclinatum est, vi atque motu procul-
dubio vastiore est. nam qui fertur & raptatur atque huc
atque illuc distrahitur ; is vexari propriè dicitur. sicuti
taxare pressius crebri&usque est, quàm tangere ; unde pro-
culdubio id inclinatum est : & iactare multo fusius lar-
gi&usque est, quàm iacere ; unde id verbum traductum
est : & quassare, quàm quaterere grauius violenti&usque
est. non igitur quia vulgo dici solet vexatum esse quem
fumo aut vento aut puluere, propterea debet vis vera as-

que natura verbi deperire: quæ à veteribus, qui proprie atque signate locuti sunt, ita ut decuit conseruata est. M. Catonis verba sunt ex oratione, quam de Achaia scripsit. Cùmque Hannibal terram Italiam laceraret atque vexaret. vexatam Italiam dixit Cato ab Hannibale, quando nullum calamitatis aut scuitia aut immanitatis genus reperiri queat, quod in eo tempore Italia non perpessa sit. M. TULLIUS IIII. in Verrem. Quæ ab illo sic spoliata atque direpta est, ut non ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionem & consuetudinis iura retineret, sed ut à barbaris prædonibus vexata esse videatur. De illaudato autem duo videntur responderi posse. unum est eiusmodi. nemo quisquam tam efflictiis est moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid quod laudari queat. unde hic antiquissimus versus vicem prouerbij celebratus est,

Πολλάκι γὰρ καὶ μωρός ἀνὴρ μάλα χεῖριον εἶπεν.

sed enim qui omni in re atque omni tempore laude omni vacat, is illaudatus est; isq; omnium pessimus deterrimusque est. sicuti omnis culpe priuatio inculpatum facit. inculpatus autem instar est absoluta virtutis; illaudatus igitur quoque finis est extrema malitia. itaque Homerus non virtutibus appellandis, sed vitii detrahendis laudare ampliter solet. hoc enim est;

ἄνδρα μάνης ἀμύμων.

ταῖς δ' οὐκ ἀκοντε πετιέσσω.

¶ item illud;

Εὐθ' οὐκ αὖ ἐρίζοντα ἰδοὶς Ἀγαμέμνονα δῖον,

οὐδὲ κατακτάσων τ', οὐδ' οὐκ ἐδίλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoque simili modo maximam voluptatem distractionem priuationemque omnis doloris definit his verbis; ὅς τ' ἡ μέγιστος τῶν ἡδονῶν παντὸς τῆ ἀλγῶντος ἐπιζήσεις. Eadem ratione idem Virgilius in aeneidem

dixit Stygiam paludem. nam sicut illaudatū ῥητὰ laudis σέπνοιν, ita inamabilem, ῥητὰ amoris σέπνοιν detestatus est. Altero modo illaudatus ita defenditur. laudare significat prisca lingua nominare appellareque. sic in actionibus civilibus auctor laudari dicitur, quod est nominari. illaudatus enim est quasi illaudabilis; qui neque mentione aut memoria ulla dignus neque unquam nominandus est. sicuti quondam a communi concilio Asia decretum est, uti nomen eius, qui templum Diana Ephesia incenderat, ne quis ullo in tempore nominaret. Tertium refert ex iis, quae reprehensa sunt, quod tunicam iqualentem auro dixit. id autem significat copiam densitatemque auri in squamarum speciem intexti. squallere enim dictum est à squamarum crebritate asperitasque; quae in serpentium pisciumque coriis visuntur. quam rem & alij, & hic quidem poeta locis aliquot demonstrat.

Quem pellis, inquit, ahenis

In plumam squamis auro conferta tegebat.

Et alio loco,

Iamque adeo rutilum thoraca indutus ahenis

Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit,

Eius serpentis squamæ squallido auro & purpura prætextæ.

Quicquid igitur nimis inculcatum obsitumque aliqua re erat, ut incuteret visentibus facie nova horrorem, id squallere dicebatur. sic in corporibus incultis squamosisque alta congeries sordium squallor appellatur. cuius significationis multo assiduoque usu totum id verbum ita contaminatum est, ut iam squallor de re alia nulla, quam de solis inquinamentis dici cœperit.

CAPVT VII.

De officio erga patres liberorum: deque ea re ex philosophiæ libris; in quibus scriptum quæsitumque est, an semper omnibusque patris iussis obsequendum sit.

Quari solitum est in philosophorum disceptationibus, an semper inque omnibus iussis patri parendum sit. Super ea re Græci nostrique, qui de officiis scripserunt, tres sententias esse quæ spectandæ considerandæque sint. tradiderunt; easque subtilissime diiudicauerunt. earum una est; omnibus quæ pater imperat parendum. altera est; in quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. tertia est; nihil necessum esse patri obsequi & parere. Hac sententia, quoniam primore adpectu nimis infamis est: super ea, prius quæ dicta sunt dicemus. aut rectè, inquirunt. imperat pater aut perperam. si rectè imperat; non quia imperat parendum, sed, quoniam id fieri ius est, faciendum est. si perperam; nequaquam scilicet faciendum quod fieri non oportet. deinde ita concludunt. nunquam est igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque istam sententiam probati accepimus. argutiola quippe hac, sicuti mox ostendemus, friuola & inanis est. neque autem illa, quam primo in loco diximus, vera & proba videri potest: omnia esse, quæ pater iusserit, parendum. quid enim? si prodicionem patriæ, si matris necem, si alia quadam imperarit turpia aut impia. media igitur sententia optima atque tutissima visa est; quadam esse parendum, quadam non obsequendum. sed ea tamen, quæ obsequi non oportet, leniter & verecunde ac sine detestatione nimia sinèque opprobratione acerba reprehensionis declinanda sensim & relinquenda esse dicunt, quàm respuenda. conclusio verò

d iij

illa qua colligitur, sicuti supradictum est, nihil patri parendum, imperfecta est; refutarique ac dilui sic potest. Omnia, qua in rebus humanis sunt, sicut docti censuerunt, aut honesta sunt aut turpia. qua sua vi recta aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet siue imperet pater siue non imperet. sed qua his contraria, quaeque turpia & omnino iniqua sunt; ea ne se imperet quidem. qua verò in medio sunt, & à Gracis tum ἀδιάφορα tum ὑποα appelluntur, ut in militiam ire, rus colere, honores capefcere, causas defendere, uxorem ducere, uti iussum proficisci, uti accersitum venire; quoniam & hac & his similia per sese ipsa neque honesta sunt neque turpia, sed, proinde ut à nobis aguntur, ita ipsis actionibus aut probanda sunt aut reprehendenda: propterea in eiusmodi omnium rerum generibus patri parendum esse censent; veluti si uxorem ducere imperet aut causas pro reis dicere. quod enim utrumque in genere ipso per sese neque honestum neque turpe est; iccirco, si pater iubeat, obsequendum est. quid enim? si imperet uxore ducere infamem, propudiosam, criminiosam; aut pro reo Catilina aliquo, aut Tubulo aut P. Clodio causam dicere. non scilicet parendum. quoniam accedente aliquo turpitudinis numero desinunt esse per sese hac media atque indifferentia. non ergo integra est propositio dicenda; aut honesta sunt qua imperat pater aut turpia: neque ὁμοῦ καὶ ἀντιθέτου εἶναι δύνασθαι videri potest. deest enim distinctioni isti tertium; aut neque honesta sunt neque turpia. quod si additur; potest ita concludi: nonnunquam est igitur patri parendum.

CAPVT VIII.

Quod parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina.

Plutarcbus secundo librorum, quos de Homero composuit, imperfecte atque prapostere atque inscite syllogismo esse usum Epicurum dicit: Verbaque ipsa Epicuri ponit. ὁ δὲ λέγει ὅτι οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ διαλυδὲν ἀναιδυτῆς, τὸ δὲ ἀναιδυτῆν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. nam pratermisit, inquit, quod in prima parte sumere debuit; ὁ δὲ λέγει πρὸς ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. tum deinde eodem ipso, quod omiserat, quasi posito concessoque, ad confirmandum aliud, utitur. progredi autem hic, inquit, syllogismus nisi illo prius posito, non potest. Vere hoc quidem Plutarchus de forma et ordine syllogismi scripsit. nam si, ut in disciplinis traditur, ita colligere et ratiocinari velis: sic dici oportet; ὁ δὲ λέγει πρὸς ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. τὸ δὲ διαλυδὲν ἀναιδυτῆς. τὸ δὲ ἀναιδυτῆν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus, cuiusmodi homo est, non inscitia videtur partem illam syllogismi pratermisisse. neque id ei negotium fuit syllogismus, tamquam in scholis philosophorum cum numeris omnibus et cum suis finibus dicere. et profecto, quia separatio animi et corporis in morte evidens est, non est rarus necessariam esse eius admonitionem, quod omnibus prorsus erat obvium. sicuti etiam quod conclusionem syllogismi non in fine posuit sed in principio. nam id quoque non imperite factum quis non videt? apud Platonem quoque multis in locis reperias syllogismos repudiato conversoque ordine isto, qui in docendo traditur, cum elegantissimi quadam reprehensionis contemtionem positos esse.

CAPVT IX.

Quod Plutarchus evidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum infectatus sit.

IN eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quod verbo usus sit parum proprio et aliter
d. iij

na significationis. ita enim scripsit Epicurus : ὅρος τῆς πα-
 ράδοις ὅτι ἢ διδόντων, ἢ παντὸς τῆς ἀλγούντων ὁ ὑπεξαίρεσις.
 non, inquit, παντὸς τῆς ἀλγούντων, sed παντὸς τῆς ἀλγεῖν
 dicere oportuit. detractio enim significanda est doloris, in-
 quit, non dolentis. Nimis minute ac propè etiam subtri-
 gide Plurarchus in Epicuro accusando λέγεις ταῦτα. has
 enim curas vocum verborumque elegantias non modo non
 sectatur Epicurus sed etiam insectatur.

CAPUT X.

Quid sint fauissæ Capitolinæ; & quid super eo
 verbo M. Varro Scruio Sulpicio quærenti re-
 scripserit.

Scruius Sulpicius iuris civilis auctor, vir bene littera-
 tus, scripsit ad M. Faxronem: rogauitque ut rescri-
 beret quid significaret verbum, quod in censoriis libris
 scriptum esset. id erat verbum, fauissæ Capitolinæ. Var-
 ro rescripsit, in memoria sibi esse, quod Q. Catulus curator
 restituendi Capitolij duxisset; Voluisse se aream capitolii-
 nam deprimere, ut pluribus gradibus in eandem conscen-
 deretur, suggestusque pro fastigij magnitudine altior
 fieret: sed facere id non quisse, quoniam fauissa impedis-
 sent. id esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub
 terra essent; ubi reponi solerent signa vetera, quæ ex eo
 templo collapsa essent, & alia quedam religiosa do-
 nariis consecratis. at deinde eadem epistola negat quidem
 se in litteris inuenisse cur fauissa dicta sint; sed Q. Vale-
 rium Soranum solitum dicere ait, quos thesauros Græco
 nomine appellaremus, priscos Latinos si uillas dixisse;
 quod in eos non rude æs argentumque sed flata signataq;
 pecunia conderetur. coniectare igitur se detractam esse ex
 eo verbo secundam litteram, & fauissas esse dictas cellas

quosdam & specus, quibus aditus Capitolini uterentur ad custodiendum res veteres religiosas.

CAPVT XL.

De Siccio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna.

L. Siccium Dentatum, qui trib. plebi fuit, Sp. Tarpeio & C. Haterii consulibus, scriptum est in libris annalibus plus, quam credi debeat, strenuum bellatorem fuisse; noménque ei factum ob ingentem fortitudinem; appellatumque esse Achillem Romanum. is pugnasse in hostem dicitur centum & xx. præliis; cicatricem auersam nulum, aduersas quinque & xl. tulisse; coronis esse donatus aureis octo, obsidionali una, muralibus tribus, ciuicis xiiii. torquibus tribus & lxxx. armillis plus centum lx. hastis duodeviginti. phaleris item donatus est quinquies vicisque. populi militaria dona habuit multiuga; in his prouocatoria pleraque. triumphauit cum imperatoribus suis triumphos nouem.

CAPVT XII.

Considerata perpensaque lex quædam Solonis speciem habens primorem iniquæ iniustæque legis, sed ad vsum emolumentumque salubritatis penitus reperta.

In legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisæ sunt, quasque latas ab eo Athenienses, ut sempiterna manerent, pænis & religionibus sanxerant, legem esse Aristoteles refert scriptam ad hanc sententiam. Si ob discordiam dissensionemque seditio atque discessio populi in duas partis fieret, & ob eam causam ir-

ritatis animis utrinque arma caperentur, pugnareturque. tum qui, in eo tempore in eoque casu civilis discordia, non alterutra parti sese adiunxerit, sed solitarius se separatiusque à communi malo civitatis seceſſerit, is domo, patria, fortuneisque omnibus careto; exsul extorrisque esto. Cum hæc legem Solonis singulari sapientia prædicti legissemus; tenuit nos gravis quedam in principio admiratio requirentes quã ob causam dignos esse pœna existimauerit, qui se procul à seditione & civili pugna remouissent. Tum, qui penitus atque alte usum ac sententiam legis inspexerat, non ad augendam sed ad definendam seditionem legem hanc esse dicebat. & res prorsum se sic habet. nam si boni omnes, qui in principio coercendæ seditioni impares fuerint populumque partitum & amentem non deterruerint ad alterutram partem diuisi sese adiunxerint: tum eueniet, ut cum socii partis scorsum utriusque fuerint, eoque partes ab eis ut maioris auctoritatis viris temperari ac regi caperint, concordia per eos potissimum restitui conciliarique possit; dum & suos, apud quos sunt, regunt atque misificant, & aduersarios sanatos magis cupiunt quam perditos. Hoc idem Favorinus philosophus inter fratres quoque aut amicos dissidentes oportere fieri censebat; ut, qui in medio sunt utriusque partis beneuoli, si in concordia annitenda parum auctoritatis quasi ambigui amici habuerint, tum alteri in alteram partem discedant; ac per id meritum viam sibi ad utriusque concordiam mœniant. Nunc autem pleraque, inquit, pars utriusque amici, quasi probe faciant, duo litigantes desistunt & relinquunt; deduntque eos aduocatis malenolis aut auarīs, qui lites animasque eorum inflamment, aut odij studio aut lucri.

CAPVT XIII.

Liberos in multitudinis numero etiam vnum filium filiãve veteres dixisse.

Antiqui oratores, *historiaq̃* aut carminum scriptores, etiam vnum filium filiãve *liberos* multitudinis numero appellarunt. id quoque nos cum in complurimam veterum libris scriptum aliquotiens aduerterimus, nunc quoque in libro Sempronij Asellionis rerum gestarum quinto, ita positum esse offendimus. Is Asellio sub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit; resque eas, quibus gerendis ipse interfuit, conscripsit. eius verba de Tiberio Graccho tribuno plebi, quo in tempore interfectus in Capitolio est, hæc sunt. Nam Gracchus domo cum proficisceretur: nunquam minus terna aut quaterna milia hominum sequebatur. atque inde infra de eodem Graccho ita scripsit. Orare cœpit, vt se defenderent liberosque suos: eum, quem virilis sexus tum in eo tempore habebat, produci iussit populoque commendauit propè flens.

CAPVT XIII.

Quod M. Cato in libro, qui inscriptus est, CONTRA TIBERIVM EXSVLEM, *stitisses vadi-*
monium, per, i, litteram dicit, non, *stetisses*:
eiusque verbi ratio reddita.

IN libro vetere M. Catonis qui inscribitur, CONTRA TIBERIVM EXSVLEM, scriptum quidem sic erat, Quid si vadimoniũ capite obuoluto stitisses? Recte ille stitisses scripsit: sed falsi & audaces emendatores, e, scripto per libros, stetilles, fecerunt, tamquam

stitisses *vanum & nihili verbum esset. quin potius ipsi nequàm & nihili sunt, qui ignorant, stitisses, dictum à Catone, quoniam listeretur vadimonium, non itaretur.*

CAPVT XV,

Quod antiquitus ætati senectæ potissimum habitum sunt ampli honores; & cur postea ad maritos & patres idem isti honores delati sunt: atque ibi quædam de capite legis Iuliæ septimo.

A Pud antiquissimos Romanorum neque generi neque pecunia præstator honos tribui quàm ætati solitus: maioreque natu à minoribus colebantur, ad dæum propè & parentum vicem: atque in omni loco inque omni specie honoris priores potioresque habiti. à conuiuio quoque, ut scriptum est in antiquitatibus seniores à minoribus domo deducebantur: cùmque morem accepisse Romanos à Lacedæmoniis traditum est; apud quos, Lycurgi legibus, maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Sed postquàm suboles ciuitati necessaria visa est; & ad prolem populi frequentandam præmiis atque inuitamentis usus fuit: tum antelati, quibusdam in rebus, qui uxorem quique liberos haberent, senioribus neque liberos neque uxores habentibus. sic capite septimo legis Iuliæ priori ex consue- libus fasces sumendi potestas fit; non qui pluris annos natus est, sed qui pluris liberos quam collega aut in sua potestate habet aut bello amisit. sed si par utrique numerus liberorum est; maritus, aut qui in numero maritorum est, præfertur. si vero ambo & mariti & patres totidem liberorum sunt: tum ille pristinus honos instauratur; & qui maior natu est prior fasces sumit. Super his autem qui aut calibes ambo sunt aut parum numerum filiorum habent, aut mariti sunt & liberos non habent, nihil scriptum

in lege de astate est. solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi mensis collegis concedere aut longe astate prioribus, aut nobilioribus multo, aut secundum consulas inuentibus.

CAPVT XVI.

Quod Casellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehensus est in sensus Virgiliani enarratione.

Virgilij versus sunt è libro sexto.

Ille, vides, pura iuuenis qui nititur hasta
Proxima sorte tenet lucis loca. primus ad auras
Aetherias Italo commistus sanguine surget
Siluius Albanum nomen, tua postumâ proles;
Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx
Educat filius regem regû. nque parentem.
Vnde genus Longa nostrum dominabitur Alba.
videbantur hac nequaquam conuenire:

Tua postuma proles, *¶*
Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx
Educat filius regem.

nam si hic Siluius, ut in omnium ferme annalium monumentis scriptum est, post mortem patris natus est, ob eamque causam prænomen ei impositum hoc fuit: qua ratione subiectum est?

Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx
Educat filius.

Hæc enim verba significare videri possunt, Ænea viuo ac iam sene, natum ei Siluium & educatum. itaque hæc sententiam esse verborum istorum Casellius opinatus in commentario lectionum antiquarum, Postuma, inquit, proles non cum significat qui patre mortuo sed qui postremo loco natus est. sicuti Siluius; qui Ænea iam sene tardo seroque partu est editus.

Sed huius historia auctorem nullum idoneum nominat. Silium autem post Aeneae mortem, sicuti diximus, natum multi tradiderunt. ideo Apollinaris Sulpitius inter cetera, in quibus Casellium reprehendit, hoc quoque eius quasi erratum animadvertit: errorisque istius hanc esse causam dixit, quod scriptum ita sit: Quem tibi longæuo. longæuo, inquit, non seni (significatio enim esset contra historia fidem) sed in longum iam ævum perpetuum recepto immortalique facto. Anchises enim, qui hac dicit ad filium, sciebat eum, cum hominum vita discessisset, immortalem atque indigetem futurum, & longo perpetuoque ævo potiturum. Hoc sane Apollinaris arguit. sed aliud tamen est longum ævum, aliud perpetuum. neque dii longævi appellantur sed immortales.

CAPVT XVI.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionum M. Cicero animaduertit: disceptatumque ibi super eo ipso, quod Cicero observauerat.

Observate curioseque animadvertit M. Tullius in & con præpositiones verbis aut vocabulis præpositas tunc produci atque protendi, cum littera sequerentur, quæ primæ sunt in sapiente atque felice; in aliis autem omnibus correpte pronunciari. Verba Ciceronis hæc sunt. Quid vero hoc elegantius quod non sit natura sed quodam instituto. indoctus dicimus breui primæ litteræ; insanus producta: inhumanus breui, infelix longa. et, ne multis, quibus in verbis eæ primæ litteræ sunt, quæ in sapiente atque felice, productæ dicuntur; in

ceteris vero omnibus breuiter. itémque composuit, concrepuit, confecit, consule veritatem; reprehendet. refer ad auris; probabunt. quære cur ita. se dicet iuuari. voluptati auté auriû morigerari debet oratio. *Manifesta quidẽ ratio suauitatis est in his vocibus, de quibus Cicero locutus est. sed quid dicemus de præpositione, pro? quæ, cum produci & corripi soleat, observationem hanc tamen M. Tullij assernata est. non enim semper producitur cum sequitur ea littera, quæ prima est in verbo felix: quam Cicero hanc habere vim significat ut propter eam rem, in & con præpositiones producantur. nam proficisci & profundere & profugere, & profanum, & profestum correpte dicimus; proferre autem & profligare, & proficere producite. Cur igitur ea littera, quæ Cicero productionis causam facere obseruauit, non in omnibus consimilibus eadem vim aut rationis aut suauitatis tenet: sed aliam vocem produci facis, aliam corripis? neq. vero, con. particula tum solum producitur cum ea littera, de qua Cicero dicit, insequitur. nam & Cato & Sallustius, tenoribus, inquirunt, coopertus est. Præterea coligatus & conexus producte dicuntur. sed tamen videri potest in ijs, quæ posui ob eam causam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea, n. littera. nam detrimentum litteræ productione syllabæ compensatur. quod quidem etiam in eo seruatur quod est, cogo, neque repugnat quod, coegi, correpte dicimus. non enim salua & uauis & uis dicitur à verbo, quod est, cogo.*

CAPVT XVI.

Quod Phædon Socraticus seruus fuit, quodque item alii complusculi seruitutem seruierunt.

Phadon Elidensis ex cohorte illa Socratica fuit; Socraticus & Platoni per fuit familiaris. eius nomini Plato illum librum diuinum de immortalitate anima dedit. Is Phadon seruus fuit forma atque ingenio liberali, & ut quidam scripserunt, à lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emisse dicitur, habuisseque in philosophia disciplinis. atque is postea philosophus illustris fuit: sermonesque eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alij quoque non pauci serui fuerunt qui post philosophi clari exstiterunt. ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris amulatus est: quas alij cynicas, ipse appellat Menippeas. Sed & Theophrasti Peripatetici seruus Pompilus, & Zenonis Stoici seruus, qui Persens vocatus est, & Epicuri, cui nomen Mys fuit, philosophi non incelebres vixerunt. Diogenes etiam Cynicus seruitutem seruauit; sed is ex libertate, in seruitutem venum ierat: quem cum emere vellet Xeniades Corinthius, & quid is artificij nouisset percunctatus: Noni, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare: tum Xeniaades responsum eius demiratus emit & munus misit; filiosque suos ei tradens, Accipe, inquit, liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philosopho nobili, quod is quoque seruus fuit, recentior est memoria, quam ut scribi quasi oblitteratum debueris. Eius Epicteti etiam de se scripti duo versus feruntur; ex quibus latentex intelligas non omnes omnimodis diis exosos esse, qui in hac vita cum arum narū varietate lactantur: sed esse arcana causas, ad quas paucorum potuit peruenire curiositas.

Δὺλ & Ἐπίκτητος ὁ μὲν, καὶ σῶμα τι πρὸς,
καὶ πένι μὲν ἵππος, καὶ φίλ & ἀθανάτοις.

CAPVT XIX.

Rescire verbum quid sit, & quam habeat veram atque propriam significationem.

Verbum rescire, obseruauimus vim habere propriam quamdam, non ex communi significatione ceterorum verborum, quibus eadem prepositio, *re*, imponitur: neque ut, rescribere, relegere, restituere, dicimus; isidem, rescire. nam qui factum aliquod occultius aut inopinatum insperatumque cognoscit, is dicitur proprie rescire. cur autem in hoc uno verbo, *re*, particula huius sententia vim habeat, equidem adhuc quero. aliter enim dictum esse, rescui, aut, rescis, apud eos, qui diligenter locuti sunt, nondum inuenimus, quam super his rebus, quæ aut occulto consilio latuerint, aut contra spem opinionemue uso voverint. quanquā ipsum scire de omnibus communiter rebus dicatur vel aduersis vel prosperis vel expectatis. Nauis in Triphallo ita scripsit,

Si vnquam quicquam filium resciuero

Argentum amoris causa sumptis mutuum:

Exemplo illô te ducam, vbi non despuas.

Claudius Quadrigarius in primo annali. Ea Lucani vbi rescuerunt, sibi per fallacias verba data esse. *idem Quadrigarius in eodem libro in te tristi & inopinata verba isto ita utitur.* Id vbi rescuerunt propinqui obsidum, quos Pontio traditos supra demonstrauimus: eorum parentes cum propinquis capillo passo in viam prouolarunt. *M. Cato in quarto Originum:* Deinde Dictator iubet postridie magistrum equitum arcessi. Mittam te, si vis, cum equitibus. Serò est, inquit magister equitum: iam resciuere.

CAPVT XX.

Quæ vulgo dicuntur *viuaria*; id vocabulum veteres non dixisse; & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit usurpatum.

Viuaria, quæ nunc dicuntur *septa* quadam loca, in quibus fera vine pascuntur, M. Varro in libro de re rustica tertio dicit leporaria appellari. Verba Varro hic subiicit. Villaticæ pastionis genera sunt tria, ornithones, leporaria, piscinæ. nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes villæ solent pasci. Leporaria te accipere volo, non ea quæ tritavi nostri dicebant, ubi soli lepores sint; sed omnia septa afficta ædificia villæ quæ sunt, & habent inclusa animalia quæ pascuntur. *item infra in eodem libro ita scribit.* Cum emisti fundum Tusculanum à M. Pisone: in leporario apri fuere multi. viuaria autem quæ nunc vulgus dicit sunt quos *ῥεδείους* Græci appellant: quæ autem leporaria Varro dicit, haud usquam memini apud vetustiores scriptum. sed quod apud Scipionem omnium ætatis suæ purissime locutum legimus roboraria; aliquot Roma doctos viros dicere audiri id significare, quod nos viuaria dicimus: appellatæque esse à tabulis roboreis, quibus septa essent: quod genus septorum vidimus in Italia locis plerisque. Verba ex oratione eius contra Claudium Asellum quinta hæc sunt. Vbi agros optimè cultos & villas expolitissimas vidit; in his regionibus excelssimo locorum murum itatuere aiebat: inde corrigere viam; aliis per vineas medias, aliis per roborarium atque piscinam, aliis per villam.

Lacus vero & stagna, quæ piscibus vivis coercerentur, clausa suo atque proprio nomine piscinas nominaverunt. Apiaria quoque vulgus dicit lota, in quibus fiti sint alvii apum: sed neminem eorum ferre, qui incorrupte locuti sunt, aut scripsisse memini aut didisse. Marcus autem Varro de re rustica tertio palustres, inquit, ita facere oportet, quæ quidam mellaria appellant. sed hoc verbum, quo Varro usus est, Gratum est: nam palustres ita dicuntur, ut ἀμυλῶντες & ἀμυλῶντες.

CAPVT XXI.

Super eo sident, quod Græci ἀμυλῶντες nos septemtriones vocamus: ac de utriusque vocabuli ratione & origine.

AB Ægina in Piræum complusculi eorundem discipulorum sectatores Græci Romanique homines eadem in navis transmebant. nox fuit, & clemens mare, & anni ætas, talionque liquidè serenum. sedebamus ergo in puppi simul univerti, & lucensia sidera confidebamus. tum quispiam ex iis, qui eodem in numero Græci res eruditi erant, quid ἀμυλῶντες esset, quid ἀπυλῶντες, quid βοῶντες, & quanam maior ἀπυλῶντες, & quæ minor, turisa appellata, & quam in partem procedentis noctis spatio moverentur; & quamobrem Homerus solum eam non occidere dicat, cum & quadam alia non occidant. scitè ista omnia ac perite differebat. hinc ego ad nostros inveniens conuerto, & Quid, inquam, vos opici dicitis mihi? quare quod ἀμυλῶντες Græci vocant, nos septemtriones vocamus? non enim satis est, quod septem stellas videremus. sed quid hoc totum, quod septemtriones dicimus, significet scire, inquam id prælixim volo. Tum quispiam ex iis, qui se ad litteras memoriasque veteres adhibebant

derant, *Vulgus*, inquit, grammaticorum septemtriones à solo numero stellarum dictum putat. triones enim per sese nihil significare aiunt, sed vocabuli esse supplementum; sicut in eo quod quinquaginta dicimus, quod quinque ab idibus dierum numerus sit; alius nihil significet, sed ego quidem cum L. *Aelio* & M. *Varrone* sentio, qui triones rustico certo vocabulo boues appellatos scribunt, quasi quosdam tertrione, hoc est aranda colendaque terra idoneos. itaque hoc sidus, quod à figura posituraque ipsa quia simile planstri videtur, antiqui Græcorum ἀπαστάρ dixerunt, nostri quoque veteres à buibus iunctis septemtriones appellauerunt: id est, à septem stellis, ex quibus quasi iuncti trione figurantur. præter hanc, inquit, opinionem, id quoque *Varro* addit, dubitare sese an propterea magis hæc septem stelle, triones appellata sint, quia ita sunt sitæ, ut ternæ stella proxima quæque inter sese faciant trigona, id est, triquetras figuras. Ex his duabus rationibus, quas ille dixit, quod posterius est, subtilius elegantiusque visum est. intuentibus enim nobis in illud ita propemodum res erat, ut ea forma esse triquetra videretur.

CAPUT XIII.

De vento Iapyge dæque aliorum ventorum vocabulis regionibusque accepta è *Fauorini* sermonibus.

A PUD mēsam *Fauorini* in cōmīvio familiari legi solitum erat aut vetus carmē melici poëta, aut historia partim Græca lingua aliàs Latina. Legebatur ergo tunc ibi in carmine Latino iamq̃ ventus. quaesitam est quæ hic ventus & quibus ex locis spiraret, & qua tam infrequentis vocabuli ratio esset: atque etiā petebamus, ut

super ceterorum nominibus regionibusque ipse nos docere
 vellet, quia vulgo neque de appellationibus eorum neque
 de finibus neque de numero conueniret. Eum Fauorinus ita
 fabulatus est. Satis, inquit, notum est, limites regionēs-
 que esse calis quatuor, exortum, occasum, meridiem,
 septemtrionem. exortus & occasus mobilia & va-
 ria sunt. meridies septemtrionēsque statu perpetuo
 stant & manent. oritur enim sol non indidem semper, sed
 aut æquinoctialis oriens dicitur, cum in circulo cur-
 rit, qui appellatur ἱσωνύπιος aut ἰσημερινός, aut sol-
 stitialis, aut brumalis: quæ sunt θερινὰ πρῶται &
 χειμερινὰ. item cadit sol non in eundem semper locum.
 fit enim similiter occasus eius aut æquinoctialis, aut
 solstitialis, aut brumalis. qui ventus igitur ab oriente
 verno, id est, æquinoctiali venit, nominatur Eurus si-
 sto vocabulo, ut isti ἐπὶ μολογικοὶ αἰῶντες; ἀπὸ τῆς ἑλίου.
 in alio quoque à Græcis nomine ἀπὸ πλάτης, à Romanis
 nauicis Subsolanus cognominatur. sed qui ab æstiva
 & solstitiali orientis meta venit, Latine Aquilo, Bo-
 reas Græce dicitur. eumque propterea quidam dicunt ab
 Homero αἰθρηγεῖταιον appellatum: Boream autem pu-
 rans dictum ἀπὸ τῆς βοῆς; quoniam sit violenti status
 & sonori. tertius ventus, qui ab oriente hiberno spirat:
 Vulturium Romani vocant. eum plerique Græci mixto
 nomine, quod inter Notum & Eurum sit, ἀπὸ νότου
 appellant. hi sunt igitur tres ventus orientales; Aquilo,
 Vulturius, Eurus. quorum medius Eurus est. hi op-
 positi & contrarij sunt alii tres occidentis, Caprus quem
 solent Græci αἰγίσλιον vocare. is aduersus Aquilonem flat.
 item alter Fationius, qui Græce vocatur ἔσσυρος. is
 aduersus Eurum flat. tertius Africus, qui Græce voca-
 tur ἀἰφ. is aduersus Vulturium flat. ea duæ regiones
 calis orientis occidentisque inter sese aduersa sex hæ-

vero ventos videntur, meridies autem, quoniam certa atque fixo limite est, unum meridionalem ventum habet. id Latine Auster, Grace νότος nominatur, quoniam est perbulosus atque humectus. νότις enim Grace humor nominatur. Septentriones autem habent ob eandem causam unum, id obiectus directisque in Austrum Latine Septentrionarius, Grace ἀναπνεῖας appellatus. ex his octo ventis alii quatuor detrahunt ventos; atque id facere se dicunt Homero auctore, qui solos quatuor ventos noverit, Eurum, Austrum, Aquilonem, Fauonium, versus Homeri sunt

Σὺν δ' Ἄρος τ' ἔμμεν Ἑρπυλὸς τε νότος ἔνδ' ἑσπέρης,

Καὶ βορέης αἰθρῆς ἐλάτης μέγα κῆμα κυλινδῶν.

à quatuor celi partibus, quas quasi primas nominamus, oriente scilicet atque occidente latioribus atque simplicibus non tripertitis. Partes autem sunt, qui pro octo duodecim faciunt; inter hos, quatuor, in media loca inferentes, cum meridie septentriones; eadem ratione, qua secundi quatuor inserti sunt inter primores. duas apud orientem occidentemque, Sunt porro alia quadam nomina quasi peculiarium ventorum; quae incolae in suis quisque regionibus fecerunt, aut ex locorum vocabulis in quibus colunt ex aliqua causa, quae ad faciendum vocabulum acciderat. nostri namque Galli ventum ex sua terra flantem, quem fouissimum patiuntur, Circium appellant, à turbine, opinor, eius ac vertigine: Iapyga ex ipsius Apulia ore proficiscentem, eodem & ipsi nomine Iapygem dicunt. cum esse propemodum Caurum existimo. nam & est occidentalis, & videtur aduersus Eurum flare, itaque Virgilius Cleopatram è navali praelio in Aegyptum fugientem vento Iapyge ferri ait. Equum quoque Apulum eodem, quo ventum vocabulo, Iapygem appellant. est etiam ventus nomine Caecias; quem Aristote-

les ita flare dicit ut nubes non procul propellat, sed ut ad sese vocet, ex quo versum istum prouerbiale factum ait:

καὶ ἐφ' αὐτὸν ἔλκει ὡς ὁ Καυίας ἴσος.

Præter hos autem, quos dixi, sunt alii plurifariam venti commētiis suis quisque regionis indigenæ; ut est Horatianus quoque ille Atabulus; quos ipse quoque exsecuturus fui: addidissēq; eos, qui Etesia & Prodrōmi appellātur, qui certo tempore anni cum canis oritur ex alia atque alia parte calis spirant; rationēque omnium vocabulorum, quia plus paulo adhibi effudissē: nisi multa iam protinus omnibus vobis reticentibus verba fecissē, quasi fieret à me ἀπόανς ὀπισθητική. in conuiuiis autem frequentis loqui solum unum neque honestum est, inquit, neque commodum. Hæc nobis Faustinus in eo, quo dixi, tempore apud mensam suam summa cum elegantia verborum totiusque sermonis comitate atque gratia denarrauit. sed quod ait ventium, qui ex terra Gallia flant, Circium appellari; M. Cato tertio libro Originum cum ventum Cercium dicit non Circium. nam cum de Hispanis scriberes, qui citra Hiberum colunt, verba hæc posuit. Sunt in his regionibus ferrariæ, argentifodinæ pulcherrimæ, mōs ex sale mero magnus; quantū demas, tantum ad crescit. ventus Cercius, cum loquere, buccam implet; armatum hominem, plaustrum oneratum percellit. Quod supra autem dixi etesias ex alia atque alia calis parte flare; haud scio an secutus opinionem multorum temere dixerim. P. Nigidius in secundo librorum, quos de vento composuit, verba hæc sunt. Etesia & Aultri anniuersarii secundo Sole flant. considerandum igitur est quid sit secundo Sole.

Consultatio diiudicatioque locorum facta ex
comœdia Menandri & Cæcili, quæ Plocius
inscripta est.

Comœdias lectissimus nostrorum poetarum summas
ac versas de Græcis, Menandro ac Posidonio aut Ap-
pollodoro aut Alexide & quibusdam item aliis comicis.
atqui cum legimus eas, nihil sane displicent quin lepida
quoque & venuste scriptæ videantur, prorsus ut melius
posse fieri nihil censeas. at enim si conferas & componas
Græcâ ipsa, unde illa venerunt, ac singula considerate
atque apte iunctis & alternis lectionibus committas: op-
pido quàm iacere atque sordere incipiunt, quæ Latina sunt,
et Græcarum, quas emulari nequiverunt, facetiis atque
luminibus obsolescunt. Nuper adeo usus huius rei nobis
venit. Cæcilij Plocium legebamus: haudquaquâ mihi &
qui aderant displicebat. Libitum est Menandri quoque
Plocium legere, à quo istam comœdiam uerterat. sed enim
postquàm in manus Menander venit: à principio statim,
di boni! quantum stupere atque frigere quantumque mu-
tare à Menandro Cæcilius visus est! Diomedis hercle arma
& Glauci non dispari magis precio existimata sunt. ac-
cesserat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus senex
super uxore diuise atque deformi querebatur, quod ancil-
lam suam, non inscito puellam ministerio & facie non im-
liberali, coactus erat uenundare suspectam uxori quasi
pellicem: nihil dicam ego quantum differat versus utrius-
que eximius: sit satis aliis ad iudicium faciendum expo-
nere Menander sis:

ἐπ' ἀμφοτέρων ἐν ἐπίκλης & ἢ μᾶλλον καὶ διδύμοις
κατέρχασσάμενα, καὶ περὶ ὅντων ἔργον
ἐν τῇ αἰτίᾳ ἐξέβαλε τὴν λυπῆσαν, λὺ βέλετο.

Ἰν' ἐπιβλέπῃσι πάντες εἰς τὸ κρεοβύλλης πρῶτον.
 ἢ γ' ὄγινος θ' εἶχέ με γυνὴ δάσσοινα.
 καὶ πῶ ὄψιν ὦν ἐκπῆσατο ὄνος ἐν πηδήχοις
 πρὸ τὸ λεγόμενον ἔστι δὲ τὸ σὺ το σὺ πᾶν βέλομαι.
 πῶ νύκτα πῶ πολλῶν χακῶν ἀρχὴν
 οἶμοι κρεοβύλλῃ λαβὼν ἔμει. καὶ δὲ καὶ τάλαντα,
 γυναικὸν οὐσα πηχέας. εἰτ' ἔστι τὸ φρύαγμα.
 οἷπος ἀνυπόστατον. Διὰ τὸ δόλυμπος.
 καὶ ἀθλιῶν οὐδαμῶς παιδιχάριον, διεσπιδικὸν δὲ
 λόγου, τέχνη. ἀπαγάδω δὲ περὶ ἂν αὐτὴν σαχάροι.

Cacilius autem sic:

Is demum miser est, qui ærumnam suam nequit
 Occultare. ferè ita me vxor forma & factis facit.
 Si taceam; tamen indicium est. quæ, nisi dotem,
 omnia

Quæ nolis, habet. qui sapit, de me discet. qui, quasi
 Ad hostes captus; libere seruiro, salua vrbe atque
 arce.

Quæ mihi quicquid placet; eo priuat. tu vin' me
 seruatum?

Dum eius mortem inhio : egomet viuo mortuus
 Inter viuos. ea me, clam se, cum mea ancilla ait
 Consuetum. id me arguit. ita plorando, orando,
 Instando atque obiurgando me obtudit, vti eam
 Venundarem. nunc credo inter suas æqualis
 Et cognatas sermonem ferit: Quæ vostrum fuit
 Integra ætatula; quæ hoc itidem à viro
 Impetrarit suo, quod ego anus modo
 Effeci, pellice vt meum priuarem virum?
 Hæcerant concilia hodie. differor sermone mi-
 ser.

*Præter venustatem autem rerum atque verborum in duo-
 bus libris nequaquam præter, in hoc equidem soleo at-
 ti-*

nam attendere, quodque Menander praeclare & appo-
se & facese scripsit, ea Caecilius nequaquam potuit, ne
quidem conatus est, enarrare; sed quasi minime pro-
banda praetermisit; & alia nescio quae mimica inculca-
uit & illud Menandri de vita hominum media sum-
tum simplex & verum & delectabile, nescio quo
pacto, omisit. idem enim ille maritus senex cum altero
sene vicino colloquens & uxoris locupletis superbiam de-
precans haec ait:

Εχω δ' ἐπὶ πολλὰ λαμβάνου καὶ ἑρπύλλας σοί,
Τὴν δ' ἐχὼ κυρίαν τῆς οἰκίας καὶ τῆς ἀρχῶν,
Καὶ πάντων αὐτ' ἐκαίτης ἔχοντα ἀπ' ὅλων χαλεπὸν
Καλεπώτατον. ἄπασι δ' ἐργαζέμεθα δὲν οὐκ ἔμοι μόνον,
Τίς, πολὺ μᾶλλον δύναται. πρῶτον αἵμαχον λέγουσι,
Εὐ οἶδα.

Caecilius vero hoc in loco ridiculus magis quam persona
isti, quam tractabat, aptus atque conueniens videri ma-
luit. sic enim haec corruptis;

Sed tua morosa ne vxor quæso est? Quam? ro-
gas?

Qui tandem? Tædet mentionis quæ mihi,
Vbi domum adueni ac sedi, ex templò sauium
Dat ieluna anima. Nihil peccat de sauiō.
Vt deuomas volt quod foris potaueris.

Quid de illo quoque loco in utraque comœdia posito exi-
stimari debeat manifestum est. cuius loci hac formæ sen-
tentia. Filia hominis pauperis in peruiugio uisiata est. ea
res clam patre fuit; & habebatur pro virgine. ex eo vitia
grauida mensibus exactis parturit. seruus bona frangi, cum
pro foribus domus staret & propinquare partum he-
rili filia atque omnino vitium esse oblatum ignoraret, ge-
mitum & plaratum audis puella in puerperio enitens;
timet, irascitur, suspicatur, miseretur, dolet. hi omnes me-

tus eius affectionesque animi in Græca quidem comædia mirabiliter acres et illustres: apud Cæcilium autem pigra hæc omnia et à rerum dignitate atque gratia vacua sunt. Post, ubi idem seruus percunctando quod acciderat repperis, has apud Menandrum voces facis:

ὦ τρεῖς χαροδαίμων ὅστις ὦν πάντες γαμοί,
καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγους ἔς' αὐτὴν.
Ὅς μήτε φυλακὴν τῇ ἀναγκάσει ἔχει,
εἰ μήτε ἀνατειχίσῃ οἱς τὰ κοινὰ τῷ βίῳ,
ἐπαμείβεται δυνάται τὸ το γῆμασι,
ἀλλ' ἐν ἀναγκαστικῇ καὶ τάλαιπώρῃ βίῃ
κοιμαζόμενος, ζήσῃ μὲν, ἀνιερὴν δ' ἔχων τὸ μένος,
ἀπάντων ἀγαθῶν ἔδωκέμενος.

Τῇρ γὰρ ἐπὶ δόλοισιν, ἀπαρτὰς γυδενῶ.

Ad horum autem sinceritatem veritatemque verborum an adspiraueris Cæcilius consideremus. versus sunt hi Cæcili truncæ quadam ex Menandro dicentis et censurantis verba tragici tumoris:

--Is demum infortunatus est homo

Pauper, qui educit in egestate liberos:

Fortuna & res est ut continuo pareat.

Nam opulento famam faciliè occultat factio, itaque, ut supra dixi, cum Cæcilij verba seorsum legas penitusque videntur ingrata ignauæque. cum autem Græca comparo et contendo: non puto Cæcilium sequi debuisse, quod assequi nequireret.

CAPVT XXIIII.

De vetere parsimonia deque antiquis legibus sumptuariis.

Parsimonia apud veteres Romanos et victus atque caparum tenuitas non domestica solum obseruatione

ac disciplina, sed publica quoque animaduersione legumque complurium sanctionibus custodita est. Legi adeo nuper in Capitonis Atei coniectaneis senatus decretum vetus C. Fannio & M. Valerio Messala COSS. factum: in quo iubetur principes ciuitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritumusitarent, id est, mutua inter sese dominia agitarent, iurare apud consules verbis conceptis non amplius in singulas centias sumtus esse facturos, quam centenos vicenosque arii, præter oliui & far & vinum; neque vino alienigena sed patrio vsuros; neque argenti in conuiuium plus pondo, quam libras centum illaturos. sed post id senatus consultum lex Fannia lata est, quæ ludis Romanis item ludis plebeiis & Saturnalibus & alijs quibusdam diebus in singulos dies centenos arii infumum concessit, decemque aliis diebus in singulis mensibus tricenos; ceteris autem omnibus diebus denos. hanc Lucilius poëta legentem signat, cum dicit:

---- Fanni centussisq; misellos.

in quo errauerunt quidam commentariorum in Lucilium scriptores, quod putauerunt Fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos arii statutos. centum enim arii Fannio constituit, sicuti supra dixi, festis quibusdam diebus; eosque ipsos dies nominauit. aliorum autem dierum omnium in singulos dies sumtus inclusit intra arii alias tricenos, alias denos. Lex deinde Licinia rogata est, quæ cum certis diebus, sicuti Fannia, centenos arii impendi permisisset, nuptiis ducenos indulgit; ceterisque diebus statuit arii tricenos; cum & carnis arida & salsa menti certa pondera in singulos dies constitueris: si quicquam esset natum è terra, vite, arbore; promisce atque indefinite largita est. Huius legis Lauius poëta meminisse in Erotopagnis. Verba Lauui hæc sunt, quibus significat bædum, qui ad opulas suis allatus, ditissimum, camam-

quæ ita, ut lex Licinia sanxisset, pomis oleribusque instrueretur.

Lex Licinia, inquit, introducitur.

Lux liquida hæc do redditur.

Lucilius quoque legis istius meminit in his verbis: Legem vitemus Licini. Postea L. Sylla dictator, cum longius istis sicut atque senio oblitteratis plerique in patrimonio amplius belluarentur, & familiam pecuniâque suam prandiorum gurgitibus prolussissent, legem ad populum tulit, qua cæsum est ut Kalendis, idibus, nonisque, diebus ludorum & feriis quibusdam sollemnibus sefertius tricenos in cænam insumere ius potestasque esset; ceteris æquem aliis diebus omnibus non amplius setnas. Præter hæc leges Scæmiliam quoque legem inuenimus. qua lege non sumtus cænarum, sed ciborum genus & modus prescriptus est. Lex deinde Antia præter sumtum etiam id etiam sanxit, ut, qui magistratus esset magistratumque capturnus esset, ne qua ad cænam nisi ad certas personas itaret. Postremo lex Iulia ad populum pertinet. Casaro Augusto imperante: qua profectis quidem diebus ducentis finiuntur; Kalendis, idibus, nonis, & aliis quibusdam festiuis trecentis; nuptiis autem & repotiis H. S. milies. esse etiam dicit Capito Scæmus edictum diuine Augusti an Tiberii Caesaris non satis commemorari. quo edicto per dierum varias sollemnitates à trecentis sefertius adusque duo milia sumtus cænarum propagatus est; ut his saltem finibus luxuria effervescentis astus coherceretur.

CAPVT XXV.

Quid Græci ἀναλογίαι quid contra ἀνωμαλίαι vocent.

IN Latino sermone, sicut in Græco, alij ἀναλογίαν sequendam putauerunt, alij ἀνωμαλίαν. Ἀναλογία est similitudo similis declinatio, quam quidam Latine proportionem vocant. Ἀνωμαλία est inæqualitas declinationum consuetudinem sequens. Duo autem Græci grammatici illustres Aristarchus & Crates summa ope, ille ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν defensitavit. M. Varronis ad Ciceronem de lingua Latina liber octauus nullam esse observationem similitudinis docet. itaque in omnibus penè verbis consuetudinem dominari ostendit: Sicuti cum dicimus, inquit, lupus lupi, probus probi, & lepus leporis; item paro parui, lauo laui, pungo pupugi, tundo tutudi, & pingo pinxi. cumque, inquit, à cæno & prandeo & poto & cœnatus sum, & pransus sum, & potus sum dicamus: & ab adstringor tamen & extergeor & laoor, adstrinxi & extersi & laui dicimus. item cum dicamus ab Osco, Tusco, Græco, Osce, Tusce, Græce. à Gallo tamen & à Mauro Gallice & Maurice dicimus. item à probus probe, à doctus docte; sed à rarus non dicitur rare, sed alii raro dicunt, alii rarenter. Idem M. Varro in eodem libro. Sentior, inquit, nemo dicit, & id per se nihil est; assentior tamen ferè omnes dicunt. Sisenna vnus assentio in senatu dicebat; & cum postea multi secuti; neque tamen vincere consuetudinem potuerunt. sed idem Varro in aliis libris multa pro ἀναλογίᾳ tuenda scripsit. Sunt igitur hi tanquam loci quidam communes contra ἀναλογίαν dicere & item rursus pro ἀναλογίᾳ.

CAPVT XXV.

Sermones M. Frontonis & Fauorini philosophi de generibus colorum, vocabulisque eorum Græcis & Latinis: atque inibi color spadix cuiusmodi sit.

Fauorinus philosophus, cum ad M. Frontonem consularem pedibus agrum visceret, voluit me quoque ad eum secum ire. ac deinde, cum ibi apud Frontonem plerisque viris doctis presentibus sermones de coloribus vocabulisque eorum agerentur, quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguae forent. Plura, inquit, sunt Fauorinus, in sensibus oculorum quàm in verbis vocibusque colorum discrimina. nam, ut alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti & rufi & virides colores singula quidem vocabula, multas autem species differentes habent. Atque eam vocum inopiam in lingua magis Latina video, quàm in Græca. quippe qui rufus color, à rubore quidem appellatus est. sed cum aliter rubeat ignis, aliter sanguis; aliter ostrum, aliter crocum: hæc singulas rufi varietates Latina oratio singulis propriisque vocabulis non demonstrat; omniaque ista significat una ruboris appellatione: cum tamen ex ipsis rebus vocabula colorum mutuetur; & igneum aliquid dicitur & flammæum & sanguineum & crocum & ostrinum & aureum. rufus enim color & ruber nihil à vocabulo rufi differunt; neque proprietates eius omnes declarant, ἔσθως δὲ καὶ πυρρὸς καὶ ἐρυθρὸς καὶ ποικίλος. sed habere quasdam distantias coloris rufi videntur vel augentes eum, vel remittentes, vel mista quadam specie temperantes. Tum Fronto ad Fauorinum; Non inficias, inquit, immo, quin lingua Græca, quam tu videre legisse,

prolixior fusiôrque sit, quam nostra. sed in iis tamen coloribus, quibus modo dixisti, designandis, non proinde inopes sumus, ut tibi videtur. non enim, hac sunt sola vocabula rufum colorem demonstrantia, quæ tu modo dixisti, rutilus, & ruber: sed, alia quoque habemus plura, quàm quæ producta abs te Græca sunt. fulvus enim & flavus & rubidus & phœnicæus & rutilus & lutescus & spadix appellationes sunt rufi coloris, aut acutiores cum quasi incendentes, aut cum colore viridi miscentes, atque nigri infuscantes, aut virenti sensim albo illuminantes. nam phœnicæus, quem tu Græcè φοινικεύς dixisti, noster est, & rutilus, & spadix phœnicæi σπῆνδρος, quæ factus Græcè noster est, exuberantiam splendoremque significat ruboris; quales sunt fructus palme arboris non admodum sole incocti, unde spadici & phœnicæi nomen est. spadica enim Dorici vocant aurum est palma. termiscem cum fructu. fulvus autem videtur de rufo atque viridi mixtus in aliis plus viridis in aliis plus rufi habere: sicut poeta verborum diligentissimus, fulvæ aquilæ dicit & iaspidem, fulvos galeros & fulvum aurum & arenam fulvæ, & fulvum leonem. sic Q. Ennius in animalibus ære fulvo dixit. flavus contra videtur ex viridi & rufo & albo cōcretus. sic flauæ comæ, & quod mirari quosdam video, frondes oleæ à Virgilio dicuntur flauæ. sic multo ante Pacuvius aquam flauam dixit, & flauum pulverem. cuius versus, quoniam sunt iucundissimi, libens commemoravi.

Cedo tamen pedem lymphis flavis: flauum
ut pulverem

Manibus idem, quibus Vlyssi sæpe permul-
si, abluam;

Lassitudinemque minuam manuum molli-
tudine.

Rubidus

Rubidus autem est rufus atrore & nigrore multo mixtus. luteus contra rufus color est dilucidior. unde eius quoque nomen esse factum videtur. Non ergo, inquit, mi Faunus, species rufi coloris plures apud Græcos, quam apud nos nominantur. Sed ne viridis quidem color pluribus ab illis, quam à nobis, vocabulis dicitur. neque non potuit Virgilius, colorem equi significare viridem volens, caruleum magis dicere equum quam glaucum: sed maluit verbo uti notiore Græco quam inusitato Latino. Nostis autem Latinis veteribus *caesia* dicta est; quæ à Græcis γλαυκῆς, ut Nigidius ait, de colore calis; quasi calia. Postquam hæc Fronto dixit: tum Faunus scientiam rerum uberem verborumque eius elegantiam exosculatus, Absque te, inquit, uno forsitan lingua profecto Græcæ longe ansēsser sed tu mi Fronto quod in versu Homericis est, id facis:

Καὶ νῦν ἐγὼ δὲ πρὶν ἀμύησις οὐκ ἔμην.

Sed cum omnia libens audiui, quæ peritissime dixisti, tum maxime quod varietatem flauis coloris enarrasti: fecisti-que ut intelligerem verba illa ex annali quarto decimo Ennii amœnissima, quæ minime intelligebam.

Veniunt extēplo placidè mare marmore flauo.

Caruleum spumat mare cōferta rate pulsum. non enim videbatur caruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cum sit, ita ut dixisti, flauus color viridis & albo mixtus; pulcherrimè prorsus spumas virentis maris flauo marmore appellauit.

CAPVT XXVII.

Quid T. Castricius existimauerit super Sallustii verbis & Demosthenis; quibus alter Philip-
pū descripsit alter Sertorium.

Verba sunt haec grauius atque illustrius de rege Philippo Demosthenes : εἰρων δ' αὐτὸν φίλιππον, πρὸς ὃν ἡμῶν ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκακαρμόνον, τὴν κλεῖν κατεαγρότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπρωμμόνον, πᾶν ὅπιν αὐτὸν βυληθῆ μέρος ἢ τύχη τῷ σώματος παρελέδαι, τῷ το προιέδμον, ὥστε τὸ λοιπὸν μὲν πμῆς καὶ δόξης ζῶν. *Hac amulari volens Sallustius de Sertorio duce in historiis ita scripsit.* Magna gloria tribunus militum in Hispania T. Didio imperante, magno usu, bello Marisco, paratu militum & armorum fuit: multaque tum ductu eius cœrata, primo per ignobilitatem, deinde per inuidiam scriptorum celata sunt; quæ eminus facie sua ostentabat, aliquot aduorsis cicatricibus & effosso oculo. quo ille dehonestamento corporis maxime lætabatur: neque illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat. *De utriusque his verbis T. Castricius cum pensitaret, Nonne, inquit, ultra natura modum humana est dehonestamento corporis lætari? siquidem lætitia dicitur exsultatio quadam animi cum gaudio effluentiore rerum expetitarum. quanto illud sincerius & humanis magis rationibus conueniens? πᾶν ὅπιν αὐτὸν βυληθῆ μέρος, ἢ τύχη τῷ σώματος παρελέδαι, τῷ το προιέδμον.* Quibus verbis, inquit, ostenditur Philippus non, ut Sertorius, corporis dehonestamento lætus, quod est, inquit, insolens & immodicum; sed, praestudio laudis & honoris, iacturatum damnorumque corporis contemptor, qui singulos artus suos fortune producendas daret quaestu atque compendio gloriarum.

CAPVT XXVIII.

Non esse compertum cui deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra mouet.

Quam esse causa videatur, quam obrem terrae motus fiant, non modo his communibus hominum sensibus opinionibusque compertum non est; sed ne inter physicas quidem philosophias satis constitit ventorumne vi, accendant specus hiatusque terrae subeuntium, an aquarum subter in terrarum cavis undantium fluctibus pulsibusque; ita uti videntur existimasse antiquissimi Graecorum, qui Neptunum ἐννοσίγαιος καὶ ὁμοῖον ἀναπλάττειν appellauerunt, an cuius alia rei causa alteriusve dei vi ac numine nondum etiam, sicut diximus, pro certo creditum. propterea veteres Romani, cum in omnibus alijs vitae officijs, tum in constituendis religionibus atque in dijs immortalibus, animaduertendis castissimi causissimique, ubi terram mouisse senserant nuntiatumve erat, ferias eius rei causa edicto imperabant; sed dei nomen, ita uti solet, cui seruare ferias oporteret statuere & edicere quiescebat; ne, alium pro alio nominando, falsa religione populum alligarent. eas ferias si quis polluisset, piaculoque ob hanc rem opus esset: hostiam, S. I. D. E. O. S. I. D. E. A. E. immolabat. idque ita ex decreto pontificum observatum esse M. Varro dicit: quoniam & qua vi & per quem deorum dearumve terrae tremere incertum esset. sed de Luna motibus Solisque defectibus; non minus in eius rei causa reperienda sese exercebant. quippe M. Cato vir in cognoscendis rebus multa studij, incerta tamen & incuriosa super ea re opinatus est. Verba Catonis ex Originum quarto hac sunt. Non libet scribere quod in tabula apud pontificem maximum est, quotiens annona cara, quotiens luna aut solis lumini caligo aut quid obstiterit. usque adeo parauit rationes veras solis & luna deficientium vel scire vel dicere.

Apologus Aesopi Phrygis memoratū nō inu-
tilis.

Aesopus ille ē Phrygia fabulator haud immerito sa-
piens existimatus est; cum, quae utilia monitu sua-
siueque erant, non seuerē nō imperiose praecepit & censuit;
ut philosophis mos est, sed festiuos delectabilesque apolo-
gos commentus res salubriter ac prospicienter animaduer-
sas in mentes animosque hominum cum audiendi qua-
dam illecebra induit. Velut haec eius fabula de amicaula
nidulo lepide atque iucunde praeponet spem fiduciamque
rerum, quas efficere quis possit, haud unquam in alio sed
in semetipso habendam. Amicaula, inquit, est parua; no-
men est castrita. habitat nidulatoque in segetibus id fer-
uē temporis, ut appetat messis pullis iam iam plantanti-
bus. Ea castrita in sementes forte concesserat tempestiuiores.
propterea frumentis flauescantibus pulli etiam tunc inuo-
lucres erant. Cum igitur ipsa iret cibum pullis quaesitum;
monet eos ut, si quid ibi rei noua fieret dicereturve, ani-
maduertent; idque uti sibi, ubi redisset, nuntiarent. Do-
minus postea segetum illarum filium adolescentem vocat:
& Videsne, inquit, haec emataruisse & manus iam po-
stulare? iccirco die crastina, ubi primum diluculabit, fac
amicos adeas, & roges veniant, operamque mutuam dens
& messē hanc nobis adiuent. Haec ubi ille dixit; dis-
cessit; atque, ubi rediit castrita, pulli trepiduli circumstre-
pere; orareque matrem ut statim iam properet, atque
aliū in locum sese adportet. nam dominus, inqui-
unt, misit qui amicos rogaret uti luce oriente veniant
& metant. mater iubet eos à metu otiosos esse. si
enim dominus, inquit, messē ad amicos resicit; cra-

primo seges non metetur. neque necesse est, hodie uti vos
 auferam. die igitur postero mater in pabulum volat.
 dominus, quos rogauerat, aperitur. solferuit: & fit
 nihil: & amici nulli erant, tum ille rursus ad
 filium, Amici isti, inquit, magnam partem cessatores
 sunt. quàm potius inuis, & cognatos affinesque & vi-
 cinos nostros oramus ut assint cras tempore ad metendum?
 isidem hoc pulli pauescenti matri nuntiant. mater horta-
 tur ut tum quoque sine metu ac sine cura sint: cognatos
 affinesque nullos ferre tam esse obsequibiles, ut ad la-
 bore capessendum nihil euocentur, & statim dicto obe-
 diant. vos modo, inquit, aduertite, si modo quid denuo
 dicetur. Alia luce orta auis in pastum profecta est. cognati
 & affines operam quam dare rogati sunt supersedent,
 ad postremum igitur dominus filio, Valeant, inquit,
 amici cum propinquis. afferes prima luce falces duas,
 unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram; & fru-
 mentum nosmet ipsi manibus nostris cras metemus. id ubi
 ex pullis dixisse dominum mater audiuit; Tempus, inquit,
 est cedendi & abeundi. fiet nunc dubio procul, quod fu-
 turum dixit. in ipso enim iam vertitur, cuius est res; non
 in alio, unde petitur, atque ita cassita nidum migravit.
 seges à domino demissa est. Hac quidem est Æsopi fa-
 bula de amicorū & propinquorum leui & inani fiducia,
 sed quid aliud sanctiores libri philosophorum monent,
 quàm ut in nobis tantum ipsis nitamur; alia autem om-
 nia, quæ extra nos extraque nostrum animum sunt, ne-
 que pro nostris neque pro nobis ducamus. Hunc Æsopi
 apologum Q. Ennius in satyris scite admodum & ve-
 nuste versibus quadratis composuit: quorum duo postremi
 isti sunt, quos habere cordi & memoria operæ precium
 esse Herclè puto.

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm:

Nequid expectes amicos, quod tute agere possies.

C A P V T X X X.

Quid observatum sit in vndarum motibus, qui in mari alio atque alio modo fiunt, Austris flantibus Aquilonibusque.

Hoc saepenumero in vndarum motu observatum est, quas Aquilones venti, quique ex eadem calis regione aër fluit, quasue faciunt in mari Austri atque Africi. nam fluctus, qui flante Aquilone maximi & creberrimi excitantur, simul ac ventus posuit, sternuntur & conflaccescunt; & mox fluctus esse desinunt. ac non idem sit flante Austro vel Africo: quibus iam nihil spirantibus vnda tamen facta diutius tument, & à vento quidem iamdudum tranquilla sunt; sed mare est etiam atque etiam vndabundum. eius rei causa esse coniectatur quod venti à septentrionibus ex altiore calis parte in mare incidentes deorsum in aquarum profunda quasi precipites deferuntur, vndaque fatiunt non prorsus impulsas sed vi intus commotas: quae tantisper eruta volvantur, dum illius infusi desuper spiritus vis manet. Austri verò & Africi ad meridianum orbis circulum atque ad partem axis infimam depressi, inferiores & humiles; per suprema aquoris cuntes protrudunt magis fluctus quam eruant: & idcirco non desuper lapsa sed propulsa in aduersum aqua etiam desistente flatu retinent aliquantisper de pristino pulsu impetum: id autem ipsum, quod dicimus, ex illis quoque Homericis verbis, si quis non incuriose legat, adminiculari potest.

nam de Austri flatibus ita scripsit:

Ενθα νότες πάντοιο λυδῶνα εἰς ἄδαν ὠθεῖ.

Contra autem de Borea, quem Aquilonem appellamus, alio dicit modo:

Καὶ βορέης αἰθρηγέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

ab Aquilonibus enim, qui alti supernique sunt, fluctus excitatos quasi per prona volui dicit: ab Austriis autem, iis qui humiliores sunt, maiore vi quadam propelli sumum atque rursus subiici. id enim significat verbum ἄδαν ὠθεῖ; sicut in alio loco, ἄδαν ἄνω ὠθεῖ. Id quoque à peritissimis rerum philosophis observatum est, Austriis spirantibus mare fieri glaucum & cæruleum, Aquilonibus obscurius atriusque. cuius rei causam, cum Aristotelis libros problematum percerpimus, notavi. Cur Austro spirante mare cæruleum, fiat; Aquilone obscurius atriusque? An propterea quod Aquilo minus mare perturbat: omne autem, quod tranquillius est, atrum esse videtur?

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
TERTIVS.

CAPVT I.

Quæsitum ac tractatum quam ob causam Sallustius avaritiam dixerit non animum modo virilem sed corpus quoque ipsum effeminare.

HÆC iam discedente apud balneas Sittias in area sub calido sole cum Favorino philosopho ambulabamus : atque ibi inter ambulandum legebatur Catilina Sallustij, quem in manu amici conspectum legi iusserat. cumque hæc verba ex eo libro lecta essent: Avaritia pecuniarum studium habet, quam nemo sapiens concupivit, ea quasi venenis inalis imbuta corpus animumque virile effeminat: sæpe infinita & insatiabilis est; neque copia neque inopia minuitur. tum Favorinus me adspiciens Quo, inquit, pacto corpus hominis avaritia effeminat? quid enim istuc sit quod animum virilem ab ea effeminari dixit videor ferme assequi. sed, quoniam modo corpus quoque hominis effeminet, nondum repperio. Et ego, inquam, longe iamdiu in eo ipso querendo fui; ac, nisi tu occupasses, ultro te hoc rogassem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus; atque inibi quissiam de sectatoribus Favorini, qui videbatur esse in litteris veterator, Valerium, inquit, Præbium audiui hoc dicere; usum esse Sallustium circumlocutione quadam poetica, &, cum dicere vellet hominem avaritia corrumpi, corpus & animum dixisse, quæ duæ

res hominem demonstrarent, namque homo ex anima & corpore est. Nunquam, inquit Favorinus, quod equidem scio, tam importuna tamque audaci argutia fuit noster Probus, ut Sallustium vel subtilissimum breuitatis artificem periphrasin poetarum facere diceret. Erat tum nobiscum in eodem ambulacro homo quispian sane doctus. is quoque à Favorino rogatus & quid haberet super ea re dicere huiusmodi verbus usus est. Quos, inquit, avaritia vincit & corrumpit, quique sese in querenda undique pecunia dediderunt, eos plerosque tali genere vitae occupatos videmus; ut, sicuti alia in his omnia praepetunia, ita labor quoque virilis exercendique corporis studium relictum sit. negotiis se plerumque umbraticis & sellulariis quastibus intentos habent; in quibus omnium eorum vigor animi corporisque elanguescit, & quod Sallustius ait, effeminatur. tum Favorinus legi denuo verba eadem Sallustij iubet; atque, ubi lecta sunt, Quid igitur, dicemus, inquit, quod multos videre est pecunia cupidos & eosdem cum corpore esse uegeto & valenti? tunc ille ita respondit non hercle in scite, Quisquis est, inquit, pecunia cupiens, & corpore tamen est bene habito ac strenuo, aliarum quoque rerum vel studio vel exercitio cum teneri necessarium est; atque in sese colendo non aque esse parcam. nam si avaritia sola summa omnes hominis partes affectionesque occupet, & si ad incuriam usque corporis grassetur, ut per illam unam neque virtutis neque virium neque corporis neque animi cura a sit: tum denique is verè dici potest effeminato esse & animo & corpore qui neque sese neque aliud curet nisi pecuniam. tum Favorinus, Aut hoc, inquit, quod dixisti probabile est, aut Sallustius odio avaritiae plus, quam potuit, eam criminatus est.

CAPVT II.

Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextam postve eam nati sunt: atque inibi de temporibus terminisque dierum qui ciuiles nominantur, & vsquequaque gentium variè obseruantur; & praterca quid Q. Mucius scripserit super ea muliere quam maritus non iure vsurpauisset, quia rationem ciuilis anni non habuerit.

Quari solitū est, qui noctis hora tertia quartave siue qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellarique debeat, isne, quem nox ea consecuta est, an qui dies noctem consecutus est. M. Varro in libro rerum humanarum, quem de diebus scripsit, Homines, inquit, qui ex media nocte ad proximam mediam noctem in his horis viginti quatuor nati sunt, vna die nati dicuntur. Quibus verbis ita videtur dierum observationem diuisisse, ut, qui post solem occasum ante mediam noctem natus sit, is ei dies natalis sit, à quo die ea nox cœperit: contra vero, qui in sex noctis horis posterioribus nascatur, eo die videri natum qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter obseruare idem Varro in eodem libro scripsit; eosque à sole occaso ad solem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem esse dicere; Babylonios porro aliter; à sole enim exorto ad exortam eiusdem incipientem totum id spaciū unius diei nomine appellare: multos vero in terra Umbria unum eundem diem esse dicere à meridie ad insequentem meridiem. Quod quidem, inquit, nimis absurdum est. nam qui Kalendis hora sexta natus est apud Umbros; dies eius natalis videri debebit & Kalen-

darum dimidiatus, & qui est post Kalendas dies ante horam eiusdem diei sextam. Populum autem Romanum ita, uti Varro dixit, dies singulos annumerare à media nocte usque ad mediam proximam multis argumentis ostenditur. Sacra sunt Romana partim diurna partim nocturna: sed ea, quæ inter noctem fiunt, diebus addicuntur non noctibus. quæ igitur sex posterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illucescit. ad hoc, ritus quoque & mos auspiciandi eandem esse observationem docet. nam magistratus, quando una die eis auspiciandum est & id super quo auspiciaverunt agendum, post mediam noctem, auspiciantur, & post meridiem sole magno; auspiciatique esse & egisse ex eodem die dicuntur. præterea tribuni plebei, quos nullum diem abesse Romæ licet, cum post mediam noctem proficiuntur & post primam facem ante mediam sequentem revertuntur, non dicuntur a fuisse unum diem; quando ante horam noctis sextam regressi parte aliqua illius in urbe Romæ sunt. Quintum quoque Mucium iuriscōsultum dicere solitum legi, non esse usurpatam mulierem, quæ Kalendis Ianuariis apud virum causa matrimōij esse cœpisset, & ante diem quartum Kalendas Ianuarias sequentis usurpatum isset. non enim posse impleri trinoctium, quod abesse à viro usurpandi causa ex duodecim tabulis deberet: quoniam tertia noctis posterioris sex hora alterius anni essent, qui inciperet ex Kalendis. Ist hæc autem omnia de dierum temporibus & finibus ad observationem disciplinamque iuris antiqui pertinentia cum in libris veterum inveniremus; non dubitabamus quin Virgilius quoque id ipsum ostenderit, non exposte atque aperte, sed, ut hominem decuit poëticas res agentem, recondita & quasi operta veteris ritus significatione.

—Torquet, inquit, medios nox humida cursus
Et melioris equis oriens affluit anhelis.

*his enim versibus oblique, sicuti dixi, admonere voluit
dicere, quem Romani ciuilem appellauerunt, à sexta noctis
hora oriri.*

C A P V T I I I .

De noscendis explorandisque Plauti comœdiis,
quoniam promiscè veræ atque falsæ nomine
eius inscriptæ fueruntur : atque inibi quod
Plautus in pistrino, & Næuius in carcere fa-
bulas scriptitarint.

Verum esse comperiar, quod quosdam bene litteratos
homines discere audiui, qui plerasque Plauti comæ-
dias curiosi atque contente lectitauerunt, non indicibus
Ælij nec Sedigiti nec Claudij nec Aurelij nec Accij nec
Manlij super his fabulis, quæ dicuntur ambigua, credi-
turos, sed ipsi Plauto moribusque ingenij atque lingua
suis. hac enim iudicis norma Varro nem quoque esse
usum videmus. nam præter illas unam & viginti,
quæ Varroniana vocantur, quas iecirco à ceteris segrega-
uit quoniam dubiosæ non erant, sed consensu æmulum
Plauti esse censebantur; quasdam item alias probauit ad-
ductus stylo atque facie sermonis Plauto congruentis:
easque iam nominibus aliarum occupatas Plauto vindica-
uit; sicuti istam quam nuperrime legabamus: cui est no-
men, Bæotia. nam cum in illis una & viginti non sit,
& esse Aquilij dicatur: nihil tamen Varro dubitauit
quin Plauti foret; neque alius quisquam non infrequens
Plauti lector dubitauerit, si vel hos solos versus ex ea fa-
bula cognouerit. qui quoniam sunt, ut de illius more di-
cam, Plautinissimi, propterea & meminimus eos & ad-

scripsimus. Parasitus ibi esuriens hac dicit;

Ut illum di perdāt, primus qui horas tepperit;
 Quique adeo primus statuit hic solaium;
 Qui mihi comminuit misero articulatim diē:
 Nam me puero vterus erat solarium
 Multo omnium istorum optimum & verissimum,

Vbi iste monebat esse, nisi cum nihil erat.
 Nunc etiam quod est, non est, nisi soli liber.
 Itaque adeo iam oppletū est oppidū solarius.
 Maior pars populi aridi reptant fæcie.

Pausanias quoque noster, cum Nernulariam Plauti legerem, qua inter incertas est habitæ; & audisset ex ea comædia versum hunc;

Strateæ, scrupedæ, stratiuolæ, sordidæ:
delectatus fæceta verborum antiquitate meretricum vitia atque deformitates significantium, Vel unus hercle, inquit, hic versum Plauti esse hanc fabulam satis potest fæci fecisse. Nos quoque ipsi nuperrime cum legeremus Fretum (nomen est id comædia, quam Plauti esse quidam nō putant) haud quicquā dubitauimus quin Plauti foret, & omnium maxime genuina. ex qua duos hos versus descriptimus, ut historiam quæreremus oraculi arietini.

---munc illud est

Quod arietinum responsum magnis ludis dicitur:

Peribo si non fecero: si faxo vapulabo.

Marcus autem Varro in libro de comædiis Plautinis primo verba hæc ponit: Nam nec Gemini nec Leones, nec Condalium nec Anus Plauti nec Bis compressa nec Bæotia vnquam fuit, neque adeo dæxoiæ, neque Cômorientes; sed M. Acutici. in eodem libro Varronis id quoque scriptum est, Plautium fuisse

quempiam poetam comædiarum. cuius quoniam fabula Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas, cum essent non à Plauto Plautina, sed à Plautio Plautiana. Feruntur autem sub Plauti nomine comædiæ circiter centio atque triginta. sed homo eruditissimus L. Elius quinque & viginti esse eius solas existimauit. non tamen dubium est, quin ista et quæ scripta à Plauto nō videtur, & nomini eius addicuntur, veterum poetarum fuerint, & ab eo retractata & expolita sint; ac propterea respiciant dictū Plautinum. Sed enim Saturionem & Addictum & tertium quandam, cuius nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino cum scripsisse Varro & plerique alij memoria tradiderunt, cum pecunia omni, quam in operis artificio scenicorum pepererat, in mercationibus perditā inops Romam redisset; & ob querendum victum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellantur, operam pistori locasset: sicuti de Næuio quoque accepimus fabulas cum in carcere duas scripsisse, Hæriolum & Leontem; cum ob asfiduam maledicentiam & probra in principes ciuitatis de Græcorum poetarum more dicta, in vincula Roma à triumuiris cōiectus esset. unde post à tribunis plebei exemptus est, cum in iis, quas supra dixi, fabulis delicta sua & petulantias dictorum, quibus multos ante laaserat, diluisset.

CAPVT IIII.

Quod P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem senectam barbam & genas raderemoris fuit.

IN libris, quos de vita P. Scipionis Africani compositos legimus, scriptū esse animaduertimus P. Scipioni Pauli postquam de Pœnis triumphauerat censorque fuerat, eisdem diem dictum esse ad populum à Claudio Asello

tribuno plebei cui equum in censura ademerat: eumque, cum esset reus, neque barbam desisse radi, neque non candida veste uti, neque fuisse cultu solito reorum. Sed, cum in eo tempore Scipionem minorem quadraginta annorum fuisse constaret, quod de barbara ita scriptum esset mirabamur. comperimus autem ceteros quoque in isdem temporibus nobiles viros barbam in eiusmodi etate rasitavisse: iccircoque plerasque imagines veterum non admodum senum sed in medio etatis ita factas videmus.

CAPUT V.

Deliciarum vitium & mollicies oculorum & corporis ab Archesilao philosopho cuidam opprobata acerbè simul & festiuitè.

Plutarchus refert Archesilaum philosophum vehementi verbo usum esse de quodam nimis delicato dimitte; qui incorruptus tamen & castus & perinteger dicebatur. nam cum vocem eius infractam capillumque arte compositum & oculos ludibundos atque illecebræ voluptatisque plenos videret: Nihil interest, inquit, quibus membris cinadis sis posterioribus an prioribus.

CAP. VI.

De vi atque natura palmæ arboris; quod lignum ex ea ponderibus impositis renitatur.

Per hercle rem mirandam Aristoteles in septimo problematum & Plutarchus in octavo symposiacorum dicit. Si super palma, inquit, arboris lignum magna pondera imponas, ac tam graviter urgeas onerisque ut magnitudo oneris sustineri non queat: non deorsum palma cedit nec intra flectitur: sed aduersus pondus resurgit, &

forsum nititur recuraturque. propterea, inquit Plutarchus, in tertaminibus palmam signum esse placuit victoria; quoniam ingenii huiusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat.

CAPUT VII.

Historia ex annalibus sumpta de Q. Cædicio tribuno militum: verbaque ex Originibus M. Catonis appolita, quibus Cædicii virtutem cum Spartano Leonida æquiperat:

Plchrum, dii boni! facinus Græcarumque faciundiarum magniloquentia condignum M. Cato in libris Originum de Q. Cædicio tribuno militum scriptum reliquit. id profecto est ad hanc ferme sententiam. Imperator Pannus in terra Sicilia, bello Karthaginensi primo, obviam Romano exercitui progreditur collis locosque idoneos prior occupat. milites Romani, uti res nata est, in locum insnuant frandi et perniciæ obnoxium. tribunus ad consulem venit: ostendit exitium de loci importunitate et hostium circumstantia. Maturum censeo, inquit, si rem servare vis, faciundum, ut quadringentos aliquot milites ad verrucam illam (sic enim M. Cato locum editum asperumque appellat) ire iubeas; edumque uti occupent imperes hortentisque. hostes profecto ubi id viderint: fortissimus quisque et promississimus ad occursandum pugnandumque in eos præcuerentur; unaque illo negotio sese alligabunt: atque illi omnes quadringenti proculdubio obtruncabuntur: tunc interea, occupatis in ea cade hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. alia, nisi hæc, salutis via nulla est. consul tribunus respondit consilium quidem fidum atque prouidens sibi videret: sed istos, inquit, milites quadringentos ad

tos ad eum locum in hostium cuneos quisnam erit qui doceat? Si alium, inquit tribunus, neminem reperis; melicet ad hoc periculum utare. ego hanc tibi et reipublice animam do. consul tribuno gratias laudisque egit, tribunus et quadringenti ad moriendum proficiscuntur. hostes eorum audaciam demirantur: quorsum ire pergant in expectando sunt. sed ubi apparuit ad eandem verrucam occupandam iter intendere; mittit aduersum illos imperator Karthaginienfis peditatum equitatumque, quos in exercitu viros habuit strenuissimos. Romani milites circumueniuntur; circumuenti repugnant. fit praelium diu anceps, tandem superat multitudo quadringenti omnes tum una perfoſsi gladiis aut missilibus aperti cadunt. consul interibi dum capugna fit se in locos tutos atque editos subducit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum diuinitus in eo praelio usus venit, non iam nostris sed ipsius Catonis verbis subiecimus. verba Catonis. Dii immortales tribuno militum fortunam ex virtute eius dedere. nam ita euēnit, cum faucibus multifariam ibi factus esset; tum vulnus capiti nullum euenit: cumque inter mortuos defetigatum vulneribus ægreque spirantem, quod sanguinem defluerat, cognoueret cum sustulere, isque conualuit: sæpeque post illa operam reipublicæ fortem atque strenuam perhibuit: illoque facto, quod illos milites subduxit, exercitum ceterum seruauit. Sed idem benefactum in quo loco ponas, nimium interest. Leonidas Lacedæmonius laudatur, qui simile apud Thermopylas fecit, propter eius virtutes omnis Græcia gloriam atque gratiam præcipuam claritudinis inclutissimæ decotauere monumentis, signis, statuis, elogiis, historiis, alijs

que rebus gratissimum id eius factum habuere: attribuo militum parua laus pro factis relicta, qui idem fecerat, atque rem seruauerat. *Hanc Q. Cadij virtutem M. Cato tali suo testimonio decorauit. Claudius autem Quadrigarius, annali tertio, non Cadio nomen fuisse refert sed Valerio.*

CAPVT VIII:

Litteræ eximiae consulum C. Fabricii & Aemilii ad regem Pyrrhum à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ.

Cum Pyrrhus rex in terra Italia esset, & unam atque alteram pugnam prospere pugnasset, satisque angerentur Romani, & pleraque Italia ad regem desertuisset: tum Ambraciensis quisspiam Timochares, regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabricium consulem furtim venit, ac premium petiuit; & si de premio conueniret, promissit regem venenis necare: idque facile esse factu, quoniam sui sui pocula in conuiuio regi ministrarent, eam rem Fabricius ad senatum scripsit. senatus legatos ad regem misit; mandauitque ut de Timochare nihil proderent, sed monerent uti rex circumspectius ageret, atque à proximorum insidiis salutem tutaretur: hoc ita, uti diximus, in Valerii Antiatii historia scriptum est Quadrigarius autem in libro tertio non Timocharem sed Niciam adisse ad consulem scripsit; neque legatos à senatu missos sed à consulibus, & regem populo Romano laudes atque gratias scripsisse, captiuosque omnes, quos tum habuerit, restituisse & reddidisse: consules sum fuerunt C. Fabricius & Q. Aemilius. Litteras, quas ad regem Pyrrhum super ea causa miserunt, Claudius Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo. Consules

Romani salutem dicunt Pyrrho regi: Nos pro
tuis iniuriis continuo animo strenui, commo-
ti inimiciter, tecum bellare studemus. sed com-
munis exempli & fidei visum est, uti te saluum
velimus; ut esset quem vincere possimus: Ad nos
venit Nicias familiaris tuus, qui sibi precium &
nobis peteret; si te clam interfecisset: id nos
negauimus velle; neve ob eam rem quicquam
commodi expectaret: & simul visum est; ut te
certiorem faceremus; ne quid eiusmodi, si acci-
disset, nostro consilio ciuitates putarent factum;
& quod nobis non placet precio aut praethio
aut dolis pugnare. tu, nisi caues, iacebis.

CAPVT IX.

Quis & cuiusmodi fuerit, qui in prouerbio fer-
tur, equus Scianus, & qualis color equorum
sit qui spadices vocantur: deque istius vocabu-
li ratione.

Gabinus Bassus in commentariis suis, item Iulius
Modestus in secundo questionum confusarum histo-
riam de equo Sciano tradunt dignam memoria atque admi-
ratione: Cn. Scium quempiam scribunt fuisse; et hunc
habuisse equum natum Argis in terra Graecia: de quo fa-
ma constans esset tanquam de genere equorum progenti-
tus foret, qui Diomedis Thracis fuissent; quos Hercules
Diomede occiso à Thracia Argos perduxisset: Eum equum
fuisse dicunt magnitudine inusitata, ceruice ardua, colo-
re phæniceo, flaua & comanti iuba; omnibusque aliis
equorum laudibus quoque longe praestitisse: sed tamen
equum tali fuisse fato sine fortuna ferunt, ut, quisquis ha-
beret tum spadicis, & si cuius domo, familia, for-

tunis que omnibus suis ad internecionem deperiret. itaque primum illum Cn. Seianus dominum eius a M. Antonio, qui postea III V. R. P. C. fuit, capitis damnatum miserando supplicia affectum esse: eodem tempore Cornelium Dolabellam consulem, in Syriam proficiscentem fama istius equi adductum Argos devertisse; cupidineque habendi eius exarsisse; emissique . HS. centum milibus: sed ipsum quoque Dolabellam in Syria bello civili obsessum atque interfectum esse: max eundem equum, qui Dolabella fuerat, C. Cassium, qui Dolabellam obsederat, abduxisse. eum Cassium postea satis notum est victis Parthis, suoque exercitu suo miseram mortem appetuisse: deinde Antonium post interitum Cassii, parva victoria, equum illum nobilem Cassii requisisse; & cum eo potius esset, ipsum quoque postea victum atque desertum detestabili exitio interisse. hinc prouerbiū de hominibus calamitosi sortum dicique solitum; ille homo habet equum Seianum. Eadem sententia est illius quoque veteris prouerbij, quod ita dictum accepimus: aurum Tholosanum. nam cum oppidum Tholosanum in terra Gallia Q. Capiō consul diripuisset; multumque auri in eius oppidi templis fuisset: quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero cruciabilique exitu periit. Hunc equum Gabius Bassus vidisse se Argis refert, haud credibili pulchritudine, vigoreque & colore exuberantissimo. quem colorem nos, sicuti dixi, Phœniceum, Græce partim ποινικα alij ποινικα appellat: quoniam palma termes ex arbore cum fructu amulsus spadix dicitur.

CAPUT X.

Quod est quædam septenarii numeri vis & facultas, in multis naturæ rebus animaduersa; de qua M. Varro in Hebdomadibus differit copiose.

M. Varro in primo librorum qui inscribuntur, Hebdomades vel de imaginibus, septenarij numeri, quem Graci ἐβδομάδα appellant, virtutes potestatesque multas variâsque dicit. is namque numerus, inquit, septemtriones maiores minoresque facit in cælo, item vergilias, quas πλανήτας vocant. facit etiam stellas, quas alii erraticas, P. Nigidius errones appellat. circulos quoque ait in cælo circum longitudinem axis septem esse; è quibus duos minimos, qui axem extremum tangunt, πόλους appellari dicit; sed eos in sphaera, que κραιώτη vocatur, propter brevitatem non inesse. Atqui neque ipse Zodiacus septenario numero caret. nam in septimo signo fit solstitiū à bruma; in septimo bruma à solstitio. in septimo æquinoctiū ab æquinoctio. dies deinde illos, quibus halcyones hieme anni in aqua nidulātur, eos quoque septem esse dicit. præterea scribit lunæ curriculum confici integrum quater septenis diebus. nam duodetricesimo luna, inquit, ex quo vestigio profecta est, eodem redit: auctorēque opinionis huius Aristidem esse Samium. in qua re non id solum animadverti debere dicit, quod quater septenis, id est, octo & viginti diebus conficeret iter luna suum; sed quod is numerus septenarius, si ab uno profectus dum ad semetipsum progreditur, omnes, per quos progressus est, numeros comprehendat, ipsūque se addat; facit numerum octa & viginti: quot dies sunt curriculi lunaris. ad homines quoque nascendos vim numeri istius porrigi pertinereque ait. nam cum in vterum, inquit, mulieris genitale semen datum est; primis septem diebus cōglobatur coagulaturque, fitque ad capiendum figuram idoneum. post deinde quarta hebdomade, quod eius virile fœtus futurum est, caput & spinā, quæ est in dorso, informatur. septima autem scilicet heb-

domade, id est nono & quadragésimo die totus, inquit, homo in utero abfoluitur. Illam quoque vim numeri huius obseruatam refert. quod ante mensem scriptum neque masculus neque femina salubriter ac securum naturam nasci potest; & quod hi, qui iustissime in utero sunt, post ducentos octuaginta dies, postquam sunt concepti, quadragésima denique hebdomade ita nascuntur. pericula quoque uitae fortunarumque hominum, quae climacteras Chaldaei appellant, grauissima quoque fieri affirmat septenarius. praeter hoc, modum esse dicit summum adolescendi humani corporis septem pedes, quod esse magis verum arbitramur, quam quod Herodotus homo fabulator, in primo historiarum, inuentum esse sub terra scripsit Orestis corpus cubita longitudinis habens septem; quae faciunt pedes duodecim & quadrantem: nisi si, ut Homerus opinatus est, vastiora prelixioraque fuerint corpora hominum antiquorum; & nunc, quasi iam munda senescente, rerum atque hominum decremēta sunt. dentes quoque & in primis septem mensibus & septenos ex utraque parte gigni ait, & cadere annis septimus, & genuinos annasci annis ferebus septenis. venas etiam in hominibus, vel potius arterias, medicos musicos dicere ait numero moueri septenario: quod ipsi appellant, τὸν δὲ τριῶν δέκων σύμμετρον, quae fit in collatione quaternarii numeri, discrimina etiam periculorum in morbo maiore vi fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex numero septenarii: eosque dies omnium maxime, ita ut medici appellant, κριτικὸν ἢ κρισιμὸν, cuique uideri, primam hebdomadam & secundam & tertiam. Necnon id etiam est ad vim facultatesque eius numeri augendas, quod, quibus inedia mori consilium est, septima denum die mortem op petunt. Hac Varro de numero septenario scripsit admodum conquisitae, sed alia quoque ibi-

dem congerit frigidiuscula ; veluti septem opera esse in orbe terrarum miranda, & sapientes item veteres septem fuisse, & curricula ludorum circensium sollertia septem esse, ad oppugnandas Thebas duces septem electos. tum ibi addit se quoque iam duodecimam annorum hebdomadam ingressum esse, & ad eum diem septuaginta hebdomadas librorum conscripsisse: ex quibus aliquantum, cum proscriptus esset, direptis bibliothecis suis non comparuisse.

CAPVT XI,

Quibus & quam friuolis argumentis Accius in Didascalicis vtatur; quibus docere nititur Hesiodum esse quam Homerum natu antiquiorem.

Super atate Homeri atque Hesiodi non consentitur. Saliy Homerum quam Hesiodum maiorem nata fuisse scripserunt; in quibz Philochorus, & Xenophanes. aliy minorem; in quibz L. Accius poeta & Ephorus historia scriptor. Marcus autem Varro, in primo de imaginibus, pter natu prior sit parum constare dicit; sed non esse dubium, quin aliquo tempore eodem uixerint; idque ex epigrammate ostendit, quod in tripode scriptum est. qui in monte Helicone ab Hesiodo positus traditur. Accius autem in primo Didascalico leuibz admodum argumentis vtitur: per que ostendit Hesiodum natu priorem, Quod Homerus, inquit, cum in principio carminis Achillem esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus non addidit. quam rem procul, inquit, dubio dixisset, nisi ab Hesiodo iam dictum videretur. de Cyclope itidem, inquit, vel maxime quod vno oculus fuit, rem tam inlignem no praeterisset,

niti æque prioris Hæliodi carminibus vulgatum esset. De patria quoque Homeri multo maxime dissensum est. alij Colophonium, alij Smyrnaum, sunt qui Atheniensem, sunt qui Egyptium dicant fuisse. Aristoteles tradit ex insula Io natum. M. Varro, in libro de Imaginibus primo, Homeri imagini hoc epigramma apposuit.

Capella Homeri candida hæc tumulû indicat,
Quoi ara Iætæ mortuo faciunt sacra.

Ἐπὶ πόλεις διερίξουσ περὶ ρίζαν ὁμίρου

Σμύρνα, Ρόδῳ, Κολοφών, Σαλαμίν, Ἴος, Ἀργεῖ
Ἀθῆναι.

CAPVT XII.

Largum atque auidum bibendi à P. Nigidio doctissimo viro nouo & propemodum absurdo vocabulo *bibosum* dictum,

Bibendi auidum P. Nigidius in commentarijs grammaticis bibacem & bibosum dicit. bibacem ego, ut edacé à plerisque alijs dictum lego. bibosum dictum etiã nusquã reperi, nisi apud Laberium. neque aliud est quod simili inclinatu dicatur. non enim simile est, ut, vinosus, aut, vitiosus, ceteraque, quæ hoc modo dicuntur. quoniam à vocabulis non à verbis inclinata sunt. Laberius in mimo vel prima qui Salinator inscriptus est, verba hoc ita vititur.

Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

CAPVT XIII.

Quod Demosthenes etiam tum adolefcens, cum Platonis philosophi discipulus foret, audito forte Callistrato rhetore in concione populi destitit à Platone, & sectatus est Callistratû.

Hermippus hoc scriptum reliquit; Demosthenem admodum adolescentē ventitare in academiam Platonemque audire solitum. atque ita, inquit, Demosthenes domo egressus, ut ei mos erat, cum ad Platonem pergeret, complurisque populos concurrentis videret; percunēbatur eius rei causam, cognoscitque currere eos auditu Callistratum. is Callistratus Athenis orator in republica fuit. illi Ἰσχυροῦς appellans. visum est paulum demertere, experiri que an ad digna auditu tanto properatum studio foret. venit, inquit, atque audit Callistratum nobilem illam τὸν περὶ ὁπόμου δόξαν dicentem: atque ita motus & demulctus & captus est, ut Callistratum iam inde sectari cœperit; academiam cum Platone reliquerit.

CAPVT XIII.

Dimidium librum legi, aut, dimidiam fabulam audiui, aliaque eiusmodi qui dicat, vitiose dicere; eiusque vitii causas reddere M. Varro- nem: nec quenquam veterum iisce verbis ita usum esse.

Dimidium librum legi, aut, dimidiam fabulam audiui, vel quid aliud huiusmodi, male ac vitiose dici existimat Varro. oportet enim, inquit, dicere dimidiatum librum, non, dimidium, & dimidiatam fabulam, non, dimidiam. contrā autem si ē sextario hemina fusa est dimidium, non dimidiatum sextarium fustum dicendum est. & qui ex mille nummūm, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatum recepisse dicemus, sed dimidium. at si scyphus, inquit, argēteus mihi cum alio communis in duas partes diliectus sit; dimidiatum eum dicere esse scyphum debeo, non dimidium: argenti autem, quod in eo scypho

ineſt, dimidium meum eſſe non dimidiatum. diſſe-
rit ac diuidit ſubtiliſſime, quid dimidium dimidiato
interſit, & Q. Ennium ſciens hoc in annalibus dixiſſe
aiſ;

Sicuti liquis ferat vas vini dimidiatum.

ſicuti pars, quæ deſt ei vaſi, non dimidiata dicenda eſt,
ſed dimidia. Omnis autem diſputationis eius, quam ſub-
tiliter quidem ſed ſubobſcure explicat, ſumma hæc eſt.
Dimidiatū eſt quaſi diſmediatum, & in partis duas
pares diuiſum. dimidiatum erga niſi ipſum quod diui-
ſum eſt dici inuad. conuenit. diuidium vero eſt non quod
ipſum dimidiatum eſt, ſed quæ ex dimidiato pars al-
tera eſt, cum igitur partem libri dimidiam legiſſe volumus
dicere, aut partem dimidiam fabula audiſſe: ſi dimi-
diam fabulam, aut dimidium librum dicimus; pec-
camus. totum enim ipſum, quod dimidiatum atque di-
uiſum eſt, dimidiū dico. itaque Lucilius eadem ſecutus,

Vno oculo, inquit, pedibusque duobus di-
mediatus

Vt potcus,

& alio loco:

Quid ni? & ſcruta quidem vt vendat ſcruta-
rius laudat.

Præfactam ſtrigilem, ſoleam improbus dimi-
diatam.

Iam in viceſimo maniſeſtius dimidiam horam dicere
ſtudioſe fugit: ſed pro, dimidia, dimidium ponit in hiſto-
riis;

Tempeſtate ſua atque eodem vno tempore
& horæ

Dimidio, tribus confe&is duntaxat eandem
Et quartam.

nam cum abuium proximumque eſſet dicere;

Dimidia tribus confectis;

vigilate atque attente verbum non probum mutavit. per quod satis apparet ne horam quidem dimidiam recte dici, sed vel dimidiatam horam, vel dimidiam partem horæ, propterea Plautus in Bacchidibus dimidium auri dicit, non, dimidiatum aurum. item in Aulularia dimidium obsonii, non, dimidiatum obsonium, in hoc versu:

Ei adeo obsonii hinc iussit dimidium dari.

In Menachmis autem dimidiatum diem, non, dimidium, in hoc versu:

Dies quidem iam ad umbilicum dimidiatus mortuus — sit.

M. Cato in libro, quem de agricultura conscripsit: Semen cupressi serito crebrum, ita ut linum seri solet. eo crebro terram insternito, dimidiatum digitum, iam id bene tabula aut pedibus aut manibus complanato, dimidiatum autem, inquit, digitum, non, dimidium. nam digiti quidem dimidium, digitum autem dimidiatum dici oportet. item M. Cato de Karthaginensibus ita scripsit: Homines defoderunt in terram dimidiatos, ignemque circumposuerunt. ita interfecerunt. neque quisquam omnium, qui probe locuti sunt, his verbis secus, quam dixi, usus est.

CAPUT XV.

Exstare in litteris perque hominum memorias traditum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, interclusa anima, & vim magni novique motus non sustinente,

Cognito repente inſperato gaudio exſpiſſaſſe animam creſcit Ariſtoteles philoſophus Polycryſtam nobilem feminam Naxo inſula. Philippiſes quoque comœdiarum poëta hand ignobilis, ætate iam edita, cum in certamine poëtarum præter ſpem viſſet, & latiſſime gauderet; inter illud gaudium repente mortuus eſt. De Rhodio etiam Diagora celebrata hiſtoria eſt. is Diagoras tres filios adoleſcentes habuit, unum pugilem, alterum pancratiſten, tertium luctatorem: eosque omnes vidit vincere coronarique eodem Olympia die: & cum ibi cum tres adoleſcentes amplexi, coronis ſuis in caput patrie poſitis, ſanſciarentur; cumque populus gratulabundus flores undique in eum iaceret: ibi in ſtadio, inſpectante populo, in oſculis atque in manibus filiorum animam eſſauit. Præterea in noſtris annalibus ſcriptum legimus, qua tempeſtate apud Cannas exercitus populi Romani caſus eſt, anum matrem nūcio de morte filij allato, luctu atque marore affectam eſſe. ſed is nunciuſ non verus fuit; atque is adoleſcens non diu poſt ex ea pugna in urbem rediit. anus repente filio viſo, copia atque turba & quaſi ruina incidētis inopinati gaudij oppreſſa exanimatæque eſt.

CAPVT XVI

Temporis varietas in puerperiis mulierum quænam ſit & à medicis & à philoſophis tradita; atque inibi poëtarum quoque veterum ſuper eadem re opiniones; multa que alia auditu atque memoratu digna; verbaque ipſa Hippocratis medici ex libro illius ſumta, qui inſcriptus eſt περὶ τῶν γυναικῶν.

Et medici & philoſophi illuſtres de tempore humani partus quaſiuerunt: πότες οὐ τὸ ἄνθρωπον κινῆσθαι

ἄνδρας. & multa opinio est, eaque iam pro vero recepta, postquam mulieris uterus conceperit semen, gigni hominem septimo rarenter, nunquam octavo, sæpe nono, sæpius numero decimo mense: eumque esse hominem gignendi summum finem, decem menses non inceptos sed exactos. idque Plautum veterem poetam dicere videmus in comœdia *Cistellaria* his verbis;

—tum illa, quam compresserat,

Decimo post mense exacto hic peperit filia.
Hoc idem tradit etiam Menander poeta vetustior, humanarum opinionum vel peritissimus. Versus eius super ea re de fabula *Placio* posui,

Γυνὴν καὶ ἀνδρῶν τε γένετον.

Sed noster *Cacilius*, cum faceret eodem nomine & eiusdē argumenti comœdiam, ac pleraque à Menandro sumeret; in mensibus tamen genitalibus nominandis, non prætermisit octavum quem præterierat Menander. *Cacilij* versus hinc sunt,

Insolētne mulier decimo mense parere?

Pol nono, etiam septimo, atque octavo.

eam rem *Cacilius* non inconsiderate dixisse, neque temere à Menandro atque à multorum opinionibus descivisse M. Varro uti credamus facit. nam mense nonnunquam octavo editum esse partum in libro quarto decimo rerum divinarum scriptum reliquit. quo in libro etiam undecimo mense aliquando nasci posse hominem dicit: eiusque sententia, tam de octavo quam de undecimo mense; *Aristoteles* laudat aucterem. Sed huius de mense octavo dissensio. nis causa cognosci potest in libro *Hippocratis*, qui inscriptus est ἀπὲρ τροφῆς. ex quo libro verba hæc sunt, ἐστὶ δὲ καὶ ἐν ἔσῳ ὁ ἀνάμνητος γένετος. id tam obscure atque præcise tamque adverse dictum *Sabinus medicus*, qui *Hippocratem* commodissime commentatus est, his verbis enarravit. ἐστὶ

solicite questum, negotio non rei tunc parue postulante, an octavo mense infans ex utero viuas editus & statim mortuus ius trium liberorum suppleuisset, cum abortio quibusdam nam partus videretur mensis octauus intempestiuitas. Sed quoniam de Homérico annuo partu ac de undecimo mense diximus quæ cognoueramus; visum est non praterendum quod in Plinij Secundi libro septimo naturalis historia legimus. id autem quia extra fidem esse videri potest, verba ipsius Plinij posuimus. Mallurius auctor est, L. Papium prætorem, secundo herede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater partum se tredecim mensibus tulisse diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi statum ei videretur. in eodem libro Plinij Secundi verba hæc scripta sunt: Oscitatio in nixu letalis est, sicut sternuisse à coitu abortiuum.

CAPUT XVII.

Id quoque esse à grauissimis viris memoriæ mandatum, quod tres libros Plato Philolai Pythagorici & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi mercati sunt precii fidem non capitibus.

Memoria mandatum est Platonem philosophum tenui admodum pecunia familiari fuisse; atque eum tamen tres Philolai Pythagorici libros decem millibus denarium mercatum. id ei precium donasse quidam scripserunt amicum eius Dionem Syracusanum. Aristotelem quoque traditum libros pauculos Speusippi philosophi, post mortem eius, emisse talentis Atticis tribus. ea summa sic numi nostri HS. duo & septuaginta. Timon amarulentus librum maledicentissimum conscripsit, qui oïdos inscribitur.

bitur. in eo libro Platonem philosophum, quem dixeramus
seni admodum pecunia familiari fuisse, consumeliose ap-
pellat, quod impenso precio librum Pythagorica disciplina
emisset, exque eo Timaeum nobilem illum dialogum conti-
nuasset. Versus super ea re Timonis hi sunt;

Καὶ σὺ Πλάτων. καὶ γὰρ σε μαδῶντι ὁ ποδὸς ἐγένετο.
Πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἥλλαξαι βίβλον.
Ὅθεν ἀπαρχόμενος χερσὶν ἐδιδάχθης.

CAPUT XVIII.

Quid sint *pedarii senatores* & quam ob causam ita
appellati: quamque habeant originem verba
hæc ex edicto tralaticio consulum: SENATO-
RES. QVIBVS. QVIN. SENATV. SENTEN-
TIAM. DICERE. LICET,

Non pauci sunt qui opinantur *pedarios senatores*
appellatos, qui sententiam in senatu non verbis di-
cerent, sed in alienam sententiam pedibus irent. quid igitur?
cum senatusconsultum per discessionem fiebat, nonne
universi senatores sententiam pedibus ferebant? ut-
que hæc etiam vocabuli istius ratio dicitur, quam *Gabius*
Bassus in commentariis suis scriptam reliquit. *senatores* e-
nim dicit in veterum ætate, qui curulem magistratum
gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam vehi, in
quo curru sella esset, supra quam considerent, quæ ob hæc
causam *currulis* appellaretur: sed eos *senatores*, qui ma-
gistratum curulem nondum ceperant, pedibus itavisse in
curiam: propterea *senatores* non dum maioribus honori-
bus functos *pedarios* nominatos. *Marcus* autem *Varro*
in satyra *Menippea*, quæ Ἰπποκώων inscripta est, equites
quosdam dicit *pedarios* appellatos: videturque eos signifi-
ficare, qui nondum à censoribus in senatum lecti erant,

μὴ παρὰ τὸν αἶμα δις ζῶα, μὴ πλεῖν ἐκτρέψουσιν, οὐκ ἔστι δὲ δὲ
 θυήσκοντα μὴ ταῦτα. καὶ ὅτιν ὅμοιαν παρὰ τὸν αἶμα παρὰ τὴν
 καὶ ὅτα, διυμνῶμεν δὲ οὐκ ἔστ. Antiquos autem Romanos
 Varro dicit non recepisse huiusmodi quasi monstruosas
 raritates; sed nono mense aut decimo, neque, præter hos, al-
 lius partitionem mulieris secundum naturam fieri existi-
 mase: itcircoque eos nomina Parcis tribus fecisse à pariē-
 do & à nono atque decimo mense. nam Parca, inquit,
 immutata littera una à partu nominata; item No-
 na & Decima à partus tempestivi tempore. Ce-
 sellius autem Vindex in lectionibus suis antiquis; Trias;
 inquit, nomina Parcarum sunt; Nona, Decima;
 Morta: & versum hunc Luvi antiquissimi poëta ponit
 ex Odysseia:

Quando dies adueniet, quæ profata Morta est?
 sed homo minime malus Cæsellius, Mortam, quasi nomen
 accepit, cum accipere quasi, Mortam deberet. Præterea ego
 de partu humano, præterquam quæ scripta in libris legi;
 hoc quæque venisse usque Roma comperi. Feminam bonis at-
 que honestis maribus, non antequam pudicitia in undeci-
 mo mense, post marito mortem; peperisse; factumque esse
 negotium propter rationem temporis, quasi marito mortuo
 postea concepisset. quoniam docemur in decem mensibus
 gignâ hominem non in undecimo scripserunt: sed diuini
 Hadrianum, causa cognita, decreuisse in undecimo quocum-
 que mense partum edi posse. idque ipsum eius rei decretum nos
 legimus. in eo decreto Hadrianus id statuere se dicit re-
 quisiis veterum philosophorum & medicorum senti-
 ent. Hodie quoque in sacra M. Varronis quæ inscribitur;
 testamentum, legimus verba hæc: Si quis mihi filius
 vnus pluresve in decem mensibus genuerunt: ii si-
 erunt ὅσοι ἀσπας, ex heredes sunt. quod si quis vn-
 decimo mense, καὶ ἀπὸ τῆς ὁμιλίας, natus est; Accio idē

quod Titio ius esto apud me. Per hoc vetus prover-
bium Varro significat, sicuti vulgo dici solitum erat de
rebus inter se nihil distantibus, idem Accii quod Ti-
tii: ita pari eodémque iure esse in decem mensibus natos
et in undecim. quod si ita; neque ultra decimum men-
sem futura mulierum protolli potest: queri oportet, cur
Homerus scripserit Neptunum dixisse puella à se recens
compressa:

Χαῖρε νῦν φιλότιτι, πεπρωμένε δ' ἐοικαυτῷ

Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα. ἐπὶ οὐκ ἀπαραίτοι ἐνναί

Ἀδανέτωρ.

Id cum ego ad compluris grammaticos attulissem; partim
eorum disputabant Homeri quoque ætate, sicuti Romuli,
annum fuisse non duodecim mensium sed decem. alij con-
uenisse Neptuno maiestatisque eius dicebant ut longiore
tempore fetus ex eo grandesceret. alij alia quadam nuga-
lia. sed Favorinus mihi ait πεπρωμένε ἐοικαυτῷ non con-
fecto esse anno sed affecto. in qua re usus est verbo non vul-
garia significationis. affecta enim, sicuti M. Cicero et
veterum elegantissimi locuti sunt, ea proprie dicebantur,
quæ non ad finem ipsum sed proximè finem progressa deduc-
tæque erant: hoc verbum ad hanc sententiam in Ciceronis
oratione fuit, quam dixit de provinciis consularibus. Hira-
pocrates autem in eo libro, de quo supra scripsi, cum et
numerus dierum, quibus conceptum in utero coagulum
confirmatur, et tempus ipsius partitionis nono aut decimo
mense definisset, neque id tamen semper eadem esse fini di-
xisset, sed aliàs ocius fieri, aliàs serius; hisce ad postremum
verbis usus est. γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω καὶ ἑλάσσω
καὶ ὅλου κατὰ μέρος. καὶ εἰ ποῦθεν δὲ καὶ πλείω πειρόνων, καὶ
ἐλάσσω ἐλασσόνων. quibus verbis significat quod aliquan-
do ocius fieret, non multo tamen fieri ocius; neque, quod
serius, multo serius. Memini ego Romæ accurate hoc atque

solicite questum, negotio non rei tunc parue postulante, an octavo mense infans ex utero viuis editus & statim mortuus ius trium liberorum suppleuisset; cum abortio quibusdam nam partus videretur mensis octauum intempestiuitas. Sed quoniam de Homérico annuo partu ac de undecimo mense diximus quae cognoueramus; visum est non pratercundum quod in Plinij Secundi libro septimo naturalis historiae legimus. id autem quia extra fidem esse videri potest; verba ipsius Plinij posuimus. Mallurius auctor est, L. Papirium praetorem, secundo herede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater partum se tredecim mensibus tulisse diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi statum ei videretur. in eodem libro Plinij Secundi verba haec scripta sunt: Oscitatio in nixu letalis est, sicut sternuisse à coitu abortiuum.

CAPUT XVII.

Id quoque esse à grauissimis viris memoriae mandatum, quod tres libros Plato Philolai Pythagorici & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi mercati sunt preciiis fidem non capitibus.

M*emoriae mandatum est Platonem philosophum tenui admodum pecunia familiari fuisse; atque eum tamen tres Philolai Pythagorici libros decem millibus denarium mercatum. id ei precium donasse quidam scripserunt amicum eius Dionem Syracusanum. Aristotelem quoque traditum libros pauculos Speusippi philosophi, post mortem eius, emisse talentis Atticis tribus. ea summa sit numi nostri HS. duo & septuaginta. Timon amarulentusque librum maledicentissimum conscripsit, qui oïdos inscribitur.*

bitur. in eo libro Platonem philosophum, quem dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuisse, contumeliose appellat, quod impenso precio librum Pythagorica disciplina emisset, exque eo Timaeum nobilem illum dialogum continuasset. Versus super ea re Timonis hi sunt;

Καὶ σὺ Πλάτων. καὶ γὰρ σε μαδῶντι ὁ πόδος ἔχει.
Πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγῳ ἥλλαξας βίβλον.
Ὅδιν ἀπαρχόμενος ἡδῶνιν ἐδιδάχθης.

CAPVT XVIIII.

Quid sint *pedarii senatores* & quam ob causam ita appellati: quamque habeant originem verba hxc ex edicto tralaticio consulum: SENATOR. QVIBVS. Q. IN. SENATV. SENTENTIAM. DICERE. LICET.

Non pauci sunt qui opinantur *pedarios senatores* appellatos, qui sententiam in senatu non verbis dicere, sed in alienam sententiam pedibus irent. quid igitur? cum *senatusconsultum* per discessionem fiebat, ut ne uniuersi *senatores* sententiam pedibus ferebant? neque hac etiam vocabuli istius ratio dicitur, quam *Gabius Bassus* in commentariis suis scriptam reliquit. *senatores* enim dicit in veterum atate, qui *curulem magistratum* gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam vehi, in quo curru sella esset, supra quam considerent; qua ob hanc causam *currulis* appellaretur: sed eos *senatores*, qui *magistratum curulem* nondum ceperant, pedibus itauisse in curiam: propterea *senatores* non diu maioribus honoribus functos *pedarios* nominatos. *Marcus autem Varro* in satyra *Menippea*, qua Ἰαποκώων inscripta est, equites quosdam dicit *pedarios* appellatos: videturque eos significare, qui nondum a censoribus in senatum lecti erant.

senatores quidem non erant; sed quia honoribus populi usque quidem erant, in senatum veniebant & sententia ius habebant. nam & curulibus magistratibus sancti, qui nondum à censoribus in senatum lecti erant, senatores non erant: & quia in postremis scripti erant, non rogabantur sententias, sed, quas principes dixerant, in eas discedebant. Hoc significabat edictum, quo nunc quoque consules cum senatores in curiam vocant, seruanda consuetudinis causa tralaticio utuntur. Verba edicti hæc sunt: SENATORES, QUIBUS. Q. IN. SENATU. SENTENTIAM. DICERE. LICET: versum quoque Laberij, in quo id vocabulum positum est, notari iussimus, quem legimus in mimo qui, scriptura inscriptus est;

Caput sine lingua pedaria sententia est. Hoc vocabulum à plerisque barbare dici animaduertimus. nam pro, pedariis, pedaneos appellant.

CAPUT XIX.

Qua ratione Gabius Bassus scripserit, parcum hominem appellatum, & quam eius vocabuli causam putarit: & contra quem in modum, quibusque verbis Fauorinus hanc traditionem eius eluserit.

A pud cœnam Fauorini philosophi cum discubitu fuerat, cœptusque erat apponi cibus: seruus assistens mensæ eius legere inceptabat, aut Græcarum quid litterarum aut nostratum: velut eo die, quo affui ego, legebatur Gabij Bassi eruditi viri liber de origine verborum & vocabulorum. in quo ita scriptum fuit: Parcus conposito vocabulo dictus est, quasi pat arcæ: quoniam sicut in arca omnia reconduntur, eiusque custo-

dia servantur & continentur; ita homo tenax parvūque contentus omnia custodita & recondita habet sicuti arca. quā ob causam parcus, quasi par arcæ nominatus est. cum Faurinus, ubi hæc audimus, Superstitiose, inquit, & nimis moleste atque odiose confabratu commolitūque magis est originem vocabuli Gabius iste Bassus, quam enarravit. nam, si licet res dicere commenticias, cur non probabilius videatur ut accipiamus parcum ob eam causam dictum, quod pecuniam consumi atque impendi arceat & prohibeat, quasi; pecuniarchus. Quin potius, quod simplicius, inquit, verūque est id dicimus? Parcus, enim neque ab arca neque ab arcedo sed ab eo quod est parum, & parvū denominatus est.

h ij

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
QVARTVS.

CAPVT I.

Sermo quidam Fauorini philosophi cum gram-
matico iactantiore factus in Socraticum mo-
dum: atque inibi in sermone dictum quibus
verbis, *penus* à Q. Scauola definita sit.

IN vestibulo adium Palatarum omnis fere
ordinum multitudo opperientes salutationem
Caesaris constiterant. atque ibi, in circulo do-
ctorum hominum, Fauorino philosopho pra-
sente ostentabat quispiam grammatica rei doctor scholica
quadam nugalia, de generibus & casibus vocabulorum
differens, cum arduis supercilijs vocisque & vultus gra-
uitate composita tanquam interpret & arbiter Sibylla
oraculorum, tum adspiciens ad Fauorinum, quanquam ei
etiam nondum satis notus esset, *Penus* quoque, inquit,
varijs generibus dictum & variè declinatum est.
nam & hoc *penus*, & hæc *penus* & huius *peni* &
peneris & *peniteris* & *penoris* veteres dictauerunt.
mundum quoque muliebre Lucilius in Saty-
rarum sexto decimo non virili genere, ut ceteri,
sed neutro appellauit his versibus:

Legauit quidam vxori mundum omne *pe-
numque*.

Quid mundum; quid non? nam quis diiudi-
cet isthuc?

atque omnium horum & testimonijs & exemplis con-

strepebat. cumque nimis odiose sibi placeret: intercessit placide Fauorinus; & iā bone, inquit, magister, quicquid est nomen tibi, abunde multa docuisti; quæ quidem ignorabamus, & scire haud sane postulabamus. quid enim refert mea, eiusque quicum loquor, quo genere penum dicam: aut in quas extremas litteras declinem, si nemo id non nimis barbare fecerit? sed hoc plane indigeo addiscere, quid sit penus, & quo sensu id vocabulum dicatur; ne rem cotidiani usus, tamquam qui in venalibus Latine loqui tentant, alia, quam oportet, voce appellem. Quæris, inquit, rem minime obscuram. quis adco ignorat penum esse vinum & triticum & oleum & lentem & fabam atque huiusmodi cetera? Etiamne, inquit Fauorinus, milium & panicum & glans & ordeum penus est? sunt enim propemodum hæc quoque eiusmodi. cumque ille reticens hareret: Nolo, inquit, hoc iam labores an ista, quæ dixi, penus appellentur. sed potesne mihi non speciem aliquam de penu dicere, sed definire genere proposito & differentiis apposis quid sit penus? quæ genera & quas differentias dicas, non hercle, inquit, intelligo. rem, inquit, Fauorinus, plane dicam. postulas, quod non est difficillimum, dici planius. nam hoc quidē peruulgatum est, definitionem omnem ex genere & differentia consistere. sed si item mihi præmandare, quod aiunt, postulas: faciam sane id quoque honoris tui habendi gratia. atque deinde ita exorsus est. Si, inquit, ego te nunc rogem uti mihi dicas & quasi circumscribas verbis, quid homo sit; non opinor, respondeas hominem esse te atque me. hoc enim, quis homo sit, ostendere est; non, quid homo sit, dicere. sed si, inquā, peterem ut ipsum illud, quod homo est, definires; tum profecto mihi diceres, hominem esse mortale animal rationis & scientia capiens; vel quo alio modo diceres, ut eum à ceteris animalibus omnibus seperares. proinde igitur

sur nunc terogo ut, quid sit penus, dicas, nō ut aliquid ex
 penu nomines. Tum ille ostentator vocem iam molli atque
 demissa Philosophias, inquit, ego non didici nec discere ap-
 petui; & si ignoro an ordem ex penu sit aut quibus
 verbis penus definiatur, non ea re litteras quoque alias
 nescio. Scire, inquit ridens iam Favorinus, quid penus sit,
 non ex nostra magis est philosophia quam grammatica
 tua. meministi enim credo queri solitum quid Virgilius
 dixerit, penum instruere vel longam vel longo or-
 dine. utrumque enim profecto scis legi solitū. sed, ut faciā
 equiare animo ut sis; ne illi quidem veteris iuris magistri,
 qui sapientes appellati sunt, definisse satis recte existimatur
 quid sit penus. nam Q. Scauolam, ad demonstrandum pe-
 num, his verbis usum audio. Penus est, inquit, quod es-
 culentū aut poculentū est. quod enim ipsius pa-
 trisfamilias, aut liberorum patrisfamilias eiusque
 familiæ, quæ circum eum aut liberos eius est &
 opus non facit, causa paratum est, ut Mucius ait,
 penus videri debet. nam, quæ ad edendum bi-
 bendumque in dies singulos prandii aut cœnæ
 causa parantur, penus non sunt: sed ea potius,
 quæ huiusce generis longæ vsionis gratia con-
 trahuntur & reconduntur, ex eo quod non in
 promptu sint, sed intus & penitus habeantur
 penus dicta sunt. hac ego, inquit, cum philo-
 sophia me dedissem, non insuper camen habui dis-
 cere: quoniam ciuibus Romanis Latine loquentibus rem
 non suo vocabulo demonstrare non minus turpe esset,
 quam haminem non suo nomine appellare. Sic Favorinus
 sermones in genus communes à rebus paruis & frigidis
 abducebat ad ea, quæ esset magis utile audire ac discere,
 non allata extrinsecus, non per ostentationem sed indidemo
 nata acceptaque. Præterea de penu adscribendum hoc

etiam putavi, Seruium Sulpicium in reprehensis Scauola capitis scripsisse Seio Aelio placuisse non quæ esui tantum & potui forent, sed tus quoque & cereos in penu esse, quodque esset eius ferme rei causa comparatum. Masurius autem Sabinus, in libro iuris ciuilibus secundo, etiam quod iumentorum causa apparatus esset, quibus dominus uteretur, penori attributū dicit, Ligna quoque & virgas & carbones, quibus conficeretur penus, quibusdam ait videri esse in penu. ex his autem, quæ promercalia & vsuaria in locis isdem essent, ea sola esse penoris putat, quæ sint vsui annuo.

CAPVT II.

Quid differat morbus & vitium; & quam vim habeant vocabula ista in edicto ædilium; & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint, diuersæque super ea res sententiæ.

IN edicto ædilium curulium, qua parte de mancipijs vendundis cantum est, scriptum sic fuit. TITVLVS. SERVORVM. SINGVLORVM. VTEI. SCRIPTVS, SIT. COERATO. ITA. VTEI. INTELLEGI. RECTE. POSSIT. QUID, MORBI. VITII. VE. QVOI. Q. SIT. QVIS. FUGITIVVS. ERRO. VE. SIT. NOXA. VE. SOLVTVS. NON. SIT. propterea quaesierunt iureconsulti veteres, quod mancipium morbosum quodue vitiosum recte diceretur; quantumque morbus à vitio differret. Calius Sabinus, in libro quem de edicto ædilium Curulium composuit, Labconem refert, quid esset, morbus, hisce verbis definisse. Morbus est habitus cuiusque corporis contra naturam, qui vsum eius facit deteriorem. sed morbum alias in toto corpore accidere di-

h iij

cit, alias in parte corporis. totius corporis morbum esse, veluti phthisis aut febris: partis autē, veluti cecitas aut pedis debilitas. balbus autē, inquit, & atypus vitiosi magis quam morbofi sunt: ut equus mordax aut calcitro, vitiosus nō morbosus est. sed cui morbus est, id etiā vitiosum est. neque id tamē contrā fit. potest enim, qui vitiosus est, non morbosus esse. quamobrem, cum de homine morbofo ageretur, nequaquam, inquit, ita diceretur: QVANTI. OB. ID. VITIUM. MINORIS. ERIT. De eunuchō quidem quaesitum est, an contra edictum adilium videretur venumdatus, si ignorasset emtor eunuchum esse. Labconem respondisse aiunt, redhiberi posse quasi morbosum: sues autem feminas, si steriles essent, & venum essent, ex edicto adilium posse agi Labconem scripsisse. de sterili autem muliere, si nativa sterilitate sit, Trebatium contra Labconem respondisse dicunt. nam cum redhiberi eam Labeo, quasi minus sanam, putasset necesse: non oportere aiunt Trebatium ex edicto apposuisse, si ea mulier à principio genitali in sterilitate esset. at si valetudo eius offensisset, exque ea vitium factum esset, ut concipere fetus non posset; tum sanam non videri, & esse in causa redhibitionis. de myope quoque, qui luscitiosus Latine appellatur, & πῆπι vocatur disensum est. alij enim redhiberi omnimodis debere, alij contra, nisi id vitium morbo contractum esset. cum vero, cui dens decisset, Servius redhiberi posse respondit: Labeo in causa esse redhibendi negavit. nam & magna, inquit, pars dente aliquo carent: neque eo magis plerique homines morbofi sunt. & absurdum admodum est dicere, non sanos nasci homines; quoniam cum infantibus non simul dentes gignuntur. Non pratercundum est, id quoque in libro ve-

perpetuum iurisperitorum scriptū esse, morbum & vitium distare; quod vitium perpetuum, morbus cum accessio discessusque sit. sed hoc ita est; neque cæcus neque cunctus morbosus est, contra Labeonis, quam supra dixi, sententiam. verba Massurij Sabini apposui ex libro iuris civilis secundo. Furiosus mutusque, cuiue quod membrum lacerum læsumque est, aut obest quominus ipse aptus sit, morboſi sunt. qui non longe videt; tam sanus est quam qui tardius currit.

CAPVT III.

Quod nullæ fuerint rei vxoriæ actiones in vrbe Roma ante Caruilianū diuortium: atque iniubi quid sit proprie pellex: quæque eius vocabulatio sit.

MEmoria traditum est, quingentis ferè annis post Romam conditam, nullas rei vxoria neque actiones neque cautiones in vrbe Romana aut in Latio fuisse: quia profecto nihil desiderabantur nulli etiam tunc matrimonij diuertentibus. Seruius quoque Sulpicius in libro, quem composuit de dotibus, cum primum cautiones rei vxoria necessarias esse visas scripsit, cum Sp. Caruilinus, cui Ruga cognomentum fuit, vir nobilis diuortium cum vxore fecit; quia liberi ex ea, corporis vitio, non gignerentur, anno urbis conditæ 10. x x iiii. M. Attilio P. Valerio COSS. atque in Caruilinus traditur vxorem, quam dimisit, egregie dilexisse, carissimamque morum eius gratia habuisse; sed iurisiurandi religionem animo atque amoris prauertisse; quod iurare à censoribus coactus erat vxorem se liberum quarendorum gratia habiturum. Pellicem autem appellatam probrosamque habitam eam, qua iuncta consuetaque esset cum eo, in cuius manu man-

cipiōque alia matrimonii causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numa regis fuisse accepimus. PELEX. ASAM. IVNONIS. NE. TAGITO, SI. TAGET. IVNONI. CRINIBOVS. DEMISSIS. ARNV M. FEMINAM. CAIDITO. *pellex autem quasi πέλλαξ, idest, quasi τάλλαξ: ut pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum est.*

CAPVT IIII.

Quod Seruius Sulpicius in libro, qui est de dotibus, scripserit de iure atque more veterum sponsaliorum.

Sponsalia in ea parte Italia, qua Latium appellatur, hoc more atque iure solita fieri scripsit Seruius Sulpicius in libro, quem scripsit de dotibus. Qui uxorem, inquit, daturus erat, ab eo, vnde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimonium ductum iri. qui daturus erat, itidem spondebat daturum. is contractus stipulationum sponsionumque dicebatur sponsalia. tum, quæ promissa erat, sponsa appellabatur; qui sponso dederat ducturum, sponsus. sed si post eas stipulationes vxor non duabatur, aut non ducebatur; qui stipulabatur ex sponsu agebat. iudices cognoscebant. iudex, quamobrem data acceptave nō esset vxor, quærebat. si nihil iustæ causæ videbatur; litem pecunia æstimabat: quantique interfuerat eam vxorē accipi aut dari, eum, qui sponso dederat aut qui stipulatus erat, condemnabat. hoc ius sponsaliorum obseruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas vniuerso Latio, lege Iulia, data est. hac eadem Nera-

sius scripsit, in libro, quem de nuptiis composuit.

CAPVT V.

Historia narrata de perfidia haruspicum Etruscorum: quodque ob eam rem versus hic à pueris Romæ vrbe tota cantatus est; *Malum consilium consultori pessimum est.*

Statua Roma in comitio posita Horatii Cocleis fortissimi viri de calo facta est. ob id fulgur piaculis luendum, haruspices ex Etruria acciti, inimico atque hostili in populum Romanum animo, instituerant eam rem contrariis religionibus procurare. atque illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperam transponi, quem sol oppositu circum undique aliarum adium nunquam illustraret. quod cum ita fieri persuassissent: delati ad populum proditi que sunt; & cum de perfidia confessi essent, necati sunt: constititque eam statuam, proinde ut vera rationes post comperta monebant, in locum editum subducendam, atque ita in area Volcani sublimiori loco statuendam: eaque res bene & prospere reip. cessit. tunc igitur, quod in Etruscos haruspices male consulentes animaduersum vindicatumque fuerat. versus hic scitè factus cantatusque esse à pueris vrbe tota fertur.

Malum consilium consultori pessimum est.

Ha historia de haruspicibus ac de versu isto senario scripta est in Annalibus Maximis libro undecimo, & in Verrii Flacci libro primo rerum memoria dignarum. videtur autem hic versus de Græco illo Hesiodi versu expressus:

ἢ δὲ καὶ βουλήν τῳ βουλευσάτῃ καλίστην

CAPVT VI.

Verba veteris S. C. in quo decretum est hostiis maioribus expiandum quod in sacrario hastæ martiæ mouissent: atque inibi enarratum quid sint *hostia succidanea*, quid item *tempora pracidanea*: quodque Capito Ateius *ferias* quasdam *pracidaneas* appellauit.

VT terram mouisse nuntiari solet; eâque res procuratur: ita in veteribus memoriis scriptum legimus, nuntiatum esse senatui, in sacrario, in regia, hastas Martias mouisse. eius rei causa senatusconsultum factum est M. Antonio A. Postumio COS S. eiusque exemplum hoc est.

QVOD. C. IVLIVS. L. F. PONTIFEX. NVNTIAVIT. IN. SACRARIO. IN. REGIA. HASTAS. MARTIAS. MOVISSE. DE. EA. RE. ITA. CENSVERVNT. VTI. M. ANTONIVS. CONSVL. HOSTIIS. MAIORIBVS. IOVI. ET. MARTI. PROCVRARET. ET. CETERIS. DIS. QVIBVS. VIDERETVR. PLACANDIS. VTI. PROCVRASSET. SATIS. HABENDVM. CENSVERVNT. SI. QVID. SVCCIDANEIS. OPVS. ESSET. ROBIGVS. ACCEDERET.

Quod succidaneas hostias senatus appellauit, quæri solet quid verbum id significet. in Plauti quoque comædia, quæ Epidicus inscripta est, super eodem ipso verbo requiri audio in his versibus.

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiâ tuâ,
Vt meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?

Succidaneæ autem hostiæ dicuntur è littera per morem compositi vocabuli in, i, litteram commutata. nam quasi succidaneæ appellatæ: quoniam, si primis hostiis litatum non erat, alia post easdem ductæ hostia cadebantur. quæ, quasi prioribus iam casis, luèdi piaculi gratia, subdebatur & succidebatur: ob id succidaneæ nominatæ, littera, i, scilicet tractim pronuntiata. audio enim quosdā eam litteram in hac voce barbare corripere. Eadem autem ratione verbi præcidaneæ quoque hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia sollempnia pridie caduntur. porca etiam præcidanea appellata, quam piaculi gratia, ante fruges novas captas immolari Cereri mos fuit, siqui familiam funestam aut non purgauerant, aut aliter eam rem, quam oportuerat, procurauerant. sed porcā & hostias quasdam præcidaneas, sicuti dixi appellari, vulgo notum est. ferias præcidaneas dici id, opinor, à vulgo remotum est. propterea verba Atrej Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio iure composuit, scripsi. Ibi Coruncanio pontifici maximo feriæ præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt. collegium decreuit non habendum religioni, quin eodie feriæ præcidaneæ essent.

CAP. VII.

De epistola Valerii Probi grammatici ad Marcellum scripta super accentu nominum quorundam Pœnicorum.

Valerius Probus grammaticus inter suam ætatem præstanti scientia fuit. is Hannibālem & Hasdrubālem & Hamilcārem ita pronuntiabat ut paucissimam circumflecteret: ut testis est epistola eius scripta ad Marcellum; in qua Plautum & Ennium multos-

que alios veteres eo modo pronuntiasse affirmat. solius tamen Ennii versum unum ponit, ex libro, qui S. ipio inscribitur. cum versum quadrato numero factum subiecimus: in quo, nisi tertia syllaba de Hannibalis nomine circumflexa ponatur, numerus claudus est. versus Ennii, quem dixit, ita est.

Qui propter Hannibalis copias consideranti

CAPUT VIII.

Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine avaro dixerit; quem, cum odisset inimicusque esset, designandum tamen consulem curauit.

Fabricius Luscinus magna gloria vir magnisque rebus gestis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem strenuus et bellator bonus, militarisque disciplina admodum peritus fuit; sed furax homo et avaritia acri erat. hunc Fabricius non probabat, neque amico utebatur: osusque eum morum causa fuit. Sed cum in temporibus reip. difficilissimis consules creandi forent; et is Rufinus peteret consulatum; competitorisque eius essent imbelles quidam et futiles: summa ope aditus est Fabricius, uti Rufino consulatus deferretur. eam rem plerisque ammirantibus, quod hominem avarum, cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat: Fabricius inquit, Nihil est quod miremini; si malui compilari quã venire. Hunc Rufinum postea bis consulatu et dictatura functum censor Fabricius senatu movit, ob luxuria notam; quod decem pondo libras argenti factitaret. id autem, quod supra scripsi, Fabricium de Cornelio Rufino ita, ut in pleraque historia est, dixisse: M. Cicero non aliis à Fabricio sed ipsi Rufino gratias agenti, quod eius gratiam dedignatus non esset, dictum esse refert in libro secundo de

Oratore. verba Ciceronis hæc sunt. Arguta etiam significatio est, cum parua re & sæpe verbo res obscura & latens illustratur: vt cum C. Fabricio P. Cornelius homo, vt existimatur, avarus & furax, sed egregie fortis & bonus imperator, gratias ageret, quod se homo inimicus consulem fecisset, bello præsertim magno & graui; Nihil est quo mihi gratias agas, inquit, si malui compilari quàm venire.

CAPVT IX.

Quid significet propriè, *religiosus*, & in quæ diuerticula significatio vocabuli istius flexa sit; & verba Nigidii Figuli ex commentariis eius super ea re sumta.

Nigidius Figulus homo, vt ego arbitror, iuxta M. Varronem doctissimus in undecimo commentariorū grammaticorum refert versum ex antiquo carmine memoria Hercle dignum:

Religentem esse oportet; religiosum nefas. Cuius autem id carmen sit non scribit. atque in eodem loco Nigidius Hoc, inquit, inclinamentum semper huiusmodi verborum, vt, vinosus, mulierosus, religiosus, nummosus signat copiā quamedā immodicam rei, super qua dicitur. quocirca religiosus is appellabatur, qui nimia & superstitiosa religione sese alligauerat, eaque res vitio assignabatur. Sed præter ista, quæ Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo significationis religiosus pro casto atque obseruanti cohibensque sese certis legibus finibusque dictæptus. simili autem modo illa quoque vocabula, ab eadem profecta origine, diuersum significare videntur, religiosi

dies, & religiosa delubra. religiosi enim dies dicuntur tristi omine infames impeditique: in quibus & res diuinas facere & rem quampiam nouā exordiri temperandum est. quos multitudo imperitorum prauē & perperam nefarios appellant. itaque M. Cicero in libro epistolarum nono ad Atticum, Maiores, inquit, nostri funestiores diem esse voluerunt Aliēis pugnae, quam vi bis captae; quod hoc malum ex illo. itaque alter religiosus etiā nūc dies, alter in vulgus ignotus. idem tamen M. Tullius, in oratione de accusatore constituendo, religiosa delubra dicit, non ominosa nec tristia. sed maiestatis venerationisque plena. Massurius autem Sabinus, in commentariis quos de indigenis composuit, Religiosū, inquit, est quod propter sanctitatem aliquam reiectum ac sepolitū à nobis est. verbum à relinquendo dictum, tamquam carminia à carendo. Secundum hanc Sabini interpretationem templa quidem ac delubra, quia horū cumulus in vituperationem non cadit, ut illorum, quorum laus immodesta est, religiosa sunt, quae non vulgo ac temere sed cum castitate caeremoniaque adeunda & reuerenda & reuerendanda sunt magis quam inuulganda. sed dies religiosi dicti, quos ex contraria causa, propter ominis diritatem, relinquimus. ideo ait Terentius in Heautontimorameno.

Tum, quod dem ei, recte est. nam, nihil esse mihi, religio est dicere.

Quod si, ut ait Nigidius, omnia istiusmodi inclinamenta nimium ac prae modum significant, & ideo in culpae cadunt, ut, vinosus, mulierosus, verbosus, inrosus, famosus: cur ingeniosus, formosus & officiosus & speciosus, quae pariter ab ingenio & forma & officio inclinata sunt; cur etiam disciplinosus, confiliosus,

liolus, victoriolus, quæ M. Cato ita affiguravit; cur
item facundiosus, quod Sempronius Asellio tertio deci-
mo rerum gestarum ita scripsit, Facta sua spectari oport-
ere; dicta non, si minus facundiola essent: cum
inquam, ista omnia nunquam in culpam sed in laudem
dicuntur; quæ nunquam hoc quoque incrementum sui ni-
mum demonstrent? an propterea, quia illis quidem, quæ
supra posuit, adhibendus est modus quidam necessarius?
nō & gratia, si nimia quidem atque immunda, & mo-
tes, si multi atque variis, & verba, si perpetuis atq. infru-
tuita & obtundentia, & fama, si magna & inquietas
& inuidiosa sit, neque laudabilia neque utilia sunt. in-
geniū autem & officiū & forma & disciplina &
cōsiliū & victoria & facundia, sicut ipsa virtutes
simplicitudines, nullis finibus cohibentur; sed quanto ma-
iora auferantur, tanto laudatiora sunt.

CAPVT X.

Quid obseruatum de ordine rogandarum sen-
tentiarum in senatu, iurgiorumque in sena-
tu C. Cæsaris Consulis & M. Eatonis diem
dicendo eximentis.

Ante legem, quæ nunc de senatu habendo obseruatur;
ordo rogandi sententias varius fuit. aliàs primus
rogabatur, qui à censoribus princeps in senatum lectus
fuisset; aliàs qui designati consules erant. quidam è cen-
soribus, studio aut necessitudine aliqua adducti, quæ in
uisum erat, honoris gratia, extrâ ordinem sententiam pri-
mum rogabant. obseruatum tamen est cum extrâ ordinem
fieret, ne quis quemquam, ex alio quam ex consulari loco,
sententiam primam rogaret. C. Cæsar in consulatu, quem
cum M. Dollo gessisset, quæcumq. solum extrâ ordinem rogaf-

se sententiam dicitur. ex iis quatuor principem rogabas M. Crassum. sed, postquam filiam Cn. Pompeio desponderat, primum cœperat Pompeium rogare. eius rei rationem reddidisse eum senatui Tiro Tullius M. Ciceronis liberius refert: itaque se ex patrone suo audisse scribit. id ipsum Capito Ateius in libro, quem de officio senatoris composuit, scriptum reliquit. in eodem libro Capitonis id quoque scriptum est. Caius, inquit, Cæsar consul M. Catonem sententiam rogavit. Cato rem quam consulebatur, quoniam non è rep. videbatur, perfici nolebat. eius rei gratia ducendæ, longa oratione utebatur; eximebátque dicendo diem. erat enim ius senatori ut, sententiam rogatus, dicere antè quicquid veller alii rei & quoad vellet. Cæsar consul viatorem vocavit; eumque, cū finem non faceret, prehendi loquētem & in carcerem duci iussit. senatus consurrexit: & prosequeretur Catonem in carcerem. hac, inquit, invidia facta Cæsar destitit, & mitti Catonem iussit.

CAPVT XI.

Quæ qualiaq. sint, quæ Aristoxenus, quasi magis comperta, de Pythagora memoriæ commendauit, & quæ item Plutarchus eandem in modum de eodem Pythagora scripsit.

Opinio vetus falsa occupauit & conualuit Pythagoram philosophum non esitauisse ex animalibus, ut abstinnisse fabulo, quem κύμας Græci appellant. ex hac opinione Callimachus poeta scripsit:

Καὶ πῦμας ἀπὸ χεῖρας ἔχον ἀνιόντων ἔδιδου

Κεῖναι πῦμας ὡς ἐχέμεν λέγω.

Ex eadem item opinione M. Cicero in libro de diminutione primo, hæc verba posuit. Iubet igitur Plato sic ad

somnum proficisci corporibus affectis, vt nihil sit quod errorem animis perturbationemque afferat. ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quod habet inflammationem magnam is cibus tranquillitatem mentis querentibus contrariam. hac quidem M. Cicero. sed Aristoxenus musicus, vir litterarum veterum diligentissimus, Aristotelis philosophi auditor, in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo sapientis legumento Pythagoram dicit usum quam fabis. quoniam is cibus & subduceret sensum alium & laugaret. verba ista Aristoxeni subscripti: Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κῶμον ἐδούκασιν λίαν, κνηπκόντε γὰρ ἔσθ', καὶ διαφωρυπκόν, διὸ καὶ μάλιστα κεχρηῖσθαι αὐτῷ. porculis quoque minusculis & hedis tenerioribus victitasse idem Aristoxenus refert. quam rem videtur cognouisse ex Xenophilo Pythagorico familiari suo, & ex quibusdam aliis natu maioribus, qui ab aetate Pythagora haud multum aberant. ac de animalibus Alexis etiam poeta in comœdia, quæ Pythagoræ vita inscribitur, docet. videtur autem de κῶμῳ non esitate causam erroris fuisse, quia in Empedocli carmine, qui disciplina Pythagora secutus est, versus hic inuenitur.

Δειλοὶ, πάνδελοι, κῶμων ἀπὸ χειρὰς ἐχέει.

opinati enim sunt plerique κῶμων legumentum vulgo dici. sed qui diligentius acquisitisque carmina Empedocli arbitrati sunt, κῶμους hoc in loco testiculos significare dicunt; eosque, more Pythagora aperte atque symbolice κῶμους appellatos, quia sint εἰς τὸ κτεῖν δένει καὶ αἵ ποὶ οὗ κτεῖν; & genitura humana vim prabeant. iccircoque in Empedocli versu isto non à fabulo edenda, sed à rei Venerea proluvio, voluisse homines deducere. Plutarchus quoque homo in disciplina graui auctoritate in primo librorum quos de Homero composuit Aristot.

celestem philosophum scripsit eadē ipsa de Pythagoricis scripsisse; quod non abstinerunt edundis animalibus, nisi pauca carne quadam. verba ipsa Plutarchi, quoniam res inopinata est, subscripsi. Ἀριστέλης δὲ μὴ πρὸς, καὶ καρπίας καὶ ἀγαλῆνης, καὶ τοιοῦτων ἄλλων ἀπέχουσαι οὐκ οὐκ Πυθαγορείους: ἄλλοι δὲ τοῖς ἄλλοις. Ἀγαλῆνη autē est animal marinum, quod urtica appellatur. sed & piscibus non nullis abstinere Pythagoricos Plutarchus in symposiaco dicit. Pythagorano vero ipsum fictici celebre est Euphorbium primo se fuisse dictitasse; ita haec remotiona sunt his, quae Clearchus & Dicaearchus memoria tradiderunt, fuisse eum postea Pyrandrum, deinde Callicleanum deinde feminam pulchra facie meretricem, cui nomen fuerat Alce.

CAPUT XII.

Notae & animaduersiones censoriae in veteribus monumentis repertae memoria dignae.

SI quis agrum suum passus fuerat fordescere, eumque indiligenter curabat, ac neque araneas neque purgauerat; sine quis arborem suam vineamque habuerat derelictus: non id sine poena fuit; sed erat opus censorium: censesque ararium faciebant. item si quis equos Romanos equum habere gracilem aut parum nitidum visus erat; impolitae notabatur. id verbum significat, quasi si eo docui; incuria. cuius rei utriusque auctoritates sunt: & M. Cato id saepenumero attestatus est.

CAPUT XIII.

Quod incentiones quaedam tibiarum certo modo factae ilchiacis mederi possint.

Proditum hoc à plerisque est & memoria mandatum; ischiaci cum maxima doleant, tum, si modulis lenibus tibiæ incimas, minus dolores. ego uiserrime in libro Theophrasti scriptum inueni, viperarum moribus tibiæ nec scire modulatæque adhibuitum mederi. refert etiam idem Democriti liber, qui inscribitur *ἡ δὲ λοιμὴν ἢ λοιμὴν καὶ καὶ*. in quo docet plurimis hominum moribus medicinam fuisse incensiones tibiæ tantæ prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusque; & propterea quoque putis aut modulis animarum & corporum.

CAPVT XIII.

Narratur historia de Hostilio Mancino ædili & Mamilia meretrice: verbaque decreti tribunorum ad quos à Mamilia prouocatum est.

Cum librum nonum Aræi Capitani Conlectaneorū egeremus, qui inscriptus est, de iudiciis publicis; decretum tribunorum visum est. grauitatis antiqua plenum, propterea id meminimus. idque ob hanc causam & in hanc sententiam scriptum est. *A.* Hostilius Mancinus ædilis curulis fuit. à Mamilia meretrici diem ad populū dixit, quod de ambulatorius noctu lapide iectus esset. vulnusque ex eo lapide ostendebat. Mamilia ad tribunos plebei prouocauit. apud eos dixit commissatorem Mancinum ad ædes suas uenisse; cum sibi fas recipere non fuisset in æde suas; sed, cum ei irrumperet, lapidibus depulsum, tribuni decernentes ædilem ex eo loco iure deiectum, quo cum uenire cum coronaria non decuisset; propterea, ne cum populo ædilis ageret, inuenerunt.

Defensa à culpa sententia ex historia Sallustii, quam inimici eius cum insectatione malignè reprehenderint.

Elegantia orationis Sallustii verborumque facundia & nouâ di studium cum multa prorsus inuidia fuit: multique non mediocri ingenio viri conati sunt reprehendere pleraque & obrectare. in quibus plura inscite aut maligne uellicans. nonnulli tamen uideri possunt non indigna reprehensione. quale illud in Casilina historia reperitur est; quod habeat eam speciem, quasi parum attente dictum. verba Sallustii hæc sunt. Ac mihi quidem, tametsi haudquaquam par gloriâ sequatur scriptorem & auctorem rerum, tamen in primis arduum uidetur res gestas scribere. primum, quod facta dictis exequanda sunt. dein, quod plerique, quæ delicta reprehenderis, malivolentia & inuidia dicta putant. ubi de magna virtute atque gloria bonorum memores; quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: suprâ; veluti ficta pro falsis ducit. *Proposuit, inquit, dicturum causas, quamobrem videatur esse arduum res gestas scribere: atque ibi non primum causam sed querelas dicit. non enim causa uideri debet, cur historia opus arduum sit, quod ii, qui legunt, aut inique interpretantur quæ scripta sunt, aut vera esse non credunt. obnoxiam quippe & obiectam falsis existimationibus eâ rem dicendam magis aiunt quam arduam. quia, quod arduum est, sui operis difficultate est arduum, non opinionis aliena erroribus. Facilli malivoli reprehensores dicunt. sed, arduum, Sallustique nō pro difficili tactum sed pro eo quoque ponit, quod Græci δ'υγὰς aut χαλεπὸν appellât: quod est tum difficile, tum molestum quoque & incommodum & inrectabile. quorum*

verborum significatio à sententia Sallustij suprascripta non abhorret.

CAPVT XVI.

De vocabulis quibusdam à Varrone & Nigidio contra Ciceroniani sermonis consuetudinem declinatis: atque inibi id genus quædam cum exemplis veterum relata.

M. Varronem & P. Nigidium, viros Romani generi disertissimos, comperimus non aliter locutos esse & scripsisse, quam senatus & domus, & fluctus: qui est patris casus, ab eo quod est, senatus, domus, & fluctus. hinc senatui, domui, fluctui, ceteraque his consimilia pariter dixisse. Terentij quoque comissi versut in libris veteribus itidem scriptus est.

Eius anuis, opinor, causa, quæ est mortua.

Hanc eorum auctoritatem quidam à veteribus grammaticis ratione etiam firmare voluerunt: quod omnis dativus singularis littera finitus, i, si non similis est genitivi singularis, littera addita genitivum singularem facit. ut, patri patris, duci ducis, cædi cædis. Cum igitur, inquam, in casu dædi huic senatui, dicamus; genitivus ex eo singularis senatus est, & non, senatus. Sed non omnes accommodant in casu dativo senatui magis dicendum quam, senatu. sicut Lucilio in eodem casu, victu, &, ann, dicit, non, victui, & anui. in hisce versibus.

Quod sumtum atque epulas victu præponis honesto. & alio in loco

Ann nocco, inquit.

Virgilius quoque in casu dædi, aspectu, dicit, non aspectui.

--- Teque ad aspectu ne subtrahere nostro.

& in Comæis.

Quod nec concubitu indulgent.

Caius etiam Caesar grauis auctor lingua Latina in Antiquitate, Vnius, inquit, arrogantiae superbiaeque, dominatuque scem in Dolabellam actionis III. ibi isti, quorum in adibus fanisque posita & honori erant & ornatu. in libris quoque analogicis omnia istiusmodi sine, i, littera dicenda censet.

CAPVT XVII.

De natura quarundam particularum, quae praeposita verbis intendi atque produci barbare atque inscite videntur, exemplis rationibusque plussculis disceptatum.

L Vtili ex undecimo versus sunt.

Scipia de magno improbus obiiiciebat
Asellus

Lustrum, illo censore, malum infelixque
fuisse.

obiiiciebat, o, littera producta multos legere audio. idque eo facere dicunt, ut ratio numeri salua sit. idem infra.
— & iam

Coniicere in versus dictum praconis volebam
Grapi.

in hoc quoque prima verbi praepositio ab eadem consona
produciuntur. item quindecimo,

Subiicit hinc humilem, & sufferens posteriore.
Subiicit, v, littera longa legunt. quia primam syllabam
breuem esse in verso heroico non conuenit. item apud Plautum in Epidico, con, syllabam productam pronuntiat,

Age nunc iam, orna te Epidice & pallium in
collum coniice.

Apud Virgilium quoque, subiicit, verbum productum
plerisque audio.

--- etiam Parnasia laurus

Parnas sub ingenti matris se subiicit umbra.

sed neque ab, neque, sub, prapositiones producendi habent naturam; neque item, con; nisi cum ea littera sequantur, quae in verbis, constituit, & confecit, secundam eam primam sunt; vel cum eliditur ex ea, n, littera: sicut Sallustius, Fenoribus, inquit, coopertus in his autem, quae supra posui, & metrum esse integrum potest, & prapositiones istae possunt non habere protendi. secunda enim littera in his verbis per duo ii, non per unum scribenda est. nam verbum istud, cui supradicta particula praposta fuit, non incio est sed iacio, & prateritum non icit, sed iecit. idque ubi compositum est ex a littera; a in i mutatur; sicut fit in verbis insilio & incipio: atque ita vim consonantis capis, & idcirco ea syllaba productivae latiusque paulo pronuntiata priorē syllabam brevem esse non patitur; sed reddit eam positu longam: proptereaque & numerus in versu & ratio in pronuntiatu manet. haec, quae diximus, eo etiam conducunt, ut, quod apud Virgilium in sexto positum invenimus,

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Iniice;

scire, iniice, ut supra dixi, & legendum & scribendum sciamus: nisi quis tam indocilis est ut, in hac quoque verbo, in prapositionem mori causa protendat. querimus igitur in obicibus, o, littera qua ratione intendantur, cum id vocabulum factum sit a verbo, obicio; & nequaquam simile sit, quod a verbo moueo motus, o, littera longa dicatur. Equidem meminisse Salpiciū & Pollinarem, virum praefectū litterarum scientia, obices & obicibus, o, littera correpta dicere; in Virgilio quoque sic legentes

--- ut maria alta tument

Obicibus ruptis.

sed ita, ut diximus, i, litteram, qua in vocabulo quoque gemina esse debet, paullo uberius largiusque pronuntiabas. congruens igitur est ut subices etiam, quod proinde ut obices compositum est, v, littera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, qua Achilles inscribitur, subices pro aëre alto ponit, qui calo subiectus est; in his verbis.

Per ego deum sublimes subices, humidus

Vnde oritur imber sonitu saevo & spiritu
plerosque homines tamen legere audias, v, littera producta, id ipsum autem verbum M. Cato sub alia praepositione dicit, in oratione, quam de consilatu suo habuit. Ita hos, inquit, fert ventus ad priorem Pyrenaeum: quo proiicit in altum. Et Pacuvius item in Anchysae Id promontorium, cuius linguam in altum proiicit.

CAPUT XVIII.

De Africano superiore sumpta quaedam ex annalibus memoratu dignissima.

Scipio Africanus antiquior quanta virtutum gloria praeftiterit, et quam fuerit altus animo atque magnificus, et qua sui conscientia pieci; pluribus rebus quae dixerit quaque fecerit declaratum est. ex quibus sunt haec duo exempla eius fiducia atque insuperantia ingentis. Cum M. Naevius tribunus plebis accusaret eum ad populum; diceretque à rege Antiocho accepisse pecuniam, ut condicionibus gratiosis ac mollioribus pacem cum eo populi Romani nomine fieret; et quaedam item alia crimini daret indigna tali viro: tum Scipio pauca praefatus, quae dignitas vitae suae atque gloria postulabat, Memoria

inquit, Quirites repeto diem esse hodiernum, quo Hannibalem Pœnum imperio nostro inimicissimum magno prælio vici in terra Africa; pacemque & victoriam vobis peperit insperabilem non igitur simus aduersum deos ingrati: & censeo relinquamus nebulonē hunc, eamus nunc protinus Ioui optimo maximo gratulatum. id cum dixisset: auertit, & ire in Capitolium cepit. tum concio uniuersa, quæ ad consentiam de Scipione dicendam conuenerat, relicto tribuno, Scipionem in Capitolium comitatus, atque inde ad ades eius, tum læticia & gratulatione sollemni prosecuta est. Fertur etiam oratio, quæ videtur habita eo die à Scipione. &, qui dicunt eam non veram, non eunt insitias, quia hæc quidem verba fuerint, quæ dixi, Scipionia. item aliud est factum eius præclarum. Patilius quidam tribunus plebei à Marci, ut aiunt, Catone inimico Scipionis comparatus in eum, atque immisus desiderabat in senatu instantissime, ut pecunia Antiochena, prædaque, quæ eo in bello capta erat, rationem redderet. fuerat enim L. Scipioni Asiatico fratri suo imperatori in ea provincia legatus. ibi Scipio exsurgit, & prolato è sinu toga libro, rationes in eo scriptas esse dixit: omnis pecunia omnisque præda: allatum ut palam excisoretur, & ad ararium deferretur. sed enim id iam non faciam, inquit, nec ut ipse afficiam contumelia. eumque librum statim defendit. suis manibus, & concepsit, agere passus, quod, cui salus imperij ac resp. accepta ferri deberet, rationem pecunia prædaticia proferretur.

CAPVT XIX.

Quid M. Varro in logistorico scripserit de moderando victu puerorum impubium,

Pueros impuberes compertum est, si plurimo cibo nimioque somno uterentur, hebetiores fieri: aduertereque hunc elici tarditatem; corporaque eorum improcera fieri, minusque adulescere. idem plerique alij medicorum philosopharumque, & M. Varro in logistorico scripsit: quae inscripta est Caput aut de liberis educandis.

CAPVT XX.

Notati à censoribus, qui audientibus his dixerant ioca quaedam intempesti uiter; ac de eius nota deliberatum, qui steterat fortè apud eos oscitabundus.

Inter censorias feneratorum oria haec exempla in litteris sunt castigata summa disciplina. unus est huiusmodi. Censor agbat de uicere fallacis infurandis, uerbo ita eas cocepit. V. T. V, EX ANIMI. TUL SENTENTIA. V. X. O. R. E. M, H. A. B. E. S, qui iurabat cancellator quidam & amicu & nimis ridicularius fuit. is locum esse sibi iaciendi ratus, cum ita, uti mos erat, censor dixisset, V. T. V, EX ANIMI. TUL SENTENTIA. V. X. O. R. E. M, H. A. B. E. S. Habeo equidem, inquit, V. X. O. R. E. M, sed non ex animi tui sententia. tum censor eum, quod intempestive lasciuisset, in ararios retulit; causamque hanc ioci scurrilis apud se dicti subscripsit. Altera fenerator eiusdem sectae disciplinae est. deliberatum est de nota eius, qui ad censes ab amico aduocatus est, & in iure stans,

clare nimis ac sonore osutūis : atque imbi, prope ut pleretur, fuit ; tamquam illud indicium vagi animi foret & allucinantis, & fluxa atque aperta securitatis. sed cum ille deierasset inuisissimum sese ac repugnantem officinatione victum, reuerſusque eo vitio quod oicedo appellatur ; cum nota iam destinata excusatus est. P. Scipio Africanus Pauli F. utramque historiam posuit in oratione, quam dixit in censura, cum ad maiorem mōres populum adhortaretur. item aliud refert Sabinus Massorius in scapulo memoriali scire factum. Consores, inquit, P. Scipio Nasica & M. Popillius cum equitum consilium agerent ; equum nimis strigosum & male habitum, sed equitem eius vberitum & habitissimum viderunt. Et cur, inquiunt, ita est, ut tu his quam equus curatior? quoniam, inquit, ego me curo; equus Statius meus forus. visum est patrum reuerſens esse responsum relatūque in atriis, ut mos est. Statius etenim servile nomen fuit, plerique apud veteres servi eo nomine fuerunt : Caelius quoque ille comitiarum potētia inclusus servus fuit : & propterea nomen habuit Statius. sed postea versum est quasi in cognomen : appellatusque Caelius Statius.

A. GELII NOCTIVM ATTICARVM COMMEN- TARIVS LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

Quod Musonius philosophus reprehendit impro-
bavitque laudari philosophum differenter
à vociferantibus & in laudando gestientibus.

MUSONIUM philosophum solitum dicere
accepimus: cum philosophus, inquit, horta-
tur, monet, suadet, obiurgat, aliudve quid
disciplinarum differit; cum, qui audiunt, si
de summo & soluto pectore obuias vulgatasque laudes ef-
futiunt; si clamitant etiam, si vocum eius festiuitatibus,
si modulis verborum, si quibusdam quasi frequentamen-
tis orationis mouentur, exagitantur, & gestiunt; cum
scias & qui dicit & qui audiuit frustra esse: neque illic
philosophum loqui, sed tibicinem canere. animus is, in-
quit, audiens philosophum, si, qua dicuntur, utilia ac
salubria sunt & errorum atque vitiorum medicinas fe-
runt, laxamentum atque otium prolixè profuseque
laudandi non habet: quisquis ille est qui audit, nisi ille
est plane deperditus, inter ipsam philosophi orationem, &
perhorrescat necesse est & pudeat tacitus & pœniteat
& gaudeat & admiretur: varios adeo vultus dispari-
lesque sensus gerat; proinde ut eum conscientiamque eius
affecerit utrarumque animi partium aut sincerarum aut
egrarum philosophi pertrectatio. præterea dicebas ma-
gnam laudē non abesse ab admiratione: admirationem au-

tem, quæ maxima est, non parere verba sed silentium: iscirco, inquit, poetarum sapientissimus auditores illos Phryxi labores suos illustrissime narrantis, ubi loquendi finis factus, non exsultare nec strepere nec vociferari facit: sed cõfluissæ uniuersos dicit, quasi attonitos & obstipidos delentimentis aurium ad origines usque vocis permanantibus.

CAPVT II.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus est.

Equus Alexandri regis & capite & nomine Bucephalus fuit. emcum Cares scripsit talentis tredecim & regi Philippo donatum: æris nostri summa est H SCCCXII. Super hoc equo dignum memoria visum; quod, ubi ornatus erat armatusque ad prælium, hand umquam inscendi sese ab alio nisi à rege passus sit. id etiam de isto equo memoratum est; quod cum in eo insidens Alexander, bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostium cuneum non satis sibi providens immisisset, coniectis undique in Alexandrum telis, vulneribus alitè in ceruice atque in latere equus perpassus est: moribundus tamen ac prope iam exsanguis è mediis hostibus regem viuacissimo cursu retulit: atque, ubi cum extra tela extulerat, ilico concidit, & deinde iam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio, exspirauit. cum rex Alexander, parca eius belli victoria, oppidum in isdem locis condidit; atque, ob equi honores, Bucephalon appellauit.

CAPVT III.

Quæ causa quodque initium fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ litteras adeundi

Protagoram, virum in studiis doctrinarum egregium; cuius nomen Plato libro illi suo incluso inscripsit, adolefcentem aiunt; victus quærendi gratia, in mercedem missum; vecturâque onerum corpore suo factis auisse, quod genus Græci *Gasd'ovrus* vocant; Latine baiulos appellamus. is de proximo rure in *Abderam* oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo brevis circumdatos portabat. tum forset Democritus civitatis eiusdem civis, homo ante alios virtutis & philosophia gratia venerandus, cum egrederetur extra urbem, videt eum, cum illo genere oneris tam impedito ac tam incohibili, facile atque expedite incedentem: & prope accedit; & vincturam posituramque ligni scitè peritæque factam considerat; petitque ut paulum acquiescat. quod ubi Protagoras, uti erat petatum, fecit; atque isidem Democritus acerrimum illum & quasi orbem caudicum, brevi vinculo comprehensum; ratione quadam quasi geometrica librari continerique animadvertit: interrogavit quis id lignum ita composuisset: & cum ille à se composuit dixeret; desideravit uti solveret, ac denuo in modum eundem collacaret. at postquam ille solvit, ac similiter composuit: cum Democritus, animi aciem sollertiâque hominis non docti miratus, uti adolefcent, inquit, cum ingenium benefaciendi habeas, sunt maiora melioraque que facerem tecum passus: abduxitque eum statim, secumque habuit, & sumtum ministravit, & philosophias docuit, & effa cum fecit; quantus postea fuit: is tamen Protagoras insincerus quidem philosophus sed acerrimus sophistarum fuit. pecuniam quippe ingentem cum à discipulis acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quamam verborum industria causa infirmior, fieret fortior. quam reus Græce ita dicebat; τὸ ἡπλὸν λόγον τὸν ἀρείητον πνεῖν.

C A F.

CAPVT IIII.

De verbo, *duoetviceſimo*, quod vulgo incognitum eſt, à viris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt.

A pud Sigillaria forte in libraria ego & Iulius Paulus vir memoria noſtra doctiſſimus conſederamus: atque ibi expoſiti erant Fabii annales, bona atque ſincera vetuſtatis libri, quos vëditor ſine mendis eſſe contendebat. Grammaticus autem quiſpiam de nobilioribus, ab emtore ad ſpectandos libros adhibitus, reperiſſe vnum in libro mendum dicebat. ſed contrà librarius in quoduis pignus vocabat, ni in vna nuſſiam littera delictum eſſet. oſtendebat grammaticus ita ſcriptum in libro quarto. Quapropter tum primum ex plebe alter conſul factus eſt duoetviceſimo anno poſtquam Româ Galli ceperunt. nō, inquit, duoetviceſimo, ſed, duo-deviceſimo ſcribi oportuit. quid enim eſt, duoetviceſimo? alio quoque loco hic ita ſcripſit. mortuus eſt anno duoetviceſimo. rex fuit annos viginti & vnum.

CAPVT V.

Cuiusmodi ioco cauillatus ſit Antiochum regem Pœnus Hannibal.

IN libris veterum memoriarum ſcriptum eſt Hannibalem Karthaginienſem apud regem Antiochum facetiſſime cauillatum eſſe. ea cauillatio huiuscemodi fuit. Oſtendebat ei Antiochus in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano factururus comparauerat: cōuerſebātque exercitum inſignibus argenteis & aureis florentem. induce-

k

bat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus, equitatumque frenis, ephippiis, monilibus, phaleris præfulgentem. atque ibi rex contemplatione tanti ac tam ornati exercitus gloriabundus Hannibalem adspicit: & Putasne, inquit, conferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? tum Pænus eludens ignaviam imbelliamque militum eius precise armatorum Satis plane, inquit, satis esse credo Romanis hæc omnia, etiamsi avarissimi sunt. Nihil prorsus neque tam lepide neque tam acerbe dici potest. rex de numero exercitus sui ac de equiperatione aestimanda qua fierat: respondit Hannibal de prada.

CAPUT VI.

De coronis militaribus; quæ sit earum triumphalis, quæ obsidionalis, quæ ciuica, quæ muralis, quæ castrensis, quæ naualis, quæ oualis, quæ oleaginea.

Militares coronæ multifariæ sunt. quarum quæ nobilissima sunt, has ferme esse accepimus, triumphalem, obsidionalem, ciuicam, muralem, castrensem, naualem. est ea quoque corona quæ oualis dicitur. est item postrema oleaginea, quæ uti solent qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant. triumphales coronæ sunt aureæ, quæ imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. id vulgo dicitur aurum coronarium. hæ antiquitus è lauro erant, post fieri ex auro cæptæ. obsidionalis est, quam ii, qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberauit. ea corona graminea est: obseruarique solitum ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant, qui obsidebantur. Hanc coronam gramineam senatus populusque Romanus Q. Fabio Maxi-

Imo dedit, bello Pannonum secundo; quod urbem Romanam obsidione hostium liberasset. ciuica corona appellatur, quam ciuis ciui à quo seruatus est in prælio testem vite salutisque percepta dat. ea fit è fronde quernæ quoniam cibus victusque antiquissimus quernus capi solitus sit: etiam ex ilice; quod genus superiori proximum est, sicut scriptum est in quadam comædia Cæcilii.

Aduchuntur, inquit, cum ilignea corona & chlamyde.

Di vostram fidem!

Massurius autem Sabinus, in undecimo librorum memorialium, ciuicam coronam tum dari solitum dicit; cum is, qui ciuem seruauerat, eodem tempore etiam hostem occiderat; neque locum in ea pugna reliquerat: aliter in ciuica corona negat concessum: Tiberium tamen Casarem consultum, an ciuicam coronam capere posset, qui ciuem in prælio seruasset & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum, in quo pugnabat, non retinisset, eoque loco hostes potiti essent; rescripsisse dicit eum quoque ciuica dignum videri; quod appareret tam iniquo loco ciuem ab eo seruatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiberis. hac corona ciuica L. Gellius vir censorius in senatu Ciceronem consulem donari è republica censuit; quod eius opera esset atrocissima illa Casilina consuratio detecta vindicataque. muralis est corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum subiit, inque oppidum hostium per vim ascendit. iccirco quasi muri pinnis decorata est. castrænsis est corona, qua donat eum imperator, qui primus hostium castra pugnans introiit. ea corona insigne valli habet. nauælis est; qua donari solet, maritimo prælio, qui primus in hostium nauem armatus vi transiit. ea quasi nauis rostris insignita est. & muralis autem & castræ-

sis & naualis fieri ex auro solent. oualis vero corona myrtea est. ea utebantur imperatores qui ouantes introibant urbem. ouandi autem ac non triumphandi causa est; cum aut bella non rite indicta, neque cum iusto hoste gesta sunt; aut hostium nomen humile & non idoneum est, ut seruorum piratarumque; aut; deditione repente facta, impulsuere, ut dici solet, incruentaque victoria obuenerit. cui facilitati aptam esse Veneris frondem crediderunt, quod non Martius sed quasi Venerius quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Crassus, cum bello fugitiuorum confecto omnis rediret, insolenter aspernatus est; senatusque consultum faciundum per gratiam curauit, ut lauro, non myrto, coronaretur. M. Cato obiecit M. Fulvio Nobiliori quod milites per ambitionem coronis, de causis leuissimis, donasset. de qua re verba ipsa apposui Catonis. Nam principio quis vidit corona donari quemquam, cum oppidum captum non esset; aut castra hostium non incensa essent? Fuluius autem, in quem hoc à Catone dictum est, coronis donauerat milites, quia vallum curauerant, aut quia puteum strennue foderant. Præterendum non est, quod ad ouationes attinet; super quo dissenfisse veteres scriptores scio. partim enim scripserant, qui ouaret introire solitum equo vehentem; at Sabinus Masurius pedibus ingredi ouantes dicit, sequentibus eos non militibus sed vniuerso senatu.

CAPVT VII.

Persona vocabulum quàm lepidè interpretatus sit quàmque esse vocis eius originem dixerit Gaius Bassus.

LEpide mercurius & scitè Gabius Bassus in libris, quos de origine vocabulorum composuit, unde appellata persona sit interpretatur. à personando enim id vocabulum factum esse coniecit. Nam caput, inquit, & os cooperimento personæ tectum vndique vnaque tantum vocis emittendæ via perurū, quoniam non vaga neque diffusa est, in vnum tantummodo exitum collectam coactamque vocem, & magis claros canorosque sonitus facit. quoniam igitur indumentum illud oris clarescere & resonare vocem facit; ob eam causam persona dicta est, o, littera, propter vocabuli formam, productiore.

CAPVT VIII.

Defensus error à Virgilii versibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus: & ibidè quid sit lituus; deque etymologia vocis eius.

IPsè Quirinali lituo paruâque sedebat
Succinctus trabea; læuâque ancilè gerebat.
in his versibus errasse Virgilium Higinus scripsit, tamquàm non animaduertisset deesse aliquid hisce verbis;

Ipsè Quirinali lituo.

nam si nihil, inquit, deesse animaduertimus, videtur ita dictum ut fiat; lituo & trabea succinctus. quod est, inquit, absurdissimum. quippe cum lituus sit virga brevis in parte, qua robustior est, incurua; qua augures videntur: quoniam modo lituo succinctus videri potest? immo ipse Higinus parum animaduertit sic hoc esse dictum, ut pleraque dici per defectionem solent. veluti cum dicitur; M. Cicero homo magna eloquētia. & quasi Roscius histrio summa venustate. non plenum hoc

utrumque, nō perfectum est; sed enim pro pleno atque perfecto auditur. ut Virgilius alio in loco dixit;

Victorem Buten inmani corpore,
id est, corpus inmane habentem. & item alibi;

In medium geminos inmani pondere castus
Proiecit.
ac similiter.

---- domus sanie dapibusque cruentis,

Intus opaca, ingens.

sic igitur id quoque videri dictum debet, Picus Quirinali lituo erat; sicuti dicimus, statua grandi capite erat. est autem, & erat, & fuit, plerumque absunt, cum elegantia, sine detrimento sententia. Et, quoniam facta litui mentio est, non pratermittendum est, quod posse queri animadvertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quæ lituus appellatur, an tuba à lituo augurum lituus dicta sit. utrumque enim pari forma & pariter incurvum est. sed si, ut quidam putant, tuba à sonitu lituus appellata est ex illo Homérico versu, Αἰγὴ βίος; necesse est ita accipi ut virga auguralis à tuba similitudine lituus vocetur. utitur autem vocabulo isto Virgilius & pro tuba.

Et lituo pugnæ insignis obibat & hasta.

CAPUT IX.

Historiæ de Cræsi filio sumpta, ex Herodotilibris.

Filius Cræsi regis, cum iam per ætatem fari posset, infans erat, & cum iam multum adolevisset, ite nihil fari quibat. mutus adeo & elinguis diu habitus est. cum vero in patrem eius bello magno victum, & urbe, in qua erat, capta, hostis gladio deducto regnum

esse ignorans inuaderet : diduxit adolescens os clamare nitens : eoque nisi & impetu spiritus vitium nodumque lingue rupit ; planèque & articulate elocutus est, clamās in hostem ne rex Cræsus occideretur. tum & hostis gladium reduxit, & rex vita donatus est, & adolescens loqui prorsum deinceps incæpit. Herodotus in historiis huius memoria scriptor est : eiusque verba sunt, quæ prima dixisse filium Cræsi refert ; Αὐτοῦ μὲν υἱὸς Κροῖσος, Sed & quispiam Samius athleta, nomen illi fuit Αἰζῶς, cum antea non loquens fuisset, ob similem dicitur causam loqui cœpisse. nam cum in sacro certamine sortitio inter ipsos & aduersarios non bona fide fieret, & sortem nominis falsam subici animaduertisset : repente in eum, qui id faciebat, sese videre quid faceret magnum inclamauit. atq, is eris vinculo solutus, per omne inde vitæ tempus, non turpide neque adhæse locutus est.

CAPVT X.

De argumentis quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis reciproca dici possunt.

INter vitia argumentorum longe maximum esse vitium videtur eorum, quæ ἀντιστρέφοντα Græci dicunt. ea quidā ex nostris non Hercules nimis absurde reciproca appellauerunt. id autem vitium accidit hoc modo ; cum argumentum propositum referri contra controuertique patet in eum à quo dictum est ; & utrumque pariter valet : quale est peruiulgatum illud, quo Protagoræ sophistarum acerrimum usum esse ferunt aduersus Euathlum discipulum suum. lis namque inter eos & controuersia super pacta mercede hæc fuit. Euathlus adolescens diues eloquentia dicenda causarumque orandi cupiens fuit.

k iij

is in disciplinam Protagora sese dedit; daturumque promissis mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiverat: dimidiumque eius iam tunc dedit statim prius quam disceret: pepigitque ut reliquum dimidium daret, quo primo die causam apud iudices orasset & vicisset. postea cum diutule auditor affectatorque Protagora fuisset; & in studio quidem facundie abunde promouisset, causas tamen non reciperet; tempusque iam longum transcurreret; & facere id videretur ne reliquum mercedis daret: capit consilium Protagoras, ut tum existimabat, astutum. petere instituit ex pacto mercedem; litem cum Euathlo contestatur. & cum ad iudices, conicienda consistendaque causa gratias venissent; tum Protagoras sic exorsus est. Disce, inquit, stultissime adolescens, utroque id modo fore ut reddas quod peto, siue contra te pronuntiatum erit siue pro te. nam, si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debbitur, quia ego vicero: sin vero secundum te iudicatum erit; merces mihi ex pacto debbitur, quia tu viceris. ad ea respondit Euathlus. Potui, inquit, huic tuae tam anticipati captioni isse obuiam, si verba non ipse facerem, atque alio patrono uterer. sed magis mihi in ista victoria prolaudum est, cum te non in causa tantum sed in argumento quoque isto vinco. Disce igitur tu quoque, magister sapientissime, utroque modo fieri uti non reddam quod petis; siue contra me pronuntiatum erit siue pro me. nam, si iudices pro causa mea senserint, nihil tibi ex sententia debbitur: quia ego vicero. sin contra me pronunciauerint; nihil tibi ex pacto debebo, quia non vicero. tum iudices ambiguum hoc inexplicabileque esse, quod utrimque dicebatur, rati, ne sententia sua, utramcumque in parte dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt; causamque in diem longissimam distulerunt. sic ab adolescente discipulo magister disciplina eloquentia inclusus

suo sibi argumento confutatus est, & captionis versute excogitatu frustratus fuit.

CAPVT XI.

Biantis de re uxoria syllogismum nō videri posse
ἀντιστρέφοντα.

Existimauit quidam etiam illud Biantis, viri sapientis ac nobilis, responsum consimile esse atque est Protagorion illud, de quo dixi modo, antistrephon. nam cum rogatus esset à quodam Bias, deberetne uxorem ducere, an vitam viuere calibem. ἤτοι, inquit, ἡλὼν ἔξεις, ἢ αἰχραὶν. ἢ εἰ ἡλὼν, ἔξεις κοινῶν· εἰ δὲ αἰχραὶν, ἔξεις ποινῶν. ἐξ ἀπαιτίας δὲ οὐκ ἀγαθόν. ἢ ἀνηθέον ἄρα. sic autem hoc responsum conuertit. εἰ γὰρ ἡλὼν ἔξω, οὐχ ἔξω ποινῶν. εἰ δὲ αἰχραὶν, οὐχ ἔξω κοινῶν. γαμήτειον ἄρα. sed minime hoc esse videtur ἀντιστρέφον, quoniam ex altero latere conuersum frigidius est infirmiusque. nam Bias proposuit non esse ducendam uxorem propter alterutrum incommodum, quod necessario patiendum erit ei qui duxerit. qui conuertit autem, non ab eo se defendit incommodo quod adest; sed carere se altero dicit quod non adest. satis est autem tuenda sententia quam Bias dixit; quod cum, qui duxit uxorem, pati necesse est ex duobus incommodis alterum, ut aut κοινῶν habeat aut ποινῶν. sed Favorinus noster, cum facta esset forte mentio syllogismi istius, quo Bias usus est, cuius prima πρότασις est, ἤτοι ἡλὼν ἔξεις, ἢ αἰχραὶν; non ratum id neque iustum disiunctum esse ait: quoniam non necessarium est alterum ex duobus, quae disiunguntur, verum esse. quod in proloquio disiunctiuo necessarium est. eminentia enim quadam significari formarum turpes & pulchrae videntur. est autem, inquit, tertium quoque inter duo ista, quae disiunguntur: cuius rationem prospectumque Bias nō habuit. inter enim pulcherrimam feminam & deformissimam media quadam forma est; quae à nimia pulchri-

tudinis periculo & à summo deformitatis odio vacat. qualis à Q. Ennio in Menalippa perquā elegātī vocabulo, ita-
ta, dicitur; quæ neque xoiw futura sit, neque xoiwv. quam
formam modicam & modestam Favorinus non mehercle
inscite appellabat uxoriam. Ennius autem in ista, quam
dixi, tragedia, eas ferè feminas ait incolumi pudicitia
esse, quæ stasa forma forent.

CAPUT XII.

De nominibus deorum populi Romani Diuius
& Veiouis.

IN antiquis spectationibus nomina hæc deorum inesse ani-
maduertimus, Diuius & Veiouis. Est autem etiā
ades Veiouis Roma inter arcem & capitolium. Eorum no-
minum rationem esse hæc comperi; Iouem Latini veteres
à iuuando appellauere: eundemque alio vocabulo iuncto
patrem dixerunt. nā quod est in elisis aut immutatis qui-
busdam litteris Iupiter; id plenum atque integrum est Io-
uis pater. sic & Neptunus pater coniuncte dictus est,
& Saturnus pater & Ianus pater, & Mars pater.
hoc enim est, Mars piter. item Iouis Dies pater appella-
tus est, id est, dici & lucis pater. iccircoque simili nomi-
ne Diuius dictus est, & Lucetius: quod nos die & luce
quasi vita ipsa afficeret & iuuaret. Lucetium autem
Iouem Cn. Nauis in libris belli Pœnici appellat. Cum
Iouem igitur & Diuitem à iuuando nominassent: cum
quoque contra deū, qui nō iuuādi potestatem sed vim no-
cendi haberet (nam deos quosdam ut prodesse celebrabāt,
quosdam ne obessent placabant) Veiouem appellauerunt
dempta atque detracta iuuandi facultate. Vei enim parti-
cula, quæ, in aliis atque aliis vocabulis varia, tum per
has duas litteras tum, a, littera media immissa dicitur, du-

placem significatum eundemque inter sese diuersum capit, nam & augenda rei & minuenda valet, sicuti alia particula plurima, propter quod accidit, ut quaedam vocabula, quibus particula ista praepositur, ambigua sint & utroqueuersum dicantur; velscum, vehemens, & vegrande; de quibus alio in loco, uberiore tractatu facto, admonuimus: velsani autem & vecordes ex una tantum parte, quae priuatiua est, quam Graeci σεπτινὸν μὲν γίον dicunt. Simulachrum igitur dei Veiovis, quod est in ade; de qua supra dixi, sagittas tenet, quae sunt videlicet parata ad nocendum. quapropter eum deum plerique Apollinem esse dixerunt; immolaturque illi, ritu humano, capra: eiusque animalis figmentum iuxta simulachrum fiat, propterea Virgilium quoque aiunt, multa antiquitatu hominem sine ostentationis odio peritum, numina laeta in Georgicis quoque deprecari; significantem quandam vim esse huiusmodi decorum in ledendo magis quam in iuuando potentem. Versus Virgilij hi sunt.

In tenui labor, at tenuis non gloria; si quem
Numina laeta sinunt, auditque vocatus Apollo.

In istis autem diis, quos placari oportet uti mala à nobis vel à frugibus natis amoveantur, Auerruncus quoque habetur & Robigus.

CAPVT XIII.

De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani obseruato,

Seniorum hominum & Romae nobilium, atque in morum disciplinarumque veterum doctrina memoriaque praestantium, disceptatio quaedam fuit, presente & audiense me, de gradu atque ordine officiorum. cumque

quareretur, quibus nos ea prioribus potioribusque facere oporteret, si necesse esset in opera danda faciundoque officio alios alijs anteferre: non constabat. Conueniebat autem facile, constabatque, ex moribus populi Romani, primum iuxta parentes locum tenere pupillos debere fidei tutelaque nostra creditos; secundum eos proximum locum clientes habere, qui sese itidem in fidem patrociniumque nostrum dediderunt; tunc in tertio loco esse hospites; postea esse cognatos affinesque. Huius moris observationisque multa sunt testimonia documentaque in antiquitatibus perscripta. ex quibus unum hoc interim, de clientibus cognatisque, quod pra manibus est, ponemus. M. Cato in oratione, qua dixit apud censores in Lentulū, ita scripsit. Quod maiores sanctius habuere defendi pupillos, quam cliētem non fallere. aduersus cognatos pro cliente testatur. testimonium aduersum clientem nemo dicit: patrem primum deinde patronum proximum nomen habere. Massurius autem Sabinus, in libro iuris ciuili tertio, antiquiorem locum hospiti tribuit quam clienti. verba ex eo libro haec sunt. In officiis apud maiores ita obseruatum est, primum tutelæ, deinde hospiti, deinde clienti, tum cognato, postea affini. de qua causa femina viris potiores sunt habitæ, pupillatisque tutela muliebri prælata: etiam aduersus quem affuissent eius filii, tutores relictī in eadem causa pupillo aderant. Firmum atque clarū isti testimonium rei perhibet auctoritas C. Caesaris pontificis maximi; qui in oratione, quam pro Bithynis dixit, hoc principio usus est. Vel pro hospitio regis Nicomedis, vel pro horum necessitate quorū res agitur, defugere hoc munus M. V. non potui. nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis reti-

neatur; neque clientes sine summa infamia descri possunt; quibus etiam à propinquis nostris opem ferre instituimus.

CAP. XIII.

Quod Appion doctus homo, qui Plistonices appellatus est, vidisse se Romæ scripsit recognitionem inter se mutuam ex vetere noticia hominis & leonis.

Appion, qui Plistonices appellatus est, litteris homo multis præditus rerumque Græcarum plurima atque varia scientia fuit. eius libri non in celebres feruntur; quibus omnium sermone, quæ mirifica in Ægypto visuntur audiunturque, historia comprehenditur. sed in his, quæ audiuisse vel legisse sese dicit, fortasse à vitio studioque ostentationis fit loquacior. est enim sanè quam in predicandis doctrinis suis vendicator. hac autem, quod in libro Ægyptiacorum quinto scripsit, neque audisse neque legisse, sed ipsum sese in urbe Romana vidisse oculis suis confirmat. In circo maximo, inquit, venationis amplissima pugna populo dabatur. eius rei, Roma cum forte essem spectator, inquit, fui. multa ibi sciuentes fera magnitudinis bestiarum excellentes: omnisque inusitata aut forma erat aut feracia. sed præter alia omnia leonum, inquit, immensitas admirationi fuit; præterque omnis ceteros unius et unus leo corporis impetu, & vastitudine, terrificoque fremitu & sonoro, toris omisque cervicibus fluctuantibus animos oculosque omnium in se conuertit. introductus erat inter complures ceteros ad pugnam bestiarius datus servus viri consularis. ei seruo Androclus nomen fuit. hunc ille leo ubi vidit procul: repente, inquit, quasi ammiratus fletit: ac deinde sensum atque placide tamquam

noscitur ad hominem accedit : tum caudam more
 atque ritu adulantium canum clementer & blande mo-
 uet ; hominisque sese corpori adiungit ; cruraque eius &
 manus propè iam exanimati metu lingua leniter demul-
 cet . homo Androclus inter illa tam atrocis fera blandi-
 menta amissum animum reciperat : paulatim oculos ad
 contuendum leonem refert . tum , quasi mutua recognitio-
 ne facta , latos , inquit , & gratulabundos videres ho-
 minem & leonem . ea re prorsus tam admirabili maximus
 populi clamor excitatur . accersitur à Cesare Andro-
 clus . queritur ab eo causa , cur ille atrocissimus leo uni pe-
 percisset ibi Androclus rem mirificam narrat atque am-
 mirandam . Cum provinciam , inquit , Africam procon-
 sulari imperio meus dominus obtineret : ego ibi iniuriis eius
 & cotidianis verberibus ad fugam sum coactus ; & , ut
 mihi à domino tetra illius præsidi tutiores latebra forent ,
 in camporum & harenarum solitudines contessi : ac , si
 defuisset tibus , consilium fuit mortem aliquo pacto qua-
 rere . tum sole , inquit , medio rapido & flagrante specum
 quamdam nactus remotâ latebrosamque , in eam me pene-
 tro & recôdo . neque multo post ad eandem specum venit
 hic leo , debili uno & cruento pede , gemitus edens &
 murmura dolorem cruciatumque vulneris cômiserantia :
 atque illic primo quidè conspectu aduenientis leonis territû
 sibi & pauesactû animum dixit . sed postquam introgres-
 sus , inquit , leo , uti re ipsa apparuit , in habitaculum illud
 suum vidit me procul delitescentem : mitis & mansuetus
 accessit ; ac sublatum pedem ostendere ac porrigere , quasi
 opis petenda gratia , visus est . ibi , inquit , ego strpem in-
 gentem vestigio pedis eius hærentem reuelli ; conceptam-
 que sanicem vulnere intimo expressi ; accuratiusque , siue
 magna iam formidine , siccaui penitus atque deterfi cruo-
 rem . Ille tunc mea opera & medela leuatus , pede in ma-

inibus meis posito recubuit & quieuit. atque, ex eo die, triennium totum ego & leo in eadem specu eodemque victu viximus. nam, quas venabatur feras, membra optimiora ad specum mihi suggerēbat. qua ego, ignis copiam non habens, sole meridiano costa edebam. sed ubi me, inquit, viderit illius ferinā iam pertasum est: leone in venatum profecto, reliqui specum; & viam ferme tridui permensus, à militibus visus apprehensusque sum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. is me statim rei capitalis damnandum, dandumque ad bestias curauit. intelligo autem, inquit, hunc quoque leonem, me tunc seperato, captum gratiam mihi nunc etiam beneficij & medicina referre. Hac Appion dixisse Androclum tradit: eaque omnia scripta circumdataque tabella populo declarat: atque ideo, cunctis petentibus, dimissum Androclum & pœna solutum; leonemque ei suffragijs populi donatum. postea, inquit, videramus Androclum & leonem loro tenui reuinctum urbe tota circum tabernas ire; donari are Androclum; floribus spargi leonem; omnes ferè ubique obuios dicere; Hic est leo hospes hominis, hic est homo medicus leonis.

CAPVT XV.

Corpūsne sit vox an σώματον varias esse philosophorum sententias.

Vetus atque perpetua questio inter nobilissimos philosophorum agitata est; corpūsne sit vox an incorporeum. hoc enim vocabulum quidam finxerunt proinde quod Græce dicitur αὐματον. Corpus autem est, quod aut efficiens est aut patiens. id Græce definitur, τὸ δρώμενον ἢ πρῶτον αὐμά ἐστι. quam definitionem significare volens Lucretius ita scripsit;

Tāgere enim aut tāgi nisi corpus nulla potest res. alio quoque modo corpus esse Græci dicunt τὸ πρῶτον διασα-

τον. sed vocem Stoici corpus esse contendunt; eamque esse dicunt ictum aëra. Plato autem non esse vocem corpus putat, non enim percussus, inquit, aër sed plaga ipsa atque percussio vox est. οὐχ ἀπὸς πληγῆς ἀέρος ἔστιν ἡ φωνή. πληγῆς γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος ὄργανός ἐστι καὶ οὐδέ ποτε ποιεῖ φωνήν. ἀλλ' ἡ πόση πληγῆς, καὶ σφοδρὰ, καὶ τόση ὅσπερ ἀκούσῃν γινώσκει. Democritus ac deinde Epicurus ex individuis corporibus vocem constare dicunt; eamque, ut ipsis eorum verbis utar, ῥεύμα λόγων appellant. Hos aliosque tales arguta delectabilisque defidia aculeos cum audiremus, vel lectitaremus; neque in his scrupulis, aut emolumentum aliquod solidum ad rationem vite pertinens aut finem ullum querendi videremus: Ennianum Neoptolemum probabamus. qui profecto ita ait;

Philosophandum est paucis. nam omnino haud placet.

CAPVT XVI.

Dei oculorum atque videndi rationibus.

DE videndi ratione deque cernendi natura diversas esse opiniones philosophorum animaduertimus. Stoici causas esse videndi dicunt, radiorum ex oculis in ea qua videri queunt, emissionem, aerisque simul intensionem. Epicurus autem affluere semper ex omnibus corporibus simulachra quadam corporum ipsorum, eaque sese in oculos inferre, atque ita fieri sensum videndi putat. Plato existimat genus quoddam ignis lucisque de oculis exire; idque coniunctum continuatumque vel cū luce solis vel cum alterius ignis lumine sua vi & externa nixum, efficere, ut, quacumque offenderis illustraveritque, cernamus. sed & hic ea, quae discernimus, imaginandum; eiusdemque illius Enniani Neoptolemi, de quo supra scripsimus, consilio utendum est; qui degustandum ex philosophia confet non in eam ingurgitandum.

CAP.

CAPVT XVII.

Quam ob causam dies primi post Kalendas, nonas, idus, atri habeantur; & cur diem quoque quartum ante Kalendas, vel nonas, vel idus, quasi religiosum plerique vitant.

V Errius Flaccus, in quarto de verborum significatione, dies, qui sunt postridie Kalendas, nonas, idus, quos vulgus imperite nefastos dicit, propter hanc causam dictos habitosque atros esse scribit. Vrbe, inquit, à Gallis, Senonibus reciperata, L. Atilius in senatu verba fecit, Q. Sulpicium Tribunum militum ad Aliam aduersus Gallos pugnaturum rem diuinam dimicandi gratia postridie idus fecisse; tum exercitum populi Romani occidione occisum, & post diem tertium eius diei urbem, præter Capitolium captam esse: compluresque alii senatores recordari sese dixerunt, quotiens belli gerendi gratia res diuina postridie Kalendas, nonas, idus, à magistratu populi Romani facta esset, eius belli proximo deinceps prælio rem publicam male gestam esse, tum senatus eam rem ad pontifices reiecit, ut ipsi, quod videretur, statuerent. pontifices decreuerunt nullum his diebus sacrificium recte futurum. *Ante diem quoque quartum Kalendas vel nonas vel idus, tamquam inominalem diem, plerique vitant. eius observationis an religio vlla sit tradita, queri solet. nihil super ea re scriptum inuenimus: nisi quod Q. Claudius Annalium quinto cladem pugna Cannensis vastissimam factam dicit ante diem quartum nonas Sextilis.*

In quid & quantum differat historia ab annalibus: superque ea re verba posita ex libro rerum gestatum Sempronii Asellionis primo:

Historiam ab annalibus quidam differre eo putant, quod, cum utrumque sit rerum gestarum narratio, earum tamen proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is, qui narret. eamque esse opinionem quorundam Verrius Flaccus refert, in libro de significatio verborum quarto; ac se quidem dubitare super ea re dicit: posse autem videri putat non nihil esse rationis in ea opinione, quod historia Græcè significet rerum cognitionem presentium. sed nos audire soliti sumus annales omnino id esse quod historiae sint; historias non omnino esse id quod annales sint. sicuti, quod est homo, id necessario animal esse; quod est animal non id necesse est hominem esse: ita historias quidem esse aiunt rerum gestarum vel expositionem vel demonstrationem vel quo alio nomine id dicendum est; annales vero esse cum res gesta plurium annorum, obseruato cuiusque anni ordine, deinceps componuntur. cum vero non per annos sed per dies singulos res gesta scribuntur, ea historia Græco vocabulo ἐμπρις dicitur. cuius Latini interpretamentum scriptum est in libro Sempronij Asellionis primo; ex quo libro plura verba adscripsimus. ut simul ibidem quid ipse inter res gestas & annales esse dixerit ostenderemus; Verum inter eos, inquit, qui annales relinquere voluissent, & eos qui res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit. annales libri tantummodo quod factum quoque anno gestum sit, id demonstrabāt. id est eorum quasi qui diarium scribunt, quam Græci ἐμπρις vocant. nobis non modo satis ef-

se video quod factum esset id pronuntiare; sed etiam quo consilio quaque ratione gesta essent demonstrare. paulo post idem Asellio in eodem libro. Nam neque alacriores ad rem publicam defendendam neque segniores ad rem perperam faciendam annales libri commouere quicquam possunt. scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit & quæ eo in bello gesta sint iterare; non prædicare autem interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatione lata sit, neque quibus consiliis ea gesta sint; id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.

CAPVT XIX.

Quid sit *adoptio*, quid item sit *arrogatio*, quantumque inter se differant; verbaque eius quæ qualiaque sint, qui in liberis arrogandis super ea se populum rogat.

Cum in alienam familiam inque liberorum locum extranei sumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. quod per prætorem fit; *adoptatio* dicitur: quod per populum; *arrogatio*. adoptantur autem, cum à parente, in cuius potestate sunt, tertâ mancipatione in iure ceduntur; atque ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio est, vindicantur. arrogantur y, qui, cum sui iuris sunt, in alienam sese potestatem tradunt: eiusque rei ipsi auctores fiunt. sed arrogationes non temere nec inexplorate committuntur. nam comitia arbitris etiam Pontificibus præbentur, quæ curiata appellatur: atque eius, qui arrogare vult, an liberis potius gignendis idonea sit, bonaque eius qui arrogatur ne insidiosè appetita sint, consideratur: insque iurandum à Q. Mucio pontifice maximo conce-

prum dicitur quod in arrogando iuraretur. sed arrogari non potest nisi iam vesticeps. arrogatio autem dicta; quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit. eius rogationis verba hæc sunt. *VELITIS. IUBEATIS. QUIRITES. VTI. LVCIVS. VALERIVS. LVCIO. TITIO. TAM. IVRE. LEGE. Q. FILIVS. SIBI. SIET. QVAM. SI. EX. EO. PATRE. MATRE. Q. FAMILIAS. EIVS. NATVS. ESSET. VTI. Q. EI. VITAE. NECIS. Q. IN. EO. POTESTAS. SIET. VTI. PATRI. ENDO. FILIO. EST. HAEC. ITA. VTI. DIXI. ITA. VOS. QUIRITES. ROGO.* Neque pupillus autem; neque mulier, quæ in parentis potestate non est, arrogari possunt. quoniam & cum feminis nulla comitiorum communio est; & tutoribus in pupillos tantam esse auctoritatem potestatemque fas non est, ut caput liberum fidei suæ commissum alienæ ditioni suæ iaceant. Libertinos vero ab ingenuis adoptari quidem iure posse Masurius Sabinus scripsit. sed id neque permitti dicit; neque permittendum esse umquam putat, ut homines libertini ordinis per adoptionem in iura ingenuorum invadant. alioquin, si iuris ista antiquitas servetur, etiam servus à domino per prætorem dari in adoptionem potest. idque ut plerisque iuris veteris auctores posse fieri scripsisse. Admadvertimus in oratione P. Scipionis, quam censor habuit ad populum de moribus, inter ea, quæ reprehendebat quod contra maiorem instituta fierent, id etiam cum culpavisse, quod filius adoptivus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. verba ex ea ratione hæc sunt. In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre; filium adoptivum tam prodesse, quam si ex se natum habeat; absentes censeri iubere, ut ad censum nemini necesse sit venire.

CAPVT XX.

Quod vocabulum Latinum Solæcismo fuerit Capitone Sinnio, quid autem id ipsum appellauerint veteres Latini, quibusque verbis Solæcismum definierit idem Capito Sinius.

Solæcismus à Sinnio Capitone eiusdemque ætatis Salis imparilitas appellatus, vetustioribus Latinis stribiligo dicebatur, à versura videlicet & prauitate tortuosa orationis, quasi sterobiligo quadam. quod vitium Sinius Capito in litteris, quas ad Clodium Tuscum dedit, hisce verbis definit. Solæcismus est, inquit, impar & inconueniens compositura partium orationis. cum Græcum autem vocabulum sit solæcismus; an Attici homines, qui elegantius locuti sunt, vsi eo sint, quæri solet. sed nos neque solæcismum neque barbarismum apud Græcorum idæos adhuc inuenimus. nam sicut βέλτερον, ita σόλοιον dixerunt nostri quoque antiquiores Solæcismum facile, Solæcismum baud scio an umquam dixerint. quod si ita est; neque in Græca neque in Latina solæcismus probe dicitur.

CAPVT XXI.

Pluria qui dicat & compluria & complurries, non barbarè dici sed Latinè.

Pluria fortè quis dixit sermocinans vir apprimè datus, amicus meus; non Hercle studio ostentandi, neque quo plura dicendum non putaret. est enim doctrina homo seria & ad vitæ officia deuincta ac nihil de verbis laborantē. sed, opinor, assidua veterum scriptorum translatione inoleuerat lingua illius vox, quam in libris sæpe offenderat. aderat, cum ille hoc dixit, reprehensor audaculus verborum. qui perpauca eademque à vulgo pro-

trita legerat : habebátque non nullas disciplina grammatica inauditumculas, partim rudes inchoatásque, partim non probas, easque quasi puluerem ob oculos, cum adortus quemque fuerat, adspergebas. sicut tunc amico nostro Barbare, inquit, dixisti pluria. nam neque rationem verbum hoc neque auctoritatem habet. ibi ille amicus ridens Amabo te, inquit, vir bone, quia nunc mihi a magis scrijs rebus otium est, velim doceas nos cur pluria siue com-pluria (nihil enim differt) non Latine sed Barbare dixerint M. Cato, Q. Claudius, Valerius Antias, L. Elius, P. Nigidius, M. Varro; quos subscriptores approbatoresque huius verbi habemus, præter poëtarum oratorumque veterum multam copiam. Ad que ille nimis arroganter Tibi, inquit, habeas auctoritates istas ex Faunorum et Aboriginum seculo repetitas : atque huic rationi respondeas. nullum enim vocabulum neutrum comparatiuum, numero pluraliui, casu recto, ante extremam, a, habet, i, litteram, sicuti, meliora, maiora, grauiora. proinde igitur plura et non pluria dici consuevit; ne contra formam perpetuam in comparatiuo, i, littera sit ante extremam, a. cum ille amicus noster, cum hominem confidentem pluribus verbis non dignum existimaret, Sinnij, inquit, Capitonis doctissimi viri epistola sunt vno in libro multa, opinor, posita in templo Pacis. prima epistola scripta est ad Pacuuium Labeonem: cui titulus præscriptus est; PLURIA NON PLURA DICI DEBERE. in ea epistola rationes Grammaticas posuit, per quas docet pluria Latinum esse, pluria barbarum. ad Capitonem igitur te dimittimus. ex eo id quoque simul disces, si modo assequi poteris quod in ea epistola scriptum est, pluria siue plura absolutum esse siue simplex; non, ut tibi videtur, comparatiuum. Huius opinionis Sinniana id quoque adiumentum est, quod, compluries cum dicimus, non comparati-

sic dicimus. ab eo autem quod est, compluria, aduerbium est factum compluries. id quoque quoniam minus usitatum est; versum Plauti subscripsi, ex comœdia, qua Persa inscribitur.

Quid metuis? Metuo Hercle vero. Senti ego compluries.

item M. Cato, in quarto Originum, eodem in loco ter hoc verbum posuit. Compluries eorum milites mercenarii inter sese multi alteri alteros occidere; complures multi simul ad hostis transfugere; compluries in imperatorem impetum facere.

l iij

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMEN-

T A R I V S L I B E R

S E X T V S.

CAPVT I.

Quem in modum responderit Chrysippus aduersus eos, qui prouidentiam consistere negauerunt.

**** homines fecisse dicatur: tantam vim esse arummarum & malorum. aduersus ea Chrysippus cum in libro περὶ πρὸνοίας quarto differeret, Nihil est prorsus istis, inquit, imperitius, nihil insubidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent ibidem mala. nam cum bona malis contraria sint; utraque necessarium est, opposita inter sese & quasi mutuo, aduerso quaque fulta niso, consistere. nullum adeo contrarium sine contrario altero. quo enim pacto iustitia sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? aut quid aliud iustitia est, quam iniustitia priuatio? quid item fortitudo intelligi posset, nisi ex ignauia oppositione? quid continentia nisi ex intemperantia? quo item modo prudentia esset, nisi foret contra imprudentia? proinde, inquit, homines stulti cur non hoc etiam desiderant ut veritas sit & non sit mendacium? namque itidem sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & voluptas. alterum enim ex altero, sicuti Plato ait, verticibus inter se contrariis deligatum est. sustuleris unum; abstuleris utrumque. Idem Chrysippus in eodem libro tractat consideratque dignumque esse id queri putat, εἰ αὖτ' ἀνθρώπων νόσος κατὰ φύσιν γίνεσθαι. id est, na-

turāne ipsa rerum vel providentia, qua compagem hanc
 mundi & genus hominum fecit, morbos quoque & de-
 bilitates & aegritudines corporum, quas patiuntur homi-
 nes, fecerit. existimat autem non fuisse hoc principale na-
 tura consilium, ut faceret homines morbis obnoxios. num-
 quam enim hoc convenisse natura auctori parentique re-
 rum omnium bonarum. sed cum multa, inquit, atque
 magna gigneret pareretque aptissima & utilissima: alia
 quoque simul agnata sunt incommoda ris ipsis, qua facie-
 bas, coherencia: eaque non per naturam, sed per seque-
 las quasdam necessarias facta dicit. quod ipse appellat,
 ἡ ἀναγκαζούσθαι. sicut, inquit, cum corpora homi-
 num natura fingeret, ratio subtilior & utilitas ipsa o-
 peris postulavit ut tenuissimis minutisque ossiculis caput
 compingeret. sed hanc utilitatem rei maioris alia qua-
 dam incommoditas extrinsecus consecuta est: ut fieret
 caput tenuiter munitum, & ictibus offensionibusque
 parvis fragile. proinde morbi quoque & aegritudines par-
 te sunt, dum salus paritur. sic Hercle, inquit, dum vir-
 tutes hominibus per consilium natura gignitur, vitia ibi-
 dem per affinitatem contrariam nata sunt.

CAPUT II.

Quo itidem modo & vim necessitatemque fati
 constituerit, & esse tamen in nobis consilii
 iudiciiue nostri arbitrium confirmaverit.

Fatum, quod Græci ἀνάγκη, vel ἀναγκάειον
 vocant, ad hanc ferme sententiam Chrysippus stoi-
 ca princeps philosophia definit. Fatum est, inquit, sem-
 piterna quadam & indeclinabilis series rerum & catena,
 voluens semetipsa sese & implicans per æternos conse-
 quentia ordines, ex quibus apta connexaque est. ipsa

autem verba Chrysippi, quantum valui memoria, adscripsi; ut, si cui meum istud interpretamentum videbitur esse obscurius, ad ipsius verba animaduertat. In libro enim πρὶ προοίῳ quarto σημειώμενη esse dicit φυσικὴν αὐνταξίν τῶν ὅλων ἐξ αἰδίου ἢ ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων, καὶ μετὰ πολὺ μᾶλλον ἀπαρχαίτε ὄντος ἡγετοιαύτης συμπλοκῆς. aliarum autem opinionum disciplinarumque auctores huic definitioni ita obstrepunt. si Chrysippus, inquirunt, fato putat omnia moveri & regi, nec declinari transcendique posse agmina fati & volumina: peccata quoque hominum & delicta non sustentanda neque condicenda sunt ipsis voluntatibusque eorum; sed necessitati cuidam & instantia, quae oritur ex fato omnium quae sit rerum domina & arbitra; per quam necesse sit fieri quicquid futurum est: & propterea nocentium poenas legibus inique constitutas, si homines ad maleficia non sponte veniunt, sed fato trahuntur. contra ea Chrysippus tenuiter multa & argute disserit. sed omnium fere, quae super ea re scripsit, sententia huiusmodi est. Quamquam ita sit, inquit, ut ratione quadam principali necessario coacta atque connexa sint fato omnia; ingenia tamen ipsa metium nostrarum proinde sunt fato obnoxia, ut proprietas eorum est ipsa & qualitas. nam si sunt per naturam primitus salubriter utiliterque facta; omnem illam vim, quae de fato extrinsecus ingruit, inoffensus tractabiliusque transmittunt. fin vero sunt aspera & infesta & rudia, nullisque artium bonarum amminiculis fulta: etiā si parvo siue nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur; sua tamen scauitate & voluntario impetu in asidua delicta & in errores ruunt. idq. ipsū ut ea ratione fiat naturalis illa & necessaria rerū consequentia efficit, quae fatum vocatur. est enim genere ipso quasi fatale & consequens, ut mala ingenia peccatis & erroribus non

pacent. huius deinde rei exemplo non hercle nimis alienè neque illepide utitur. sicut, inquit, lapidem cylindrum si per spatia terra prona atque deruta iacias, causam quidem ei & initium precipitantia feceris; mox tamen ille praeceptis voluitur, non quia tu id iam facis, sed quoniam ita sese modus eius & formæ volubilitas habet: scordo & ratio & necessitas fati genera ipsa & principia causarum mouet; impetus verò consiliorum mentiumque nostrarum, actionesque ipsas, voluntas cuiusque propria & animorum ingenia moderantur. Infert deinde verba hæc, his, quæ dixit, congruentia. Διὸ γὰρ οἱ Πυθαγορείων οὕτως εἴρηται,

Γνώση δ' ἀνθρώπους αὐδαίρετα πῆματ' ἔχοντας.
 οἷς τῆς βλαβῶν ἐχέουσιν παρ' αὐτοῖς νομίνων, καὶ κατ' ὅρ-
 μὴν αὐτῶν, ἀμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κα-
 τὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν. Propterea negat o-
 portere ferri audiri que homines aut nequam aut ignavos
 & nocentes & audaces; qui, cum in culpa & in male-
 ficio reuicti sunt, perfugiunt ad fati necessitatem, tam-
 quam in aliquod Fati asylum; & quæ pessimè fecerunt,
 ea non suæ temeritati sed fato esse attribuenda dicunt. pri-
 mus autem Homerus sapientissimus & antiquissimus
 poetarum dixit in hisce versibus:

Ὀ πόποι, οἷον δὲ νῦν θεοῖς βροτὶ αἰπόωνται.

Εξ ἡμέων γὰρ πασι κακ' ἐμμεναι. οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ

Σπῆσιν ἀταδ' ἀλίσσιν ὑπὲρ μῦρον ἀλγὶ ἔχουσι π.

itaque M. Cicero in libro, quem de fato conscripsit, cum
 questionem istam diceret obscurissimam esse & impli-
 catissimam; Chrysippum quoque philosophum non expe-
 disse se in ea refert, his verbis. Chrysippus æstuans
 laboransque, quonam pacto explicet & fato om-
 nia fieri, & esse aliquid in nobis, intricatur hoc
 modo.

CAPVT III.

Historia sumta ex libris Tuberonis de serpente inusitatæ longitudinis.

Tubero in historiis scriptum reliquit, bello primo Pæ-
nico Asilium Regulum consulem, in Africa, ca-
stris apud Bagradam flumen positus, prælium grande atque
acre fecisse aduersus unum serpentem, illic stabulantem,
inusitata immanitate; eumque, magna totius exercitus
conflictione, ballistis atque catapultis diu oppugnatum:
eiusque interfecti corium longum pedes cætum & viginti
Romanis misisse.

CAPVT IIII.

Quid idem Tubero nouæ historiæ de Attilio
Regulo à Karthaginensibus capto litteris mā-
dauert, quid etiam Tuditanus super eodem
Regulo scripserit.

Quod satis celebre est de Attilio Regulo; id nuperri-
me legimus scriptum in Tuditanis libris: Regulum
captum, ad ea quæ in senatu Romæ dixit, suadens ne ca-
ptiuum cum Karthaginensibus permutarentur, id quoque
addidisse; venenum sibi Karthaginenses dedisse non præ-
sentarium, sed eiusmodi quod mortem in diem proferret;
eo consilio, ut viveret quidem tantisper quoad fieret per-
mutatio, post autem grassante sensim veneno cor tabes-
ceret. Eundem Regulum Tubero in historiis redisse Kar-
thaginem, nouisque exemplorum modis excruciatum à
Pænis dicit. In atras, inquit, & profundas tenebras
eum claudebant; ac diu post, ubi erat visus sol
ardentissimus, repente educebant & aduersus

ictus solis oppositum continebant, atque intendere in cælum oculos cogebant. palpebras quoque eius, ne conuiuere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant. *Tuditanus autem somno diu prohibitum atque ita vita priuatum refert. idque ubi Roma cognitum est; nobilissimos Pannorum captiuos liberis Reguli à senatu deditos, & ab iis in armario muricibus præfixo destitutos, eademque insomnia cruciatos interfisse.*

CAPVT V.

Quod Alfenus iurisconsultus in verbis veteribus interpretandis errauerit.

Alfenus iurisconsultus, Serui Sulpicii discipulus, rerumque antiquarum non incuriosus, in libro digestorum trigesimo & quarto, coniectaneorum autem secundo, In fœdere, inquit, quod inter populum Romanum & Karthaginienses factum est, scriptum inuenitur, vt Karthaginienses quotquot annis populo Romano darèt certum pondus argenti puri puti. quæsitumque est quid esset argentum purum putum. respondi ego, inquit, esse purum putum valde purum: sicut nouum nouicium dicimus & proprium propicium augere atque intendere volētes noui & proprii significationem. Hoc ubi legimus: mirabamur eandem affinitatem visam esse *Alfeno* puri & puti, quæ sit noui & nouicii. nam si esset puricium, tum sane videretur dici, quasi nouicium. id etiam mirum fuit, quod nouicium per augendi figuram dictum existimauit; cum sit nouicium non quod magis nouum sit, sed quod à nouo dictum inclinatumque sit. his ergo assentimus, qui putum esse dicunt à putando dictum; & ob eam causam primi syllaba

ba breui pronunciant, non longa; uti existimasse Alfenum videtur, qui à puro id esse factum scripsit. putare autem veteres dixerunt, vacantis ex quaque re ac non necessaria aut etiam obstantia. & aliena auferre & excidere, & quod esse utile ac sine vitio videretur, relinquere. sic namque arbores & vites, & sic etiam rationes putari dictum. verbum quoque ipsum puro, quod declaranda sententia nostra causa dicimus, non signat profecto aliud quam id agere nos in re dubia obscuraque, ut, decisis amputatisque falsis opinionibus, quod videatur esse verum & integrum & incorruptum, retineamus. argentum ergo in Karthaginensi fœdere putum dictum esse, quasi exputatum, excortumque, omnique aliena materia carens; omnibusque ex eo vitis detractis emaculatum & candefactum. scriptum est autem purum putum non in Karthaginensi solum fœdere; sed tum in multis aliis veterum libris, tum in *Q.* quoque Ennii tragœdia, qua inscribitur Alexander, & in satyra *M. Varronis*, qua inscripta est *Δὲς πᾶσις οἱ γέροντες*.

CAPVT VII.

Temere ineptique reprehensum esse à Iulio Higino Virgiliū quoddam præpetes Dædali pennas dixit; atque inibi quid sint aues præpetes, & quid illæ sint aues, quas Nigidius inferas appellauit.

Dædalus, ut fama est, fugiens Minœia regna Præpetibus pennis ausus se credere cælo. In his Vergilij verbis reprehendit Higinus, præpetibus pennis, quasi improprie & inscite dictum. nam præpetes, inquit, aues ab auguribus appellantur, quæ aut opportune præuolant, aut idoneas sedes capiunt. non

apte igitur usum verbo augurali existimauit in Dadali volatu nihil ad augurū disciplinam pertinēte. sed Higinus nimis Herclē ineptus est, cum quid præpetes eßent se scire ratus est; Vergilium autem & Cn. Mattium doctum virum ignorasse. qui in septimo Iliadis, victoriam volucrem, præpetem appellauit hoc versu;

Dum det vincenti præpes victoria palmam.
Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in annalibus, non pennas Dadali præpetes, sed longe diuersitas; inquit;

----- Quid

Brundisiū pulchro præcinctū præpete portus?
& si vim potius naturamque verbi considerasset, neque id solum quod augures dicerent inspexisset; veniam prorsus poetis daret similitudine ac translatione verborum non significatione propria utentibus. nam quoniam non ipsa tantum aues quæ prosperius prauolant, sed etiam loci, quos capiunt, qui idonei felicesque sunt, præpetes appellantur; id circo Dadali pennas præpetes dixit: quoniam ex locis in quibus periculum metuebat in loca tutiora peruenerat. locos porro præpetes & augures appellant; & Ennius in annalium primo dixit,

Præpetibus hilares sese pulchrisque locis dant.
auiibus autem præpetibus contrarias aues inferas appellari Nigidius Figulus in libro primo augurii priuati ita dicit. Discrepat dextra, sinistra; præpes infera. ex quo est coniectare præpetes appellatas, quæ altius sublimiusque volitent; cū differre a præpetibus Nigidius inferas dixerit. Adolescens ego Roma, tum cum etiā ad grammaticos itarem, audiui Apollinarem Sulpicium, quem in primis sectabar, cum de iure augurio quæretur & mentio præpetum auium facta esset, Eruio Claro præfecto urbi dicere, præpetes sibi videri esse

alites, quas Homerus τανυπέρυγας appellauerit. quoniam istas potissimum augures spectarent, quae ingentibus alis patula atque porrecta praeuolarent. Atque ibi hos Homeri versus dixit.

Τὺν δ' οἰωνοῖσι τανυπέρυγας καλῶεις

Πεῖ δισσάει, ἥ δ' ἔτι μετατρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω.

CAPUT VII.

De Acca Larentia & Caia Tarratia, deque origine sacerdotii fratrum Arualium.

Acca Larentia & Caia Tarratia, siue illa Fufetia est, nomina in antiquis annalibus celebra sunt. earum altera post mortem, Tarratia autem uiua amplissimi honores a populo Romano habiti sunt. & Tarratiam quidem virginem uesta fuisse lex Horatia testis est, quae super ea ad populum lata. qua lege ei plurimi honores fiunt. inter quos, ius quoque testimonii dicendi tribuitur; testabilisque una omnium feminarum ut sit datur. Id uerbum est ipsius legis Horatiae. contrarium est in XII. tabulis scriptum. IMPROBUS, INTESTABILIS.

Q. ESTO. praeterea si quadraginta annos nata sacerdotio abire ac nubere uoluisses, ius ei potestasque exaugurandi atque nubendi facta est, munificentia & beneficii gratia, quod campum Tiberinum siue Martium populo Romano condonasset. sed Acca Larentia corpus in uulgus dabat: pecuniamque emeruerat ex eo quaestu uerberem. ea testamento, ut in Antiatum historia scriptum est, Romulum regem, ut quidam alij tradiderunt, populum Romanum bonis suis heredem fecit. ob id meritum a flamine Quirinali sacrificium ei publice fit: & dies e nomine eius in fastos additus. Sed Sabinus Massurius in primo Memorialium secutus quosdam historia scriptores, Accam

Accam Larentiam Romuli nutricem fuisse dicit. Ea, inquit, mulier ex duodecim filiis maribus vnū morte amittit, in illius locum Romulus Accæ Larentiæ sese filium dedit; seque, & ceteros eius filios fratres artuales appellauit, ex eo tempore collegiū mansit fratrum artualium numero duodecim. cuius sacerdotii insigne est spicea corona & albæ infulæ.

CAPVT. VII.

Notata quædam de Alexandro & de P. Scipione memoratu digna.

Appion Græcus homo, qui Plistonices est appellatus, facili atque alacri facundia fuit. is cum de Alexandri regis laudibus scriberet, Victi, inquit, hostis uxore facie inclusa mulierem vetuit in conspectū suum deduci; ut eam ne oculis suis quidem contingeret. lepida igitur quaestio agitari potest, utrum videri cotinentiorem par sit, Publiūmne Africanum superiorem, qui, Karthaginē ampla ciuitate in Hispania expugnata, virginem tempestiuam, forma egregia, nobilis viri Hispani filiam, captam perductamque ad se patri inuiolatam reddidit; an regem Alexandrum, qui Darij regis uxorem eandem eiusdemque sororem prælio magno captam, quam esse audiebat exsuperanti forma, videre noluit, perducique ad sese prohibuit. sed hanc utramque declamatiunculam super Alexandro & Scipione celebrauerint, quibus abunde & ingenij & otij & verborum est. nos satis habebimus, quod ex historia est, id dicere; Scipionem iustum verōne an falso incertum; fama tamen, cum esset adolescens, haud sincera fuisse, & præpemodum concupiscentis hysce versus a Cn. Manio poeta in eum scriptos esse;

Etiam qui res magnas manu sæpe gessit glorioſes

Cuius facta viua nunc vigent; qui apud gentes solas

Præſtat: cum ſuus pater cum pallio vno ab amica abduxit.

His ego verſibus credo adductum Valerium Antiatem aduerſum ceteros omnes ſcriptores de Scipionis moribus ſenſiſſe; & eam puellam captiuam non redditam patri ſcripſiſſe, contra quam nos ſupra diximus, ſed retentam à Scipione atque in deliciis amoribusque ab eo uſurpatam.

C A P V T IX.

Locus exemptus ex annalibus L. Piſonis hiſtoriæ & orationis lepidiſſimæ.

Quod res videbatur memoratu digna; quam feciſſe Cn. Flauium Annij filium adilem curulem L. Piſo in tertio annali ſcripſit, ea que res perquam pure & venuſte narrata à Piſone: locum iſtum totum hinc ex Piſonis annali compoſuimus. Cn. inquit, Flavius patre libertino natus ſcriptum faciebat: iſque in eo tempore ædili curuli apparebat, quo tempore ædiles ſubrogantur: eumque pro tribu ædilem curulem renuntiauerunt. at ædilis, qui comitia habebat, negat accipere; neque ſibi placere, qui ſcriptum faceret, eum ædilem fieri. Cn. Flavius Annij filius dicitur tabulas poſuiſſe; ſcriptu ſeſe abdicariſſe: iſque ædilis curulis factus eſt. idem Cn. Flavius Annij filius dicitur ad collegam veniſſe viſere ægrotum: &, in conclauem poſtquam introiuit, adoleſcentes ibi compla-

res nobiles sedebant contemnentes eum: assurgere ei nemo voluit. Cnæus Flavius Annii filius ædilis id arripit. sellam curulem iussit sibi afferri. eam in limine apposuit, nequis illorum exire posset; utique si omnes inuicti viderent sese in sella curuli sedentem.

CAPVT X.

Historia super Euclide Socratico; cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adolescentes suos solitus est ad philosophiam gnauiter sectandam.

Philosophus Taurus, vir memoria nostra in disciplina Platonica celebratus, cum alijs bonis multum salubribusque exemplis hortabatur ad philosophiam capefendam; tunc vel maxime ista re animos iuuenum exercebat, Euclidem quam dicebat Socraticum factitauisse. Decreto, inquit, suo Athenienses cauerant, ut, qui Megaris ciuis esset, si intulisse Athenas potestatem prehensus esset, ea res ei homini capitalis esset. tanto Athenienses, inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarensium. tum Euclides, qui indidem Megaris erat, quique ante id decretum & esse Athenis & audire Socratem cõsueuerat, postquã id decretum sanxerunt, sub noctem, cum aduelperasceret, tunica longa muliebri indutus & pallio versicolore amictus, & caput rica velatus è domo sua Megaris Athenas ad Socratem cõmeabat, ut vel noctis aliquo tempore cõsiliorum sermonumque eius fieret particeps: rursusq. sub lucem milia passuum paulo amplius

m ij

viginti, eadem veste illa tectus redibat. at nūc, in-
quit, videre est philosophos vltro currere vt do-
ceant ad fores iuuenum diuitem; eosque ibi se-
dere atque operiri prope ad meridiem, donec
discipuli nocturnum omne vinum edormi-
ant.

CAPVT XI.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ
libuit meminiss., ad officium grauitatis digni-
tatisque vitæ decentiæ.

Cum inquinatissimis hominibus non esse conuicio
desertandum, neque in maledictis aduersus im-
pudentes & improbos velitandum, quia tantisper simi-
lis & compar eorum fias dum paria & consimilia dicas
atque audias, non minus ex oratione Q. Metelli Nu-
midici sapientis viri cognosci potest, quàm ex libris &
disciplinis philosophorum. verba hæc sunt Metelli ad-
uersus Cn. Manlium tribunum plebei, à quo apud po-
pulum in concione laceßatus iactatusque fueras dictis
petulantibus. Nunc quod ad illum attinet, Qui-
rites, quoniam se ampliorem putat esse, si se
mihi inimicum dictitauerit, quem ego mihi
neque amicum recipio neque inimicum res-
picio, in eum ego non sum plura dicturus.
nam eum indignissimum arbitror, cui à viris
bonis benedicatur; tum ne idoneum quidem
cui à probis maledicatur. nam si in eo tempore
huiuscemodi hominūculum nomines, in quo pæ-
nire non possis; maiore honore quam contu-
melia afficias.

CAPVT XII.

Quod neque *testamentum*, sicuti Seruius Sulpicius existimauit; neque *sacellum*, sicuti C. Trebatius, duplicia verba sunt, sed ei *testatione* alterum productum alterum à sacro diminutum.

Seruius Sulpicius iureconsultus, vir ætatis suæ doctissimus, in libro de sacris detestandis secundo, quæ ratione adductus *testamentum* verbum esse duplex scripserit, non reperio. nam compositum esse dixit à mens contestatione. quid igitur calceamentum, quid paludamentum, quid pauimentum, quid vestimētum, quid alia mille per huiusmodi formam producta? etiamne ista omnia composita dicemus? obrepisse ducem videtur Seruius, vel si quis alius est qui id prior dixit, falsa quidem sed non abhorrens neque incōcinna quasi mentis quedam in hoc vocabulo significatio. sicut hercle C. quoque Trebatio eadem concinnitas obrepfit. nam in libro de religionibus secundo, Sacellum est, inquit, locus parvus deo sacratu cum ara. deinde addit verba hæc. Sacellum ex duobus verbis arbitror compositum sacri & cellæ; quasi sacra cella. hoc quidē scripsit Trebatius. sed quis ignorat sacellum & simplex verbum esse & non ex sacro & cella copulatum, sed ex sacro diminutum?

CAPVT XIII.

De quæstiunculis apud Taurum philosophū in conuiuio agitatis, quæ symposiacæ vocantur.

ms ij

Festitatum obseruationumque hoc Athenis est ab iis, qui erant philosopho Taurō iunctiores. cum domum suā nos vocaret, ne omnino, ut dicitur, immunes & asymboli veniremus, coniectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum sed argutias questionum. unusquisque igitur nostrum commentus paratusque ibat quod quæretet: eratque initium loquendi edundi finis. quærebantur autem non graua nec reuerenda, sed eubumina quædam lepida & minuta & florentem vino animum lacescentia. quale hoc ferme est subtilitatis ludicra, quod dicam, quæsitum est quando moriens moreretur; cum iam in morte esset, an tum etiam cum in vita foret: & quando surgens surgeret; cum iam stare, an tum etiam cum sederet: & , qui artem disceret, quando artifex fieret; cum iam esset, an tum cum etiam non esset. utrum enim horum dices; absurde atque ridicule dixeris: multoque absurdius esse videbitur, si aut utrumque esse dicas aut neutrum. sed ea omnia cum captiones esse quidam fusiles & inanes dicerent: Nolite, inquit Taurus, hac quasi nugarum aliquem ludum aspernari. grauiusimi philosophorum super hac re scripserunt: & alij moriendi verbum atque momentum manente adhuc vita dici atque fieri putauerunt; alij nihil in eo tempore vitæ reliquerunt; totumque illud, quod mori dicitur, morti vindicauerunt. item de ceteris simulibus in diuersa tempora & in contrarias sententias disceſserunt. Sed Plato, inquit, poster neque vitæ id tempus neque morti dedit; idemque in omni consimilium rerum disceptatione fecit. vidit quippe utrumque esse pugnans; neque posse ex duobus contrariis altero manente alterum constitui: questionemque fieri per diuersum inter sese finium mortis & vitæ coherensiam: & idcirco peperit ipse expressitque aliud

quoddam nouum in confinio tempus ; quod verbis propriis atque integris τὸ ἐξαίρετον εὖ αἶν appellauit : idque ipsum ita, uti dico, inquit, in libro cui Parmenides titulus est, scriptum ab eo reperietis : τὸ ἐξαίρετον τὸ γὰρ ἐξαίρετον τοιούτῳ πείρα σημαίνειν, οἷς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἐκείνους. tales apud Taurum symbola, taliaque erant secundarum mensarum, ut ipse dicere solitus erat, τὰ γήματα.

CARVT XIII.

Pœniendis peccatis tres esse rationes à Philosophis attributas; & quamobrem Plato tantum duarum ex his meminert.

Pœniendis peccatis tres esse debere causas existimatum est. una est, quæ πονηρία, vel κόλασις, vel παρὰ νου αἰνεσις dicitur; cum pœna adhibetur castigandi atque emendandi gratia, ut is, qui fortuito deliquit, attentior fiat correctiorque. altera est, quam ἡ, qui vocabula ista curiosius diuiserunt, πικρία appellans, ea causa animaduertendi est, cum dignitas auctoritatisque eius, in quem est peccatum, tuenda est, ne prætermissa animaduersio contemptum eius pariat & honorem leuet: ideoque id ei vocabulum & conseruatione honoris factum putant. tertia ratio vindicandi est, quæ παρὰ δεινύμα à Græcis nominatur, cum pœnitio propter exemplum est necessaria; ut ceteri similibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognitæ pœna deterreantur. idcirco veteres quoque nostri exempla pro maximis grauissimisque pœnis dicebant. quando igitur aut spes magna est, ut is, qui peccauit, citra pœnam ipse sese ultero corrigat; aut spes contra nulla est emendari eum posse & corrigi; aut iactantia dignitatem, in qua peccatum est, metus non necesse est; aut non id peccatum est, cuius exem-

plō necessario metu succurrendum sit: tum, quicquid ita delictum est non sane dignum esse imponenda pœna studiū visum est. His tres ulciscendi rationes & philosophi alij plurifariam & noster Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis composuit, scriptas reliquit. Plato autem ipse verbis apertis duas solas esse pœnitiendi causas dicit: unam; quam primo in loco propter corrigendum, alteram, quam in tertio propter exempli meritum posuimus. Verba sunt hæc Platonis in Gorgia: *ποσὴν αἰὲν τὴν αὐτὴν, τὴν δὲ πτωρίαν ὄντι καὶ ἄλλοις ὁρῶντις πτωρίαν ἢ βελτίονι γίνεσθαι, καὶ ἐνὶ αἰσῶνι. ἢ ὡς ἀλλοις γίνεσθαι. ἵνα ἄλλοι ὁρῶντες παύσονται καὶ αὐτοὶ πύργοι. ποσὴν αἰὲν βελτίονι γίνονται.* in hisce verbis facile intelligas πτωρίαν Platonem dixisse, non ut supra scripsi quosdam dicere, sed ita ut promisce dici solet, pro omni pœnitione, an ne autem quasi omnino parvam & contemtu dignam praterierit pœna sumēda causam propter tuendam lesi hominis auctoritatem, an magis, quasi ci, quam dicebat, rei non necessariam pratermisisset, cum de pœnis, non in vita neque inter homines, sed post vita tempus capiendis scriberet, ego in medium relinquo.

CAPVT XV.

De verbo, quiesco, an e littera corripi an produci debeat.

Amicus noster homo multi studii atque in bonarum disciplinarum opere frequens verbum, quiescit, v'sitate, e, littera correpta dixit. alter item amicus homo in doctrinis, quasi in prestigiis, mirificus, communiumque vocum respuens nimis & fastidiens, barbare eum dixisse opinatus est; quoniam producere debuisset non corrumpere. nam, quiescit, ita oportere dici pradicauit, ut ca-

lescit, nitescit, stupescit, atque alia huiusmodi multa. id etiam addebat, quod, quies, e, producta non brevis diceretur. noster autem, qua est omnium rerum verecunda modicritate, ne si *Ælii* quidem, *Cincij*, & *Satyrj* dicendum ita censuissent, obsecuturum sese fuisse ait contra perpetuam *Latina* lingua consuetudinem: neque se tam insignitè locuturum, absque inauditaque ut diceret. litteras autem super hac re fecit inter exercitia quadam ludica: & quiesco, non esse his simile, quæ supra posui, nec à quiete dictum, sed ab eo quietem; Græcæque vocis ἡσυχία & ἡσυχον Ionice à verbo ἡσυχῶ & modum & originem verbum illud habere, demonstravit: rationibusque haud sane frigidis docuit, quiesco, e, littera longa dici non convenire.

CAPVT XVI.

Notatum verbum, deprecor, à poeta *Catullo* inusitate quidem sed apte positum & propriè: deque ratione eius verbi: exemplisque veterum scriptorum.

Eiusmodi quispiam qui tumultuariis & modicis lingue exercitationibus ad famam se facundia permiserat, neque orationis *Latina* usurpationes veras didicerat, cum in *Lycio* forte vespere ambularemus, ludo ibi & voluptati nobis fuit. nam cum esset verbum, deprecor, doctiuscule positum in *Catulli* carmine; quia id ignorabat, frigidissimos versus esse dicebat, omnium quidem meo iudicio venustissimos, quos subscripsi.

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet unquam

De me *Lesbia*: me dispeream nisi amat.

Quo signo? quasi non totidem mox deprecor
illi

Affidue. verum dispeream nisi amo.

deprecor hoc in loco vir bonus ita dictum esse putabat, ut plerumque à vulgo dicitur; quod significat valde precor & oro & supplico. in quo, de, præpositio ad augendū & cumulandum valet. quod si ita esset; frigidi sane versus forent. nunc enim contrā omnino est. nam, de, præpositio, quoniam est anceps, in vno eodemque verbo diuersitatem significationis capit. sic enim, deprecor, à Catullo dictum est, quasi detestor, vel execror, vel depello, vel abominor. contrā autē valet, cum Cicero pro P. Sylla ita dicit. Quam multorum hic vitam à Sylla deprecatus. item in dissuassione legis agraria. Si quid deliqueto; nullæ sunt imagines quæ me à vobis deprecantur. Sed neque solus Catullus ita isto verbo usus est. pleni adeo sunt libri veterum similis in hoc verbo significationis. ex quibus unum & alterum, quæ suppetierant, apposui. Q. Ennius in Erechtheo non longe secus dixit quàm Catullus.

Quibus nunc, inquit, ærumna mea libertatem paro,

Quibus seruitutem mea miseria deprecor.

significat abigo & amolior vel prece adhibita vel quo alio modo. item Ennius in Cresphonte;

Ego cum meæ vitæ parcam; letum inimico deprecor.

Cicero in libro sexto de republica ita scripsit. Quod quidem eo fuit maius, qui cum causâ pari collegæ essent non modo inuidia pari non erant, sed etiā Claudii inuidiam Gracchi caritas deprecabatur. hic quoque item non est valde precabatur, sed quasi propulsabat inuidiam. quod Græci propinqua significatione παρατρεφαι dicunt. Item pro M. Licinio consimiliter Cicero verbo isto utitur. Quid, inquit, huic homini

facias? nonne concedas interdum vt excusatione
 Aulicæ summæ improbitatis odium deprecetur? *item in Verrem actionis secunda primo*; Nunc vero quid faciat Hortentius? auaritiæne crimina frugalitatis laudibus deprecetur? an hominem flagitiosissimum libidinosisimum nequissimumque defendat? Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, querens veniam quod & malediceret ei palam responderetque & recusaret detestareturque assidue; & tamen eam penitus deperiret.

CAPVT XVII.

Quis omnium primus libros publice præbuerit legendos; quantumque numerus fuerit Athenis ante cladem Perlicas librorum in bibliothecis publicorum.

Libros Athenis disciplinarum liberalium publice ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus: deinceps studiosius accuratiusque ipsi Athenienses auxerunt. sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcem incensa abstulit asportauitque in Persas. hos porro libros vniuersos multo post tempestatibus Seleucus rex, qui Nicator appellatus, referendos Athenas curauit. ingens postea numerus librorum in Ægypto a Ptolemæo regibus vel conquisitus vel confectus est ad milia fermè voluminum septingenta, sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non spontè neque opera consultâ, sed à milibus forte auxiliariis incensa sunt.

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
SEPTIMVS.

CAPVT I.

Admiranda quædam de P. Africano superiore
ex annalibus sumta.

Qvod de Olympiade Philippi regis uxore, Ale-
xandri matre, in historia Græca scriptum est;
idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior
Africanus appellatus est, memoria datum
est. nam & C. Oppius & Iulius Higinus, alique, qui
de vita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu
sterilem existimatam tradunt; Publium quoque Scipio-
nem, cum quo nupta erat, liberos desperauisse. postea in
cubiculo atque in lecto, cum absente marito cubans sola ob-
dormisset, visum repente iuxta eam cubare ingentem an-
guem; eumque, iis qui viderant territis & clamantibus,
elapsum inueniri nequisse: id ipsum P. Scipionem ad haru-
spices retulisse: eos, sacrificio facto, respondisse fore ut libe-
ri generentur: neque multis diebus post, quam ille anguis
in lecto visus est, mulierem concepisse: concepti fetus signa
atque sensum pati: exinde mense decimo peperisse; natum-
que esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Hannibalem
& Karthaginenses in Africa bello Pœnico secundo vi-
cit. Sed & cum impendio magis ex rebus gestis quam ex
illo ostento virum esse virtutis diuina creditum est. Id etiã
dicere haud piget, quod idem illi, quos supra nominavi,
litteris mandauerint Scipionem hunc Africanum solita-

transisse noctis extremo, prius quam dilucularer, in capitolium ventitare, ac iuberi aperire cellam Iouis, atque ibi solum diu demorari quasi consultantem de republica cum Iove; adituosque eius templi saepe esse demiratos, quod solum id temporis in capitolium ingredientem caties semper in alios saevientes neque latrarent cum neque incurrerent. Huius vulgi de Scipione opiniones confirmare atque approbare videbantur dicta factaque eius pleraque amittenda. ex quibus est unum huiusmodi. Assidebat oppugnabatque oppidum in Hispania. situ, mœnibus, defensoribus validum & mœnitum, re etiam cibaria copiosum: nullaque eius potius spei erat. & quodam die sui in castris sedens dicebat: atque ex eo loco id oppidum procul videbatur. tum è militibus qui in iure apud eum stabant, interrogavit quispiam ex more in quem diem locumque vadimonium promitti iuberet. & Scipio manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens Perendie, inquit, sese sistant illo in loco. atque ita factum. die tertio, in quem vadari iusserat, oppidum captum est: eodemque die in arce eorum oppidi sui dixit.

CAPUT II.

De Casellii Vindicis pudendo errore; quem offendimus in libris eius, quos inscripsit Antiquarum Lectionum.

Turpe erratum offendimus in illis celebratissimis commentariis Lectionum antiquarum Casellii Vindicis, hominis Herclè pleraque haud indigentis, quod ornatum multos fugit, quamquam multa in Casellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. scripsit autem Casellius Q. Ennium in tertio decimo libro annalium, cor, dixisse masculino genere. verba Casellii subiecta sunt.

Masculino genere, cor, ut multa alia, enuntiavit Ennius. nam in tertio decimo annali, quem cor, dixit, adscripsit deinde versus Ennii duos:

Hannibal audaci cum pectore dehortatur
Ne bellum faciam; quem credidit esse meum
cor.

Antiochus est, qui hoc dicit, Asia rex, is admiratur et permouetur quod Hannibal Karthaginiensis bellum se facere populo Romano volentem dehortetur. hos autem versus Casellius sic accipit, tamquam si Antiochus sic dicat: Hannibal me ne bellum geram dehortatur. quod cum facit, aequalem cor putat habere me ei. quam stultum esse me credit, cum id mihi persuadere vult: hoc Casellius quidem. sed aliud longe Ennius. nam tres versus sunt non duo ad hanc Ennii sententiam pertinentes. ex quibus tertium versum Casellius non respexit.

Hannibal audaci cum pectore dehortatur
Ne bellum faciam; quem credidit esse meum
cor.

Suasorem summum & studiosum robore
belli.

horum versuum sensus atque ordo sic optior est. Hannibal ille audentissimus atque fortissimus, quem ego credidi (hoc enim est; cor meum credidit; proinde atque diceret, quem ego stultus homo credidi) fore summum suasorem ad bellandum, is me dehortatur, dissuadetque ne bellum faciam. Casellius autem forte παρὰ τὴν ὁμοίαν ἰστέον ἰστέον ἰστέον captus quem cor dictum putavit, et quam uacentis acuto legit, quasi ad cor referatur non ad Hannibalem. sed non fugit me, si aliquis sit tam inconditus, sic posse defendi cor Casellii masculinum; ut videatur tot-

zium versus sepe ratum atque diuise legendus, proinde quasi
 praeclara interruptis que verbis exclamet Antiochum; luo-
 forem summum! sed non dignum est eis, qui hoc di-
 xerint, responderi.

CAPVT III.

Quod Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehē-
 derit in M. Catonis oratione, quam pro Rho-
 diensibus in senatu dixit; & quid ad ea, quae
 reprehenderat, responderimus.

Ciuitas Rhodiensis & insula opportunitate & ape-
 rum nobilitate & nauigandi solertia naualibus-
 que victoriis celebrata est. ea Rhodiensis ciuitas, cum a-
 mica atque socia populi Romani foret, Persa tunc Philippa
 filio Macedonum rege, cum quo bellum populo Romano
 fuit, amico usa est: connixique sunt Rhodienses, legatio-
 nibus Romam saepe missis, id bellum inter eos componere.
 sed, ubi ista pacificatio perpetrari nequiuisset, verba à pleris-
 que Rhodiensibus in concionibus eorum ad populum facta
 sunt, ut, si pax non fieret, Rhodienses regem aduersus po-
 pulum Romanum adiutarent. sed nullum super ea re pu-
 blicum decretum factum est. At, ubi Perses victus ca-
 ptusque est, Rhodienses pertimere ob ea quae complu-
 ries in cœtibus populi acta dictaque erant: legatosque
 Romam miserunt, qui temeritatem quorundam popu-
 larium suorum deprecarentur; & fidem consiliūmq. pu-
 blicum expurgarent. legati postquam Romam venerunt,
 & in senatum intramissi sunt, verbisque suppliciter pro

causa sua factis è curia excesserunt: sententia rogari capta. cumque partim senatorum de Rhodiensibus quererentur, maleque eos animatos fuisse dicerent, bellumque eo illis faciendum censerent: tum M. Cato exsurgit; & optimos, fidissimosque socios, quorum opibus diripiendis possidendisque non pauci ex summatibus viris intenti infestique erant, defensum conseruatumque pergit; orationemque inclutam dicit, quæ & seorsum fertur inscriptaque est pro Rhodiensibus, & in quinto Originum libro scripta est. Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus sane quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum litterarumque veterum indoctus: eoque ab incunte atate liberallyter instituto adminiculatore & quasi administro in studiis litterarum Cicero usus est. sed profecto plus ausus est quam ut tolerari ignoscique possit. namque epistolam conscripsit ad Q. Axium familiarem patroni sui confidenter & nimis calide, in qua sibi met visus est orationem istam pro Rhodiensibus acri subtilique ingenio & iudicio percensuisse. ex ea epistola libitum forte nobis est reprehensiones eius quasdam attingere; maiore scilicet venia reprehensuri Tironem, quam tum ille reprehendit Catonem. culpauit autem primum hoc, quod Cato inrudite & ἀναρῶς, ut ipse ait, principio nimis insolenti nimisque acri & obiurgatorio usus sit; cum vereri sese ostendit ne patres, gaudio atque letitia rerum gestarum prospere de statu mentis suæ deturbati, non satis conspicerent; neque ad recte intelligendum consulendumque essent idonei. In principiis autem, inquit, patroni, qui pro reis dicunt, conciliare sibi & complacare iudices debent; sensusque eorum expectatione causæ suspensos rigentisque honorificis verecundisque sententiis commulcere; non iniuriis atque imperiosis minationibus cōfutare. ipsum deinde prin-

cipium

scriptum apposuit; cuius verba hæc sunt. Scio solere ple-
 risque hominibus rebus secundis atque prolixis
 atque prosperis animum excellere, superbiam
 atque ferociam augescere atque crescere. quod
 mihi nunc magnæ curæ est, quia hæc res tam se-
 cunde processit, ne quid in consulendo aduersi
 eueniat, quod nostras secundas res confuter; ne-
 ve hæc lætitia nimis luxuriose eueniat. aduersæ
 res se domant & docent quid opus sit facto. se-
 cundæ res lætitia transuersum trudere solent à
 recte consulendo atque intelligendo. quo ma-
 iore opere edico-suadeoque uti hæc res aliquot
 dies proferatur, dū ex tanto gaudio in potestate
 nostrā redeamus. *qua deinde Cato iuxta dicit, ea, in-*
quit, confessionē faciunt nō defensionē; neq. pro-
pulsionem trāslutionēve criminis habēt, sed
cum pluribus alijs communicationem. quod sci-
 licet nihil ad purgandum est. atque etiam, *inquit,*
insuper profitetur Rhodienses, qui accusaban-
tur quod aduersus populum Romanum regi ma-
gis cupierint fauerintque, id eos cupisse atque
fauisse vtilitatis suæ gratia; ne Romani, Persa
quoque rege victo, ad superbiam ferociamque &
immodicum modum insolerent. eaque ipsa ver-
ba ponit, ita uti infra scriptum est. Atque ego quidem
 arbitror Rhodienses noluisse nos ita depugnare
 uti depugnatum est; neque regem Persen vicisse;
 non Rhodienses id modò voluere, sed multos
 populos ac multas nationes idem noluisse arbi-
 tror. atque haud scio an partim eorum fuerint,
 qui non nostræ contumeliæ causa id noluerint
 euenire; sed enim id metuere, si nemo esset ho-
 mo quem vereremur & quicquid luberet face-

reinus; ne sub solo imperio nostro in seruitute nostra essent. libertatis suæ causa in ea sententia fuisse arbitror. atque Rhodienses tamen Persen publice nunquam adiuuare. cogitate quanto nos priuatim cautius facimus. nam vnusquisque nostrum, si quis aduersus rem suam quid fieri arbitratur, summa vi contrà nititur, ne aduersus ea fiat. quod illi tamen perpeffi. Sed, quod ad principium reprehensum attinet; scire oportuit Tironem defensos esse Rhodienses à Catone sed ut à senatore & consulari & censorio viro, id, quod optimum esse publicum existimabat, suadente, non ut à patrono causam pro reis diceret. alia nãque principia cōducunt reos apud iudices defendēti, & clementiā misericordiāq; vndiq; indagāti; alia, cū senatus de republica cōsultitur viro auctoritate præstanti sentētiis quorundā iniquissimis permoto, & pro utilitatibus publicis ac pro salute sociorū grauius ac libere indignāti simul ac dolenti. quippe recte & utiliter in disciplinis rhetorū præcipitur iudices de capite alieno dōque causa ad sese non pertinenti cognituros, ex qua præter officium iudicandi nihil ad eos simul periculi vel emolumenti redundaturum est, conciliandos esse ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter & leniter existimationi salutique eius qui apud eos accusatus est. at cum dignitas & fides & utilitas omnium communis agitur, ob eamque rem aut suadendum quid vti fiat, aut fieri iam cæpro differendum est: tum qui se in huiusmodi principis occupat ut beniuolos benignosque sibi auditores paret, otiosam operam in non necessariis verbis sumit. iamdudum enim negotia periculāque ipsa rerum communia consiliis eos capiendis conciliant; & ipsi potius sibi exposcunt consultoris beniuolentiam. Sed quod ait confessum Catonem notuisse Rhodienses ita depugnari uti depugnatum est, neque regem

Persens à populo Romano vinci, atque id cum dixisse non Rhodienses modo sed multas alias quoque nationes voluisse, sed id nihil ad purgandum extenuandumve crimen valere; iam hoc primum Tiro improbe mentitur. verba ponit Catonis; & aliis tamen cum verbis calumniatur. non enim Cato confitetur Rhodienses noluisse victoriam esse populi Romani, sed sese arbitrari dixit id eos noluisse: quod erat proculdubio suae opinionis professio, non Rhodiensium culpā confessio. in qua re, ut meum quidem iudicium est, non culpa tantum vacat, sed dignus quoque laude ammirationeque est; cum & ingenue & religiose dicere visus est contra Rhodienses quod sentiebat, & parva sibi veritatis fide ipsum illud tamen, quod contrarium putabatur, flexit & transtulit; ut eos idcirco vel maxime aequum esset acceptiores carioresque fieri populo Romano, quod cum & utiles illi essent & vellent regi, nihil tamen adiuvandi eius gratia facerent. postea verba haec ex eadē oratione ponit. Ea nūc de repente tanta nos beneficia vltro citroque, tantā amicitiam relinquemus? quod illos dicimus voluisse facere, id nos priores facere occupabimus? hoc, inquit, entymema nequā & vitiosum est. respondere enim potuit; occupabimus certē: nam; si non occupauerimus, opprimemur; incidendūque erit in insidias à quibus ante nos non cauerimus. recte, inquit, hoc vitio dat Lucilius poeta Euripidi; quod, cum Polyphontes rex propterea se interfecisset fratrem diceret quod ipse ante consilium de nece eius cepisset, Merope fratris uxor hisce eum verbis eluserit.

Εἰ γὰρ σὺ ἐμαλυνῶς οὐ εἶς, κατεῖεν πόλις;

Χρὴ δὲ σὺ μέλλειν, ὥς χρόνος παρὲν δῆδεν.

At hoc enim, inquit, plane stultitia plenum est, eo consilio atque ea fini facere velle aliquid, vti nunquam id facias quod velis. sed videlicet Tiro animum non advertit

non esse in omnibus rebus cauendis eandem causam; neque humana vita negotia & actiones & officia vel occupandi vel differendi vel etiam ulciscendi vel cauendi similia esse pugna gladiatoria. nam gladori, composito ad pugnandum, pugna hac preposita sors est, aut occidere si occupauerit, aut occumbere si cessauerit. hominum autem vita non tam iniquis neque tam indomitis necessitatibus circumscripta est, ut idcirco prior iniuriam facere debeas, quam, nisi feceris, pati possis. quod tantum aberat à populo Romano; ut saepe etiam in sese factas iniurias ulcisci neglexeris. post deinde usum esse Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honestis & nimis audacibus, ac non viri eius, qualis fuit, sed uafri ac fallaciosi & quasi Græcorum sophistarum sollertis. nā, cum obiiceretur, inquit, Rhodiensibus quod bellum populo Romano facere uoluissent, negauit pæne, & ignosci poposcit quia id non fecissent & si maxime uoluissent; induxisseque cum dicit quam dialectici epagogen appellant, rem admodum insidiosam & sophisticam, neque ad veritatem magis quam ad captiones repertam; cum conatus sit exemplis decipientibus colligere consummareque, neminem, qui male facere uoluit, plecti æquum esse, nisi, quod factum uoluit, etiam fecerit. *verba autem ex ea oratione M. Catonis hæc sunt.* Qui acerrime aduersus eos dicit, ita dicit; hostes uoluisse fieri. Et quis tandem est qui nostrorum, quod ad sese attinet, æquum censeat quemquam pœnas dare ob eam rem, quod arguatur male facere uoluisse? nemo opinor. nam ego, quod ad me attinet, nolim. *deinde paulo infra ita dicit.* Quid nunc? & quæ tandem lex est tam acerba,

quæ dicat ; Si quis illud facere voluerit , mille nummis dimidium familiæ multa esto : Si quis plus quingenta iugera habere voluerit ; tanta pœna esto : Si quis maiorem pecudum numerum habere voluerit ; tantum damni esto . atqui nos omnia plura habere voluimus , & id nobis impune est. *postea ita dicit.* Sed si honorem non æquum est haberi ob eam rem , quod bene facere voluisse quis dicit neque fecit tamen ; Rhodiensibus tale erit , quod non male fecerunt , sed quia voluisse dicuntur facere. *His argumentis Tiro Tullius M. Catonem contendere & conficere dicit Rhodiensibus quoque impune esse debere, quod hostes quidem esse populi Romani voluissent, etsi maxime non fuissent. dissimulari autem non posse ait, quin paria & confimilia non sint plus quingenta iugera habere velle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit ; & bellum iniustum atque impium populo Romano facere velle : neque item inficiari posse, quin alia causa in premio sit alia in pœnis. nam beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neque ante remunerari, quam facta sint : iniurias autem imminentes præcauisse iustum est quam expectauisse. summa enim professio stultitiæ, inquit, est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere opperiri que, ut, cum admissa & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta sunt infecta fieri non possunt, pœniantur. hac Tiro in Catonem non nimis frigide neque sane inaniter. Sed enim Cato non nudam neque solitariam nec improtectam hanc epagogen facit : sed multis eam modis præfulcit, multisque aliis argumentis conuelat : & , quia non Rhodiensibus magis quam reipublica consultabat, nihil sibi dictu factique in eâ re turpe duxit, quin omnium sententiarum viâ firmatissimè ire socios niteretur. ac primam ea*

non incallide conquisiuit, quæ non iure natura aut iure gentium fieri prohibentur, sed iure legum rei alicuius mendenda aut temporis causa iussarum: sicut est de numero pecoris & de modo agri præfinito aut eiusmodi aliquo. in quibus rebus, quod prohibitum est fieri, per leges quidem non licet, velle id tamen facere, si liceat, inhonestum non est. atque eas res contulit seorsum, miscuitque cum eo quod neque facere neque velle per sese honestum est; tum deinde, ne disparilitas collationis evidens fieret, pluribus id propugnaculis defensas: neque tenues istas & enucleatas voluntatum in rebus illicitis reprehensiones, qualia in philosophorum otio disputantur, magnificat; sed id solum summa ope nititur ut causa Rhodiensium, quorum amicitiam retineri ex republica fuit, aut aqua iudicaretur, aut quidem certe ignoscenda: atque interim neque fecisse Rhodienses bellum neque facere voluisse dicit; interim autem facta sola censenda dicit atque in iudicium vocanda, sed voluntates nudas inanēsque neque legibus neque pœnis fieri obnoxias; interdum autem, quasi deliquisse eos concedat, ignosci postulat, & ignoscencias utiles esse rebus humanis docet; ac, nisi ignoscant, metus in republica rerum novarum mouet: sed animi contra si ignoscatur, conseruatum iri ostendit populi Romani magnitudinem. superbia quoque crimen, quod tunc præter cetera in senatu Rhodiensibus obiectum erat, mirifica & prope diuina responsionis figura elusit & eluit. verba adeo ipsa ponemus Catonis; quoniam Tiro ea prætermisit. Rhodienses superbos esse aiunt, id obiectantes quod mihi à liberis meis minime dici velim. sint sane superbi. quid id ad nos attinet? idne irascimini si quis superbior est quam nos? nihil prorsus hac compellatione dici potest neque grauius neque munusius aduersus ho-

mines superbissimos facta, qui superbiam in sese amarent, in alijs reprehenderent. praterca animadvertere est in tota ista Catonis oratione omnia disciplinarum rhetoriarum arma atque subsidia mota esse. sed non proinde ut in decursibus ludicris aut simulachris praeliorum voluptarijs fieri videmus; non, inquam, distincte nimis nimisque compse atque modulata res acta est. sed quasi in ancipiti certamine, cum sparsa acies est, multis locis Marte vario pugnatur: sic in ista tum causa Cato, cum superbia illa Rhodiensium famosissima multorum odio atque invidia flagraret, omnibus promiscè tuendi atque propugnandi modis usus est: & nunc ut optime meritos commendat; nunc, tamquam si innocentes purgaret, ne bona diuitiaque eorum expetantur, obiurgat; nunc etiam quasi sit erratum deprecatur; nunc ut necessarijs reipublica ostentat; nunc clementia nunc mansuetudinis maiorum, nunc utilitatis publica commonefacit. eaque omnia distinctius numerosiusque ac compertius fortasse dici potuerunt: fortius atque viuidius potuisse dici non videntur. inique igitur Tiro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulenta orationis aptis inter sese & coherentibus paruum quippiam nudumque sumpsit, quod obrectaret; tamquam non dignum M. Catone fuerit quod delictorum non perpetratorum voluntates tantum non censuerit pœniendas. Commodius autem erectiusque de his meis verbis, quibus Tullio Tironi respondi modo, existimabit iudiciũque faciet, qui & orationem ipsam Catonis totam acceperit in manus, & epistolam Tironis ad Ciceronem scriptam requirere & legere curauerit. ita enim nos sincerius exploratiusque vel corrigere poteris vel probare.

CAPVT IIIII.

Cuiusmodi seruos & quam ob causam Cælius Sabinus iuris ciuilis auctor pileatos venundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more maiorum venierint; atque idipsum, *sub corona*, quid sit.

Pileatos seruos venum solitos ire quorum nomine venditor nihil præstaret Cælius Sabinus iurisperitus scriptum reliquit. cuius rei causam esse ait, quod huiusmodi condicionis mancipia insignia esse in vendendo deberent, ut emtores errate & capti non possent; neque lex vendendi opperienda esset: sed oculis iam perciperent quodnam esset mancipiorum genus. sicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis inducta veniebant, & iccirco dicebantur sub corona venire. namque ut ea corona signum erat captiuorum venalium; ita pileus impositus demonstrabat eiusmodi seruos venum dari, quorum nomine emtori venditor nihil præstaret. est autem alia rationis huius opinio cur dici solitum sit captiuos sub corona venundari; quod milites, custodia causa, captiuorum venalium greges circumstarent: eaque circumstantio militum corona appellata sit. sed id magis verum esse, quod supra dixi, Cato quoque in libro, quem composuit de re militari, docet. verba sunt hæc Catonis. Ut populus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quam re male gesta coronatus veniat.

CAPVT V.

Historia de Polo histrione memoratu digna.

Histrius in terra Gracia fuit fama celebri; qui gestus & vocis claritudine & venustate ceteris antistabat. nomen fuisse aiunt Polum. tragædias poetarum nobilium scire atque assenerate actitauit. is Polus unice amatum filium morte amisit. eum luctum cum satis visus est eluxisse, rediit ad questum artis. in eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus gestare urnam quasi cum Orestis ossibus debebat. ita compositæ fabula argumentum est, ut veluti fratris reliquias ferens Electra compleret commisereturque interitum eius qui per vim extinctus existimatur. igitur Polus lugubri habitu Electra indutus ossa atque urnam ex sepulchro tulit filij, & quasi Orestis amplexibus opplenit omnia non simulachris neque imitamentis sed tactu atque lamentis veris & spirantibus. itaque cum agi fabula videretur, dolor actus est.

CAPVT VI.

Quid de quorundam sensuum naturali defectu Aristoteles scripserit.

Ex quinque his sensibus quos animantibus natura tribuit, visu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci ὄψιν, ἀκοήν, γῶσιν, ἀφῆν, ὀσφρησιν appellant, quædam animalium alia alio carent; & aut cæca natura gignuntur aut in ora inauritæve. nullum autem gigni animal Aristoteles dicit, quod aut gustus sensu careat aut tactus. verba ex libro eius, quem Θεὸς μὴ μὴν composuit, hæc sunt. τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ καὶ τὴν γῶσιν ἀδύνατον εἶναι, ἀλλὰ ἐν τῇ ἀτελείᾳ ζῶον.

CAPVT VII.

AN, *affatim*, quasi *admodum*, prima acuta pronuntiandum sit; & quædam itidem non incuriose tractata super aliarum vocum accentibus.

Annianus poeta, præter ingenij amœnitates, litterarum quoque veterum & rationum in litteris oppido quam peritus fuit; & sermocinabatur mira quadam & scita suauitate. ut *affatim*, ut, *admodum* prima acuta non media pronuntiabat; atque ita veteres locutos censebat. itaque se audiente Probum Grammaticum hos versus in Plauti *Cistellaria*, legisse dicit.

Potin' estu homo facinus facere strennum?

Aliorum est *affatim* qui faciant. sane ego

Me volo fortem perhiberier virum.

causamque esse huic accentui dicebat, quod, *affatim*, non essent due partes orationis, sed utraque pars in unam vocem coaluisset; sicuti in eo quoque, quod exaduersum dicimus, secundam syllabam debere acui existimabat; quoniam una non due essent orationis partes: atque ita oportere apud Terentium legi dicebat in his versibus.

In quo hæc discebat ludo exaduersum loco

Tonstrina erat quædam.

addebat etiam quod, ad, præuerbium tum ferme acueretur cum significaret *ἐπιταρῶν*, quam intentionem nos dicimus, sicuti *affabrè* & *admodum* & *approbè* dicuntur. cetera quidem satis commode Annianus. sed hanc particulam, ad, cum intentionem significaret acui putauit. non id perpetuum videtur. nam &, adpro- tus cum dicimus & adprimus & adprime; intentio

his in verbis demonstratur: neque tamen, ad, particula satis commode accentu acuto pronuntiatur. adprobus tamen, quod significat valde probus, non inficias eo quin primæ syllaba acui debeat. Cæcilus in comædia, quæ inscribitur TRIVMPHVS, vocabulo isto utitur.

Hierocles hospes est mihi adolescens adprobus.

num igitur in istis vocibus, quæ nos acui diximus, ea causa est quod syllaba insequitur natura longior, quæ non firmè patitur acui priorem in vocabulis syllabarum plurimum quam duarum? adprimus autem longe primum L. Liuius in Odyssæa dicit in hoc versu.

Ibi denique vir summus adprimus Patroclus. idem Liuius in Odyssæa præmodum dicit, quasi admodum. Parcenges, inquit, præmodum. quod significat supra modum; dictumque est quasi præter modum: in quo scilicet prima syllaba acui debuit.

CAPVT VIII.

Res vltra fidem tradita super amatore delfino & puero amato.

Delfinos Fæperios esse & amafios non modo historia veteres sed recentes quoque memoria declarant. nam & sub Cæsaribus, in Puteolano mari, ut Appion scriptum reliquit, & aliquot sæculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi quidam delfinorum cogniti compertique sunt. neque y amauerunt, quod sunt ipsi genus; sed pueros forma liberali in nauiculis fortè aut in vadis litorum conspectos miris & humanis modis arserunt. Verba subscripsi Appionis eruditi viri ex Aegyptiacorum libro quinto: quibus delfini amantis & pueri non abhorrentis consuetudines, ly-

sus, gestationes, aurigationes refert; eaque omnia sese ipsum multosque alios vidisse dicit. καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδον πρὶ Διχαρχίῳ διλρῖνα ἐρῶντα παῖδες, καὶ πρὸς παιδικῶ ἐκθονμῶν φωνῶν. ἀτὰρ οὖν καὶ πρὸς νηχόμῳ Θ' ο' ἐχθὺς ἀνεδίχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νεύων, καὶ τὰς ἀκύνδας πρὸς εἰδῶν, ἵνα μὴ τὸν ποδούμῳν χεῖρα ἀμύξειε, καὶ ἰππιδὸν πρὸς βελήκῳτα μέχρι διακοσίων ἀνῆλθα δάδων. ἐξελήτο δ' ἄρα ἡ Ρόμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία δειάσατο ἐχθρῶν νηχόμῳν καὶ ἐρώτων. Ad hac adiicit rem nō minime mirandam. Postea, inquit, idem ille puer delphico amemus morbo affectus obiit suam diem. at ille amans, ubi saepe ad litus solitum adnauit, & puer qui in primo vado aduentum eius opperiri consueuerat, nusquam fuit; desiderio tabuit exanimatusque est; & in litore iacens, inuentus ab his qui rem cognouerant, in sui pueri sepulchro humatus est.

CAPVT IX.

Ποψοῖ & momordi, pupugi, & cucurri, plerosque veterum dixisse, non vti postea receptum est dicere, per, e, aut per, u, litteram in prima syllaba positā, sed per, e, atque id Græcæ rationis exemplo dixisse: præterea notatū, quod viri non indocti neque ignobiles, à verbo descendendo non descendendi sed descendendi dixerunt.

Pοψοῖ, momordi, pupugi, cucurri, probabiliter dici videntur: atque ita nunc omnes fermè doctiores huiuscemodi verbis utuntur. sed Q. Ennius in Satyris, memorderit, dixit per, e, litteram, non momorderit. Meum, inquit, non est; at si me canis memorderit. item Laberius in Gallis. De integro patrimonio meo centum milia nummūm momordi. item idem Laberius in Coloratore. Itaque leui pruna percoctus

simul sub dentes mulieris veni, bis ter memordit.
item P. Nigidius de animalibus libro secundo. Serpens
 si memordit, gallina diligitur & opponitur. *item*
Plautus in Aulularia. Vt admemordit hominem.
sed idem Plautus in Trigeminis non præmordisse ne-
que præmemordisse dixit, sed præmordisse.

Ni fugissem, inquit, medium, credo, præmor-
 fisset.

item Atta in Conciliatrice. Vrsus se memordisse
 autumat. peposci quoque non poposci *Valerius*
Antias libro Annalium quadragesimo quinto scriptum
reliquit. Denique Licinius tribunus plebei per-
 duellionis eidiem dixit, & comitiis diem à Q.
 Marcio prætore peposcit. pepugero aque *Atta*
in Edilicia dicit. Sed si pepugero metuet. *Ælium*
quoque Tuberonem libro ad C. Oppium scripto occecur-
rerit dixisse Probus annotauit, & hac eina verba appo-
suit. Si generalis species occecurrit. *idem Probus*
Valerium Antiatem libro historiarum duodecimo spe-
ponderant scripsisse annotauit; verbaque eius hac po-
suit. Tib. Gracchus, qui quæstor C. Mancino in
 Hispania fuerat, & ceteri qui pacem speponde-
 rant. Ratio autem dictionum hac esse videri potest:
 quoniam Græci in quadam specie præteriti temporis, quod
 ἔφασις appellant, secundam verbi litteram in, e,
 plerumque vertunt, ἔφασις γὰρ παλαιῶν πεποίνης, λαλῶ
 λαλάτης, κρατὶ κακρότης, λαῶν λάλουης. Sic ergo mor-
 deo memordi, posco peposci, tendo tetendi,
 tango tetigi, pungo pepugi, spondeo spepondi,
 curro cecurri, tollo tetuli facis. sic & M. Tullius &
 C. Cæsar mordeo memordi, pungo pepugi, spon-
 deo spepondi, dixerunt. Præterea inueni à verbo scin-
 do *senili ratione non sciderat sed sefciderat dictum*

esse. L. Attius in Sotadicorum libro primo scelsiderat dixit. verba hæc sunt. Non ergo aquilâ ita, vti prædicant, scelsiderat pectus. * Ennius quoque & Valerius Antias, in libro historiarum septuagesimo quinto, verba hæc scripsit. Deinde funere locatio ad forum descendidit. Laberius quoque in Catulario ita scripsit.

Ego mirabar quomodo mamma mihi detce-
diderant.

CAPUT XI.

Vsfuscipio & copulate & recto vocabuli casu dicitur; ita pignoris capio coniuncte & eadem vocabuli forma dictum est:

VT hæc vsufuscipio dicitur copulato vocabulo, a, littera in eo tractim pronunciata; ita pignoris capio iuncte sunt partes, & producte dicebatur. verba Catonis sunt ex primo epistolicarum questionum. Pignoris capio ob æs militare, quod æs a tribuno ærario miles accipere debebat, vocabulum tecum sit. per quod satis dilucet hanc capionem posse dici, quasi hanc captionem, & in usu & in pignore.

CAPUT XI.

Neque leuitatem neque nequitiam ea significatione esse, quam in vulgi sermonibus dicuntur.

Leuitatem plerumque nunc pro inconstantia & multitudine dici audio, & nequitiam pro solertia & astutiaque. sed veterum hominum qui proprie atque integre locuti sunt leues dixerunt; quos vulgo nunc viles & nullo honore dignos dicimus; & leuitatem appellauerant proinde quasi lenitatem; & nequam hominem nulli rei neque frugis bonæ; quod genus Græci ferè δυνωτοὶ ἢ ἀκόλως οὐ ἢ ἀρετοὶ ἢ ἀρεστοὶ ἢ κακὰ πρὸς οὐ ἢ πῦρα

gōv dicunt. Qui exempla horum verborum requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inueniet ea in M. Tullij secūda Antonianarum. nam, cum genus quoddam sordidissimū vita atque victus M. Antonij idem demonstraturus esses; quod in caupona delitesceret, quod ad vespertū perpotaret; quod ore inuoluto iter faceres ne cognosceretur; hac & alijs eiusmodi cum in eum dicturus esses, Videte, inquit, hominīs leuitatem. tamquam prorsus ista dedecora hoc vitio in homine notarentur. at postea, cum in eundem Antonium probra quædā alia ludibriosa & turpia ingessisset, ad extremum hoc addidit. O hominem nequam! nihil enim magis proprie possum dicere. sed ex eo loco M. Tullij verba compluscula libuit ponere. At videte leuitatem hominis. cum hora diei decima ferè ad saxa rubra venisset, delituit in quadā cauponula; atque ibi se occultans perpotauit ad vespertū. inde citio celeriter ad urbem aduectus domum venit ore inuoluto. ianitor rogat, Quis tu? A Marco tabellarius. confestim ad eam, cuius causa venerat, deducitur; ei que epistolam tradit. quam illa cum legeret flens (erat enim scripta amatorie: caput autem litterarum hoc erat; sibi cum illa intima posthac nihil futurum; omnē se amorem abiēcisse illum, atque in hanc transfudisse) cum mulier fleret vberius; homo misericors ferre non potuit: caput aperuit: in collum inuasit. O hominem nequam. nihil enim magis propriè possum dicere. ergo vt te catamitum necopinatus cum ostendisses præter spem mulier aspiceret, idcirco urbē terrore nocturno, Italiā multorū dierū metu perturbasti: consimiliter Q. quoque Claudius in primo annalī, nequitia, appellauit luxū vitæ prodigum effusumq; in hisce verbis. Persuadēti quidā adoleſcēti

Lucano, qui apprimè summo genere gnatus erat, sed luxuria & nequitia pecuniam magnam consumserat. *M. Varro in libro de lingua Latina*, Vt ex nō & volo, *inquit*, nolo fit; sic ex ne & quicquam, media extrita syllaba, compositum est, nequam. *P. Africanus pro se contra Tib. Asellum de multa ad populum*. Omnia mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus sunt; malitia atque nequitia. vtrum defendis, malitiam, an nequitiam, an vtrumque simul? si nequitiam defendere vis; licet. sed tu in vno scorto maiorem pecuniam absumpsisti, quàm quanti omne instrumentum fundi Sabini in censum dedicauisti. ni hoc ita est; qui spondet mille nummum? sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ perdidisti atque absumpsisti in flagitiis. ni hoc ita est; qui spondet mille nummum? non vis nequitiam. agè. malitiam saltem defendes. sed tu verbis conceptis coniurauisti sciens sciente animo tuo: ni hoc ita est; qui spondet mille nummum?

CAPVT XII.

De tunicis chiridotis; quodd earum vsum P. Africanus Sulpicio Gallo obiecit.

Tunicis uti virum prolixis ultra brachia & usque in primores manus ac propè in digitos, Roma atque omnis in Latio indecorum fuit. ead tunicas Græco vocabulo nostri chiridotæ appellauerunt: feminisque solis vestem longè latèque diffusam decorem existimauerunt, ad vlnas erandque aduersus oculos prosegenda. viri autem Romani primo quidem sine tunicis toga sola amicti fuerunt; postea substrictas & breues tunicas citra humerum desinētes habebāt,

tes habebant, quod genus Græci dicunt ἐξοπισῆς. Hæc anti-
 quitate inductus P. Africanus Pauli F. vir omnibus bo-
 nis artibus atque omni virtute præditus P. Sulpicio Gallo,
 homini delicato, inter pleraque alia quæ obiectabat id quo-
 que probro dedit, quod tunicas uteretur manus totas ope-
 rientibus. verba sunt hæc Scipionis. Nam qui cotidie
 vnguentatus aduersum speculum ornetur, cuius
 supercilia radantur, qui barba volla femini utiq.
 subuolis ambulet, qui in conuiujs adolescentu-
 lus cum amatore cū chiridota tunica inferior ac-
 cubuerit, qui non modo vinosus sed virosus
 quoque sit; eum ne quisquam dubitet quin idem
 fecerit quod cinædi facere solent? Virgilius quoque
 tunicas huiusmodi, quasi femineas ac probrosas crimi-
 natur.

Et tunicæ, inquit, manicas & habent redimi-
 cula vittas.

Quintus quoque Ennius. Karthaginiensium tunicatam
 iuuentutem non videtur sine probro dixisse.

CA P V T XIII.

Quem classicum dicat M. Cato, quem infrà classem.

Classici dicebantur non omnes qui in classibus erant,
 sed prima tantum classis homines, qui centum &
 viginti quinque milia æris ampliùsve censi erant. infrà
 classem autem appellabantur secundæ classis ceterarum-
 que omnium classium, qui minore summa æris quàm su-
 pra dixi, censebantur. Hoc eo strictim notaui, quoniam in
 M. Catonis oratione, qua Voconiam legem suasisit, quæri so-
 let quid sit classicus, quid infrà classem.

CAPUT XIII.

De tribus dicendi generibus ; ac de tribus philosophis qui ab Atheniensibus ad senatum Romanum legati missi sunt.

ET in carmine & in soluta oratione genera dicendi probabilia sunt tria, quae Græci χαρακτήρας vocant, nominaque eis fecerunt apponi, ἀδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. nos, quem primum posuimus, vberem, vocamus, secundum gracilem, tertium mediocrem. vberi dignitas atque amplitudo est, gracili venustas & subtilitas ; medius in confinio est utriusque modi particeps. His singulis orationis virtutibus vitia agnata sunt pari numero ; quæ earum modum & habitum simulachris falsis ementiuntur. sic plerumque sufflati atque tumidi fallunt pro vberibus, squallentes & ieiuni dicti pro gracilibus, incerti & ambigui pro mediocribus. vera autem & propria huiusmodi formarum exempla in Latina lingua M. Varro esse dicit vbertatis Pacuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium. sed ea ipsa genera dicendi iam antiquitus tradita ab Homero sunt tria in tribus ; magnificum in Ulyxe & vbertum, subtile in Menelao & cohibitum, mixtum moderatumque in Nestore. animaduersa eadem tripartita varietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Romam ad senatum pop. R. legauerant impetratum, uti multam remitterent ; quam fecerant propter Oropi vastationem. ea multa fuerat talentum fere quingentum. erant isti philosophi Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus Critolaus Peripateticus. & in senatum quidem introducti interprete usi sunt Cecilio senatore. sed antè ipsi seorsum quoque quisque ostentandi gratia magno conuentu hominum dissertauerunt. tum admirationi

fuisse aiunt Rutilius & Polybius philosophorum trium sui cuiusque generis facundiam. violenta, inquiunt, & rapida Carneades dicebat, scita & seretia Critolaus, modesta Diogenes & sobria. unumquodque autem genus, ut diximus, cum castè pudicèque ornatur, fit illustrium; cum fucatur atque pralinitur, fit prestigiosum.

CAPVT XV.

Quàm seuerè moribus maiorū in fures vindicatum sit, & quid scripserit Mucius Scæuola super eo quod seruandum datum commendatumve esset.

Libet, in libro de duodecim tabulis secundo, acria & seuera iudicia de furtis habita esse apud veteres scripsit: idque Brutum solitum dicere, furti damnatum esse, qui iumentum aliorsum duxerat quam quo utendum acceperat; item qui longius produxerat, quam quem in locū petierat. itaque Q. Scauola in librorum, quos de iure civili composuit, sextodecimo verba hac posuit. Quod cui seruandum datum est, si id vsus est; siue, quod utendum acceperit, ad aliam rem atque acceperit vsus est; furti se obligauit.

CAPVT XVI.

Locus escriptus ex satyra M. Varronis, quæ *de re rustica* inscripta est de peregrinis ciborum generibus; & appoliti versus Euripidi, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutauit.

Varro in Satyra, quam *αἰὲς ἐδιδόμει* inscripsit, lepidè admodum & scitè factis versibus cœnarum ciborumque exquisitas delicias comprehendit. nam pleraque id genus, quæ belluones isti terra & mari conquirunt exposuit, inclusitque in numeros senarios. & ipsos quidem versus, cui otium erit, in libro, quo dixi, positos legat. genera autem nominaque edulium & domicilia ciborum omnibus aliis præstantia, quæ profunda ingluuiēs vestigauit, quæ Varro opprobrians exsecutus est, hæc sunt ferme, quantum nobis memoria est. Pauus è Samo, Phrygia attagena, grues Melica, hadus ex Ambracia, pelamie Chalcædonia, muræna Tarieisia, aselli Pessinuntij, ostrea Tarentina, pectunculus Chius, ellops Rhodius, scari Cilices, nûces Thasia, palma Egyptia, glans Hiberica. hanc autem peragrans gula & in succos insuetos inquirentis industriam atque hæc undique uorsum indagines cupedium maiore detestatione dignas censebimus, si versus Euripidi recordemur, quibus utebatur sapissimè Chrysippus philosophus, tamquam edendi irritationes quasdam reperi-
tas esse, non per usum uitæ necessarium sed per luxum animi parata atque facilia fastidientis, per improbam societatis lasciuiam. versus Euripidi adscribendos putauimus.

Ἐπεὶ τί τίς ἐστι βροτοῖσι, πλὴν δούειν μόνον,
 Δημήτερος ἀκτῆς, πόματος θ' ὕδρ' ἄρχου,
 Ἀπὸ πᾶσι παρὲς καὶ πύρρ' ἡμᾶς τέθειν
 ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πᾶσι μὲν, τρυφῇ δὲ τοῖς
 Ἀλλῶν ἐδὲς ὧν μηχαναὶ θηρώμεθα.

CAPVT XVII.

Sermo habitus cum grammatico insolentiarum
& imperitiarum pleno de significatione voca-
buli, quod est *obnoxius*; deque eius vocis ori-
gine.

Percunetabar Roma quempiam grammaticum primæ
in docendo celebritatis, non herclè experiundi vel ten-
tandi gratia sed discendi magis studio & cupidine, quid
significares *obnoxius*, quaque eius vocabuli origo ac ra-
tio esset. atque ille adspicit me illudens leuitatem questio-
nis paruitatemque: *Obscuram, inquit, sane rem queris,*
multaque prorsus vigilia indagandam. quis adeo tam lin-
gua Latina ignarus est, qui nesciat eum dici obnoxium,
cui quid ab eo, cui esse obnoxius dicitur, incommodari &
noceri potest ei, qui habeat aliquem noxa, id est, culpa sua
conscium. Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, &
affers ea quæ digna queri tractarique sint? tum vero ego
permotus agendum iam oblique, ut cum homine stulto,
existimaui: Et cetera, inquam, vir doctissime, & grauiora
remotioraque si discere & scire debuerò, quando mihi
usus venerit, tum queram ex te atque discam. sed enim
quia dixi sæpe obnoxius & quid dicerem nesciui; di-
dici ex te & scire nunc cæpi quod non ego omnino so-
lus, ut tibi sum visus, ignorauit; sed, ut res est,
Plautus. homo lingua atque elegantiæ in verbis Latina
princeps quid esset obnoxius nesciuit. uersus enim est
in Stichæ illius ita scriptus,

Nunc ego Herclè perii planè, non obnoxie,
quod minime congruit cum ista, quam me docuisti, signi-
ficatione. composuit enim Plautus tamquam duo inter
se contraria plane & obnoxie. quod à tua significa-

tione longe abest. at ille grammaticus satis ridiculo, quasi obnoxius & obnoxie non declinatione sola sed re atque sententia differrent, Ego, inquit, dixi quid esset obnoxius non quid obnoxie. at tunc ego ammirans insolentia hominis inscitiam mistamus, inquam, sicuti vis, quod Plautus obnoxie dixit, si id esse nimis remotum putas; atque illud quoque pratermittamus quod Sallustius in Catilina scribit, Minari etiã ferro ni sibi obnoxia foret: & quod videtur vobis peruulgatius esse, id me doce. versus enim Vergilii sunt notissimi.

Nam neque tunc altris acies obtusa videri,
Nec fratris radiis obnoxia surgere luna.
quod tu ais, culpæ suæ conscium; alio quoque loco Vergilius verbo isto utitur, à tua septentria diuersè hinc versibus.

--- iuuat arua videre

Non rastris hominum non ulli obnoxia cura
ra.

cura enim prodesse aruis solet non nocere, quod tu de obnoxio dixisti. iam verò illud etiam Q. Ennii quo pacto congruere tecum potest, quod scribis in Phœnice in hisce versibus?

Sed virum vera virtute viuere animatum addecer,

Fortiterque innoxium vacare aduersus aduersarios.

Ea liberta' st, qui pectus purum & firmum gestitat.

Aliæ res obnoxie nocte in obscura latent.
at ille oscitans & allucinanti similis Nunc, inquit, mihi opera non est. cum otium erit, reuises ad me atque

disces quid in verbo isto & Vergilius & Sallustius & Plautus & Ennius senserint. & nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digressus est. Siquis autem volet non originem solam verbi istius sed significationem quoque eius varietatēque recensere; ut hoc etiam Plautinum spectet, adscripsi versus ex *Asinaria*.

Maximas opimitates gaudio effertissimas
Suis heris ille vna mecum pariet gnatōque &
patri;

Adeo ut ætatem ambo ambobus nobis sint
obnoxii

Nostro deuincti beneficio.

Qua vero ille grammaticus finitione usus est, ea videtur in verbo tam multiplici unam tantummodo usurpationem eius notasse; qua quidem congruit cum significato quo Cæcilius usus est in Chryso in his versibus.

--- Quamquam ego mercede huc cōductus
tua

Aduenio, ne tibi me esse ob eam rem obnoxium

Reare, audibis male, si male dixis mihi.

CAPVT XVIII.

De observata custoditāque apud Romanos iurisiurādi sanctimonia: atque inibi de decem captivis, quos Hānibal Romam deiurio ab iis accepto legavit.

Iusiurandum apud Romanos inuiolate sanctæque habitum seruatumque id & moribus legibusque multis ostenditur; & hoc, quod dicemus, rei non tenue argumentum esse potest. Prælio Cannensi Hannibal Karthaginensium imperator ex captiuis nostris electos decem Romanos misit, mandauitque eis pactusque est ut, si populo Romano videretur, permutatio fieret captiuorum; & pro iis, quos alteri plures acciperent, dari argenti pondo libram. S. Ilos, priusquam proficiscerentur, iusiurandum adegit, reddituros esse in castra Pœnica si Romani captiuos non permutarent. Veniunt Romam decem captiui. mandatum Pœni imperatoris in senatu exponunt. permutatio senatui non placita. parentes, cognati, affinesque captiuorum amplexi, eos postliminio in patriam redisse dicebant; statimque eorum integrum incolumemque esse: ac, ne ad hostes redire vellent, orabant. tum octo ex iis postliminium iustum non esse sibi responderunt; quoniam deiurio vincti forent; statimque, ut iurati erant, ad Hannibalem profecti sunt. duo reliqui Romæ manserunt; solusque esse sese ac liberatos religione dicebant; quoniam, cum egressi castra hostium fuissent, commenticio consilio regressi eodem die, tamquam si ob aliquam fortuitam causam isissent, atque ita iureiurando satisfacto rursus iniurati abiissent. hac eorum fraudulenta calliditas tam esse turpis existimata est, ut contemsi vulgò dispretique sint: censesque eos postea omnium notarum & damnis & ignominis affecerunt; quoniam, quod facturos dictauerant, non fecissent. Cornelius autem Nepos, in libro exemplorum quinto, id quoque litteris mandauit, multis in senatu placuisse ut ij, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur; sed eam sententiam numero plurium, quibus id non videretur, superatam: eos tamen, qui ad Hannibalem non redissent, us-

que adeo intestabiles inuisosque fuisse, ut eadum vita
 ceperint, necemque sibi consuerint.

CAPVT XIX.

Historia ex annalibus sumta de Tib. Sempronio
 Graccho patre Gracchorum tribuno plebei:
 atque inibi tribunicia plebis decreta cum ip-
 sis verbis relata.

Plechrum atque liberale atque magnanimum factum
 Tib. Sempronij Gracchi in exemplis repositum est.
 id exemplum huiusmodi est. L. Scipioni Asiatico P.
 Scipionis Africani superioris fratri C. Minucius Au-
 gurinus tribunus plebei multam irrogauit: eumque ob
 eam causam predes poscebat. Scipio Africanus fratris
 nomine ad collegium tribunorum prouocabat; petebat-
 que ut virum consularem triumphalemque à collega vi-
 defenderent. octo tribuni, cognita causa, decreuerunt.
 eius decreti verba, quae posui, ex annalium monumentis
 exscripta sunt. QVOD. P. SCIPIO. AFRICA-
 NVS. POSTVLAVIT. PRO. L. SCIPIO-
 NE. ASIATICO. FRATRE. CVM.
 CONTRA. LEGES. CONTRA. Q.
 MOREM. MAIORVM. TRIBV-
 NVS. PLEBEI. OMNIBVS. AC-
 CITIS. PER. VIM. INAVSPICA-
 TO. SENTENTIAM. DE. EO. TVLE-
 RIT. MVLTAM. Q. NVLLO. EX-
 EMPLO. IRROGAVIT. PRAEDES. Q.
 OB. EAM. REM. DARE. COGIT-
 AVT. SI. NON. DET. IN. VINCV-
 LA. DVCI. IVBEAT. VT. EVM. A.

COLLEGAE. VI. PROHIBEAMVS. ET
 QVOD. CONTRA. COLLEGAE. POSTV-
 LAVIT. NE. SIBI. INTERCEDAMVS.
 QVO. MINVS. SVAPTE. POTESTAT-
 E. VTI. LICEAT. D.E. R. NOSTRVM.
 SENTENTIA. OMNIVM. DATAE.
 EST. SI. L. CORNELIVS. SCIPIO. ASI-
 ATICVS. COLLEGAE. ARBITRAT-
 V. PRAEDES. DABIT. COLLEGAE.
 NE. EVM. IN. VINCVLA. DVCAT.
 INTERCEDEMVS. SI. EIVS. ARBITRAT-
 V. PRAEDES. NON. DABIT. QVO.
 MINVS. COLLEGAE. SVAPTE. POTESTAT-
 E. VTI. ATVR. NON. INTERCEDE-
 MVS. Post hoc decretum, cum Augurinus tribunus
 plebei L. Scipianem praedes non dantem prehendi & in
 carcerem duci iussisset; cum Tib. Sempronius Gracchus
 trib. PL. pater Tiberii atque Caii Gracchorum, cum P.
 Scipioni Africano inimicus gravis ob plerasque in repu-
 blica dissensiones esset, iuravit palam in amicitiam inque
 gratiam se cum P. Africano non redisse; atque ita decre-
 tum ex tabula recitavit. eius decreti verba haec sunt.
 CVM. L. CORNELIVS. SCIPIO. ASI-
 ATICVS. TRIUMPHANS. HOSTIVM. DV-
 CES. IN. CARCEREM. CONIECTAVER-
 RIT. ALIENVM. VIDETVR. ESSE. DI-
 GNITATE. REI. PVBLICAE. IN. EVM.
 LOCVM. IMPERATOREM. POPVLI.
 ROMANI. DVCI. IN. QVEM. LOCVM.
 AB. EO. CONIECTI. SVNT. DVCES.
 HOSTIVM. ITAE. Q. L. CORNELIVM.
 SCIPIONEM. ASIATICVM. A. COL-
 LEGAE. VI. PROHIBEO. Valerius autem An-

eias, contra hanc decretorum memoriam contraque auctoritates veterum annalium; post Africani mortem intercessionem istam pro Scipione Asiatico factam esse à Tib. Graccho dixit: neque multam irrogatam Scipioni; sed damnatum cum peculatus ob Antiochenam pecuniam, quia predes non daret, in carcerem duci ceptum, atque ita intercedente Graccho exemptum.

CAPVT XX.

Quod Virgilius ob aquam à Nolanis sibi non permissam sustulit è versu suo, *Nola*, & posuit, *Ora*: atque ibi quædam alia de consonantia litterarum iucunda.

Scriptum in quodam commentario reperi versus istos à Vergilio ita primum esse recitados atque editos,

Talem diues arat Capua & vicina Veseuo

Nola iugo :

postea Vergilium petiisse à Nolanis aquam uti duceret in propinquum rus; Nolanos beneficium petiitum non fecisse; poetam offensum nomen urbis eorum quasi ex hominum memoria sic ex carmine suo derasisse, oramq. pro Nola mutasse; atque ita reliquisse:

-- & vicina Veseuo

Ora iugo

ea res verane an falsa sit non laboro. quin tamen melius suaviusque ad auris sit, quam Nola, Ora, dubium id non est. nam vocalis in priore versu extrema eademque in sequenti prima canoro simul atque incundo hiatus tractim sonat. est adeo inuenire apud nobiles poetas huiusmodi suauitatis multa, que apparet nouata esse non fortuita; sed præter ceteros omnis apud Homerum plurima. uno quippe in loco sales tamquam hiatus & so-

nitus in assiduis vocibus pluris facit.

Η δ' ἐτέρη δέρεϊ προρέει εἰκῆα χαλάζη

Η χιόνι ψυχρῇ ἢ ἐξ ὕδατος κρυσαλλῶ.

atque item alio loco;

Λᾶον δ' αὖθις κε ποτὶ λόφον.

Catullus quoque elegantissimus poetarum in hisce versibus;

Minister vetuli puer falerni

Ingere mi calices amariores,

Vt lex Postumiae iubet magistræ

Ebriosa acina ebriorioris;

et, ebrioso, dicere possit, et, quod erat usitatum, acinum in neutro genere appellare; amans tamen hiatus itellius Homericus suavitatem, ebriosa, dixit propter consequentis litteræ concitum, qui ebrios autem Catullum dixisse putant aut ebriosos (nam id quoque temere scriptum inuenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.

CAP. XXI.

Quoad vivet, & , quoad morietur cur id ipsum temporis significant, cum ex duobus sint facta contrariis.

QUOAD vivet cum dicitur, item quoad morietur: videtur quidem duæ res dici contraria; sed idem atque unum tempus utraque verba demonstrant, item cum dicitur quoad senatus habebitur, et quoad senatus dimittetur: tamen si haberi atque dimitti contraria sunt; unum atque id ipsum tamen utroque in verbo ostenditur. semper enim duo cum inter se opposita sunt atque ita coherencia, ut alterius finis cum alterius initio misceatur; non refert, utrum per extremi-

tatem prioris an per initium sequētis locus ipse cōfinis demonstretur.

CAPVT XXII.

Quod censores equum adimere soliti sint equitibus corpulētis & præpinguibus ; quæsitumque ytrum ea res cum ignominia an incolumi dignitate equitum facta sit.

Nimis pingui homini & corpulento censores equum adimere solitos scilicet minus idoneum rātes esse cū tantī corporis pondere ad faciendum equitis munus . non enim pœna id fuit, vt quidā existimant ; sed minus sine ignominia remittebatur . tamen Cato in oratione , quam de sacrificio commissō scripsit , obijcit hanc rem criminōsam , vtī magis videri possit cū ignominia fuisse . quod si ita accipias ; id profecto existimandum est non omnino inculpatum neque infidē visum esse , cui corpus in tam immodicum luxuriasset exuberassetque.

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
OCTAVVS.

Commentario octavo hac insunt.

Hesternus noctu, rectè nean cum vitio dicatur ; & quænam super istis verbis grammatica traditio sit : item quod decemuiri in XII. tabulis *nox* pro *noctu* dixerunt.

CAPVT I.

Væ mihi decem verba ediderit Fauorinus, quæ vsurpentur quidè à Græcis sed sunt adulterina & barbata ; quæ item à me totidem acceperit, quæ ex medio communique vsu Latinè loquentium minime Latina sint, neque in veterum libris reperiantur.

CAPVT II.

Quem in modum & quam seuerè increpauerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum ex equestri familia stantem segnem apud se & assidue oscitantem.

CAPVT III.

Quod Herodotus scriptor historiæ memoratissimus parùm vere dixerit vnâ solâque pinum arborum omnium cæsam numquam denuo ex isdem radicibus pullulare ; & quod itè de aqua pluuiâ & niue rem non satis exploratam pro comperta posuerit.

CAPVT IIIL.

Quid illud sit quod Virgilius *calum stare pulvere*, & quod Lucilius *pectus sentibus stare* dixit.

CAPVT V.

Cum post offensu'culas in gratiam redeatur, expostulationes fieri mutuas minime vtile esse; superque ea re & sermo Tauri expositus & verba ex Theophrasti libro sumta : & quid M. quoque Cicero de amore amicitiae senserit cum ipsius verbis additum.

CAPVT VI.

Ex Aristotelis libro, qui *πρὸ τῆς μνήμης* inscriptus est, cognita acceptaque de natura & habitu memoriae; atque inibi alia quaedam de exuberantia aut interitu eius lecta auditaque.

CAPVT VII.

Quid mihi vsu venerit interpretari & quasi effingere volenti locos quosdam Platonicos Latina oratione.

CAPVT VIII.

Quod Theophrastus philosophus omnium suae aetatis facundissimus verba pauca ad populum Atheniensem facturus deturbatus verecundia obtruncuerit; quodque idem hoc Demostheni apud Philippum regem verba facienti euenerit.

CAPVT IX.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleusine disceptatio cum grammatico quodam praestigioso tempora verborum & meditamenta puerilia ignorante; remotarum autem quaestionum nebulas & formidines capiendis imperitorum animis ostentante.

CAPVT X.

Quam festiue responderit Xantippæ vxori Socrates petenti vt per Dionysia largiore sumtu cœnarent.

CAPVT XI.

Quid significet in veterum libris scriptum, *plerique omnes*; & quod ea verba accepta à Græcis videntur.

CAPVT XII.

Qupsones quod homines Afri dicunt, non esse verbum Pœnicum sed Græcum.

CAPVT XIII.

Lepidissima altercatio Fauorini philosophi aduersus quemdam intempestiuum de ambiguitate verborum differentem, atque inibi verba quædam ex Næuio poeta & Cn. Gellio non vlitate collocata; atque ibidem à P. Nigidio origines vocabulorum exploratæ.

CAPVT XIII.

Quibus modis ignominiatus tractatusque sit à C. Cæsare Laberius poeta; atque inibi appositi versus super eadem re eiusdem Laberii.

A. GELLII

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
NONVS.

CAPVT I.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in duodeuicesimo annali scripserit rectiores certioresque ictus fieri si sursum quid mittas, quam si deorsum.

Q. Claudius in vndeicesimo annali, cū oppidū à Metello proconsule oppugnari, contra ab oppidanis desuper è muris propugnari describeret, ita scripsit; Sagittarius cum funditore vtrimque summo studio spargūt fortissime. sed sagittam atque lapidem deorsum an sursum mittas hoc interest. nam neutrum potest deorsum versum recte mitti; sed sursum vtrumque optime. quare milites Metelli sauciabantur multo minus, &, quod maxime opus erat, à pinnis hostis defendebant facillime. Percunctabar ego Antonium Iulianam rhetorem cur hoc ita usu veniret, quod Quadrigarius dixisset, ut contigui magis directioresque ictus fiant, si vel lapidem vel sagittam sursum versus iacias quam deorsum: cum proclivior faciliorque iactus sit ex supernis in infima, quam ex infimis in superna. tum Iulianus cōprobato genere questionis, Quod de sagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni fere missili telo dici potest. faciliior autem iactus est, sicuti dixisti, si desuper iacias, si quid iacere tantum ve-

lis non fore. sed cum modus & impetus iactus temperandus dirigendūque est : tum, si in pro-
na iacias, moderatio atque ratio mittentis præci-
pitantia ipsa & pondere cadentis teli corrumpi-
tur. at si in editiora mittas, & ad percutiendum
superne aliquid, manum & oculos conlimes: quo
motus à te datus tulerit, eo telum ibit, quod ie-
ceris. Ad hanc ferme sententiam Iulianus super istis Q.
Claudij verbis nobiscum sermocinatus est. Quod autem ait
idem Q. Claudius : à pinnis hostis defendebant fa-
cillime; animaduertendum est, usum esse eum verbo, de-
fendebant, non ex vulgari consuetudine, sed admodum
proprie & Latine. nam defendere, & , offendere in-
ter sese aduersa sunt; quorum alterum significat, ἐμπα-
δῶν ἐχέειν, alterum, ἐκπαδῶν ποιεῖν. quod hoc in loco à
Q. Claudio dicitur.

CAPVT II.

Quibus verbis notatit Herodes Atticus falso
quempiam cultu amictūque nomen habitū-
que philosophi eminentem.

AD Herodem Atticum, consularem virum inge-
nioque amæno & Græca facundia celebrem, adiit,
nobis presentibus, palliatus quissiam & crinitus, barba-
que prope ad pubem usque porrecta; ac petiit aes sibi dari
eis ἀπ' τοῦ. tum Herodes interrogat quoniam homo esset. atque
ille, vultu sonituque vocis obiurgatorio, philosophum sese
esse dicit; & mirari quoque addit cur querendum putas-
set quod videret. Video, inquit Herodes, barbam & pal-
lium; philosophum nondum video. quæso autem te, cum
bona venia, dicas mihi, quibus nos uti posse argumentis
existimas. ut esse te philosophum noscitemus? interibi cum

aliquot ex his, qui cum Herode erant, erraticum hominem esse dicerent & nulli rei, incolamque esse sordentium anearum; ac, nisi accipiat quod petit, conuicio turpi solum incescere: ibi Herodes, Demus, inquit, hunc aliquid æris, cuiusmodi est; tamquam homines, non tamquam homini. & iussit dari precium panis triginta dierum. tum nos adspiciens, qui cum sectabamur, Musonius, inquit, ærulam cuiusmodi id genus, & philosophum lese ostentanti dari iussit mille nummum. & cum plerique dicerent nebulonem esse hominem, malum & maliciosum, & nulla re bona dignum: tum Musonium subridentem dixisse aiunt; ἀξιος οὐδὲν εἶναι ἀπορίας. sed hoc potius, inquit, dolori mihi & ægritudini est, quod istiusmodi animalia spurca atque probra nomen usurpant sanctissimum, & philosophi appellantur. maiores autem mei Athenienses nomina iuuenum fortissimorum Harmodii & Aristogitonis, qui libertatis recipendæ gratia Hippium tyrannum interficere adorsi erant, ne umquam seruis indere liceret, decreto publico sanxerunt. quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ deuota serui contagio pollui. cur ergo nos patimur nomen philosophiæ illustrissimum in hominibus deterrimis exforescere? simili autem, inquit, exemplo ex contraria specie antiquos Romanorum audio prænomina patriciorum quorundam male de republica meritorum & ob eam causam capite damnatorum censuisse ne cui eiusdem gentis patricio inderentur: ut vocabula quoque eorum defamata atque demortua cum ipsis viderentur.

CAPUT III.

Epistola Philippi Regis ad Aristotelem philosophum super Alexandro recens nato.

Philippus Amyntæ filius, terra Macedonia rex, cuius virtute industriâque Macetæ locupletissimo imperio aucti gentium nationumque multarum potiri cœperant, & cuius vim atque arma toti Græcia cauenda metuendâque inclutæ illa Demosthenis orationes cōcitionesque vocificant. is Philippus, cum in omni fere tempore negotiis belli victoriisque affectus exercitusque esset; à liberali tamen Musa & à studiis humanitatis numquam afuit; quin lepide comiterque pleraque & faceret & diceret. feruntur adeo libri epistolarum eius munditia & venustatis & prudentiæ plenarum. velut sunt illa litteræ, quibus Aristoteli philosopho natum esse sibi Alexandrū nunciavit. ea epistola, quoniam curæ diligentique in liberorum disciplinas hortamentum est, exscribenda visa est ad commouendos parentum animos. exponenda igitur est ad hanc ferme sententiam. Philippus Aristoteli salutem dicit. Filium mihi genitum scito, quod equidem dis habeo gratiam; non proinde quia natus est, quam pro eo quod eum nasci contigit temporibus vitæ tuæ, spero enim fore ut eductus eruditusque abs te dignus existat & nobis & rerum istarum susceptione. ipsius autem Philippi verba hæc sunt: Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. Ἰδί μοι μερότα ὅν. πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γένεσι τοῦ παιδὸς ὥς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὺν ἡλικίαν αὐτὸν μερόναι. ἐλπίζω γάρ, αὐτὸν ὑπὸ σοῦ τρεφόντα καὶ παιδεύοντα, ἄξιον ἑσταῶ καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῆς πραγμάτων διαδοχῆς.

CAPVT IIII.

De barbararum gétium prodigiosis miraculis, deque diris & exitiosis fascinationibus; atque inibi de feminis repente versis in mares.

Cum è Gracia in Italiam rediremus, & Brundisium iremus; egressique è naui in terram in portu illo incluso spatiaremur, quem Q. Ennius remotiore paulum sed admodum scito vocabulo, præpetem, appellauit: fasces librorum venalium expositos vidimus. atque ego auide statim pergo ad libros, erant autem isti omnes libri Graci miraculorum fabularumque pleni; res inaudita, incredulas scriptores veteres non parua auctoritatis, Aristeus Proconesus & Ifigonius Nicaeensis & Ctesias & Onesicritus & Polystephanus & Hegesias. ipsa autem volumina ex diutino situ squallebant; & habitu adspectuque raro erant. accessi tamen percunctatusque precium sum: & adductus mira atque insperata uilitate, libros plurimos are paucò emo; eosque omnis duabus proximis noctibus cursim transco: atque in legendo carpsi exinde quadam & notauì mirabilia & scriptoribus fere nostris intentata; eaque his commentarijs adpersi: ut, qui eos lectitabit, is ne rudis omnino & àvixò in istiusmodi rerum auditiones reperiatur. erant igitur in illis libris scripta huiusmodi. Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septemtrionibus atatem agunt, corporibus hominum vesci, eiusque victus alimento vitam ducere & ἀνθρωποφάγους nominari: item esse homines sub eadem regione cali unum oculum in frontis medio habentes qui appellantur Arimaßi; qua fuisse facie Cyclopa poeta ferunt: alios item esse homines, apud eandem cali plagam;

singularia velocitatis ; vestigia pedum habentis retro porrecta, non, ut ceterorum hominum, prospectantia: praterca traditum esse memoratumque in ultima quadam terra, quae Albania dicitur, gigni homines, qui in pueritia canescant, & plus cernant oculis per noctem, quam inter diem: item esse compertum & creditum, Sauromatas, qui ultra Borysthenem fluvium longe colunt, cibum capere semper diebus tertius, medio abstinere. id etiam in isdem libris scriptum offendimus, quod postea quoque in libro Plinij Secundi naturalis historia septimo legi; esse quasdam in terra Africa hominum familias voce atque lingua effascinantium: qui si impensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes letiores, infantes amœniores, egregias equos, pecudes pastu atque cultu optimas; emoriantur repente hac omnia nulli alia causa obnoxia: oculis quoque exitialem fascinationem fieri in isdem libris scriptum est: traditurque esse homines in Illyrijs, qui interimant videndo quos diutius irati viderint; eosque ipsos mares feminasque, qui visu tam nocenti sunt, pupulas in singulis oculis binas habere. item esse in montibus terrae India homines caninis capitibus & latrantibus; eosque vesci animum & ferarum venatibus: atque esse item alia apud ultimas orientis terras miracula homines, qui monocoli appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes viuacissimae pernecitatis: quosdam etiam esse nullis ceruicibus, oculos in humeris habentes. iam vero hoc egreditur omnem modum admirationis, quod idem illi scriptores gentem esse aiunt, apud extrema India, corporibus hirtis & animum ritu plumantibus nullo cibatu vescentem, sed spiritu florum naribus hausto victitantem: Pygmaeos quoque hand longe ab his nasci; quorum qui longissimi sint, non longiores esse quam pedes duo & quadrantem. Hac atque alia istiusmodi plura legimus. sed, cum ea scri-

beremus, tenuit nos non idonea scriptura tadium nihil ad ornandum inuadumque usum visa pertinentis libitum samen est in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus vir in temporibus aetatis suae, ingenii dignitatisque gratia, auctoritate magna praeclarus, non audisse neque legisse sed scire sese atque vidisse in libra naturalis historiae septimo scripsit. Verba igitur, quae infra posui, ipsius sunt, ex eo libro sumpta: quae profecto faciunt ut neque respuenda, neque ridenda sit notissima illa veterum poetarum de Canide & Canoe canitilena. Ex feminis, inquit, mutari in mares non est fabulosum. inuenimus in annalibus Q. Licinio Crasso, C. Cassio Longino Consulibus, C. Asinii puerum factum ex virgine sub parentibus; iussuque haruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mucianus prodidit visum esse à se Argis Arescontem, cui nomen Aresculae fuisset; nupsisse etiam; mox barbam & virilitatem prouenisse. uxoremque duxisse: eiusdem sortis & Smyrnae puerum à se visum. ipse in Africa vidi mutatum in marem die nuptiarum L. Cossicium ciuem Thyssritanum: viuebatque cum proderem haec. Idem Plinius eodem in libro verba haec scripsit: Gignuntur homines vtriusque sexus; quos hermaproditos vocamus, olim androgynos vocatos & in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis,

CAPVT V.

Diuersae nobiliū philosophorum sententiae de genere ac natura voluptatis; verbaque Hieroclis philosophi quibus decreta Epicuri insectatus est.

DE voluptate veteres philosophi diuersas sententias dixerunt. Epicurus voluptatem summum bonum esse posuit; eam tamen ita definiit: *εὐαρίστης ἀσάδης ἀνέναντα*. Antisthenes Socraticus summum malum dicit. eius

namque hoc verbum est: μαρεῖλω μάλλον, ἢ ἡδονῶ. Spen-
sippus utriusque omnis academia voluptatem & dolorem
duo mala decunt esse opposita inter sese; bonum autem esse
quod utriusque medium foret. Zeno censuit voluptatem
esse indifferens, id est, neutrum, neque bonum neque ma-
lum; quod ipse Græco vocabulo ἀδιάφορον appellavit.
Crisolaus Peripateticus & malum esse voluptatem ait,
& multa alia mala parere ex sese, iniurias, defidias, obli-
uiones, ignauias. Plato ante hos omnis ita varie & mul-
tiformiter de voluptate disseruit; ut cuncta ista sententia,
quas supra posui, videantur ex sermonum eius fontibus
profluxisse. nam proinde unaquaque utitur, ut & ipsius
voluptatis natura fert, quæ est multiplex, & causarum,
quas tractat, verumque, quas efficere vult, ratio desiderat.
Taurus autem noster, quotiens facta mentio Epicuri esset,
in ore atque in lingua habebas verba hæc Hierocli Stoici
viri sancti & grauis: ἡ δὲ οὐκ ἐστὶν ἡδονὴ τῶν ὁρίων ὁδῶν
πορνεῖα, οὐδὲν πόρνης ὁδῶν.

CAPVT VI.

Verbum, quod est ab ago frequentatiuum, in pri-
ma syllaba quonam sit modulo pronun-
tandum.

A B eo quod est, ago, &, egi, verba sunt quæ appel-
lant grammatici frequentatiua, ἀέτιτο, &, ἀέτι-
ταυι. hæc quosdam non sane indoctos viros audio ita pro-
nuntiare, ut primam in his litteram corripiant: ratio-
nemque dicunt quoniam in verbo principali quod est, ago,
prima littera breuiter pronunciatur. cur igitur ab eo quod
est edo, &, vngo, in quibus verbis prima littera breui-
ter dicitur, esito & vnέτιτο, quæ sunt eorum frequen-
tatiua, prima littera longa pronuntius? & contra, di-

Edito, ab eo verbo quod est, dico, correpte dicimus? num
ergo potius actito & actitavi producenda sunt? quo-
niam frequentatiua ferme omnia eodem modo in prima
syllaba dicuntur, quo participia prateriti temporis ex his
verbis unde ea profecta sunt in eadem syllaba pronuncian-
tur; sicut lego; lectus, lectito, facit; vngo, vinctus,
vinctito; scribo, scriptus, scriptito; moueo, motus,
motito; pendeo, pensus, pensito; edo, esus, esito;
dico autem, dictus, dictito facit; gero, gestus, gesti-
to; veho, vectus, vectito; rapio, raptus, raptito;
capiō, captus, captito; facio, factus, factito. sic igitur,
actito, producite in prima syllaba pronuntiandum:
quoniam ex eo fit quod est, ago & actus.

CAPVT VII.

De cōuersione foliorum in arbore olea, bruma-
li & solstitiali die; deque fidibus iis tempori-
bus ietu alieno sonantibus.

Volgo & scriptum & creditum est folia olearum
arborum brumali & solstitiali die conuerti; &
qua pars eorum fuerat inferior atque occultior, eam supra-
fieri atque exponi ad oculos & ad solem. quod nobis quo-
que semel atque iterum experiri volentibus ita esse prope-
modum visum est. sed de fidibus rarius dictu & mirabi-
lius est. quam rem & alij docti viri & Suetonius etiam
Trāquillus in libro ludicra historia primo satis compertū
esse, satisque super ea constare affirmat; neruius in fidi-
bus brumali die alias digitis pelli, alias sonare.

CAPVT VIII.

Necessum esse, qui multa habeat, multis indigere; deque ea re Fauorini philosophi cum breuitate eleganti sententia.

Verum est profecto, quod obseruato rerum usu sapientes viri dixerunt multis egere, qui multa habeat; magnamque indigentiam nasci non ex inopia magna sed ex magna copia. multa enim desiderari ad multa, quae habeas, tuenda. quisquis igitur multa habens cauere atque prospicere velit ne quid egeat, neque quid desit, iactura opus esse non quaestus; et minus habendum esse ut minus desit. Hanc sententiam memini à Fauorino inter ingentes omnium clamores detornatam inclusamque verbis his paucissimis: τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχίλιων χλαμύδων δέσμευον καὶ ἔτι μὴ πλείωνον δεῖσθαι. οἷς γὰρ ἔχω προσδεσμευοῦς ἀρελὼν ὦν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.

CAPVT IX.

Quis modus sit verba vertendi in Graecas sententias; deque his Homeri versibus, quos Virgilius vertisse aut bene apteque aut improspere existimatus est.

Quando ex poematis Graecis vertenda imitandaque sunt insignes sententiae, non semper auiunt enitendum ut omnia omnino verba in eum, in quem dicta sunt, modum vertamus. perdunt enim gratiam pleraque si quasi inuicta et recusantia violentius transferantur. scire ergo et considerare Virgilius cum aut Homeri aut Hesiodi aut Apollonij aut Parthenij aut Callimachi aut Theocriti aut quorundam aliorum locos effingeret, partim reliquit, alia expressit. Sicuti nuperrime apud mensam cum legerentur utraque simul Bucolica Theocriti et Virgilij animaduer-

timus reliquisse Virgilium, quod Græcum quidem mire quam suaue est; verti autem neque debuit neque potuit. sed enim quod substituit, pro eo quod omiserat, non abest quoniam iucundius lepidiusque sit:

Βάλλει καὶ μύλοισι τὸν αἰπόλον ἅ Κλεαῖσα

Τὰς αἶγας παρελῶντα, καὶ αἰδύ τι ποστυλίδος δει.

Malo me Galatea petit, lasciuia puellas;

Et fugit ad salices, & se cupit antè videri.

illud quoque alio in loco animaduertimus cautè omissum, quod est in Græco versu dulcissimum.

Τίτρε' ἐμὴν τὸ χαλὸν περιλαμῶε, βόσκει τὰς αἶγας,

Καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε τίτρε· καὶ τὸν ἐνόρχαν

Τὸν Λιθυκὸν κιάκωνα φυλάσσει, μὴ τὸ κορύψῃ.

quo enim pacto diceret, τὸ χαλὸν περιλαμῶε, verba Hercle non translaticia, sed cuiusdam nativæ dulcedinis. hoc igitur reliquit; & cetera vertit non infestiuiter; nisi quod caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαν appellauit. auctore enim M. Parrone is demum Latine caper dicitur qui excastratus est,

Tityre dū redeo, brevis est via, pasce capellas;

Et potum pastas age Tityre; & inter agédum,

Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de transferendis sententiis loquor, memini audisse me ex Valerij Probi discipulis, docti hominis & intelligendis pensitandisque veteribus scriptis bene callidi, solitum eum dicere, nihil quicquam tā improffere Virgilium ex Homero vertisse, quam versus hos amantissimos, quos de Nausicaa Homerus fecit.

Οἷν δ' Ἀρπυῖαι εἴσι κατ' οὔρεος ἰοχάειρα

Ἡ κατὰ Τηϋχέων περὶ μῆκατον, ἢ Εὐρύμανδον,

Τερπομένη χάπροισι, καὶ αἰκίῃς ἐλάφοισι.

Τῇ δέ θ' ἄμα νύμφαι, κοῦραι διὸς αἰγόχοιο,

Ἀχρονόμοι παῖζουσιν· γέγηθε δὲ τέ φρένα Λητοῖα

Πασάων δ' ὑπὲρ ἧς κερν ἔχει ἡδὲ μέτωπα.
 Ρεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται· χαλαὶ δὲ τε πάσαι.

Qualis in Eurotæ ripis aut per iuga Cynthi
 Exercet Diana choros; quam mille secuta
 Hinc atque hinc glomerantur Oreades. illa
 pharetram
 Fert humero; gradiensque deas supereminet
 omnis.

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Primum omnium id visum esse dicebant Probo quod apud Homerum quidem virgo Nausicaa ludibunda inter familiares puellas in locis solis recte atque commode conferitur cum Diana venante in iugis montium inter agrestes deas; nequaquam autem conveniens Virgilium fecisse, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter Tyrios principes, cultu atque incessu serio, instans operi, sicut ipse ait, regnisque futuris, nihil eius similitudinis capere posset, quæ lusibus atque venatibus Diana congruit: tum postea quod Homerus studia atque oblectamenta in venando Diana honeste aperteque dicit; Virgilius autem, cum de venatu dea nihil dixisset, pharetram tamen facit eam ferre in humero, tamquam si onus & sarcinam: atque illud impense Probum esse demiratum in Virgilio dicebāt, quod Homericæ quidem Ἀντὶ γαυδιὸν γαυδεῖν genuινὸν & intimὸν, atque in ipso penetrati cordis & animæ vīgens (siquidem non aliud est γένεσθαι δὲ τε πρὸς τὴν Ἀντὶ) ipse autem imitari hoc volens gaudia fecerit pigra & levia & cunctantia & quasi in summo pectore supernantia, nescire enim sese quid significaret aliud, pertentant. præter ista omnia, florem ipsius totius loci Virgilium videri omisisse, quod hunc Homeri versum exigue secutus sit.

Ρεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται· χαλαὶ δὲ τε πάσαι.
 quando nulla maior cumulatiorque pulchritudinis laus

dici potueris, quàm quòd una inter omniū pulchras excelleret, una facile ex omnibus nosceretur.

CAPVT X.

Quod Annæus Cornutus versus Virgilii, quibus Veneris & Vulcani concubitus pudice operetque dixit, reprehensione spurca & odiosa inquinavit.

Annianus poëta & plerique cum eo eiusdem Musæ viri summis assiduisque laudibus hos Virgilij versus ferebant; quibus Vulcanum & Venerem iunctos mixtosque iure coniugij, rem lege naturæ operiendam, verecunda quadam translatione verborum cum ostenderes demonstraretque, protexit. sic enim scripsit:

---ea verba locutus

Optatos dedit amplexus; placidumq. petiuit
Coniugis infusus gremio per membra soporem.

minus autem difficile esse arbitrabantur in istiusmodi re dicenda verbis uti uno atque altero breui tenuique eam signo demonstrantibus, sicuti Homerus dixit:

—παρδενικῶ ζώνῳ καὶ λέκτροιο δισμών, &
ἔρχα φιλοτήσια.

Τὸν μὲν ἄρ' ἐν τῇ τοιοῦτ' ἔν λεχέεσσιν.

tot vero & tam eidentibus ac tamen non pretextatis sed puris honestisque verbis venerandum illud concubij pudici secretum neminem quemquam alium dixisse. sed Annæus Cornutus, homo sane pleraque alia non indoctus neque imprudens, in secundo tamen librorum, quos de figuris sententiarum composuit, egregiam totius istius verecundia laudem insulsa nimis & odiosa scrutatione violavit. nam cum genus hoc figuræ probasset; & satis cir-

um spectè factos esse versus dixisset; membra tamen, inquit, paulo incautius nominavit.

CAPUT XI.

De Valerio Coruino, & unde Coruinus.

DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est, ob auxiliū propugnationēque corui alitis, haud quīquam est nobilium scriptorū qui secus dixerit. ea res prorsus ammiranda sic profecto est in libris annalibus memorata. Adolescens tali genere editus, Furio, & Appio cōsulibus fit tribunus militaris, atque in eo tempore copia Gallorum ingentes agrum Pomptinum insederant; instruebanturque acies a consulibus de vi ac multitudine hostiū satis agentibus, dux interea Gallorum, vasta & ardua proceritate, armisque auro praefulgentibus, grandia ingrediens & manu telum reciprocans incedebat; perque contemptum & superbiam circumspiciens despicieñsque omnia venire iubet & congregi si quis pugnare secum ex omni Romano exercitu auderet. tum Valerius tribunus, ceteris inter metum pudorēque ambiguis, impetrato prius à consulibus ut in Gallum tam immaniter arrogantem pugnare sese permitterent, progreditur intrepide modesteque obviam: & congregiuntur, & consistunt. & conferebantur iam manus, atque ibi vis quadam diuina fit. coruus repente improvisus aduolat, & super galeam tribuni infistit; atque inde in aduersarij os atque oculos pugnare incipit. insilibat, obturbabat, unguibus manum laniabat, & prospectum alii arcebat. atque, ubi satis saeuierat, reuolabat in galeam tribuni. sic tribunus spectate utroque exercitu, & sua virtute nixus & opera alitis propugnatus, ducem hostium ferocissimum vicis interfecitque; atque ob hanc causam cognomen habuit Coruinus. id factum est anno quadringentesimo quinto post Romam conditam. Statuam Coruino isti diuus Augustus in foro suo statuendam

curauit. in eius statua capite corui simulachrum est, rei pugnaque, quam diximus, monumentum.

CAPVT XII.

De verbis quæ in vtramque partem significatione reciproca & aduersa dicuntur.

VT formidolosus dici potest et qui formidat et qui formidatur; vt inuidiosus, & qui inuidet & cui inuidetur; vt suspiciosus & qui suspicatur & qui suspectus est; vt ambitiosus, et qui ambit & qui ambitur; vt ite gratiosus, & qui adhibet gratias & qui admittit; vt laboriosus & qui laborat & qui labori est; vt pleraque alia huiusmodi in vtramque partem dicuntur: ita infestus ancipiti quoque significatione est. nam & is infestus appellatur, qui malum infert cupiam; & contra, cui aliunde impendet malum, is quoque infestus dicitur. sed quod prius posui profecto exemplis non indiget. sic adeo multi loquuntur vt, infestum, dicat inimicum atque aduersum. alterum autem illud ignorabilius obscuriusq. est. quis enim e medio facile dixerit, infestum esse, cui alter infestus est? sed & veteres plerique ita dixerunt; & M. Tullius in oratione, quam pro Cn. Plancio scripsit, vocabulo hoc sic usus est. Dolebam, inquit, iudices & acerbe ferebam, si huius salus ob eam ipsam causam esset infestior, quod, is meam salutem atque vitam sua beniuolentia, præsidio, custodiâq. tenuisset. Nos igitur de origine & ratione verbi quarebamus. atque ita in Nigidianis scriptum inuenimus. Infestum a festinando dictum. nam, qui instat, inquit, alicui, eumq. properans vrget; opprimereq. eum studet festinatque; aut contra de alicuius periculo & exitio festinatur: is vterque infestus dicitur ab instantia atque imminetia fraudis, quam vel facturus cupiam vel passurus est.

Ne quis autem de, suspicioso, quod supra posuimus, & de formidoloso in eam partem, qua minus usitata est, exemplum requirat; inueniet de suspicioso apud M. Catonem de re Floria, ita scriptum. Sed nisi qui palam corpore pecuniam quæreretur, aut se lenoni locauisset, & si famulosus & suspiciosus fuisset; vim in corpus liberum non æquum censuere afferri. suspiciosum enim hoc in loco suspectum significat, non sufficantem. formidolosum autem, qui formidetur, Sallustius in Catilinario ita dicit. Igitur talibus viris non labos insolitus, non locus vilis asper aut arduus erat, non armatus hostis formidolosus. Item C. Calvus in poematis, laboriosus, dicit, non, ut vulgo dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur:

Dutum, inquit, rus frigis & laboriosum
eadem ratione Laberius quoque in Sororibus,

Æcallor, inquit, multum somniculosum:

& Cinna in poematis;

Somniculosam ut Pœnus aspidem Pſyllus.

Metus eque & iniuria, atque alia quadam id genus sic utroque uersum dici possunt. nam metus hostium recte dicitur, & cum timent hostes & cum timentur. itaque Sallustius in historia prima, metum Pompeii dixit non quod Pompeius metueret (quod est usitatus) sed quod metueretur. Verba hæc Sallustij sunt. Id bellum excitabat metus Pompeii victoris Hiempſalem in regnum restituentis. Item alio in loco: Postquam remoto metu Punico simultates exercere vacuum fuit. Iniurias isidem dicimus tam illorum qui patiuntur, quam qui faciunt. quarum dictionum exempla sunt facilia inuentu. Illud etiam dictum à Virgilio eandem habet formam communicata ultrò & citro significationis;

-Et

Et vulnere, inquit, tardus Vlyxi.

tum diceret vulnus, non quod accepisset Vlyxes sed quod dedisset. Nescius quoque dicitur tam is qui nescitur quā qui nescit. sed super eo qui nescit frequentis huius vocabuli usus est; infrequens autem de eo est, quod nescitur. ignarus aequē utroque versus dicitur non tantum qui ignorat sed & qui ignoratur. Plautus in Rudente:

Quæ in locis nesciis nescia spe sumus.

Sallustius: More humanæ cupidinis ignara vi-
fundi. Virgilius:

-- Ignarum Laurens habet ora Mimanta.

CAPVT XIII.

Verba ex historia Claudii Quadrigarii; quibus
Mantii Torquati nobilis adolescentis & ho-
stis Galli prouocatoris pugnam depinxit.

T. Manlius summo loco natus adprimèq. nobilis fuit.
ei Manlio cognomen tum factum est Torquatus. cau-
sam cognomen tum fuisse accepimus torquis ex auro inducias,
quam ex hoste, quem occiderat, detractam induit. sed
quid hostis & quod genus & quam formidanda vasti-
tatis, & quantum insolens prouocator, & cuiusmodi fuerit
pugna decertatum, Q. Claudius primo annalium puris-
sime atque illustrissime simplicique & incomita orationis
antiqua suauitate descripsit. quem locum ex eo libro Fa-
uorinus philosophus cum legeret, non minoribus quati af-
ficique animum suum motibus pulsibusque dicebat, quam
si ipse coram depugnantis eos spectaret. verba Q. Claudii,
quibus pugna ista depicta est, adscripsi. Cum interim
Gallus quidam nudus, præter scutum & gladio
duo, torque atque armillis decoratus processit;
qui & viribus & magnitudine & adolescentia si-

mulque virtute ceteris antistabat. is maxime prælio commoto atque vtrisque summo studio pugnatibus manu significare cœpit vtrique quiescerent pugna. facta pausa est. extemplò silentio facto cum voce maxima conclamat, si qui secum depugnare vellet, vti prodiret: nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatem facies. deinde Gallus irridere atque lingua exerrare. id subito perditum est cuidam T. Manlio summo genere nato tantum flagitium ciuitati accidere; ex tanto exercitu neminem prodire. is, vt dico, processit; neque passus est virtutem Romanam ab Gallo turbiter spoliari. scuto pedestri & gladio Hispanico cinctus cōtra Gallū cōstitit. metu magno ea congressio in ipso ponte, vtroque exercitu inspectante, facta est. ita, vt ante dixi, constiterunt; Gallus sua disciplina scuto proiecto cantabundus; Manlius animo magis quam arte confusus scutum scuto percussit, atque statum Galli conturbauit. dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet; Manlius iterum scutum scuto percutit; atque de loco hominem iterum deiecit: eo pacto ei sub Gallicū gladium successit, atque Hispanico pectus hausit; dein continuo humerum dexterum eodem concussu incidit; neque recessit vsquam donec subuertit, ne Gallus impetum icti haberet. vbi eum eiecit; caput præcedit; torquem detraxit; eamque sanguinolentam sibi in collū imponit. quo ex facto ipse posterique eius Torquati sunt cognominati.

Ab hoc T. Manlio, cuius hanc pugnam Quadrigarius descripsit, imperia & aspera & immitia Manliana dicta sunt: quoniam postea, bello aduersū Latinos cum esset consul, filium suum securi percussit; qui speculatum ab

eo missus, ne pugnaret interdicto, hostem, à quo prouocatus fuerat, occiderat.

CAPVT XIII.

Quod idem Quadrigarius, *huius facies* patrio casu probe & Latine dixit; & quædā alia appositā de similium vocabulorum declinationibus.

Quod autem supra scriptū est in *Q. Claudij* verbis, propter magnitudinem atque immanitatē facies; id nos aliquot veteribus libris inspectis explorauimus; atque ita esse, ut scriptum est, comperimus. sic enim pleraque *asas* veterum declinauit, hæc facies, huius facies, quod nunc propter rationem grammaticam facie dicitur. corruptos autem quosdā libros reperi, in quibus, faciei scriptum est, illo, quod ante scriptum erat, oblittrato. meminimus & in Tiburti bibliotheca inuenire nos in eodem *Claudij* libro scriptum utrumque, facies & facii. sed, facies, in ordinē scriptum fuit, & contrā per ii geminum, facii. neque id abesse à quadam consuetudine prisca existimauimus. nam & ab eo quod est hic dies tam huius dii, & ab eo quod est hæc fames tam huius famii dixerunt. *Q. Ennius* in sextodecimo annali dies scripsit pro diei in hoc versu:

Postrema longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoque affirmat *Casellius* in oratione, quam pro *P. Sestio* fecit, dies scripsisse, pro diei. quod ego impensa opera conquisitis veteribus libris plusculis ita, ut *Casellius* ait, scriptū inueni. verba sunt hæc *Marci Tullij*. Equites vero daturus illi⁹ dies pœnas. quocirca factū Herclē est, ut facile is credā, qui scripserunt idiographum librum *Virgilij* sese inflexisse in quo ita scriptum est:

Libra dies somnique pares ubi fecerit horas.
id est, libra diei somnique. sed sicut hoc in loco dies à *Virgilio* scriptum videtur; ita in illo versu nihil dubium est, quin dii scripserit pro; diei: q ij

Munera læticiamque dii.---

quod imperitiores, dei, legunt ab insolentia scilicet vocis istius abhorrentes. sic autem dies dii à veteribus declinatum est; ut fames fami, perniciēs pernicii, progenies progenii, luxuries luxurii, acies acii. Marcus enim Cato in oratione, quam de bello Karthaginensi composuit, ita scripsit. Pueri atque mulieres extrudebātur fami causa. Lucilius in quintodecimo. Rugotum atque fami plenum. Sisenna in historiarum libro sexto. Romanos inferendæ pernicii causa venisse. Pacuvius in Paulo:

Pater supreme nostræ progenii patris.

Cn. Matius in Iliadis xxi.

Altera pars acii vitassent fluminis vndas.

idem Matius in tertio & vicesimo.

An maneat speciei simulachrum in morte silentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis; Ea luxurii causa aiunt institui. & ibidem infra ita scriptum est. Non est ea luxuries quæ necessario parentur vitæ causa. per quod apparet eum, ab eo quod est luxuries, luxurii patrio casu dixisse. Marcus quoque Tullius in oratione, qua Sex. Roscium defendit, pernicii, scriptum reliquit. verba hæc sunt. Quorum nihil pernicii causa diuino consilio sed vi ipsa & magnitudine rerum factum putamus. aut fac es ergo in casu patrio, aut facii, Quadrigarium scripsisse existimandum est. facie autem in nullo veteri libro scriptum reperi. In casu autem dandi, qui purissime locuti sunt, non facie, uti nunc dicitur, sed facie dixerunt.. Lucilius in Satyris:

Primum, inquit, facie quod honestatis accedit,
Lucilius in libro septimo:

Qui te diligat, ætati facieque tuæ se

Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur. sunt tamen non pauci qui utrobique taciti legant. sed C. Caesar in libro de analogia secundo, huius die & huius specie, dicendum putat. ego quoque in Iugurtha Sallustij summa fidei & reuerenda vetustatis libro, die, casu patrio scriptum inueni. verba hac ita erant. Vix decima parte die reliqua. non enim puto argutiolam istam recipiendam, ut, die, dictum quasi, ex die, existimemus.

CAPVT XV.

De genere controuersiz quod Græce ἀπορον appellatur.

Cum Antonio Iuliano rhetore, per feriarum tempus æstiuarum, decedere ex urbis æstu volentes Neapolim concesseramus. atque ibi erat adolescens tunc quissipiani ex ditioribus cum utriusque lingua magistris meditans & exercens, ad causas Romæ orandas, eloquentia Latina facultatem. atque is rogat Iulianum uti sese audiat declamantem. ite auditum Iulianus: imusque nos cum eo. simul introit adolescens; & præfatur arrogantius & elatius quam ætatis eius decebat; ac deinde iubet exponi controuersias. aderat ibi nobiscum Iuliani sectator, iuuenis promptus, & proficiens, & offendens iam in eo quod ille apud Iuliani aures in præcipiti stare & subitaria dictione periculum sui facere audebat. exponit igitur tentamenti gratia controuersiam parum consistentem, quod genus Græci ἀπορον vocant; Latine autem id non nimis incommode inexplicabile dici potest. ea controuersia fuit huiusmodi. De reo septem iudices cognoscant; eaque sententia sit rata, quam plures ex eo numero dixerint. cum septem iudices cognouissent; duo censuerunt reum exilio multandum, duo alii pecunia, tres reliqui capite pœniendum. petitur

q iiij

ad supplicium ex sententia trium iudicum: & contradicit. hac ille audita nec considerata, neq; aliis, ut proponerentur, expectatis, incipit statim mira celeritate in eadem hanc controuersiam principia nescio qua dicere, & inuolucra sensuum verborumque volumina vocumque turbas fundere; ceteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum soliti erant, clamore magno exsultantibus; Iuliano autem male ac misere rubere & sudante. sed ubi deblateratis versus multis milibus sine aliquando fecit; egressusque inde sumus: amici familiaresque eius Iulianum persecuti quidnam existimaret percussati sunt. atque ibi Iulianus festiuissime, Nolite quarere, inquit, quid sentiam. adolescens hic sine controuersia disertus est.

CAPUT XVI.

Quod Plinium Secundum hominem non indotum fugerit latueritque vitium argumenti, quod ἀντισπερον Græci dicunt.

Plinius Secundus existimatus est esse ætatis sua doctissimus. is libros reliquit, quos Studioforum inscripsit, haud mediis fidiis usquequaque aspernandos. in his libris multa varie ad oblectandas eruditorum hominum aures ponit. refert etiam plerasque sententias, quas, in declamandis controuersis, lepide arguteque dictas putat. sicut hanc quoque sententiam ponit ex huiusmodi controuersia. Vir fortis præmio, quod optauerit, donetur. qui fortiter fecerat, petit alterius uxorem in matrimonium; & accipit. is deinde, cuius ea uxor fuerat, fortiter fecit. repetit eadem. contradicitur. Eleganter, inquit, & probabiliter ex parte posterioris viri fortis uxorem sibi reddi postulantis, hoc dictum est: Si placet lex; redde. Si non placet; redde. Fugit autem Plinium sententiolam istam, quam putauit esse argutissimam, vitio non carere, quod Græce ἀντισπερον dicitur. & est vitium insidiosum & sub falsum.

*lematis specie latēs. nihilo enim minus cōverti ex cōtrario
idipsū aduersus eundē potest; atq. ita à priore illo viro forte
dici: Si placet lex, nō reddo: si nō placet, nō reddo,*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMEN-

T A R I V S L I B E R

D E C I M V S.

C A P V T I.

*Tertiumne consul an tertio dici, oporteat; & quo-
nam modo Cn. Pompeius cum in theatro,
quod erat dedicaturus, honores suos inscribe-
ret, quæstionem ancipitem istius verbi de con-
silio Ciceronis vitauerit.*

E*Amiliani meo cuipia litteras Athenis Romam
nisi. in his scriptū fuit me illi iā tertiū scripsisse.
is ad me rescripsit; petiuitq. ut rationē reddere cur
tertiū ac non tertio. scripsisse. id etiā adscripsit, ut eādem
quid super illo quoq; mihi videretur facere se certiorē; ter-
tiumne consul & quartū an tertio & quarto dicē-
dum esset: quoniā Roma doctū virū dicere audisset tertio
& quarto cōsul non tertiū quartūmq.; idq. in prin-
cipio libri Caliū scripsisse; & Q. Claudiū in libro undeni-
cesimo C. Mariū creatū septimo consulē dixisse. Ad hac e-
go rescripsi nihil amplius, quā verba M. Var. hominis opi-
nor, quā fuit Claudi* cū Calio, doctioris. quibus verbis v-
trumq. de quo ad me scripserat, decideretur. nā & Varra
satis aperte quid dici oporteret edocuit; & ego aduersus eū,
qui doctus esse dicebatur, litē meā facere absēs nolui. verba
M. Varronis, ex libro disciplinarū iij. hac sunt. Aliud est*

quarto prætorem fieri & quartum; quod quarto locum adsignificat ac tres ante factos; quantum tempus adsignificat & ter ante factum. igitur Ennius rectè; quod scripsit,

Quintus pater quartum fit consul:

& Pompeius timide; quod in theatro, ne adscriberet, consul tertium aut tertio, extremas litteras non scripsit. *Quod de Pompeio Varro breuiter & suboscure dixit; Tiro Tullius Ciceronis libertus in epistola quadam enarratius scripsit ad hunc ferme modum.* Cum Pompeius, inquit, ædem Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus vicem theatri essent, noménque eius & honores inscriberentur: quæri cœptum est vtrum *consul tertio* inscribendum esset an *tertium*. eam rem Pompeius exquisitissime retulit ad doctissimos ciuitatis. cumque dissentiretur; & pars *tertio*, alii *tertium* scribendum contenderent: rogauit, inquit, Ciceronem Pompeius vt, quod ei rectius videretur, scribi iuberet: tum Ciceronem iudicare de viris doctis veritum esse; ne, quorum opiniones improbasset, ipsos videretur improbasse. persuasit igitur Pompeio vt neque *tertium* neque *tertio* scriberetur; sed ad secundum vsque *t*, fierent litteræ: vt verbo non perscripto res quidem demonstraretur; sed dictio tamen ambigua verbi lateret. *Id autem quod & Varro & Tiro dixerunt; in eodem nunc theatro non est ita scriptum. nam cum multis annis postea scena, quæ prociderat, resecta esset; numerus tertij consalatus, non, uti initio, primoribus litteris sed tribus tantum lineolis incisis significatus est. in M. autem Catonis quarta Origine ita scriptum est. Karthaginieneses sextum de fœdere decessere. id*

verbum significat quinquies ante eos fecisse contra *scdm*,
 & tum sextum. Græci quoque in significandis huius-
 cemodi rerum numeris, πέντε καὶ τετάρτον dicunt: quod
 congruit cum eo quod Latine dicitur, tertium quartum-
 que.

CAPVT II.

Quid Aristoteles de numero puerperii memo-
 riæ mandauerit.

Aristoteles philosophus memoria tradidit mulierem in
Egypto uno partu quinque enixā pueros; eūque esse
 finem dixit multijuga hominum partionis; neque plu-
 res unquam simul genitos compertum. hunc autem esse
 numerum ait rarissimum. sed &, diuo *Augusto* im-
 perante, qui temporum eius historiam scripserunt, ancil-
 lam *Cæsaris Augusti* in agro *Laurente* peperisse quinque
 pueros dicunt; eosque pauculos dies vixisse: matrem
 quoque eorum, non multo post quam peperit, mortuam;
 monumentumque ei factum, iussu *Augusti*, in via
Laurentina; inque eo scriptum esse numerum puerperii eius
 de quo diximus.

CAPVT III.

Locorum quorundam illustrium collatio cōten-
 tiōque facta ex orationibus C. Gracchi & M.
 Ciceronis & M. Catonis.

Fortis ac vehemens orator existimatur esse C. Grac-
 chus. nemo id negat. sed quod non nullis videtur se-
 uerior, acrior, ampliōrque esse M. Tullio; ferri id quī po-
 test? Legebamus adeo nuper orationem Gracchi de le-
 gibus promulgatis. in qua M. Marium & quosdam ex

municipiis Italicis honestos viros virgis per iniuriam cæ-
fos à magistratibus populi Romani quanta maxima inui-
dia potest conqueritur. verba hæc sunt, quæ super ea re
fecit. Nuper Teanū Sidicinum cōsul venit. vxor
edixit se in balneis virilibus lauari velle. quæstori
Sidicino à M. Mario datū est negotium vtī bal-
neis exigerentur qui lauabantur. vxor renunciat
viro parum citò sibi balneas traditas esse, & pa-
rum lautas fuisse. idcirco palus destitutus est in
foro; eoque adductus suæ ciuitatis nobilissimus
homo M. Marius. vestimenta detracta sunt. vir-
gis cæsus est. Caleni, vbi id audierunt, edixerunt
ne quis in balneis lauasse vellet, cū magistratus
Romanus ibi esset. Ferentini ob eandem cau-
sam prætor noster quæstores arripi iussit. alter
se de muro deiecit; alter prehensus & virgis cæ-
sus est. in tam atroci re, ac tam misera atque maesta in-
suria publica contestatione, et quid est quod aut ampli-
ter insignitèrque, aut lacrimosè atque miseranter, aut
multa copiosaque inuidia, grauique & penetrabili que-
rimonia dixeris? breuitas sane & venustas & munda-
ties orationis est, qualis haberi ferme in comædiarum fe-
stiuitatibus solet. item Gracchus alio in loca ita dicit.
Quanta libido quantaque intemperantia sit ho-
minum adolescentium vnum exemplum vobis
ostendam. his annis paucis ex Asia missus est, qui
per id tempus magistratum non ceperat, homo
adulescens pro legato. is in lectica ferebatur. ei
obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit, &
periocum, cum ignoraret qui ferretur, roga-
uit num mortuum ferrent. vbi id audiuit; lecti-
cam iussit deponi; stuppis, quibus lectica de-
ligata erat, vsque adeo verberari iussit, dum ani-

mum efflauit. *Hac quidem oratio super tam violento
 atque crudeli facinore nihil profecto abest à cotidianis ser-
 monibus . at, cum in simili causa , apud M. Tullium ci-
 ues Romani innocentes viri , contra ius contraque lo-
 ges , virgis caduntur aut supplicio extremo necantur,
 qua ibi tunc miseratio ? qua comploratio ? qua totius
 rei sub oculos subiectio ? quod & quale inuidia at-
 que acerbitalis fretum efferuescit ? animum Herle me-
 um, cum illa M. Ciceronis lego , imago quadam & so-
 nus verborum & vocum & eiulationum circumpre-
 ditur . velut sunt ista , qua de C. Verre dicit . qua
 nos , ut in presens potuimus, quantum memoria suppe-
 ditabat , adscripsimus . Ipse inflammatu scelere
 & furore in forum venit . ardebant oculi . to-
 to ex ore crudelitas eminebat . expectabant om-
 nes quo tandem progressurus aut quidnam actu-
 rus esset ; cum repente hominem proripi atque
 in foro medio nudari ac deligari & virgas ex-
 pediri iubet . iam hac mediusfidius sola verba , nu-
 dari ac deligari & virgas expediri iubet , tan-
 ti motus horrois que sunt , ut non narrari , qua gesta
 sunt , sed rem geri prorsus videas . Gracchus autem non
 querentis neque implorantis sed nuntiantis vicem ; Pa-
 lus , inquit , in foro destitutus est . vestimenta
 detracta sunt , virgis cæsus est . sed enim M. Ci-
 cero praeclare , cum diutina representatione , non cæsus
 est sed cædebatur , inquit , virgis in medio foro
 Messanæ cipis Romanus : cum interea nullus
 gemitus nulla vox illius miseri inter dolorem
 crepitumque plagarum audiebatur , nisi hæc ;
 Ciuis Romanus sum . hac commemoratione
 ciuitatis omnia verbera depulsurum cruciatum-
 que à corpore deiecturum arbitrabatur . comp-*

plorationem deinde tam acerba rei, & odium in Verres
 detestationemque apud ciuis Romanos incense atque acri-
 ter atque inflammanter facit, cum hac dicit: ò nomen
 dulce libertatis! ò ius eximium nostræ ciuita-
 tis! ò lex Porcia legesque Sempronie! ò graui-
 ter desiderata & aliquando reddita plebi Ro-
 manæ tribunicia potestas! huccine tandem hæc
 omnia reciderunt vt ciuis Romanus in prouin-
 cia populi Romani in oppido fœderatorum, ab
 eo, qui beneficio populi Romani fasces ac se-
 curis haberet, deligatus in foro virgis caderet-
 ur? quid, cum ignes ardentēque laminæ ce-
 terique cruciatus admovebantur? si te acerba il-
 lius imploratio & vox miserabilis non leniebat;
 ne ciuium quidem Romanorum, qui tum ade-
 rant, fletu gemitūque maximo commouebare?
 hac M. Tullius atrociter grauiter, copiose aptēque mi-
 seratus est. sed si quis est tam agresti aure ac tam hispi-
 da, quem lux ista & amœnitas orationis verborum-
 que modificatio parum delectat; amat autem priora id-
 circo quod incomperta & breuia & non operosa sed natua
 quadam sua uitate sunt, quodque in his umbra & color
 quasi opaca uetustatis est; is, si quid iudicij habet, con-
 sideret in causa pari M. Catonis, hominis antiquioris, ora-
 tionem; ad cuius vim & copiam Gracchus nec adspirauit,
 intelliget, opinor, Catonem contentum eloquentia ætatis
 sue non fuisse; & id iam tū facere voluisse, quod Cicero po-
 stea perfecit. in eo namq. libro, qui de falsis pugnīs inscri-
 ptus est, ita de Q. Termo cōquestus est. Dixit à decemui-
 ris parum sibi bene cibaria curata esse. iussit vesti-
 menta detrahi, atque flagro cædi. decemuiros
 Bruttiani verberauere. vidēre multi mortales,
 quis hanc contumeliam, quis hoc imperiū, quis

hanc seruitutem ferre potest? nemo hoc rex ausus est facere. ea'ne fieri bonis bono genere gnatis boni consulitis? vbi societas? vbi fides maiorū? insignitas iniurias, plagas, verbera, vibices, eos dolores atque carnificinas, per dedecus atque maximam contumeliam, inspectantibus popularibus suis atque multis mortalibus, te facere ausum esse? sed quantum luctum, quantum gemitum, quid lacrimarum, quantum fletum facili audiui? serui iniurias nimis ægre ferunt. quid illos bono genere gnatos, magna virtute præditos opinamini animi habuisse atque habituros dum viuerent? *Quod Cato dixit, Bruttiani verberaueres; ne qui fortasse de Bruttianis requirat; id significat. Cum Hannibal Pænus cum exercitu in Italia esset, & aliquot pugnas populus Romanus aduersas pugnauisset; primi totius Italiae Bruttij ad Hannibalem descuerunt. id Romani ægre passi, postquam Hannibal Italia decēssit superatque Pæni sunt, Bruttios ignominia causa non milites scribebant, nec pro sociis habebant, sed magistratibus in provincias euntibus parere & præministrare, seruum vicem, iusserunt. itaque hi sequebantur magistratus, tamquam in scenicis fabulis qui dicebantur lorarii; & quos erant iussi, vincebant aut verberabant. quod autem ex Bruttis erant, appellati sunt Bruttiani.*

CAPVT IIII.

Quod P. Nigidius argutissime docuit nomina non positiua esse sed naturalia.

Nomina verbaque non posita fortuito sed quadam vi & ratione natura facta esse P. Nigidius in grammaticis commentariis docet; rem sane in philosophia dis-

fertationibus celebrem. quari enim solitum apud philosophos ποῦ εἰ τὰ ὀνόματα sint ἢ δὲ εἰ. in eam rem multa argumenta dicit cur videri possint verba esse naturalia magis quam arbitraria. ex quibus hoc visum est lepidum & festiuium. Vos, inquit, cum dicimus; motu quodam oris conueniente cum ipsius verbi demonstratione utimur & labias sentim primores emouemus; ac spiritum atque animam porro versum & ad eos quibus consermocinamur intendimus. at contra cum dicimus, nos; neque profuso intentoque flatu vocis, neque proiectis labris pronunciamus; sed & spiritum & labias quasi intra nosmetipsos coercemus. hoc fit idem & in eo quod dicimus, tu & ego, & tibi & mihi. nam sicuti, cum adnuimus & abnuimus, motus quidam ille vel capitis vel oculorum à natura rei, quam significat, non abhorret; ita in his vocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. eadē ratio est in Græcis quoque vocibus, quam esse in nostris animaduertimus.

CAPVT V.

Auarus simplexne vocabulum sit an compositum & duplex, sicut P. Nigidio videtur.

A Varus non simplex vocabulum sed iunctum copulatumque esse Nigidius dicit in commentariorum undetricesimo. Auarus enim, inquit, appellatur qui auidus artis est. sed in ea copula, e, inquit, littera detrita est. item locupletem dictum ait ex compositis vocibus, qui pleraque loca, hoc est, qui multas possessiones teneret, sed probabilius id firmitusque est, quod de locuplete dixit. nam de auaro ambigitur. cur enim non videri possit ab uno solum verbo inclinatum, quod est auco; adēque fictura. qua est amarus? de quo ni-

hil dici potest quin duplex non sit.

CAPVT VI.

Multam dictā esse ab Ædilibus plebei Appii Caci filię mulieri nobili, quod locuta esset petulātius.

Non in facta modo sed in voces etiā petulātiores publice Roma vindicatum est. ita enim debere esse visa est Romana disciplina dignitas inuiolabilis. Appij namque illius Caci filia à ludis, quos spectauerat, exiens turba undique confluentis fluctuantisque populi iactata est: atque inde egressa cum se male habitam diceret; Quid me nūc factum esset, inquit, quantoque artius pressiusque cōflictata essem, si P. Claudius frater meus nauali prælio classem nauium cum ingēti ciuium numero non perdidisset? certē quidem maiore nunc copia populi oppressa intercidissem, sed vtinam, inquit, reuiuiscat frater; aliamque classem in Siciliam ducat; atque istam multitudinem perditum eat, quæ me male nunc miseram cōuexauit. Ob hæc mulieris verba tam improba ac tam inciuilia, C. Fundanius & Tib. Sempronius Ædiles plebei multam dixerūt ei aris grāuis viginti quinque milia. id factum esse dicis Capito Ateius, in commentario de iudicijs publicis, bello Pœnico primo, Fabio Licino & Otacilio Crasso consulibus.

CAPVT VII.

Fluminum, quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda Histrium proxima Rhodanum, sicuti Varro nem memini scribere:

Omnium fluminum quæ in maria, quæ imperium Romanum est, fluunt, quam Græci τὸν εἰς τὸν δαλασσαν appellant, maximum esse Nilum consentitur: proxima magnitudine esse Histrum scripsit Sallustius. Varro autem cum de parte orbis, quæ Europa dicitur, differeret, in tribus primis eius terra fluminibus Rhodanum esse ponit. per quod videtur eum facere Histron amulum. Histrus enim quoque in Europa fluit.

CAPUT VIII.

Inter ignominias militares, quibus milites coercerantur, fuisse sanguinis dimissionem; & quænam esse videatur causa huiusmodi castigationis.

Fuit hac quoque antiquitus militaris animadversio iubere ignominia causa militi venam solui & sanguinem dimitti. cuius rei ratio in litteris veteribus, quas equidem inuenire potui, non exstat. sed opinor factum hoc primitus in militibus stupentis animi atque à naturali habitu declinatis; ut non tam poena quam medicina videretur. postea tamen ob pleraque alia delicta idem factitatum esse credo per consuetudinem; quasi minus sani viderentur omnes qui delinquerent.

CAPUT IX.

Quibus modis quoque habitu acies Romana instrui solita sit, quæque earum instructionum sint vocabula.

Vocabula sunt militaria, quibus instructa certo modo acies appellari solet, frons, subsidia, cuneus, orbis, globus, forfices, serra, ala, turres. hac & quædam

dam item alia inuenire est in libris eorum qui de militari disciplina scripserunt. tralata autem sunt ab ipsis rebus, qua ita proprie nominantur: earumque rerum in acie instruenda sui cuiusque vocabuli imagines ostenduntur.

CAPVT X.

Quæ eius rei causa sit quod & Græci veteres & Romani annulum in eo digito gestauerunt, qui est in manu sinistra minimo proximus.

Veteres Græcos annulū habuisse in digito accepimus sinistra manus qui minimo est proximus. Romanos quoque homines aiunt sic plerumque annulis vsitatos. causam esse huius rei Appion in libris Egyptiacis hanc dicit; quod insectis apertisque humanis corporibus, ut mos in Egypto fuit, quas Græci ἀντομας appellant, reperiuntum est neruium quemdam tenuissimum ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac peruenire: propterea non inscitum visum esse eum potissimum digitum tali honore decorandum; qui continens & quasi connexus esse cum principatu cordis videretur.

CAPVT XI.

Verbum, *maturè*, quid significet, quæque vocis eius ratio sit. & quod eo verbo vulgus hominum improprie vtitur: atque inibi quod *præcox* declinatum *præcoci* facit non *præcoquis*.

Maturemque significat propere & cito, contra ipsius verbi sententiam. aliud enim est *maturè* quam quod dicitur propere. propterea P. Nigidius homo ex omnium bonarum artium disciplinis egregius, Mature,

inquit, est quod neque citius est neque serius; sed mediū quiddā & tēperatū est. bene atque proprie Nigidius. nā & in frugibus & in pomis matura dicuntur quæ neque cruda & immitia sunt, neque caduca & decocta, sed tēpore suo adulta maturatæque. quoniā autem id, quod non segniter fiebat, mature fieri dicebatur; progressa plurimum verbi significatio est; & non iam quod non segnius sed quod festinatus sit id fieri mature dicitur; quando ea, quæ præter sui temporis modum properata sunt, immatura verius dicantur: Illud vero Nigidianum rei atque verbi temperamentum diuus Augustus duobus Græcis verbis elegantissime exprimebat. namque & dicere in sermonibus & scribere in epistolis solitum esse aiunt; *ὀρεῖται βραδύς*. per quod monebat ut ad rem agendam simul adhiberetur & industria celeritas & diligentia tarditas. ex quibus duobus contrariis fit maturitas. Virgilius quoque, si quis animum attendat, duo ista verba properare & maturare tamquam plane cōtraria scitissime sepe rauit in hisce versibus.

Frigidus agricolam liquādo continet imber,
Multa, forent quæ mox cælo properanda
sereno;

Maturare datur.

elegantissime ista duo verba diuisit. namque in properatu rei rusticæ per tempestates pluuias, quoniam otium est, maturari potest: per serenas, quoniam tempus instat, properari necessum est. cum significandum autem est coactius quid factum & festinatus; tum rectius præmaturè factum id dicitur quam mature. sicut Afranius dixit in togata, cui Titulus nomen est.

Appetis dominatum demens præmaturè præcocem.

in quo versu animaduertendum est, quod præcocem in-

quis non præcoquem. est enim casus eius rectus non præcoquis, sed præcox.

CAPVT XII.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophū cōfert: ibidem de simulacro volucris columbæ.

Librum esse Democriti nobilissimi philosophorum de vi & natura chamaleontis, eumque se legisse Plinius Secundus in naturalis historia vicesimo octauo refert; multaque vana atque intoleranda auribus deinde quasi à Democrito scripta tradit. ex quibus pauca hæc inuisti meminimus, quia pertasum est. Accipitrem auium rapidissimum à chamaleonte humi reptante, si cum forte superuolet, detrahi & cadere vi quadam in terram; ceterisque auibus laniandum sponte sua obicere sese & dedere. item aliud ultra humanam fidem. caput & collum chamaleontis si vratur ligno, quod appellatur robur, imbres & tonitrus fieri derepente; idque ipsum usu venire si iecur eiusdem animalis in summis regulis vratur. item aliud; quod Hercle an ponerem dubitavi. ita est deridicula vanitatis. nisi idcirco plane posui, quod oportuit nos dicere quid de istiusmodi admirationum fallaci illecebrâ sentiremus, qua pleraque capiuntur & ad perniciem labuntur ingenia maxime sollertia; eaque potissimum quæ discendi cupidiora sunt. sed redeo ad Plinium. sinistram pedem ait chamaleontis ferro ex igni calefacto torreretur cum herba, quæ appellatur eodem nomine chamaleontis, & utrumque macerari unguento; colligique in modum pastilli, atque in vas mitti ligneum, & cum, qui id vas ferat, etiam si is in medio palam versetur, à nullo videri posse. Hæc portentis atque præstigijs à Plinio Secundo scriptæ

non dignum esse cognomen Democriti puto. Vel illud quale est, quod idem Plinius in decimo libro Democritum scripisse asseuerat? aues quasdam esse certis votabilis; & earum auium confuso sanguine gigni serpentem; cum si quis ederet, linguas auium & colloquia interpretaturum. Multa autem videntur ab hominibus istis male sollertibus huiuscemodi commenta in Democriti nomen data nobilitatis auctoritatisque eius perfugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum esse atque fecisse traditur, neque minus admirabile neque tamen vanum aque videri debet, nam & plerique nobilium Græcorum & Fauorinus philosophus memoriarum veterum exsequentiſſimus affirmatiſſime scripserunt, simulachrum columbae à ligno ab Archyta ratione quadam disciplinæque mechanica factum volasse. ita erat scilicet libramētis suspensum & aura spiritus inclusa atque occulta concitum. Libet Herclè, super re tam abhorrenti à fide, ipsius Fauorini verba ponere. Ἀρχύτας Ταρανῆνος, φιλόσοφος ἄμα καὶ μηχανικὸς ὢν, ἐποίησεν περιεχθ' ἐν ὑλίνῳ, πετομένῳ, ὅπως εἴποιε καὶ δίσωεν, οὐκ ἔπει ἀνίστατο, μέγχι γὰρ τοῦτου.

CAPVT XIII.

Cum partim hominum, qua ratione veteres dixerint.

Partim hominum venerunt, plerumque dicitur, quod significat, pars hominum venit, id est, quidam homines. nam partim hoc in loco aduerbium est; neque in casus inclinatur. sicuti, cum partim hominum, dici potest; id est, cum quibusdam hominibus, & quasi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit. Ibi pro scorto fuit in cubiculum. surrexit autem à conuiuio, cum partim illo-

rum iam sæpe ad eundem modū erat . imperitiores autem cum parti legunt tamquam declinatum sit quasi vocabulum, non dictum quasi aduerbium. sed Q. Claudius in vicefimo primo annali insolentius paulo hac figura est ita vsus. Enim cum partim copiis hominū adolēcentē placētē tibi. itēq, Claudii in vicefimo tertio annali verba hac sūt. Sed idcirco me fecisse quod vtiū negligētia partim magistratūū, an avaritia, an calamitate populi Rōmani euenisse dicam nescio.

CAPVT XIII.

Iniuria mihi factum dicitur, quali verborum ordine Cato dixerit,

Audio illi iniuriam factum iri, audio cōtumeliā dictum iri, vulgo quoque ita dici, vulgo et istam esse verberum figuram iam in medio loquendi vsus: idcircoque exemplū supersedeo. sed contumelia illi, vel iniuria factum itur, paulo est remotius. exemplū igitur ponemus. M. Cato pro se cōtra C. Cassium. Atque euenit ita, Quirites, vti in hac contumelia, quæ mihi per huiusce pētulantiam factum itur, rei quoque publicæ mediū fidius miserear, Quirites. sicut autem contumeliā factū iri, significat iri ad contumeliā faciendam, id est, operam dari quo fiat; ita cōtumelia mihi factum itur, casu tantum immutato idem dicit,

CAPVT XV.

De flaminis Dialis deque flaminicæ cærimoniis; verbaque ex edictō prætōris apposita, quibus dicit non coacturum se ad iurandum neque virgines Vestæ neque Dialem.

Cærimonia imposita flamini Diali multa; item castus multiplices, quos in libris, qui de sacerdotibus publi-

eis compositi sunt, item in Fabii Pictoris librorum primo scriptos legimus. unde hæc ferme sunt quæ cōmeminimus.
 Equo Dialem flaminem vehi religio est: classem præcinctam extra pomerium *id est*, exercitum armatum videre. idcirco rarerè flamen Dialis creatus consul est, cum bella consulibus mandabatur. item iurare Dialem fas numquam est. item annulo uti nisi per uio cassoque fas nō est. ignem & flaminia, *id est*, flaminis Dialis domo, nisi iacrum efferri ius non est. victum, si ædes eius introierit, solui necessum est; & vincula per impluuium in tegulas subduci, atque inde foras in viam dimitti. nodum in apice neque in cinctu neque alia in parte ullum habet. si quis ad verberandum ducatur, si ad pedes eius supplex procubuerit, eod die verberari piaculum est. capillum Dialis, nisi qui liber homo est, non detonsit. capram & carnem incoctam & ederam & fabam neque tangere Diali mos est neque nominare, propagines & vitibus altius prætectos non succidet. pedes lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos esse oportet & de eo lecto trinoctium cōtinuum nō decubat: neque in eo lecto cubare aliū fas est, neque apud eius lecti fulcrum capsulam esse cum strue atque ferto oportet. vnguuium Dialis & capilli segmina subter arborē felicē tetra operiuntur. Dialis cotidie fertatus est. sine apice sub diuo esse licitū non est; sub tecto vtiliter, & nō pridē à pōtificibus cōstitutū *Massurius Sabinus scripsit & alia talia quadam remissa gratiāq. aliquot ceremoniarum factā dicit.* fatinā fermento imbutā attingere ei fas nō est, tunicam intimam, nisi in locis tectis non exiit, ne sub celo: tamquā sub oculis Iouis, nudus sit. super flamine

Dialé in cōuiuio, nisi rex sacrificulus, haud quisquā alius accumbit. vxorem si amisit, flaminio decedit. matrimoniū flaminis nisi morte dirimi nō est ius. locū, in quī bustū est, numquā ingreditur. mortuū numquam attingit. funus tamen exsequi nō est religio. Eadē ferme cerimoniz sunt, quas flaminicas dialis scorsū aiūt obseruare. veluti est; quod venenato operitur, & quod in rica surculū de arbore felici habet: & quod scalas, nisi quæ Græce κλίμακες appellantur, escendere ei plus tribus gradibus religiosum est: atque etiā cum it ad Argeos quod neque comit caput neque capillū depectit, *Verba pratoris ex edicto perpetuo de flamine Diali & de sacerdote Vesta adscripsi.* SACERDOTEM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNI. MEA. IURISDICTIONE. IVRARE. NON. COGAM. *verba M. Varronis ex secundo rerū diuinariū super flamine Diali hæc sunt.* Is solus albū habet galerū, vel quod maximus, vel quod Ioui immolata hostia alba fieri oporteat.

CAPVT XVI.

Quos errores Iulius Higinus in sexto Virgilii ar- maduerterit in historia Romana erratos,

Reprehendit Higinus Virgilium, correcturūque cum fuisse existimat, quod in libro sexto scriptum est. *Palinurus est apud inferos petens ab Aenea ut suum corpus requirendum & sepeliendum curet. is hoc dicit:*

Eripe me his inuicte malis: aut tu mihi terram
Iniice, namque potest, portusque require
Velinos.

quo, inquit, modo aut Palinurus nouisse & nominare potuit portus Velinos, aut Aeneas ex eo nomine locum inuenire, cum Velia oppidum, à quo portum, qui in eo loco est,

Velinum dixit, *Servio Tullio* *Roma* regnante, post annum amplius *secentessimum*, quam *Aeneas* in *Italiam* venit, conditum in agro *Lucano* & eo nomine appellatum est? nam qui ab *Harpalo*, inquit, regis *Cyri* praefecto ex terra *Phocide* fugati sunt alij *Veliam*, partim *Massiliam* condiderunt. inscitissime igitur petit ut *Aeneas* portum *Velinum* requirat, cum id nomen eo tempore fuit nusquam gentium. neque simile, inquit, illud videri debet, quod est in primo carmine;

*Italiam fato profugus Laïnaque venit
Litora.*

& aequae in sexto libro:

Chalcidicaeque leuis tandē *superadstitit arce*. quoniam poeta ipsi quaedam *ἡρώων πόλιν* in historia dicere ex sua persona concendi solet, qua facta ipse postea scire potuit: sicut *Virgilius* scivis de *Launio* oppido & de colonia *Chalcidinenfi*. sed *Palinurus* qui potuit, inquit, scire ea quae post annos *secentos* facta sunt? nisi quis eum divinasse apud inferos putat, proinde ut anima defunctorum solent. sed & si ita accipias, quamquam non ita dicitur, *Aeneas* tamen, qui non *divinabat*, quo pacto potuit requirere portum *Velinum* cui nomen tunc, sicuti diximus, nullum usquam fuit? item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum esse *Virgilium* putat nisi mors occipisset. nam cum *Thesea*, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent; dixissetque,

--Quid *Thesea*, magnum

Quid memorem *Alciden*? & mi genus ab *Iove* summo est.

postea tamen infert;

--sedet aeternumque sedabit

Infelix *Theseus*.

qui autem, inquit, fieri potest ut aeternum apud inferos se-

dead quem supra citm ijs nominat qui descenderint illuc
 atque inde rursum euaserint; praesertim cum ita sit fabu-
 la de Theseo atque si Hercules cum euellerit e petra & in
 lucem ad superos eduxerit? Item in his versibus errasse
 Virgilium dixit,

Eruet ille Argos Agamemnoniasq. Mycenae,
 Ipsumq. Aeciden genus armipotētis Achillis;
 Vltus auos Troiae, tépla & temerata Mineræ.
 cōfudit, inquit, & personas diuersas & tēpora. nā neq; eo-
 dē tēpore neq; per eosdē homines cū Achais & cū Pyrrho
 bellatum est. Pyrrhus enim, quem dicit Aeciden, de Epi-
 ro in Italiam transgressus cum Romanis depugnauit ad-
 uersus M. Curium in eo bello ducem. Arginum autē bellū
 id est, Achaicum, multis post annis à L. Mummiō impe-
 ratore gestum est. potest, inquit, igitur medius eximi ver-
 sus, qui de Pyrrho importune immissus est. quem Virgilius
 proculdubio exensturus, inquit, fuit.

CAPVT XVII.

Quam ob causam & quali modo Democritus phi-
 losophus luminibus oculorum sese priuauerit:
 & super ea re versus Laberii purē admodum
 & venustē facti,

Democritum philosophum in monumentis historiae
 Graecae scriptum est virum praeter alios veneran-
 dum, auctoritateque antiqua praeclatum, luminibus oculo-
 rum sua sponte se priuasse; quia existimaret cogitationes
 commentationesque animi sui in contemplandis natura-
 rationibus vegetiores & exactiores fore, si eas videndi il-
 lecebris & oculorum impedimenti liberasset: id factum
 eius modumque ipsum, quo cecitatem facile sollertia
 subtilissima conseruit, Laberius poeta in mimo,

quem scripsit Resionem, versibus quidem satis munda
atque graphice factis descripsit; sed causam voluntarie
cæcitatis finxit aliam: vertitque in eam rem quam tum
agebat non inconcinniter. est enim persona, quæ hoc apud
Laberium dicit, diuitis auari & parci sumtum plurimū
asotiamque adolescentis viri deplorantis. Versus Labe-
riani sunt,

Democritus Abderites physicus philosoph⁹
Clypeū cōstituit contra exortū Hyperionis,
Oculos effodere vt posset splendore æreo,
Ita radijs solis aciem effodit luminis,
Malis bene esse ne videret ciuibus.
Sic ego fulgentis splendorem pecuniæ
Volo elucificare exitum ætati meæ;
Ne in re bona esse videam nequam filium.

CAPVT XVIII.

Historia de Arthemisia, deq. eo certamine quod
apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus in-
clutis decertatum est.

Arthemisia Mausolum virum amasse fertur supra
omnis amorum fabulas ultraque affectionis hu-
mana fidem. Mausolus autem fuit, vt M. Tullius ait, rex
terra Caria; vt quidam Græcarum historiarum scripto-
res, prouincia Græcia præfectus. Satrapen Græci vocant. is
Mausolus ubi fato perfunctus inter lamenta & manus
uxoris funere magnifico sepultus est; Arthemisia luctu
atque desiderio mariti flagrans uxor ossa cineremque eius
iuxta odoribus contusaque in faciem pulueris aqua indi-
dit; ebibitque: multaue alia quolenti amoris indicia fe-
cisse dicitur. molita quoque est ingenti impetu operis, con-
seruanda mariti memoria, sepulchrum illud memoratisi-

num, dignatumque numerari inter septem omnium terrarum spectacula. id monumentum Arthemisia cum D. M. S. Mausoli dicaret; ἀγῶνα, laudibus eius dicundo, facit; ponisque premia pecunia aliarumque rerum bonarum amplissima, ad eas laudes decertandas venisse dicuntur viri nobiles ingenio atque lingua præstabili Theopompus, Theodectes, Naucrtes. sunt etiam qui Isocratem ipsum cum ijs certavisse memoria mādauerint. sed eo certamine vicisse Theopompum indicatum est. is fuit Isocratis discipulus. exstat nunc quoque Theodecti tragedia, quæ inscribitur, Mausolus. in qua cum magis quam in prosa placuisse Higinus in exemplis refert.

CAPVT . XIX.

Non purgari neque lauari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alij quoque peccauerunt, similitudo.

Incessabat quempiam Taurus philosophus seueratque vehementi obiurgatione adolescentem à rhetoricis & à facundia studio ad disciplinas philosophiæ transgressum. quod factum quidem esse ab eo diceret inhoneste & impræbe. ac ille non ibat inficias fecisse, sed id solitum esse fieri defendebat; turpitudinemque delicti exemplorum usu & consuetudinis venia deprecabatur. atque ibi Taurus isto ipso defensionis genere irritior, Homo, inquit, stulte & nihili, si te à malis exemplis auctoritates & rationes philosophiæ non abducunt; ne illius quidem Demosthenis vestri sententia tibi in mentem venit? quæ, quia lepidis & venustis vecummoda vineta est, quasi quædam cantilena rhetorica, facilius adhaerere memoria tua potuit. nam si me, inquit, non fallit,

quod quidem in primore pueritia legerim. verba hæc sunt Demosthenis, aduersus eum, qui, ut tu nunc facis, peccatum suum peccatis alienis exemptum purgatumque ibat. σὺ δὲ μὴ λέγειν οἷς ἄλλον οὐτὼ πολλὰς, ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκει γίγνεται. οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπείχθη, σὺ δὲ τοῦτο ἐμμήσω, διὰ τοῦτο ἀπορύτοις ἀνδράσι. ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἀλίσκοιο. ὥστε γὰρ εἴ τις ἐκείνων προήλθῃ, σὺ τὰδ' οὐκ ἀνδράσας, οὐτως, ἀνδρῶν ἀλῶς, ἄλλος οὐ χεῖρας. Sic Taurus omni suasionum admonitionumque genere utens sectatores suos ad rationes bona inculpatæque indolis ducebat.

CAPVT XX.

Quid sit rogatio quid lex, quid plebiscitum quid priuilegium & quantum ista omnia differant.

Quari audia quid lex sit, quid plebiscitum, quid rogatio, quid priuilegium. Stoicus Capito publici priuatique iuris peritissimus quid lex esset hisce verbis definiuit. Lex, inquit, est generale iussura populi aut plebis rogante magistratu. Ea definitio si præbe facta est; neque de imperio Cn. Pompei, neque de reditu M. Ciceronis neque de cæde P. Clodij questio, neque alia id genus populi plebisue iussa, leges vocari possunt. non sunt enim generalia iussa; neque de vniuersis ciuibz sed de singulis concepta: quocirca priuilegia potius vocari debent, quia veteres priua dixerunt, quæ nos singula dicimus. quo verbo Lucilius in primo satyrarum libro usus est.

---abdomina thynni

Aduenientibus priua dabo cephalæque carne. Plebem autem Capito in eadem definitione seorsum à populo dimisit; quoniam in populo omnis pars ciuitatis

omnēſque eius ordines contineantur . plebes verò ea dicitur , in qua gentes ciuium patricia non inſunt . plebiſciſcitum igitur eſt , ſecundum eum Capitonem , lex quam plebes non populus accipit . ſed totius huius rei iuriſque ſiue cum populus , ſiue cum plebes rogatur , ſiue quod ad vniuerſos pertinet , caput ipſum & origo & quaſi ſons rogatio eſt . iſta enim omnia vocabula cenſentur rogationis principale genere & nomine continenturque . nam , niſi populus aut plebes rogetur nullum plebis aut populi iuſſum fieri poteſt . ſed quamquam hæc ita ſunt in veteribus tamen ſcriptis non magnam vocabulorum iſtorum differentiam eſſe animaduertimus . nam & plebiſſcita & priuilegia tranſlato nomine leges appellauerunt ; eademque omnia confuſo & indiſtincto vocabulo rogationes dixerunt . Salluſtius quoque proprietatum in verbis retinentiſſimus conſuetudini conceſſit & priuilegium , quod de Cn. Pompeij reditu ferebatur , legem appellauit . verba ex ſecunda eius hiſtoria hæc ſunt . Nam Sullam conſulem de reditu eius legem ferentem ex composito T R. P L. C. Herennius prohibuerat .

CAPVT XXI.

Quam ob cauſam M. Cicero his omnino verbis , nouiſſime , &c. nouiſſimus , vti obſeruantiffime vitarit .

Non paucis verbis , quorum frequens vſus eſt nunc & fuit , M. Ciceronem noluiſſe vti maniſeſtum eſt , quod ea non probaret . velut eſt & nouiſſimus & nouiſſimè . nam cum & M. Cato & Salluſtius & alij quoque ætatis eiſdem verbo iſto promiſcè vſiati ſunt ; multi etiam non indocti viri in libris id ſuis ſcrip-

serint : abstinuisse eo tamen tamquam non Latino videretur . quoniam qui doctissimus eorum temporum fuerat L. Aelius Scilo ut nouo & improbo verbo uti vitauerat . propterea quid M. quoque Varro de ista voce existimauerit verbis ipsis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem sexto demonstrandum putauit . Quod extremum ; inquit ; dicebatur dici nouissimum ceptum vulgo . quod mea memoria ut Aelius ; sic senesalii , quod nimium nouum verbum esset , vitabant : cuius origo ut à vetere vetustius ac veterrimum ; sic à nouo declinatum nouius & nouissimum .

CAPVT XXII.

Locus exemptus ex Platonis libro , qui inscribitur *Gorgias* , de falsæ philosophiæ probri ; quibus philosophos temere incessit , qui emolumenta veræ philosophiæ ignorant .

Plato veritatis homo amicissimus , eiusque omnibus exhibenda promississimus , quæ omnino dici possint in desides istos ignauosque , qui obtento philosophiæ nomine inutile otium & lingua vitæque tenebras sequuntur , ex personâ quidem non graui neque idonea verè tamen ingenuèque dixit . nam & si Callicles , quem dicere hac facit , veræ philosophiæ ignarus , inhonestæ indignæque in philosophos confert : proinde tamen accipiendæ sunt quæ dicuntur ut nos non sensim moueri intelligamus , ne ipsi quoque culpationes huiusmodi mereamur ; nève inertis inanisque desidia cultum & studium philosophiæ mentiamur . verba ipsa super hac re Platonis ex libro , qui appellatur *Gorgias* , scripsi : quoniam pertere ea consilium non fuit ; cum ad proprietates eorum nequa-

quam resiste Latina oratio adspirare, ac multo minius e-
 tiam mea. φιλοσοφία γάρ τοι ὄζειν, ὦ Σώκρατες, χάριεν, ἄν-
 τις αὐτῆς μετεώς ἀφῆται ἐν τῇ ἡλικίᾳ. εἰ μὴ περ αἰτέρω τῷ
 θεῷ τοι ἐδιδάχθη, διὰ φθορὰν τῶν ἀνθρώπων. εἰ γὰρ καὶ πάντες
 ἀφῆται, καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων
 ἀπειρογενέσθαι ὄζειν, ὡς καὶ ἐμπειροῦ ἐστὶν τὸν μέλλοντα
 πάλιν ἀγαθὸν καὶ διδασκόμενον εἶναι ἀνδρά. καὶ γὰρ τῶν νέ-
 μων ἀπειροὶ γίνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν
 λόγων, οἷς δεῖ χρῶμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς
 ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ καὶ τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπι-
 θυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην, τῶν ἡδῶν παντά-
 πασι ἀπειροὶ γίνονται. ἐπεὶ δὲ νῦν ἔλθωσιν εἰς πᾶσι
 ἰδίᾳ ἢ πολιτικῶς παρᾷξιν, κατὰ γέλασόν γίνονται, ὥστε
 γέ, οἶμαι, οἱ πολιτικοί, ἐπειδὴν αὐτοὶ εἰς τὰς ὑμετέρας δια-
 τάδας ἔλθωσι καὶ τοῖς λόγοις, κατὰ γέλασόν εἰσι. συμβαίνει
 γὰρ τὸ τῷ Εὐριπίδῃ,

Λαμπρὸς τε ὄζειν ἕκαστος ἐν τέτῳ, καὶ πὶ τοῦτ' ἐπείγεται
 νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος

Ἴν' αὐτὸς αὐτῷ πυχλάνη βέλπιδος ὦν.

ὅπου δ' αὖ φαῦλος ἦ, ἐν τεῦθεν φάγει, καὶ λοιδορεῖ τούτου.
 τὸ δ' ἕτερον ἐπαίνει, ὡς οἶα τῇ ἐαυτοῦ ἡγεμονίᾳ οὕτως αὐ-
 τὸς ἐαυτὸν ἐπαίνειν. ἀλλ' οἶμαι, τὸ ὀρθότατόν ὄζειν, ἀμφο-
 τέρων μεταχειρῆν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χάριν, κα-
 λὸν μετέχειν, καὶ οὐκ αἰσχρὸν μεираκίῳ ὅντι φιλοσοφεῖν. ἐ-
 πειδὴν δὲ ὁ δὴ φρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος, ἐπὶ φιλοσοφίᾳ,
 κατὰ γέλασόν, ὦ Σώκρατες, τὸ χεῖμα γίγνεται. καὶ ἐγὼ γὰρ
 ὁμοίότατον πάχω πρὸς τοὺς φιλοσοφούντας, ὥστε πρὸς
 τοὺς φελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν ἐγὼ γὰρ παιδίον ἴδω
 ὃ ἐπὶ προσήκει διαλέγεσθαι, οὕτω φελλιζόμενον καὶ παίζον,
 χαίρω τε, καὶ χάριέν μοι φαίνεται καὶ ἐλαδέριον καὶ πρέ-
 ζον τῇ τῷ παιδίου ἡλικίᾳ. ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγόμενον
 παιδαρίου ἀκούσω, πικρὸν τι μοι δοκεῖ χεῖμα εἶναι καὶ ἀ-
 νία μου τὰ ὦτα. καὶ μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι. ὅταν

δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψέλλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ, κα-
 ταγέλασον φαίνεται, καὶ ἀνάνδρον, καὶ πληγῶν ἄξιον. ταυ-
 τὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφουῦντας.
 ὅρα νῦν μὲν γὰρ μεираκίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἀγῆμαι, καὶ
 πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡ γούμαι ἐλεύθερόν πινω εἶναι τοῦ-
 τον τὸν ἀνθρώπον τὸν δὲ μὴ φιλοσοφουῦντα, ἀνελεύθερον,
 καὶ οὐδέποτε οὐδένος ἀξιώσονται ἑαυτὸν, οὔτε χαλῶ, ἔτε
 γυναιεὶ παράγματος. ὅταν ὅδ' ἢ πρεσβύτερον ἴδω ἔπ' φιλο-
 σοφουῦντα, καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μοι δοκεῖ ἢ δὴ
 δεῖσθαι, ὡς Σώκρατες, ἔτος ὁ ἀνὴρ. ὁ γὰρ νῦν δὴ ἔλεγον, ὑπάρχει
 τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ πάνυ δίφους ἢ, ἀνάνδρῳ κενόχρῳ
 φάροντι τὰ μέτα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀρχαίς, ἐν αἷς ἔρη ὁ
 ποιητὴς τοὺς ἀνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεται. κατὰ δὲ δυνά-
 πει δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μὲν μεираκίων, ἐν γυνίκα τειῶν
 ἢ τελέρων ψιδυρίζοντα, ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἰσχυρὸν
 μηδέποτε φθιγγέσθαι. ἐγὼ δὲ, ὡς Σώκρατες, πρὸς σε ὀπιηκῶς
 ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνάδω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ
 Ζηῆτος πρὸς τὸν Ἀμφίονα ὁ Εὐριπίδου, οὔπερ ἐμὴ δέλιμ. καὶ
 γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἀπ' αἰετὶς χέεται πρὸς σε λέγειν, οἷά περ
 ἑκείνος πρὸς τὸν ἀδελφόν ὅπ' ἀμελεῖς ὡς Σώκρατες ὦν δὲ σε
 ἐπιμελεῖσθαι, καὶ φύσιν ψυχῆς ὡς δὲ γυναιεὶ μεираκίῳ δὲ
 πρὸς διαπρέπεις μορφώματι. καὶ οὐτ' αὖ δίχης βουλαῖσι
 προδεῖο αὐτὸ ὁρῶν λόγον, ἔτ' εἰκὸς καὶ πιδανὸν εἰν λάβοις.
 οὐθ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλαμα βουλίσαιο. καί τοι,
 ὡς φίλος Σώκρατες (καὶ μοὶ μηδὲν ἀχθεσθῆς. δυνόει γὰρ ἐρῶ τῇ
 σῇ) οὐκ αἰχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν ὡς ἐγὼ σὲ οἶμαι
 ἔχειν, καὶ πρὸς ἄλλους τοὺς πόρρῳ ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνον-
 τας; νῦν γὰρ εἴ τις σοῦ λαβόμενος, ἢ ἀλλοῦ ὁποῦν εἰς τὸ
 δισημπτέριον ἀπάγει, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα,
 οἷα δ' ὅπ' οὐκ αὐτὸν ἔχεις ὁ, π' ἤσαιο σαυτῇ, ἀλλ' ἰλιγγιῶ-
 ης αὐτὸ καὶ χασμῶ, οὐκ ἔχων ὁ, π' εἴποις. καὶ εἰς τὸ διχαστή-
 ριον ἀναβάς, κατηγρὲ τυχῶν πάνυ θαύλου καὶ μοχθηρῷ, ἀ-
 ποδάνοις αὐτῷ βούλοισι σοὶ θανάτου τιμᾶσαι. καί τοι πῶς

σφόν

σοφὸν τοῦτο δοῖν, ὃ Σόκρατες, εἶπε διφυᾶ λαβοῦσα τέχνη
 φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὐτῷ διωάμενον βοη-
 θεῖν, μηδ' ἐκπῶσαι ἐκ τῆς μεγίστης κινδυνῶν μήτε ἐαυ-
 τὸν, μήτε ἄλλον μηδένα, ὑπὸ δὲ τῆς ἐχθρῶν πεισυλαῖται
 πᾶσαν τιμὴν οὐσίαν, ἀτεχνῶς δὲ ἄπμον ζῆν ἐν τῇ πόλει. τὸν
 ὃ τοιοῦτον (εἶπε καὶ ἀχαιότερον εἰρῆσαι ἔξῃς) ἐπὶ κόρ-
 φης τύποντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὃ γὰρ ἐμοὶ πίδου-
 παῦσαι δ' ἐλέγχων, πραγμάτων δ' ὁμοῦσίαν ἄσκει· καὶ ἄ-
 σκει ὁπόθεν δέξῃς φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀρεῖς,
 εἴτε ληρήματα χεῖρ εἶναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας,

Εξ ὧν καποῖσιν ἐγκρατικὴ σὺς ὁμοῖς.

ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς
 δοῖ καὶ βίβη, καὶ δοῖα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ. *Hæc Plato sub
 persona quidem, sicuti dixi, non proba, sed cum sensu sa-
 men, intelligentiæque communis fide, & cum quadam
 indissimulabili veritate differuit; non de illa scilicet phi-
 losophia; quæ virtutum omnium disciplina est, quæque
 in publicis simul & privatis officijs excellit, civitatēque
 & rempublicam, si nihil prohibeat, constanter & for-
 titer & peritè administrat; sed de ista futile atque
 puerili meditatione argutiarum, nihil ad vitam neque
 tuendā neque ordinandā promouente: in qua id genus ho-
 mines consenescent malè feriat; quos philosophos esse &
 vulgus putat, & is putabas ex cuius persona hæc dicta sūt.*

CAPVT XXIII.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum
 veterum victu & moribus; atque iniuri, quod
 fuerit ius marito in adulterio uxorem depre-
 hensam necare.

Qui de victu atque cultu populi Romani scripse-
 runt, mulieres Romæ atque in Latio aetatem ab-

stemias egisse, hoc est, vino semper, quod semetum-
 prisca lingua appellatur, abstinuisse dicunt; institutum-
 que ut cognatus osculum ferrent reprehendendi causa,
 ut odor indicium faceret si bibissent. bibere autem so-
 litas ferunt loream, passam, murinam, & quæ id
 genus sapiant, potu dulcia. atque hæc quidem, in his,
 quibus dixi, libris perualgata sunt. sed M. Cato non
 solum existimatas sed multatas quoque à iudice mu-
 lieres refert non minus si vinum in se quàm si pro-
 brum & adulterium admisissent. verba M. Catonis
 adscripsi, ex oratione qua inscribitur DE DOTE.
 in qua id quoque scriptum est, in adulterio uxores
 deprehensas ius fuisse maritis necare. Vir, inquit, cum
 diuortium fecit; mulieri iudex pro censore est.
 imperium, quod videtur, habet. si quid puer-
 sè tætrèque factum est à muliere, multatur; si
 vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fe-
 cit, condemnatur. De iure autem occidendi ita scri-
 ptum. In adulterio uxorem tuam si deprehendisses,
 sine iudicio impune necares. illa te, si adultera-
 res, digito non auderet contingere: neque ius
 est.

CAPUT XXIII.

Die pristini, die crastini, & die quarti & die quinti, qui
 elegantius locuti sunt, dixisse, non ut ea vulgo
 dicuntur nunc.

Die quarto & die quinto, quod Græci οἱ τε-
 τάρτην καὶ οἱ εἰς πέμπτην dicunt, ab eruditis nunc quo-
 que dici audio: & qui aliter dicit, pro rudi atque indocto
 despicitur. sed M. Tullij atas ac supra eam non, opi-
 nor, ita dixerunt. die quinte enim & die quinti pro

aduerbio copulate dictum est, & secunda in eo syllaba correpta. Diuus etiam Augustus lingua Latina non nescias, munditiarum patris sui in sermonibus sectator, in epistolis plurisariam significatione ista dierum non aliter usus est. is autem eris, perpetua veterum consuetudinis demonstranda gratia, verba sollemnia pratoris ponere; quibus more maiorum ferias concipere solet, quae appellantur compitalia. ea verba haec sunt. DIE. NONI. POPOLO. ROMANO. QUIRITIBVS. COMPITALIA. ERVNT. QUANDO. CONCEPTA. FVERINT. NEFAS, die noni prator dicit, non die nono. neque prator solum, sed pleraque omnis vetustas sic locuta est. venit ecce illius versus Pomponiani in mentem, qui est ex Atellanana, quae Maenia scribitur:

Dies hic sextus, cum nihil egi: die quarte moriar fame.

sappetis etiam Calianum illud ex libro historiarum secundo. Si vis mihi equitatum dare, & ipse cum cetero exercitu me sequi; die quinti Romae in Capitolium curabo tibi cœna sit cocta. & historiam autem & verbum hoc sumpsit Calius ex Origine M. Catonis: in quo ita scriptum est. Igitur dictatorem Karthaginensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum. die quinti in Capitolium tibi cœna cocta erit. Extremam istius vocis syllabam tum per e, tum per i, scriptam legi. nam sane quum consuetum iis veteribus fuerit litteris his plerumque uti indifferenter; sicuti praefiscine & praefiscini, proclive & proclui, atque alia item multa hoc genus variè dixerint: die pristini quoque eodem modo dicebatur; quod significabas die pristino, id est priore: quod vulgo pridie
 f ij

dicatur, conuerso compositionis ordine, quasi pristino die. atque item simili figura die crastini dicebatur. id erat, crastino die. sacerdotes quoque populi Romani cum condicunt in diem tertium, diem perendini dicunt. sed ut plerique die pristini, ita M. Cato in oratione contra Furium, die proximi, dixit. quarto autem Cn. Matius, homo impense doctus, in mimiambris pro eo dicit, quod nudiusquartus nos dicimus; in his verbis:

Nuper die quarto ut recordor, & certè

Aquarium viceum vnicum domi fregit.

Hoc igitur intererit ut die quarto quidem de praterito dicamus; die autem quarte de futuro.

C A P V T XXV.

Telorum & iaculorum gladiatorumque atque inibi nauium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur.

T*elorum, iaculorum, gladiatorumque vocabula, quæ in historijs veteribus scripta sunt, item nauigiorum genera & nomina, libitum fortè nobis est sedentibus in rheda conquirere; ijsque vicem aliarum ineptiarum vacantem stupentemque animum occupare. quæ tum igitur suppetierant, hæc sunt. hasta, pilum, phalarica, semiphalarica, soliferrea, gesæa, lancea, spari, rumices, trifaces, tragula, framea, mesancula, cateia, rumpia, scorpij, sibones, ficiles, veruta, enses, sica, machera, spatæ, lingula, pugiones, clunacula. de lingula quoniam est minus frequens; admonendum existimo lingulam veteres dixisse gladiolum oblongum in speciem lingua factum, cuius me-*

*minit Nauis in tragedia Hesione . versum Nauij ap-
posui.*

Sine mihi gerere morem videar, haud lingua,
verum lingua.

*item rumpia genus telis est Thrace nationis ; positi-
que hoc vocabulum in Q. Ennij annalium quartode-
cimo . Nauium autem , quas reminisci tunc posuimus,
appellationes hæ sunt. gauli , coruitæ, caudicæ, lon-
gæ, hippagines , cercuri, celoces, vel ut Græci
dicunt, celetes, lembi, oriz, lenunculi , actuariæ,
quas Græci ισόπιδος vocat vel epicaridas, profumiæ,
vel geleastæ, vel orcæ, stlatæ, scaphæ, pontones,
vætitæ, mædiæ, phaseli, parones, myoparones,
lintres, caupuli, camaræ, placidæ, cydarum, rata-
riæ , cata scopium.*

CAPVT XXVI.

Inscite ab Asinio Pollione reprehensum Sallu-
stium quod *transfretationē trāsgressum* dixerit &
transgressos qui *transfretassent*.

Asinio Pollioni in quadam epistola , quam ad Plau-
cum scripsit , & quibusdam alijs C. Sallustij ini-
quis dignum nota visum est, quod in primo historiarum
maris transitum transmissumque nauibus factum, trans-
gressum appellauit; eosque, qui fretum transmiserant,
quos transtretasse dici solitum est ; transgressos
dixit. verba ipsa Sallustij posuit. Itaque Sertorius
leni præsidio relicto in Mauritania nactus ob-
scuram noctem , æstu secundo furtim aut ce-
leritate vitare prælium in transgressu conatus

f ij

est. ac deinde infra ita scripsit. Transgressos omnis recipit mons præceptus à Lusitanis. hoc igitur & minus proprie & nullo gravi auctore dictum aiunt. nam transgressus, inquit, à transgrediendo dicitur, idque ipsum ab ingressu & à pedum gradu appellatum. id circo verbum, transgredi, conuenire non putauit neque volantibus neque serpentibus neque nauigantibus; sed his solis qui gradiuntur & pedibus iter emittuntur. propterea negant apud scriptorem idoneum aut nauium transgressum reperiri posse, aut pro transfratatione transgressum. sed quero ego cur non, sicuti curlius nauium rectè dici solent, ita transgressus etiam nauibus factus dici possit? præsertim cum breuitas. tam angusti freti, qui terram Africam Hispaniamque interfluit, elegantissime transgressionis vocabulo quasi paucorum graduum spatium definita sit. Quis auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgrediue in nauigantibus; volo uti respondeant, quantum existiment interesse, ingredi atque ambulare. Atqui Cato in libro de re rustica, Fundus inquit, eo in loco habendus est, ut & oppidum propè amplum sit, & mare aut amnis, quæ naues ambulant. Appetitæ porro huiuscemodi translationes habitasque esse pro, honestamentis orationis, Lucretius quoque testimonium in hac eadem voce dicit. in quarto enim libro clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit. quod est nimio confidentius, quam illud de nauibus Sallustianum. versus Lucretij hi sunt.

Præterea radit vox fauces sæpe; facitque

Asperiora foras gradientis arteria clamor.

propterea, Sallustius in eodem libro non eos solum, qui navibus veherentur, sed & scaphas quoque nantes progressas dicit. Verba ipsa de scaphis posui. Earum aliarum paululum progressæ nimio simul & incerto onere, cum paucior corpora agitauerat, deprimebantur.

C A P V T XXVII.

Historia de populo Romano deque populo Pœnico, quod pari propemodum vigore fuerint æmuli.

IN litteris veteribus memoria exstat, quod par fuit quondam vigor & acritudo amplitudoque populi Romani atque Pœni. neque immerito æstimatum. nam cum alijs quidem populis de uniuscuiusque reipublica, cum Pœnis autem de omnium terrarum imperio decertatum, eius rei specimen est in illo utriusque populi verbo factum; quod Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Karthaginienses epistolam. ubi scriptum fuit populum Romanum misisse ad eos hastam & caduceum signa duo belli aut pacis: ex quibus utrum vellent eligere; quod elegissent, id vnum ut esse missum existimarent. Karthaginienses responderunt neutrum sese eligere: sed posse qui attulissent utrum mallent relinquere; quod reliquissent, id sibi pro lecto futurum. Marcus autem Varro non hastam ipsam neque ipsum caduceum missa dicit, sed duas cesserulas: in quarum altera caduceum, in altera hasta simulachra fuerunt incisæ.

CAPVT XXVIII.

De ætatum finibus pueritia, iuuentas, senectas, ex Tuberonis historia sumtum.

C. Tubero historiarum primo scripsit Seruium Tullium, regem populi Romani, cum illas quinque classes iuniorum, census faciendi gratia, institueret, pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim; atque inde ab anno septimodecimo, quod idoneos iam esse reipublica arbitraretur, milites scripsisse; eosque ad annum quadragesimum sextum iuniores, supraque eum annum seniores appellasse. Eam rem propterea notauit: ut discrimina qua fuerint iudicio moribusque maiorum pueritia, iuuentas, senectas, ex ista censione Seruij Tullij prudentissimi regis noscerentur.

CAPVT XXIX.

Quod particula, atque, non complexiua tantum sit, sed vim habeat plusculam variamque.

Atque particula, à grāmaticis quidem coniunctio esse dicitur connexiua: & plerumque sane coniungit verba & connectit: sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas, nisi in veterum litterarum tractatione atque cura exercitis. nam & pro aduerbio valet, cum dicimus; aliter ego feci atque tu: significat enim; aliter quam tu; & gemina si fiet, auget intenditque rem, de qua agitur: ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus, nisi memoria in hoc versu labor.

Atque atque accedit muros Romana iuuentus.

Cui significationi contrarium est, quod itidem à veteribus dictum est; deque. & præterea pro alio quoque adverbio dicitur, id est; statim. quod in his Virgilij versibus existimatur obscure & insequenter particula ista posita esse.

—sic omnia fatis

In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Non aliter quam qui aduerso vix flumine
lembum

Remigiis subigit, si brachia forte remisit,

Atque illum in præceps pronò rapit alueus
amni.

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
VNDECIMVS.

CAPVT I.

De origine vocabuli terræ Italiæ, deque ea multa quæ *suprema* appellatur, deque eius nominis ratione; ac de lege Ateria, & quibus verbis antiquitus multa minima dici solita sit.

IMEVS in historijs, quas oratione Græca de rebus populi Romani composuit, & M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum terram Italiam de Græco vocabulo appellatam scripserunt; quoniam boues Græca vetere lingua italoæ vocitati sunt, quorum in Italia magna copia fuerit; buccæque in ea terra gigni pascique solita sint complurima. coniectare autem possumus ob eandem causam, quod Italia tunc esset armentosissima, multam, quæ appellatur *suprema*, institutam in singulos duarum ouium, bouum triginta; pro copia scilicet bouum, proque ouium penuria. Sed cum eiusmodi multa pecoris armentique à magistratibus dicta erat; adigebantur boues ouesque aliàs precij parui aliàs maioris: eaque res faciebat in æqualem multa pœnitionem. idcirco postea lege Ateria constituti sunt in oues singulas aris deni, in boues aris centeni. Minima autem multa est ouis unius. *Suprema* multa est eius numeri, cuius diximus: ultra quem multam dicere in singulos ius non est; & propterea *suprema* appellatur, id est, *summa* & *maxima*, quando igitur nunc quoque à magistratibus populi

Romani more maiorum multa dicitur vel minima vel suprema; observari solet ut oves genere virili appellentur: atque ita M. Varro verba hac legitima; quibus minima multa diceretur, concepit. M. Terentius quando citatus neque respondit neque excusatus est, ego ei vnum ouem multam dico. ac nisi eo genere diceretur negauerunt iustam videri multam. Vocabulum autem ipsum multæ idem M. Varro in uno & vicesimo rerum humanarum non Latinum, sed Sabinum esse dicit; idque ad suam memoriam mansisse ait in lingua Samnitium, qui sunt à Sabinis orti. sed turba grammaticorum novitia κατ' ἀντίφρασιν, ut quedam alia, hoc quoque dici tradiderunt. Cum autem usus & mos sermonum is sit ut ita & nunc loquamur, ut plerique veterum locuti sunt, multam dixit, & multa dicta est: non esse ab re putavi notare, quod M. Cato aliter dixit, nam in quarto Originum, verba hac sunt: Imperator noster, si quis extra ordinem depugnatum iuit, ei multam facit. potest autem videri consulta elegantia mutasse verbum, cum in castris & in exercitu multa fieret; non in comitio nec ad populum diceretur.

CAPVT II.

Quod elegantia apud antiquiores non de amoeniore ingenio sed de nitidiore cultu atque vitu dicebatur, eaque in vitio ponebatur.

ELigatis humo non dicebatur cum laude: sed id fere verbum ad aetatem M. Catonis, visum non laudis fuit. est namque hoc animadvertere, cum in quibusdam alijs, tum in libro Catonis, qui inscriptus est, Carmen de moribus. Ex quo libro verba hac sunt: Avaritiam omnia

vitia habere putabant: sumtuosus, cupidus, elegans, vitiosus, irritus qui habebatur, is laudabatur. ex quibus verbis apparet elegantem dictum antiquitus non ob ingenij elegantiam, sed qui nimis lecto amœnoque cultu victique esset. postea elegans reprehendi quidem desijt; sed laude nulla dignabatur, nisi cuius elegantia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso & Q. Scævola non meram elegantiam, sed multam parsimoniam mistam laudi dedit. Crassus, inquit, erat parcissimus elegantium; Scævola parcorum elegantissimus. præterea ex eodem libro Catonis hæc etiam sparsim & intercisè commemoramus. Vestiri, inquit, in foro honestè mos erat; domi quod latius erat. equos carius quam coquos emebant. poeticæ artis honos nō erat. si qui in ea re studebat, aut sese ad conuiuia applicabat; grassator vocabatur. illa quoque ex eodem libro præclara veritatis sententia est: Nam vita, inquit, humana propè vti ferrum est. si exerceas; conteritur: si non exerceas; tamen rubigo interficit. itidem homines exercendo videmus conteri. si nihil exerceas; inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio.

CAPVT III.

Qualis quantaque sit, pro, particulae varietas: deque exemplis eius varietatis.

Quando ab arbitris negotijsque otium est, & motu corporis gratia aut spatiamur aut uaciamur: quæ reræ nam nunquam apud memetipsum soles res eiusmodi, paruas quidem minutasque & hominibus non bene creditis aspernabiles. sed ad veterum scripta penitus noscimus.

da & ad scientiam lingua Latina cum primis necessarias: velut est, quod forte nuper in Prænestino recessu vespertina ambulatione solus ambulans considerabam; qualis quantaque esset particularum quarundam in oratione Latina varietas. quod genus est præpositio, pro. aliter enim dici videbam, pontifices pro collegio decreuisse; aliter, quempiam testem introductum pro testimonio dixisse; aliter M. Catonem in Originum quarto, prælium factum depugnatumque pro castris, scripsisse; & item in quinto, vrbis, insulæque omnis pro agro Illyrio esse; aliter etiã dici, pro æde Castoris; aliter, pro rostris; aliter, pro tribunali; aliter, pro concione; atque aliter, tribunum plebis pro potestate intercessisse. sed has omnis dictiones, qui aut omnino similes & pares, aut usquequaque diuersas existimaret, errare arbitrabar. nam varietatem istam eiusdem quidem fontis & capitis, non eiusdem tamen esse finis putabam. Quod profectò faciliè intelliger, si quis adhibeat ad meditationem suam intensionem, & habeat veteris orationis usum atque notitiam celebriorem.

CAPVT IIII.

Quem in modum Q. Ennius versus Euripidi æmulatus sit.

Euripidi versus sunt in Hecuba verbis, sententia, breuitate insignes illustræque. Hecuba est ad Polyxem dicens:

Τὸ δ' ἀξίωμα καὶ κακῶς λέγει τὸ σὸν,

Πείσεις λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδελφούντων ἰὼν,
Καὶ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν δένει.

Eos versus Q. Ennius, cum eam tragediam verteret, non sane incommode amulatus est. versus totidem Enniani hi sunt.

Hæc tu etsi peruersè dices, facile Achiuos flexeris:

Nam cum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles;

Eadem dicta, eademque oratio æqua non æque valet.

bene, sicuti dixi, Ennius: sed ignobiles tamen & opulenti, ἀντὶ ἀδελφούντων & δοκούντων satisfacere sententia non videntur. nam neque omnes ignobiles ἀδελφοῦσι; neque omnes opulenti, εὐδελφοῖσι.

C A P V T V.

De Pyrrhoniis philosophis quædam, deq. academicis strictim notata, deq. inter eos differētia.

Quos Pyrrhonios philosophos vocamus, ij Græco cognomento σκεπηταὶ appellantur. id ferme significat quasi quæsitores & consideratores. nihil enim decernunt, nihil constituunt; sed in quaerendo semper considerandoque sunt, quidnam sit omnium rerum de quo decerni constituique possit. ac ne videre quoque plane quicquam neq. audire sese putant; sed ita pari afficique quasi videant vel audiant. eaque ipsa, quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint cunctantur atque insistant; omniumque rerum fidem veritatemque mixtis confusisque signis veri atque falsi ita incompressibilem videri aiunt; ut quisquis homo est non

præceptis neque indicij sui prodigijs, his uti verbis doceat, quibus auctorem Philosophia istius Pyrrhonem esse vsum tradunt: οὐ μᾶλλον οὐτως ἔχει τόδε ἢ ἐκείνως ἢ οὐδὲν ἄλλως. iudicia enim rei cuiusque & sincere proprietates negant posse nasci & percipi; idque ipsum docere atque ostendere multis modis conantur. super qua re Favorinus quoque subtilissimæque argutissimæque decem libros composuit, quos πυρρῶν οὐκ ἔστιν ἰσχυρῶν inscribit. Vetus autem questio & à multis scriptoribus Græcis tractata est, in quid & quantum Pyrrhonis & academici philosophos inter sit. utrique enim ἀσθενεῖς, ἐπεὶ πικροὶ, ἀπορητικοὶ dicuntur; quoniam utrique nihil affirmant, nihilque cōprehendi putant. sed ex omnibus rebus proinde visa fieri dicunt, quas παρανοίας appellans: non ut rerum ipsarum natura est, sed affectio animi corporisve est eorum, ad quos ea visa perveniunt. Itaque omnes omnino res, quæ sensus omnium mouent, οὐκ ἔστιν τί ἐστι dicunt. id verbum significat, nihil esse quicquam quod ex sese constet, nec quod habeat vim propriam & naturam; sed omnia prorsum ad aliquid i ferri; taliæque videri esse, qualis sis eorum species dum videntur, qualiæque apud sensus nostros, quo pervenerunt, creantur; non apud sese, unde profecta sunt. Cum hac autem consimiliter tam Pyrrhonis dicant quam academici: differre tamen inter sese & propter alia quadam, & vel maxime propterea existimati sunt, quod academici quidem ipsum illud nihil posse decerni, quasi decernunt: Pyrrhonij ne id quidem ullo pacto, videri verum dicunt, quod nihil esse verum videtur.

CAPVT VI.

Quod mulieres Romæ per Herculem non iurauerunt, neque viri per Castorem.

IN veteribus scriptis neque mulieres Romana per Herculem deiurant; neque viri per Castorem. sed cur illae non iurauerint Herculem non obscurum est. nam Herculeo sacrificio abstinere. cur autem viri Castorem iurantes non appellauerint, non facile dictum est. Nusquam igitur scriptum inuenire est apud idoneos quidem scriptores, aut mehercle feminam dicere, aut mecastor virum. Aedepol autem, quod iusiurandum per Pollucem est, & viro & femina commune est. Sed M. Varro asseuerat antiquissimos viros neque per Castorem neque per Pollucem deiurare solitos; sed id iusiurandum fuisse tantum seminarum ex initijs Eleusinijs acceptum: paulatim tamen, inscitia antiquitatis, viros dicere aedepol coepisse; factumque esse ita dicendi morem: sed mecastor à viro dici, in nullo vetere scripto inueniri.

CAPVT VII.

Verbis antiquissimis reli&isque iam & desitis minime vtendum.

Verbis vti aut nimis obsoletis excultasque, aut insolentibus nouitatisque dura & illepidae, par esse delictum videtur: sed molestius equidem culpatisque esse arbitror, verba noua, incognita, inaudita dicere, quam inuulgata & sordentia. Noua autem videri dico etiam ea, quae sunt inusitata & desita, tametsi sunt vetusta. Est adeo id vitium plerumque sera eruditionis, quam Graeci ὀψιμαδία appellant; ut, quod numquam didiceris, diu ignoraueris, cum id scire aliquando coeperis, magnificias quo in loco cumque & quacumque in re dicere, veluti Roma, nobis praesentibus, vetus celebratisque homo in causis, sed repentina & quasi tumultuaria doctrina

Etrina pradisus, cum apud praefectum urbi verba faceret, & dicere vellet inopia quemdam miseroque victu viuere & fursureum panem esitare, vinumque cructum & fædidum potare, Hic, inquit, eques Romanus apludam edit, & flocces bibit. Adspexerunt omnes qui aderant alius alium, primo tristiores turbato & requirente vultu quidnam illud utriusque verbi foret; post inde, quasi nescio quid Tusce aut Gallice dixisset, vniuersi riserunt. Legerat autem ille apludam veteres rusticos frumenti fursurem dixisse; idque à Plauto in comœdia; si ea Plauti est, quæ Astraba inscripta est, positum esse. Item flocces audierat prisca voce significare vini facem è vinaceis expressam, sicuti fraces ex oleis: idque apud Cæcilium in Polymenis legerat, eaque sibi duo verba ad orationum ornamenta seruauerat. Alter quoque à lectionibus id genus paucis apicalus, cum aduersarius caussam differri postularet. Rogo prator, inquit, subueni, succurre: quoniam usque nos bouinator hic demoratur? Atque id voce magna ter quaterque inclamauit; bouinator est. Cominurmutatio fieri cœpta est à plerisque, qui aderant, quasi monstrum verbi admirantibus. At ille iactans & gestiens, Non enim Lucilium, inquit, legistis, qui tergiuersatorem bouinatorem dicit. Est autem in Lucilij vndecimo versus hic:

Est tricosus, bouinatorque ore improbitis
duro;

CAP V T VIII.

Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino: qui homo Romanus Græcâ oratione res Romanas, veniâ sibi ante eius impetitiæ petita, composuit.

Iste venustèque admodum reprehendisse dicitur *A. Albinum M. Catō. Albinus*, qui cum *L. Lucullo* consul fuit, res Romanas oratione Græca scriptitavit. In eius historia principio scriptum est ad hanc sententiam: *Neminem succensere sibi convenire, si quid in his libris parum compositè aut minus eleganter scriptum foret.* nam sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio. Græca oratio à nobis alienissîma est. ideoque veniam gratiamque malæ existimationis, si quid esset erratum, postulavit. Eam cum legisset *M. Catō*; *Nè tu*, inquit, *Aule nimium nugator es*; cum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare. nam petere veniam solemus, aut cum imprudentes erravimus; aut cum compulsi peccavimus. *Tibi*, inquit, oro te quis perpulit ut id committeres quod, priusquam faceres, peteres ut ignosceretur? Scriptum est hoc in libro *Corneliæ Nepotis* de illustribus viris.

CAPUT IX:

Historia de legatis *Mileti* & *Demosthene* rehtore in libris *Critolai* reperta.

Critolans scripsit legatos *Mileto* publicæ rei causa venisse *Athenas*, fortassean auxilij petendi gratia; tum qui pro sese verba facerent, quos visum erat, advocavisse; advocatos, ut erat mandatum, verba pro *Milesiis* ad populum fecisse: *Demosthenem* *Milesiorum* postulatis acriter respondisse, neque *Milesios* auxilio dignos, neque ex republica id esse contendisse; rem in posterum diem prolatam; legatos ad *Demosthenem* venisse; magnoque opere orasse uti contra ne diceret; eum pecuniam petivisse; & quantam petiverat abstulisse; post pridie, cum res agi denuò cœpta esset, *Demosthenem* lana multa collum cervicisque circumvolutum ad populum prodisse, & di-

xisse se synanchen pati; eò contra Milesios loqui non quire; tum è populo unum exclamasse, non synanchen, quod Demosthenes pateretur sed argyranchen esse. Ipse etiam Demosthenes, ut idem Critolaus refert, non id postea conce-
laui: quin gloria quoque hoc sibi assignauit. nam cum interrogasset Aristodemum actorem fabularum quan-
tum mercedis, uti ageret, accepisset; & Aristodemus
valentum respondisset: At ego plus, inquit, accepi ut
tacerem.

CAPVT X.

Quod C. Gracchus in oratione sua historiasti
supra scriptam Demadi rhetori non Demo-
stheni attribuit: verbaque ipsius C. Gracchi
relata.

Quod in capite superiore à Critolao scriptum esse di-
ximus super Demosthene; id C. Gracchus in ora-
tione, qua legem Auferam dissuasit, in Demadem
consulis verbis hisce: Nam vos, Quirites, si velitis
sapientia atque virtute uti; & si quæritis; nemi-
nem nostrum intuenietis sine pretio huc prodire.
omnes nos qui verba facimus, aliquid petimus;
neque vllius rei causa quisquam ad vos prodit,
nisi ut aliquid auferat. ego ipse, qui apud vos
verba facio uti vectigalia vestra augeatis, quo fa-
cilis vestra cōmoda & rem administrare possi-
tis, non gratis prodeō: verum peto à vobis non
pecuniam, sed bonam existimationem atque
honorem. qui produnt dissuasuri ne hanc legem
accipiatis, petunt non honorem à vobis; ve-
rum à Nicomede pecuniam. qui suadent ut acci-
piatis, hi quoque petunt non à vobis bonam

existimationem, verum à Mithridate rei familiaris suæ precium & præmium. qui autem ex eodem loco atque ordine placent hi vel acerrimi sunt. nam ab omnibus precium accipiunt, & omnis fallunt. Vos, cum putatis eos ab his rebus remotos esse impertitis bonam existimationem. Legationes autem à regibus, cum putant eos sua causa reticere, summus atque pecunias maximas præbent: uti in terra Græcia; quo in tempore tragædus gloria sibi ducebat, talentum magnum ob unam fabulam datum esse; homo eloquentissimus civitatis suæ Demades ei respondisse dicitur: Mirum tibi videtur, si tu loquendo talentum acquisivisti? Ego, ut tacerem, decem talenta à Rege accepi. Idem nunc isti præcia maxima ob tacendum accipiunt.

CAPVT XI.

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit *mentiri*, & *mendacium dicere*.

VERBA sunt hæc ipsa P. Nigidij, hominis in studiis bonarum artium præcellens: quem M. Cicero ingenij doctrinarumque nomine summè reueritus est. Inter mendacium dicere & mentiri distat. qui mentitur ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur: qui mendacium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est: item hoc quoque super eadem re dicit: Vir bonus, inquit, præstare debet ne mentiatur: prudens ne mendacium dicat. alterum incidit in hominem, alterum non. Variè meherclè & lepide Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atque aliud diceret, disperauit.

CAPVT XII.

Quod Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum dubiumque esse dicit; Diodorus contra nullum verbum ambiguum esse putat.

Chrisippus ait omne verbum ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo vel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, Nullum, inquit, verbum est ambiguum: nec quisquam ambiguum dicit, aut sentit; nec aliud dici videre debet quam quod se dicere sentit is qui dicit. at cum ego, inquit, aliter sensi, tu aliud accepisti: obscure magis dictum quam ambiguè videri potest. ambigui enim verbi natura illa esse debuit, ut qui id diceret, duo vel diceret. nemo autem duo vel plura dicit, qui se sentit vnum dicere.

CAPVT XIII.

Quid T. Castricius de verbis deque sententia quadam C. Gracchi existimauerit, quodque esse eam sine vlllo sensus emolumento docuerit.

Apod T. Castricium disciplina rhetorica doctorem, grani atque firmo iudicio virum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. in eius orationis principio collocata verba sunt accuratius modulatiúsque, quam veterum oratorum consuetudo fert. ea verba sicuti dixi composita hac sunt: Quæ vos cupide per

f 19

hosce annos appetistis atque voluistis : ea si temere repudiaretis ; abesse non potest , quin aut olim cupide appetisse , aut nunc temere repudiassse dicamini. *Cursus igitur hic & sonus rotunda volubilisque sententia eximie nos & unice delectabat ; tanto id magis , quod iam tunc C. Graccho viro illustre & seверо eiusmodi compositionem fuisse cordi videbamus. sed enim cum eadem ipsa verba sapientius petentibus nobis lectitarentur : admoniti a Castricio sumus ut consideraremus , quæ vis quodve emolumentum eius sententia foret ; neque pateremur ut aures nostræ cadentis apte orationis modis eblandita animum quoque nobis voluptate inani perfunderent. cumque nos admonitione ista attentiores fecisset , Inspicite , inquit , penitus quid efficiant verba hæc ; dicatque mihi quæso aliqui vestrum , an sit ulla huiusce sententia aut gravitas aut gratia. Quæ vos cupide per hosce annos appetistis atque voluistis ; ea temere si repudiaretis , abesse non potest , quin aut olim cupide appetisse , aut nunc temere repudiassse dicamini. Cui enim omnium hominum in mentem non venit id profecto usu vivere , ut quod cupide appetieris , cupide appetisse , & , quod temere repudiaveris , temere repudiassse dicaris ? ac si opinor , inquit , ita scriptum esset : Quæ vos per hosce annos appetistis atque voluistis : ea nunc si repudiaretis , abesse non potest quin aut olim cupide appetisse , aut nunc temere repudiassse dicamini . si , inquit , ita diceretur gravior scilicet solidiorque fieret sententia ; & acciperet aliquid iustæ in audiendo expectationis. nunc autem verba hæc cupide & temere , in quibus verbis omne momentum rei est , non*

in concludenda sententia tantum dicuntur; sed supra quoque nondum desiderata ponuntur: & quæ nasci oriturque ex ipsa rei conceptione debebant, ante omnino, quàm res postulat, dicuntur. nam qui ita dicit: si hoc feceris, cupide fecisse diceris; rem dicit sensus alicuius ratione collectam & confectam. qui vero ita dicit; si cupide feceris, fecisse diceris; non longe secus dicit, atque si diceret si cupide feceris, cupide feceris. Hac ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho vitio darem (dix enim mentem meliorem mihi. nam, si quicquam in tam fortis facundia viro vitii vel erroris esse dici potest, id omne & auctoritas eius exhausit, & vetustas consumsit) sed uti caueretur, ne vos facile perstringeret modulatus aliquis currentis facundia sonitus; atque ut vim ipsam rerum virtutemque verborum prius pensitaretis: & si quidem grauis atque integra & sincera sententia diceretur, tum, si ita videretur, gressibus quoque ipsis orationis gestibus plauderetis; si vero frigidi & leues & fusiles sensus in verba apte numero & que posita includerentur; non esse id secus crederetis, quam cum hominibus insigni deformitate ad faciendâ ridicula imitantur histriones & gestiunt.

CAPVT XIII.

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio
circa vini vsum.

SImplicissima suauitate & rei & orationis L. Pise
Frugi vsus est in primo annali cum de Romuli regis
vita atque victu scriberet. ea verba, quae scripsit, haec
sunt. Eundem Romulum dicunt ad cœnam voca-
tum ibi nō multum bibisse: quia postridie nego-
tium haberet. ei dicunt: Romule, si istuc omnes
homines faciāt, vinum vilius sit, is respondit; imo
verò carū, si quantum quisque volet, bibat: nam
ego bibi quantum volui.

CAPVT XV.

De ludibundo & errabundo, atque id genus verborū
productionibus: & quod Laberius sic amora-
bundam dixit, vt dicitur ludibunda & errabunda;
atque inibi quod Sisenna per huiuscemodi
verbum noua figura vsus est.

Laberius in lacu Auerno mulierem amante ver-
bo inusitatus facto, amorabundā, dixit. id ver-
bum Casellius Vindex in commentario lectionum anti-
quarum ex figura scriptum dixit. quae ludibunda, ri-
dibunda, & errabunda dicitur, ludens & ridens
& errans. Terentius autem Scaurus, diui Hadriani tē-
poribus grammaticus vel nobilissimus, inter alia quae de
Casellii erroribus composuit, in hoc quoque verbo erras-
se eum scripsit; quod idem esse putauerit, ludens & lu-
dibunda, errans & errabunda, ridens & ridibū-
da. nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & erra-

bunda ea dicitur, quæ ludentem vel ridentem vel errantem agit aut simulat. *Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Casellium in eo reprehenderet, non Hercle reperiebamus. non est enim dubium, quin hac genere ipso duntaxat idem significant, quod ea demonstrans, à quibus producuntur. quid esset autem ludentem agere vel imitari, non intelligere videri maluimus, quam insimulare cum tamquam ipsum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit cōmentaria Casellij criminantem & hoc ab eo præteritū requirere, quod nō dixerit, an quid & quantulū differret à ludibundo ludēs, & ridibundo ridēs & errabūdo errans, ceteraque eorū similia; an à principalibus verbis paulū aliquid distarent, & quā omnino vim haberet particula hæc extrema eiusmodi vocabulis addita. hoc enim fuit potius requirendum in istiusmodi figura tractatu, sicuti requiri solet in vinolento, & lutulento & turbulento vacuæ & inanis sit ista hæc productio cuiusmodi sunt, quæ *ἄγῳγας* Græci dicunt; an extrema illa particula habeat aliquid suæ propriæ significationis. Cum reprehensionem autem illam Scauri notaremus: in memoriam nobis redijt, quod Sisenna in quarto historiarum eiusdem figura verbo ita usus est. Populabundus, inquit, agros ad oppidum peruenit. quod scilicet significat, cum agros populetur; non, ut Scaurus in consimilibus verbis ait, cum populantem ageret vel cum imitaretur. sed inquirentibus nobis quenam ratio & origo esset huiusmodi figura, populabundus, & errabundus, & lætabundus, & ludibundus, multorumque aliorum id genus verborum *ἐνερβόλως* hercle Appollinaris noster sibi videri ait, particulam istā postremam, in quam verba talia exeunt, vim & copiam & quasi abundantiam rei, cuius id verbum esset, demonstrare; ut lætabundus is dicatur qui abundè lætus sit,*

et errabundus qui logo atque abundanti errore sit; ceteraque omnia ex ea figura ita dici ostendit; ut productio hac et extremitas largam et fluentem viam et copiam declararet.

CAPUT XVI.

Quod Græcorum quorundam verborum difficillima est in Latinam linguam mutatio, velut quod Græce dicitur πολυπραγμοσύνη.

Adicimus saepe animum ad vocabula rerum non paucissima, quae neque singulis verbis, ut à Græcis, neque si maxime pluribus eas res verbis dicamus, tam dilucide tamque apte demonstrari Latina oratione possunt, quam Græci ea dicunt prius vocibus. Nuper etiam cum allatus esset ad nos Plutarchi liber; et eius libri indicem legissemus, qui erat περί πολυπραγμοσύνης: percunctanti cuipiam, qui et litterarum et vocum Græcarum expertus fuit, cuiusnam liber, et qua de re scriptus esset: nomen quidem scriptoris statim diximus; rem, de qua scriptum fuit, dicturi haesimus. ac tum quidem primo, quia non satis commodè opinabar interpretaturum esse si dicerem librum scriptum esse de negotiositate, aliud institui apud me exquirere, quod, ut dicitur, verbum de verbo expressum esset, nihil erat prorsus, quod aut meminissem legere me; aut, si etiam vellem fingere quod non insigniter asperum absurdumque esset, si ex multitudine et negotiorum verbum unum compingerem; sicuti multiuga dicimus et multicolora et multiformia. sed non minus illepide ita diceretur; quam si interpretari voce una velis πολυφιλία, aut πολυτομία, aut πολυγασμία, quā

phrenis cum diutulè tacitus in cogitando fuisset; respondit tandem, non videri mihi significari eam rem posse uno nomine: & idcirca iuncta oratione, quid vellet Gracum id verbum, pararam dicere. ad multas igitur res aggressio, earumque omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη, inquam, Gracè dicitur; de qua hunc librum compositum esse inscriptio ista indicat. cum ille opicus verbis meis inchoatis & inconditis adductus virtutem esse πολυπραγμοσύνην, Hortatur, inquit, vos profectò nescio quis hic Plutarchus ad negotia capeßenda & ad res obeundas plurimas cum industria & celeritate; nomenque ipsius virtutis, de qua locuturus esset, libro ipsi, facti dicis, non incommodè præscripsit. minime, inquam, verò. neque enim ista omnino virtus est, cuius Græco nomine argumentum hoc libri demonstratur: neque id, quod tu opinare, aut ego me dicere sentio aut Plutarchus facit. deterret enim nos hoc quidem in libro, quam potest maxime, à varia promiscuæque & non necessaria rerum cuiuscumque plurimarum & cogitatione & petitione. sed huius, inquam, tui erroris culpam esse intelligo in mea scilicet infacundia, qui ne pluribus quidem verbis potuerim non obscurissime dicere, quod à Græcis perfectissime uno verbo & planissime dicitur.

CAPVT XVII.

Quid significet in veteribus prætorum edictis quod flumina retanda publice redempta habent.

Edicta veterum prætorum, sedentibus forte nobis in bibliotheca templi Traiani & aliud quid re-

quirentibus, cum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum inuenimus. QVI. FLVM IN A. RET AND A. PVBLICE. REDEM-T A. HABENT. SI. QVIS. EORVM. AD. ME. EDVCTVS. FVERIT. QVI. DIC-ATVR, QVOD. EVM. EX. LEGE. LO-CATIONIS. FACERE. OPORTVERIT. NON. FECISSE. retanda igitur quid esset querebatur. dixit ibi quispiam nobiscum sedens amicus meus in libro se Gaiij de origine vocabulorum septimo legisse retas vocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alucis eorum exstares, appellatasque esse à retibus, quod prætereuntes naues impedirent & quasi irretirent: idcircoque sese arbitrari retanda flumina locari solita esse, id est, purganda: ne quid aut mora aut periculi navibus in ea virgulta incidentibus fieret.

CAPVT XVIII.

Qua pœna Draco Athenienses in legibus, quas populo Atheniensi scripsit, fures affecerit, & qua postea Solon, & qua item x. viri nostri, qui xii. tabulas scripserunt. atque inibi adscriptum, quod apud Ægyptios furta licita & permilla sunt, apud Lacedemonios autem cum studio quoque affectata & pro exercitio vtili celebra-ta; ac præterea M. Catonis de pœniendis furtis digna memoria sententia.

DRACO Atheniensis vir bonus, multa que esse prudentia existimatus est; iurisque divini & humani peritus fuit. is Draco leges, quibus Athenienses uterentur, primus omnium tulit. in illis legibus furem, cuius modi

tumque furti, supplicio capitis pœniendum esse, & alia pleraque nimis seuerè censuit sanxitque. Eius igitur leges, quoniam videbantur impendio acerbiores, non decreto iussuque, sed tacito illiteratoque Atheniensium consensu obliterata sunt. Postea legibus alijs mitioribus à Solone compositis vsi sunt, is Solo ex septem illis inclusis sapientibus fuit, is sua lege in fures, non, ut Draco antea, mortis sed dupli pœna vindicandum existimauit. Decemviri autem nostri, qui post reges exactos leges quibus populus Romanus uteretur in duodecim tabulis scripserunt, neque pari seueritate in pœniendis omnium generum furibus neque remissa nimis lenitate vsi sunt. Nam furem, qui manifesto furto pressus esset, tum demum occidi permiserunt, si aut, cum faceret furtum, nox esset, aut interdum telo se, cum prenderetur, defenderet. Ex ceteris autem manifestis furibus liberos verberari addicique iusserunt ei, cui factum furtum esset, si modo id luci fecissent, neque se telo defendissent; seruos item furti manifesti pressos verberibus affici & è saxo precipitari, sed pueros impuberes prætoris arbitrato verberari voluerunt, noxiamque ab his factam sarciri. ea quoque furta, qua per lancem liciumque concepta essent, proinde ac si manifesta forent, vindicauerunt. Sed nunc à lege illa decemuirali discessum est, nam si qui super manifesto furto inre & ordine experiri velit, actio in quadruplum datur. Manifestum autem furtum est, ut ait Masurius, quod deprehenditur dū fit, faciendi finis est cum perlatum est, quo ferri cœperat. furti concepti, item oblati, tripli pœna est. sed quod sit oblatum, quod conceptum & pleraque alia ad eam rem, ex egregiis veterum moribus accepta, neque inutilia cognitu neque inuicunda qui legere völet, inueniet Sabini librum, cui titulus est, de furtis. in quo id quoque scriptum est, quod volgo inopinatum est, non ho-

minum tantum neque rerum mouentium, quae efferrī cō-
 culte & surripi possunt, sed fundi quoque & adium fieri
 furtum: condemnatum quoque furti colonum, qui fundo,
 quem conduxerat, vendito possessione eius dominum inter-
 nerisset, atque id etiam, quod magis inopinabile est, Sabi-
 nus dicit furem esse hominis indicatum, qui, cum fugiti-
 uus praeter oculos forte domini iret, obtentu toga, tamquam
 se amiciens, ne videretur à domino obstiteret. Alijs dein-
 de fursis omnibus, quae nec manifesta appellantur, poenam
 imposuerunt dupli. id etiam memini legere me in libro,
 Aristonis iureconsulti, haud quaquam indocti viri, apud
 veteres Egyptios, quod genus hominum constat & in ar-
 tibus reperiendis sollertes existisse; & in cognitione re-
 rum indaganda sagaces, furta omnia fuisse licita & im-
 pœnita. Apud Lacedaemonios quoque, sobrios illos & a-
 cres viros, cuius rei non adeo ut Egyptijs fides longinquā
 est, non pauci neque ignobiles scriptores, qui de moribus lē-
 gibusque eorum memorias condiderunt; ius atque usum
 fuisse furandi dicunt, idque à iuuetute eorum, non ob tur-
 pia lucra neque ad sumtum libidini praebendum compa-
 randamve opulentiam, sed pro exercitio disciplinae rei
 bellica factitatum: quod & furandi sollertia & asue-
 tudo acueret, firmaretque animos adolescentium & ad in-
 fidiarum astus & ad vigilandi tolerantiam & obrepē-
 di celeritatem. Sed etiam M. Catō in oratione, quam de
 praeda militibus diuidenda scripsit, vehementius & il-
 lustris verbis de impunitate peculatus atque licentia
 conqueritur. ea verba, quoniam nobis impense placuerunt,
 adscripsimus. Fures; inquit, priuatorum furtorum
 in neruo atque in compedibus aetatem agunt;
 fures publici in auro atque in purpura. Quam castē
 autem ac religiose à prudentissimis viris quid esset fur-
 tum definitum sit, pratercundum non puto; ne quis cum

solum furem esse putet, qui occultè tollit, aut clam surripit: Verba sunt Sabinus ex libro iuris civilis secundo. Qui alienam rem attrectauit, cum id se invito domino facere iudicare deberet, furti tenetur. Item alio capite. Qui alienum iacens lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur, siue scit cuius sit siue nescit. Hac quidem sic in eo, quo nunc dixi, Sabinus scripsit de rebus furti faciendi causa attrectatis. Sed meminisse debemus, secundum ea quae supra scripsi, furtum sine ulla quoque attrectatione fieri posse, sola mente atque animo ut furtum fiat annitente. quocirca ne id quidem Sabinus dubitare se ait, quin dominus furti sit condemnandus, qui seruo suo, uti furtum faceret, imperauit.

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
DVODECIMVS.

CAPVT I.

Differtatio Faurini philosophi, qua suavit nobili
feminæ, vt liberos, quos peperisset, non nut-
tium adhibitarum, sed suo tibi lacte aleret.

NVNCIATVM quondam est Faurino
philosopho. nobis presentibus, uxorem audi-
toris, sectatorisque sui paululum ante eni-
xam: auctumque eum esse nato filio. Eamus;
inquit, & puerperam visum & patri gratulatum. Is erat
loci senatorij ex familia nobiliore. Imus una, qui tum a-
deramus: prosecutusque eum sumus ad domum quo perge-
bat; & cum eo simul introgressi sumus. tum in primis a-
dibus complexus hominem congratulatisque affedit: at-
que ibi percunctatus est, quam diutinum puerperium &
quam laboriosi nixus fuissent: puellamque defessam labore
ac vigilia somnum capere cognouit. fabulari instituit pro-
lixius. Et nihil, inquit, dubito quin filium lacte suo nutri-
tura sit. Sed cum mater puellæ parcendum esse ei diceret,
adhibendasque puero nutrices, ne ad dolores, quos in eni-
tendo tulisset, munus quoque nutritionis graue ac dif-
ficile accederet: Oro te, inquit, mulier, siue eam totam
integrant esse matrem filij sui, quod est enim hoc contra
naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus,
peperisse, ac statim ab sese abiecisse? aluisse in utero san-
guine suo nescio quid, quod non videret; non alere nunc
suo la-

suo lacte quod videat, iam viuentem, iam hominem, iam
 matris officia implorantem? an tu quoque, inquit, putas
 naturam feminis māmatarum ubera quasi quosdam neuu-
 los venustiores, non liberū alendorum, sed ornandi pe-
 ctoris causa dedisse? sic enim, quod à vobis scilicet abest,
 pleraque ista prodigiosa mulieres fontem illum sanctissi-
 mum corporis, generis humani educatorem, arefacere &
 extinguere cum periculo quoque auersi corruptique lactis
 laborant; tamquam pulchritudinis sibi insignia deueni-
 stet. quod quidem faciunt eadem vecordia, qua quibus-
 dam commenticijs fraudibus nituntur ut fetus quoque
 ipsi in corpore suo concepti aboriantur: ne aquor illud ven-
 tris irrugetur, ac de gravitate oneris & labore partus fa-
 tiscat. quod cum sit publica detestatione communique odio
 dignum, in ipsis hominem primordijs, dum fingitur, dum
 animatur, inter ipsas artificis natura manus intersectum
 ire: quantulum hinc abest, iam perfectum, iam geni-
 tum, iam filium proprij atque consueti atque cogniti san-
 guinis alimonia priuare? Sed nihil interest, hoc enim di-
 citur, dum alatur & vivat, cuius id lacte fiat. cur igitur
 iste, qui hoc dicit, si in capeffendis natura sensibus tam
 obsurdus, non id quoque nihil interesse putat, cuius in
 corpore cuiusque ex sanguine concretus homo & coalitus
 sit? an quia spiritu multo & calore exalbuisset, non idem
 sanguis est nunc in uberibus, qui in utero fuit? nonne hac
 quoque in re sollertia natura evidens est, quod postquam
 sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus homi-
 nis finxit, aduentante iam partus tempore, in supernas
 se partis profert, ad fouenda vita atque lucis rudimenta
 praesto est, & recens natis notum & familiarem victum
 offert? Quamobrem non frustra creditum est, sicuti va-
 leat ad fingendas corporis atque animi similitudines vis
 & natura seminis, non secus ad eandem rem lactis quo-

que ingenia & proprietates valere. neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoque animaduersum. nam si ouium lacte hedi aut caprarum agni alantur; constas ferme in his lanam duriores, in illis capillum gigni teneriores. in arboribus etiam & frugibus maior plerumque vis & potestas est, ad earum indolem vel detrectandam vel augendam, aquarum atque terrarum qua alunt, quam ipsius quod iacitur seminis. ac sæpe videas arborem latam & nitentem in locum alium transpositam, deterioris terræ succo, deperisse. Quæ, malum; igitur ratio est, nobilitatem istam nati modo hominis, corpusque & animum bene ingeniatis primordiis inchoatum insituo degenerique alimento lactis alieni corrumpere? præsertim si ista, quam ad præbendum lactem adhibebitis, aut serua aut seruilis est; ut plerumque solet, externæ atque barbaræ nationis, si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. nam plerumque sine discrimine, quacumque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patiemurne igitur infantem hunc nostrum pernicioso contagio infici; & spiritum ducere in animum atque in corpus suum ex corpore & animo deterrimo? id Hercle ipsum est, quod sæpenumero miramur quosdam pudicarum mulierum liberos parentum suorum neque corporibus neque animis similes existere scite igitur & perite noster Maro, quod, cum versus illos Homeri confectaretur

--- ἐκ ἀρασὶ γὰρ πατρὸς ἦν ἰσχυρότα Πηλεὺς

Οὐδὲ θεὸς μήτηρ. γλαυκὴ δὲ σ' ἔπλετο δάλασσαν

Πέτραι τ' ἠλίεσσι, ὅππῃ τοι νότος ὄρεϊν ἀπηνίς,

non partionem solam, tamquam ille quem sequebatur, sed alituram quoque feram & seuam criminatus est addidit enim hoc de suo:

Hyrceanæque admorunt vbera tigres.

quoniam videlicet in moribus inoleſcendis magnam ferè partem ingenium altricis & natura lactis tenet: quæ iam à principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem conſignat. & præter hæc autem quis illud etiam negligere aſpernarique poſſit, quod quæ partus ſuos deſerunt ablegantque à ſeſe & alijs nutriendos dedunt, vinculum illud coagulumque animi atque amoris, quo parentes cum filijs natura conſociat, interſcindunt, aut certè quidem diluunt deteruntque. nam ubi infantis aliorſum data facta ex oculis amoliſtio eſt; vigor ille materna ſlagrantia ſenſim atque paulatim reſtinguitur; omniſque impatientiſſima ſollicitudinis ſtrepitus conſileſcit. neque multo minor amendati ad nutricem aliam filij quam morte amiſſi obliuiſio eſt. ipſius quoque infantis affectio animi, amoris, conſuetudinis, in ea ſola, unde alitur, occupatur; & promde, ut in expoſitis uſu venit, matris quæ genuit neque ſenſum ullum neque deſiderium capit. ac propterea obliſſeratis & abolitis nativæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atque matrem videntur, magnam fere partem non naturalis ille amor eſt, ſed civilis & opinabilis. Hæc Favorinum dicentem audiui Græca oratione. cuius ſententias, communis utilitatis gratia, quantum meminiffe potui, retuli. amanitates verò & copias uberitatesque verborum Latina omnis facundia vix quidem indipiſci potuerit; mea tenuitas nequaquam.

Quod Annæus Seneca iudicans de Q. Ennio deque M. Tullio leui furilique iudicio fuit.

CAPVT II.

v j

DE *Annao Seneca* partim existimant ut de scriptore minimè utili; cuius libros attingere nullum precium opera sit: quod oratio eius vulgaris videatur & prostrata; res atque sententia aut inepto inanique impetu sint, aut ut leui & quasi dicaci argutia; eruditio autem vernacula & plebeia nihilque ex veterum scriptis habens neque gratia neque dignitatis. alij vero elegantia quidem in verbis parum esse non inficiantur; sed & rerum, quas dicat, scientiam doctrinamque ei non deesse dicunt; & in vitij morum obiurgandis severitatem gravitatemque non inueniunt. mihi de omni eius ingenio de quo omni scripto iudicium censuramque facere non necessum est. sed quod de M. Cicetone & Q. Ennio & P. Virgilio iudicauit, ea res cuiusmodi sit ad considerandum posuimus. in libro enim viceesimo secundo Epistolarum moralium, quas ad Lucilium composuit, deridiculos versus Q. Ennium de Cethego antiquo viro fecisse hos dicit:

--- dictus ollis popularibus olim

Qui tum viuabant homines, atque æuum
agitabant,

Flos delibatus populi, & suada medulla,
ac deinde scribit de istem versibus verba hæc. Admiror eloquentissimos viros & deditos Ennio pro optimis ridicula laudasse. Cicero certè inter bonos eius versus & hos refert. atque id etiam de Cicerone dicit: Non minor, inquit, fuisse qui hos versus scriberet; cum fuerit qui laudaret: nisi forte Cicero summus orator agebat causam suam, & volebat hos versus videri bonos. postea hoc etiam addidit insulsiſſimè. Apud ipsum quoque, inquit, Ciceronem inuenies etiam in proſa oratione quædam; ex quibus inteliigas il-

lum non perdidisse operam, quod Ennium legit. ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendat, quasi Enniana: quod ita scripserit in libris de republica. Vt Menelao Laconi quædam fuit suauiloquens iucunditas. & quod alio in loco dixerit, breuiloquentiam in dicendo colat. atque ibi homo nugator Ciceronis errores deprecatur. & Non fuit, inquit, Ciceronis hoc vitium, sed temporis. necesse erat hæc dici, cum illa legerentur. deinde adscribit Ciceronem hæc ipsa interposuisse ad effugiendam infamiam nimis lasciuæ orationis & nitidæ. De Virgilio quoque eodem in loco verba hæc ponit. Virgilius quoque noster non ex alia causa duos quosdam versus & enormes & aliquid supra mensuram trahentis interposuit, quàm vt Ennianus populus agnosceret in nouo carmine aliquid antiquitatis. Sed iam verborum Seneca piget. hæc tamen & inepti & insubidi hominis ioca non præteribo. Quidam sunt, inquit, tam magni sensus Q. Ennii, vt, licet scripti sint inter hircosos, possint tamen inter vniuentatos placere. & cum reprehendisset versus quos supra de Cethego posuimus, Qui huiusmodi, inquit, versus amant, liqueat tibi eosdem admirari & Soterici lectos. Dignus sane Seneca videatur lectione ac studio adolescentium, qui honorem coloremque veteris orationis Soterici lectis compararit, quasi minima scilicet gratia, & relictis iam contemptisque. audias tamen commemorari ac referri pauca quadam quæ idem ipse Seneca bene dixerit. quale est illud, quod in hominem auarum & auidam & pecunia sitientem dixit. Quid enim refert quantum habeas? multo illud plus est quod non

habes. bene hoc sane, bene. sed adolescentium indolem non tam iuvant quæ bene dicta sunt, quam inficiunt quæ pessime; multoque magis, si & plura tanto quæ deteriora sunt, & quædam in his non pro enthymemate aliquo rei parvæ ac simplicis sed in re ancipite pro consilio dicuntur.

Lictoris vocabulum qua ratione conceptum ortumque sit, & super eo diversæ sententiæ Valgii Rufi & Tullii Ciceronis,

CAPUT III.

Valgius Rufus in secundo librorum, quos inscripsit de rebus per epistolam quaesitis, lictorem dicit à ligando appellatum esse, quod, cum magistratus P. R. virgis quempiam verberari iussissent, crura eius & manus ligari vincirique à viatore solita sint; isque, qui ex collegio viatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus: utiturque ad eam rem testimonio M. Tullij, verbaque eius refert ex oratione, quæ dicta est pro C. Rabirio. Lictor, inquit, colliga manus. Hac ita Valgius, & nos sane cum illo sentimus. sed Tiro Tullius M. Ciceronis libertus lictorem vel à limo vel à licio dictum scripsit. licio enim transversa, quod limum appellatur, qui magistratibus, inquit, præministrabant cincti erant. Si quis autem est qui propterea putat probabilius esse, quod Tiro dixit, quoniam prima syllaba in lictore, sicuti in licio producta est, & in eo verbo, quod est ligo correpta est: nihil ad rem istuc pertinet, nam sicut à liganda lictor, & à legendo lector, & à vivendo victor, & tuendo tutor, & fruendo structor, productis quæ corripiebantur vocalibus dicta sunt.

CAPVT IIII,

Versus accepti ex Ennij septimo annalium,
quibus depingitur finiturque ingenium,
comitatusque hominis minoris erga ami-
cum superiorem,

Descriptum definitumque est à Q. Ennio, in anna-
li septimo, graphicè admodum scitèque, sub histo-
ria Gemini Seruili, viri nobilis, quo ingenio, qua co-
mitate, qua modestia, qua fide, qua lingua parsimo-
nia, qua loquendi oportunitate, quanta rerum antiqua-
rum morumque veterum ac novorum scientia, quanta-
que seruandi tuendique secreti religione, qualibus deni-
que ad mœniendas vitas molestias fomentis, leuamen-
tis, solatiis, amicum esse conueniat hominis genere &
fortuna superioris. Eos ego versus non minus frequenti
assiduoque memoratu dignos puto, quam philosopho-
rum de officiis decreta. ad hoc color quidam vetustatis
in his versibus tam reuerendus est, suauitas tam impro-
misca tamque à fucò omni remota est, ut, mea quidem
sententia, pro antiquis sacratisque amicitia legibus ob-
seruandi, tenendi, colendique sint. quapropter adscriben-
dos eos existimamus, si quis iam statim desideraret.

Hæc locutus vocat, quæ cum bene sæpè li-
benter

Mensam sermonesque suos rerumque sua-
rum

Comiter impertit: magnam cum lassus
dici

Partem fuuisset, de summis rebus gerun-
dis,

Consilio, indu foro lato sanctoque senatu,

¶ iiiij

Cui res audacter magnas paruasque iocum-
que

Eloqueretur ; cuncta malusque & quæ bo-
na dictu

Euomeret si qui vellet, tutoque locaret.

Quocum multa volupac gaudia clamque
palamque.

Ingenium ; cui nulla malum sententia sua-
det

Vt faceret facinus levis, haud malus, doctus,
fidelis,

Suavis homo, facundus, suo contentus,
beatus,

Scitus, secunda loquens in tempore, com-
modus, verbum

Paucum, multa tenens antiqua sepulta, ve-
tustas

Quæ facit, & mores veteresque novosque
tenentem,

Multorum veterum leges Divumque ho-
minumque

Prudentem ; qui dicta loquive tacereve
posset,

Hunc inter pugnas compellat Servilius sic.

*L. Alium Stilanem dicere solitum ferunt Q. Ennium de
semetipso hac scripisse; picturamque istam morum C. in-
genij ipsius Ennij factam esse.*

C A P I T V L U M V.

**Sermo Tauri philosophi de modo atque ratione
tolerandi doloris secundum Stoicorum de-
creta.**

CVM Delphos ad Pythia conuentumque totius ferme Gracia visendum philosophus Taurus iret; nŉsque ei comites effemus; inque eo itinere Lebadiam venissemus, quod est oppidum antiquum in terra Boeotia: afferatur ibi ad Taurum, amicum eius quempiam nobilem in Stoica disciplina philosophum agra valetudine oppressum decumbere. tunc omisso itinere, quod alioquin maturandum erat, & relictis vehiculis, pergit eum propere videre; nŉsque de more quem in locum cumque iret secuti sumus. & ubi ad ades, in quŉs ille agrotus erat, peruenimus: videmus hominem doloribus cruciatibusque alui, quŉd Graci colon dicunt; & febris simul rapida afflicti; gemitusque ex eo compressos erumpere; spiritusque & anhelitus e pectore eius enadere non dolorem magis indicantes quam pugnam aduersum dolorem. post deinde cum Taurus & medicos accersisset, collocutusque de facienda medela esset; & eum ipsum ad resimendam patientiam testimonio tolerantiae, quam videbat, perhibito stabilisset; egressique deinde ad vehicula & ad comites rediremus: Vidistis, inquit Taurus, non sanē incundum spectaculum, sed cognitu tamen utile, congregientes compugnantēque philosophum & dolorem. faciebat vix illa & natura morbi, quod erat suum, distractionem cruciatumque membrorum; faciebat contra ratio & natura animi, quod erat aque suum: perpetiebatur & cohibebat coercebatque intra sese violentias effrenati doloris. nullos eiulatus, nullas complorationes, ne vllas quidem voces indecoras edebat: signa tamen quaedam, sicut vidistis, exsistebant virtutis & corporis de possessione hominis pugnantium. Tum ē sectatoribus Tauri iuuenis in disciplinis philosophiae non ignauus Si tanta, inquit, doloris acerbitas est, ut contra voluntatem contrāque iudicium animi nitatur, inuitumque hominem cogat

ad gemendum confitendumque de malo morbi seueritatis & cur dolor apud stoicos indifferens esse dicitur, non malum? cur deinde aut stoicus homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere, cum & dolorem stoici nihil cogere & sapientem nihil cogi posse dicant? Ad ea Taurus, vultus iam propemodum latiore (delectatus enim videbatur illecebra quaestionis) Si iam amicus, inquit, hic noster melius ualeret, gemitus eiusmodi necessarios à calumnia defendisset, & hanc, opinar, tibi quaestionem dissolueret. me autem sic cum stoicis non bene conuenire vel cum stoica potius disciplina. est enim pleraque & sibi & nobis incongruens: sicut libro, quem super ea re composuimus, declaratur. sed, ut tibi à me mos geratur, dicam ego indoctius, ut aiunt, & apertius; quae fuisse dicturum puto sinuosius atque sellertius si quis nunc adesset stoicorum. nosti enim, credo, verbum illud vetus & per-
 uulgatum: ἀμαδίσετον πῦρ εἶναι, καὶ σαρπεντον λέγεσθαι, atque hinc exorsus de dolore atque de gemitu stoici agrosantis ita disernit. Natura, inquit, omnium rerum, quae nos genuit, induit nobis inoleuitque in ipsis statim principis, quibus nati sumus, amorem nostri & caritatem: ita prorsus, ut nihil quicquam esset carius pensiusque nobis, quam nosmetipsi. atque hoc esse fundamentum rata est conseruanda hominum perpetuitatis, si unusquisque nostrum, simul atque editus in lucem foret, haurum primum rerum sensum affectionemque caperet, quae à veteribus philosophis τὴν κοινὴν καὶ οὐκ ἰδίαν appellata sunt; ut omnibus scilicet corporis sui commodis gauderet, ab incommotis omnibus abhorreret. postea per increpenta aetatis exorta è seminibus suis ratio est & utendi consilij reputatio, & honestatis utilitatisque vera contemplatio subtiliorque exploratio commodorumque dele-

Etus : atque ita praeter ceteris omnibus enituit & praefulsit decori & honesti dignitas ; ac , si ei retinenda obtinenda ve incommodum extrinsecus aliquod obstat , contensum est. neque aliud esse vere & simpliciter bonum nisi honestum , aliud quicquam malum nisi quod turpe esset , existimatum est. reliqua omnia , quae in medio forent ac neque honesta essent neque turpia , neque bona esse neque mala decretum est. productiones tamen & relationes suis quaeque momentis distincta diuisaeque sunt quae ἀπονομήματα & ἀντιπονομήματα ipsi vocant. propterea voluptus quoque & dolor , quod ad finem ipsum bene beataeque vivendi pertinet , & in mediis relictæ & neque in bonis neque in malis indicatae sunt. Sed enim quoniam his primis sensibus doloris voluptatisque , ante consilij & rationis exertum , recens natus homo imbutus est ; & voluptati quidem natura conciliatus , à dolore autem quasi ab gravi quodam inimico abiunctus alienatusque est : ideo affectiones istas primitus penitusque inditas ratio post addita conuellere ab stirpe atque extinguere vix potest. pugnat autem cum his semper : exsultantis eas opprimit obicitque , & parere sibi atque obedire cogit. itaque vidistis philosophum rationis decreti sui nixum cum petulantia morbi dolorisque exsultantia coluclantem , nihil cedentem , nihil consistentem , neque , ut plerique dolentes solent , heulantem atque lamentantem , ac miserum sese & infelicem appellantem , sed acres tantum anhelitus & robustos gemitus edentem , signa atque indicia non victi neque oppressi à dolore sed vincere eum atque apprimere enitentis. sed haud scio , inquit , an dicat aliquis ipsum illud quod pugnat , quod gemit , si malum dolor non est , cur necesse est gemere & pugnare ? quia enim omnia , quae non sunt mala , molestia quoque omni non

carent; sed sunt pleraque noxa quidem magna & pernici-
 priuata, quia non sunt turpia; contra natura tamen man-
 suetudinem lenitatemque apposita sunt, & infesta, per
 obscuram quandam & necessariam ipsius nature conse-
 quentiam. hac ergo vir sapiens tolerare & cunctari po-
 test; non admittere omnino in sensum sui non potest.
 ἀνάρμοστα enim atque ἀνόδια non meo tantum, inquit,
 sed quorundam etiam ex eadem porticia prudentiorum
 hominum, sicuti Panatij grauis atque docti viri, iudicio
 improbata abiectaue est. Sed cur contra voluntatem
 suam gemitus facere cogitur philosophus Stoicus, quem
 nihil cogi posse dicunt? nihil sane potest cogi vir sapiens
 cum est rationi obrinenda locus. cum vere natura cogit;
 ratio quoque à natura data cogitur. quare etiam, si vi-
 detur, cur alicuius manu ob oculos suos repente agitata
 inuitus conuiueat; cur fulgente celo à luminis iactu non
 sua sponte & caput & oculos declinet; cur tonitru vehe-
 mentius facto sensim pauescat; cur sternumentis quati-
 tur; cur aut in ardoribus solis aestuet, aut in pruinis im-
 manibus obrigescat. Hac etenim & pleraque alia non
 voluntas nec cōsiliū nec ratio moderatur: sed nature
 necessitatibusque decreta sunt. fortitudo autem non ea est,
 qua contra naturam, monstri vicem, nititur, vltraque
 modum eius egreditur, aut stupore animi aut immani-
 tate aut quadam misera & necessaria in perpetiendis do-
 loribus exercitatione. qualem fuisse accepimus ferum
 quendam in ludo Caesaris gladiatorem: qui, cum vulnera
 eius à medicis exsiccabantur, ridere solitus fuit. sed ea
 vera & proba fortitudo est, quam maiores nostri scien-
 tiam esse dixerunt rerum tolerandarum & non toleran-
 darum. per quod apparet esse quedam intolerabilia, qui-
 bus fortes viri aut obeundis abherreant aut sustinendis.

Cum hac Taurus dixisset, videreturque in eandem rem plura etiam dicturus: peruentum est ad vehicula & conscendimus.

CAPVT VI.

De ænigmate.

Qua Græci dicunt anigmata, hoc genus quiddā ē nostris veteribus scirpos appellauerunt. quale est quod nuper inuenimus perhercle antiquum, perquam lepidum, tribus versibus senarijs compositum anigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentium coniecturas inquirendo acueremus. versus tres hi sunt.

Semel minusne, an bis minus sit non fat scio,
An vtrumque eorum, ut quondam audiui
dicier,

Ioui ipsi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud sese quærere, inueniet quid sit in M. Varronis de sermone Latino ad Marcellum libro secundo.

CAPVT VII.

Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul ream mulierem beneficii consententemque ad Areopagitas reiecerit.

AD Cn. Dolabellam proconsulari imperio provinciam Asiam obtinentem deducta mulier Smyrnaea est. eadem mulier virum & filium eodem tempore venenis clam datis vita interfecerat: atque id fecisse se confitebatur; dicebatque habuisse se faciendi causam, quoniā idem illi maritus & filius alterum filium mulieris ex viro priore genitum adolescentem optimum & innocentissi-

num exceptum insidiis occidissent. idque ira esse factum
 controuersa non erat: Dolabella retulit ad consilium.
 nemo quisquam ex consilio sententiam ferre in causa tam
 incipiti audebat. quod & confessum veneficium, quo
 maritus & filius necati forent, non admittendum impæ-
 nitum videbatur; & digna tamen pœna in homines sce-
 leratos vindicatum fuisset. Dolabella eam rem Athenas
 ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitiores-
 que, reiecit. Areopagita cognita causa accusatorem mu-
 lieris & ipsam quæ accusabatur centesimo anno adesse
 iusserunt. sic neque absolutum mulieris veneficium est,
 quod per leges non licuit; neque nocens damnata pœnitæ-
 que, quæ digna venia fuit. Scripta hæc historia est in
 libro Valerii Maximi factorum & dictorum memorabilium
 octauo.

CAPUT VIII.

Reditiones in gratiam nobilium virorum me-
 moratu dignæ.

P. Africanus superior & Tib. Gracchus Tib. & Ci-
 Gracchorum pater, rerum gestarum magnitudine &
 honorum atque vitæ dignitate illustres viri disenserunt
 sæpenumero de republica: & ea siue qua alia re non ami-
 ci fuerunt, ea similtas cum diu mansisset, & sollempni
 die Ioui libaretur, atque ob id sacrificium senatus in Ca-
 pitolio epularetur: fors fuit ut apud eandem mensam duo
 illi iunctim locarentur. tum, quasi dis immortalibus ar-
 bitris in conuiuio Iouis optimi maximi dexteræ eorum
 conducentibus, repente amicissimi facti: neque solum
 amicitia incepta, sed affinitas simul instituta. nam P.
 Scipio filiam virginem habens iam viro maturam ibi
 tunc eodem in loco despondit eam Tib. Graccho; quem

probauerat elegerátque exploratissimo iudicij tempore, dum inimicus est. *Aemilius* quoque *Lepidus* & *Fulvius Flaccus*, nobili genere amplissimisque honoribus & summo loco in ciuitate pradi, odio inter sese graui & similitate diutina conflictati sunt. postea populus eos simul censores facit. atque illi, ubi voce praconis renuntiati sunt, ibidem in campo statim, nondum dimissa cōtione, ultro uterque & pari voluntate coniuncti complexique sunt: exque eo die & in ipsa censura & postea iungi concordia fidissimè amicissimèque vixerunt.

CAPVT IX.

Quae dicantur vocabula ancipitia, & quod honoris quoque vocabulum ancipiti sententia fuerit.

Et plurifariam videre atque animaduvertere in veteribus scriptis pleraque vocabula, quae nunc in sermonibus vulgi unam certamque rem demonstrans, ita fuisse media & communia, ut significare & capere possent duas inter se res contrarias. ex quibus quaedam satis nota sunt, ut tempestas, valetudo, facinus, dolus, grátia, industria. haec enim fere iam vulgatum est ancipitia esse & utroqueuersus dici posse. periculum etiam & venenum & contagium non, uti nunc dicuntur, pro malis tandem dicta esse, multum exemplorum huiusmodi reperias. sed honorem quoque medianam vocem fuisse, & ita appellatum ut etiam malus honos diceretur & significaret iniuriam, id profecto rarissimum est. *Quintus* autem *Metellus Numidicus* in oratione, quam de triumpho suo dixit, his verbis usus est. Quam in re quanto vniuersi me vnum antistitis; tanto vobis quam mihi maiorem iniuriam atque contumeliam facit *Quirites*: & quanto probi

iniuriam facilius accipiunt quam alteri tradunt; tanto ille vobis quam mihi peiorem honorem habuit. nam me iniuriam ferre, vos facere vult Quirites: ut hâc conquestio, istic vituperatio relinquatur. honoré, inquit, peiorem vobis habuit quam mihi. cuius verbi sententia est, quam ipse quoque supra dicit; maiore vos affecit iniuria & contumelia quam me. Præter huius autem verbi notionem adscribendam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimavi ut definiremus Socratis esse decretum, *Κάκιστον ἔστι τὸ ἀδικεῖν ἢ τὸ ἀδικηθῆναι.*

CAPUT X.

Quod æditumus verbum Latinum sit.

Aeditimus verbum Latinum est & vetus, ea forma dictum, qua finitimus & legitimus. sed pro eo à plerisque nunc, ædituus, dicitur nova & commenticia usurpatione, quasi à tuendis ædibus appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi gratia dixisse, præter agrestes quosdam & indomitos certatores, qui nisi auctoritatibus adhibitis non comprimuntur. M. Varro, in libro secundo ad Marcellum de Latino sermone, æditumum dici oportere censet magis quam ædituum; quod alterum sit recenti novitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Lauius quoque, ut opinor, in Proteſt-laodamia clauſtricum dicit, qui clauſtris ianua præſet; eadem scilicet figura, qua æditumum dici videbat qui ædibus præſt. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fidelissimis ita inueni scriptum. æditumi custodisque maturè sentiunt. in libris autem hoc vulgarijs, æditui, scriptum est. Pomponij fabula Atcellana est, qua ita inscripta est; Aeditumus: in qua hic
versus

versus est.

Qui postquam tibi appareo atque æditumor
in templo tuo.

*Titus autem Lucretius in carmine suo, pro ædituis, ædi-
tuentes appellat.*

CAPVT XI.

Errare istos, qui spe & fiducia latendi peccent;
cum latebra peccati perpetua nulla sit: & su-
per eare Peregrini philosophi sermo ex So-
phocli poetæ sententia.

Philosophum nomine Peregrinum, cui postea cogno-
mentum Proteus factum est, virum grauem atque cō-
stantem vidimus, cum Athenis essemus, deuersantem
in quodam tugurio extra urbem, cumque ad eum frequen-
ter vēitaremus: multa hercle dicere cum utiliter & ho-
nestē audiuiamus, in quibus id fuit, quod precipuū auditū
meminimus. Virum quidē sapientem non peccaturum es-
se dicebat, etiam si peccasse eum dī atque homines ignora-
turi forent, non enim pena aut infamia metu non esse pec-
candū, sed iusti honestique studio & officio. si qui tamen
non essent tali ingenio vel disciplina praditi, uti se vi sua
ac sponte facile à peccando tenerent; eos omnis tunc peccare
procliuus existimabat, cum latere posse id peccatum puta-
rent; impunitatēque ex ea latebra sperarent. at si sciāt,
inquit, homines nihil omnium rerum diutius posse celeri:
suppressius pudensiusque peccabitur, propterea versus istos
Sophocli prudentissimi poetarum in ore esse habendas di-
cebat:

Πρὸς ταῦτα κρύψα μὲν ὥς ἀπαρ' ὄρεω
καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀπαύσσει χέρονος.

Alius quidam veterum poetarum, cuius nomen mihi nunc memoria non est, veritatem Temporis filiam esse dixit.

CAPUT XII.

Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacii.

Hæc quoque disciplina rhetorica est, callide & cum astu res criminosas citra periculum confiteri; ut si obiectum sit turpe aliquid, quod negari non queat, responsione ioculari eludas; & rem facias risu magis dignam quam crimine. sicut fecisse Ciceronem scriptum est, cum id, quod inficiari non poterat, urbano facetoque dicto diluit. nam cum emere vellet in palatio domum, & pecuniam in præsens non haberet; à P. Sulla, qui tum reus erat, mutua sestertia viciens tacita accepit. ea res tamen, priusquam emeret, prodita est & in vulgus exiit: obiectumque ei est quod pecuniam, domus emenda causa, à reo accepisset. tum Cicero inopinata approbatione permotus accepisse se negavit: atque adeo, inquit, verum sit accepisse me pecuniam, si domum emero. sed cum postea emisset; & hoc mendacium in senatu ei ab inimicis obijceretur: risit satis; atque inter ridendum ἀποπροσποιτὸς, inquit, homines estis, cum ignoratis prudentis & cauti patris-familias esse, quod emere velit, emiturum sese negare, propter competitores emtionis.

CAPVT XIII.

Intra Kalendas cum dicitur quid significet, vtrum ante Kalendas an Kalendis an vtrumque: atque inibi quid sit in oratione M. Tullii intra Oceanum & intra montem Taurum & in quadam epistola intra modum.

Cum Roma à Consulibus iudex extra ordinem datus pronuntiare intra Kalendas iussus essem; Apollinarem Sulpicium doctum hominem percontatus sum an his verbis, intra Kalendas, ipsa quoque Kalenda tenerentur: dixique ei me videlicet datum, Kalendasque mihi predictas ut intra eum diem pronuntiarem. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quam ex istis aliquem peritis studiisque iuris, quos adhibere in consilium iudicaturi soletis? tum illi ego ita respondi. Si aut de vetere, inquam, iure, aut recepto, aut controverso & ambiguo, aut nouo & constituto discendum esset; issem planè sciscitatum ad istos quos dicis. sed cum verborum Latinorum sententia, vsus, ratio exploranda sit; scauus profecto & cecus animi forem si, cum haberem tui copiam, issem magis ad alium quam ad te. Audi igitur, inquit, de ratione verbi quid existimem. sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate vocis discernuero, sed quod in ea re omnium plurimumve consensu observari cognoueris. non enim verborum tantum communium vera atque propria significationes longiore vsu mutantur; sed legum quoque ipsarum iussa consensu tacito obliterantur. tum deinde disseruit me & plerisque alijs audientibus in hunc ferme modum. Cum dies, inquit, ita praefixita

est ut iudex intra Kalendas pronuntiet; occupavit iaros
 hac omnis opinio non esse dubium quin ante Kalendas
 iure pronuntietur. & id tantum ambigi video, quod
 tu quæris, an Kalendis quoque iure pronuntietur. ip-
 sum autem verbum sic proculdubio natum est, atque
 ita sese habet; ut, cum dicitur, intra Kalendas,
 non alius accipi dies debeat quam sola Kalenda, nam
 tres ista voces, intra, citra, ultra, quibus certi
 locorum fines demonstrantur, singularibus apud ve-
 teres syllabis appellabantur, in, cis, vls. ha deinde
 particula quoniam paruo exiguoque sonitu obscurius
 promebantur; addita est tribus omnibus eadem syl-
 laba: & quod dicebatur, cis Tiberim, &, vls Ti-
 berim, dici cæptum est, citra Tiberim & ultra
 Tiberim. item quod erat, in, accedente eadem syl-
 laba, intra, factum est. sunt ergo hac omnia quasi
 contermina iunctis inter se finibus coherentia, intra
 oppidum, ultra oppidum, citra oppidum. ex qui-
 bus, intra, sicuti dixi, in, significat. nam qui dicit,
 intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias,
 non dicit aliud quam, in oppido, in cubiculo, in
 feriis. intra kalendas igitur non ante kalendas
 est, sed in kalendis: id est, eo ipso die quo Kalenda
 sunt. itaque, secundum verbi ipsius rationem, qui
 iussus est intra kalendas pronuntiare nisi Kalendis
 pronuntiet, contra iussum vocis facit. nam, si ante
 id fiat, non intra pronuntiat sed citra. nescio quo au-
 tem pacto recepta vulgò interpretatio est absurdissima,
 ut intra Kalendas significare videatur etiam citra
 kalendas vel ante kalendas. nihil enim ferme inte-
 ro. atque insuper dubitatur an ante kalendas quo-
 que pronuntiarì possit; quando neque ultra neque ci-
 tra, sed, quod inter hac medium est, intra kalen-

das, id est, kalendis pronuntiandum sit. sed nimirum consuetudo vicit: quæ cum omnium domina rerum, tum maxime verborum est. Ea omnia cum Apollinaris scitè perquam atque enucleatè disputauisset: tum ego hæc dixi; Cordi, inquam, mihi fuit, priusquam ad te irem, querere explorareque quonam modo veteres nostri particula ista, qua de agitur, usi sint. atque ita inuenimus Tullium in tertia in Perrem scripsisse. Est autem modò locus intra Oceanum iam nullus neque tam longinquus neque tam reconditus, quo non per hæc tempora nostrorum hominum libido iniquitasque peruaferit. intra oceanum, dicit contra rationem tuam. non enim vult, opinor, dicere in oceano. terras enim demonstrat omnis, quæ oceano ambiuntur, ad quas à nostris hominibus adiri potest, quæ sunt citra oceanum, non, in oceano. neque enim videri potest insulas significare nescio quas, quæ penitus esse intra aquora ipsa oceani dicuntur. tunc Sulpicius Apollinaris renidens Non mehercle inargutè, inquit, nec incallidè opposuisti hoc Tullianum. sed Cicero intra oceanum, non, ut tu interpretare, citra oceanum dixit. Quid enim potest dici citra oceanum esse, cum undique oceanus circumscribat omnis terras & ambiat? nam citra quod est, id extra est. quò autem potest intra esse dici quod extra est? sed si ex una tantum parte orbis oceanus foret; citra oceanum esse dici posset vel ante oceanum. cum vero omnis terras omnifariam & undiqueuersum circumfluat: nihil citra eum est; sed undarum illius ambitu terris omnibus connatis, in medio eius sunt omnia, quæ intra oras eius inclusa sunt. sicuti hercle sol non citra calum vertitur, sed in calo & intra calum. Hæc tunc Apollinaris scitè acutèque dicere visus est. sed

postea in libro M. Tullij epistolarum ad Ser. Sulpicium sic dictum esse inuenimus, intra modum, ut intra kalendas dicunt qui dicere, citra kalendas, volunt. verba hac Ciceronis sunt, quae apposui. Sed tamen quoniam effugi eius occasionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rem imperitè non putare, si perpetuo tacerem: modicè hoc faciam aut etiam intra modum, ut & illius voluntati & meis studiis seruiam. modice, dixerat, id est, cum modo aequo & pari. deinde, quasi hoc difflicere & corrigere id vellet, addit; aut etiam intra modum. per quod ostendit minus sese id facturum esse, quam quod fieri modice videretur: id est, non ad ipsum modum, sed retro paululum & citra modum. In oratione etiam, quam pro P. Sestio scripsit, intra montem Taurum, sic dicit, ut non significet in monte Tauro, sed usque ad montem Taurum cum ipso monte. verba sunt hac ipsius M. Tullij, ex ea, quam dixi, oratione. Antiochum magnum illum maiores nostri magna belli contentione terra marique superatum intra montem Taurum regnare iusserunt: Asiam, qua illum multarunt, Attalo, ut is in ea regnaret, condonarunt. intra montem, inquit, Taurum regnare iusserunt. quod non proinde est, ut, intra cubiculum, dicimus: nisi videri potest id esse, intra montem, quod est, intra regiones quae Tauri montis obiectu sperantur. nam sicuti qui intra cubiculum est, is non in cubiculi parietibus sed intra parietes est quibus cubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque parietes in cubiculo sunt: ita, qui regnat intra montem Taurum, non solum in monte Tauro regnat, sed in his etiam regionibus quae Tauro monte clauduntur. Num igitur secundam istam verborum M. Tullij similitudinem, qui iubetur in-

tra Kalendas pronuntiare, is & ante Kalendas, & ipsis Kalendis iure pronuntiare potest: neque id sit quasi privilegio quodam insita consuetudinis, sed certa rationis observatione: quoniam omne tempus, quod Kalendarum die includitur, intra Kalendas esse rectè dicitur.

Saltem particula quam vim habeat & quam originem.

CAPVT XIII.

Saltem particula quam haberet principem significationem, quaque vocis istius origo esset, quarebamus.

ita enim primitus factam esse apparet, ut non videatur, sicuti quadam supplementa orationis, temere & incondite assumpta. atque erat qui diceret legisse se in grammaticis commentarijs P. Nigidij, saltem ex eo dictum, quod esset, si aliter: idque ipsum dici solitum per defectiorem: nam plenam esse sententiam, si aliter non potest. sed id nos in isdem commentarijs Nigidij, cum eos non, opinor, incuriosè legissemus, nusquam inuenimus. videntur autem verba ista, si aliter non potest, à significatione quidem vocula huius, de qua quarimus, non aberrare. sed tot verba tamen in paucissimas litteras cludere improba cuiusdam subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret homo in libris atque litteris assiduum, saltem, si bi dictum videri u littera media extrita. salutem enim ante dictū, quod nos saltem diceremus. nam cū alia quadam petita & non impetrata sunt; tum solemus, inquit, quasi extremum aliquid petituri, quod negari minime debeat, dicere; hoc saltem fieri aut dari oportere; tamquam salutem postremo petentes, quam impetrari certè & obtineri sit equissimum. sed hoc itidem non illepide quidem fictum, nimis tamen esse videtur commenticiū.

consuimus igitur amplius querendum.

Quod Sisenna in libris historiarum aduerbiis huiusmodi sæpe numero usus est, *celatim, vellicatim, saltuatim.*

CAPUT XV.

Cum lectitaremus historiam Sisennæ assidue; huiusmodi figura aduerbia in oratione eius animaduertimus; cuiusmodi sunt hæc, cursim, properatim, celatim, vellicatim, saltuatim. ex quibus duo prima, quia sunt notiora, exemplis non indigebant. reliqua in historiarum sexto sic scripta sunt. Quam maxime celatim poterat in insidiis suos disponit. item alio in loco: Nos una ætate in Asia & Græcia litteris gesta idcirco continentia mandauimus, ne vellicatim aut saltuatim scribendo lectorum animos impediremus.

329

A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COMMEN-

TARIVS LIBER

TERTIVSDECIMVS.

Inquisitio verborum istorum M. Tullii curiosior, quæ fuit in primo Antonianarum libro; *Multa autem impendere videntur præter naturam etiam præterque fatum*: tractatumque an idem duo ista significant, *fatum*, atque, *natura*, an diuersum.

CAPVT I.

M. CICE RO in primo *Antonianarum* ita scriptum reliquit. Huc igitur ut sequerer properavi, quem præsentibus non sunt secutis: non ut proficerem aliquid. neque enim sperabam id, nec præstare poteram. sed ut si quid mihi humanitus accidisset (multa autem impendere videntur præter naturam etiam præterque fatum) huius diei vocem testem reipublicæ relinquerem meæ perpetuæ erga se voluntatis. præter naturam, inquit, præterque fatum. *an utrumque idem valere volueris, fatum atque naturam & duas res ἡδὲ ἐνός ἁποκατελέγου posueris, an vero diuiseris sepe raritque, ut alios casus natura ferre videatur alios fatum, considerandum equidem puto: atque id maxime requirendum, qua ratione dixeris accidere multa humanitus posse præter fatum: quando sic ratio & ordo & insuperabilis quadam necessitas fati constituitur; ut omnia intra fatum claudenda sint, nisi illud sane Homeri secutus est;*

Μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον εἰς αἰσχροτάτην.
Nihil autem dubium est quin violentam & inopinatam mortem significauerit: quae quidem potest recte videri accidere praeter naturam. sed cur id quoque genus mortis extra fatum posuerit, neque operis huius est explorare neque temporis. illud tamen non praetermittendum est, quod Virgilius quoque id ipsum quod Cicero de fato opinatus est, cum hoc in quarto libro dixit de Elysa, quae mortem per vim potita est;

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

tamquam in faciendo sine vita quae violenta sunt non videantur à fato venire. Demosthenis autem, viri prudentia pari atque facundia praediti, verba idem ferè significantia de natura atque fato M. Cicero secutus videtur. ita enim scriptum est in oratione illa egregia, cui titulus est, ὑπὲρ σεβάνου. Ο μὲν τοῖς γονεῦσι μόνον γεγεννηθεὶς νομίζων, τὸν τῆς εἰμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματος θάνατον θεωροῦμαι. ὃ καὶ τῇ πατρίδι, ὡς τῇ μὴ πύττην ἐμπλεῖν δουλεύσαν ἀποθνήσκειν ἐδεήσθαι. Quod Cicero fatum atque naturam videtur dixisse, id multo ante Demosthenes τὴν πεπραμένην καὶ τὸν αὐτόματος θάνατον appellauit. Αὐτόματος enim θάνατος, quasi naturalis & fatalis, nulla extrinsecus vi coactus venit.

Super poetarum Pacuuii & Accii colloquio familiarium in oppido Tarentino.

C A P V T II.

Quibus otium & studiū fuit vitae atque aetates doctorū hominum querere ac memoria tradere, de M. Pacuuii & L. Accii tragicis poetis historiam scripserunt huiusmodi. Cum Pacuuius, inquit, grandis iam aetate

Et morbo corporis diutino affectus, Tarentum ex urbe Roma concessisset: Accius tunc haud paruo iunior proficiscens in Asia, cum in oppidum venisset, deuersit ad Pacuuium: comisterque inuitatus, plusculisque ab eo diebus retentus, tragediam suam, cui Attreus nomen est, desideranti legit. cum Pacuuium dixisse aiunt sonora quidem esse, quae scripisset, & grandia; sed videri ea tamen sibi duriora paulum & acerbiora. Ita est, inquit Accius, uti dicis. neque id sane me poenitet. meliora enim fore spero quae deinceps scribam. nam quod in pomis est; idem, inquit, esse aiunt in ingenijs: quae dura & acerbata nascuntur, post sunt mitia & incunda. sed quae gignuntur statim vieta & mollia, atque in principio sunt uuida; non matura mox fiunt, sed putria. relinquendam igitur visum est in ingenio quod dies atque aetas mitificet,

An vocabula hæc necessitudo & necessitas differenti significatione sint,

CAPVT III.

Risu prorsus atque ludo res digna est, cum plerique grammaticorum asseuerant necessitudinem & necessitatem mutare longe, longèque differre: ideo quod necessitas sit vis quapiam premens & cogens; necessitudo autem dicatur res quoddam & vinculum religiose coniunctionis; idque unum solitarium significet. sicut autem nihil quicquam interest suauitudo dicas an suauitas, sanctitudo an sanctitas, acerbitudo an acerbitas, acritudo, an, quod Accius in Neoptolemo scripsit, acritas: ita nihil rationis dici potest, quæ necessitudo & necessitas seperentur. itaque in libris veterum vulgo reperias necessitudinem dici, pro

eo quod necessum est. sed necessitas sanè pro iure officioque observantia affinitatisque infrequens est: quamquam, qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatisve coniuncti sunt, necessarij dicuntur. repperi tamen in oratione C. Caesaris, qua Plautiam rogationem suavit, necessitatem dictam pro necessitudine, id est, iure affinitatis. verba hæc sunt. Equidem mihi videor pro nostra necessitate non labore, non opera, non indutria defuisse. Hoc ego scripsi de utriusque vocabuli indifferentia, admonitus forte verbi istius, cum legirem Sempronij Asellionis veteris scriptoris quartum ex historia librum. in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est. Nam se patrem suum audisse dicere L. Aemilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis non decertare, nisi summa necessitudo aut summa ei occasio data esset.

CAPUT IIII.

Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum rescriptio.

IN plerisque monumentis rerum ab Alexandro gestarum, et paulo antè in libro M. Varronis, qui inscriptus est Orettes vel de infania, Olympiadem Philippi uxorem festiuissimè rescripsisse legimus Alexandro filio. nam cum is ad matrem ita scripsisset. REX. ALEXANDER. IOVIS. HAMMONIS. FILIVS. OLYMPIADI. MATRI. SALVTEM. DICIT. Olympias ei rescripsit ad hanc sententiam. Amabo, inquit, mi fili quiescas: neque deferas me neque criminere aduersum Iunonem. malum mihi prorsum illa magnum dabit, cum tu me luteris tuis pelicem illi esso confiteris. Ea mulieris scita atque prudentis erga ferocem filium comisas sensus

et comiter admonuisse eum visa est; deponendam esse opinionem vanam, quam ille ingentibus victoriis et adulantium blandimentis et rebus supra fidem prosperis imbiberas, genitum esse sese de Ioue.

CAPVT V.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo philosophis, deque eleganti verecundia Aristotelis successorem diatribæ suæ eligentis.

Aristoteles philosophus annos iam ferè natus duo et sexaginta, corpore agro affectoque, ac spe vita tenuis fuit. tunc omnis eius sectatorum cohors ad eum accedit, orantes obsecrantesque ut ipse deligeret loci sui et magisterij successorem; quo, post summum eius diem, proinde ut ipso uterentur ad studia doctrinarum complenda excolendaque, quibus ab eo imbuti fuissent. Erant tunc in eius ludo boni multi, sed præcipui duo Theophrastus et Menedemus. ingenio hi atque doctrinis ceteros præstabant. alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo. Aristoteles respondit facturum esse quod vellent, cum id sibi foret tempestivum. postea brevi tempore cum idem illi, qui de magistro destinando petierant, præsentesset: vinum ait, quod tum biberet, non esse id ex valetudine sua sed insalubre esse atque asperum; ac propterea quæri debere exoticum vel Rhodium aliquod vel Lesbium. id sibi utrumque ut curarent, petiuit; usumque eo dixit, quod sese magis inuisset. eunt. curant. inueniunt. adferunt. tum Aristoteles Rhodium petit. degustat. Firmum, inquit, hercle vinum et iucundum. petit mox Lesbium. quo item degustato. Vtrumque, inquit, oppido bonum, sed ἡδύωρ ὁ λῆσβιος. id ubi dixit: nemini fuit dubium, quin, lepide simul et verecundè, successorem illa voce sibi non vinum

delegisset. is erat à Lesbo Theophrastus, suauitate homo insigni lingua pariter atque vita. itaque non diu post, Aristotele vita defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

CAPUT VI.

Quid veteres Latini dixerūt quas Græci *ῥωσδισαί* appellant; & idem quod vocabulum *barbarismi* non usurpauerint neque Romani antiquiores neque Attici.

Quas Græci *ῥωσδισαί* dicunt, eas veteres docti tum notas vocum tum moderamenta tum accentuunculas tum uoculationes appellabant. quod nunc autem barbarè quæ loqui dicimus, id vitium sermonis non barbarum esse sed rusticum, & cum eo vitio loquentes rusticè loqui dicitabant. P. Nigidius, in commentariis grammaticis, rusticus fit sermo, inquit, si adspires perperam, itaque id vocabulum, quod dicitur vulgo barbarismus qui ante diui Augusti ætatem purè atque integrè locuti sunt an dixerint, nondum equidem inueni.

CAPUT VII.

Diuersum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus & Herodotum in historiis.

Leanas inter omnem vitam semel parere, eoque uno partu numquam edere plures quam unum, Herodotus in tertia historia scriptum reliquit. verba ex eo libro hæc sunt. ἡ δὲ δι' ἀέαντα, ἐὼν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον, ἀπαξ ἐν τῷ βίῳ τέκεται ἓν. τέκτους αὖ συνεχῶς αἱ τῷ νέῳ τὰς μήτρας. Homerus autem leones (sic enim feminas quoque virili genere appellat quod grāmatici ὁμιχαιοὺς

vocant) pluris gignere atque educare catulos dicit. *versus*,
 quibus hoc aperte demonstrat, hi sunt.

Εἰσὶν αἷς πρὸς τὸ λέων ὅτε οἷσι τέκουσιν,
 Ωρὰ τε νήπι' ἄρσιν σὺν αὐτῶνται ἐν ὕλῃ
 Ἀνδρες ἐπακτῆρες.

item alio in loco idem significat :

Πυκνὰ μάλα σενάχων ὥσπερ λῖς ἠὺ χην
 Ωρὰ θ' ὑπὸ σκύμνος ἐλαφροῖαν ἄρσιν ἀνὴρ
 Τλῆς ἐκ πυκνῆς.

Et nos diffensio atque diuersitas cum ageret inclusissimè
 poetarum & historicorum nobilissimè placuit libros Ari-
 stotelis philosophi inspicere, quos de animalibus exquisitissi-
 me composuit. in quibus, quod super ista re scriptum inue-
 nimus, cum ipsis Aristotelis verbis, in his commenta-
 riis scriberemus. verba Aristotelis hæc sunt ex libro de
 historia animalium sexto.

Λέων δ' ὅπ' αὐτὸν ὀχεύει ὅπ' αὐτὸν, καὶ ἔστιν ὁ πιθοῦρηπικόν, εἰ-
 ρηταὶ φρότερον. ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καὶ θ'
 ἔκαστον μὲν τοὺς ἐν αὐτῷ. τίκτει μὲν οὐκ τοῦ ἔαρος.
 τίκτει δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διῦο· τὰ μὲν τοὺς πλείους ἔξ. τίκτει
 δ' ἐνίοτε καὶ ἐν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος ὅτι τοῦ ἐμβάλλειν τὰς
 ὑτέρας τίκτοντα, ληρώδης ὅτιν σιωπεύειν δὲ ἐκ τοῦ σπανί-
 ους ἔστι τοὺς λέοντας ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον
 σιωπῶντος. σπάνιον γὰρ τὸ γένος τὸ τῶν λέοντων ὅτι, καὶ οὐκ
 ἐν πολλῷ γίγνεται τόπος, ἀλλὰ τῆς δεινότητος ἀπάσης ἐν τῷ
 μεταξὺ τοῦ ἀγέλαου καὶ τοῦ νεοῦ ποταμοῦ. τίκτει δὲ ὁ
 λέων πάντοτε μικρὰ, οὕτως ὥστε δέμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν.
 οἱ δ' ἐν συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέν-
 τε, ἑξήκοντα αἰεὶ ἐν ἐλάτῃονα. καὶ δὲ ταῦτα οὐκ ἔπ' ἐδὲν τίκτου-
 σιν, ἀλλ' ἄρσιν διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτιον,
 ἀλλ' ὁ ἄρρην λέων. βαλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κινόδοντας κα-
 λυμνῶς τέτταρας μόνους, διῦο μὲν ἀνωθεν, διῦο δὲ κατωθεν,
 βάλλει δὲ ἐξ ἀμύνει ὡς τὴν ἡλίαν.

CAPVT VIII.

Quod Afranius poeta prudenter & lepi-
de sapientiam filiam esse Vfus & Memoriae
dixit.

EXimie hoc atque verissime Afranius poeta, de gi-
gnenda comparandaque sapientia opinatus est; quod
eam filiam esse Vfus & Memoriae dixit. eo namque argu-
mento demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum
velit; non libris solis neque disciplinis rhetoricis diale-
cticisque opus esse; sed oportere eum versari quoque exer-
cerique in rebus communis noscendis periclitandisque; eaque
omnia acta & euenta firmiter meminisse; & proinde sa-
pere ac consulere ex his quae pericula ipsa rerum docuerint,
non quae libri tantum ac magistri per quasdam inanitates
verborum & imaginum, tanquam in mimo aut in som-
nio, dictitauerint. Versus Afranii sunt in togata, cui
salla nomen est.

Vfus me genuit. mater peperit Memoria.

—Sophiam vocant me Graei, vos Sapientiam.
item versus est in eandem ferme sententiam Pacuvij:
quem Macedo philosophus vir bonus, familiaris meus,
scribi debere censebat pro foribus omnium templorum.

Ego odi homines ignaua opera & philoso-
pha sententia.

nihil enim fieri posse indignius neque intolerantius dice-
bat, quam quod homines ignaui ac desides, operi barba
& pallio, mores & emolumenta philosophia in lingua
verborumque artes conuerterent; & vitia facundissima
accusarent intercutibus ipsi vitis madentes.

GAT.

CAPVT IX.

Quid Tullius Tiro in commentariis scripserit de
 Suculis & Hyadibus quæ sunt stellarum
 vocabula.

Tullius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus adiu-
 torque in litteris studiorum eius fuit, is libros compluribus
 de usu atque ratione lingua Latina item de variis atque
 promiscis quaestionibus composuit. in his esse præcipui vi-
 dentur, quos Græco titulo *παιδείας* inscripsit, tam-
 quam omne rerum atque doctrinarum genus continentis.
 ubi de his stellis, quæ appellantur sucula, hoc scriptum est.
 Adeo, inquit, veteres Romani litteras Græcas
 nesciuerunt & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut
 stellas, quæ in capite Tauri sunt, propterea sucu-
 las appellarint, quod eas Græci *ὕαδες* vocant;
 tamquam id verbum Latinum Græci verbi inter-
 pretamentum sit. quia Græce *ὑετ*, sues Latine
 dicantur. sed *ὕαδες*, inquit, *ὅντι ἀπὸ τῆς ὕως*, ita
 ut nostri opici putauerunt, sed ab eo, quod est
ὑετ, appellantur. nam & cum oriuntur & cum
 occidunt, tempestates pluuias largosque im-
 bres cient. pluere autem & Græca lingua *ὑετ*
 dicitur. *Hæc quidem Tiro in pandectis. sed enim vete-*
res nostri non usque eo rupices & agrestes fuerunt, ut
stellas hyadas idcirco suculas nominarent, quod ὑετ La-
tine sues dicantur: sed ut quod Græci ὑπὲρ nos super dici-
mus, quod illi ὑπὲρ, nos supinus; quod ὑποπόδους nos su-
bulcus; quod item illi ὑπὸ, nos primo sypinnus deinde
per y Græca Latinaque littera cognationem sumpnus:
sic quod ab illis ὕαδες, à nobis primo syades deinde sucula
appellata. stella autem iste non capite Tauri sunt, ut Tiro

dicit (nullum enim videtur præter eas stellas Tauri caput) sed hæc ita circulo, qui Zodiacus dicitur, sita locatæque sunt; ut ex earum positu species quadam & simulachrum esse videatur Tauri capitis: sicuti cetera partes & reliqua Tauri conformata & quasi depicta est locis regionibusque earum stellarum, quas Græci *πλειάδας*, nos *vergillas* vocamus.

CAPUT X.

Quod sororis etymon esse dixerit Labeo Antistius
& quod fratris Nigidius.

Labeo Antistius iuris quidem civilis disciplinam principali studio exercuit, & consulentibus de iure publicè responsitavit; ceterarum quoque bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam sese atque dialecticam litterasque antiquiores altioresque penetrauerat; Latinarumque vocū origines rationesque percalluerat: eaque præcipuè scientia ad enodandos plerosque iuris laqueos utebatur. Sunt adeo libri post mortem editi qui posteriores inscribuntur. quorum librorum tres continui tricesimus octauus & tricesimus nonus & quadragesimus pleni sunt id genus rerum ad enarrandam & illustrandam linguam Latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad prætoris edictū scripsit, multa posuit partim lepide atque argute reperta. sicuti hoc est, quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus. Soror, inquit, appellata est, quòd quasi seorsum nascitur. seperatur ab ea domo in qua nata est & in aliam familiam transgreditur. Fratris autem vocabulum *P. Nigidius* homo impensè doctus non minus arguto subtilique *εὐμῶ* interpretatur. Frater, inquit, est dictus quasi ferè alter.

CAPVT XI.

Quem M. Varro aptum iustumque esse numerum conuiuarum existimatit: ac de mensis secundis & bellariis.

Lepidissimus liber est M. Varronis ex satyris Menippæis, qui inscribitur. NESCIS. QUID. VESPER. SERVUS. VEHAT. in quo differit de apto conuiuarum numero, deque ipsius conuiuij habitu cultuque. dicit autem conuiuarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Musarum; id est, proficisci à tribus & consistere in nonem: ut, cum paucissimi conuiua sunt, non pauciores sint quam tres; cum plurimi, non plures quam nouem. nam multos, inquit, esse non cōuenit quod turba plerūque est turbulenta. ** & Romæ, inquit, constat nusquā aut cubat **. Ipsum deinde conuiuiū constat, inquit, ex rebus quatuor, & tum denique omnibus suis numeris absolutum est, si belli homunculi collecti sunt, si lectus locus, si tempus lectum, si apparatus non neglectus. nec loquaces autem, inquit, conuiuas nec mutos legere oportet. quia eloquentia in foro & apud subsellia, silentium vero non in conuiuiio sed in cubiculo esse debet. Sermones igitur id temporis habendos censeat non super rebus anxiiis aut tortuosiss, sed iucundos atque inuitabiles & cum quadam illecebra & voluptate utiles; ex quibus ingenium nostrum venustius fiat & amœnina. Quod profecto, inquit, eueniet, si de id genus rebus ad communem vitæ vsum pertinentibus cōfabulemur, de quibus in foro atque in negotiis agendis loqui non est otium. dominum autem, inquit, conuiuij esse oportet non tam

lautum, quam sine sordibus: & in conuiuio legi non omnia debent, sed ea potissimum quæ simul sint *βιωφανή* & delectent. neque non de secundis quoque mensis cuiusmodi esse eas oporteat præcipit. his enim verbis utitur. Bellaria, inquit, ea maximè sunt mellita, quæ mellita non sunt. *πέμματα* enim cū *πέτες* societas infida. Quod Varro hoc in loco dixit, bellaria; ne quis fortè in ista voce hæreat; significat id vocabulum omne mensa secunda genus. nam quæ *πέμματα* Græci aut *παγήματα* dixerunt, ea veteres nostri bellaria appellauerunt. vina quoque dulciora est inuenire in comædiis antiquioribus hoc nomine appellata; dictæque esse ea Liberi.

CAPUT XII.

Tribunos plebis *prensionem* habere, *vocationem* non habere.

IN quadam epistola Atci Capitonis scriptum legimus Labeonem Ant. ist. um legum atque morum populi Romani iurisque civilis doctum apprimè fuisse. Sed agitatabat, inquit, hominem libertas quædam nimia atque vecors; vsque eo vt, D. Augusto iam principe & rempublicam obtinente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod iustum sanctumque esse in Romanis antiquitatibus legisset. ac deinde narrat quid idem Labeo per viatorem à tribunis plebi vocatus responderit. Cum à muliere, inquit, quadam tribuni plebis aduersum eum adit: Gallianum ad eum misissent vt veniret & mulieri responderet: iussit eum, qui missus erat, redire: & tribunis dicere ius eos non habere neque se neque alium quemquam vocandi. quoniã moribus maiorum tribuni plebis *prensionem* habent,

vocationem non haberét, posse igitur eos venire & prendi te iubere; sed vocâdi a. sentem ius non habere. *Cum hoc in ea Capitonis epistola legissemus; id ipsum postea in M. Varronis rerum humanarum uno & vicesimo libro enarratius scriptum inuenimus: verbaque ipsa super ea re Varronis adscripsimus.* In magistratu, *inquit,* habent alij vocatione, alij prehensionem, alij neutrum. vocatione; vt consules & ceteri qui habent imperium prehensionem; vt tribuni plebis & alij qui habent viatorem. neque vocationem neque prehensionem; vt quaestores & ceteri qui neque lictorem habent neque viatorem. qui vocationem habent, idem prendere, tenere, abducere, possunt. & hæc omnia siue adsunt quos vocant, siue acciri iusserunt. tribunus plebis vocationem habent nullâ. neque minus multi imperiti proinde atque haberent ea sunt vsi. nam quidam non modo priuatum sed etiam consulem in rostra vocari iusserunt. ego triumphator vocatus à P. Porcio tribunus plebis non iui auctoribus principibus; & vetus ius tenui. item tribunus cum essem vocar. neminem iussi; neque vocatum à collega patere inuitum. *Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labonem arbitror vana tunc fiducia, cum priuatus esset, vocatum à tribunis non isse. quæ, malum, autem ratio fuit vocantibus nolle obsequi; quos confiscare ius habere prendendi? nam iure prendi qui potest, etiam in vincula duci potest. Sed quærentibus nobis quam ob causam tribuni, qui haberent summam coercendi potestatem, ius vocandi non habuerint: quod tribunus plebis antiquitus creati videntur non iuri dicundo, nec causis querelisque de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis quibus praesentes fuissent; ut iniuria, qua coram fieret, arceretur. ac pro-*

pterea ius abnoctandi ademptum; quoniam, ut vim fieri viderent, assiduitate eorum & presentium oculis opus erat.

CAPVT XIII.

Quod in libris Humanarum M. Varronis scriptum est, ædiles & questores populi Romani ius à priuato ad prætorem vocari posse.

Cum ex angulis secretisque librorum ac magistrorum in medium iam hominū & in lucem fore prodissim; quæstum esse memini in plerisque Romæ stationibus ius publicè docentium aut respondentium, an quæstor populi Romani ad prætorem in ius vocari posset. id autem non ex otiosa quæstione agitabatur: sed vsus fortè natæ rei ita erat, ut vocandus esset in ius quæstor. non pauci igitur existimabant ius vocationis in eum prætori non esse: quoniā magistratus populi Romani proculdubio esset; & neque vocari, neque, si venire nollet, capi aut prendi, salua ipsius magistratus maiestate posset. sed ego, qui tum assiduus in libris M. Varronis fui, cū hoc quæri dubitarique animaduertissem; protuli unum & vicesimum rerum humanarum. in quo ita scriptum fuit. Qui potestatem neque vocationis populi viritum habent neque preñsionis; eos magistratus à priuato in ius quoque vocari est potestas. M. Læuinus ædilis curulis à priuato ad prætorem in ius est eductus. nunc stipati seruis publicis non modo prendi non possunt, sed etiam ultro summovent populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. supra autem in eodem libro quæstores neque vocationem habere neque preñsionem dicit. vtraque igitur libri parte recitata in Varronis omnes sententiam concesserunt; quæstorque in ius ad prætorem vocatus est.

CAPVT XIII.

Verba ex libro Messalæ auguris ; quibus docet qui sint *minores magistratus*, & *consulem prætoremque collegas esse* ; & quædam alia de *ausspicys*. item verba eiusdem Messalæ differentis, aliud esse *ad populum loqui*, aliud *cum populo agere* ; & qui magistratus à quibus auocent comitiatum.

POmœriū quid esset, augures P. R. qui libros de *ausspicys* scripserunt, istiusmodi sententia definierunt. Pomœrium est locus intra agrum effatū per totius vrbis circuitum ponē muros regionibus certis determinatus, qui facit finem vrbanus auspicii. *Antiquissimum autem pomœrium, quod à Romulo institutum est, Palatini montis radicibus terminabatur. sed id pomœrium pro incrementis reipublicæ aliquoties prolatum est, & multos editosque collis circumplexum est. habebat autem ius proferendi pomœrij, qui populum R. agro de hostibus capto auxerat. propterea quæsitum est, ac nunc etiam in quæstione est, quam ob causam ex septem vrbis montibus, cum ceteri sex intra pomœrium sint, Auentinus solum, quæ pars non longinqua nec infrequens est, extra pomœrium sit : neque id Ser. Tullius rex neque Sulla, qui proferendi pomœrij titulum quæsiuit, neque postea D. Iulius, cum pomœrium proferret, intra effatos vrbis fines incluserint. huius rei Messala aliquot causas videri scribit. sed præter eas omnes ipse unam probat, quod in eo monte Remus vrbis condenda gratia auspicauerit, ausque irritas habuerit, superatusque in auspicio à Romulo sit. idcirco, inquit, omnes, qui pomœrium protulerunt, montem istum excluserunt, quasi auibz obscœnis ominosum. Sed de Auenti-*

no monte prætermittendum non putavi, quod non pridem ego in Elydis grammatici veteris commentario offendi. in quo scriptum erat Auentinum antea, sicuti diximus, extra pomerium exclusum, post auctore D. Claudio receptum, & intra pomerij fines obseruatum. In edicto consulum, quo edicunt qui dies comitijs centuriatis futurus sit, scribitur ex vetere forma perpetua. NE. QVIS. MAGISTRATVS. MINOR. DE. CÆLO. SERVASSE. VELIT. quæri igitur solet, qui sint magistratus minores. super hac re meis verbis nihil opus fuit; quoniam liber Messala auguris de auspicijs primus, cum hoc scriberemus, forte adfuit. propterea ex eo libro, verba ipsius Messala subscripsimus. Patriciorum auspicia in duas sunt diuisa potestates. maxima sunt, cōsulum, prætorum, censorum. neque tamen eorum omnium inter se eadem aut eiusdem potestatis: ideo quod collegæ non sunt censes cōsulum aut prætorum; prætores cōsulum sunt. ideoque neque cōsules aut prætores censoribus neque censes cōsulibus aut prætoribus turbant aut retinent auspicia. at censes inter se, rursus prætores cōsulesque inter se & vitiant & obtinent. prætor etsi collega cōsulis est neque prætorem neque cōsulem iure rogare potest, ut quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora seruatum est, & ut in commentario tertio-decimo C. Tuditani patet. quia imperium minus prætor, maius habet cōsul: & à minore imperio maius aut maiore collega rogari iure non potest. nos his temporibus prætores prætore creante veteram auctoritatem sumus secuti; neque iis comitijs in auspicio fuimus.

censores æque non eodem rogantur auspicio atque consules & prætores. reliquorum magistratum minora sunt auspicia. ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus tributis comitiis magistratus sed iustius curiata datur lege. maiores centuriatis comitiis fiunt. *Ex his omnibus verbis Messala manifestum fit & qui sint magistratus minores & quamobrem minores appellentur. sed & collegam esse prætorem consuli docet, quod eodem auspicio creantur. Maiora autem dicuntur auspicia habere; quia eorum auspicia magis rata sunt quam aliorum. Idem Messala in eodem libro de minoribus magistratibus ita scribit.* Consul ab omnibus magistratibus & comitiatum & concionem auocare potest. prætor & comitiatum & concionem usquequaque auocare potest nisi à consule. minores magistratus nusquam nec comitiatum nec concionem auocare possunt. ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatum, is re-
 cte agit: quia bifariam cum populo agi non potest. nec auocare alius alii posset, si concionem habere volunt, uti ne cum populo agant: quamvis multi magistratus simul concionem habere possunt. *Ex his verbis Messala manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. nam cum populo agere, est rogare quid populum quod suffragijs suis aut iubeat aut vetet; concionem autem habere, est verba facere ad populum sine ulla rogatione.*

CAPVT XV.

Humanitatem non id significare quod vulgus putat; sed eo vocabulo, qui sinceriter locuti sunt, magis proprie esse vfos,

Qui verba Latina fecerunt, quique his probè vfi sunt, humanitatem non id esse voluerunt quod vulgus existimat; quodque à Græcis φιλανθρωπία dicitur, & significat dexteritatem quandam beniuolentiámque erga omnis homines promiscuam: sed humanitatem appellauerūt id propemodum quod Græci παιδεία vocant; nos eruditionem institutionemque in bonas artis dicimus: quas qui sinceriter cupiunt appetuntque, hi sunt vel maximè humanissimi. huius enim scientia cura & disciplina ex vniuersis animantibus uni homini data est: idcircoque humanitas appellata est. sic igitur eo verbo veteres esse vfos & cum primis M. Varronem Marcumque Tullium omnes ferme libri declarant, quamobrem satis habui vñū interim exemplum proponere. itaque verba posui Varro- nis è libro rerum humanarum primo. cuius principium hoc est. Praxiteles, qui propter artificium egregium nemini est paulum modo humaniori ignotus. humaniori, inquit, non ita, ut vulgò dicitur, facili & tractabili & beniuolo, tamen si rudis litterarum sit (hoc enim cum sententia nequaquam conuenit) sed eruditiori doctiorique, qui Praxitelem, quid fuerit, & ex libris, & ex historia cognouerit.

CAPVT XVI.

Quid apud M. Catonem significant verba hæc; inter os & offam.

O Ratio est M. Catonis Censorij de adilibus vitio creatis. ex ea oratione verba hæc sunt. Nunc ita aiunt, in segetibus, in herbis, bona frumenta esse. nolite ibi nimiam spem habere. sæpe audiui inter os atque offam multa interuenire posse. verumvero inter offam atque herbam, ibi verò longum interuallum est. Erucius Clarus, qui præfectus urbi & bis consul fuit, vir morum & litterarum veterum studiosissimus, ad Sulpicium Apollinarem scripsit hominem memoria nostra doctissimū, querere sese & petere ut sibi rescriberet quanam esset eorum verborum sententia. tum Apollinaris nobis presentibus (nam id temporis ego adolescens Roma sectabar eum discendi gratia) rescripsit Claro ut viro erudito breuissimè; votus esse proverbium inter os & offam, idem significans quod Græcus ille παροιμιάδης versus,

Πολλὰ μετὰ ζῦ πῖλαι κύλικος καὶ χοίλεος ἄκρου.

CAPVT XVII.

Platonem tribuere Euripidi, Sophocli versum;
& inueniri versus verbis isdem aut paucis syllabis immutatis apud diuersos poetas temporibus variis natos.

Versus est nota venustatis senarius:

Σοφοὶ τὸ γὰρ τοῖς ἴσθ' σοφῶν ζυνοῖα.

eum versum Plato in Theætheto Euripidi esse dicit. quod quidem nos admodum miramur. nam scriptum eum legimus in tragædia Sophocli, quæ inscripta est Λίας ὁ Λοκρὸς. prior autem natus fuit Sophocles quàm Euripides, sed etiam ille versus non minus notus,

Γέρον γέροντα παιδαγωγῆσαι σ' ἐγώ,

Et in tragœdia Sophocli scriptus est, cui titulus est θυλῶ-
τίδης Et in Bacchus Euripidi. id quoque animaduerti-
mus apud Æschylum ἐν τῷ πρῳότῳ προμήδει, Et apud
Euripidem in tragœdia, quæ inscripta est εἰνὸς, eundem esse
versum absque paucis syllabis. Æschylus sic:

Σιγῶντε ὅπερ δὲ καὶ λέγων τὰ καίρια.

Euripides autem sic:

Σιγᾶντε ὅπερ δὲ καὶ λέγειν ἀσφαλές.

Fuit autem Æschylus non breui antiquior.

CAPVT XVIII.

De genere atque nominibus familiæ Porciæ.

Cum in domus Tiberiana bibliotheca sederemus ego
Et Apollinaris Supicius Et quidam alij mihi aut
illi familiares: prolatus forte liber est ita inscriptus. M.
CATONIS NEPOTIS. tum quæri cœptum est,
quisnam is fuisset M. Cato Nepos. atque ibi adolescens
quispiam, quod ex eius sermonibus coniectare potui, non
abhorrens à litteris Hic, inquit, est M. Cato non cognomen-
to Nepos, sed M. Catonis Censorij ex filio nepos. qui pater
fuit M. Catonis prætorij viri, qui bello civili Utica necem
sibi gladio manu sua cōsciuit. de cuius vita liber est M. Ci-
ceronis. qui inscribitur, Laus Catonis. quæ in eodem libro
idem Cicero pronepotem fuisse dicit M. Catonis censorij. eius
igitur quem Cicero laudauit pater hic fuit M. Cato: cuius
orationes feruntur inscriptæ, M. Catonis Nepotis. tum A-
pollinaris, ut mos eius in reprehendendo fuit, placidè ad-
modum leniterque Laudo, inquit, te mi fili, quod in tan-
tula ætate, etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc qua-
ritur, quis fuerit ignoras; auditu iuncula tamen quadam
de Catonis familia aspersus es. nō unus autem sed complu-
res M. illius Catonis Censorij nepotes fuerunt, geniti non

eodem patre, duos enim M. ille Cato, qui & orator & censor fuit, filios habuit & matribus diuersos & aetatibus longè dispares. nam iam adolefcēte altero, matre eius amissa, ipse quoque iam multum senex, Salonij clientis sui filiam virginem duxit in matrimonium. Ex qua natus est ei M. Cato Salonianus. hoc enim illi cognomentum fuit à Salonio patre matris datum. ex maiore autem Catonis filio, qui prator designatus patre uiuo mortuus est, & egregios de iuris disciplina libros reliquit, nascitur hic de quo quæritur M. Cato M. filius M. nepos. is satis uehemens orator fuit; multasque orationes ad exemplum aut scriptas reliquit, & consul cum Q. Marcio Rege fuit: in quo consulatione, in Africa profectus, in ea prouincia mortem obiit. sed is non ita, ut dixisti, M. Catonis pratorij viri, qui se Utica occidit & quem Cicero laudauit, pater fuit: nec, quia hic nepos Catonis Censorij, ille autem pronepos fuit; propterea necessum est patrem hunc fuisse hic enim nepos, cuius hac modo prolata oratio est, filium quidem maiorem Catonem habuit; sed non eum qui Utica perijt; sed qui, cum adilis curulis & prator fuisset, in Galliam Narbonensem profectus ibi vita sanctus est. ex altero autem viro Censorij filio longe natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt L. Cato & M. Cato. is M. Cato tribunus plebis fuit; & praturam petens mortem obiit. exque eo natus est M. Cato pratorius, qui se bello ciuili Utica interemit. de cuius vita laudibusque cum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censorij dixit fuisse. videtis igitur hanc partem familiae. quæ ex minore Catonis filio progenita est, non solum generis ipsius tramitibus sed temporum quoque spatio differre. nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, sicuti dixi, natus fuit; prognati quoque ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quam qui à maiore fratre eius geniti erant. hanc

temporum differentiam facile animaduertetis ex hac ipsa oratione cū eā legeris. Hac Sulpicius Apollinaris audientibus nobis dixit. quæ postea ita esse, uti dixerat, cognouimus cum & laudationes funebres & librum commentarium de familia Porcia legeremus.

Quod à scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus vocum atque verborum iucundioris, quæ à Græcis *εὐφωμία* dicitur, quam regulæ disciplinæque quæ à grammaticis reperta est.

CAPV T XIX.

Interrogatus est Probus Valerius (quod ex familiari eius quondam comperi) hæne vrbes, an has vrbes, & hanc turrem, an, hanc turrim, dici oporteret. Si aut versum, inquit, pangis; aut orationem solutam struis; atque ea verba tibi dicenda sunt: non finitiones illas prærancidas neque sæcutinas grammaticas spectaueris; sed autem tuam interroga, quo quid loco conueniat dicere. quod illa suaserit, id profecto erit rectissimum. tum is, qui quaesierat, quonam modo, inquit, vis aurem meam interrogationem? & Probum ait respondisse, quò suam Virgilius percuratatus est, qui diuersis in locis vrbes & vrbes dixit arbitrio consilioque usus auris. nam in primo Georgicò nn, quem ego, inquit, librum manu ipsius correctum legi, vrbes per e litteram scripsit. verba è versibus eius hæc sunt.

--- vrbisne inuifere, Cæsar,

Terrarumque velis curam.

verte enim, & muta ut, vrbes, dicas; insubidius nescio quid facies & pinguis. contra in tertio *Æneidos* vrbes dixit per e litteram.

Centum vrbes habitant magnas.

Hic item muta ut, vrbis, dicas; nimis exilis vox erit & exsanguis. tanta quippe iunctura differentia est in consonantia vocum proximarum. praterca idem Vergilius, turrim, dicit non, turrem, & securim, non, securem.

Turrim in præcipiti stantem.

Incertam excussit ceruice securim.

qua sunt, opinor, iucundioris gracilitatis, quam si suo vtrumque loco per e litteram dicas. At ille, qui interrogauerat, rudis profecto & aure agresti homo Cur, inquit, aliud alio in loco potius rectiusque esse dicas non sanè intelligo. tum Probus iam commotior Noli, inquit, igitur laborare utrum istorum debeas dicere, vrbis an vrbes. nam cum id genus sis, quod video, ut sine iactura tui pecces, nihil perdes utrum dixeris. His tum verbis Probus & hac fini hominem dimisit, ut mos eius fuit erga indociles, propè inclementer. Nos autem aliud quoque postea consimiliter à Vergilio duplici modo scriptum inuenimus. nam & tres & tris posuit, eodem in loco, ea iudicij subtilitate, ut si aliter dixeris mutauerisque & aliquid tamen auris habeas, sentias suauitatem sonitus claudere. versus ex decimo hi sunt:

Tres quoque Threïcios Boreæ de gente suprema,

Et tris quos Idas pater & patria Ismara mittit.

tres illic, tris hic. penficula vtrumque & moderare: reperies suo quodque in loco sonare aptissimè. sed in illo quoque isidem Vergilij versu.

Hæc finis Prima fatorum,

simul ut & hic finis, dicas durum atque absorum erit, respuentque aures, quod mutaueris. sicut illud cōtra eiusdem Vergilij insuauis facias si mutes:

Quem das finem rex magne laborum?
*nam si ita dicas, Quam das finem; iniucundum nescio
 quo pacto & laxiorem vocis sonum feceris. Ennius item
 rectos cupressos dixit contra receptum vocabuli genus,
 hoc versu:*

Capitibus nutantis pinos rectosque cupres-
 sos.

*firmiter ei, credo, & viridior sonus esse vocis visus est re-
 ctos dicere cupressos quam rectas. contra vero idem
 Ennius in annali duodevicesimo aere fulua dixit, non
 fuluo; non ob id solum quod Homerus νέπε βαθέϊα di-
 cit; sed quod hic sonus, opinor, hoc habilior est visus & a-
 mœnior. sicuti etiam M. Ciceroni mollius trectiusque vi-
 sum, in quinta in Verrem, fretu, scribere, quam, trecto.
 perangusto, inquit, f. etu diuisa. erat enim crassius
 vastiusque, perangusto fretu, dicere. itidem in secun-
 da simili usus modulamine manifesto peccatu, inquit,
 non, peccato. hoc enim scriptum in uno atque in altero
 antiquissima fides libro Tironiano reperi. verba sunt Cice-
 ronis hac. Nemo ita vivebat, ut nulla eius vitæ pars
 summæ turpitudinis esset expers: nemo ita in ma-
 nifesto peccatu tenebatur, ut cum impudens fuisset
 in facto, tum impudentior videretur si negaret.
 Huius autem vocis cum elegantior hoc in loco sonus est,
 tum ratio certa & probata est. Hic enim, peccatus, qua-
 si peccatio rectè Latineque dicitur: sicut, hic, incestus,
 non qui admisit sed quod admissum est, & hic tributus,
 quod tributum nos dicimus, à plerisque veterum dicta
 sunt. hic quoque allegatus & hic arbitratus, pro alle-
 gatione proque arbitratione dicuntur. qua ratione
 servata, arbitratus & allegatus meo dicimus. Sic igitur,
 in manifesto peccatu, dixit; ut, in manifesto ince-
 stu, veteres dixerunt. non quin Latinum esset, peccato,
 dicere*

dicere: sed quia in loco isto positum subtilius ad aurē molliusque est. Lucretius aequē auribus inseruiens funem feminino genere appellavit, in hisce versibus.

Haud, ut opinor, enim mortalia sæcla supernè

Aurea de cælo demisit funis in arua.

cum dicere vñtatiùs manente numero posset;

Aureus è cælo demisit funis in arua.

sacerdotes quoque feminas M. Cicero antistitas dicit, non, secundum grammaticam legem, antistites. nam cum insolentias verborum à veteribus dictorum plerumque respiceret: huius tamen verbi in ea parte sonitu delectatus Sacerdotes, inquit, Cereris atque illius fani antistitæ. usque adeo in quibusdam neque rationem verbi neque consuetudinem sed solam aurem secuti sunt suis verba modulis pensitantem. quod qui non sentiunt, inquit idem ipse M. Cicero cum de numerosa & apta oratione differeret, quas auris habeant aut quid in his hominis simile sit, nescio. Illud vero cum primis apud Homerum veteres grammatici annotauerunt; quod, cum dixisset quodam in loco κολοίους τὲ ψηφῆς τε, alio in loco non ψηφῶν τε sed ψαρῶν dixit,

Τῶν δ' ὧς τε ψαρῶν νέρος ἔρχετ' ἠὲ κολοίων,
secutus non communem sed propriam in quoque vocis situm iucunditatem. nam si alterum in alterius loco ponas; utrumque feceris sonitu insuave.

Verba T. Castricii rhetoris ad discipulos adolescentes, de vestitu atque calciatu decoro.

CAPVT XX.

T. Castricius rhetorica disciplina doctus, qui habuit Roma locum principem declamandi ac docendi, summa vir auctoritate gravitateque, & à diuo Hadriano in

λ

mores atque litteras spectatus, cum me praesente (usus sum enim eo magistro) discipulos quosdam suos senatores vidisset die feriato tunicis & lacernis indutos, & Gallicis calceatos; Equidem, inquit, maluissim vos togatos esse. pigritum est. cinctos saltem esse & penulatos. sed si hic vester huiusmodi vestitus de multo iam usu ignoscibilis est; soleatos tamen vos populi Romani senatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum est, non hercle vobis minus, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiecit. Hac me audiente Castricius, & quadam alia ad eam rem conducentia Romanè & seuerè dixit. plerique autem ex ijs, qui audierant, requirebant cur soleatos dixisset qui Gallicas non soleas haberent. sed Castricius profecto scite atque incorrupte locutus est. omnia enim ferme id genus quibus plantarum calces tantum infima teguntur; cetera prope nuda & teretibus habenis vineta sunt; soleas dixerunt: non numquam voce Graeca crepidulas. Gallicas autem verbum esse opinor nouum, non diu ante aetatem M. Ciceronis usurpari coeptum. itaque ab eo ipso positum est in secunda Antonianarum. Cum Gallicis, inquit, & lacerna cucurristi. neque in ea significatione id apud quemquam alium scriptum lego grauioris dumtaxat auctoritatis scriptorem: sed, ut dixi, crepidas & crepidulas prima syllaba correpta id genus calceamentum appellauerunt, quod Graeci $\kappa\rho\pi\iota\delta\iota\alpha\varsigma$ vocant, eiusque calceamenti sutores crepidarios dixerunt. Sempromius Asellio in libro rerum gestarum quartodecimo, Crepidarium, inquit, cultellum rogauit à crepidario sutore.

Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt diis, expositæ sunt in libris sacerdotum; inter quas Marti Nerienem tribuunt; & quid *Neriane* seu *Nerio* nomen importet.

CAPVT XXI.

Comprecationes deum immortalium, quæ ritu Romano fiunt expositæ sunt in libris sacerdotum populi Romani & in plerisque antiquis orationibus. in ijs scriptum est, Luâ Saturni, Salaciam Neptuni, Horam Quirini, Iurites Quirini, Naiam Volcani, Heriem Iunonis, Molas Martis Nerienemque Martis. ex quibus id, quod postremum posui, sic plerosque dicere audio ut primam in eo syllabam producant, quo Græci modo dicunt *νερίδας* sed, qui probè locuti sunt, primam correptam dixerunt; tertiam produxerunt. est enim rectus casus vocabuli eius, sicut in libris veterum scriptum est, *Nerio*. quamquam *M. Varro* in *satyra Menippæa*, quæ inscribitur *στίαμαξία*, non *Nerio* sed *Nerienes* vocatiue dicit in his versibus:

Ted Anna Perenna, Panda, te Lato, Pales,
Nerienes, Minerua, Fortuna, ac Ceres.

ex quo nominandi quoque casum eundem fieri necessum est. sed *Nerio* à veteribus sic declinatur, quasi *Anio*. nam proinde ut *Anienem*, sic *Nerienem* dixerunt tertia syllaba producta. id autem siue *Nerio* siue *Nerienes* est, *Sabinum* verbum est; eoque significatur virtus & fortitudo. itaque ex *Claudijs*, quos à *Sabinis* oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine *Nerio* appellatus est. sed id *Sabini* accepisse à Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum *νεῦρα* dicunt. unde nos quoque Latine *neruos* appellamus. Nē-

rio igitur Martis vis & potentia & maiestas quadam esse Martis demonstratur. Plautus autem in Truculenta coniugem esse Nerienem Martis dicit; atque id sub persona militis in hoc versu:

Mars peregre adueniens salutat Nerienem v-
xorem suam.

Super ea re audiui non incelebrem hominem dicere, nimis comice Plautum imperito & incondito militi falsam novamque opinionem tribuisse, ut Nerienem coniugem esse Martis putaret. Sed id perite magis quam comice dictum intelliget qui leget Cn. Gellij annalem tertium. in quo scriptum est, Herfiliam, cum apud T. Tatium verba faceret pacemque oraret, ita precatam esse. Neria Martis te obsecro pacem dare, ut liceat nuptiis propriis & prosperis uti, quod de tui coniugis consilio contigit, uti nos itidem integras raperent, unde liberos sibi, suis posteris, patriæ pararent. de tui, inquit, coniugis consilio, Martem scilicet significans. per quod apparet non esse id poetice à Plauto dictum; sed eam quoque traditionem fuisse, ut Nerio à quibusdam uxor esse Martis diceretur. Inibi autem animaduertendum est, quod Gellius Neria dicit per a litteram non Nerio neque Nerienes. præter Plautum etiam præterque Gellium Licinius Imbrix vetus comædiarum scriptor in fabula, quæ Neera inscripta est, ita scripsit:

Nolo ego Neeram te vocent sed Nerienem;

Cum quidem Marti es in connubium data. ita se numerus huiusce versus habet, ut tertia in eo nomine syllaba, contra quam supra dictum est, corripienda sit. cuius sonitus quanta apud veteres indifferentia sit, notum est, quam ut plura in id verba sumenda sint. Ennius autem in primo annali in hoc versu;

Nericiem Mauortis & Herclem,

si, quod minime solet, numerum servauit; primam syllabam intendis, tertiam corripuit. ac ne id quidem praetermittendum puto cuiusmodi est, quod in commentario quodam Seruij Claudij scriptum inuenimus, Nectio dictum quasi neccio, hoc est, sine ira & cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precemur. ne enim particula, ut apud Gracos, ita plerumque in Latina quoque lingua priuatiua est.

M. Catonis consularis & censorii pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine & non re.

CAPVT XXII.

M. Cato, consularis & censorius, publicis iam priuatisque opulētus rebus, villas suas inexcultas & rudēs ne tectorio quidē praelitas fuisse dicit ad annū usque ætatis suæ septuagesimum, atque ibi postea his verbis utitur. Neque mihi, inquit, ædificatio, neque vasum, neque vestimentum ullum est manu preciosum, neque preciosus seruus neque ancilla est, si quid est, inquit, quod utar, utor. si non est; ego. suum cuique per me uti atque frui licet. tum deinde addit. Vitio vertunt, quia multa egeo. at ego illis quia nequeunt egere. Hac mera veritas Tusculani hominis egere se multis rebus & nihil tamen cupere dicentis plus hercle promouet ad exhortandam parsimoniam sustinendamque inopiam, quam Græci istorum præstigiæ philosophari sese dicentium, umbrasque verborum inanes fingentium; qui se nihil habere & nihil tamen egere ac nihil cupere dicunt, cum & habendo & egendo & cupiendo ardeant.

Liij

Quæsitum tractatumque quid sint, *manubia* atque inibi dicta quædam de ratione utendi verbis pluribus idem significantibus.

CAPUT XXIII.

IN fastigijs fori Traiani simulachra sunt sita circum undique inaurata equorum atque signorum militariũ. Inscripsumque est. EX. M. MANUBIIS. Quæbat Favonius, cum in area fori ambularet & amicum suum consulem operiretur causas pro tribunali cognoscẽtem, nosque tunc cum sectaremur; quæbat, inquam, quid nobis videretur significare proprie manubiarũ illa inscriptio. tum quispiam, qui cum eo erat, homo in studijs doctrinæ multi atque celebrati nominis. Ex manubiis, inquit, significat ex præda. manubiæ enim dicuntur præda, quæ manu capta est. Etiam si, inquit Favonius, opera mihi princeps & prope omnis in litteris disciplinisque Græci sumpta est; non usque eo tamen infrequens sum vocum Latinarum, quas subsicivo aut tumultuario studio colo, ut hanc ignorem interpretationem vulgariam, quod esse dicantur manubiæ præda. sed quæro an M. Tullius, verborum homo diligentissimus, in oratione quam dixit de lege agraria Kalendis Ianuarijs contra Rullum, inani & illepidæ geminatione iunxerit manubias & prædam, si duo hæc verba idem significant; neque ulla re aliqua dissident. atque, ut erat Favonius egregia vel divina quædam memoria, verba ipsa M. Tullij statim dixit ea nos adscribimus hic. Prædam, manubias, sectionẽ, castra denique. Cui Pompeii sedẽte imperatore decẽviri vident. & infra itidẽ duo hæc simul iunctim posita dixit, Ex præda, ex manubiis, ex auro coronario. ac dein-

de ad eū conuertis, qui manubias esse prædam dixerat: & Videtur ne tibi, inquit, utroque in loco M. Cicero duobus verbis idem, sicuti tu putas significantibus ineptè & frigide esse usus? ac tali ioco dignus, quali apud Aristophanem facetissimum comicorum Euripides Eschylus infestus est? cum ait.

Δὶς τὰὐτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἰχὺλῳ.

Ἡκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ καὶ χετέρημαι.

Ἡκω ἢ ταυτὸν ἐστὶ τῷ χετέρημαι.

Νὴ τὸν δὲ ὅσπερ εἶπες εἴποι γείτοني,

Χρῆζον ζυμάχῳαν εἰς βούλει χερσίωνον.

Nequaquam verò, inquit ille, talia videntur, quale est μάχῳα & χερσίωνος; quæ à poetis vel oratoribus Graecis nostrisque celebranda & ornanda rei gratia duobus eadem pluribusque nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Fauorinus, valet hac repetitio instauratioque eiusdem rei sub alio nomine in manubiis & in prædænum ornat ut alioqui solet, orationem? num eam modulationem aptioremque reddit? num onerandi vel exprobandi criminis causa exaggerationem aliquam speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullij, qui de constituendo accusatore est, una eademque res pluribus verbis vehementer atque atrociter dicitur. Sicilia tota si vna voce loqueretur hoc diceret, quod aurī quod argēti quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit. nam cum urbes totas semel dixisset, sedes delubraque addidit, quæ sunt ipsa quoque in urbibus. item in eodem libro simili modo Siciliam, inquit, provinciam C. Verres per triennium depopulatus esse, Siculorum ciuitates vastasse, domos exinanisse, fana spoliata dicitur. Hæc, quid videtur, cum Siciliam provinciam dixerit, atque etiam insuper ciuitates addiderit, domos etiā & fana, quæ infra posuit, cōprehendisset, verba hæc item

multa atque varia, depopulatus esse, vastasse, exinanisse, spoliasse, nonne unam & eandem vim in sese habent? sanè. sed quia cum dignitate orationis & cum gratia verborum copia dicuntur, quamquam eadem ferè sint & ex una sententia cooriantur, plura tamen esse existimantur: quoniam et aures & animū sapius feriunt. hoc ornatu genus, in crimine uno vocibus multis atque sauis exstruendo, ille iam tunc M. Cato antiquissimus in orationibus suis celebravit. sicuti in illa, quæ inscripta est; De decem hominibus: cum Thermum accusavit quod decem liberos homines eodem tempore interfecisset: hisce verbis eandem omnibus rem significantibus usus est. quæ, quoniam sunt eloquentia Latina tunc primum exorientis lumina quadam sublustria, libitum est ea mihi ἀπομνημονεύειν. Tuum nefarium facinus peiore facinore operire postulas. succidias humanas facis. tantas trucidationes facis. decem funera facis. decem capita libera interficis. decem hominibus vitam eripis, indicta causa, iniudicatis, indemnatis. item M. Cato in orationis principio, quā dixit in senatu pro Rhodiensibus, cum vellet res nimis prosperas dicere, tribus vocabulis idem sentientibus dixit. verba eius hæc sunt. Scio solere plerisque hominibus in rebus secundis atque prolixis atque prosperis animum excellere, atque superbiam atque ferociam augescere. Idem Cato, ex Originum septimo, in oratione quam contra Servium Galbam dixit, compluribus vocabulis super eadē re usus est. Multa me dehortata sunt huc prodire, anni, ætas, vox, vires, senectus. verum enim vero cum tantam rem publicā agier arbitrarer. sed ante omnis apud Homerum eiusdem rei atque sententiæ Iuulenta exaggeratio est:

Ἐκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε Ζεὺς ἐκ τε κοῖνης
ἐκ τ' ἀνδροκτασίης ἐκ θ' αἵματος ἔκτε κυδοίμευ

item in alio versu,

ἰσμεναί τε μάχαι τε πόνοι τ' ἀνδροπασίαι τε.

nam cum omnia ista utrobique multa & continua nomina nihil plus demonstrant quam prælium: huius tamen rei varia facies delectabiliter ac decorè multis variisque verbis depicta est. neque non illa quoque apud eundem poetam una in duobus verbis sententia cum egregia ratione repetita est. Idæus enim, cum inter *Aiacem* & *Hectorem* decertantes armis intercederet, his ad eos verbis usus est:

Μηκέτι παῖδε φίλῳ πολεμίζετε μηδὲ μάχεσθε.

in quo versu non oportet videri alterū verbum, idem quod superius significans, supplendi numeri causa extrinsecus additum & consarcinatum. est enim hoc inane admodum & futile. sed cum in iuuenibus gloria studio flagrantibus peruicaciam ferociamque & cupidinem pugna leniter tamen ac placidè obiurgaret: atrocitatem rei & culpam perseuerandi bis idem dicendo alio atque alio verbo auxit, inculcauitque: duplexque eadem compellatio admonitionem facit instantiorem. ne illa quidem eiusdem significationis repetitio ignaua & frigida videri debet.

Μηνδῆρες δ' ἄρα πλεμάχω θάνατόν τε μόρον τε ἔρτυον. ---

quod bis idem θάνατον καὶ μόρον dixerit, indignitas enim molienda tam acerba tamque iniusta necis miranda mortis iteratione defleta est. Ceterum quis tam obtuso ingenio est, quin intelligat,

Βάσκ' ἴθι οὔτε Ονεφε καὶ βάσκ' ἴθ' Ἴρι ταχέῃα,
verba duo idem significantia non frustra posita esse in Ἑλλήλου, ut quidam putant, sed hortamentum esse acre imperata celeritatis. Verba quoque illa *Marci Ciceronis* in *L. Pisonem* trigemina etiam si dura auris hominibus non placent, non venustatem modo numeris quasiuerunt, sed figuram simulationemque oris pluribus simul vocibus

verberauerunt. Vultus denique, inquit, totus qui sermo quidem tacitus mentis est, hic in fraudem homines impulit; hic eos quibus erat ignotus decepit, fefellit, induxit. quid igitur? simile est, inquit, apud eundem in præda & manubiis? nihil profecto istiusmodi. nam neque ornatius fit additis manubiis; neque exaggeratius modulatusve: sed aliud omnino præda est, ut in libris rerum verborumque veterum scriptum est, aliud manubiæ. nam præda dicitur corpora ipsa rerum, quæ capta sunt. manubiæ vero appellata sunt pecunia à quaestore ex venditione præda redacta. utrumque ergo dixit M. Tullius, cumulanda inuidia gratia, decem viros ablaturus, persecuturosque & prædam qua nondum esses vendidit & pecuniam qua ex venditione præda percepta esset. Itaque hæc inscriptio, quam videtis, EX MANUBIIS. non res corporaque ipsa præda monstrat (nihil enim captum est horum à Traiano ex hostibus) sed facta esse hæc comparataque ex manubiis, id est, ex pecunia prædaticia declarat. manubiæ enim sunt, sicuti iam dixi, non præda sed pecunia per quaestorem populi Romani ex præda vendita contracta. quod per quaestorem autem dixi: intelligi nunc oportet præfectum arario significari. nam cura ararii à quaestoribus ad præfectos ararii tralata est. Est tamen non nusquam inuenire ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, ut aut temere aut incuriosè prædam pro manubiis & manubias pro præda posuerint: aut tropicā quadam figura mutationem vocabuli fecerint. quod facere concessum est scitè id peritèque facientibus. sed enim, qui propriè atque signatè locuti sunt sicuti hoc in loco M. Tullius, manubias pecuniam dixerunt.

Verba P. Nigidij, quibus dicit in nomine, *Valerij* in casu vocandi primam syllabam acuendam esse: & item alia ex eiusdem verbis ad rectā scripturam pertinentia.

P. Nigidij verba sunt ex commentariorum grammaticorum vicesimo quarto, hominis in disciplinis doctissimorum omnium præcellentis. Deinde, inquit, vocalatio quæ poterit seruari, si non sciemus in nominibus, ut Valerij, vtrum interrogandi an vocandi sint? nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quam prima: deinde nouissima deiicitur. at in casu vocandi summo tono est prima; deinde gradatim descendunt. sic quidem P. Nigidius dici præcipit. sed si quis nunc Valerium appellans, in casu vocandi, secundum id præceptum Nigidij acuerit primam; non aberit quin rideatur. Summum autem tonum *ὑποσώλας* acutam dicit; & quem accentum nos dicimus, vocalationem appellat & casum interrogandi eum dicit, quem nunc nos genitiuū dicimus. id quoque in eodē libro Nigidiano animaduertimus. Si huius, inquit, amici vel huius magni scribas; vnū, i, facito extremam. sin vero, hi magnei, hi amicei, casu multitudinis recto: tum ante, i, scribendū erit, e. atque id ipsum facies in similibus. itē si huius terrai scribas: i littera sit extrema. si huic terræ; per, e, scribendū est, item qui scribit mei in casu interrogandi, velut cū dicimus, mei studiosus; per, e, & i, scribat. at cum mi; tum per i vnum scribendum est, nō per e; quia dandi casus est. Hac nos auctoritate doctissimi hominis adducti, propter eos qui harum quoque rerum scientiam querunt, non prætermittenda existimauimus.

CAPVT XXV.

De versibus, quos Virgilius sectatus videtur Homeri ac Parthenii

Parthenij poete versus est:

Γλαύκῳ καὶ Νήρῳ καὶ Εἰναλίῳ Μελικέρτῃ.
*eum versum Vergilius amulatus est. itaque fecit duobus
 vocabulis venuste immutatis parem:*

Glauco & Panopeæ & Inoo Melicertæ.
*sed illi Homérico non sane re parem neque similem fecit.
 esse enim videtur Homeri simplicior & sincerior, Vergo-
 lij autē νεοτεριστότερος & quodam quasi ferrumine im-
 misso fucatiior:*

Ταῦρον δ' ἀλφειῷ ταῦρον δ' ποσειδάωνι.

Taurū Nepruno, taurū tibi pulcher Apollo.

CAPVT XXVI.

De sententia Panætii philosophi, quam scripsit
 in libro de officiis secūdo: qua hortatur vt ho-
 mines ad cauendas iniurias in omni loco in-
 tenti paratique sint.

Legebatur Panætij philosophi liber de officiis secūdos,
 Lex tribus illis inclutis libris, quos M. Tullius magno
 cum studio maximoque opere amulatus est. ibi scriptū est,
 cum multa alia ad bonarū frugem ducentia, cum vel ma-
 ximè quod esse harereque in animo debet. id autem est
 ad hanc ferme sententiam. Vita, inquit, hominum, qui
 atatem in medio rerum agunt ac sibi suisque esse vsui vo-
 lunt, negotia periculaque ex improviso assidua & prope
 quotidiana fert. ad ea cauenda atque declinanda proinde
 esse oportet animo semper prompto atque intento, ut suus

athletarum, qui pancratia vocantur. nam sicuti illi ad certandum vocati proiectis alte brachiis consistunt, capusque & os suum manibus oppositis quasi vallo premœniunt; membraque eorum omnia, priusquam pugna mota est, aut ad vitandos ictus cauta sunt aut ad faciendos parata: ita animus atque mens viri prudentis, aduersus vim & petulantias iniuriarum omni in loco atque in tempore prospiciens, debet esse erecta, ardua, septa solide, expedita, namquam conniuens, nusquam aciem suam flectens, consilia cogitationesque contra fortuna verbera contraque insidias iniquorum quasi brachia & manus protendens; nequa in re aduersa & in repentina incurssio imperatis improtectisque nobis oboriatur.

CAPVT XXVII.

Quod Quadrigarius, cum multis mortalibus dixit: an quid & quantum differret si dixisset, cum multis hominibus.

Verba sunt Claudij Quadrigarii ex annalium eius tertiodécimo. Concione dimissa Metellus in Capitolium venit cum mortalibus multis. inde domum proficiscitur. tota ciuitas eum reduxit. Cum is liber eaque verba M. Frontoni, nobis ei ac plerisque aliis assidentibus, legerentur; & cuidam haud sane viro indocto videretur multis mortalibus, pro hominibus multis, ineptè frigidèque in historia, nimisque id poëticè dixisse: tum Fronto illi, cui hoc videbatur, Aintu, inquit, aliarum homo rerum iudicij elegantissimi, mortalibus multis ineptum tibi videri & frigidum? nihil autem arbitrare causæ fuisse, quod vir modestus atque puri ac propè quotidiani sermonis, mortalibus, maluit quam hominibus dicere? eandemque credis futu-

ram fuisse multitudinis demonstrationem, si cum multis hominibus, ac non, cum multis mortalibus, diceret? ego quidem, inquit, sic existimo, nisi si me scriptoris istius omnisque antiquae orationis amor atque veneratio caco esse iudicio facit longe atque longe esse amplius, prolixius, fortius, in significanda totius propè ciuitatis multitudine mortales quàm homines dixisse. namque multorum hominum appellatio intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest. multi autem mortales nescio quo pacto & quodam sensu inenarrabili omne fere genus, quod in ciuitate est, & ordinum & aetatum & sexus comprehendunt. quod scilicet Quadrigarius, ita ut res erat, ingentem atque promiscam multitudinem volens ostendere, cum multis mortalibus Metellum in Capitolium venisse dixit, ἐμπαρκώτερον, quam si cum multis hominibus dixisset. Ea nos omnia, quae Fronto dixit, cum ita, ut par erat, non approbantes tantum sed admirantes quoque audiremus. Videte tamen, inquit, ne existimetis semper atque in omni loco, mortales multos, pro, multis hominibus, esse dicendum; ne plane fiat Gracum illud de Varronis satyra prouerbiū; τὸ ἐνὶ τῇ παλῇ μύρῳ. Hoc iudicium Frontonis, etiam de paruis minutisque vocabulis, non pratermittendum putauimus: ne nos forte fugeret lateretque subtiliter huiusmodi verborum consideratio.

CAPUT XXVIII.

Non haecenus esse faciem, qua vulgo dicitur.

Animaduertere est pleraque verborum Latinorum ex ea significatione, in qua nata sunt, decessisse vel in aliam longe vel in proximam; eamque decessionem faciam esse consuetudine & inscitia temere dicentium, quae

cuiusmodi sint non didicerint. sicuti quidam faciem esse hominis putant os tantum & oculos & genas, quod Græci πρόσωπον dicunt: quando facies sit forma omnis & modus & factura quadam corporis totius, à faciendo dicta, ut ab aspectu species & à fingendo figura. itaque Pacuvius in tragædia, quæ Niptra inscribitur, faciem dixit hominis, pro corporis longitudine.

Aetate, inquit, integra, feroci ingenio, facie procerâ virum.

Non solum autem in hominum corporibus, sed etiam in rerum cuiuscumodi aliarum, facies dicitur. nam mentis & celi & maris facies, si tempestivè dicatur, probè dicitur. Sallustij verba sunt ex historia secunda. Sardinia in Africo mari facie vestigiū humani in orientem quam in occidentem latior prominet. Ecce autem id quoque in mentem venit, quod etiam Plautus in Penu-
lo faciem, pro totius corporis colorisque habitu dixit. verba Plauti hæc sunt.

Sed earum nutrix qua sit facie mihi expedi.
Statura haud magna, corpore aquilo st. ipsa
ca-st.

Specie venusta, ore paruo atque oculis
pernigris.

Formâ quidē hercle verbis depinxti probè.
Præterea memini Quadrigarium in undecimo faciem
pro statura totiusque corporis figura dixisse.

CAPVT XXIX.

Quid sit in satyra M. Varronis, caninum præ-
dium.

Laudabat vendisabatque se nuper quispiam in li-
braria sedens, homo ineptè gloriosus, tanquam

unus esset sub omni calo satyrarum M. Varronis enarra-
 tor; quas partim Cynicas, alii Menippaeas appellant. &
 iaciebat inde quadam non admodum difficilia: ad quae
 conicienda adspirare posse neminem dicebat. tum fortè
 cum ego librum, ex isdem satyris, ferebam qui v̄dpoxxv̄ov
 inscriptus est. propius igitur accessi: & Nosti, inquam,
 magister verbum illud scilicet egregiè vetus; Muscam,
 quae sit abscondita, eam esse nulli rus? oro ergo te, legas hos
 versus pauculos, & prouerbii istius, quod in his versibus
 est, sententiam dicas mihi. lege, inquit, tu mihi potius,
 quae non intelligis; ut ea tibi ego enarrem. Quoniam, in-
 quam, pacto legere ego possum, quae non asequor? indi-
 stincta namque fient & confusa quae legero, & tuam
 quoque impediunt intentionem. tunc alius etiam, qui ibi
 aderant, compluribus idem comprobantibus desideranti-
 busque, accepit à me librum veterem, fidei spectata, lu-
 culentè scriptum. accepit autem inconstantiſſimo vultu
 & maſſiſſimo. sed quid deinde dicam? non audeo Her-
 cle postulare, ut id credatur mihi. pueri in ludo rudes, si
 cum librum accepiſſent, non ij magis in legendo deridicu-
 li fuissent: ita & sententias intercidebat, & verba cor-
 ruptè pronuntiabat. reddit igitur mihi librum multis iam
 ridentibus; & Vides, inquit, oculos meos agros assiduſ-
 que lucubrationibus propè iam perditos? vix ipsos lisse-
 rarum apices potui comprehendere. cum valebo ab oculis
 reuiſe ad me: & librum istum tibi totum legam. Rectè,
 inquam, sit oculis magister tuus. sed, in quo illis nihil
 opus est, id, rogo te, dicas mihi. caninum prandium in
 hoc loco, quem legisti, quid significat? atque ille egregius
 nebulo, quasi difficili quaſtione perterritus, exsurgit
 statim: & abiens Non, inquit, paruum rem quæris. ta-
 lia ego gratis non doceo. Eius autem loci, in quo id prouer-
 bium est, verba hac sunt. Non vides apud Mnesteu
 scribi

scribi tria genera esse vini, nigrum, album, medium, quod vocant *αἶπρον*; nouum, vetus, medium: & efficere nigrum virus, album vrinam, medium *μέλι*; nouum refrigerare, vetus calefacere, medium esse prandium caninum? quid significet, prandium caninum, *rem leniculā diu & anxie quaesiuimus*. prandium autem abstemium, in quo nihil vini potatur, caninum dicitur, quoniam canis vino caret. cum igitur medium vinum appellasset, quod neque nouum esset neque vetus, & plerumque homines ita loquantur ut omne vinū aut nouum esse dicant aut vetus: nullam vim habere significauit neque noui neque veteris quod medium esset; ideo pro vino non habendum. quia neque refrigeraret, neque calefaceret. refrigerare id dicit, quod *Græci ἀραιόζωον* dicitur.

Λ

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
QVARTVSDECIMVS.

CAPVT I.

Dissertatio Fautorini philosophi aduersus eos, qui
Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibusque
siderum & stellarum fata se hominum dictu-
ros pollicentur.

*A*duersum istos, qui sese Chaldaos seu genethli-
acos appellant ac de motu deque positu stella-
rum dicere posse quæ futura sunt profitentur,
audiuimus quondam Fautorinum philosophum
Roma Græcè differentem egregia atque illustri oratione.
exercendine autem anne ostentandi gratia ingenij, an quod
ita serio indicatoque existimaret, non habeo dicere. capi-
ta autem locorum argumentorumque, quibus usus est,
quod eius meminisse potui, egressus ibi ex auditione pro-
perè annotaui. eaque fuerunt ad hanc ferme sen-
tentiam. Disciplinam istam Chaldaeorum tanta ve-
tustatis non esse, quanta videri volunt: neque eos prin-
cipes eius auctoresque esse, quos ipsi ferant: sed id
prestigiarum atque offuciarum genus commentos esse
homines aruscatores & cibum quæstumque ex menda-
ciis captantes: atque quoniam viderent terrena qua-
dam inter homines sita caelestium rerum sensu atque
dictu moueri; quale est, quod oceanus quasi luna
comes cum ea simul senescit adolescitque; hinc vide-
licet sibi argumentum ad persuadendum parauisse, ut

credideremus omnia rerum humanarum & parua & maxima, tamquam stellis atque sideribus cuncta, duci & regi. esse autem nimis quam ineptum absurdumque; ut, quoniam aestus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicuius, quod ei forte de aqueductu cum riuulibus aut de communi pariete cum vicino apud iudicem est, ut existimemus id negotium quasi habena quadam de celo vinctum gubernari. quod & si vi & ratione quapiam diuina fieri potest; nequaquam id tamen censebat in tam breui exiguoque vitæ spatio quantous hominis ingenio comprehendendi posse & percipi; sed coniectari pauca quedam, verbo ipsius utar, *παρρησιάζεσθαι*, nullo scientiæ fundo concepta sed fusa & vagâ & arbitraria: qualis longinqua aculorum acies est per interualla media caligantium. tolli enim, quod maximè inter deos atque hominès differt, si homines quoque res omnis postfuturas præuiderent. ipsam deinde siderum stellarumque obseruationem, quam esse originem scientiæ suæ prædicarent, handquaquam putabat liquiddè consistere. nam si principes Chaldaei, qui in patentibus campis colebant, stellarum motus & vias & discessionés & cætus intuentes, quid ex iis efficeretur obseruauerunt: procedat, inquit, hæc sanè disciplina, sed sub ea modo inclinatione cæli, sub qua tunc Chaldaei fuerant. non enim potest, inquit, ratio Chaldaeorum obseruationis manere, si quis ea uti velit sub diuersis cæli regionibus. nem quanta, inquit, partium circulorumque cæli ex deuergentiâ & conuexionibus mundi varietas sit, quis non videt? eadem igitur stellæ, per quas omnia diuina humanaque fieri contendunt, sicuti non usquequaque pruinas aut calores cient; sed mutant & pariant, tempestatesque eodem in tempore alibi placidas

alibi violentas mouent: cur non potentia quoque rerum ac negotiorum alia efficiunt in Chaldeis, alia in Gatulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconsequens, ~~quod~~ quidem corpus & habitum eā profundi aeris ~~ferre~~ atque alio cali curuamine non eūdem manere: in ~~horum~~ autem negotijs stellas istas opinari idem semper ~~constat~~ ostendere, si eas ex quacumque terra cōspexeris. praeterea mirabatur id cuiquam pro percepto liquere, stellas istas, quas à Chaldeis & Babylonis siue Aegyptiis obseruatas ferunt, (quas multi erraticas, Nigidius erroneas vocat) non esse plures quam volgo dicerentur. posse enim fieri existimabat, ut & alij quidam planetes pari potestate essent, sine quibus recta atque perpetua obseruatio perfici non quiret; neque eos tamen cernere homines possint, propter exsuperantiam vel splendoris vel altitudinis. nam & quadam, inquit, sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumque terrarum hominibus nota sunt: sed eadem ipsa ex alia omni terra non videntur, & sunt alijs omnino ignarissima. atque videmus, inquit, & has tantummodo stellas & ex una parte terra obseruari debuisse: qua tandem finis obseruationis istius fuit, & quae tempora satis esse visa sunt ad percipiendum, quid praemonstraret aut certus stellarum aut circumitus aut transitus: nam si isto modo cœpta fieri obseruatio est, ut animaduerteteretur quo habitu quaque forma quaque postura stellarum aliquis nasceretur; tum deinceps ab ineunte vita, fortuna eius & mores & ingenium & circumstantia rerum negotiorumque & ad postremum finis etiam vita expectaretur; eaque omnia, ut vsu venerant, litteris mandarentur; ac postea longis temporibus, cum ipsa illa eodem in loco eodemque habitu forent, eadem ceteris quoque euentura existimarentur, qui eodem illo tempo-

re nati fuissent; si isto, inquit, modo obseruari ceptum est, & ex ea obseruatione composita quadam disciplina est: nullo id pacto potest procedere. dicant enim, quot tandem annis, vel potius quot seculis orbis hac obseruationis perfici quisuerit. constare quidem inter astrologos dicebat, stellas istas, quas erraticas dicerent, quae esse omnium rerum fatales viderentur, infinito prope & innumerabili numero annorum ad eundem locum, cum eodem habitu simul omnes profecta sunt, regredi; ut neque ullus obseruationis tenor neque memoria vlla effigies litterarum tanto aeo potuerint edurare. atque illud etiam cuiusmodi esset considerandum putabat; quod aliud stellarum agmen foret, quo primum tempore conciperetur homo in utero matris, aliud postea cum in decem mensibus proximis in lucem ederetur: quarebatque, quæ conuenires diuersam super eodem fieri demonstrationem; si, ut ipsi putarent, alius atque alius earundem stellarum situs atque ductus alias atque alias fortunas daret. sed & nuptiarum tempore, ex quibus liberi quærerentur, atque ipso etiam illo maris atque feminae coitu, iam declarari oportere dicebat, certo quodam & necessario stellarum ordine quales qualique fortuna homines gignerentur; ac multo etiam ante, quam pater ipse atque mater nascerentur, ex eorum genitura debuisse iam tunc prospici, quinam olim futuri essent, quos ij creaturi forent, & supra longè atque longè per infinitum: ut, si disciplina ista fundamento aliquo veritatis nixa est, centesimo usque abhinc seculo, vel magis primo cæli atque mundi exordio, atque inde iam deinceps, continua significatione, quoties generis auctores eiusdem homines nascerentur, stella ista præmonstrare debuerint, qualis qualique fato futurus sit, quisquis hodie natus est. Quo autem, inquit, pacto credi potest, vniuscuiusque stellarum formæ & positionis sortem atque for-

tunam uni omnino homini certam destinataque esse
 eamque formam, post longissima seculorum spacia, resti-
 tui, si vite fortunarumque eiusdem hominis iudicia, in
 tam breuibz interuallis, per singulos maiorum eius gra-
 dus perque infinitum successionum ordinem, tam saepe ac
 tam multipliciter eadem ipsa non eadem stellarum facie
 denotantur: quod si id fieri potest; eaque diuersitas atque
 varietas admittitur per omnis antiquitatis gradus, ad
 significanda eorum hominum, qui postnascuntur, exordia:
 imparilitas hac turbat obseruationem; omnisque ratio dis-
 ciplina confunditur. iam vero id minime ferendum cen-
 sebat, quod non modo casus euentaque, quae euenirent
 extrinsecus, sed consilia quoque hominum ipsa & arbi-
 traria & varias voluntates appetitionesque & declina-
 tiones, & fortuitos repentinesque in leuissimis rebus ani-
 miorum impetus recessusque, moueri agitarique desuper
 & calo putarent: tamquam quod forte ire in balneas vo-
 lueris, ac deinde nolueris, atque id rursum volueris, non ex
 aliqua dispari variaque animi agitatione sed ex necessaria
 quadam errantium siderum reciprocatione contigerit: ut
 plane homines non, quod dicitur, ἀοιμή ζωῆς, sed ludi-
 cra & ridenda quadam neurospasta esse videantur, si
 nihil sua sponte nihil arbitratus suo faciunt, sed du-
 centibus stellis & aurigantibus. ac si, inquit, potuisset
 praedici affirmanter, Pyrrhusne rex an M'. Curius
 praelio victurus esset; cur tandem non de alea quoque
 ac de calculis & alucolo audent dicere, quipiam ibi
 ludantium vincat? an videlicet magna sciunt; parua
 nesciunt; & minora maioribus imperceptiora sunt?
 sed si magnitudines rerum sibi vindicant; magisque esse
 perspicuas & facilius comprehendendi posse dicunt: Volo, in-
 quit, mihi respondeant, quid in hac totius mundi con-
 templatione, praestantis naturae operibus, in tam paruis

atque breuibus negotijs fortunisque hominum magnum
 patent? atque id velim etiam, inquit, ut respondeant; si
 tam paruum atque rapidum est momentum temporis, in
 quo homo nascens fatum accipit, ut in eodem illo puncto
 sub eodem circulo cæli plures simul ad eandem competen-
 tiam nasci non queant; & si iccirco gemini quoque non
 eadem vite sorte sunt, quoniam non eodem temporis pun-
 cto editi sunt; peto, inquit, respondeant, cursum illum
 temporis transuolantis, qui vix cogitatione animi com-
 prehendi potest, quoniam pacto aut consulto assequi queant
 aut ipsi perficere & reprehendere: cum in tam præcipiti
 dierum nocturnumque vertigine minima momenta inge-
 res facere dicant mutationes, ad postremum autem, &
 quid esset, quod aduersum hoc dici posset, requirabat; quod
 homines utriusque sexus omnium ætatum, diuersis stel-
 larum motibus in vitam editi, regionibus sub quibus geni-
 ti sunt longe distantibus, omnes tamen isti, aut hiantibus
 terris aut labentibus tectis aut oppidorum expugnationibus
 aut eadem in naui fluctu obruti, eodem genere mortis eo-
 demque ictu temporis vniuersi simul interirent. quod sci-
 licet, inquit, numquam eueniret; si momenta nascendi sin-
 gulis attributa suas unumquodque leges haberent. quod
 si quadam, inquit, in hominum morte atque vita etiam
 diuersis temporibus editorum per stellarum pares quosdam
 postea conuentus, paria nonnulla & consimilia posse di-
 cunt obtingere: cur non aliquando possint omnia quoque
 paria usu venire; ut existant per huiusmodi stellarum
 concursiones & similitudines Socras simul & Anti-
 sthena & Platonēs multi, genere, forma, ingenio, mori-
 bus, vita omni & morte pari? quod nequaquam, inquit,
 prorsus fieri potest. nan igitur hac causa probe uti queunt,
 aduersum hominum impares ortus, interitus pares. Illud
 autem condonare se ijs dicebat, quod non id quoque requi-

reret, si vita mortisque hominum rerumque humanarum omnium tempus & ratio & causa in calo & apud stellas foret; quid de muscis aut vermiculis aut echinis multisque alijs minutissimis terra marique animantibus dicerent? an ista quoque isdē, quibus homines, legibus nasceretur; isdemque isdē exstingueretur: ut aut ranunculis quoque & culicibus nascēdi fata sint de caelestium siderū moribus attributa; aut, si id non putarent, nulla ratio videretur cur ea siderum vis in hominibus valeret, deficeret in ceteris. Hac nos sicca & incondita & propemodum una oratione attingimus. at Favonius ut hominis ingenium fuit, aut quæ est Græca facundia copia simul & venustas, latius ea & amœnius & splendidius & profluentius exsequebatur atque identidem commonebat, ut caueremus ne qua nobis isti Sycophantæ ad faciendam fidem irreperent, quod viderentur quadam interdum vera effutire aut spargere. non enim comprehensa, inquit, neque definita neque percepta dicunt; sed lubrica atque ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque vera pedetentim quasi per tenebras ingredientibus eunt; & aut multa tentando incidunt repente imprudentes in veritatem; aut ipsorum, qui eos consulunt, multa credulitate ducente perueniunt callide ad ea quæ vera sunt; & idcirco videntur in præteritis rebus quam in futuris veritatem facilius imitari. ista tamen omnia, quæ aut temere aut astute vera dicunt, præ ceteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non est millesima. Præter hæc autem, quæ dicentē Favonium audiimus, multa etiam memini poetarum veterum testimonia; quibus huiusmodi ambages fallaciosa confutantur. ex quibus est Pacuvianum illud;

Nam siqui, quæ euentura sunt, prouideant;

Acquiperent Ioui.

item Accianum illud;

Nihil, inquit, credo auguribus, qui aures ver-
bis diuitiant

Alienas; suas vt auro locupletent domus.

Idem Fauorinus, detertere volens ac depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdam alijs id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, nullo pacto adeundos esse consulendosque huiusmodi argumentis concludebat. Aut aduersa, inquit, euentura dicunt; aut prospera. si dicunt prospera, & fallunt; miser fies frustra expectando. si aduersa dicunt & mentiuntur; miser fies frustra timendo. sin vera respondent, eaque sunt nō prospera; iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias. si felicia promittunt, eaque euentura sunt; tum plane duo erunt incommoda: & expectatio te spe suspensum fatigabit; & futurum gaudij fructum spes tibi iam praeflorauerit. nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus res futuras praesagientibus.

Quem in modum differuerit Fauorinus consultus à me super officio iudicis.

CAPVT II.

Quo primum tempore à pratoribus lectus in iudices sum, vt iudicia, quae appellantur priuata, susceperem; libros utriusque linguae de officio iudicis scriptos conquisiui: vt homo adolescens à poetarum fabulis & à rhetorum epilogis ad iudicandas lites vocatus, rem iudicariam, quoniam vocis, vt dicitur, viuae penuria erat, ex mutis quod aiunt, magistris cognoscerem. atque in rerum quidem diffisionibus comperendinationibusque, & alijs quibusdam legitimis ritibus, ex ipsa lege Iulia & ex Sabini Massurij & quorundam aliorum iurisperitorum commentarijs commomiti & adminiculati sumus. in his

reret si vita mortisque hominum rerumque humanarum omnium tempus & ratio & causa in calo & apud stellas foret; quid de muscis aut vermiculis aut echinis multisque alijs minutissimis terra marique animantibus dicerent; an ista quoque isde, quibus homines, legibus nasceretur; isdemque isde exstingeretur: ut aut ranunculis quoque & culicibus nascendi fata sint de caelestium siderum motibus attributa; aut si id non putarent, nulla ratio videretur cur ea siderum vis in hominibus valeret, deficeret in ceteris. Hac nos sicca & incondita & propemodum una oratione attingimus. at Fauorinus ut hominis ingenium fuit, aut qua est Gracia facundia copia simul & venustas, latius ea & amoenius & splendidius & profluentius exsequebatur atque identidem commonebat, ut caueremus ne qua nobis isti Lycophanta ad faciendam fidem irreperent, quod viderentur quaedam interdum vera effutire aut spargere. non enim comprehensa, inquit, neque definita neque percepta dicunt; sed lubrica atque ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque vera pedentem quasi per tenebras ingredientiens eunt; & aut multa tentando incidunt repente imprudentes in veritatem aut ipsorum, qui eos consulunt, multa credulitate ducente perueniunt callide ad ea quae vera sunt; & idcirco videntur in praeteritis rebus quam in futuris veritatem facilius imitari. ista tamen omnia, quae aut temere aut afluente vera dicunt, praeter ceteris, inquit, quae mentiuntur, pars ea non est millesima. Praeter hac autem, quae dicentem Fauorinum audiuimus, multa etiam memini poetarum veterum testimonia; quibus huiusmodi ambages fallaciosa confutantur. ex quibus est Pacuvianum illud;

Nam siqui, quæ euentura sunt, prouideant;

Aequiperent Ioui.

item Accianum illud;

Alienas; suas vt auro locupletent domus.

Idem Fauorinus, deterrere volens ac depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdam alijs id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, nullo pacto adeundos esse consulendoque huiusmodi argumentis concludebat. Aut aduersa, inquit, euentura dicunt; aut prospera, si dicunt prospera, & fallunt; miser fies frustra expectando, si aduersa dicunt & mentiuntur; miser fies frustra timendo, si vera respondent, eaque sunt non prospera; iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias. si felicia promittunt, eaque euentura sunt; tum plane duo erunt incommoda: & expectatio te spe suspensum fatigabit; & futurum gaudij fructum spes tibi iam præflorauerit, nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus res futuras præfagientibus.

Quem in modum differuerit Fauorinus consultus à me super officio iudicis.

CAPVT II.

Quo primum tempore à pratoribus lectus in iudices sum, vt iudicia, quæ appellantur priuata, susceperem; libros vtriusque linguae de officio iudicis scriptos conquisiui: vt homo adolescens à poetarum fabulis & à rhetorum epilogis ad iudicandas lites vocatus, rem iudicariam, quoniam vocis, vt dicitur, vine penuria erat, ex mutis quod aiunt, magistris cognoscerem. atque in rerum quidem diffisionibus comperendinationibusque, & alijs quibusdam legitimis ritibus, ex ipsa lege Iulia & ex Sabini Massurij & quorundam aliorum iurisperitorum commentarijs commoniti & adminiculati sumus. in his

reret si vita mortisque hominum rerumque humanarum omnium tempus & ratio & causa in calo & apud stellas foret; quid de muscis aut vermiculis aut echinis multisque alijs minutissimis terra marique animantibus dicerent; an ista quoque isdē, quibus homines, legibus nascerentur; isdemque isdē exstinguerentur: ut aut ranunculis quoque & culicibus nascēdi fata sint de caelestium siderū moribus attributa; aut si id non putarent, nulla ratio videretur cur ea siderum vis in hominibus valeret, deficeret in ceteris. Hac nos sicca & incondita & propemodum una oratione attingimus. at Fauorinus ut hominis ingenium fuit, aut qua est Græcia facundia copia simul & venustas, latius ea & amœnius & splendidius & profluentius exsequebatur atque identidem commonebat, ut cauermus ne qua nobis isti Lycophantæ ad faciendam fidem irreperent, quod viderentur quædam interdum vera effutire aut spargere. non enim comprehensa, inquit, neque definita neque percepta dicunt; sed lubrica atque ambigua coniectatione nitentes, inter falsa atque vera pedentem quasi per tenebras ingredientem eunt; & aut multa tentando incidunt repente imprudentes in veritatem; aut ipsorum, qui eos consulunt, multa credulitate dudente perueniunt callide ad ea quæ vera sunt; & idcirco videntur in præteritis rebus quam in futuris veritatem facilius imitari. ista tamen omnia, quæ aut temere aut a stute vera dicunt, præ ceteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non est millesima. Præter hæc autem, quæ dicentē Fauorinum audiui, multa etiam memini poetarum veterum testimonia; quibus huiusmodi ambages fallaciosa confutantur. ex quibus est Pacuvianum illud;

Nam siqui, quæ euentura sunt, prouideant;

Aequiperent Ioui.

item Accianum illud;

Nihil, inquit, credo auguribus, qui aures ver-
bis diuitant

Alienas; suas vt auro locupletent domus.

Idem Fauorinus, detertere volens ac depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdam alijs id genus, qui prodigijs artibus futura omnia dicturos se pollicentur, nullo pacto adcundos esse consulendoque huiusmodi argumentis concludebat. Aut aduersa, inquit, euentura dicunt; aut prospera. si dicunt prospera, & fallunt; miser fies frustra expectando. si aduersa dicunt & mentiuntur; miser fies frustra timendo. sin vera respondent, eaque sunt nō prospera; iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias. si felicia promittunt, eaque euentura sunt; tum plane duo erunt incommoda: & expectatio te spe suspensum fatigabit; & futurum gaudij fructum spes tibi iam praeflorauerit. nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus res futuras praesagientibus.

Quem in modum differuerit Fauorinus consul-
tus à me super officio iudicis.

CAPVT II.

Quo primum tempore à pratoribus lectus in iudices sum, vt iudicia, quae appellantur priuata, susceperem; libros utriusque lingua de officio iudicis scriptos conquisiui: vt homo adolescens à poetarum fabulis & à rhetorum epilogis ad iudicandas lites vocatus, rem iudiciariam, quoniam vocis, vt dicitur, viua penuria erat, ex mutis quod aiunt, magistris cognoscerem. atque in rerum quidem diffisionibus comperendinationibusque, & alijs quibusdam legitimis ritibus, ex ipsa lege Iulia & ex Sabini Massurij & quorundam aliorum iurisperitorum commentarijs commoiti & adminiculati sumus. in his

autē, quae exsistere solēt, negotiorum ambagibus & in anticipi rationum diuersarum circumstantia, nihil quicquam nos huiusmodi libri inuenerunt. nam, & si consilia iudicibus ex praesentium causarum statu capienda sunt, generalia tamen quadam praemonita & praecepta sunt, quibus ante causam praemoneri iudex praeperariq. ad incertos casus futurarum difficultatum debeat. sicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendae scientiae ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quae dicebatur data numerataque. sed qui petebat neque tabulis neque testibus id factum docebat; & argumentis admodū exilibus nitebatur. sed eū constabat virum esse ferme bonū, notaque & experta fidei, & vitae inculpatissima: multaque & illustria exempla probitatis sinceritatisque eius expromebantur. illū autem, unde petebatur, hominē esse non bonae rei, vitaeque turpi & sordida, conuictumque volgo in mendacijs, plenumque esse perfidiarū & fraudum ostendebatur. is tamen, cum suis multis patronis, clamitabat probari apud me debere pecuniam datā consuetis modis, expensi latione, mentis rationibus, chirographi exhibitione, tabularū ob signatione, testium intercessionem, ex quibus omnibus si nulla re probaretur, dimitti iā se oportere, & aduersariū de calumnia damnari. quod de utriusque autē vitae atque factis diceretur; frustra id fieri atque dici. rē enim de petenda pecunia apud iudicē priuatum agi, non apud censores de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaueram in consilium, viri exercitati atque in patrocinijs & in operis fori celebres, semperque se circumundique distrahetibus causis festinantes, non sedendum diutius, ac nihil esse dubium dicebant, quin absolendus foret, quem accepisse pecuniā nulla probatione sollempni docebatur. sed enim ego homines cum considerabam, alteram fidei alterum probri plenum spurcissimaeque vitae ac deformatissimae: nequaquā adduci po-

tui ad absoluendum. iussi igitur diem diffindi, atque inde a subsellijs pergo ire ad Fauorinum philosophũ, quẽ in eo tẽpore Roma plurimũ scẽtabar, atque ei de causa ac de omnibus qua apud me dicta fuerant, ut res erat, narro omnia; ac peto ut & ipsum illud, in quo hærebam, & cetera etiam, qua obseruanda mihi foret in officio iudicis, faceret me ut earum rerũ essem prudentior. tum Fauorinus, religione illa cunctationis & sollicitudinis nostra comprobata, id quidẽ, inquit, super quo nunc deliberas, uideri potest specie tenui paruaque esse. sed si de omni quoque officio iudicis præire tibi me vis; nequaquã est vel loci huius vel tẽporis, est enim disceptatio ista multiuaga & sinuosa questionis, multa-que & anxia cura & circũspicientia indigens. nãque, ut pauca tibi nunc questionũ capita attingam, iam omnium primũ hoc de iudicis officio quaritur, si iudex forte id sciat super qua re apud eũ litigatur, eaque res uni ei, prius quã agi cẽpta aut in iudiciũ deducta sit, ex alio quodã negotio casuque alioquo cognita liquido & comperta sit; neque id tamen in agenda causa probatur: oporteatne eum secundum ea, qua sciens venit, indicare, an secundum ea qua aguntur. id etiam, inquit, quari solet, an deceat atque cõueniat iudici causa iam cognita, si facultas esse videatur cõponendi negotij, officio paulisper iudicis dilato cõmunis amici & quasi pacificatoris partes recipere. atque illud amplius ambigi ac dubitari scio, debeatne iudex inter cognoscendũ ea, qua dictio quæstioque opus est, dicere & quærere, etiã si, cuius ea dici quærique interest, neque dicat neque postulet. patrocinari enim prorsus hoc esse aiunt nõ indicare præter hæc, super ea quoque re dissentitur, an ex usu eque officio sit iudicis rem causamque, de qua cognoscit, interlocutionibus suis ita exprimere consignareque, ut ante sententia tempus ex his, qua apud eũ in præsens cõfusa varietate dicuntur, proinde, ut quoquo in loco ac tẽpore moue-

tur. signa & indicia faciat motus atque sensus sui. nā qui iudices, inquit, acres atque celebres videtur non aliter existimāt rē, qua de agitur, indagari cōprehendique posse, nisi is, qui iudicat, crebris interrogationib⁹ necessariisque interlocutionibus & suos sensus aperiat & litigantiū depræhendat. contra autem, qui sedatiores & grauiores putantur, negant iudicem debere ante sententiā, dū causa utrimque agitur, quotiens aliqua re proposita motus est, totiens significare quid sentiat. euēturum enim aiunt, ut, quia pro varietate propositionum argumentorumque alius atque alius motus animi patiendus est, aliter atque aliter eadem in causa eodemque in tempore sentire & interloqui videatur. sed de his, inquit, & ceteris huiusmodi iudicialis officij tractatibus & nos posthac, cum erit orium, dicere quid sentiamus conabimur, & precepta Elij Tiberonis super officio iudicis, qua nuperrimè legi; recensebimus. quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud iudicem peti dixisti; suadeo Hercle tibi, utare M. Catonis prudentissimi viri consilio: qui in oratione, quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita esse à maioribus memoria traditum obseruatumque ait, ut si, quod inter duos actum est, neque tabulis neque testibus planum fieri possit; tum apud iudicem, qui de ea re cognosceret, uter ex iis vir melior esset quæreretur: & si pares essent, seu boni pariter seu mali, tū illi, unde petitur, crederetur, ac secundū eum iudicaretur. in hac autē causa, de qua tu ambigis, optimus est qui petit, unde petitur deterrimus; & res est inter duos acta sine testibus: eas igitur & credas ei qui petit; condemnesque eum de quo petitur: quoniam, sicuti dicis, duo pares non sunt; et qui petit melior est. Hoc quidē mihi tum Fauorinus, ut virum philosophum decuit, suavit. sed maius ego altiusque id esse existimaui, quam quod mea atati & mediocritati conueniret, ut cognovisse & condemnasse de moribus non

de probationibus rei gesta viderer : ut absoluerem tamen, inducere in animum non quisi; & propterea iuravi nihil non liquero : atque ita iudicato illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius commemorat Favonius, hæc sunt. Atque ego à maioribus memoria sic accepi : si quis quid alter ab altero peteret, siue ambo pares essent, siue boni siue mali essent, quod duo res gessissent vti testes non inter essent, illi vnde petitur ei potius credendum esse. nunc si sponsionem fecisset Gellius cum Turio. NI. VIR. MELIOR. ESSET. GELLIUS. QVAM TURIVS. nemo, opinor, tā insanus esset qui iudicaret meliorem esse Gellium quam Turium. si non melior Gellius est Turio, potius oportet credi vnde petitur.

CAPVT III.

An æmuli offensique inter sese fuerint Xenophon & Plato.

QUId de Xenophontis Platonisque vita & moribus pleraque omnia exquisitissimè scripsere, non afuisse ab eis motus quosdam tacitos & occultos simultatis amulationisque mutua putauerunt : & eius rei argumenta quadam coniectatoria ex eorum scriptis protulerunt. ea sunt profectò huiusmodi. quod neque à Platone in tot numero libris mentio usquam facta sit Xenophontis, neque item contra ab eo in suis libris Platonis; quamquam uterque ac maximè Plato complurimum Socratis sectatorum in sermonibus, quos scripsit, commemoraret. id etiam esse non sincere neque amica voluntatis indicium crediderunt, quod Xenophon incluto illi operi Platonis, quod de optimo statu

reipublica ciuitatisque administranda scriptum est, lecta
 ex eo duobus ferè libris, qui primi in vulgus exierant, op-
 posuit contra scripsitque diuersum regia administrationis
 genus, quod *παίδειας Κύρου* inscriptum est. eo facto scripto-
 que eius usque adeo permotum esse Platonem ferunt, ut
 quodam in libro, mentione Cyri regis habita, retractandæ
 leuandique eius operis gratia, virum quidem Cyrum gna-
 tum & strenuum fuisse dixerit, *παίδειας δ' ἔχ' οὐδὲν*
ἡγεῖται τὸ ἄξιον. hæc enim verba sunt de Cyro Plato-
 nis. præterea putant id quoque ad ista, quæ dixi, accedere,
 quod Xenophon in libris, quos dictorum atque factorum
 Socratis commentarios composuit, negat Socratem de cali-
 atque naturæ causis rationibusque umquam disputauisse;
 ac ne disciplinas quidem ceteras, quæ *μαθηµατικά* Græci
 appellant, quæ ad bene beatèque viuendum non perge-
 rent, aut attigisse aut comprobasse: idcircoque turpi-ter
 eos mentiri dicit, qui dissertationes istiusmodi Socrati at-
 tribuerent. hoc autem, inquit, Xenophon cum scripsit,
 Platonem videlicet notauit; in cuius libris Socrates de
 physica & musica & geometria disserit. Sed enim de
 viris optimis & grauissimis si credendum hoc aut suspi-
 candum fuit; causam equidem esse arbitror non obrecta-
 tionis, nec inuidiæ neque de gloria maiore parienda cer-
 tationis, hæc enim procul à moribus philosophiæ absunt, in
 quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt. quæ igitur
 est opinionis istius ratio? hæc profecto est. æquiparatio ipsa
 plerumque & paritas virtutum inter sese consimilium,
 etiam si contentionis stadium & voluntas abest, speciem
 tamen emulationis creat. nam tum ingenia quædam magna
 duorum pluriumve, in eiusdem rei studio illustriū, aut pa-
 i sunt fama aut proxima: oritur apud diuersos fautores eo-
 rum industria laudisque æstimanda contentio tum post-
 ea ex alieno certamine ad eos quoque ipsos cōtagium certa-

zitionis adspirat; cursuque eorum ad eandem virtutis calcem pergentium, quando est compar vel ambiguus, in emulandi suspitiones non suo sed fauentium studio delabitur. proinde igitur & Xenophon & Plao Socratica amoenitatis duo lumina certare amularique inter sese existimati sunt: quia de iis apud alios, vter esset exsuperantior, certabatur; & quia duae eminentiae, cum simul iunctae in arduum nituntur, simulachrum quoddam contentionis amula pariunt.

CAPVT IIII.

Quod aptè Chrysippus & graphicè imaginè Iustitiae modulis coloribusque verborum depinxit.

Condignè mehercle & condecorè Chrysippus in libro-
rum, qui inscribuntur αὐτὸ καλῶ καὶ ἡδονῆς, primo,
os & oculos Iustitiae. vultumque eius seueris atque venerandis verborum coloribus depinxit. facit quippe imaginem Iustitiae fierique solitam esse dicit à pictoribus rhetoribusque antiquioribus, ad hunc fermè modum. forma atque filo virginali; aspectu vehementi & formidabili; luminibus oculorum acribus; neque humilis neque atrocis sed reuerendae cuiusdam tristitiae dignitate. ex imaginis autem istius significatione intelligi voluit, iudicè, qui iustitiae antistes est, oportere esse grauem, sanctum, seuerum, incorruptum, inadulabilem, contraque improbos nocentesque immisericordem atque inexorabilem, erectumque & arduum ac potentem, vi & maiestate aequitatis veritatisque terrificum. verba ipsa Chrysippi de iustitia scripta haec sunt.

Παρδέν & ὅτι ναὶ λέγεται, κατὰ σύμβολον τῆ ἀδιδόχο-
ρ & εἶναι καὶ μηδ' αὐτὸς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις, μὴ
ὅτι προσέειπεν μήτε τὸς ἐπεικεῖς λόγους, μήτε πρὸς αἰτίσιν
αὐτῶν δέησιν μήτε κολακείαν μήτε ἄλλο μηδὲν τ' τοιούτων.

οἷς ἀκολουθῶς καὶ σκυθρωπὴ γράφεται καὶ σιωπηλὸς ἔχου-
σα τὸ πρόσωπον καὶ ἔνπνον, καὶ διδορὸς βλέπουσα, ὥστε
τοῖς μὴ ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς δὲ δίκαιοις θάρσος
τοῖς μὴ ὡς πρὸς φίλους ὄντως τῷ πειρῷ τε προσῆκε, τοῖς δὲ
ἐτέροις προσάντως. *Hæc verba Chrysippi eo etiam magis
ponenda existimavi, ut prompta ad considerandum iudi-
candumque sint. quoniam legentibus ea nobis delicatiores
quidam disciplinarum philosophi sanctia imaginem istâ
esse non Iustitia dixerunt.*

CAPUT V.

Lis atque contentio grammaticorum Romæ il-
lustrium enarrata super calu vocatuo vocabu-
li quod est, egregius.

DE fessusego quondam diutina commentatione, laxan-
di leuandique animi gratia, in Agrippæ campo de-
ambulabam: atque ibi duos fortè grammaticos confpicatus
non parui in urbe Roma nominis certationi eorum acerrima
adfui; cum alter in casu vocatuo vir egregi, dicen-
dum contenderet, alter vir egregie. ratio autem eius, qui
egregi oportere dici censebat, huiusmodi fuit. *Quacum-
que, inquit, nomina seu vocabula recto casu numero sin-
gulari, us, syllaba finiuntur, in quibus ante ultimam
syllabam posita est, i, littera; ea omnia casu vocatuo, i,
littera terminantur, ut Cælius Cæli, modius modi,
tertius terti, Accius Acci, Titus Titu, & similia
omnia. sic igitur egregius, quoniam, us, syllaba in casu
nominandi finitur, eamque syllabam præcedit, i, littera,
habere debet in casu vocandi, i, litteram extremam; &
idcirco, egregi, non egregie rectius dicitur. nam diuus
& riuus & cliuus, & similia nomina, us, syllaba ter-
minantur, sed ea quæ per duo u scribenda est, propter cuius
syllabæ*

syllaba sonum declarandum reperta erat noua littera, quæ digamma appellabatur. hoc ubi ille alter audiuit: o, inquit, egregie grāmāticæ, vel, si id māuis, egregiissime. dic, oro te, inscius & impius & sobrius & ebrius & proprius & propitius & anxius & contrarius, quæ us syllaba finiuntur, in quibus ante ultimam syllabam, i, littera est, quem casum vocandi habent? me enim pudor & verecundia tenet pronuntiare ea secundum tuam definitionem. sed cum ille paulisper oppositu horum vocabulorum commotus reticisset, & mox tamen se collegisset; eamdemque illam, quam definierat, regulam retineret & propugnaret; diceretque & proprium & propitium & anxium & contrarium itidem in casu vocatiuo dicendum, ut & aduersarius & extrarius diceretur; inscium quoque & impium & ebrium & sobrium insolentius quidem paulo sed rectius per i litteram non per e in casu eodem pronuntiandum; eaque inter eos contentio longius duceretur: non arbitratus ego operæ precium esse eadem ista hæc diutius audire clamantes compugnantesque illos reliqui.

CAPVT VI.

Cuiusmodi sint quæ speciem doctrinarum habeant, sed neque delectent neque vtilia sint: atque inibi de vocabulis singularium urbium regionumque immutatis.

Homo nobis familiaris, in litterarum cultu non ignobilis magnamque ætatis partem in libris versatus, adiutum, inquit, ornatumque volo ire Noctes tuas. & simul dat mihi librum grandi volumine, doctrinis omni-genis, ut ipse dicebat, præscatentem; quem sibi elaboratum esse ait ex multis & variis & remotis lectionibus: ut ex

eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum.
 accipio cupidus & libens; tamquā si copiae cornu nactus
 essem: & recondo me penitus, ut sine arbitris legam. at quae
 ibi scripta erant, prò Iupiter, mera miracula! quo nomine
 fuerint Pythagora nobiles, quot Hippocrata & cuimodi
 Homerus fuisse dicat in Ulixis domo adspēns, quam ob
 causam Telemachus cubans iunctim sibi cubantem Pisi-
 stratum non manu attigerit sed pedis ictu excitarit, &
 Euriclia Telemachum quo genere claustrum incluserit, &
 quapropter idem poeta rosam non norit, oleum ex rosa no-
 rit; atque illud etiam scriptum fuit, quae nomina fuerint
 sociorum Ulixis qui à Scylla rapti laceratique sunt, v-
 trum ἐν τῇ ἑσῶ βαλδάρη Ulixes errauerit κατὰ ἀγίστα-
 χον an ἐν τῇ ἑξῶ κατὰ κρητὰ. id etiam istuc scriptum
 fuit qui sint apud Homerum versus isopsephæ, & quo-
 rum ibi nominum ἑξήκισις reperiat, & quis adeò
 versus sit qui per singula vocabula singulis syllabis incre-
 scat; ac deinde qua ratione dixerit singulas pecudes in sin-
 gulos annos terna parere, & ex quinque operimentis, qui-
 bus Achilli clupeus mœnitus est, quod factum ex auro
 est, summum sit an medium, & præterea quibus urbibus
 regionibusque vocabula iam mutata sint, quod Bœotia an-
 te appellata fuerit Aonia, quod Aegyptus Aëria, quod
 Creta eodem quoque nomine Aëria dicta est, quod attice
 ἀχτὴν, quod Corinthus Ephyre, quod Macedonis ἡμαθία,
 quod Thessalia αἰμουρία, quod Tyros Sarra, quod Thracia
 antè Sithon dicta sit, quod Seston ποσειδώνειον. Hac at-
 que item alia multa istiusmodi scripta in eo libro fuerunt.
 quae cum statim properans redderem ἐν αὐτῷ τε, inquam,
 doctissime virorum, ταύτης τῆς πολυμαθίας; & librum
 hunc opulentissimum recipe nihil prorsus ad nostras pau-
 pertinas litteras congruentem. nam meae noctes, quas in-

structum ornatumque isti, de uno maxime illo versu Homeri quarunt, quem Socrates prae omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat,

ΟΤΤΙΟΤ' ἐν μέγροισι κακὸν τ' ἀγαθόν τε τέπεται.

CAPVT VII.

Quod Marcus Varro Cn. Pompeio consuli primum designato commentarium dedit, quem appellauit isagogicum, de officio senatus habendi.

CN. Pompeio consulatus primus cum M. Crasso designatus est. eum magistratum Pompeius cum initurus foret, quoniam, per militia tempora, senatus habendi consulendique, rerum etiam expertus urbanarum fuit, M. Varronem familiarem suum rogauit, uti commentarium faceret εἰσαγωγικόν. sic enim Varro ipse appellat. ex quo disceret quid facere dicereque deberet, cum senatum consuleret. Eum librum commentarium quem super ea re Pompeio fecerat, perisse Varro ait in litteris quas ad Oppianum dedit: quae sunt in libro epistolicarum quaestionum quarto. in quibus litteris, quoniam quae ante scripserat non comparebant, docet rursum multa ad eam rem ducentia. primum ibi ponit qui fuerint, per quos more maiorem senatus haberi soleret; eosque nominat, dictatorem, consulem, praetores, tribunos plebi, interregem, praefectum urbi: neque alij, praeter hos, ius fuisse dixit facere senatusconsultum; quotiensque usu uenisset ut omnes isti magistratus eodem tempore Romae esset, tum quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior aliis esset, ei potissimum senatus consulendi ius fuisse: addit deinde, extraordinario iure tribunos quoque militares, qui praefectis fuisent, item decemviros quibus imperium consulare tum esset, item triumviros reipublicae

constituendæ causa creatos ius consulendi senatum habuisse. postea scripsit de intercessionibus : dixitque intercedendi, ne senatusconsultum fieret, ius fuisse iis solis, qui eadem potestate, qua ij, qui senatusconsultum facere vellent, maioreve essent. tum adscripsit de locis, in quibus senatusconsultum fieri iure posset; docuitque confirmavitque nisi in loco per augures constituto, quod templum appellaretur, senatusconsultum factum esset, iustum id non fuisse. propterea & in curia Hostilia & in Pœpia & post in Iulia cum profana ea loca fuissent, templa esse per augures constituta; ut in iis senatusconsulta more maiorum iusta fieri possent. inter quæ id quoque scriptum reliquit; non omnis ades sacra templa esse, ac ne adem quidem Vesta templum esse. post hæc deinceps dicit, senatusconsultum ante exortum aut post occasum solem factum ratum non fuisse: opus etiam censorium fecisse existimatos, per quos eo tempore senatusconsultum factum esset. docet deinde inibi multa, quibus diebus habere senatum ius non sit; immolareque hostiam prius auspicarique debere, qui senatum habiturus esset; de rebusque diuinis prius quam humanis ad senatum referendum esse: tum porro referri oportere aut in finem de republica aut de singulis rebus finite; senatusque consultum fieri duobus modis; aut per discessionem, si consentitur; aut, si res dubia esset, per singulorum sententias exquisitas: singulos autem debere consuli gradatim; incipique a consulari gradu. ex quo gradu semper quidem antea primum rogari solitum, qui princeps in senatum lectus esset; tum autem, cum hæc scriberet, novum morem institutum refert, per ambitionem gratiamque, ut is primus rogaretur, quem rogare vellet qui haberet senatum, dum is tamen ex gradu consulari esset. præter hæc, de pignore quoque capiendo disserit, deque multa dicenda senatori; qui, cum in senatum venire deberet, non adesset.

Hac & alia quaedam id genus in libro, quo supra dixi, M. Varro epistola ad Oppianum scripta exsecutus est. Sed quòd ait senatusconsultum duobus modis fieri solere, aut conquisitis sententiis aut per discessionem; parum convenire videtur cum eo quod Ateius Capito in coniectaneis scriptum reliquit. nam in libro ducentesimo quinquagesimonono Tiberonem dicere ait, nullum senatusconsultum fieri posse non discessione facta. quia in omnibus senatusconsultis, etià in iis quae per relationem fierent, discessio esset necessaria: idque ipse Capito verum esse affirmat. sed de hac omni re alio in loco plenius accuratiusque nos meminisse scribere.

CAPVT VIII.

Quaeritum esse dissensumque, an praefectus Latinarum causa creatus ius senatus conuocandi consulendique habeat.

P*raefectum urbi Latinarum causa relictum senatum habere posse Iunius negat. quoniam ne senator quidem sit; neque ius habeat sententia dicenda, cum ex ea aetate praefectus fiat quae non sit senatoria. Marcus autem Varro in quarto epistolicarum questionum & Ateius Capito in Coniectaneorum ducentesimo quinquagesimonono ius esse praefecto senatus habendi dicunt: deque ea re assensum esse Capitonem Tiberoni contra sententiam Iunij refert. nam & tribunis, inquit, plebis senatus habendi ius erat, quanquam senatores non essent, ante Atinij plebiscitum.*

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
QVINTVSDECIMVS.

CAPVT I.

Quod in Q. Claudij annalibus scriptum est, li-
gnum alumine oblitum non ardere.

DEclamauerat Antonius Iulianus rhetor præ-
terquam semper alias, tum vero nimium. quan-
tū delectabiliter & feliciter. sunt enim ferme
scholastica istæ declamationes eiusdem hominis
eiusdemque facundia, non eiusdem tamen quotidie felici-
tatis. nos ergo familiares eius circumfusi undique eum
prosequeremur domum: cum deinde subeuntes montem
Caspium conspiciamus insulam quamdam occupatam igni,
multis arduisque tabulatis editā; & propinqua iam om-
nia flagrare vasto incendio. tum quispiam ibi ex comitibus
Iuliani, Magni, inquit, reditus urbanorū prædiorum; sed
pericula sunt longè maxima. si quid autem posset remedi-
j fore, ut ne tam assidue domus Romæ arderent, venum her-
cle dedissem res rusticas, & urbicas emissem. atqui illi Iu-
lianus lata, ut mos eius fuit, inter fabulandum venusta-
te. si annalem, inquit, vndeicesimum Q. Claudij legis-
set optimi & sincerissimi scriptoris, docuisset te profecto Ar-
chelaus regis Mithridati præfectus, qua medela quaque sol-
lertia igne defenderes; ut ne ulla tua ædificatio e ligno cor-
repta atque insinuata flammis arderet. Percunctatus ego
sum quid esset. librum Quadrigarij petit. in eo igitur li-
bro scriptum inueni Cum oppugnaret L. Sulla in terra

Attica Piræum; & contra Archelaus regis Mithridati præfectus ex eo oppido propugnaret, turrin ligneam defendendi gratia structam, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisset, quod alumine ab Archelao oblita fuisset, verba Quadrigarii ex eo libro hæc sunt. Tum Sulla conatus est & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrin unam, quam ille interposuit, ligneam incenderet. venit. accessit, ligna subdidit. submouit Græcos. ignem admouit. satis sunt diu conati. numquam quierunt incendere: ita Archelaus omnem materiã obleuerat alumine. quod Sulla atque milites mirabantur. &, postquam non succendit, reduxit copias.

CAPVT II.

Quod Plato in libris, quos de legibus composuit, largiores lætioresque in conuiujs inuitationunculas vini non inutiles esse existimauit.

EX insula Creta quispiam atatom Athenis agēs Platoniscum se esse philosophum dicebat & viderier gestibat. erat autem nihili homo & nugator, atque in Græca facundia gloria iactabundus, & præterea vini libidine adusque ludibria ebriosus. is in conuiujs iuuenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus luna sollemne nobis fuit, simulatque modus epulis factus; & utiles delectabilesque sermones cæperant: tum silentio ad audiendum petito loqui cæptabat: atque id genus vili & incondita verborum caterua hortabatur omnes ad bibendum, idque se facere ex decreto Platonico predicabat; tamquam Plato in libris, quos de legibus composuit, laudes ebrietatis copiosissime scripsisset, utilemque esse eam bonis ac

fortibus viris censuisset . ac simul inter eiusmodi orationem crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat ; fomitem esse quemdam dicens & incitabulum ingenij virtutisque , si mens & corpus hominis vino flagraret . Sed enim Plato , in primo & secundo de legibus , non , ut ille nebulo opinabatur , ebrietatem istam turpissimam , qua labefacere & imminuere hominum mentes solet , laudauit ; sed hanc largiorem paulo iucundioremque vini inuitationem , qua fieret sub quibusdam quasi arbitris & magistris conuiuiorum sobrius , non improbauit . nam & modicis honestisque inter bibendum remissionibus refici integrarique animos ad instauranda sobrietatis officia existimauit , reddique eos sensim latiores atque ad intentiones rursus capiendas fieri habiliores : & simul , si qui penitus in iis affectionum cupiditatumque errores inessent quos aliqui pudor reuerens concelaret , ea omnia sine graui periculo , libertate per vinum data , detegi , & ad corrigendum medendumque fieri opportuniora . atque hoc etiam Plato ibidem dicit , non defugiendas esse neque respuendas huiusmodi exercitationes aduersum propulsandam vini violentiam ; neque ullum umquam continentem prorsum ac temperantem satis fideliter visum esse , cuius vita virtusque non ipse ipsa errorum pericula & in medijs voluptatum illecebris explorata sit . nam cui Libertia Gratiæque omnes conuiuiorum incognita sint , quisque illarum omnino expertus sit ; si cum forte ad participandas eiusmodi voluptates aut voluntas tulerit aut casus induxerit aut necessitas compulerit , deleniri plerumque & capisneque mentem animumque eius consistere , sed ut quadam nota ictum labascere . congregiendum igitur censuit & tamquam in acie quadam cum voluptariis rebus cumque ista vini licentia comminus decernendum : ut aduersum eas non fuga simul tuta nec absentia ; sed vigore animi & constan-

si praesentia moderatoque usu temperantiam continentia-
que tueamur; & calefacto simul refectoque animo, si quid
in eo vel frigida tristitia vel torpentis verecundia fuerit,
delinamus.

CAPVT III.

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripse-
ritque quæ præposita est verbis *aufugio* & *aufe-*
ro: & an in verbo *autumo* eadem ista hæc præ-
positio esse videri debeat.

LEgimus librum Ciceronis, qui inscriptus est *Orator*.
In eo libro Cicero cum dixisset verba hæc, *aufugio*,
& *aufero*, composita quidē esse ex præpositione *ab*, & ex
verbis, *fugio* & *fero*; sed eam præpositionem, quo fieret
vox pronuntiata auditque lenior, versam mutatāque es-
se in *au* syllabam; ceptumque esse dici *aufugio* & *aufe-*
ro, pro, *abfugio* & *abfero*: cum hæc, inquit, ita dixis-
set, tum postea ibidem super eadem particula ita scripsit.
Hæc, inquit, præpositio, præter hæc duo verba, nul-
lo alio in verbo reperitur. Inuenimus autem in commē-
tario Nigidiano verbum, *autumo*, compositum ex *ab* præ-
positione & verbo *æstumo*; dictūque intercise, *autumo*,
quasi *abæstumo*, quod significares totum *æstumo*, tā-
quam *abnumero*. sed, quod sit cum honore multo dictum
P. Nigidii hominis eruditissimi, audacius hoc argutiusque
esse videtur, quam verius. *autumo* enim non id solum si-
gnificat, sed & dico & opinor & cenleo. cum qui-
bus verbis præpositio ista neque coherentia vocis neque si-
gnificatione sententia conuenit. præterea vix acerrima in
studio litterarum licentia M. Tullius nō sola esse hæc duo
verba dixisset, si reperiri posset ullum tertium. Sed illud
magis inspicere quæritque dignum est, versane sit & mutata
ab, præpositio in *au*, syllabam propter leuitatem vocis, an
potius, *au* particula sua sit propria erigine, & proinde, ut

pleraque alia prepositiones à Græcis, ita hac quoque inde accepta sit: sicuti est in illo versu Homeri.

αὐ ἐρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἐσφαξαν καὶ ἐδέξαν.
καὶ ἄβρομοι αὐ ἱάχον.

CAPVT IIII.

Historia de Ventidio Basso ignobili homine; quæ primum de Parthis triumphasse memoriæ traditum est.

IN sermonibus nuper fuit seniorum hominū & eruditum multos in vetere memoria altissimū dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos primæ homines & despicatissimos. Nihil adeo de quoquam tāta admirationi fuit, quanta fuerūt quæ de Ventidio Basso scripta sunt. enim Picentē fuisse, genere & loco humili; & matr̃ in eius à Pomponio Strabone Pompeij magni patre bello sociali, quo Scutellanos subegit, captam cum ipso esse; mox triumphante Pompeio Strabone cum quoque puerum inter ceteros ante currum imperatoris sinu matris vectū esse; post, cum adoleuisset, victum sibi agrè quassisse, eumque sordidè inuenisse comparandis mulis & vehiculis quæ magistratibus, qui sortiti provincias forent, præbenda publice conduxisset; in isto questu notum esse cæpiße C. Casari, & cum eo profectum esse in Gallias: tum, quia in ea provincia satis nauiter versatus esset & deinceps ciuili bello mādāta sibi pleraque impigrè & strenuè fecisset, non modo in amicitiam Casaris sed ex ea in amplissimum quoque ordinem peruenisse; mox tribunum quoque plebi ac deinde prætorem creatum, atque in eo tempore iudicatū esse à senatu hostem cum M. Antonio: post vero coniunctis partibus non pristinam tantum dignitatem recipasse, sed & pontificatum ac deinde consulatum quoque adeptum esse: eamque rem tam intoleranter tulisse populū Romanum, qui Ventidium Bassum memineras curandis mulis victisasse, ut vulgo per

vias urbis versiculi proscriberentur:

Concurrente omnes augures haruspices.

Portentum inusitatum conflatum est recens.

Nam mulos qui faciebat consul factus est.

Eundem Bassum Suetonius Tranquillus prapositum esse à M. Antonio provinciis orientalibus, Parthosque in Syriam introrumpentis tribus ab eo prælijs fusos scribit, eumque primum omnium de Parthis triumphasse, & morte obita publico funere sepultum esse.

CAPVT V.

Verbum profligo à plerisque dici improprie insciteque.

Sicut alia verba pleraque, ignoratione & inscitia improbè dicentium quæ nō intelligant, deflecta ac depravata sunt à ratione recta & consuetudine; ita huius quoque verbi, quod est, profligo, significatio versa & corrupta est. nam cum ab affligendo & ad perniciem interitumque deducendo inclinatum id tractumque sit; semperque eo verbo qui diligenter locuti sunt ita usi sint, ut profligare dicerent prodigere & deperdere, profligatasque res quasi proflictas & perditas appellarint: nūc audio adificia & templa & alia ferè multa, quæ prope absoluta affectaque sunt, in profligato esse dici: ipsaque iam esse profligata. quapropter urbanissime respondi se pratorē non indoctum virum Baruasculo cuidam ex advocatorum turba Sulpicium Apollinaris in quadam epistola scriptum reliquit. nam cum ille, inquit, rabula audaculus ita postulasset, verbaque ita fecisset; Omnia vir clarissime, negotia de quibus te cogniturum esse hodie dixisti diligentia & velocitate tua profligata sunt; unum id solum relietum est de quo rogo audias: tum prator satis ridicule, An illa, inquit, negotia, de quibus iam cognovisse me dicis, profligata sint equidem nescio. hoc autem negotium quod in te incidit, proculdubio siue id audiam siue

non audiam, profligatum est. Quod significare autem volunt qui profligatum dicunt; ii qui Latine locuti sunt non profligatum sed affectum dixerunt. sicut M. Cicero in oratione, quam habuit de provinciis consularibus. eius verba hæc sunt. Bellum affectum videmus, &, vere ut dicam, pene confectum. item infra. Nam ipse Cæsar quid est quod in ea provincia commorari velit, nisi ut ea quæ per eum affecta sunt perfecta reipublicæ tradat? idem Cicero in Oeconomico. Cum vero affecta iam prope ætate vinas à sole mittere tempus est.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo, manifestum erratum in ea parte, in qua scriptum est super Hectore & Aiace.

CAPUT VI.

IN libro M. Tullij, qui est secundus de gloria, manifestus error est non magnæ rei. quem errorem esse posset cognoscere non aliquis eruditorum, sed qui tantum legeris O' m' n' e' n. quamobrem non tam id mirabamur errasse in ea re M. Tullium; quam non esse animaduersum hoc postea correctumque vel ab ipso vel à Tirone liberto eius, diligentissimo homine & librorum patris sui studiosissimo. ita enim scriptum in eo libro est. Apud eundem poetam Ajax cum Hectore congregiendi depugnandi causa agit ut sepeliatur, si sit forte victus; declaratque se velle ut suum tumulum multis etiam post sæculis prætereuntes sic loquantur.

Hic situs est vitæ iam pridem lumina linquēs,
Qui quondam Hectoreo perculsus concidit
ense.

Fabitur hæc aliquis. mea semper gloria viuet.

Fluuium autem sententia versus, quos Cicero in linguam Latinam vertit, non *Niæ* apud Homerum dicit, neque *Niæ* agit ut sepeliatur; sed *Hector* dicit, & *Hector* de sepulchro agit, prius quam sciat an *Niæ* secum depugnandi causa congressurus sit.

Observatum esse in senibus, quod annum fere ætatis tertium & sexagesimum agant aut laboribus aut interitu aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem observatione exemplum appositum epistolæ diui Augusti ad Caium filium.

CAPVT VII.

Observatum in multa hominum memoria exper-
tumque est in senioribus plerisque omnibus, sexa-
gesimum tertium vitæ annum cum periculo & clade ali-
qua venire aut corporis morbi que grauioris aut vitæ inte-
ritus aut animi ægritudinis. propterea, qui rerum verbo-
rumque istiusmodi studio tenentur, eum et atæ annum appel-
lāt κλιμακτηρικόν. Nocte quoque ista proxima superiore,
cum librum epistolarum D. Augusti, quas ad Caium ne-
potem suum scripsit, legeremus; duceremurque elegantia
orationis neque morosa neque anxia sed facili hercle &
simplici; id ipsum in quadam epistola super eodem anno
scriptum offendimus: eiusque epistola exemplum hoc
est. VIIII. Kal. octobr. Haec mi Cai, meus ocellus
iucundissimus. quem semper medius fidius desi-
dero cum à me abes; sed præcipue diebus talibus,
qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum
Caium; quem, ubicunque hoc die fuisti, spero læ-
tum & beniuolentem celebrasse quartum & se-
xagesimum natalē meū: nam, ut vidēs, κλιμακτηῖρα

communem seniorum omnium tertium & sexagesimum annum euasimus. deos autem oro ut, quantum mihi superest temporis, id saluis vobis traducere liceat in statu reipublicæ felicissimo
αὐδ' εὐαγαδοῦντων ὑμῶν καὶ διαδισχομένων stationem meam.

CAPUT VIII.

Locus ex oratione Fauorini vetetis oratoris de cœnarum atque luxuriæ exprobratione, qua vsus est cum legem Liciniam de sumtu minuendo suasisit.

Cum legeremus orationem veterem Fauorini non indiferti viri; quam orationem totam, ut meminisse possemus odio esse hercle istiusmodi sumtus atque victus, perdidicimus. verba hæc quæ apposuius Fauorini sunt. Præfecti popinæ atque luxuriæ negant cœnam lautam esse, nisi, cum libentissime ed. s. tum auferatur, & alia esca melior atque amplior succenturietur. is nunc flos cœnæ habetur inter istos, quibus sumtus & fastidium pro facietis procedit: qui negant vllam auem præter ficedulam totam comesse oportere; ceterarum auium atque altilium nisi tantum apponatur ut à cluniculis inferiori parte saturi fiant, conuiuium putant inopia sordere: superiorem partem auium atque altilium qui edint eos palatum non habere. si portione luxuria pergit crescere; quid relinquitur nisi ut delibari sibi cœnas iubeant, ne edendo defetigentur quando stratus, auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus quam diis immortalibus adornatur.

Quod Cæcilius poeta *frontem* genere virili non poetice sed cum probatione & cum analogia appellauit.

VErè ac disertè Cæcilius hoc Subditiuo scripsit: .
Nam hi sunt inimici pellumi fronte hilare,

Corde tristi; quos neque vt appendas neque vt mittas scias.

hos ego versus, cum de quodam istiusmodi homine sermones essent, in circulo forte iuuenum eruditorum dixi. cum de grammaticorum volgo quispiam nobiscum ibi assistens non sane ignobilis, Quanta, inquit, licentia audaciaque Cæcilius hic fuit, cum fronte hilare, non, fronte hilare, dixit, & tam immanem solacisimum nihil veritus est? immo, inquam, potius nos & quam audaces & quam licentes sumus, qui frontem improbè indoctæque non virili genere dicimus, cum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & veterum auctoritas non hanc sed hunc frontem deberi dici suadeant. quippe M. Cato in quinto Originum ita scripsit. Postidic signis collatis æquo fronte peditatu equitibus atque aliis cū hostium legionibus pugnavit. recto quoque fronte idem Cato eodem in libro dicit. At ille semidoctus grammaticus Missas, inquit, auctoritates facias: quas quidem vt habeas, posse fieri puto. sed rationem dic, quam non habes. atque ego his eius verbis, vt tum ferebas atas, irritatior, Audi, inquam, mi magister rationem falsam quidem, sed quam redarguere falsam esse tu non queas. Omnia, inquam, vocabula tribus litteris finisa, quibus frons finitur, generis masculini sunt, si in ge-

titius quoque casu eadem syllaba finiantur: ut, mons, pons, frons. at ille contra renidens, Audi, inquit, discipule plura alia consimilia, quæ non sint generis masculini. petebant ibi omnes ut vel unum statim diceret. sed cum homo voltum intorqueret, & non hisceret, & colores mutaret: tum ego intercessi; &, Vade, inquam, nunc & habeto ad requirendum triginta dies: postquam inueneris, repetes nos. atque ita hominem nulli rei ad indagandum vocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

De voluntario & admirando interitu virginum
Milesiarum.

CAPUT X.

Plutarchus in librotum, quos *de* *luxis* inscripsit, primo, cū de morbis differeret in animos hominum incidentibus, virgines dixit Milesii nominis, ferè quot tum in ea ciuitate erant, repente sine ulla euidenti causa voluntatem cepisse obeunda mortis; ac deinde plurimas vitam suspendio amisisse. id cum accideret in dies crebrius, neque animis earum mori persenerantium medicina adhiberi quiret; decreuisse Milesios ut virgines, quæ corporibus suspensis demortuæ forent, ut eæ omnes nuda cum eodem laqueo, quæ essent prauinctæ, efferrentur: post id decretum virgines voluntariam mortem non petisse pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

Verba de exigendis vrbe Roma philosophis: item verba edicti censorum, quo improbatum & coercitum sunt qui disciplinam rhetoricam instituere & exercere Romæ cœperant.

CAPUT XI.

C. Fab-

C. Fannio Strabone, M. Valerio Messala COSS. senatusconsultum de philosophis & de rhetoribus Latinis factum est. M. POMPONIVS. PRAETOR. SENATVM. CONSVLVIT. QVOD. VERBA. FACTA. SVNT. DE. PHILOSOPHIS. ET. DE. RHETORIBVS. DE. EA. RE. ITA. CENSVERVNT. VTI. M. POMPONIVS. PRAETOR. ANIMADVERTERET. COERARET. QVE. VTI. EI. E. REPUBLICA. FIDE. QVE. SVA. VIDERETVR. VTI. ROMAE. NE. ESSENT. *Aliquot deinde annis post id senatusconsultum Cn. Domitius Aenobarbus & L. Licinius Crassus censores de coercendis rhetoribus Latinis ita edixerunt,* RENVNTIATVM. EST. NOBIS. ESSE. HOMINES. QVI. NOVVM. GENVS. DISCIPLINAE. INSTITVERVNT. AD. QVOS. IVVENTVS. IN. LVÐVM. CONVENIAT. EOS. SIBI. NOMEN. IMPOSVISSE. LATINOS. RHETORAS. IBI. HOMINES. ADVLESCENTVLOS. DIES. TOTOS. DESIDERE. MAIORES. NOSTRI. QVAE. LIBEROS. SVOS. DISCERE. ET. QVOS. IN. LVDOS. ITARE. VELLENT. INSTITVERVNT. HAEC. NOVA. QVAE. PRAETER. CONSVE- TVDINEM. AC. MOREM. MAIORVM. FIVVNT. NE. QVE. PLACENT. NE. QVE. RECTA. IDENTVR. QVA. PROPTER. ET. HIS. QVI. EOS. LVDOS. HABENT. ET. HIS. QVI. EO. VËNIRE. CONSVERVNT. VISVM. EST. FACIVNDVM. VT. OSTENDEREMVS. NOSTRAM. SENTENTIAM. NOBIS. NON. PLACERE. *Neque illis solum temporibus nimis rudibus, necdum Graeca doctrina expolitis, philosophi ex ur-*

be Roma pulsi sunt: verum etiam Domitiano imperante senatusconsulto eiekti atque urbe & Italia interdicti sunt. qua tempestate Epictetus quoque philosophus propter id senatusconsultum Nicopolim Roma decessit.

CAPVT XII.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus.

C. *Gracchus, cum ex Sardinia rediit, orationem ad populum in concione habuit. ea verba hac sunt. Versatus sum, inquit, in prouincia quomodo ex vſu vestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meae conducere arbitrabar. nulla apud me fuit popina: neque pueri eximia facie stabant. sed in conuiuio liberi vestri modestius erāt quam apud principia. post deinde hac dicit. Ita versatus sum in prouincia, vt nemo possit vere dicere assem aut eo plus in muneribus me accepisse; aut mea opera quemquam sumtum fecisse. biennium enim fui in prouincia: si vlla meretrix domum meam introiit aut cuiusquam seruulus propter me sollicitus est, omnium nationum postremissima nequissimumque existimatote. cum à seruis eorum tam caste me habuerim; inde poteritis considerare quomodo me putetis cum liberis vestris visisse. atque ibi ex intervallo, Itaque, inquit, Quirites cum Romam profectus sum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. alii vini amphoras quas plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.*

CAPVT XIII.

De verbis inopinatis, quæ utroqueversum dicuntur & à grammaticis communia vocantur.

VTor, &, vereor, &, hortor, &, consolor, communia verba sunt; ac dici utroqueversus possunt: vereor te & vereor abs te, id est, tu me vereris. vtor te & vtor abs te, id est tu me uteris. hortor te & hortor abs te, id est, tu me hortaris. consolor te & cōsolor abs te, id est, tu me cōsolaris. testor quoque & interpretor significatione reciproca dicuntur. Sunt autē verba hæc omnia ex altera parte inusitata; & an dicta sint in eā quoque partem quæri solet. Afranius in Consobrinis.

Hem isto parentum est vita vilis liberis;

Vbi m. lunt metui quam vereri se ab suis.

hic vereri ex ea parte dictum est, quæ est non usitator. Nouius in Ligartia verbum quod est, vitui, ex contraria parte dicit. Quia supellex multa, quæ non vititur, emitur tamen: id est, quæ vsui non est. M. Cato in quinta Origine, Exercitum, inquit, suum p ansum paratum cohortatum eduxit foras atque instruxit. consolor quoque in partem alteram, præterquam dici solitum est. scriptum inuenimus in epistola Q. Metelli: quam cum in exilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit. At cum animum, inquit, vestram erga me video; vehementer consolor: & fides virtusque vestra mihi ante oculos versatur. testata eadem & interpretata eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de diuinatione; ut testor interpretorque verba communia videri debeant. Sallustius quoque eodem modo, Dilargitis proscriptorum bonis, dicit, tamquam verbum largior sit ex verbis communibus. veri-

C ij

tum autem sicut pudicum & pigitum non personali-
liter per infinitum modum dictum esse non à vetustiori-
bus tantum videmus, sed à M. quoque Tullio in secundo
de finibus. Primum, inquit, Aristippi Cyrenaico-
rumque omnium, quos non est veritum in ea vo-
luptate, quæ maxima dulcedine sensum moue-
ret, summum bonum ponere. dignor quoque &
veneror & confiteor & testor habita sunt in
verbis communibus. sic illa in Vergilio dicta sunt.

Coniugio Anchisa Veneris dignate su-
perbo.

¶:

Cursusque dabis venerata secundos.

Confessi autem eris, de quo facto confessio est, in xij. ta-
bulis scriptum est, his verbis. AERIS. CONFESSI.
REBUS. QVE. IUDICATIS. TRIGINTA.
DIES. IVSTI. SVNT. item ex istis tabulis
id quoque est. QVI. SE. SIERIT. TESTARIER.
LIBRIPENS. VE. FVERIT. NI. TESTIMO-
NIUM. FARIATVR. IMPROBVS. INTE-
STABILIS. QVE. ESTO.

CAPVT. XIII.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis
nouam ex orationibus Græcis mutuatus est.

Apod Q. Metellum Numidicum, in libro accusa-
tionis in Valerium Messalam tertio, noue dictum
esse annotauimus. verba ex oratione eius hæc sunt. Cum
se sciret in tantum crimen venisse atque so-
cios ad senatum questum venisse sese pecunias
maximas exactos esse. pecunias, inquit, maximas
exactos, pro eo quod est, pecunias à se maximas exa-

Etas. id nobis videbatur Græca figura dictum. Græci enim dicunt, εἰς σάκος αὐτὸν με ἀγγύειον: id significat, exigit me pecuniam. quod si id dici potest; etiam exactus esse aliqui pecuniam dici potest: Ceciliusque eadem figura in Hypobolimeo Æschino usus videtur;

Ego illud minus nihilo exigor portorium:
id est; nihilominus exigitur de me portorium.

CAPVT XV.

Passis velis, & passis manibus dixisse veteres non à verbo suo quod est patior; sed ab alieno, quod est, pandor.

A *deo quod est, pando, passum veteres dixerunt, non, panium, & cum præpositione, expassum, non, expansum. Cecilius in Synaristosis:*

Hæri vero prospexe eumce ex tegulis:

Hæc nuntiaffet flammeum expassum domi. capillo quoque esse mulier passo dicitur, quasi porrecto & expanso. & passis manibus & velis passis dicimus, quod significat diductis atque distentis. itaque Plautus in Milite glorioso, a, littera in, e, mutata, per compositi vocabuli morem, dispassis dicit, pro eo quod est, dispassis:

Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum
actutum extra portam

Dispassis manibus patibulum cum habebis.

CAPVT XVI.

De nouo genere interitus Crotoniensis Milonis.

C ij

Millo Crōtoniensis athleta illustris, quem in chronis scriptum est olympiade prima coronatum esse, exitum habuit vita miserandum & mirandum. cum iam natu grandis artem athleticam desisset, iterque faceret forte solus in locis Italia siluestribus: quercum vidit proxime viam patulis in parte media ramis hiantem. tum, experiri, credo, etiam tunc volens an ulla sibi reliqua vires adessent, immisis in cauernas arboris digitis diducere & rescindere quercum conatus est, ac mediam quidem partem discidit diuellitque. quercus autem in duas diducta partes, cum ille, quasi perfecto quod erat connixus, manus laxasset: cessante vi rediit in naturam; manibusque eius resensis inclusisque. stricta denuo & cohasa, dilacerandum hominem feris praeiuit.

CAPUT XVII.

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium tibiis canere desierint, cum patrium istum morem canendi haberent.

Alcibiades Atheniensis cum apud auunculum Periclen puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur; & arcessi Pericles Antigenidam tibicinem iussisset ut eum canere tibijs, quod honestissimum tum videbatur, doceret: traditas sibi tibijs cum ad os adhibuisset inflassetque; pudefactus oris deformitate abiectis infregitque. ea res cum percrebuisset; omnium tum Atheniensium consensu, disciplina tibijs canendi desita est. scriptum hoc est in commentario Pamphila nona & vicefimo.

CAPVT XVIII.

Quod pugna belli ciuilis victoriaque C. Cæsaris, quam vicit Pharsalicis campis, nuntiata prædictaque est per cuiusdam remigis vaticinium eodem ipso die in Italia Patauij.

QVO C. Cæsar & Cn. Pompeius die per ciuile bellum signis collatis in Thessalia conflixerunt, res accidis Patauij in transpadana Italia memorari digna. Cornelius quidam sacerdos, & loco nobilis & sacerdotij religionibus venerandus & castitate vita sanctus, repente mota mente conspiciere se procul dixit pugnam acerrimam pugnari; ac deinde cedere alios, alios urgere, cadem, fugam, tela volantia, instaurationem pugnae, impressionem, gemitus, vulnera, proinde ut si ipse in prælio versaretur, coram videre sese vociferatus est; ac postea subito exclamauit Cæsarem vicisse. Ea Cornelij sacerdotis hariolatio leuis tum quidem visa est & vecors: magna mox admirationi fuit; quod non modo pugna dies, qua in Thessalia pugnata est, neque prælij exitus, qui erat prædictus, idem fuit; sed omnes quoque pugnandi reciproca vices, & ipsa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu atque verbis representata est.

CAPVT XIX.

Verba M. Varronis memoria digna, ex satyra quæ inscribitur, *ᾠὴ ἐδοσμάτων*.

NON paucissimi sunt in quos potest conuenire id quod M. Varro dicit, in satyra qua inscribitur *ᾠὴ ἐδοσμάτων*. verba hæc sunt. Si, quantum operæ sumisti ut tuus pistor bonum faceret panem, eius duo-

C iij

decimam philosophiæ dedisses; ipse bonus iampridem esses factus. nunc, illū qui norunt, volunt emere milibus centum, te, qui nouit, nemo centum.

CAPUT XX.

Notata quædam de Euripidi poetæ genere, vita, moribus, deque eiusdem fine vitæ.

Euripidi poeta matrem Theopompus agrestia olea videntem victum quasisse dicit. patri autem eius nato illo responsum est à Chaldaeis, cum puerum, cum adoleuisset, victorem in certaminibus fore. id ei puero fatum esse. pater interpretatus athletam debere esse, roborato exercitatoque filij sui corpore Olympiam certaturum eum, inter athletas pueros deduxit. ac primo quidem in certamen per ambiguam ætatem receptus non est. post Eleusinio & Theſeo certamine pugnavit, & coronatus est. mox, à corporis cura ad excolendi animi studium transgressus, audior fuit physici Anaxagoræ & Prodicī rhetoris, in morali autem philosophia Socratis. tragædiam scribere natus annos duodeviginti adortus est. Philochorus refert in insula Salamine speluncam esse tætram & horridam, quam nos vidimus; in qua Euripides tragædias scriptitavit. mulieres ferè omnes in maiorem modum exosus fuisse dicitur. siue quod natura abhorruit à mulierum cætu, siue quod duas simul uxores habuerat, cum id decreto ab Atheniensibus factū ius esset; quarum matrimonij pertadebat. Eius odij in mulieres Aristophanes quoque meminit ἐν ταῖς προτέραις θεσμογραφίαις in his versibus.

Νῦν οὖν ἀπ᾽ αἰσῶσι φθινῶ καὶ λέγω,
 Τοῦτον κολεῖσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὐνεκά.
 Ἀῖχία γὰρ ἡμᾶς ὁ γυναικες δεῖα κακὸς,
 Ἀτ' ἐν ἀχρίοις λαχάνοις αὐτὸς τραφεῖα.

Alexander autem Aetolus hos de Euripide versus composuit.

Ο' ὃ Ἀναξαγόρου πρόφιμος ἀρχαῖον
Σπρυφὸς μὲν ἐμοίγῃ ἔοικε προσπιπῖν,
Καὶ μισογῶν, καὶ τρωάζειν οὐδ' παρ' οἶνον
Μεμαθηκώς· ἀλλ' ὅ, π καὶ χεῖλαι, τοῦτ' αὖ
Μέλιντος καὶ σιρηνῶν ἐτετεύχει.

is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, uolareturque eo rex familiariter; rediens nocte ab eius cena canibus à quodam amulo immixtis dilaceratus est: & ex his vulneribus mors secuta est. sepulchrum autem eius & memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in gloria quoque loco pradicarent: οὐποτε σὸν μνημα Εὐριπίδης ἄλλετο πῦ. quòd egregius poeta morte obita sepultus in eorum terra foret. quamobrem cum legati ad eos ab Atheniensibus missi petissent ut ossa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri; maximo consensu Macedones in ea re deneganda perstiterunt.

CAPVT XXI.

Quòd à poetis Iouis filij prudentissimi humanissimique, Neptuni autem ferocissimi & inhumanissimi traduntur.

Prestantissimos virtute, prudentia, viribus, Iouis filios poeta appellauerunt, ut Æacum & Minoa & Sarpedona; ferocissimos & immanes & alicenos ab omni humanitate, tamquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa & Cercyona & Scyrona & Lestrygonas.

Historia de Sertorio duce, deque actu eius com-
mentisq; simulamentis, quibus ad barbaros
milites continendos conciliandosq; sibi ute-
batur.

Sertorius vir acer egregiusque dux & tuendi regendi-
que exercitus peritus fuit. is, in temporibus difficil-
limis, & mentiebatur ad milites si mendacium pro-
desset, & litteras compositas pro veris legebat, & som-
nium simulabat, & falsas religiones conferebat si quid
istae res eum apud militum animos adiutabant. illud adeo
Sertorij nobile est. cerua alba eximia pulchritudinis &
viniacissima celeritatis à Lusitano ei quodam dona data
est. hanc sibi oblatam diuinitus & instructam Diana nu-
mine colloqui secum monereque & docere, quae utilia factu
essent, persuadere omnibus instituit: ac, si quid durius
videbatur quod imperandum militibus foret, à cerua sese
monitum predicabat. id cum dixerat, uniuersi tamquam
si deo libentes parebant. Ea cerua quodam die, cum incurso
esset hostium nuntiata festinatio, tumultu consternata in
fugam sese prorupit; atque in palude proxima delituit; &
postea requisita perisse credita est. neque multis diebus post,
inuentam esse ceruam Sertorio nuntiatur. tum qui nuntia-
uerat iussit tacere; ac, ne cui palam diceret, interminatus
est: praecepitque ut eam postero die repente in eum locum,
in quo ipse cum amicis esset, immitteret. admissis deinde a-
micis postridie, visum sibi esse ait in quiete ceruam, quae
perisset, ad se reuerti, & ut prius consueuerat, quod opus es-
set facto, predicare. tum Sertorio, quod imperauerat, si-
gnificante cerua emissa in cubiculum Sertorij introrupit.
clamor factus, & orta admiratio est: eaque homi-

num barbarorum credulitas Sertorio in magnis rebus magno usui fuit. Memoria proditum est, ex iis nationibus, qua cum Sertorio faciebant, cum multis praeliis superatus esset, neminem unquam ab eo desciuisse; quamquam id genus hominum esset mobilissimum.

CAPVT XXIII.

De ætatibus historicorum nobilium Hellenici, Herodoti, Thucydidis.

Hellenicus, Herodotus, Thucydides, historia scriptores in isdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt; & non nimis longè distansibus fuerunt ætatibus. nam Hellenicus initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque & sexaginta annos natus videtur, Herodotus tres & quinquaginta, Thucydides quadraginta, scriptum hoc est in libro undecimo Pamphila.

CAPVT XXIII.

Quod Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis scripsit, de comicis Latinis iudicavit,

Sedigitus in libro, quem scripsit de poetis, quid de iis sentiat qui comædias fecerunt, & quem ex omnibus præstare ceteris putet, ac deinceps quo quemque in loco & honore ponat, his versibus suis demonstrat.

Multos incertos certare hanc rem vidimus
Palmam poëtæ comico cui deferant.

Eum meo iudicio errorem dissoluam tibi:

Ut contrà si quis sentiat nihil sentiat.

Cæcilio palmam Statio do comico.

Plautus secundus facile exsuperat ceteros.
 Dein Næuius qui seruet precium tertiu-st.
 Si erit, quod quarto; dabitur Licinio.
 Post inlequi Licinium facio Attilium.
 In sexto sequitur hos loco Terentius.
 Turpilius septimum, Trabea octauū obtinet.
 Nono loco esse facilè facio Luscium.
 Decimum addo causa antiquitatis Ennium.

CAPVT XXV.

De verbis quibusdam nouis, quæ in Cn. Mattii
 mimiambis offenderamus.

CEN. Matius vir eruditus in mimiambis suis non ab-
 surdè neque absônè finxit, recentatur, pro eo quod
 Græci dicunt ἀνανέται. versus, in quibus hoc verbum
 est, hi sunt.

Iamiam albicaſcit Phœbus & recentatur
 Commune lumen hominibus voluptasque
 idem Matius in isdem mimiambis edulcare dicit; quod
 est, dulcius reddere, in his versibus.

Quapropter edulcare conuenit vitam;
 Curasque acerbis sensibus gubernare.

CAPVT XXVI.

Quibus verbis Aristoteles philosophus definierit
 syllogismum; eiusque definitionis interpreta-
 mentum verbis Latinis factum.

Aristoteles quid syllogismus esset his verbis defini-
 uit. λόγος ἐστὶν ὃς περὶ πάντων πᾶν ἔτερόν τι ἢ καὶ κοιμ-
 νον ἐξ ἀνδραγῆς συμβαίνει διὰ τῆς κοιμάντων. eius defini-
 tionis non videbatur habere incommode interpretatio

facta hoc modo. Syllogismus est oratio, in qua consensu quibusdam & concessis aliud quid, quam qua concessa sunt, necessario conficitur.

CAPVT XXVII.

Quid sint comitia calata, quid curiata, quid centuriata, quid tributa, quid concilium; atque inibi quaedam eiusmodi.

IN libro Lelii Felicis ad Q. Mucium primo scriptum est, Labeonem scribere, calata comitia esse, quae pro collegio pontificum habentur aut regis aut flaminum inaugurandorum causa. eorum autem alia esse curiata, alia centuriata. curiata per lictorem curiatum calari, id est, convocari; centuriata per cornicinem. isdem comitiorum, quae calata appellari diximus, & sacrorum detestatio & testamenta fieri solebant. tria enim genera testamentorum fuisse accepimus, unum, quod calatis comitiis in populi concione fieret; alterum in procinctu, cum viri ad praelium faciendum in aciem vocabantur; tertium per familiae emancipationem, cui *as* & *libra* adhiberetur. in eodem Lelii Felicis libro haec scripta sunt. Is qui non universum populum sed partem aliquam adesse iubet, non comitia sed concilium edicere debet. tribuni autem neque aduocant patricios neque ad eos referre vlla de re possunt: ita ne leges quidem proprie sed plebiscita appellantur quae tribunis plebis ferentibus accepta sunt; quibus rogationibus ante patricii non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator eam legem tulit, ut eo iure quod plebes statuisset, omnes Quirites tenerentur. item in eodem libro hoc scriptum est. Cum ex generibus hominum suffragium feratur, cuius

ta comitia esse; cum ex censu & ætate, centuriata; cum ex regionibus & locis, tributa. centuriata autem comitia intra pomerium fieri nefas esse; quia exercitum extra urbem imperari oporteat; intra urbem imperari non sit: propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumque imperari præsidii causa solitum; quoniam populus esset in suffragiis ferendis occupatus.

CAPUT XXVIII.

Quod errauit Cornelius Nepos cum scripsit Ciceronem tres & viginti annos natum causam pro Sex. Roscio dixisse.

Cornelius Nepos rerum memoria non indiligens & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiaris fuit, atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, errasse videtur; cum cum scripsit tres & viginti annos natum primam causam iudicii publici egisse, Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. dinumeratis quippe annis à Q. Capione & Q. Serrano, quibus Consulibus ante diem III. nonas Ianuarias M. Cicero natus est, ad M. Tullium & Cn. Dolabellam, quibus Consulibus causam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex & viginti anni reperiuntur. neque dubium est quin post annum, quam pro Quintio dixerat, Sex. Roscium reum parricidii defenderit, annos iam septem atque viginti natus, L. Sulla Felice Q. Metello Pio Consulibus, in qua re etiam Fenestellam errasse Pedianus Asconius animaduertit, quod cum scripserit sexto viceesimo ætatis anno pro Sex. Roscio dixisse. Longior autem Nepotis quam Fenestellæ error est; nisi qui vult in animum inducere, studio amoris & amicitie adductum,

amplificanda admirationis gratia, quadriennium super-
preſſiſſe: ut M. Cicero orationem florentem dixiſſe pro
Roſcio admodum adoleſcens videretur. Illud adeo ab utruſq-
que oratoris ſtudioſis animaduerſum & ſcriptum eſt; quod
Demoſthenes & Cicero pari aetate illuſtriſſimas orationes
in cauſis dixerint, alter ætæ ἀνδρῶν ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα
ἔτητων ſeptem & viginti annos natus, alter anno minor
pro P. Quintio ſeptimoque & viceſimo pro Sex. Roſcio. vi-
xerunt quoque non nimis numerum annorum diuerſum,
alter ſex & ſexaginta annos, Demoſthenes ſexaginta.

CAPVT XXIX.

Quali figura orationis & quam noua L. Piſo an-
nalianum ſcriptor vſus ſit.

Dva iſta in loquendo figura nota ſatis uſitataque
ſunt, Mihi nomen eſt Iulio & mihi nomen
eſt Iulii. tertiam figuram nouam hercle reperi apud Piſo-
nem in ſecundo annalianum. verba Piſonis hæc ſunt. L. Tar-
quinius collegam ſuum, quia Tarquinius no-
men eſſet, metuere; cumque orat uti ſua volunta-
te Romam contendat. quia Tarquinius, inquit,
nomen eſſet. hoc proinde eſt, tamquam ſi ego dicam,
mihi nomen eſt Iulium.

CAPVT XXX.

Vehiculum, quod petorritum appellatur, cuiatis
linguæ vocabulum ſit Græcæ an Gallicæ.

Qui ab alio genere vite detricti iam & retorridi
ad litterarum diſciplinæ ſerius aduunt, ſi forte
idem ſunt garrulini natura & ſubargutuli, oppido quam
ſunt in litterarum oſtentione inepti & friuoli. quod

genus profecto ille homo est, qui de petorritis nuper argutissimas nugae dixit. nam cum quaereretur petorritū quali forma vehiculum cuiusque linguae vocabulum esset: & faciem vehiculi euentus est longè alienam falsamque, & vocabulum Graecum esse dixit; atque id significare volucres rotas interpretatus est: commutatque una littera petorritum esse dictum volebat, quasi petorrotum. scriptum etiam hoc esse à Valerio Probo contendit. Ego cum Probi multos admodum commentationum libros anquisserim neque scriptum in his inueni, nec usquam aliquis Probum scripsisse credo. petorritum enim est nō ex Graeca dimidiatum, sed totum transalpibus. nam, est vox Gallica. id scriptum est in libro M. Varronis quarto-decimo rerum diuinarum. quo in loco Varro, cum de petorrito dixisset, esse id verbum Gallicum; lanceam quoque dixit, non Latinum sed Hispanicum verbum esse.

CAPUT XXXI.

Quae verba legauerint Rhodii ad hostium ducē Demetrium, cum ab eo obsiderentur, super illa incluta Ialyli imagine.

Rhodum insulam celebritatis antiquissima, oppidūque in ea pulcherrimū ornatissimumque, obsidebat oppugnabatque Demetrius dux aetatis suae inclutus: cui à peritia disciplinaque faciendi obsidii, machinarumque solertia ad capiendā oppida repertarum, cognomen suū πολιοπκνῆς fuit. tum ibi in obsidione illa aedes quasdam publicè factas, quae extra urbis muros cum paruo praesidio erant, aggredi & vastare atque absumere igni parabat. in his aedibus erat memoratissima illa imago Ialyli, Protogenis manu facta illustris pictoris; cuius operis pulchritudinem praestantiamque ira percitus Rhodius inuidebat.

bat . mittunt Rhodii ad Demetrium legatos, cum his verbis . *Quæ malum, inquit, ratio est, ut tu imaginem istam velis incendio adium facto disperdere? nam si nos omnes superaueris & oppidum hoc totum ceperis; imagine quoque illa integra & incolumi per victoriam potieris. sin vero nos vincere obsidendo nequiuers; petimus consideres ne turpe tibi sit, quia non potueris Rhodios vincere, bellum cum Protagene mortuo gessisse. hoc ubi ex legatis audimit: oppugnatione desita, & imagini & cimitati perpercit.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMEN- TARIVS LIBER SEXTVSDECIMVS.

CAPVT L

Verba Musonii philosophi Græca, digna atque
vtilia audiri obseruarique, eiusdemque vtili-
tatis sententia à M. Catone multis ante annis
Numantiæ ad equites dicta.

Adolescentuli cum etiam tum in scholis esse-
mus, ἀνθυμνημάτων hoc Græcum, quod ap-
posui, dictum esse à Musonio philosopho au-
diebamus. & quoniam verè atque luculen-
tè dictum verbisque est breuib; & rotundis vinctum,
perquam libenter meminimus. διὰ τὴν πρᾶξιν καλὸν μέ-
γα πόνος, ὁ μὲν πόνος ἡ γῆται, τὸ δὲ καλὸν μέγα. διὰ τὴν ποιή-

οὐκ αἰσχροῦ μετὰ τῆς δόξης, τὸ μὲν ὅδ' οἷσ' ἔχεται, τὸ δὲ αἰσχροῦ
 μένει. postea istam ipsam sententiam in Catois oratione,
 quam dixit Numantia apud equites, positam legimus.
 qua & si laxioribus paulò longioribusque verbis compre-
 hensa est praquam illud Gracum quod diximus; quoniam
 tamen priore tempore antiquiorque est, venerabilior vi-
 deri debet. verba ex oratione haec sunt. Cogitate cum a-
 nimis vestris, si quid vos per laborem rectè fece-
 ritis; labor ille à vobis cito recedet. bene factum
 à vobis dum viuitis non abscedet. sed si qua
 per voluptatem nequiter feceritis; voluptas
 cito abibit, nequiter factum illud apud vos sem-
 per manebit.

CAPUT II.

Cuimodi sit lex apud dialecticos percunctandi
 differendique, & quæ sit eius legis repre-
 henso.

Legem esse aiunt disciplina dialectica, si de quapiam
 re queratur disputeturque atque ibi quid rogere ut
 respondeas, tum ne amplius quid dicas quam id solum
 quod es rogatus, aut aias aut neques; eamque legem qui
 non seruent, & aut plus aut aliter quam sunt rogati
 respondeant, existimantur indoctique esse, disputandique
 morem atque rationem non tenere. hoc quidem, quod
 dicunt, in plerisque disputationibus proculdubio fieri
 oportet. indefinitus namque inexplicabilisque sermo fiet,
 nisi interrogationibus responsionibusque simplicibus fue-
 rit determinatus. sed enim esse quaedam videntur, in
 quibus, si breuiter & ad id quod rogatus fueris res-
 pondeas, capiare. nam si quis his verbis interroget; po-

stulo uti responderas, desierisne facere adulterium an non: utrumcumque dialectica lege responderis, siue aias siue neges; harebis in captione, tamquam si te dicas adulterum. sed quod minus est in interrogatione, id est addendum. nam qui facere aliquid non desinit, non id necessario etiam fecit. falsa igitur est species istius captionis; & nequaquam procedere ad id potest ut colligi concludique possit eum facere adulterium, qui se negauerit facere desisse. quid autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua harere eos necessum est, si nihil amplius quam quod interrogati erunt responderint: nam, si ita ego istorum aliquem rogem; Quicquid nō perdidisti habeasne an nō habeas, postulo aut aias aut neges: utrumcumque breuiter responderit, capietur. nam si non habere se negauerit, quod non perdidit: colligetur oculos eum nō habere, quos non perdidit. sin vero habere se dixerit; colligetur eum habere cornua, quae nō perdidit. rectius igitur cautiusque ita respondebitur. quicquid habui id habeo, si id non perdidit. sed huiusmodi responsio non fit ex ea lege, quam diximus. plus enim quam quod rogatus est respondet. & propterea id quoque ad eam legem addi solet, non esse captiosis interrogationibus respondendum.

CAPVT III.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus forte deerit ut tolerari aliquantisper inedia possit & tolerari fames: verbaque ipsa Erasistrati super ea re scripta.

Cum Favorino Roma dies plerumque totos eramus; tenebatque animos nostros homo ille fandi dulcissimus. atque eum quoque iret, quasi ex lingua pro-

sum eius capti prosequeremur . ita sermonibus usquequaque amœnissimis demulcebat . tum ad quemdam agrum cum isset visere; nosque cum eo una introissemus ; multaue ad medicos , qui tum fortè istic erant, valetudinis eius gratia, oratione Græcâ dixisset: *Ac ne hoc quidem, inquit, mirum videri debet, quod, cum antehac semper edundi fuerit appetens, nunc, post imperatam inediâ tridui omnis eius appetitio pristina elanguerit . nam quod Erasistratus scriptum, inquit, reliquit, propemodum verum est . esuritionem faciunt inanes patentisque intestinorum fibra & caua intestus ventris ac stomachi vacua & hiantia . quæ ubi aut cibo complentur, aut inanitate diutina contrahuntur & conuiuent ; tunc loco, in quem cibus capitur, vel stipato vel adducto, voluntas capiendi eius desiderandique restringitur . Scythas quoque ait eundem Erasistratum dicere, cum sit usus ut famem longius tolerent, fasciis ventrem strictissime circumligare, ea ventris compressione esuritionem posse depelli creditum est .* Hæc tum Faucrinus multaue istiusmodi alia affabilissimè dicebat . Nos autem postea, cum librum forte Erasistrati legeremus διαίεσις πρῶτον, id ipsum in eo libro, quod Faucrinum audiebamus dicere, scriptum offendimus . verba Erasistrati ad eam rem pertinentia hæc sunt . ἐλογζόμεθα οὖν ὅτι τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας ἐν τῇ σφόδρα ἀσπιῳ, καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσπιῳσι κατὰ προαίρεσιν, ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πείνα παρακολουθεῖ . ὕστερον ἢ οὐκέτι . deinceps paulum infra . εἰθισμένοι δὲ εἰσι καὶ οἱ σκῶθαι ὅταν διὰ πναι καὶ ρὸν ἀναγκάζονται ἀσπιῳ εἶναι, ζῶναις πατερίαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν, ὡς τῇ πείνης αὐτοῦς ἡπὶον ἐνοχλοῦσης . χεῖδὲν δὲ καὶ ὅταν πάσης τῆς κοιλίας ἢ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τῷ τοῦ

πεινῶσιν. ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπῶκε ἢ κίωμα οὐκ ἔχει. in eodem libro Erasistratus vim quamdam famis non tolerabilem, quam Græci βούλιμον appellant, in diebus frigidissimis multo facilius accidere ait, quam cum serenum atque placidum est: atque eius rei causas, cur is morbus in eo plerumque tempore oriaturs, non sibi esse compertus dicit. verba quibus id dicit hæc sunt. ἀπορον δὲ καὶ δόμιμον ἐπισκέψας, καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ ὅτι οἱ λοιπὼν βυλιμώντων διατὶ ἐν τοῖς ψύχει μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τῷ τὸ γίνεται ἢ ἐν ταῖς ἐυδαιας.

CAPVT IIII.

Quo ritu quibusque verbis fecialis populi Romani bellum indicere solitus sit his, quibus populus Romanus bellum fieri iusserat: & item in quæ verba conceptum fuerit iusiurandū de furtis militaribus sancendis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id iusiurandum remitti æquum esset.

CIncius, in libro tertio de re militari, fecialem populi Romani bellum indicentem hostibus telumque in agrum eorū iacentem hisce verbis uti scripsit. QVOD. POPVLVS. HERMVNDVLVS. HOMINES. QVE. POPVLI. HERMVNDVLI. ADVERSVS. POPVLVM. ROMANVM. BELLVM. FECERE. DELIQVERVNT. QVE. QVOD Q. POPVLVS. ROMANVS. CVM. POPVLO. HERMVNDVLO. BELLVM. IVSSIT. OB. EAM. REM. EGO. POPVLVS. QVE. ROMANVS.

D ij

POPULO. HERMUNDULO. BELLUM. DI-
CO. FACIO. QVE. *item, in libro eiusdem Cin-
cii de re militari quinto, ita scriptum est. Cum dele-
ctus antiquitus fieret, & milites scriberentur: insiuran-
dum eos Tribunus militaris adigebat, in verba hæc.*
IN. MAGISTRATV. C. LÆLII. C. FI-
LII. CONSVLIS. L. CORNELII. P. FI-
LII. CONSVLIS. IN. EXERCITV. DE-
CEM. QVE. MILIA. PASSVVM. PROPE-
FVRTVM. NON. FACIES. DOLO. MA-
LO. SOLVS. NE. QVE. CVM. PLVRIBVS.
PLVRIS. NVMMI. ARGENTEI. IN. DIES.
SINGVLOS. EXTRA. QVE. HASTAM. HA-
STILE. LIGNA. NAPVM. PABVLVM. V-
TREM. FOLLEM. FACVLAM. SI. QVID.
IBI. INVENERIS. SVSTVLERIS. VE.
QVOD. TVVM. NON. ERIT. QVOD
PLVRIS. NVMMI. ARGENTEI. ERIT.
VTI. TV. AD. C. LÆLIVM. C. FILIVM.
CONSVLEM. L. VE. CORNELIVM. P.
FILIVM. CONSVLEM. SIVE. QVEM. AD.
VTRVM. EORVM. IVS. ERIT. PRO-
FERES. AVT. PROFITEBERE. IN. TRI-
DVO. PROXIMO. QVICQVID. INVE-
NERIS. SVSTVLERIS. VE. SINE. DO-
LO. MALO. AVT. DOMINO. SVO. CV-
IVM. ID. CENSEBIS. ESSE. REDDES.
VTI. QVOD. RECTVM. FACTVM. ES-
SE. VOLES. *Militibus autem scriptis dies præfi-
niebatur; quo die adessent: & ut citanti consuli res-
ponderent. deinde ita concipiebatur insiurandum, ut
adessent his additis exceptionibus; nisi huiusce que
causa erit, funus familiare, feriæque deuicales*

quæ non eius rei causa in eum diem collatæ sint, quo is eo die minus ibi esset, morbus soniticus, auspiciūve quod sine piaculo præterire nō liceat, sacrificiūve anniuersarium quod recte fieri non posset, nisi eo die ibi sit; vis hostisve, status conditūsvē dies cum hoste: si cui eorum harūnce quæ causa erit, tum se post ridie quam per eas causas licebit eo die venturum, adiuturumque cum qui cum pagum, vicum, oppidumve, delegerit. *item in eodem libro verba hæc sunt.* Miles cum die qui prædictus est aberat neque excusatus erat infrequens dabatur. *item in libro sexto hoc scriptum est.* Alæ dictæ exercitus equitum ordines; quod circum legiones dextra sinistraque tamquam alæ in auium corporibus locabantur. in legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

CAPVT V.

Vestibulum, quid significet; deque eius vocabuli rationibus.

PLeraque sunt vocabula, quibus volgò utimur, neque tamen liquido scimus quid ea propriè atque vere significent: sed incompertam & vulgariam traditionem rei non explorata secuti videmur magis dicere quod volumus, quam dicimus. sicuti est vestibulum, verbum in sermonibus celebre atque obuium; non omnibus tamen, qui illo facile utuntur, satis spectatum. animaduerti enim quosdam haudquaquam indoctos viros opinari vestibulum esse partem domus primorem, quam vulgus atrium vocat. Caelius Gallus, in libro de significatione verborum

P iiij

qua ad ius civile pertinent secundo, vestibulum esse dicit non in ipsis ædibus neque partem ædium, sed locum ante ianuam domus vacuum; per quem à via aditus accessusque ad ædis est; cum dextra sinistraque ianuam, tecta sunt viæ iuncta; atque ipsa ianua procul via est area vacanti interlita. qua porro huic vocabulo ratio sit quari multum solet. sed qua scripta legi, ea ferme omnia inconcinna atque absurda visa sunt. quod Sulpicium autem Apollinarem memini dicere virum eliganti scientia ornatum, huiusmodi est. *ve* particula, sicuti quædam alia, tum intentionem significat tum minutionem. nam *vetus*, *vehemens*, *alterum* ab ætatis magnitudine compositum *elisum*que est, *alterum* æmentis vi atque impetu dicitur. *vescum* autem, quod ex *ve* particula & *esca* copulatum est, utriusque diuersa significationis vim capit. aliter enim *Lucretius* *vescū* salē dicit ex edendi intentione: aliter *Lucilius* *vescum* appellat cum edendi fastidio. qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam vacuum relinquebant, qui inter fores domus & viam medius esset. in eo loco, qui dominum eius domus salutatum venerant, priusquam admitteretur, consistebant; & neque in via stabant, neque intra ædis erant. ab illa ergo grandis loci consiftione & quasi quadam stabulatione, vestibula appellata sunt, spatia, sicut diximus, grandia ante fores ædium relictā; in quibus starent, qui venissent. priusquam in domum intromitterentur. Meminisse autem debemus id vocabulum non semper à veteribus proprie, sed per quasdam translationes, esse dictum: qua tamen ita sunt facta, ut ab ista, de qua diximus, proprietate non longe desciverint: sicut illud in sexto *Vergilij*,

Vestibulū ante ipsum primisq; in faucibus orci
Luctus & vltices posuere cubilia curæ.

non enim vestibulum priorem partem domus inferna esse dicit, quod obrepere potest tamquam si ita dicatur, sed loca duo demonstrat extra orci fores vestibulum & fauces: ex quibus & vestibulum appellat ante ipsam quasi domum & ante ipsa orci penetralia; fauces autem vocat iter angustum, per quod ad vestibulum adiretur.

CAPVT VI.

Hostia quæ dicuntur bidentes quid sint & quam ob causam ita appellatæ: sunt superque ea re P. Nigidii & Iulii Higini sententiæ.

Reducens Gracia Brundisium nauem aduertimus. ibi quispiam lingua Latina litterator Roma à Brundisiiis accersitus experiundum sese vulgo dabat. imus ad eum nos quoque oblectamenti gratia. erat enim fessus atque languens animus de aestu maris. legebat barbare insciteque Vergilij septimum: in quo libro hic versus est;

Centum lanigeras mactabat rite bidentis:
& inebat rogare se, si quis quid omnium rerum vellet dicere. tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, Doceſne, inquam, nos magister cur bidentes dicantur. bidentes, inquit, oves appellata: idcircoque lanigeras dixit, ut oves planius demonstraret. posthac, inquam, videbimus an oves solæ, ut ais, bidentes dicantur; & an Pomponius Ætellarum poeta in Gallis transalpinis errauerit, cum hoc scripsit;

Mars tibi voueo facturum si vnumquam redierit bidenti verre.

sed nunc ego à te rogari et quam scias esse huiusce vocabuli rationem. atque ille nihil cunctatus, sed nimium quantum audacter, Oves, inquit, bidentes dictæ, quod duos tantum dentes habeant. Vbi terrarum, quaeso te, inquam, duos solas

per naturam dentes habere ouem. vidisti? ostentum enim est & piaculis factis procurandum. tum ille permotus mihi & irritatus Quære, inquit, ea potius, quæ ex Græmatico querenda sunt. nam nemo de ouium dentibus nisi opiliones percunctatur. facetias nebulonis hominis risi & reliqui. Publius autem Nigidius, in libro quem de extis composuit, bidentes appellari ait, non oues solas sed omnes bimas hostias. neque tamen dixit apertius cur bidentes, sed, quod ultro existimabamus, id scriptum inuenimus in commentarijs quibusdam ad ius pontificium pertinentibus, bidenes primo dictas, d, littera immissa, quasi bienes: tum longo usu loquendi corruptam vocem esse, & ex, bidenibus, bidentes, factum: quoniam id videbatur esse dictu facilius leuiusque. Higinus tamen Iulius, qui ius pontificium non videtur ignorasse, in quarto librorum, quos de Vergilio fecit, appellari bidentes scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. verba illius ipsa posui. Quæ bidens est, inquit, hostia, oportet habeat dentes octo, sed ex his duo ceteris altiores; per quos appareat ex minore ætate in maiorem transcendisse, Hæc Higinij opinio an vera sit, non argumentis sed oculis iudicari potest.

CAPUT VII.

Quod Laberius verba pleraque licetius petulantiusque finxit, & quod multis item verbis vitur de quibus an sint Latina quæri solet.

Laberius in mimis, quos scriptitauit, oppido quem verba finxit pralicer. nam & mendicimonium dicit & mœchimonium & adulterionem adulteritatemque pro adulterio, & depudicauit, pro, stuprauit & abluuium, pro diluuiis, & quod in mimo po-

nit quem Cophinū scripsit, manuatus est pro, furatus est, & item in Fullone furem, manuarium, appellat:

Manuari, inquit, pudorem perdidisti.

multaque alia huiusmodi nouat. neque nō obsoleta quoque & maculantia ex sordidiore vulgi usu ponit: quale est in Staminarijs,

Tollet bona fide vos Orcus nudas in catoniū. & elutriare lintea & lauādia dicit quæ ad lauandū sint data, & coicior, inquit, in fullonica Ecquid properas? ecquid præcuris Caldonia? item in Restione caladarriculos dicit, quos vulgus talabarriones, itē in Compitalibus, malas malaxaui, itē in Cacomemnone,

Hic est, inquit, ille gurdus quem ego

Me abhinc duos mentes ex Africa

Venientem excepisse. tibi narraui.

item in mimo, qui inscribitur natal, cippū dicit, & obbā & camellam, & pictaciū & capitium. induis, inquit, capitiū tunicæ pictacium. præterea in Anna perenna, gubernium pro gubernatore, & planū pro sycophanta & nanū pro pumilione dicit. quāquā planū pro sycophāta M quoque Cicero in oratione scriptum reliquit, quā pro Cluentio dixit. atque itē in mimo, qui Saturnalia inscriptus est, botulū pro tarcimine appellat & hominem leuennam pro leui, item in Necty-amantia cocionem peruulgatē dicit, quem veteres arulatorem dixerunt. verba Laberij hæc sunt. Duas vxores. hoc hercle plus negotii Est inquit cocio; sed ædilis viderit. sed enim in mimo, quem inscripsit Alexandream, eodem quidem modo quo vulgus sed probè Latineque usus est Græco vocabulo. emplastrū enim dixit & detegor, non genere feminino, ut isti nonicij semidocti. verba ex eo mimo apposui.

Quid est iusiurandum? emplastrum æris alieni.

CAPVT VIII.

Quid significet & quid à nostris appellatum sit quod ἀξιωμα dialectici dicunt & quædam alia, quæ prima in disciplina dialectica traduntur.

Cum in disciplinas dialecticas induci atque imbui vellemus; necessum fuit adire atque cognoscere quas vocant dialectici εἰσαγωγὰς; tum quia in primo αὐτῶν ἀξιωματικὸν discendum; quæ M. Varro aliàs profata aliàs proloquia appellat, commentarium de proloquiis L. Aelij docti hominis, qui magister Varronis fuit, studiosè quasiuimus; cumque in Pacis bibliotheca repertum legimus. sed in eo nihil edocenter neque ad instituendum explanatè scriptum est: fecisseque videtur cum librum Aelius sui magis admanendi, quam aliorum docendi gratia. redimus igitur necessario ad Græcos libros: ex quibus accepimus ἀξιωμα esse his verbis, λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀποφαιρτὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. hoc ego supersedi vertere, quia nouis & inconditis vocibus utendum fuit, quas pati aures per insipientiam vix possent. Sed M. Varro, in libro de lingua Latina ad Ciceronem quarto vicefimo, expeditissimè ita finit. Proloquiū est sententia, in qua nihil desideratur. erit autem planius quid istud sit si exemplum eius dixerimus. ἀξιωμα igitur. siue id proloquium dicere placet, huiusmodi est. Hannibal Pœnus fuit; Scipio Numantiam deleuit; Milo cædis damnatus est; neque bonum est voluptas neque malum: & omnino quicquid ita dicitur plena atque perfecta verborum sententia, ut id necesse sit aut verum aut falsum esse, id à dialecticis ἀξιωμα appellatum est, à M. Varrone, sicuti dixi, proloquium, à M. autem Cicerone pronunciatum. quo ille tamen vocabulo tantisper vti se attestatus est, quoad

melius, inquit, inuenero. Sed quod Graci συνημένον ἀξίωμα dicunt, id alij nostrorum adiunctum, alij connexum dixerunt. id connexum tale est. Si Plato ambulat, Plato mouetur. Si dies est, si super terras est. item quod illi συμπεπλεγμένον, nos vel coniunctum vel copulatum dicimus. quod est eiusdem modi. P. Scipio Pauli filius & bis consul fuit, & triumphauit, & censura functus est, & collega in censura L. Mummius fuit. In omni autem coniuncto si unum est mendacium, etiam si cetera vera sunt, totum esse mendacium dicitur. nam si ad ea omnia, quae de Scipione illo vera dixi, addidero; & Hannibalem in Africa superauit, quod est falsum: uniuersa quoque illa, quae coniunctè dicta sunt, propter hoc unum quod falsum accesserit, quia simul dicuntur, vera non erunt. Est item aliud quod Graci διεξευμένον ἀξίωμα, nos disiunctum dicimus. id huiusmodi est. Aut malum est voluptas aut bonum; aut neque bonum neque malum est. Omnia autem, quae disiunguntur, pugnantia esse inter sese oportet: eorumque opposita, quae ἀντιθέτα Graci dicunt, ea quoque ipsa inter sese aduersa esse: ex omnibus quae disiunguntur unum esse verum debet, falsa cetera. quod si aut nihil omnium verum, aut omnia plura ue quàm unum vera erunt, aut quae disiuncta sunt non pugnant, aut quae opposita eorum sunt contraria inter sese non erunt; tunc id disiunctum mendacium est; & appellatur ἄδω διεξευμένον. sicuti haec est, in quo, quae opposita, non sunt contraria. Aut curris aut ambulas aut stas. nam ipsa quidem inter sese aduersa sunt; sed opposita eorum non pugnant. non ambulare enim & non stare & non currere contraria inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quae simul vera esse non queunt. possis enim simul eodemque tempore neque ambulare neque

stare neque currere. sed hoc breue ex dialectica libamentum dedisse nunc satis erit: atque id solum addendum admonendumque est, quod huius disciplina studium atque cognitio in principiis quidem tæta & aspernabilis insuauisque esse & inutilis videri solet: sed, ubi aliquantum processeris, tum denique & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & sequetur quadam discendi voluptas insatiabilis: cui nisi modum feceris; periculum non mediocre erit, ne, ut plerique alij, tu quoque in illis dialectica gyris atque maandris tamquam apud Sirenios scopulas consenescas.

CAPUT IX.

Quid significet verbum in libris veterum creberrimè positum; *susque deque*.

Susque deque fero aut *susque deque* habeo (his Senim omnibus modis dicitur) verbum est ex hominum doctorum sermonibus; in poematis quoque & in epistolis veterum scriptum est plurifariam. sed facilius reperiās qui id verbum ostendent, quam qui intelligant. ita plerique nostrum, quæ remotiora verba inuenimus, dicere ea propteramus, non discere. significat autem *susque deque* ferre, animo a quo esse & quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere & contemnere: & propemodum id valet, quod dicitur Græcè ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus.

Nunc tu lentus es; nunc tu *susque deque* fers. Materfamilias tua in lecto aduerso sedet.

Servos sex tantis verbis nefariis utitur.

M. Varro in *Sisenna* vel de historia. Quid si non horum omnium similia essent principia ac post principia *susque deque* esset? Lucilius in tertio.

Verum hæc ludus ibi susque omnia deque fuerunt:

Susque & deque fuere, inquã, omnia ludus iocufque:

Illud opus durũ vt Setinum accessimus finẽ;
Αἰγίλοποι montes Aetnæ omnes asperi A-
 thones.

CAPVT XII.

Quid sint proletarij quid capitecensi, quid item sit in
 xij. tabulis assidu⁹ & quæ eius vocabuli ratio sit.

O Tium erat quodam die Roma in foro à negotiis, &
 lata quadam celebritas feriarum: legebaturque in
 consessu fortè complurium Ennij liber ex annalibus. in eo
 libro versus hi fuerunt:

Proletarius publicitus scutisque feroque
 Ornatur ferro: muros urbemque forumque
 Excubiis curant.

tum ibi quæri cœptum est quid esset, proletarius. atque
 ego, adspiciens quempiam in eo circulo ius civile callentem
 familiarem meum, rogabam vt id verbum nobis enarra-
 ret. & cum ille se iuris non rei grammatica peritum esse
 respondiſſet: Eò maximè, inquam, te dicere hoc oportet,
 quando, vt predicas, peritus iuris es. nam Q. Ennius ver-
 bum hoc ex duodecim tabulis vestris accepit: in quibus,
 si rectè commemini, ita scriptum est. ASSIDVO.
 VINDEK. ASSIDVVS. ESTO. PROLETA-
 RIO. QVOI: QVIS. VOLET. VINDEK.
 ESTO. petimus igitur: ne annalem nunc Q. Ennij, sed
 duodecim tabulas legi arbitrare; et quid sit in ea lege prole-
 tarius, si vis, interpretare. Ego vero, inquit ille, dicere atque
 interpretari hoc debere. si ius Faunorum & Aboriginũ di-

diciſſe. Sed enim cū PROLETARII. & ASSIDVI.
 & SANATES. & VADES. & SYBVADES.
 & VIGINTI. QVINQVE. ASSES. & TALIO-
 NES, FVRTORVM. QVE. QVAESTIO. CVM.
 LANCE. ET. LICIO. euauerit; omniſque illa
 duodecim tabularum antiquitas, niſi in legis actionibus
 centumuir alium cauſarum, lege Ebutia lata, conſopita
 ſit: ſtudio ſcientiamque ego praſtare debeo iuris & le-
 gum, vocumque earum quibus utimur. tum forte qua-
 dam Iulium Paulum poetam memoria noſtra doctiſſi-
 mum praereuntem conſpeximus. is à nobis ſaluſtatius ro-
 gatusque uti de ſententia deque ratione iſtius vocabuli nos
 doceret, Qui in plebe, inquit, Romana tenuiſſimi
 pauperrimique erant, neque amplius quam millequin-
 gentum aris in cenſum deferabant, proletarij appellati
 ſunt. qui verò nullo aut perquam paruo are cenſebantur,
 capitecenſi vocabantur. extremus autem cenſus capite-
 cenſorum aris fuit CCCCLXXX. Sed quoniam res pecuniaque
 familiaris obſidis vicem pignerisque eſſe apud rempubli-
 cam videbatur; amorisque in patriam fides quadam in ea
 firmamentumque erat: neque proletarij neque capitecen-
 ſi milites, niſi in tumultu maximo, ſcribebantur; quia
 familia pecuniaque his aut tenuis aut nulla eſſet. proleta-
 riorum tamen ordo honeſtior aliquanto & re & nomine
 quam capitecenſorum fuit. nam & aſperis reiſpublica tem-
 poribus, cum inuentutis inopia eſſet, in militiam tumult-
 uariam legebantur; armaque ſis ſumtu publico prabe-
 bantur; & non capitis cenſione, ſed proſperiore vocabulo
 à munere officioque prolis edenda appellati ſunt. quod, cum
 re familiari parua minus poſſent rempublicam iuuare,
 ſubolis tamen gignenda copia ciuitatem frequentarent.
 Capitecenſos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt,
 bello Cimbrico difficiſſimis reiſpublice tēporibus, vel poſius,
 ut Salluſtius

ut Sallustius ait bello Iugurthino, milites scripsisse traditur, cum id factum antè in nulla memoria exstaret. ASSIDVVS in duodecim tabulis, aut pro locuplete & facile facienti dictus ab assibus, id est, ære dando, cum id tempora respublica postularent; aut à muneris pro familiari copia facienda assiduitate. verba autem Sallustij in historia Iugurthina de C. Mario consule & de capitecensis hæc sunt. Ipse interea milites scribere, non more maiorum nec ex classibus; sed, ut lubido cuiusque erat, capitecenso plerosque. id factum alij inopia bonorum, alij per ambitionem consulis memorabant, quod ab eo genere celebratusque auctusque erat: & homini potentiam quærenti egentissimus quisque oportunissimus.

CAPVT XI.

Historia ex Herodoti libris sumta de Psyllorum interitu, qui in syrtibus Africanis colebant.

Gens in Italia Marforum orta esse fertur à Circe filio: propterea Marfis hominibus, quorum dumtaxat familia cum externis cognationibus nondum etiam permixta corruptaque sunt, vi quadam genitili datum est, ut serpentium virulentorum domitores sint, & incensionibus herbarumque succis faciant medelarum miracula. Hæc eadem vi præditos esse quosdam videmus, qui Psylli vocantur. quorum super nomine & genere cum in veteribus litteris quasisssem; in quarto denique Herodoti libro fabulam de Psyllis hanc inuenimus. Psyllos quondam fuisse in terra Africa conterminos Næsamoniibus: Austrumque in sinibus eorum quodam in tempore perquam validum ac diuicinum flauisse: eo flatu aquam omnem in

E

locis, in quibus colebant, exaruisse: Psyllos re aquaria de-
fectos eam iniuriam graviter Aulstro succensuisse; decre-
tumque fecisse, uti armis sumtis ad Aulstrum, proinde
quasi ad hostem, iure belli, res repetitum proficisceren-
tur: atque ita profectis ventum Aulstrum magno spiritus
agmine venisse obviam; eosque uniuersos, cum omnibus
copiis armisque, tumulis montibusque harenarum super-
uectis operuisse: eo facto Psyllos ad unum omnis interisse:
itaque eorum fines à Nasamonibus occupatos.

CAPVT XII.

De his vocabulis quæ Cloatius Verus aut satis
commode aut nimis absurde & illepide ad
origines linguæ Græcæ redigit.

Cloatius Verus in libris, quos inscripsit Verborum
à Græcis tractorum, non pauca hercle dicit curio-
se & sagaciter conquistâ, neque non tamen quedam fu-
tilia & friuola. Errare, inquit, dictum est ἀπὸ τῆ
ἐρρέϊν; versumque infert Homeri, in qua id verbum
est.

ἐρρὲς ἐκ νῆσος θάλασσαν ἐλέγχετο ζῶοντων.

item alucinari factum scripsit, ex eo quod dicitur Græcè
ἀλύειν: unde elucum quoque esse dictum putat, a, lit-
tera in, e, versa, tarditatem quamdam animi & stupo-
rem, qui alucinantibus plerumque usque venit. item fasci-
num appellat, quasi βάσχανον, & fascinare esse quasi
βάσχαίνειν. commodè hac sanè omnia & conducenter. sed
in libro quarto, Fenerator, inquit, appellatus est, qua-
li φαίνεσθαι, ἀπὸ τῆ φαίνεσθαι ὅτι τὸ χρεστότερον, quo-
niam id genus hominum speciem ostendent hu-
manitatis, & commodi esse videantur inopibus

nummos desiderantibus: idque dixisse ait Hypsicratem quempiam grammaticum; cuius libri sanè nobiles sunt super his, quia à Græcis accepta sunt. siue hoc autem ipse Cloatius siue nescio qui alius nebulo effutiuit; nil potest dici insulsius. fenerator enim, uti M. Varro in libro tertio de sermone Latino scripsit, à fenore est nominatus. fenus autem dictum à fetu & quali fetura quadam pecuniæ patientis atque incrementis. iccirco & M. Catonem & ceteros atatis eius feneratorum sine, a, littera pronuntiasse tradit, sicuti fetus ipse & fecunditas appellata.

CAPVT XIII.

Quid sit *municipium* & quid à *colonia* differat & quid sint *municipes*, quæque sit eius vocabuli ratio ac proprietas, atque inibi quod diuus Hadrianus in senatu de iure atque vocabulo *municipum* verba fecit.

Municipes & municipia, verba sunt dictu facilia & usu obuia; & neusquam reperias, qui hac dicis, quin scire se planè putet quid dicat. sed profecto aliud est, aliud dicitur. quoties enim ferè nostrum est qui cum ex colonia ex populo Romano sit, non & se municipem esse & populares suos municipes esse dicat? quod est à ratione & à veritate longè auersum. sic adeo & municipia quid & quo iure sint, quantumque à colonia differant, ignoramus: existimamusque meliore conditione esse colonias, quam municipia. de cuius opinionis tam promisca erroribus D. Hadrianus, in oratione quam de Italicensibus unde ipse ortus fuit in senatu habuit. peritiss-

simè differuit : mirarique se ostendit , quod & ipsi Italianenses , & quadam item alia municipia antiqua , in quibus *Vticenses* nominat , cum suis moribus legibusque uti possent , in ius coloniarum mutare gestiuerint. *Pranestinos* autem refert maximo opere à *Tiberio* imperatore petisse orasseque , ut ex colonia in municipij statum redigeretur ; idque illis *Tiberium* pro referenda gratia tribuisse , quod in eorum finibus , sub ipso oppido , ex capitali morbo reualuisset. *Municipes* ergo sunt ciues *Romani* ex municipiis , legibus suis & suo iure utentes , muneris tantum cum populo *Romano* honorarij participes , à quo munere capebendo appellati videntur , nullis aliis necessitatibus neque ulla populi *Romani* lege adstricti , ni , inquam , populus eorum fundus factus est . primos autem *municipes* sine suffragij iure *Carites* esse factos accepimus ; concessumque illis , ut ciuitatis *Romanae* honorem quidem caperent , sed negotiis tamen atque oneribus vacarent ; pro sacris bello *Gallisco* receptis custoditisque. *hæc* tabula *Carites* appellata , versa vice ; in quas censores referri iubebant , quos nota causa suffragiis priuabant. Sed *Coloniarum* alia necessitudo est . non enim veniunt extrinsecus in ciuitatem , nec suis radicibus nituntur ; sed ex ciuitate quasi propagatae sunt ; & iura institutaque omnia populi *Romani* non sui arbitrij habent . quæ tamen condicio cum sit magis obnoxia & minus libera ; potior tamen & prastabilior existimatur , propter amplitudinem maiestatemque populi *Romani* , cuius ista colonia quasi effigies parua simulachraque esse quædam videntur : & simul quia obscura oblitterataque sunt municipiorum iura , quibus uti iam per ignorantiam non queunt .

CAPVT XIII.

Quod M. Cato differre dixit *festinare* & *properare*, & quam incommodè Verrius Flaccus vim verbi quod est *festinat* interpretatus sit.

Festinare & properare idem significare atque in eandem rem dici videntur. sed M. Cato id differre existimat: eaque hoc modo diuisa. sunt verba ipsius ex oratione, quam de suis virtutibus habuit. Aliud est properare, aliud festinare. qui vnum quid mature transigit, is properat: qui multa simul incipit, neque perficit; is festinat. Verrius Flaccus rationem dicere volens differentia huius, Festinat, inquit, à fando dicitur: quoniam isti ignauiores, qui nihil perficere possunt, plus verborum quam operæ habent. sed id nimis coactum atque absurdum videtur: neque tanti momenti esse potest prima in utroque verbo littera, ut propter eam unam tam diuersa verba festinare & fieri eadem videri debeant. commodius autem propiusque visum est, festinare, esse quasi fessum esse. nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is iam non properat sed festinat.

CAPVT XV.

Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus.

Theophrastus philosophorum peritissima omnes in Paphlagonia perdicem bina corda habere dicit, Theopompus in Bisaltia lepores bina iecora.

E ij

CAPVT XVI.

Agrippas à partus ægri & improsperi vitio appellatos; deque his deabus, quæ vocantur Prosa & Postuerta.

Quorum in nascendo non caput sed pedes primi existerant (qui partus difficillimus agerrimusque habetur) *Agrippa* appellati; vocabulo ab *agritudine* & pedibus confecto. esse autem pueros in utero *Varro* dicit capite infimo nixos, sursum pedibus elatis; non ut hominis natura est, sed ut arboris. nam pedes cruraque arboris appellat ramos, caput, stirpem atque caudicem. quando igitur, inquit, contra naturam forte conuersi in pedes; brachius plerumque diductis retineri solent: ægriusque tunc mulieres enituntur. huius periculi deprecandi gratia aræ statutz sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum vna *Postuerta* nominata est, *Prosa* altera; à recti peruersique partus & potestate & nomine.

CAPVT XVII.

Quæ ratio vocabuli sit agri Vatican.

Et agrum Vaticanum & eiusdem agri deum presidem appellatum acceperamus à vaticiniis, quæ vi atque instinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. sed præter hanc causam *M. Varro*, in libris diuinarum, aliam esse tradit istius nominis rationem. nam sicut *Aius*, inquit, deus appellatus, araque ei statuta est, quæ est infima noua via, quod in eo loco dininit⁹ vox edita erat: ita Vaticanus deus nominatus, penes quem essent vocis humanæ initia. quoniam pueri, simul atque

parti sunt, eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano syllaba est: idcircoque vagire dicitur exprimente verbo sonum vocis recentis.

CAPVT XVIII.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτική appellatur, & item alia quæ ἡρωνική, & tertia itidem, quæ dicitur μετρική.

Pars quedam geometria ὀπτική appellatur, quæ ad oculos pertinet; pars altera, quæ ad aures, ἡρωνική vocatur, quæ musici, ut fundamento artis suæ, utuntur. Vtraque harum spatijs & interuallis linearum & ratione numerorum constat. ὀπτική facit multa demiranda, id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant: item ut speculum in loco certo possum nihil imaginet, aliorum translatus faciat imagines. item, si rectus speculum spectes, imago fiat tua huiusmodi, ut caput deorsum videatur, pedes sursum. reddit etiam causas ea disciplina, cur istæ quoque visiones fallant; ut, quæ in aqua conspiciuntur, maiora ad oculos fiant; quæ procul ab oculis sunt, minora. ἡρωνική autem longitudines & altitudines vocis emittitur. longior mensura vocis πύμωδς dicitur, altior μέλ &c. Est & alia species geometria, quæ appellatur μετρική: per quam syllabarum longarum & breuium & mediocrium iunctura & modus congruens cum principijs geometria aurium mensura examinatur. Sed hæc, inquit M. Varro, aut omnino non discimus; aut prius desistimus, quam intelligamus cum discenda sint. voluptas autem, inquit, vel utilitas taliū disciplinarum in post-principiis existit, cū

perfectæ absolutæque sunt: in principiis vero ignis ineptæ & insuaves videntur.

CAPUT XIX.

Sumta historia ex Herodoti libro super fidicine Arione.

Celeris admodum & cohibili oratione, vocumque festo tereti & candido, fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo Arione. Vetus, inquit, & nobilis Arion cantator fidibus fuit. is loco & oppido Methymneus, terra atque insula omni Lesbios fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumque habuit artis gratia. is inde à rege proficiscitur terras inclusas Siciliam atque Italiam visere. ubi eò venit, aurisque omnium mentisque in utriusque terra urbibus decessit: in quæstibus istis & voluptatibus amoribusque hominum fuit. Is tum postea, grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. naucem igitur & nauitas, ut notiores amicioresque sibi, Corinthios delegit. sed eo Corinthios homine accepto, nauique in altum prosecta, præda pecunieque cupidos cepisse consilium de necando Arione. tum illum ibi, perniciæ intellecta, pecuniam ceteraque sua ut haberent dedisse: vitam modo sibi ut parcerent orauisse. nauitas precum eius harum commiseritum esse illætenus; ut ei necem afferre per vim suis manibus temperarent; sed imperauisse ut iam statim coram desiliaret præceptis in mare. Homo, inquit, ibi territus, spe omni vita perditâ, id unum postea orauit; ut, prius quam mortem oppeteret, inducere permitterent sua sibi omnia indumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sui consolabile. feros & immanes nauitas prolubium tamen audiendi subit. quod orauerat

impetrat, atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansque in summa puppis foro, carmen, quod orthium dicitur, voce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus, cum fidibus ornatuque omni, sicut stabat canebatque, iecit sese procul in profundum. nauita, haud quaquam dubitantes quin perisset, cursum, quem facere cœperant, tenuerunt. sed nouum & mirum & pium facinus contigit. Delphinum repente inter undas adnauisse, fluitantique sese homini subdidisse, & dorso super fluctus edito vectauisse; incolumique cum corpore & ornatu Tanarum in terram Laconicam deuexisset. Arionem prorsus ex eo loco Corinthum petiuisse; talemque Periandro regi, qualis Delphino vectus fuerat, inopinanti sese obtulisse: eique rem, sicuti acciderat, narrauisse. regem isthac parum credidisse: Arionem, quasi falleret, custodiri iussisse: naustas requisitos, ablegato Arione, dissimulanter interrogasse, et quid audissent in iis locis, unde venissent, super Arione. eos dixisse, hominem, cum inde irent, in terra Italia fuisse; eumque illic bene agitare, & studiis delectationibusque urbium florere; atque in gratia pecuniaque magna opulentum fortunatumque esse. tum inter hac eorum verba Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus se insalum eiaculauerat, exstitisse: nauitas stupefactos conuictosque ire insicias non quisse: eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios: atque esse fabula argumentum, quod simulachra duo aenea ad Tanarum viserentur, delphinus vehens & homo insidens.

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
SEPTIMVS DECIMVS,

CAPVT I.

Quod Gallus Asinius , & Largius Licinius sen-
tentiam Ciceronis reprehenderunt ex ora-
tione quam dixit pro M. Cælio : & quid ad-
uersus homines stolidissimos pro eadem sen-
tentia vere digneque dici possit.

VT quidam fuerunt monstra hominum, qui de
diis immortalibus impias falsasque opinio-
nes prodiderunt : ita non nulli tam prodi-
giosæ tamque vecordes exstiterunt (in qui-
bus sunt Gallus Asinius & Largius Licinius , cuius
liber etiam fertur infando titulo , Ciceromastix) ut scri-
bere ausi sint M. Ciceronem parum integrè atque im-
proprie atque inconsiderate locutum. atque alia quidem,
quæ reprehenderunt , neque dictu neque auditu digna
sunt . sed enim in hoc , in quo sibi met ipsi præter ce-
tera esse visi sunt verborum pensitatores subtilissimi,
cedo , quales id sit consideremus . M. Cicero pro M. Ca-
lio ita scripsit . Nam quod obiectum est de pud-
icitia ; quodque omnium accusatorum non cri-
minibus sed vocibus maledictis que celebratum
est : id numquam tam acerbè feret M. Cælius ,
ut cum pæniteat non deformem esse natum.

non existimant verbo proprio esse usum, quod ait, pæniteat; atque id prope ineptum etiam esse dicunt. nam pænitere, inquit, tum dicere solemus; cum, quae ipsi fecimus, aut quae de nostra voluntate nostroque consilio facta sunt, ea nobis post incipiunt displicere; sententiamque in eis nostram demutamus. neminem autem recte ita loqui, pænitere sese quod natus sit, aut, pænitere quod mortalis sit, aut quod ex offeso forte vulneratoque corpore dolorem sentiat: quando istiusmodi rerum nec consilium sit nostrum nec arbitrium: sed ea ingratis nostris vi ac necessitate natura nobis accidunt. sic hercle, inquit, non voluntarium fuit M. Caelio quali forma nasceretur; cuius cum dixit non pænitere, tamquam in ea causa res esset, ut rationem caperet pænitendi. Est haec quidem, quam dicunt, verbi huiusce sententia; & pænitere nisi in voluntarijs rebus non probe dicitur; tamen si antiquiores verbo ipso alio quoque modo usitati sunt; & pænitet ab eo quod est pæne & à pænuria dixerunt: sed id aliorum pertinet, atque alio in loco dicitur. Nunc autem sub hac eadem significatione, quae vulgò nota est, non modo ineptum hoc non est, quod M. Cicero dixit; sed festuissimum adeo & facetissimum est. nam cum aduersarii & obrectatores M. Caelii, quoniam erat pulchro corpore, formam eius & faciem in suspiciones impudicitiae accerserent: illudens Cicero tam absurdam criminatorem, quod formam, quam natura fecerat, vitio darent; eodem ipso errore, quem illudebat, sciens usus est: & non pænitet, inquit, M. Caelium non deformem esse natum: ut vel hac ipsa re, quod ita dicebat, opprobret aduersariis ac per facetias ostentaret facere eos deridiculum, quod proinde Caelio formam crimini darent.

quasi arbitrium eius fuisset quali forma nasceretur.

CAPUT II.

Verba quædam ex Q. Claudii annalium primo cursim in legendo notata.

Cum librum veteris scriptoris legebamus; conabamur postea memoria vegetanda gratia indispisci animo ac recensere, quæ in eo libro scripta essent in utrasque existimationes, laudis aut culpæ adnotamentis digna: eratque hoc sane quam utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi venisset usus, verborum sententiarumque eligantium recordationes. velut hæc verba, ex Q. Claudij primo annali, quæ meminisse potui, notavi. quem librum legimus biduo proximo superiore. Arma, inquit, plerique abiiciunt; atque inermi inlatebrant sese. inlatebrant verbum poetici visum est, sed non absurdum neque asperum. Ea, inquit, dū fiūt; Latini subnixo animo. subnixo, quasi sublimi & supra nixo, verbū bene significans & non fortuitū; demonstratque animi altitudinē fiduciamque. quoniam, quibus innitimur ijs quasi erigimur attollimurque. Domus, inquit, suas quæque ire iubet; & sua omnia frunisci. frunisci rari quidē fuit in ætate M. Tullij ac deinceps infra rarissimum; dubitatumque est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret: non modo autem Latinum, sed iucundus amœniusque etiam verbum est fruniscor quam fruor: & ut fatiscor à fateor, ita fruniscor factum est à fruor. Q. Metellus Numidicus, qui castè purèque lingua usus Latina videtur, in epistola quā exsul ad Domitios misit, ita scripsit. Illi verò omni iure atque honestate interdicti: ego neque aqua neque igni careo; & summa gloria fruniscor. Novius in Attellana, quæ Parcus inscripta est, hoc verbo ita

utitur.

Quod magnopere quæsiuerunt, id frunisci non queunt.

Qui non parsit, apud se frunitus est.

Et Romani, *inquit*, multis armis & magno com-
 meatu prædaque ingenti copiantur. copiarum *ver-*
bū castrense est: nec facile id reperias apud ciuiliū cau-
 sarum oratores; ex eademque figura est, qua lignantur
 & pabulantur & aquantur. Sole, *inquit*, occaso.
 Sole occaso non insuauis venustate est, si quis aurem ha-
 beat non sordidam nec proculcatam. in duodecim autem
 tabulis verbum hoc ita scriptum est. ANTE. MERI-
 DIEM. CAUSAM. CONICIUNTO. POST.
 MERIDIEM. PRÆSENTI. LITEM. ADDI-
 CITO. SOL. OCCASVS. SVPREMA. TEM-
 PESTAS. ESTO. Nos, *inquit*, in medium relin-
 quemus. vulgus in medio dicit. nam vitium esse isthuc
 putant; & si dicas in medium ponere, id quoque esse so-
 læcom putant. sed probabilius significantiusque sic dici vi-
 debitur, si quis ea verba non incuriose introspectiat. Græcè
 quoque θείας eis μέσων, vitium id non est. Postquam
 nunciatum est, *inquit*, vt pugnatum esset in Gal-
 los: id ciuitas grauius tulit. in Gallos mandius sub-
 tiliusque est, quam cum Gallis aut contra Gallos.
 nam pinguiora hæc absolutioraque sunt. Simul, *inquit*,
 forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia,
 confidentia pariter præcellebat; vt facile intelli-
 geretur magnum viaticum ex se atque in se ad
 rem publicam euertendam habere. magnum via-
 ticum pro magna facultate & paratu magno nouè posi-
 tum est: videturque Græcos secutus, qui ἐξόδιον à summo
 viæ ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt; ac sæ-
 pe ἐξωδίζον pro eo dicunt, quod est, institue & instrue.

C A P V T II.

Verba quædam ex Q. Claudii annalium primo cursim in legendo notata.

Cum librum veteris scriptoris legebamus; conabamur postea memoria vegetanda gratia indipsi animo ac recensere, quæ in eo libro scripta essent in utrasque existimationes, laudis aut culpæ adnotamentis digna: eratque hoc sane quam utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi venisset usus, verborum sententiarumque elegantium recordationes. velut hæc verba, ex Q. Claudij primo annali, quæ meminisse potui, notavi. quem librum legimus biduo proximo superiore. Arma, inquit, plerique abiiciunt; atque inermi inlatebrant sese. inlatebrant verbum poetici visum est, sed non absurdum neque asperum. Ea, inquit, dū fiūt; Latini subnixo animo. subnixo, quasi sublimi & supra nixo, verbū bene significans & non fortuitū; demonstratque animi altitudinē fiduciamque. quoniam, quibus innitimur ijs quasi erigimur attollimurque. Domus, inquit, suas quæque ire iubet; & sua omnia frunisci. frunisci rari quidē fuit in ætate M. Tullij ac deinceps infra rarissimum; dubitatumque est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret: non modo autem Latinum, sed iucundus amœniusque etiam verbum est fruniscor quam fruor: & ut fatiscor à fateor, ita fruniscor factum est à fruor. Q. Metellus Numidicus, qui castè purèque lingua usus Latina videtur, in epistola quæ exsul ad Domitios misit, ita scripsit. Illi verò omni iure atque honestate interdicti: ego neque aqua neque igni careo; & summa gloria fruniscor. Novum in Atellanæ, quæ Parcus inscripta est, hoc verbo ita

Quod magnopere quæsiuerunt, id frunisci non queunt.

Qui non parsit, apud se frunitus est.

Et Romani, *inquit*, multis armis & magno com-
 meatu prædaque ingenti copiantur. copiarum *ver-*
bum castrense est: nec facile id reperias apud ciuilium cau-
sarum oratores; ex eademque figura est, qua lignantur
& pabulantur & aquantur. Sole, *inquit*, occaso.
 Sole occaso non *insuauis* *venustate est, si quis aurem ha-*
beat non sordidam nec proculcatam. in duodecim autem
tabulis verbum hoc ita scriptum est. ANTE. MERI-
 DIEM. CAUSAM. CONICIUNTO. POST.
 MERIDIEM. PRÆSENTI. LITEM. ADDI-
 CITO. SOL. OCCASVS. SUPREMA. TEM-
 PESTAS. ESTO. Nos, *inquit*, in medium relin-
 quemus. *vulgo in medio dicitur, nam vitium esse isthuc*
putant; &, si dicas in medium ponere, id quoque esse so-
læcom putant, sed probabilius significantiusque sic dici vi-
debitur, si quis ea verba non incuriose introspiciat. Græcè
quoque θείας eis μέσων, vitium id non est. Postquam
 nunciatum est, *inquit*, ut pugnatum esset in Gal-
 los: id ciuitas grauitè tulit. in Gallos *maius* sub-
 tiliusque est, quam cum Gallis *aut* contra Gallos.
nam pinguiora hæc absolutioraque sunt. Simul, *inquit*,
 forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia,
 confidentia pariter præcellebat; ut facile intelli-
 geretur magnum viaticum ex se atque in se ad
 rempublicam enertendam habere. magnum via-
 ticum *pro magna facultate & paratu magno nouè posi-*
tum est: videturque Græcos secutus, qui ἐξόδιον à summo
viæ ad aliarum quoque rerum apparatus traducit; ac sæ-
pe ἐκωδίαζον pro eo dicit, quod est, institue & instrue.

Nam M. inquit, Manlius, quem Capitolium servasse à Gallis supra ostendi, cuiusque operam cum M. Furio Dictatore apud Gallos, cumprimè fortè atque exsuperabilem respublica sensit. apprimè crebrius est; cumprimè rarius; traductumque ex eo est, quod cumprimis dicebant, pro eo quod est, in primis. Nihil tibi, inquit, diuitias opus esse. nos diuitiis dicimus. sed vitium hoc orationis nullum est, ac ne id quidem est, quod figura dici solet. recta enim ista hac oratio est: & veteres complurimè ita dixerunt. nec ratio dici potest, cur rectius sit diuitiis opus esse, quam, diuitias; nisi si qui grammaticorum nova instituta, ut duquorv iteg, observant. Nam hæc, inquit, maximè versatur deorum iniquitas, quod deteriores sunt incolumiores: neque optimū quemquā inter nos sinunt diurnare. inusitate dixit diurnare, pro, diu vivere. sed ex ea figuratone est, qua dicimus perennare. Cum his, inquit, consermonabatur. sermonari rusticius videtur, sed rectius; sermocinari crebrius est, sed corruptius. Sese, inquit, ne id quoque, quod tum suaderet. facturum esse. ne id quoque, dixit, pro, ne id quidem; infrequens nunc in loquendo, sed in libris veterum celeberrimum. Tanta, inquit, sanctitudo fani est, ut numquam quisquam violare sit ausus. sanctitas quoque & sanctimonia non minus Latine dicuntur: sed nescio quid maioris dignitatis est verbum sanctitudo: sicuti M. Cato in L. Veturium duritudinem quā duriciā dicere gravius putabat. Qui illius, inquit, impudentiā norat & duritudinē. Cū tātus, inquit, arrabo penes Samnites populi Romani esset. arrabonē dixit sescentos obliides; & id maluit quam pignus dicere: quoniam vis huius vocabuli in ea sententia grauior acriorque est. sed nunc arrabo in sordidis verbis

haberi coeptus: ac multo videtur sordidius arca. quāquam arca quoque veteres saepe dixerint; & compluriens Labe-
rius. Miserimas; inquit, vitas exegerunt: & hic mi-
mus in otiiis; inquit, consumtus est. elegantia utri-
que ex multitudine numeri quaesita est. Cominius, in-
quit, qua cecenderat descendit atque verba Gallis
dedit. verba Cominiū dedisse Gallis dicit, qui nihil quic-
quam cuiquam dixerat. neque cum Galli, qui Capitolium
obsidebant, cecidentem viderant. sed, verba dedit, haud
secus posuit, quam si tu dicas, latuit atque obrepfit.
Conualles; inquit, & arboreta magna erant. arbo-
reta, ignobilius verbum est, arbuta celebratius. Puta-
bant; inquit, eos qui foris atque qui in arce erant
inter se commutationes & consilia facere. com-
mutationes, id est, collationes communicatio-
nesque non usitate dixit; sed non hercle inscite nec inde-
ganter. Hæc ego non pauca interim super eo libro, quorum
memoria post lectionem suppetierat mihi, notavi.

CAPVT IIL

Verba M. Varronis ex libro quinto & vicesimo
humanarum, quibus contra opinionem vul-
gariam interpretatus est Homeri versum.

IN sermonibus fortè, quos de temporibus rerum ad usus
hominum repertarum agitabamus, adolescens quipiam
non indoctus sparti quoque usum in terra Græcia diu in-
cognitum fuisse dixit; multisque post Ilium captum tem-
pestatibus ex terra Hispania aduectum riferunt hoc ad il-
ludendum ex his qui ibi aderant unus atque alter, ma-
le homines litterati; quod genus ἀπογίους Græci. ap-
pellant: atque cum, qui id dixerat, librum legisset Homeri
aiebant, cui versus hic fortè decesset:

Kαὶ δὲ δῶκεν ὁμοῖα νεῶν καὶ πᾶσι λέγωνται.
 tum ille prorsum irritatus, *Non, inquit, in eo libro versus,*
sed vobis plane magister defuit, si creditis in eo versu sparta
id significare, quod nos spartum dicimus. maiorem illi
risum subiiciunt: neque id destiterunt, nisi liber ab eo pro-
latus esset M. Varronis vicesimus quintus humanarum. in
quo de isto Homeri verbo à Varrone ita scriptum est. Ego
sparta apud Homerum non plus spartum signifi-
ficare puto, quam πᾶσι πους, qui dicuntur in agro
Thebano nati. in Græcia sparti copia modo cœ-
pit esse ex Hispania: neque ea ipla facultate vsi
Liburni. sed hi pleraq. naues loris suebāt; Græci
magis cannabo & stupa ceterisque sativis rebus,
à quibus πᾶσι πους appellabant. Quod cum ita Varro di-
cat; dubito hercle an posterior syllaba in eo verbo, quod
apud Homerum est, auenda sit: nisi quia voces huiusmodi,
cum ex communi significatione in rei certa proprietatem
concedunt, diversitate accentuum seperantur.

CAPUT IIII.

Quid Menander poeta Philemoni poetæ dixerit,
 à quo sæpe indigne in certaminibus comæ-
 diarum superatus est; & quod sapissime Eu-
 ripides in tragœdia ab ignobilibus poetis vi-
 ctus est.

MENANDER à Philemone nequaquam pari scriptore
 in certaminibus comædiarum ambitu gratiaque
 & factionibus sæpenumero vincebatur. cum cum forte
 habuisset obviam, *Quæso, inquit, Philemo, bona venia,*
dic mihi; cum me vincis non erubescis? Euripidem quoque
M. Varro ait, cum quinque & septuaginta tragœdias scri-
pserit, in quinque solis vicisse, cum eam sæpe vincerent ali-
qui

qui poeta ignauissimis. Menandrum autem alij centum octo, partim centum nouem comœdias reliquisse ferunt. Sed Apollodori scriptoris celebratissimi hos de Menandro versus legimus, in libro qui Chronica inscriptus est.

Κηρισεὺς ὦν ἐκ Διοτίδου πατρὸς

Πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράσας δαμάτ' ἐξ

Ἐλίπε πεντήκοντα καὶ δύοῖν ἐτῶν.

Existis tamen centum & quinque omnibus solis eum octo vicisse idem Apollodorus eodem in libro scripsit.

CAPVT V.

Nequaquam esse verum, quod minutis quibusdam rhetoricæ artificibus videatur M. Ciceronem in libro, quem de amicitia scripsit, vitioso argumento vsum ἀμφοισθητέμνον ἀπὶ ὁμολογούμενου posuisse totumque id consideratius tractatum exploratumque.

M. Cicero in dialogo, cui titulus est *Laelius* vel de amicitia, docere volens amicitiam non spe expectationeque utilitatis neque precij mercedisque causa conlendam; sed, quo ipsa per sese plena virtutis honestatisque sit, expetendam diligendamque esse, etiam si nihil opis nihilque emolumenti ex ea percipi queat. hac sententia atque his verbis. usus est; eaque dicere facit C. Laelium sapientem virum, qui P. Africani fuerat amicissimus. Quid enim Africanus indigens mei? nec ego quidem illius. sed ego admiratione quadam virtutis eius, ille vicissim opinione fortasse non nulla, quam de meis moribus habebat, me dile-

xit. auxit beniuolentiam consuetudo. sed quamquam utilitates multæ & magnæ consecutæ sunt: non sunt tamen ab earum spe causæ diligendi profectæ. ut enim benefici liberalesque sumus, non ut exigamus gratiam: neque enim beneficium feneramur; sed natura propensi ad liberalitatem sumus: sic amicitiam non spe mercedis adducti, sed quod omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc cum legeretur in cætu forte hominum doctorum: rhetoricus quidam sophista utriusque lingua callens, haud sanè ignobilis, ex istis acutulis & minutis doctoribus qui τεχνικοί appellantur, atque in differendo tamen non impiger, usum esse existimabat argumento M. Tullium non probo neque apodictico, sed eiusdem questionis cuius esset ea ipsa res de qua quaeretur: verbisque id vitium Græcis appellabat, quod accepisset ἀμφοτέρωθεν αὐτὸν ὁμολογούμενον. nata beneficos, inquit, & liberales sumus ad confirmandum id quod de amicitia dicebat: cum ipsum illud & solear quari & debeat, quisquis liberaliter & benigne facit qua mente quove consilio benignus liberalisque sit, utrum quia mutuam gratiam speret, & cum, in quem benignus sit, ad parem gratiam prouocet, quod facere plerique omnes videntur; an quia natura sit beniuolus; benignitasque cum per sese ipsa & liberalitas delectet sine ulla recipienda gratia procuratione. quod est omnium fermè rarissimum. argumenta autem censebat aut probabilia esse debere, aut perspicua & minimè controuersa; idque apodixin vocari dicebat cum ea qua dubia aut obscura sunt, per ea qua ambigua non sunt illustrantur. atque, ut ostenderet beneficos liberalesque, ad id, quod de amicitia quaeretur, quasi argumentum exemplumve

sumi non oportere, Eodem, inquit, simulachro eademque rationis imagine amicitia inuicem pro argumento sumi potest; si quis affirmet homines beneficos liberalesque esse debere non spe aliqua compendij; sed amore & studio honestatis. poterit enim consimiliter ita dicere. namque ut amicitiam non spe utilitatis amplectimur; sic benefici liberalesque non gratia recipiende studio esse debemus. poterit sane, inquit, ita dicere: sed neque amicitia liberalitati neque liberalitas amicitia prabere argumentum potest, cum de utroque pariter quæatur. Hac ille rhetoricus artifex dicere quibusdam videbatur peritè & scienter. sed videlicet eum vocabula rerum vera ignorauisse. nam beneficium & liberalem Cicero appellat, ita ut philosophi appellandum esse censent, non eum qui, ut ipse ait, beneficia feneratur; sed qui benigne facit nulla tacita ratione ad utilitates suas redundante. non ergo obscuro neque ambiguo argumento usus est, sed certo atque perspicuo. siquidem qui verè beneficus liberalisque est, qua mente bene aut liberaliter faciat non quaritur. alijs enim longè nominibus appellandus est, si, cum talia facit, sui potius quam alterius iuuandi causa facit. processisset autem argutori isti forsasse reprehensio, si Cicero ita dixisset: Ut enim benefice liberaliterque facimus, non ut exigamus gratiam. videretur enim benefice facere etiam in non beneficium cadere posse, si id per aliquam circumstantiam fieret, non per ipsam perpetua benignitatis constantiam. sed cum beneficos liberalesque dixeris; neque alijsmodi isti sunt quam cuius esse eos supra diximus, inlucis, quod aiunt, pedibus & verbis reprehendis doctissimi hominis orationem,

CAPVT VI.

Falsum esse, quod Verrius Flaccus in secundo librorum, quos de obscuris M. Catonis composuit, de *seruo recepticio* scriptum reliquit.

M. Cato *Voconiam legem suadens verbis hisce usus est*. Principio vobis mulier magnam dotem attulit. tum magnam pecuniam recipit quam in viri potestatem non committit. eam pecuniam viro mutuam dat. postea, ubi irata facta est, *seruum recepticium* sectari atque flagitare virum iubet. *quarebatur seruus recepticius quid esset. libri statim quasi allatique sunt Verrii Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inuentum est, recepticium seruum, dici nequam & nulli precij; qui, cum venum esset datus, redhibitus ob ali- quod vitium receptusque sit. propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum & flagitare pecuniam iuebatur; ut eo ipso dolor maior & contumelia grauior viro fieret, quod eum seruus nihili petenda pecunie causa compelleret. Cum pace autem cumque venia istorum, si qui sunt qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc sit. recepticius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est quam Verrius scripsit. atque id cuius facile intellectus est. res enim, proculdubio sic est. Quando mulier dotem marito dabat; tum quae ex suis bonis retinebat, neque ad virum mittebat, ea recipere dicebatur. sicuti nunc quoque in venditionibus, quae excipiuntur neque veneunt. quo verbo Plautus quoque in *Trinummo* usus est, in hoc versu:*

L I B E R S E P T I M V S D E C I M V S . 453
Posticulum hoc recepit cum ædis vendidit.

id est; cum ædis vendidit, particulam quamdam, quæ post eas ædis erat, non vendidit, sed retinuit. Ipse etiam Cato mulierem demonstrare locupletem volens, Mulier, inquit, & magnam dotem dat & magnam pecuniam retinet. ex ea igitur re familiari, quam sibi dote data retinuit, pecuniam viro mutuam dat. eam pecuniam cum viro forte irata repetere instituit, apponit flagitatorem servum recepticum, hoc est, proprium servum suum, quem cum pecunia reliqua receperat, neque dederat dori sed retinuerat. non enim servo mariti imperare hoc mulierem fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrum tuear, supersedeo. ipsa enim sunt per sese evidèntia, & quod à Terrio dicitur & quod à nobis. utrum ergo videbitur cuique verius, eo utatur.

C A P V T V I I :

Verba hæc ex Atinia lege. **Q V O D . S V R R E P T V M . E R I T . E I V S . R E I . A E T E R N A : A V C T O R I T A S . E S T O .** P. Nigidio & Q. Scauolæ visa esse non minus de præterito, quam de futuro cauisse.

Legis veteris Atinia verba sunt. **Q V O D . S V R R E P T V M . E R I T . E I V S . R E I . A E T E R N A . A V C T O R I T A S . E S T O .** Quis aliud putet in hisce verbis, quam de tempore tantum futuro legem loqui? sed Q. Scauola patrem suum & Brutum & Manilium viros apprime doctos quasisse ait dubi-
Fij

tasseque, utrumne in post-facta modo furta lex vale-
 ret, an etiam in ante-facta. quoniam SVBREPTVM
 ERIT. utrumque tempus videretur ostendere tam
 prateritum quam futurum. itaque P. Nigidius ciuita-
 tis Romana doctissimus super dubitatione hac eorum
 scripsit in tertio vicesimo grammaticorum commenta-
 riorum: atque ipse quoque idem putat incertam esse
 temporis demonstrationem. sed angustè perquam & ob-
 scure differit; ut signa rerum ponere videas, ad subsi-
 dium magis memoria sua quam ad legentium discipli-
 nam. Videbatur tamen hoc dicere: verbum, ESSÈ,
 & ERIT, quando per sese ponuntur; habent at-
 que retinent tempus suum. cum vero praterito iugan-
 tur; vim temporis sui amittunt, & in prateritum
 contendunt. cum enim dico, in campo est, in co-
 mitio est; tempus instans significo. item cum dico,
 in campo erit; tempus futurum demonstro. at cum
 dico, factum est, scriptum est, subreptum est;
 quamquam, est, verbum temporis sit presentis; con-
 funditur tamen cum praterito, & presens esse desinit:
 sic igitur, inquit, etiam istud, quod in lege est; si di-
 midas sepe resque duo verba hac, SVBREPTVM, &
 ERIT, ut sic audias subreptum, tamquam cer-
 tamen erit, aut, sacrificium erit: tum videbi-
 tur lex in post-futurum loqui. si verò copulatè permix-
 teque dictum intelligas, ut subreptum erit non
 duo sed unum verbum sit, idque vnita patiendi declina-
 tione sit: tunc hoc verbo non minus prateritum tempus o-
 stenditur quam futurum.

CAPVT VIII.

In sermonibus apud mensam Tauri philosophi quæri agitarique huiusmodi solita; cur oleum sæpe & facile, vina rarius congelascant, acetum haud fere vñquam; & quod aquæ fluviorum fontiumque durentur, mare gelu non duretur.

Philosophus Taurus accipiebat nos Athenis cæna plerumque ad id diei, ubi iam vesperauerat. id enim est tēpus istic cœnandi frequens. eius cœnæ fundus & fundamentum omne erat aula una lentis Egyptia, & cucurbita inibi minutim casa. Ea quodam die ubi paratis & expectantibus nobis allata atque imposita mensa est; puerum iubet Taurus oleum in aulam indere. erat is puer genere Atticus ad annos maxime natus octo, festiuissimæ atatis & gentis argutiis scatens. guttum Samium oretenus imprudens inanem, tamquam si inesses oleum, affert: conuertitque eum: & , ut solitum est, circumegit per omnem partem aula manum. nullum inde ibat oleum. adspicit puer guttum atrocibus oculis stomachabundus; & concussus vehementius iterum in aulam vertit. idque cum omnes sensim atque summissim rideremus: tum puer Gracæ, & id quidem perquam Atticæ, μὴ γὰρ λᾶτε, inquit, εἴ τι οὐλαίον, ἀλλ' ἔκ' ἱσ' οἶα φρίκη περὶ τ' ὄσθρον γέρονε τᾶμερον, καὶ πρὸς ἄλλωται. Verbero, inquit, videns Taurus, nonne is curriculo atque oleum petis? sed cum puer foras euntum isset; nihil ipse ista mora offensior Aula, inquit, oleo indiget; & , ut video, intolerandum feruit. cohibeamus manus: atque interea, quoniam puer nunc admonuit solere oleum congelascere, consideremus cur oleum sæpe & facile stet; vina rarenter

congelascant. atque adspicit me, & iubet quid sentiam dicere. Tum ego respondi coniectare me, vinum idcirco minus citò coalescere, quod semina quadam caloris in sese haberet; essetque natura ignitius: ob eamque rem dictum esse ab Homero διθονα οἶνον, non, ut alij putarent, propter colorem. Est quidem, inquit Taurus, ita ut dicis. nam ferme convenit vinum, ubi potum est, calefacere corpora. sed non secus quoque oleum calorisficum est: neque minorem vim in corporibus calefactandis habet. ad hoc, si ista hac, quæ calidiora sunt, difficilins gelu coguntur; congruens est ut, quæ frigidiora sunt, facile cogantur. acetum autem omnium maxime frigorificum est: atque id numquam tamen concrevit. num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in leuitate est? faciliora enim ad coeundum videntur, quæ leuiora leuioraque sunt. præterea id quoque ait quæri dignum; cur fluminiarum & fontiarum aqua gelu durentur; mare omne incongelabile sit: tamen si Herodotus, inquit, historia scriptor contrarium omnium ferme, qui hæc quæsiuerunt, opinionem, scribit mare Bosporicum, quod Cimmericum appellatur, earumque partium mare omne, quod Scythicum dicitur, gelu stringi & consistere. Dum hæc Taurus: interea puer venerat & aula deserbuerat; tempusque esse cæperat edendi & tacendi.

CAPUT IX.

De notis litterarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, deque aliis clandestinis literis ex vetere historia petitis: & quid scytable sit Laconica.

Libri sunt epistolarum C. Cæsaris ad C. Oppium & Balbum Cornelium, qui res eius absentis curabant. in

his epistolis, quibusdam in locis, inueniuntur litteræ singularia sine coagmentis syllabarum; quas tu putes positas incondite. nam verba ex his litteris confici nulla possunt. erat autem conuentum inter eos clandestinum de commutando situ litterarum; ut in scripto quidem alia alia locum & nomen teneret, sed in legendo locus cuique suus & potestas restitueretur. quanam vero pro qua scriberetur ante iis, sicuti dixi, placebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeo Probi grammatici commentarius satis curiose factus de occulta litterarum significatione. epistolarum C. Caesaris scriptarum. Lacedamonij autem veteres, cum dissimulare & occultare litteras publice ad imperatores suos missas volebant, ne, si ab hostibus ea capta forent, consilia sua noscerentur; epistolas id genus factas mittebant. surculi duo erant teretes, oblonguli, pari crassamento eiusdemq. longitudinis, dersi atque ornatim confimiliter. unus imperatori in bellum proficiscenti dabatur: alterum domi magistratus cum iure atque cum signo habebant. quando usus venerat litterarum secretiorum; circum eum surculum lorum modica tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, volumine rotundo & simplici; ita ut ora adiuncta undique & coherentes lori, quod plicabatur, coirent. litteras deinde in eo lora per transversas iuncturarum oras, versibus à summo ad imum proficiscentibus, inscribebant. id lorum litteris ita perscriptis reuolutum ex surculo imperatori commentis illius conscio mittebant. resolutio autem lori litteras truncas atque mutilas reddebat; membraque earum & apices in partis diuersissimas spargebat. propterea si id lorum in manus hostium inciderat; nihil quicquam conieciari ex eo scripto quibat. sed ubi ille, ad quem erat missum, acceperat, surculo compari, quem habebat,

capite ad finem, proinde ut debere fieri sciebat, circumpliebat: atque ita littera per ambitum eundem surculi coalescentes rursus coibant; integramque & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. hoc genus epistolæ Lacedæmonij *στυλάλι* appellant. Legebamus id quoque in vetere historia rerum Pœnicarum, virum indidem quempiam illustrem (sive ille Hædrubal, sive quis alius est, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcanis hoc modo abscondisse. pugillaria nova nondum etiam cera illita accepisse; litteras in lignum incidisse; postea tabulas, uti solitum est, cera conleuisse; easque tabulas tamquam non scriptas, cui futurum id prædixerat, misisse; eum deinde ceram derassisse, litterasque inuolutes ligno incisas legisse. Est & alia in monumentis rerum Græcarum profunda quadam & inopinabilis latebra barbarico astu excogitata. Histieus nomine fuit, loco natus in terra Asia non ignobili. Asiam tunc tenebat imperio rex Darius. is Histieus, cum in Persis apud Darium esset, Aristagora cuiuspiam res quasdam occultas nuntiare furtiuo scripto volebat. comminiscitur opertum hoc litterarum admirandum. seruo suo diu oculos agros habenti capillum ex capite omni, tamquam medendi gratia, deradit; caputque eius leue in litterarum formas compungit. his litteris, quæ voluerat, perscripsit: hominem postea, quoad capillus adolesceret, domo continuit. ubi id factum est; ire ad Aristagoram iubet. & cum ad eum, inquit, veneris; mandasse me dicito, ut caput tuum, sicut nuper egomet feci, deradat. seruus, ut imperatum erat, ad Aristagoram venit, mandatumque domini affert. atque ille id non esse frustra ratus, quod erat mandatum, fecit. ita littera perlatæ sunt.

CAPVT X.

Quid de versibus Virgilij Fauorinus existimavit, quibus in describenda flagrantia montis Aetnae Pindarum poetam secutus est: collataque ab eo super eadem re vtriusque carmina & diiudicata.

Fauorinum philosophum cum in hospitii sui Antiatem villam aestu anni concessisset; nosque ad eum videndum Roma venissemus, memini super Pindaro poeta & Vergilio in hunc ferè modum disserere. Amici, inquit, familiaresque P. Vergilij in his, quae de ingenio moribusque eius memoria tradiderunt, dicere eum solitum ferunt, parere se versus more atque ritu vrsino. namque, ut illa bestia fetum ederet inestfigiatum informemque, lambendoque id postea, quod ita edidisset, conformaret & fingeret; proinde ingenij quoque sui partus recensentes rudi esse facie & imperfecta; sed deinceps tractando colendoque reddere iis se oris & vultus liniamenta. Hoc virum iudicij subtilissimi ingenue atque verè dixisse res, inquit, iudicium facit. nam, quae reliquit perfecta expolitaque, quibusq. imposuit census atque dilectus sui supremam manum, omni poetica venustatis laude florent: sed quae procrastinata sunt ab eo ut post recenserentur, & absolui, quoniam mors praeuenterat, nequiverunt; nequaquam poetarum elegantissimi nomine atque iudicio digna sunt. itaque cum morbo oppressus aduentare mortem videret; petiuit orauitque à suis amicissimis impensè, ut Eneida, quam nondum satis elimasset, adolerent. in his autem, inquit, quae videntur retractari & corrigi debuisse, is maxime locus est, qui de monte Aetna factus est. nam cum Pindari veteris poeta carmen,

quod de natura atque fragrantia montis eius compositum est, emulari vellet: eiusmodi sententiae & verba molitum est, ut Pindarus quoque ipso, qui nimis optima pinguique esse facundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidioreque sit. atque uti vosmetipsos, inquit, eius quod dico arbitros faciam; carmen Pindari, quod est super monte Aetna, quantulum est mihi memoria, dicam.

Τὰς ἐρεῦρονται μὲν ἀπὸ

τε πυρός ἀγνόταται

Ἐκ μυχῶν παλαιότατοι

Δ' ἀμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνῷ

Αἶθων, ἀλλ' ἐν ὄρεσιν πίτρες

Φοίνισσα κυλινδομένα φλόξ ἐς βαθεῖαν

φέρει πόντε πλάγῃ σὺν πατάγῃ

Κεῖνο δ' ἀφ' αἵσιοι κενύς, ἐρπετὸν

Δεινοτάτες ἀναπύμ-

πει, τίρας μὲν θαυμάσιον προσδύ-

σαι, θαῦμα ἦ καὶ παριόν-

των ἀκῶσαι.

Audite nunc, inquit, Vergilij versus; quos inchoasse eum verius dixerim quam fecisse.

Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens

Ipse; sed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis,
Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem

Turbine famantem piceo & candente favilla,
Attollitque globos flammarū & sidera lambit.

Interdum scopulos avulsaque viscera montis
Erigit eructās, liquefactaque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exæstuat imo.

tam principio, inquit, Pindarus veritati magis obsecutus, id dixit quod res est, quodque istic usu veniebat quodque oculis videbatur, interdum fumare Aetnam, noctu flammigare. Vergilius autem, dum in strepitu sonituque verborum conquirendo laborat, utrumque tempus nulla discretionem facta confundit. atque ille, Græcos quidem fontes imitatus, ignis eructare & fluere amnis fumi, & flammarum fulua & tortuosa volumina in plagas maris ferre, quasi quosdam igneos amnes, luculenter dixit. at hic nos, atram nubem turbine piceo & fauilla fumantem, πόρος καὶ αἴθρῃα interpretari volens, crasse & immodice congesit: globos quoque flammarum, quod ille ἄρουρὰς dixerat, duriter & ἀνύπως transtulit. item quod ait, sidera lambit; vacanter hoc etiam, inquit, accumulavit & inaniter. neque non id quoque inenarrabile esse ait, & propemodum insensibile; quod nubem atram fumare dixit turbine piceo & fauilla candente. non enim fumare, inquit, solent neque atra esse, quæ sunt candentia: nisi si candente dixit peruiolgate & improprie pro feruenti fauilla, non pro ignea & relucente. nam candens scilicet est à candore dictum, non à calore. quod saxa autem & scopulos eructari & erigi, eosdēq. ipsos statim liquefieri & gemere atque glomerari sub auras dixit; hoc, inquit, nec à Pindaro scriptum, nec umquam fando auditum; & omnium, quæ monstra dicuntur, monstruosissimum est.

CAPVT XI.

Quod Plutarchus in libris sympotiacis opinione Platonis de habitu atque natura stomachi fistulæque eius, quæ τὸ χῆλν dicitur aduersum Erasistratum medicum tutatus est auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.

ET Plutarchus & alij quidam docti viri reprehensum esse ab Erasistrato nobili medico Platonem scripsere; quod potum dixit defluere ad pulmonem, coque satis humectato emanare per eum; quia sit rimosior, & conflueret inde in vesicam: errorisque istius fuisse Alcæum ducentem, qui in poematis suis scriberet;

Τὸ γὰρ πνεύμονας οἶνόν. τὸ γὰρ ἄσπονδόν τε λέγεται.

ipsum autem Erasistratum dicere duas esse quasi canaliculas quasdam vel fistulas; easque ab oris faucibus proficisci deorsum: per earumque alteram deduci delabique in stomachum esculenta omnia & poculenta; ex eoque ferri in ventriculū, qui Gracè appellatur ἡ κοιλία, atque ibi subigi degerique: ac deinde aridiora ex hū recrementa in alium conuenire, quod Gracè κοιλὸν dicitur; humidiora per renes in vesicam. per alteram autem fistulam; quæ Gracè nominatur τερχεῖα ἀρτηρία, spiritum à summo ore in pulmonem, atque inde rursus in os & in naris commeari; perque eandem viam vocis quoque fieri meatum: ac, ne potius cibisque aridior, quem oporteret in stomachū ire, procideret ex ore, labereturque in eam fistulam, per quam spiritus reciprocatur, eaque offensione intercluderetur animæ via; imposuisse arte quadam & ope naturæ inde apud duo ista foramina, quæ dicitur ὀμφαλῶττις, quasi claustra quadam mobilia, conniuentia vicissim & resurgentia; eamque ὀμφαλῶτιδα inter edendum bibendumque operire atque protegere τὸν τερχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid ex esca potuve incideret in illud quasi aestuantis animæ iter; ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipso arteria commænito. Hac Erasistratus medicus aduersus Platonem. Sed Plutarchus, in libro Symposiacorum, auctorem Platonis sententia Hippocratem dicit fuisse; idemque esse opinatos & Philistionem Lo-

crum & Dioxippam Hippocraticum veteres medicos & nobiles ; atque illā, de qua Erasistratus dixerit, ἐπιλωτρίδα non idcirco in eo loco constitutam, ne quid ex potu influeret in arteriam (nam pulmoni quoque fouendo rigandoque utiles necessarioque humores vidēri) sed appositam quasi moderatricem quamdam arbitramque prohibendi admiscendive, quod ex salutis usu foret ; uti edilia quidem omnia defenderet ab arteria depolleretque in stomachi viam ; potum autem partiretur inter stomachum & pulmonem, & quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id neque uniuersum sed quadam quasi obice sustentatum ac repressum sensim paulatimque transmitteret ; atque omnem reliquum in alteram stomachi fistulam deriuaret.

CAPVT XII.

De materiis infamibus, quas Græci ἀδδξυς appellant, à Fauorino exercendi gratiā disputatis.

INfames materias siue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδδξυς ὑποθέσσεις appellant, & veteres adorti sunt non sophista solum sed philosophi quoque ; & noster Fauorinus oppidō quam libens in eas materias dicebat, vel ingenio expurgificando ratus idoneas vel exercendis argutis vel edomandis usu difficultatibus . sicuti cum Therpsita laudes quasuit, & cum febrim quartis diebus recurrentem laudauit ; lepida sane multa & non facilia inuentu in utramque causam dixit ; eaque scripta in libris reliquit . sed in febris laudibus testem etiam Platonem produxit ; quem scripsisse ait, qui quartanam passus conualuerit viresque integras reciperauerit, fidelius cōstantiusque postea valiturus : atque inibi in isdem laudibus non hercle hac sententiola inuenustē lufit, versus, in-

quit, est longo hominum auro probatus:

Ἄλλοτε μὴ τε καὶ πάλαι καὶ μὲν, ἄλλοτε μὴ τῆρ.
eo versus significatur, non omni die bene esse posse; sed ista bene, atque alio male. quod cum ita sit, inquit; ut in rebus humanis bene aut male vice alterna sit: hac biduo medio interuallata febris, quanto est fortunatior in qua est μὴ μὴ τε καὶ, δὴ οὐ μὴ τῆρες?

CAPVT XIII.

Quin, particula quæ qualesque varietates significationis habeat, & quam sæpe in veterum scriptis obscura sit.

Quin, particula quam grammatici coniunctionem appellant, varijs modis sententijsque connectere orationem videtur. aliter enim dici putatur, cum quasi increpantes vel interrogantes vel exhortantes dicimus; quin venis? quin legis? quin fugis? aliter cum ita confirmamus; Non dubium est quin M. Tullius omnium sit eloquentissimus. aliter autem, cum sic componimus; quod quasi priori videtur contrarium; Non ideo causas Ilocrates nõ defendi, quin id utile esse & honestum existimarit. à quo illa significatio non abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis. Haud eos, inquit, eo postremum scilicet, quin populi & boni & strenui sient. in secunda quoque Origine M. Cato non longè secus hac particula usus est. Neque satis, inquit, habuit quod eam in occulto vitauerat, quin eius famam prostrueret. præterea animaduertimus Quadrigarium in octauo annali particula ista usum esse obscurissimè. ipsius verba posuimus. Romam venit. vix superat quin triumphus decernatur. item in sexto annali eiusdem verba hæc sunt. præ-

nè

nè factum est; quin castra relinquerent atque cederent hosti. *Non me autem praterit dicere aliquem posse de summo pectore, nihil esse in his verbis negotii; nam, quin, vtrubique positum pro, vt; planissimumque esse si tra dicas: Romam venit. vix superat vt triumphus decernatur. item alio in loco: Pæne factū est vt castra relinquerent atque cederent hosti. sed utantur sanè, qui tam expediti sunt, per fugiis commutationum in verbis quæ non intelliguntur: utantur tamè, ubi id facere poterunt verecundius. hanc vero particulam, de qua dicimus, nisi quis didicerit compositam copulatamque esse, neque vim tantum coniungendi habere, sed certa quadam significatione factam; numquam profecto rationes ac varietates istius comprehensurus est. quod quia longioris dissertationis est, poterit, cui otium est, reperire hoc in P. Nigidij commentariis, quos Grammaticos inscripsit.*

CAPVT XIII.

Sententiæ ex Publii mimis selectæ lepidiores.

Publius mimos scriptitauit; dignusque habitus est, qui suppar Laberio indicaretur. C. autem Casarem ita Laberius maledicentia & arrogantia offendebat, vt acceptiores & probatiores sibi esse Publij quam Laberij mimos predicaret. huius Publij sententiæ feruntur pleraque lepida, & ad communem usum commendatissima. ex quibus sunt ista singulis versibus circumscripta; quæ libitum hercle est adscribere.

Malum est consiliū, quod mutari non potest.

Beneficium dando accepit qui digno dedit.

Ferās non culpes quod vitari non potest.

Qui plus licet quā par est, plus vult quā licet.

Comes facundus in via pro vehiculo est.
 Frugalitas inserta est rumoris boni.
 Heredis fletus sub persona risus est.
 Furor sit laesa sapius patientia.

---- improbe

Neptunum accusat, qui iterum naufragium
 facit.

Ita amicum habeas, posse ut fieri hunc inimi-
 cum putes.

Veterem ferendo iniuriam vites novam.

Numquam periculum sine periculo vincitur.

Nimum altercando veritas amittitur.

Pars beneficii est, quod petitur si bellè ne-
 ges.

C A P U T X V.

Quod Carneades academicus elleboro stomachū
 purgavit scripturus aduersus Zenonis stoici
 decreta: deque natura medelaque ellebori cā-
 didi & nigri.

Carneades academicus, scripturus aduersum sto-
 ici Zenonis libros, superiora corporis elleboro candi-
 do purgavit; ne quid ex corruptis in stomacho humoribus
 ad domicilia usque animi redundaret, & constantiam
 vigoremque mentis labefaceret, tanta cura tantoque appa-
 ratu sui vir ingenio praestanti ad refellenda, qua scripserat
 Zeno, aggressus. id cum in historia Graeca legissem, quod
 elleboro candido scriptum erat, quid esset quasi summa
 comperi duas species ellebori esse discerniculo coloris insi-
 gnes, candidi & nigri. eos autem colores non in semi-
 ne ellebori, neque in virgultis, sed in radice dignoscis
 candido stomachum & ventrem superiorem vomitioni-

bus purgari; nigro alium, quæ inferior vocatur, dilui: utriusque hanc esse vim, ut humores noxios, in quibus causa morborum sunt, extrahant. esse autem periculum ne, inter causas morborum, omni corporum viã pascfacta, ea quoque ipsa in quibus causa viuendi est, exinaniantur; amissoque omni naturalis alimonie fundamento homo exhaustus intereat. Sed elleborum sumi posse tutissimè in insula Anticyra Plinius Secundus, in libris naturalis historia, scripsit: propterea Liuium Drusum, qui tribunus plebi fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigasse, & in ea insula elleborum bibisse ait; atque ita morbo liberatum. præterea scriptum legimus, Gallos in venatibus tingere elleboro sagittas; quod his ietha exanimasa. fera tenetiores. ad epulas fiant; sed propter ellebori contagium vulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

CAPVT XVI.

Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem; atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamento sollertia.

ANates Ponticas dicitur edundis vulgo venenis vitare. scriptum etiam à Læneo Cn. Pompeij liberto, Mithridatem illum Ponti regem medicina rei & remedium id genus sollertem fuisse: solitumque earum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eumque sanguinem vel potentissimum esse in ea confectio: ipsum autem regem, assiduo talium medelarum usu, à clandestinis epularum insidiis causisse: quin & scientem quoque ultro & ostentandi gratia venenum rapidum & velox sæpenumero hausisse; atque id tamen

sine noxa fuisse. quamobrem postea, cum praelio victus in ultima regni refugisset & mori decrevisset, venena violentissima festinanda necis frustra expertus, suo se ipse gladio transegit. huius regis antidotus celebratissima est, quæ Mithridatios vocatur.

CAPUT XVII.

Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis locutum, Quintumque Ennium tria corda habere sese dixisse, quod tres linguas percalluisset, Græcam, Oscam, Latinam.

Quoniam Ennius tria corda habere sese dicebat, quod loqui Græcè & Oscè & Latine sciret. Mithridates autem Ponti atque Bithynia rex inclutus, qui à C. Pompeio bello superatus est, quinque & viginti gentium, quas sub ditione habuit, linguas percalluit: earumque omnium gentium viris haud umquam per interpretem colloquutus est: sed ut quemque ab eo appellari usus fuit, proinde lingua & oratione ipsius, non minus scite quam si gentilis eius esset, locutus est.

CAPUT XVIII.

Quod M. Varro C. Sallustium historiarum scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, & loris cæsum pecuniaque data dimissum.

M. Varro in litteris atque vita fide homo multa & gravis, in libro, quem inscripsit Pius aut de pace, C. Sallustium scriptorem seria illius & seueræ ora-

tionis, in cuius historia notiones censorias fieri atque exerceri videmus, in adulterio deprehensum ab Annio Milone loris bene casum dicit, & cum dedisset pecuniam dimissum.

CAPVT XIX.

Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequā & impuris disciplinas philosophiæ studiose tractantibus; & quæ duo verba obseruanda præceperit omnium rerum longe salubria.

Fluorinum ego audiui dicere Epictetum philosophum dixisse, plerosque istos, qui philosophari viderentur, philosophos esse huiusmodi ἀνευ τῆς ἀρετῆς, μέγιστον τὸ λῆγειν: id significat, factis procul, verbis tenuis. iam illud est vehementius quod Arrianus solitum cum discipulis in libris, quos de dissertationibus eius composuit, scriptum reliquit. Nam cum, inquit, animaduerteras hominem pudore amisso, importuna industria, corruptis moribus audacem, confidentem linguam ceteraque omnia praterquam animum procurantem, istiusmodi, inquit, hominem cum viderat studia quoque & disciplinas philosophia contrectare & physica adire & meditari dialectica, multa quoque id genus theoremata sufficari sciscitarique: inclamabat deum atque hominum fidem, ac plerumque inter clamandum his eum verbis increpabat. ἀνθρώπου πῦρ βάλλεις, σκέψαι εἰ καὶ θάρται τὸ ἀγγεῖον, ἀν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλης, ἀπαύλετο ἢ ἢν σαπῆ, οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο αὐτῷ, ἢ τὸ τοῦτων χεῖρον. nihil profecto his verbis grauius, nihil verius; quibus declarabas maximus philosophorum litteras atque doctrinas philosophia, cum in hominem falsum atque degenerem

tamquam in vas spurcum atque pollutum influxissent, verti, mutari, corrumpi, & quod ipse κυνικότερον, urinam fieri, aut si quid est urina spurcius. Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Favorino audimus, solitus dicere est, duo esse vitia multo omnium gravissima ac tæterrima, intolerantiam & incontinentiam; cum aut iniurias, quæ sunt ferendæ, non toleramus neque ferimus; aut à quibus rebus voluptatibusque nos tenere debemus, non tenemus. itaque, inquit, si quis hæc duo verba cordi habeat; eaque sibi imperando atque observando curet: is erit pleraque impeccabilis; vitamque viuet tranquillissimam. verba duo hæc dicebat, εὐνέχευ' ἡ ἀνέχευ'.

CAPUT XX.

Verba sumpta ex symposio Platonis numeris coagmentisque verborum scite modulare apteque exercendi gratia in Latinam orationem versa.

Symposium Platonis apud philosophum Taurum legebatur. verba illa Pausania inter conuiuias amorem vice sua laudantis: ea verba ita prorsum amamus, ut meminisse etiam studuerimus. sunt adeo, quæ meminimus, verba hæc. πάντα γὰρ περὶ τοῦ εὖ εἶναι. αὐτὴ ἐρ' ἐαυτὴ περὶ τοῦ εὖ εἶναι, οὐτὲ καλὴ, οὐτὲ αἰσχρὰ. οἷον νῦν ἡμεῖς ποιῶμεν ἢ πίνειν ἢ ἀδελφικῶς διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τῶν αὐτῶν καὶ αὐτὸ καλὸν καὶ αἰσχρὸν, ἀλλ' ἐν τῇ περὶ τοῦ εὖ εἶναι, αἷς αὐτὴ περὶ τοῦ εὖ εἶναι. καλῶς μὲν γὰρ ἀφαιρέσει καὶ ὁρθῶς καλὸν γίγνεται. μὴ ὁρθῶς δ', αἰσχρόν. οὕτω δὲ καὶ τὸ εὖ εἶναι, καὶ ὁ ἔρω, ἡ περὶ τοῦ εὖ εἶναι, καὶ ὁ ἀξίως ὁρῶμεν, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἔρω.

Hæc verba ubi lecta sunt; atque ibi Taurus mihi, Heus, inquis, tu rhetorifice (sic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellabat, existimans eloquentia unius extendenda gratia Athenas venisse) videsne, inquit, in vbiq̃ue crebrum & coruscum & conuexum, breuibꝫque & rotundis numeris cum quadam aequali circumactione deuiñctum? habesne nobis dicere in libris rhetorum vestrorum tam apte tamque modulatè compositam orationem? sed hos, inquit, tamen numeros censeo videas δδϛ πδεγγοϛ. ad ipsa enim Platonis penetralia ipsarumque rerum pondera & dignitates pergendum est; non ad vocularum eius amœnitatem nec ad verborum venustates deuersitandum. Hæc admonitio Tauri, de orationis Platonica modulis, non modo non repreßit sed instinxit etiam nos ad elegantiam Græca orationis verbis Latinis affectandam: atque uti quadam animalium parua & vilia ad imitandum sunt, quas res cunque audierint viderintue, petulantia; proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demiramur, non emulari quidem; sed lineas umbrasque facere quaesiuimus & ausi sumus. velut ipsum hoc est, quod ex illis isdem verbis eius effinximus. Omne, inquit, omnino factum sic sese habet. neque turpe est quantum in eo est, neque honestum: velut est quas facimus nunc ipsi res, bibere, cantare, disserere; nihil namque horum ipsum ex sese honestum est. quale cum fieret modo factum est, tale exstitit. si rectè honestèque factum est; tum honestum fit; sin parum rectè; turpe fit. sic amor non honestus omnis neque omnis laude dignus; sed qui facit nos ut honestè amemus.

G iiij

Quibus temporibus post Romam cōditam Græci Romanique illustres viri floruerint ante secundum bellum Karthaginienſium.

VT conſpectum quemdam ætatem antiſquiſſimarum, item virorum illuſtrium, qui in his ætatibus nati fuiſſent, haberemus; ne in ſermonibus fortè inconſpectum aliquid ſuper ætate atque viſa clarorum hominum, temerè diceremus: ſicuti ſophiſta ille ἀπαίδευτος, qui publicè nuper differens Carpeadem philoſophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum & Panatium Stoicū cū ſuperiore Africano vixiſſe dixit: Vt ab iſtiusmodi, inquam, temporum ætatumque erroribus cauercmus, excerptabamus ex libris, qui chronici appellantur, quibus temporibus flouriſſent Græci ſimul atque Romani viri, qui vel ingenio vel imperio nobiles inſignesque poſt cōditam Romam fuiſſent ante ſecundum bellum Karthaginienſium: eaſque nunc excerptiones noſtras varijs diuerſisque in locis factas curſim digeſimus. neque enim id nobis negotium fuit, ut acri atque ſubtili cura excellentium in vtraque gente hominum οὐ γὰρ οὐδὲ componeremus, ſed ut noctes iſte quadamtenus his quoque hiſtoria floſculis leniter iniectis aſpergerentur. ſatis autem viſum eſt in hac commentario de temporibus paucorū hominum dicere: ex quorum ætatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis coniectura fieri poſſet. incipiamus igitur à Solone clario: quoniam de Homero & Heſiodo inter omnes ſerè ſcriptores conſtitit, ætatem eos egſſe vel iſdem ſerè temporibus; vel Homerum aliquanto antiquiorem: utrumque tamen ante Romam cōditam vixiſſe Siluijs Albæ regnantibus, annis poſt bellum Troianum, ut Caſ-

fuit in primo annalium de Homero atque Hesiodo scriptum reliquit, plus centum atque sexaginta, ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & sexaginta. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero sapientum leges scripsisse Atheniensium, Tarquinio Prisco Roma regnante, anno regni eius tricesimo tertio. Servio autem Tullo regnante Pisistratus Athenis tyrannus fuit, Solone ante in exilium voluntarium profecto; quoniam id ei pradicenti non creditum est. postea Pythagoras Samius in Italiam venit, Tarquinij filio regnum obtinente; cui cognomen Superbus fuit. isdemque temporibus occisus est Athenis ab Hierodotio & Aristogitone Hipparchus Pisistrati filius, Hippias tyranni frater. Archilochus autem Nepos Cornelius tradit, Tullo Hostilio Roma regnante, iam tunc fuisse poematis clarum & nobilem. ducentesimo deinde & sexagesimo anno post Romam conditam, aut non longe amplius, victos esse ab Atheniensibus Persas memoria traditum est, pugna illa incluta Marathonia, Miltiade duce: qui post eam victoriam damnatus à populo Atheniensi in vinculis publicis mortem obiit. tum Aeschylus Athenis tragediarum poeta celebris fuit. Roma autem istis ferme temporibus tribunos & adiles tum primum per seditionem sibi plebes creauit. ac non diu post Cn. Marcius Coriolanus, exagitatus vexatusque à tribunis plebi, ad Volscos, qui tum hostes erant, à republica desciuit; bellumque populo Romano fecit. post deinde paucis annis Xerxes rex ab Atheniensibus & pleraque Græcia, Themistocle duce, nauali prælio, quod ad Salamina factum est, victus fugatusque est. atque inde anno ferè quarto, Menenio Agrippa M. Horatio Pulvillo consulibus, bello Veiente, apud fluvium Cremeram, ab his sex trecenti patricij Fabij cum familijs suis, universi ab ho-

stibus circumuenti perierunt. iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philosophia naturalis studio floruit. Roma autem per eas tempestates decem viros legibus scribendis creatos constitit; tabulasque ab his primo decem conscriptas, mox alias duas additas. bellum deinde in terra Gracia maximum Peloponnesiacum, quod Thucydides memoria mandauit, captum est, circa annum ferè, post conditam Romam, trecentesium vicesimum tertium. qua tempestate Oluus Postumius Tubertus dictator Roma fuit. qui filium suum, quod contra suum dictum in hostem pugnaverat, securi necauit. hostes tum populi Romani fuerant Fidenates. itaque inter hac tempora nobiles celebresque erant Sophocles ac deinde Euripides tragici poetae, & Hippocrates medicus, & Democritus philosophus: quibus Socrates Atheniensis natus quidem posterior fuit; sed quibusdam temporibus isdem vixerunt. iam deinde, tribunis militaribus consulari imperio rempublicam Roma regentibus, ad annum ferè condita urbis trecentesium quadagesimum septimum, triginta illi tyranni praepositi sunt à Lacedaemoniis Atheniensibus: & in Sicilia Dionysius superior tyrannidem tenuit. paucisque annis post, Socrates Athenis capitis damnatus est, & in carcere veneno necatus. ea ferè tempestate Roma M. Furius Camillus dictator fuit, & Reios cepit. ac post non longo tempore bellum Senonicum fuit. tum Galli Romam praeter Capitolium ceperunt. neque multo postea Eudoxus astrologus in terra Gracia nobilitatus est: Lacedaemonique ab Atheniensibus apud Corinthum superati, duce Phormione: & M. Manlius Roma, qui Gallos in obsidione Capitalij obrepensis per ardua depulerat, conuictus est consilium de regno occupando inisse; damnatusque capitis saxo Tarpeio, ut M. Varro ait, praecipit datus, ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. eoque ipso anno, qui erat

post recuperatam urbem septimus, Aristotelem philosophum natum esse memoria mandatum est. aliquot deinde annis post bellum Senonicum, Thebani Lacedaemonios, duce Epaminonda, apud Leuctra superauerunt: ac brevi post tempore, in urbe Roma, lege Licinij Stolonis consules creari etiam ex plebe caepti, cum antea ius non esset nisi ex patricijs gentibus fieri consules. circa annum deinde urbis condita quadringentesimum Philippus Amynta filius Alexandri pater regnum Macedonia adeptus est: inque eo tempore Alexander natus est: paucisque inde annis post Plato philosophus ad Dionysium Sicilia tyrannum posteriorem profectus est. post inde aliquanto tempore Philippus apud Charoneam praelio magno Athenienses vincit. tum Demosthenes orator ex eo praelio salutem fuga quaesivit: cumque id ei, quod fugerat, probrose obijceretur; versu illo notissimo elusit;

Αἴνῃ, inquit, ὁ ἐν ὧν καὶ πάλιν μαχίσσεται.

postea Philippus ex insidijs occiditur: & Alexander regnum adeptus ad subigendos Persas in Asiam atque in orientem transgressus est. alter autem Alexander, cui cognomentum Molosso fuit, in Italiam venit bellum populo Romano factururus. iam enim fama virtusque felicitatis Romana apud exteras gentes enitescere incæptabat. sed, prius, quam bellum faceret, vita deceßit. Eum Molossus, cum in Italiam transfret, dixisse accepimus, se quidem ad Romanos ire quasi in αἰὼς πόλεως; Macedonem iße ad Persas quasi in γυμνασίον. postea Macedo Alexander pleraque parte orientali subacta, cum annos undecim regnauisset, obiit mortis diem. neque ita longe post Aristoteles philosophus & post aliquanto Demosthenes vita functi sunt: isdemque ferme tempestatibus populus Romanus graui ac diutino Samnitium bello conflictatus est: consulesque Tib. Veturius & Sp. Postumius in locis iniquis a-

apud Caudium, à Samnitibus circumvallati ac sub iugum
 missi, turpi fœdere factò discesserunt: ob eamque causam
 populi iussu Sānitibus per feciales dediti recepti non sunt.
 post annum deinde urbis condita quadringentesimum fe-
 rè & septuagesimum bellum cum rege Pyrrho sumtum
 est. ea tempestate Epicurus Atheniensis & Zeno Citien-
 sis philosophi celebres erant: eodemque tempore C. Fabri-
 cius Luscinus & Q. Emilius Papus censesores Romæ fue-
 runt; & P. Cornelium Rufinum, qui bis consul & di-
 ctator fuerat, senatus mouerunt: causamque isti notæ sub-
 scripserunt, quòd cum comperissent argenti facti cæna
 gratia decem pondo libras habere. Anno deinde post Ro-
 mam conditam quadringentesimo fermè nonagesimo, con-
 sulibus Appio Claudio, cui cognomentum Caudex fuit,
 Appij illius Caci fratre & M. Fulvio Flacco, bellum ad-
 uersus Pœnos primum cæptum est. neque diu post, Calli-
 machus pœta Cyrenensis Alexandria, apud Ptolemaum
 regem, celebratus est. annis deinde postea paulo pluribus
 quam viginti, pace cum Pœnis facta, consulibus Claudio
 Centone Appij Caci filio & M. Sempronio Tuditano, pri-
 mus omnium L. Liuius pœta fabulas docere Romæ cæpit,
 post Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè cen-
 tum & sexaginta, post Menandri annis circiter quinquā-
 ginta duobus. Claudium & Tuditanū Consules sequuntur
 Q. Valerius & C. Manilius: quibus natum esse Q. Ennium
 pœtam M. Varro, in primo de pœtis libro, scripsit: cumque,
 cum septimū & sexagesimum annum ageret, duodecimū
 annalem scripsisse; idque ipsum Ennium in eodem libro
 dicere. Anno deinde post Romam conditam quingente-
 simo undeuicesimo Sp. Caruilinus Ruga primus Romæ de
 amicorum sententia diuortium cum uxore fecit, quod ste-
 rilis esset, iurassetque apud censesores uxorem se liberum
 querendorum causa habere, eodemque anno Cn. Nauius

poëta fabulas apud populum dedit; quem M. Varro, in libro de poëtis primo, stipendia fecisse ait bello Pœnico primo; idque ipsum Nauium dicere in eo carmine; quod de eodem bello scripsit. Porcius autem Licinius serius poëtam Roma cœpisse dicit in his versibus:

Pœnico bello secundo Musa pinnato gradu

Intulit sese bellicosam in Romuli gentem
feram.

ac deinde annis ferè post quindecim bellum aduersus Pœnos sumtum est: atque non nimium longè M. Cato orator in ciuitate & Plautus poëta in scena floruerunt. iidemque temporibus Diogenes stoicus & Carneades academicus & Critolaus peripateticus ab Atheniensibus, ad senatum populi Romani, negotij publici gratia, legati sunt. neque magno interuallo postea Q. Ennius, & iuxta Cæcilius & Terentius, ac subinde & Pacuvius, & Pacuuius iam sene Accius, clariorque tunc in poëmatibus eorum obtrectandis Lucilius fuit. sed progressi longius sumus; cum finem proposuerimus annotatiunculis istis bellum Pœnorum secundum.

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
DVODEVICESIMVS.

CAPVT I.

Disputationes à philosopho stoico & contra
à peripatetico, arbitro Fauorino, factæ:
quælitumque inter eos, quantum in per-
ficienda vita beata virtus valeret; quan-
tumque esset in iis quæ dicuntur extra-
nea.

 *Amiliares Fauorini erant duo quidam non
incelebres in urbe Roma philosophi. eorum
fuit unus peripatetica disciplina sectator, al-
ter stoica. his quondam ego acriter atque con-
tente pro suis utrimque decretis propugnans, cum es-
semus unâ omnes Ostia cum Fauorino, interfui. ambu-
labamus autem in litore cum iam adueesperasceret, æstate
anni noni. atque ibi stoicus censabat & vitam beatam ho-
minum virtute animi sola, et miseriam summam malitia
sola posse effici, etiâ si cetera bona omnia, quæ corporalia et
externa appellarentur, virtuti deessent; malitia adessent.
ille contra peripateticus miseram quidem vitam vitis a-
nimi & malitia sola fieri concedebat; sed ad complendos
omnes vita beata numeros virtutem solam nequaquam
satis esse existimabat. quoniam & corporis integritas sa-
nitasque, & honestus modus forma, & pecunia familia-
ris, & bona existimatio, ceteraque omnia corporis & for-
tuna bona necessaria viderentur perficienda beata vita.*

reclamabat hoc in loco stoicus; & tamquam duas ille res
 diuersas poneret, mirabatur: quod, cum essent malitia
 & virtus duo contraria, vita misera & beata quoque
 aequè contraria; non seruaret in utrisque vim & natu-
 ram contrarij: & ad miseriam quidem vitæ conficiendam
 satis valere malitiam solam putaret; ad præstandam verò
 vitam beatam non satis virtutem solam esse diceret, atque
 id maxime dissidere neque conuenire dicebat, quod, qui
 profiteretur vitam nullo pacto beatam effici posse si virtus
 sola abesset, idem contra negaret beatam fieri vitam cum
 sola virtus adesset; & quom daret haberetque virtuti ab-
 senti honorem, eundem potenti atque præsentì adimeret.
 Tum peripateticus perquam hercle festiue, Rogo te, inquit,
 cum bona venia respondeas, an existimies esse vini ampho-
 ram cum abest ab ea unus congius? Hoc ubi accepit stoicus?
 Minime, inquit, vini amphora dici potest ex qua abest
 congius. hoc ubi accepit peripateticus; unus igitur, inquit,
 congius amphoram facere dici debet: quoniam cum deest
 ille unus, non fit vini amphora; & cum accessit, fit am-
 phora. quod si id dicere absurdum est uno congio solo fieri
 amphoram; itidem absurdum est una sola virtute vitam
 fieri beatam dicere; quoniam cum virtus abest, beata esse
 vita numquam potest. tum Fauorinus adspiciens peripa-
 teticum, Est quidem, inquit, argutiola hæc; qua de congio
 vini usus es, exposita in libris: sed ut scis captio magis le-
 pida, quam probum aut simile argumentum videri debet.
 congius enim, cum deest, efficit quidem ne sit iusta men-
 sura amphora; sed cum accedit & adiicitur, non ille unus
 facit amphoram, sed supplet. virtus autem, ut isti dicunt,
 non accessio neque supplementum, sed sola ipsa vita beata
 instar est; & propterea vitam beatam ipsa sola una cum
 adest facit. Hæc atque alia quaedam minuta magis & no-
 dosæ, tamquam apud arbitrium Fauorinum, in suam uter-

que sententiam conferebant. sed cum iam prima fax natis & densiores esse tenebrae cepissent: persecuti Fauorinum in domum ad quam devertebas discessimus.

CAPUT II.

Cuiusmodi questionum certationibus Saturnalia ludicra Athenis agitare soliti sumus; atque inibi inspersa quaedam sophismata & aenigmata oblectatoria:

Saturnalia Athenis agitabamus hilarè prorsum & modeste, non, ut dicitur, remittentes animum. (nam remittere, inquit Musonius, animum quasi amittere est) sed demulcentes cum paulum atque laxantes iucundis honestisque sermonum illectionibus. Conueniebamus autem ad eandem cenam complusculi; qui Romani in Graciam veneramus; quique easdem auditiones eisdemque doctores colebamus. tum qui cenulam ordine suo curabat premium soluenda questionis ponebat librum veteris scriptoris vel Graecum vel Latinum, & coronam è lauro plexam; totidemque res quarebat quot homines isticeramus. cumque eas omnis exposuerat; rei locumque ditendi fors dabat. questio igitur soluta corona & premio donabatur; non soluta autem mittebatur ad eum, qui sortitò successerat. idque in orbem vice pari seruabatur. si nemo dissoluebat questionis eius nodum; premium ipsum & corona deo cuius id festum erat, dicebatur. querebantur autem res huiusmodi, aut sententia poetae veteris lapide obscura non anxie, aut historiae antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam inuulgati purgatio; aut captionis sophistica solutio, aut inopinati rariorisque verbi indagatio, aut tempus item in verbo peripicuo obscurissimum. itaque nuper quaesita esse memini numero

numero septem: quorum prima fuit enarratio horum ver-
suum, qui sunt in satyris Q. Ennii, uno multifariam ver-
bo concinniter implicati. quorum exemplum hoc est.

Nam qui lepidè postulat alterum frustrat;
Quem frustratur, frustra eum dicit frustra
esse.

Nam qui sese frustrari quem frustra sentit,
Qui frustratur, is frustra est, si non ille est
frustra.

Secunda quaestio fuit, quonam modo audiri atque accipi
deberet, quod Plato in ciuitate, quam in libris suis condi-
dit, τοὺς τὰς γυναικας esse censuit; & praeuia viris for-
tibus summisque bellatoribus posuit sauiationes puerorum
& puellarum. Tercio in loco hoc quaesitum est, in quibus
verbis captiomm istarum fraus esset, & quo pacto distin-
gui resoluique possent. Quod non perdidisti habes:
cornua non perdidisti: habes igitur cornua. item
altera captio. Quod ego sum id tu non es: homo
igitur tu non es. Quaesitum id quoque ibi est, quae esset
huius quoque sophismatis resolutio. Cum mentior &c
mentiri me dico, mentior an verum dico? postea
quaestio ista haec fuit. Quam ob causam patricij Me-
galensibus mutitare soliti sint, plebes Cereali-
bus? Secundum ea quaesitum hoc est; verbum, verant,
quod significat, vera dicunt, quisnam veterum poëta-
rum dixerit? Sexta quaestio fuit asphodelum cuiusmodi
verbum sit, quod Hesiodus in isto versu posuerit.

Οὐδ' ὅσον ἐς μαλάχη τέ καὶ ἀσποδάμην ὄσπρη.

& quid item Hesiodus se dicere sentiat, cum dimidium
plus esse toto dicit. Postrema quaestionum omnium haec fuit;
scripserim, venerim, legerim, cuius temporis verba
sint, praeteriti an futuri, an vtriusque. Haec ubi ordine,
quo dixi, proposita atque singulis forse ductis disputata ex-

planataque sunt : libris coronisque omnes donati sumus ; nisi ob unam questionem , quæ fuit de verbo , verant . nemo enim tum commemoraret dictum esse à Q. Ennio id verbum in decimotertio annalium in isto versu .

Satin vates verant ætate in agunda ?

Corona igitur huius questionis deo feriarum istarum Saturno data est .

C A P V T I I I .

Quid Aeschines rhetor in oratione , qua Timarchum de impudicitia accusavit , Lacedæmonios statuisse dixerit super sententiæ probatissima quam improbatissimus homo dixisset .

Aeschines vel acerrimus prudentissimusque oratorum , qui apud conciones Atheniensium floruerunt , in oratione illa saeva criminosaque & virulenta , qua Timarchum de impudicitia graviter insigniterque accusavit nobile & illustre consilium Lacedæmonis dedisse dicit virum indidem civitatis eiusdem principem virtute atque ætate magna præditum . Populus , inquit , Lacedæmonius de summa republica sua , quidnam esset utile et honestum , deliberabat . tum exsurgit , sententiā dicendæ gratia , homo quispiam turpitudine pristina vitæ defamatissimus , sed lingua tunc atque facundia nimium quantum præstabilis . consilium , quod dabat quodque oportere fieri suadebat , acceptum ab uniuersis & complacitum est : futurumque erat ex eius sententiâ populi decretum . ibi unus ex illo principum ordine , quos Lacedæmonij ætatis dignitatisque maiestate tamquam arbitros & magistros disciplina publica verebantur , commoto irritatoque animo exsilii : & , Quanam , inquit , Lacedæmonij ratio , aut quæ tandem

pes erit, urbem hanc & hanc rempublicam saluam in-
 pugnabilemque esse diutius posse, si huiusmodi antea-
 ete vita hominibus consiliariis utemur? quod si proba ista
 hac & honesta sententia est; queso vos, non sinamus
 eamde dehonefari turpissimi auctoris contagio. atque ubi
 hoc dixit, elegit virum fortitudine atque iustitia præter
 alios præstantem, sed inopi lingua & infacundum; in-
 fitque cum, consensu petituque omnium, eandem illam
 sententiam disertis viri cuiusmodi posset verbis dicere: ut
 nulla prioris mentione habita scitum atque decretum po-
 puli ex eius unius nomine fieret, quod ipsum denuo dixe-
 rat. atque ita, ut suaserat prudentissimus senex, fa-
 ctum est. sic bona sententia mansit. turpis auctor muta-
 tus est.

CAPVT IIII.

Quod Sulpicius Apollinaris prædicantē quem-
 dam à sese vno Sallustij historias intelligi il-
 lufit, quæstione proposita, quid verba ista apud
 Sallustium significarent; perincertum stolidior an
 vanior.

Cum iam adolescentuli Romæ prætextam & pueri-
 clem togam mutassemus; magistrosque iam nobismet-
 ipsi exploratores quæreremus: in Sandaliario forte apud
 librarios fuimus; cum ibi in multorum hominum cætio
 Apollinaris Sulpicius, vir in memoria nostra præter a-
 lios doctus, iactatorem quempiam & venditorem Sal-
 lustiana lectionis irrisit illufitque genere illo facetiſſima
 diſſimulationis, qua Socrates ad sophiſtās utebatur. nam
 cum ille se unum & unicum lectorem esse enarratorem-
 que Sallustij diceret; neque primam tantum cutem ac spē-

ciem sententiarum sed sanguinem quoque ipsum ac medullam verborum eius eruere atque introspicere penitus predicaret. tum Apollinaris amplecti venerarique se doctrinas illius dicens, Per, inquit, magister optime, exoptatus mihi nunc venis cum sanguine & medulla Sallustij verborum. hesterno enim die querebatur ex me, quidnam verba eius hac in quarto historiarum libro de Cn. Lentulo scripta significant; de quo incertum fuisse ais stolidiorne esset an vanior: eaque ipsa verba, uti sunt à Sallustio scripta, dixit. At Cn. Lentulus patriciæ gentis, collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior an vanior, legem de pecunia, quam Sulla emtoribus bonorum remiserat, exigenda promulgavit. quasitum ergo ex se Apollinaris neque id se dissolvere potuisse assueverat, quid esset vanior & quid stolidior: quoniam Sallustius sic ea sepeasse atque opposuisse inter se videretur, tamquam diversa ac dissimilia, nec eiusdem utraque vitij forent: ac propterea petebat, uti se doceret significationes utriusque vocis & origines. Tum ille rictu oris labearumque ductu contemni à se ostendens & rem de qua quareretur & hominem ipsum qui quareret, Priscorum, inquit, & remotorum ego verborum medullas & sanguinem, sicuti dixi, perspicere & elicere soleo; non istorum quæ proculcata vulgo & protrita sunt. ipso illo quippe Cn. Lentulo stolidior est & vanior, qui ignorat eiusdem stultitia esse vanitatem & stoliditatem. sed ubi hoc dixit: media ipsa sermonum reliquit; & abire capit. nos deinde eum tenebamus; urgebamusque, & cumprimis Apollinaris; ut de vocabulorum istorum vel differentia vel, si ei ita videretur, similitudine plenius apertiusque discerneret; & ut ne sibi inuideret discere volenti orabas. atque ille, se iam plane illudi ratus, negotium sibi esse causatur, et digreditur.

nos autem postea ex Apollinari didicimus vanos proprie dici, non, ut vulgus diceret, desipientes aut hebetes aut ineptos, sed ut, veterum doctissimi dixissent, mendaces & infidos & leuia inaniaque pro grauibus & veris astutissimè componentes: stolidas autem vocari non tã stultos & excordes, quam satros & molestos & illepidos, quos Græci *μολύβδινους καὶ πομπηνοὺς* dicerent. etyma quoque harum vocum & origines scriptas esse dicebat in libris Nigidianis. quos requisitos ego & repertos cum primarum significationum exemplis, ut commentariis harum noctium inferrem, notavi; & intulisse iam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

CAPVT V.

Quod Q. Ennius in septimo annali quadrupes eques, ac non, quadrupes equus ut legunt multi, scriptum reliquit.

Cum Antonio Iuliano rhetore, viro hercle bono & facundia florentis, complures adolescentes familiares eius Puteolis æstiuarum ludum & iocum in litteris amœnioribus & in voluptatibus pudicis honestisque agitabamus. atque ibi tunc Iuliano nuntiatur ἀναγνώσκειν quemdam, non indoctum hominem, voce admodum scitã & canora Ennij annales legere ad populum in theatro. Eamus, inquit, auditum nescio quem istum Ennianistam. hoc enim se ille nomine appellari volebat. Quem cum iam inter ingentes clamores legentem inuenissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennij septimum) hos cum primum versus perperam pronuntiantem audiuimus;

Denique vi magna quadrupes equus atque elephant

Proiiciunt sese.

neque postea multis versibus additis, celebrantibus eum laudantibusque omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediens e theatro, Quid vobis, inquit, de hoc anagnosta & de quadrupede equo videtur? sic enim profecto legit.

Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti

Proiiciunt sese.

Et quid putatis, si magistrum praelectoremque habuisset alicuius artis, quadrupes equus, dicturum fuisse, ac non quadrupos eques? quod ab Ennio ita scriptum relictumque esse nemo unus litterarum veterum diligens dubitauit. cumque aliquos eorum, qui aderant, quadrupes equus, apud suum quisque grammaticum legisse se dicerent; Et mirarentur quidnam esset, quadrupes eques: Vellem vos, inquit, optimi iuvenes, tam accurate Q. Ennium legisse, quam P. Vergilius legerat: qui hunc eius versum secutus in Georgicis suis equitem pro equo posuit hic in versibus;

Frena Pelethronij Lapihæ gyrosque dedere

Impositi dorso, atque equitem docuerat
sub armis

Insultare solq & gressus glomerare superbos.

in quo loco, equitem, si quis modo non inscite ineptæque argutior sit, nihil potest accipi aliud nisi, equum. pleraque enim veterum atas & hominem equo insidentem & equum qui insideretur equitem dixerunt. propterea equitare etiam, quod verbum è vocabulo equitis inclinatum est, & homo equa utens & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeo vir adprime lingua Latina sciens equum equitare dixit his versibus.

Quis hinc currere equum nos atque equitare videmus

Hic equitat curritque oculis.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui: & ut non turbida fidei nec ambigua sed ut pura liquentisque esset equusne an eques Ennius scriptum reliquisset; librum summa atque reuerenda vetustatis, quem ferè constabas Lampadionis manu emendatum, studio precioque multo unius versus inspiciendi gratia conduxit, & eques, non, equus scriptum in eo versu inueni. Hec tum nobis Iulianus & multa alia eruditè simul & affabiliter dixit. sed eadem ipsa post etiam in peruulgatis commentariis scripta offendimus,

CAPVT . VI.

Quod Aelius Melissus, in libro cui titulum fecit, *de loquendi proprietate*, quem cum ederet cornu esse copia dicebat, re scripsit neque dictu neque auditu dignam; cum differre *matronam & matremfamilias* existimauit differentia longe vanissima.

Aelius Melissus in nostra memoria fuit Roma summi quidem loci inter grammaticos & temporis; sed maiore in litteris erat iactantia & opus eius quam opera. is prater alia, quae scripsit compluria, librum composuit, ut tunc videbatur cum est editus, doctrinae inclutae. ei libro titulus est ingentis cuiusdam illecebrae ad legendum scriptus. quippe est, *de loquendi proprietate*. quis adeo existimet loqui se recte atque proprie posse, nisi illas Melissi proprietates perdidicerit? ex eo libro haec verba sunt. *Matrona est, quae semel peperit; quae saepius, materfamilias: sicuti sus quae semel peperit; porcetra quae saepius.*

H. iiij

utrum autem hoc de matrona ac de matrefamilias Mæliſſus excogitauerit ipſe & coniectauerit; an ſcriptum ab alio quo legerit, huiusmodi proſectio eſt opus. nam de porcetra habet ſane auctorem Pomponium in *Atellana*, quæ hoc eodem vocabulo inſcripta eſt. ſed matronam non eſſe appellatam, niſi quæ ſemel peperit, neque matremfamilias niſi quæ ſapius, nullis veterum ſcriptorum auctoritatibus confirmari poteſt. enimuero illud impendia probabilius eſt, quod idenei vocum antiſuarum enarratores tradiderunt, matronam dictam eſſe proprie, quæ in matrimonium cum viro conueſſet, quoad in eo matrimonio maneret, etiam ſi liberi nondum nati forent; dictamque eſſe ita à matris nomine non adepto iam, ſed cum ſpe & omne mox aperiendi. unde ipſum quoque matrimonium dicitur. matrem autem familias appellatam eſſe eam ſolam, quæ in mariti manu mancipioque aut in eius, in cuius maritus manu mancipioque eſſet, quoniam non in matrimonium tantum ſed in familiam quoque mariti & in ſui heredis locum veniſſet,

CAPVT VII.

Quem in modum Fauorinus tractauerit interpeſtium quemdam de verborum ambiguitatibus quærentem: atque ibi quorſignificationes capiat concio.

Domitio homini docto celebrique in vrbe Roma græmatico; cui cognomentum Inſano factum eſt, quoniam erat natura intractabilior & moroſior. ei Domitia Fauorinus noſter cum fortè apud ſanum Carmentis obuiam veniſſet; atque ego cum Fauorino eſſem: Quaſo, inquit, te magiſter dicas mihi, num erravi; quodum vellem diſiunxeris Latine dicere, conciones dixi?

dubito quippe & requiro, an veterum eorum, qui electius locuti sunt, pro verbis & oratione dixerit quis concionem. tum Domitius voce atque vultu atrocior, Nulla, inquit, prorsus bona salutis spes reliqua est; cum vos quoque philosophorum illustrissimi nihil iam aliud quam verba auctoritatesque verborum cordi habeatis. mittam autem librum tibi in quo id reperias quod quaris. ego enim grammaticus vita iam atque moriam disciplinas quero: vos philosophi metra estis, ut M. Cato ait, mortuaria glossaria. nam qui colligitis lexicodia, res sacras & inanes & frivolas, tamquam mulierum voces proficarium. atque utinam, inquit, muti omnes homines essemus! minus improbitas instrumenti haberet. cumque digressi essemus: Non tempestivè, inquit Favorinus, hunc hominem accessimus. videtur enim mihi ὀμονμαίρεται. scitote, inquit, tamen intemperiem istam, quæ μαλαγχολία dicitur, non parvis nec abiectis ingeniis accidere; ἀλλὰ εἰς ἁδὸν πὶ τὸ πᾶθος τῆτα ὑποικόν; & veritates plerumque fortiter dicere sed respectu non habere μὴτε καὶ εὖ μὴτε καὶ πρὸς. vel ipsum quale hoc existimatis, quod nunc de philosophis dixit? nonne, si id Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignum memoria visum esset? misit autem paulo post Favorino librum quem promiserat. Ferrij, inopinor, Flacci erat. in quo scripta ad hoc genus questionis pertinentia hac fuerunt. senatū dici & pro loco & pro hominibus; civitatem & pro loco & pro oppido & pro iure quoque omnium & pro hominum multitudine; tribus quoque & decurias dici & pro loco & pro iure & pro hominibus: concionem autem tria significare, locū & verba suggestumque, unde verba fierens, sicut M. Tullius, in oratione qua inscripta est contra concionem Q. Metelli, Elscendi, inquit, in concionem: concursus est populi factus. sicut idem

M. Tullius in Oratore ait; Conciones saepe exclaimare vidi cū aptè verba cecidissent. etenim expectant aures ut verbis colligetur sententia. item significare cœtum populi assistentis, item orationem ipsam quæ ad populum diceretur: exempla in eo libro scripta non erant. sed nos postea Faventino desideranti harum omnium significationum munimenta & apud Ciceronem, sicuti supra scripsi, & apud elegantissimos veterum reperta exhibuimus. Id autem quod potissimum expetebas, concionem esse dictam pro verbis & oratione, docui titulo Tulliani libri, qui à M. Cicerone inscriptus est; Contra concionem Q. Metelli. quo nihil profecto significatur aliud, quam ipsa, quæ à Metello dicta est, oratio.

CAPUT VIII.

ὁμοιότεια καὶ ὁμοιόπρωτα atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse & puerilia Lucilii quoque versibus declarari.

ὁμοιότεια καὶ ἰσοκατάληκτα καὶ πείρια καὶ ὁμοιόπρωτα, ceteraque huiusmodi scitamenta, quæ isti ἀπειρόκαλοι, qui se Isocratius videri volunt, in collandis verbis immodicè faciunt & rancidè, quam sint insubida & inertia & puerilia facetissimè hercle significat in quinto satyrarum Lucilius. nam ubi est cum amico conuestus, quod ad se agrotum non viseret; hæc ibidem addit festiuiter.

Quo me habeam pacto, tametsi non quæris docebo;

Quādo in eo numero mansi, quo in maximā pūc est

Pars hominum, vt periisse velis, quem nolueris cum

Visere debueris. hoc, NOLVERIS, & DEBVERIS, te

Si minus delectat quod ἀπὸ τοῦ Ἰσοκράτους ἐστὶ; ὃ καὶ ἀνθρώποις que simul totum ac συμμετρεσχωδές:

Non operam perdo. Si tu hic. **.

CAPVT X.

Quid significet apud M. Catonem verbum, *insecenda*; quodque *insecenda* potius legendum sit, quam quod plerique existimant *insequenda*.

IN libro veterè, in quo erat oratio M. Catonis de Ptolemaeo contra Thermum, sic scriptum fuit. Sed si omnia dolo fecit; omnia avaritiæ atque pecuniæ causa fecit, eiusmodi scelera nefaria, quæ neque *insecenda* fanda neque *legenda* audiuiamus: supplicium pro factis dare oportet. *insecenda* quid esset queri ceptum, tum, ex his qui aderant, alter litterator fuit, alter litteras sciens. hi duo inter sese dissentiebant. & grammaticus quidem contendebat. *insequenda* enim scribi, inquit, debet, non, *insecenda*. quoniam *insequens* significat: dictumque est *inseque*, quasi, perge dicere & *insequere*. itaque ab Ennio scriptum in his versibus:

Inseque musa manu Romanorum indupertor

Quod quisque in bello gessit cum rege Philippo.

alter autem ille eruditior nihil mendosum, sed rectè atque integrè scriptum esse perseverabat; & Velio Longo non homini indocto fidem esse habendam: qui in commentario, quod fecisset de usu antiqua locutionis, scripserit nō *insec-*

que legēdum apud Ennium, sed inferre; ideoque à veteribus, quas narrationes, dicimus, infectiones, esse appellatas: Varronem quoque versum hanc Plauti de Menachinis,

Hæc nihilo mihi videntur esse sectius quam
somnia,

sic enarrasse; nihilo magis narranda esse quam si ea essent somnia, hæc illi inter se certabant. Ego arbitror & à M. Catone insecunda & à Q. Ennio in sece scriptum sine, v, littera. offendi enim in bibliotheca Patrensi librum vera vetustatis Livij Andronici, qui inscriptus est ἀδύσσεια. in quo erat versus primus, cum hoc verbo, sine v, littera.

Virum mihi Calmœna in sece versutum;
factus ex illo Homeri versu:

ἀνδρῶν μοι ἐννέτη μῦσα πολύτροπον.

illi igitur ætatis & fidei magna libro credo nam quod in versu Plantino est, sectius quam somnia; nihil in alteram partem plus argumenti habet. Etiam si veteres autem non in seque, sed in sece dixerunt, credo quia eras levius leniusque: tamen eiusdem sententia verbum videtur. nam & sequo & sequor & item secta & sectio consuetudine loquendi differunt: sed qui penitus inspexerit, origo & ratio utriusque una est. doctores quoque & interpretes vocum Græcarum ἀνδρῶν μοι ἐννέτη μῦσα, καὶ, ἐσσετέ νῦν μοι μῦσαι; dictum putant quod Latine in seque dicitur. namque in altero, n, geminum, in altero, p, esse tralaturnum dicunt. sed etiam ipsum illud ἐπν, quod significat verba aut versus, non aliunde esse dictum tradunt, quam ἀπὸ τοῦ ἐπῶν καὶ ἐπιῶν. eadem ergo ratione antiqui nostri narrationes sermonesque infectiones appellauerunt.

CAPVT X.

Errare istos, qui in exploranda febris pulsus venarum pertentari putant, non arteriarum.

IN Herodis C. V. villam, quæ est in agro Attico, loco qui appellatur Cephisia, aquis & lucis & nemoribus frequentem aestu anni medio concesseram. ibi alio mihi cita & accedente febris rapida decubueram. Eo Caluissus Taurus philosophus & alij quidam sectatores eius, cum Athenis visendi mei gratia venissent: medicus, qui tum in his locis repertus assidebat mihi, narrare Tauro cæperat quid incommodi paterer; & quibus modulis quibusque interuallis accederet febris decederetque. tum in eo sermone, cum iam me sinceriore corpusculo factû diceret, Potes, inquit, Tauro, tu quoque id ipsum comprehendere εἰν αὐτῷ αὐτῷ τῆς πλεθός; quod nostris verbis profectò ita dicitur, si attigeris venam illius. Hanc loquendi imperisiam, quod venam pro arteria dixisset, cum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tamquam in minime utili medico offendissent, atque id murmure & vultu ostenderent: tum ibi Taurus, ut mos eius fuit, satis leniter Certi, inquit, sumus vir bone, non ignorare te quid vena appelletur, & quid arteria; quod vena quidem suapte vi immobiles sint, & sanguinis tantum demittendi gratia explorentur; arteria autem mota atque pulsu suo habitum & modum febrinum demonstrent: sed, ut videa, peruolgatè magis quam inscitè locutus es. non enim te solum sed alios quoque itidem errantis audiri venam pro arteria dicere. fac igitur ut experiamur eligantiorum esse te in medendo, quam in dicendo; & cum dijs bene valentibus opera tua sistas hunc nobis sanum atque validum quam citissime. Hoc ego postea cum in me-

disco reprehensum esse meminissim; existimaui non medico soli sed omnibus quoque hominibus liberis liberaliterque institutis turpe esse, ne ea quidem cognouisse ad notitiam corporis nostri pertinentia, qua non altius occultiusque remota sunt; & qua natura nobis tuenda valetudinis causa & in promptu esse & in propatulo volueris: ac propterea, quantum temporis habui subsicini, medicina quoque libros assigi, quos arbitrabar esse idoneos ad docendum; & ex his, cum alia pleraque ab isto humanitatis usu non aliena, tum de venis quoque & arterijs didicisse videor ad hunc fermè modum. vena est conceptaculum sanguinis, quod αγγείον medici vocant, mixti confusique cum spiritu naturalis; in quo plus sanguinis est, minus spiritus. arteria est conceptaculum spiritus naturalis mixti confusique cum sanguine; in quo plus spiritus est, minus sanguinis. σφυγμός autem est intentio motus & remissio in corde & in arteria naturalis non arbitraria. à medicis autem veteribus oratione Græca ita definitus est; σφυγμός ἐστιν διαστολή καὶ συστολή ἀδίας πέτος ἀσπρίας καὶ ὑποδίας.

CAPVT XI.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inscitè à Casellio Vindice rephensa, versusque ipsi, in quibus ea verba sunt subscripta.

Non hercle idem sentio cum Casellio Vindice grammatico, ut mea opinio est, haud quaquam inerudito. verum hoc tamen petulanter inscitèque; quod Furium veterem poetam dedecorasse linguam Latinam scripsit huiusmodi vocum fictionibus, quæ mihi quidem neque abhorrere à poetica facultate visa sunt, neque dictu profatūque ipso tætra aut insuaves esse; sicuti sunt qua-

dam alia ab illustribus poetis ficta durè & rancidè. quæ reprehendit autem Casellius Furiana, hæc sunt; quod terram in lutum versam lutescere dixerit, & tenebras in noctis modum factas noctescere, & pristinas recuperare vires virescere; & quod ventus mare carulcum crispicans nitescit, purpurat dixerit, & opulentum fieri opulescere. Versus autem ipsos ex poematis Furianis in quibus hæc verba sunt, subdidi.

Sanguine diluitur tellus. caua terra lutescit.

Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ:
 Increscunt animi. virescunt vulnere vires:
 Hic fulica levis volitat super æquora classiæ,
 Spiritus Eurorum viridis cum purpurat undas;

Quo magis in patriis possint opulescere cāpis:

CAPVT XII.

Morem istum veteribus nostris fuisse verba patiendi mutare ac vertere in agendi modum.

ID quoque habitum est in oratione faciēda elegantia genus, ut, pro verbis habentibus patiendi figuram, agentia ponerent; ac deinde hac vice inter se mutua verterent. Terentius in comædia:

Pallium, inquit, face ut splendeat:
 nonne hoc impendio venustius gratiusque est, quam si diceret, ne maculetur? Plautus etiam non dissimiliter,

Quid est hoc? rugat pallium. amictus nō sum commode.
 itidem Plautus, pulueret, dicit quod non puluere im-

— Exi tu Daue,
 Age, sparge; mundum esse hoc vestibulum
 volo.

Venus ventura est nostra. non hoc pulueret.
in Asinaria quoque contemples dicit, pro contem-
pleris.

Mecum caput contemples, si quidem è re cō-
 sultas tua.

Cn. Vellius in annalibus. Postquam tempestas seda-
 uit; Atherbal taurum immolauit. *M. Caro in Origi-*
nibus, Eodem conuenæ complures ex agro acces-
 sitauere. eo res eorum auxit. *Varro in libris, quos ad*
Marcellum de lingua Latina fecit. In priore verbo
 graues profodia, quæ fuerunt, manent. reliquæ
 mutant. mutant, *inquit elegantissime pro,* mutantur.
potest etiam id quoque ab eodem Varrone in VII. Diui-
narum similiter dictum videri. Inter duas filias re-
 gum quid mutet, inter Antigonom & Tulliam
 est animum aduertere. *Verba autem patiendi pro a-*
gentibus, in omnibus ferè veterum scriptis, reperiuntur:
ex quibus sunt pauca ista, quæ nunc meminimus. Mu-
 neror te, *pro,* munero, & significor, *pro,* signifi-
 co, & sacrificor, *pro,* sacrifico, & assentior, *pro,*
 assentio, & feneror, *pro,* fenero, & pignero, *pro,*
 pignero. & alia istiusmodi pleraque, proinde ut in le-
 gendo fuerint obuia, notabuntur.

CAPV T XIII.

Quali talione Diogenes philosophus vsus sit
 pertétatus a dialectico quodam sophismatio
 impudenti.

Satur-

Sturnalibus Athenis alea quadam festiua & honesta lusitabamus huiuscemodi. ubi conueneramus complusculi eiusdem studij homines; ad lauandi tempus captiones, quae sophismata appellantur, mente agitabamus; easque quasi talos aut tesserulas in medium vice sua quisque iaciebamus. captionis soluta aut parum intellecta praemium poenae erat nummus sesterius unus: hoc are collecto, quasi manuario, cœnula curabatur omnibus, qui cum lusum luseramus. erant autem captiones ad hoc fere exemplum; tametsi Latina oratione non satis scite ac panè etiam illepidè exponuntur. quod nix est, hoc grando non est. nix autem alba est. grando igitur alba non est. item aliud non dissimile. quod homo est, hoc non est equus. homo autem animal est. equus igitur animal non est. dicere ergo debebat, qui ad sophisma diluendum ac refellendum ritu aleatorio vocatus erat, in qua parte quoque in verbo captio foret; quid dari concedique non oporteret. nisi dixerat; nummo singulo multabatur. ea multa cœnam iuuabat. libet autem dicere, quam facete Diogenes sophisma id genus, quod supra dixi, à quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliàm propositum remuneratus sit. nam cum ita rogasset dialecticus: quod ego sum, id tu non es, & Diogenes annuisset; atque ille addidisset; homo autem ego sum: cum id quoque assensus esset, & contra dialecticus ita conclusisset; homo igitur tu non es: hoc quidem, inquit Diogenes, falsum est. & si verum id fieri vis, à me incipe.

CAPVT XIII.

Quid sit numerus *hemiolios*, quid *epitritos*: & quod vocabula ista nō facile nostri aulī sunt vertere in linguam Latinam.

Figura quadā numerorum, quas Graci certis nominibus appellant, vocabula in lingua Latina non habent. sed qui de numeris Latine scripserunt, Græca ipsa dixerunt. fingere autem nostra, quoniam id absurde futurum erat, noluerunt quale enim fieri nomen posset *hemiolio* numero aut *epitrito*? est autem *hemiolios*, qui numerum aliquem in sese habet, dimidiumque eius: ut tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad viginti. *epitritos* est, qui habet totum aliquem numerum & eiusdem partem tertiam: ut quatuor ad tres, duodecim ad nouem, quadraginta ad triginta. hac autem notare meminisseque non esse abs re visum est: quoniam, vocabula ista numerorum nisi intelligantur, rationes quadam subtilissima in libris philosophorum scriptæ percipi non queunt.

CAPVT. XV.

Quod M. Varro in herois versibus obseruaue-
rit rem nimis anxie & curiosæ obserua-
tionis.

IN longis versibus, qui hexametri vocantur, item in senarijs, animaduertunt metrici duos primos pedes item extremos duo habere posse singulos integras partes orationis; medios haud umquam posse: sed constare eos semper ex verbis aut diuisis aut mixtis atque confusis. Marcus etiam Varro, in libris disciplina-

rum, scripsit obseruasse se in versu hexametro; quod omni-modo quintus semipes verbum finiret; & quod priores quinque semipedes aque magnam vim haberent in efficiendo versu, atque alij posteriores septem: idque ipsum ratione quadam geometrica fieri differis.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMEN- TARIVS LIBER VNDEVICESIMVS.

CAPVT I.

Responsio cuiusdam philosophi interrogati
quam ob causam maris tempestate pallu-
erat.

NAVIGABAMVS, Cassiopeia ad Brun-
disium mare Ionium violentum & vastum
& iactabundum. nox deindeque diem pri-
mum secuta est: in ea ferè tota ventus à la-
tere sauiens nauem undis compleuerat. tum postea com-
plorantibus nostris omnibus atque in sentina satis agentibus
dies quidem tandem illuxit: sed nihil de periculo
neque de scuitia amissum. quin turbines etiam crebri-
ores, & calum atrum, & fumigantes globi, & figu-
ra quadam nubium metuenda, quas tuqōras vocabant,
impendere imminereque ac depresso nauem videban-
tur. in eadem fuit philosophus in disciplina stoica cele-
bratus, quem ego Athenis cognoueram non parua virum

auctoritate, satisque attente discipulos iuvenes continen-
 tem. Eum tunc in tantis periculis inque illo tumultu
 cali marisque requirebam oculis; scire cupiens quonam
 statu animi & an interritus intrepidusque esset. atque
 ibi hominem conspiciamus impavidum & extrilidū plo-
 tatus quidem nullos, sicuti ceteri omnes, nec ullas eius-
 modi voces ciuentem, sed coloris & vultus turbatione
 non multum à ceteris differentem. At ubi calum eni-
 tuit, & deserbuit mare, & ardor ille periculi defla-
 grauit: accedit ad stoicum Græcus quispiam dines ex
 Asia, magno, ut videbamus, cultu paratuque rerum
 & familia; atque ipse erat multis corporis animique
 delicys diffuens. Is quasi illudens, Quid hoc est, in-
 quit, ô philosophe, quod, cum in periculis essemus, timui-
 sti tu & palluisti? ego neque timui neque pallui. &
 philosophus aliquantum cunctatus an respondere ei con-
 ueniret, Si quid ego, inquit, in tanta violentia tempe-
 statum videor paulum pauefactus; non tu istius res-
 ratione audienda dignus es. sed tibi sane Aristippus ille
 pro me responderit: qui, in simili tempore à simillimo
 tui homine interrogatus quare philosophus timeres, cum
 ille contra nihil metueret; non eandem esse causam si-
 bi atque illi respondit. quoniam is quidem esset non ma-
 gno opere sollicitus pro anima nequissimi nebulonis; ip-
 sum autem pro Aristippi anima timere. his tunc verbis
 stoicus diuitem illum Asiaticum à sese amolitus est. sed
 postea cum Brundisium aduentaremus, mollisque ef-
 sent venti maris: percunctatus cum sum, quenam illa
 ratio esset pauoris sui, quam dicere ei supersedisset, à quo
 fuerat non satis dignè compellatus: atque ille mihi pla-
 cide & comiter, Quoniam, inquit, audiendi cupidus
 es, audi quid super isto breui quidem sed necessario &
 naturali pauore maiores nostri conditores sectæ stoicæ

senferint. vel potius, inquit lege: & facillime credideris si legas, & memineris magis. atque ibi coram ex sarcinula sua librum protulit Epicteti philosophi quintum διαλέξεων; quas ab Arriano digestas congruenter scriptis Ζήνωνος & Chrysippi non dubium est. in eo libro Græca scilicet oratione scriptum ad hanc sententiam legimus. *Visa animi*, quas παρτάσεις philosophi appellant, quibus mens hominis prima statim specie accidentis animum rei pellitur, non voluntatis sunt neque arbitraria; sed vi quadam sua inferunt sese hominibus. noscenda probationes autem, quas συγκαταθέσεις vocant, quibus eadem visa noscuntur ac diiudicantur; voluntaria sunt fiuntque hominum arbitratu. propterea cum sonus aliquis formidabilis aut calor aut ex ruina aut repentinus nescius periculi nuntius vel quid aliud eiusmodi factum; sapientis quoque animum paulisper moueri, & contrahi, & pallefcere necessum est, non opinione alicuius mali præcepta; sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis officium mentis atque rationis prauertentibus. mox tamen ille sapiens ibidem τὰς τοιαύτας παρτάσεις, visa isthac animi sui terrifica non approbat; hoc est, οὐ συγκατατίθεται, οὐδὲ ποσοῦνδοῖσκει, sed abiecit respuitque: nec ei metuendum esse in his quicquam videtur. Atque hoc inter insipientis sapientisque animum differre dicunt, quod insipiens, qualia sibi esse primo animi sui pulsu visa sunt seu a & aspera, talia esse vera putat; & eadem incepta, quæ quasi iure metuenda sint, sua quoque assensione approbat, καὶ ποσοῦνδοῖσκει. hoc enim verbo Stoici, cum super ista re disserunt, vtuntur. sapiens autem, cum breuiter & strictim colore atque vultu motus est, οὐ συγκατατίθεται; sed

statum vigoremque sententia sua retinet, quam de huiusmodi visis semper habuit ut de minimè metuendis, sed fronte falsa & formidine inani territantibus. Hac Epictetum philosophum ex decretis Stoicorum sensisse atque dixisse in eo quo dixi libro legimus: annotandæque esse idcirco existimavimus, ut rebus forè id genus, quibus dixi, obortis; pauescere sensus & quasi albescere, non insipientis esse hominis nequo ignavi putemus; & in eo tamen breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quàm, quod esse ea qualia visa sunt, censeamus.

CAPVT II.

Ex quinque corporis sensibus duos esse cum belluis maxime communes.

Quinque sunt hominū sensus, quos Graci αἰσθηταί appellant, per quos voluptas animo aut corpori quaeri videtur: gustus, tactus, odoratus, visus, auditus. ex his omnibus quæ immodice voluptas capitur, ea turpis atque improba existimatur, sed enim quæ nimia ex gustu atque tactu est, ea voluptas, sicuti sapientes viri censuerunt, omnium rerum fœdissima est; eosque maxime, qui duabus istis belluinis voluptatibus sese dediderunt, grauiſſimi vitij vocabulis Graci appellant, vel ἀκολάσους, vel ἀχετοῖς. nos eos vel incontinentes dicimus vel intemperantes. ἀκολάσους enim, si interpretari coactius velis, nimis id verbum insolens erit. istæ autem voluptates duæ, gustus atque tactus, id est, libidines in cibos atque in venereum prodigæ, solæ sunt hominibus communes cum bestijs: & idcirco in pecudum ferarumque animalium numero habetur, quisquis est is ferinæ volupta-

eibus prauinctus. cetera ex tribus alijs sensibus proficiscē-
tes hominum esse tantum propria videntur. Verba super
hac re Aristotelis philosophi adscripsi; ut vel auctoritas
clari atque inclusi viri tam infamibus nos voluptatibus
deterretet.

Διὰ τί οἱ κατὰ τὴν τ' ἀφ᾽ ἧς ἡ γένεσις ἡδονῶν γιγνομένην
ἀνυπερβάλλουσιν, ἀκρατεῖς λέγονται. οἱ τε γὰρ οὗτοι τὰ ἀ-
πορροῖα, ἀκόλαστοι, οἱ τε οὗτοι τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις.
τῶν δὲ κατὰ τὴν προφῶν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώτῃ τὸ
ἡδύ· ἀπ' ἐνίων δὲ, ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ φιλόξετος γασ-
τρι λάρυγγα εὐχατο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὀφθαλμοῦ καὶ τὴν
ἀκοῆς, οὐκέτι. ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς,
κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις; ἄτε οὐδ' οὐσαι κα-
ναὶ, ἀπμότεται εἰσὶν διὸ καὶ μάστιγα ἢ μόναι ἐποτειδίδοι. ὅς-
τε τὸν ὑπὸ τούτων ἡπόμενον φέρμεν, καὶ ἀκρατῇ καὶ ἀκό-
λαστον λέγμεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χοιρίων ἡδονῶν ἡπιδῶναι.
οὐσῶν δ' αὖτ' αἰδήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν
προειρημένων ἡδύται, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἢ ὅλως οὐχ ἡδύ-
ται, ἢ καὶ συμβεβηκὸς τῷ τοῦ πάχει. *Quis igitur habet
aliquid humani pudoris, voluptatibus istis duabus coeum-
di atque comedendi, quae sunt homini cum suae atque a suis
communes, gaudeat? Socrates quidem dicebat multos ho-
mines propterea velle viuere ut ederent et biberent; se
bibere atque esse ut viveret. Hippocrates autem, diuina vir
scientia, de coitu Venereo ita existimabat, partē esse quam-
dam morbi tæterrimi, quævis nostri comitiales dixerunt.
namque ipsius verba hæc traduntur, τὴν συνουσίαν εἶναι
μικρὰν ἐμπλησίαν.*

CAPVT III.

Quod turpius est frigide laudari, quam acerbius
vituperari.

Tertius esse dicebat Favorinus philosophus exigue atque frigide laudari, quam insectanter & grauiter vituperari. Quoniam, inquit, qui maledicit & vituperat, quanto id acerbius facit, tam maxime ille pro iniquo & inimico ducitur, et plerumque propterea fidem non capit, sed qui infecunde atque ieiune laudat, destitui à causa videtur: & amicus quidem creditur ei quem laudare vult, sed nihil posse reperire quod iure laudet.

CAPVT IIII.

Quamobrem venter repentino timore effluat;
quare etiam ignis vrinam laceffat.

Aristotelis libri sunt, qui problemata physica inscribuntur, lepidissimi & elegantiarum omne genus referri. in his querit, quam ob causam eueniat, ut quibus inuasit repentinus rei magna timor, plerumque alio statim cita fiant. item querit, cur accidat, ut eum, qui propter ignem diutius stetit, libido vrina laceffat. ac de alio quidem inter timendum prona atque precipiti causam esse dicit, quod timor omnis sit algificus, quem ille appellat $\psi\chi\sigma\mu\eta\tau\iota\chi\omega$; qui vi frigoris sanguinem calidoremque omnem de summa corporis cute cogat penitus & depellas: faciatque simul uti, qui timeant, sanguine ex ore decedente palleant. Is autem, inquit, sanguis & calor in vltima coactus. mouet plerumque alium & incitat. De vrina celebra. ex igni proximo facta, verba hac posuit. τὸ δὲ πῦρ διαχολᾷ τὸ πεπιγὸς ὥστε ὁ ἥλιος τὸν χίονα.

CAPVT V.

Ex Aristotelis libris sumtum, quod niuis aqua potui pessima sit, & quod ex niue crystallus concreatur.

IN Tiburte rus concesseramus hominis amici diuitis, astate anni flagrantissima, ego & quidam alij aequales & familiares mei, eloquentia aut philosophia sectatores, erat nobiscum vir bonus ex peripatetica disciplina, bene doctus, & Aristotelis vnice studiosissimus. is nos aquam multam ex diluta niue bibentis coercebat, seuersusque increpabat. adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum & cum primis Aristotelis philosophi rei omnis humana peritissimi: qui aquam niualem frugibus sane & arboribus fecundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse; tabemque & morbos sensim atque in diem longam visceribus inseminare. hac quidem ille ad nos prudenter & beniuole & assidue dictitabat. Sed cum bibenda niuis pausa fieret nulla: promittit e bibliotheca Tiburti, quae tunc in Herculis templa satis commodè instructa libris erat, Aristotelis librum; cumque ad nos adfert. & huius saltem, inquit, viri sapientissimi verbis credite; ac definite valetudinem vestram profligare. in eo libro scriptum fuit deterrimam esse potu aquam e niue; itemque solidius latiusque concretam esse eam, quam $\chi\rho\upsilon\varsigma\alpha\lambda\lambda\omega\nu$ Graeci appellant: causaque ibi adscripta est huiusmodi. quoniam, cum aqua frigore aëris duratur & coit, necesse est fieri vaporacionem, et quamdam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea & emanare. id autem, inquit, in ea leuissimum est, quod euaporatur. manet autem, quod est grauius & sordidius & in salubrius: atque id pulsio aëris verberatum in modum coloremque spuma candida oritur. sed aliquantum, quod est salubrius, diffilari atque euaporari ex niue, iudicium illud est, quod minor sit illa, quae ante fuerat, quam concreveret. verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumsi & adscripsi.

$\Delta\iota\alpha\ \tau\acute{\iota}\ \alpha\pi\omicron\ \chi\acute{\iota}\omicron\nu\omicron\varsigma\ \chi\grave{\iota}\ \chi\rho\upsilon\varsigma\alpha\lambda\lambda\omega\nu\ \upsilon\delta\alpha\tau\alpha\ \sigma\alpha\upsilon\lambda\lambda\alpha\ \epsilon\varsigma\iota\nu\ ;\ \epsilon\pi\iota$

παρὸς ὕδατος πηγυμένῃ τὸ λεπτότατον διαπνέται,
 καὶ κυρότατον ἐξαίμίζει. σημεῖον δὲ ὅπ' ἐλάττω γίνεται
 ἢ ἄλλοτερον ὅταν ταυῇ παγὲν ἐπιπληυθότες ἔν τῷ
 ὑγρυνότατῃ ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι.
Hoc ubi legimus; placuit honorem doctissimo viro habe-
ri Aristoteli: atque ita postea ego bellum et odium mihi
indixi; alij inducias cum ea varie faciebatans.

CAPVT VI.

Quod pudor sanguinem abextra diffundit, ti-
 mor vero contrahit.

IN problematicis Aristotelis philosophi ita scriptum est :
 Διὰ τί οἱ μὲν αἰχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι,
 ὠχρεῶσιν, ὁρᾶται τῶν παθῶν ὅντων; ὅπ' τῶν μὲν
 αἰχυνόμενων διαχέεται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαν-
 τα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε ἐπιπολέειν τοῖς δὲ φοβη-
 θεῖσιν συστρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥστ' ἐκλείπειν ἐκ
 τῶν ἄλλων μερῶν. *hoc ego Athenis cum Tauro nostro le-*
gisssem; percunctatusque essem quid de ratione ista reddi-
ta sentiret; Dixit quidem, inquit, probè et verè quid ac-
cideret diffuso sanguine aut contracto; sed cur ita fieres
non dixit. adhuc enim quari potest, quatenus causam pu-
dor sanguinem diffundat, timor contrahat; cum sit pu-
dor species timoris; atque ita definiatur, timor iuxta re-
prehensionis. ita enim philosophi definiunt. αἰχύνῃ δὲ το
φόβος διγίγνεται.

CAPVT VII.

Quid sit obesum; nonnullaque alia prisca voca-
 bula.

In agro Rasicano Iulius Paulus, poëta, vir bonus & rerum litterarumque veterum impensè doctus, hercadiolum tenue possidebat. eò saepe nos ad sese vocabat; & olusculis pomisque satis comiter copioseque inuitabat. atque ita molli quodam tempestatis autumnia die ego & Iulius Celsinus, cum ad eum coenassetmus & apud mensam eius audissemus legi *Leuij Alcestin*, & remusque in urbem, solo iam ferè occiduo: *figuras habitusque verborum nouè aut insigniter distortum in Leuiano illo carmine ruminabamur*; & ut quaeque vox indidem digna animaduerti subuenerat, qua nos quoque possemus uti, memoria mandabamus. erant autem verba, qua tunc suppetebant, huiuscemodi;

Corpore, inquit, pectoreque vndique obeso,
ac mente exfensa, tardigenulo senio oppressum.

obesum hic notauimus propriè magis, quam usitatè dictum, pro exili atque gracilentio. *anulguè enim àνύγνως vel xτ' àντίρροπον* obelum pro pingui atque uberi dixit. item notauimus, quod oblitteram gentem, pro, oblitterata dixit. item quod hostes qui fœdera frangerent, fœdistragos, non, fœderistragos, dixit. item quod rubentem auroram, pudoricolorem appellauit, & Memnonem nocticolorem. item quod fortè, dubitanter & ab eo quod est sileo, silenta loca dixit, & puluerulenta, & pestilenta, & carendum tui est, pro, te; quodque magno impete, pro, impetu, itè quod, fortescere, posuit, pro fortè fieri; quodque dolentiâ pro dolore et auens pro libens, itè curis intolerantibus, pro, intolerandis quodque manciolis, inquit, tenellis, pro, manibus, & quis tam siliceo? item, fuere, inquit, impendio infit, id est, impensè fieri incipit, quodque accipitret, posuit pro, iaceret. Hinc nos inter

viam verborum Leuijanorum annotatiunculis oblectabamur. cetera enim, quae videbantur nimium poetica & prosa orationis usu alieniora, praetermisimus: veluti fuit, quod de Nestore ait triseclisenex, & dulcioreloquus, item quod de tumidis magnisque fluctibus inquit, multigrumis, & flumina gelio concreta tegmine esse onychino dicit; & quae multiplicia ludens composuit: quale illud est, quod vituperones suos subducti supercilii carptores appellauit.

CAPVT VIII.

Quaestio an harena, calum, triticum pluralia inueniantur: atque inibi de quadriga, inimicitia, nonnullis praeterea vocabulis; an singulari numero comperiantur.

Adolescensulus Roma, prius quam Athenas concederem, quando erat à magistris auditionibusque obcundis otium, ad Frontonem Cornelium visendi gratia pergebam; sermonibusque eius purissimis bonarumque doctrinarum plenis fruebar. nec umquam factum est, quotiens eum vidimus loquentemque audiuimus, quin rediremus ferè cultiores doctioresque. veluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, leui quidem de re sed à Latina tamen linguae studio non abhorrens. nam cum quispiam familiaris eius bene eruditus homo, & tum poeta illustris, liberatum esse se aqua intercutis morbo diceret, quod harenis calensibus esset usus: tum illudens Fronto, Morbo quidem, inquit, cares; sed verbi visio non cares. Caius enim Caesar ille perpetuus dictator Cn. Pompeij fecer, à quo familia & appellatio Caesarum deinceps propagata est, vir ingenij praecellens, sermonis praeter alios

sua aetatis castissimi, in libris, quos ad M. Ciceronem de analogia conscripsit, harenas vitiose dici existimat; quod harena nunquam multitudinis numero appellanda sit, sicuti neque cælum neque triticum: contra autem quadrigas, etiam si currus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum sit, pluratio semper numero dicendas putat; sicut arma & mœnia & comitiâ & inimicitias; ni quid contra ea dicis poëtarum pulcherrime, quæ & te purges & non esse id vitium demonstras? De cælo, inquit ille, & tritico nō inficias eō, quin singulo semper numero dicenda sint, neque de armis & mœnibus & comitiis quin figura multitudinis perpetua censeantur: videbimus autem post de inimiciis & quadrigis. ac fortassean de quadrigis veterum auctoritati concessero. inimicitiam tamen, sicut inscientiam & impotentiam & iniuriam, quæ ratio est quamobrem C. Caesar vel dictam esse à veteribus vel dicendam à nobis non putat: quando Plautus lingua Latina decus delicias quoque évíxōs dixerit; pro deliciis?

Mea, inquit, voluptas, mea delicia. inimicitiam autem Q. Ennius in illo memoratissimo libro dixit.

Eo, inquit, ingenio natus sum: amicitiam

Atque inimicitiam in fronte promptam gerō.

sed enim harenas parum Latine dici, quis, oro te, alius aut scripsit aut dixit? ac propterea peto, ut, si C. Caesaris liber præ manibus est, promi iubeas: ut, quam confidenter hoc dicat, æstimari à te possit. tunc, prolato libro de analogia primo, verba hæc ex eo pauca memoria mandavi. nam cum prædixisset neque cælum triticumve neque harenā multitudinis significationem pati; Num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitra-

ris, quod vnam terram & plures terras & urbem
 & vrbes & imperium & imperia dicamus; ne-
 que quadrigas in vnam nominis figuram redige-
 re neque harenam in multitudinis appellationē
 conuertere possimus? his deinde verbis lectis sibi
 Fronto ad illum poëtam, Videtur ne tibi, inquit, C. Caesar
 de statu verbi contra te satisque apertè satisque constanter
 pronuntiasse? Tum permotus auctoritate libri poëta, Si à
 Cesare, inquit, ius prouocandi foret: ego nunc ab hoc Ca-
 sariis libro prouocassem. sed quoniam ipse rationem sen-
 tentia sua reddere supersedit: nos te nunc rogamus, ut
 dicas quam esse causam vitii putes, & in quadriga di-
 cenda & in harenis. Tum Fronto ita respondit. Qua-
 drigæ semper, et si multiiugæ non sunt, multitudinis ta-
 men numero tenentur: quoniam quatuor simul equi iun-
 cti quadrigæ quasi quadriiugæ vocantur. neque debet
 prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis
 numeri unitatem; eandemque ibi rationem habendam,
 sed in specie dispari. nam cum harena singulari numero
 dicta multitudinem tamē & copiam significet minima-
 rum, ex quibus constat, partium; indoctè & inscitè ha-
 renæ dici videntur; tamquam id vocabulum indigeat
 numeri amplitudine; cum ei singulariter dici ingenta sit
 naturalis sui multitudo. sed hæc ego, inquit, dixi, non
 ut huius sententia legisque fundis subscriptorque fierem;
 sed ut ne Caesaris viri docti opinionem à *ἑκὰς* *ἑκὰς*
 destituerem. nam cum cælum semper *ἑκὰς* dicatur,
 mare & terra non semper, & pulvis, ventus, & fu-
 mus, non semper: cur inducias & ceremonias scri-
 ptiores veteres non numquam singulari numero appellaue-
 runt; ferias & nundinas & inferias & exsequias
 numquam? cur mel & vinum atque id genus cetera,
 numerum multitudinis capiunt; lac non capiat? quari,

inquam, ista omnia & enucleari & excuti ab hominibus negotiosis in ciuitate tam occupata non queunt. Quin his quoque ipsis, qua iam dixi, demoratus vos esse video, aliqui, opinor, negotio destinatos. ite ergo nunc, & quando forte erit otium, querite an quadrigam & harenas dixerit e cohorte illa dumtaxat antiquiore vel oratorum aliquis vel poetarum, id est, classicus assiduusque aliquis scriptor, non proletarius. Hac quidem Fronto requirere nos iussit vocabula: non ea re, opinor, quod scripta esse in nullis veterum libris existimaret; sed ut nobis studium lētitudinis in querendis rarioribus verbis exerceret. Quod unum ergo rarissimum videbatur, inuenimus quadrigam numero singulari dictam in libro satyrarum M. Varronis, qui inscriptus est, Exdetricus. harenas autem πᾶνθωπῶν dictas minore studio querimus; quia prater C. Casarem, quod equidem meminerim, nemo id doctorum hominum dedit.

CAPVT IX.

Antonij Iuliani in conuiuio ad quosdam Græcos lepidissimū responsio.

Adolescens e terra Asia, de equestri loco, lata indolis, moribusque & fortuna bene ornatus, & ad rem musicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magistris, sub vrbe in rusculo, celebranda lucis annua, quam principem sui vitæ habuerat. Venerat sum nobiscum ad eandem cœnam Antonius Iulianus rhetor, docendis publicè iuuenibus magister, Hispano ore, florentisque homo facundia, & rerum listerarumque veterum peritus. is, ubi edulii finis, & poculis mox sermonibus tempus fuit, desiderauit exhiberi, quos habere cum adolescentem sciebat, scitissimos utriusque sexus,

æquis nostrorum poetarum tam fluentes carminum delicias fecisset, nisi Catullus, inquit, forte pauca & Calvus stidem pauca. nam Leuius implicata, & Hortensius inuenusta, & Cinna illepada, & Memmius dura, ac deinceps omnes rudia fecerunt atque absona. Tum ille pro lingua patria, tamquam pro aris & focus, animo irritato indignabundus, Cedere equidem, inquit, vobis debui ut in tali astitia atque nequitia artium vinceretis; & sicut in voluptatibus cultus atque victus, ita in cantilenarum quoque multis anteiretis. sed ne nos, id est, nomen Latinum, tamquam, profecto vastos quosdam & insubidos ævaggodiotas condemnatis; permittite mihi, quæso, operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem fecisse aiunt; & audite ac discite nostros quoque antiquiores ante eos, quos nominastis, poetas amastis ac Venerios fuisse. tum resupinus, capite conuelato, voce admodum quam suavi versus cecinit Valerij Aeditui veteris poeta, item Porcij Licinij, & Quinti Catulli; quibus mundius, venustius, limatius, pressius, Græcum Latinumve nihil quicquam reperi-ri puto. versus Aeditui:

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cor-
dis:

Quid mihi abs te quæram? verba labris abeunt.

Per pectus miserum manat subido mihi sudor.

Sic tacitus, subidus; duplo ideo pereco.

atque item alios versus eiusdem addidit, non hercle minus dulces quam priores:

Quid faciam præfers Phileros, qua nil opus
nobis?

Ibimus. hoc lucet pectore flamma satis.

Iam non potis est vis sæua extinguere ven-
ti,

Aut imber cælo candidus præcipitans.

κ

At contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus
ipsa,

Nulla- sit quæ possit vis alia opprimere.

item dixit versus Porcij Licinii hosce;

Custodes ouium teneræque propaginis a-
gnûm

Quæritis ignem? ite huc. quæritis? ignis ho-
mo- sit.

Si digito attigero : incendam siluam simul
omnem;

Omne pecus: flamma- sit, omnia qua video.

Q. Catulli versus illi fuerunt;

Aufugit mihi animus. credo, vt solet, ad The-
otimum

Deuenit. sic est. per fugium illud habet.

Quid si non interdixem, ne illunc fugituum

Mitteret ad se intrò, sed magis eiceret?

Ibimus quæsitum. verum ne ipsi teneamur

Formido. quid ago? da Venus consilium.

C A P V T X.

Verba hæc, *præter propter*, in vsu vulgi prodita etiã
Ennii fuisse.

MEmini me quondam & Celsinum Iulianum Nu-
midam ad Frontonem Cornelium, pedes tunc gra-
uiter agram, ire & visere. atque ibi, qui introducti su-
mus, offendimus eum cubantem in scimpodio Graciensi,
circum undique sedentibus multis doctrina aut genere aut
fortuna nobilibus viris. assiste bāt fabri ædium complu-
res balneis nouis moliendis adhibiti: ostendebantque
depictas in membranulis varias species balnearum. ex
quibus cum elegisset unam formam speciemque operis;
interrogauit quantus esset pecunie conspectus, ad id co-

tum opus absolendum. cumque architectus dixisset necessaria videri esse sestertia ferme trecenta : unus ex amicis Frontonis & prater propter, inquit, alia quinquaginta. tum Fronto dilatis sermonibus, quos habere de balnearum sumtu institerat, adspiciens ad eum amicum, qui dixerat quinquaginta esse alia opus prater propter; quid hoc verbi esset, prater propter, interrogauit. atque ille amicus, Non meum, inquit, hoc verbum est; sed multorum hominum quos loquentis id audias. quid autem id verbum significet, non ex me sed ex grammatico querendum est. ac simul digito demonstrat grammaticum, haud incelebri nomine Roma docentem, sedentem. tum grammaticus vsitati peruulgatique verbi obscuritate motus, Querimus, inquit, quod honore quaestionis minime dignum est. nam nescio quid hoc prauius plebeium est, & in opificum sermonibus, quam in hominum doctorum, notius. At enim Fronto, iam voce atque vultu intentiore, Itane, inquit, magister de honestum tibi deculpatumque hoc verbum videtur, quo & M. Cato & M. Varro & pleraque aetas superior ut necessario & Latino vsi sunt? atque ibi Iulius Celsinus admonuit in tragædia quoque Ennii, qua Iphigenia inscripta est, id ipsum de quo querebatur scriptum esse, & a grammaticis contaminari magis solitam, quam enarrari. quocirca statim proferri Iphigeniam Q. Ennii iubet. in eius tragædia choro inscriptos esse hos versus legimus;

Otio qui nescit vti, plus negotij habet

Quam cum est negotium in negotio.

Nam cui quod agat institutum est; nullo negotio

Id agit. studet ibi. mentem atque animum delectat suum.

κ ij

Otioso in otio animus nescit quid velit.

Hoc idem est: neque domi nunc nos nec militiæ sumus.

Imus huc; hinc illuc; cum illuc ventum est, ire illinc lubet,

Incertè errat animus. præter propter vitam viuitur.

Hoc ubi lectum est: tum deinde Fronto ad grammaticum iam labentem, Audistine, inquit, magister optime, Ennium tuum dixisse, præter propter, & cum sententia quidem tali, quali seuerissima philosophorum esse oburgationes solent? petimus igitur dicas, quoniam de Enniano iam verbo queritur, qui sit notus huiusce versus sensus:

Incertè errat animus. præter propter vitam viuitur.

Et grammaticus sudans multum ac rubens multum, cum id plerique prolixius riderent, exurgit: & abiens, Tibi, inquit, Fronto postea uni dicam, ne incitiores audiant ac discant. atque ita omnes relicta ibi quaestione verbi consurreximus.

CAPVT XI.

Poni versus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis lusit, dum tragædiis contendit.

Celebrantur duo isti Graci versiculi, multorumque doctorum hominum memoria dignantur, quod sint lepidissimi & venustissima breuitatis. neque adeo pauci sunt veteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affirmant; quibus ille adolescens lusit: cum tragædiis quoque eodem tempore faciendis præluderet.

Γὴν ψυχὴν, Ἀθάνατα φίλων, ὅπῃ χεῖλεσσιν ἔχον.

ἦ λθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.

Hoc distichon amicus meus vñ d'μουος adolescens in pluris versiculos licentius liberiusque vertit. qui quoniam mihi quidem visi sunt nō esse memoratu indigni; subdidi.

Dum semihulco sauiō
 Meum puellum sauior;
 Dulcemque florem spiritus
 Duco ex aperto tramite:
 Animula ægra & saucia
 Cucurrit ad labias mihi,
 Rictumque in oris peruium,
 Et labra pueri mollia,
 Rimata itineri transitus,
 Vt transiliret nititur.
 Tum si moræ quid plusculæ
 Fuisset in cœtu osculi;
 Amoris igni percita
 Transisset, & me linqueret:
 Et mira prorsum res foret,
 Vt ad me fierem mortuus;
 Ad puerum at intus viuerem.

CAPVT XII.

Dissertatio Herōdis Attici super vi & natura doloris, suæque opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit.

Herodem Atticum cōsularem virum Athenis disserentem audiui Græca oratione: in qua ferè omnis memoria nostræ vniuersos gravitate atque copia & elegātia vocum longè præstitit. disseruit autem contra ἀνδρῶν stoicorum, lacepsitque à quodam stoico, tamquam minus sapienter & parum viriliter dolorem ferret ex morte

κ ij

pueri, quem amauerat. In ea dissertatione, quātulum memini, huiusmodi sensus est: quod nullus vsquam homo, qui secundum naturam sentiret & saperet, affectionibus istis animi, quas πάθη appellabat, agrestitudo, cupiditas, timor, ira, voluptas, carere & vacare totus posset; atque, si posset etiam obniti ut totus careret, non ex re id melius. quoniam langueret animus & torperet affectionum quatuorundam adminiculis, ut necessario plurimum imperio, priuatus. dicebat enim sensus istos motusque animi, qui cum immoderatiores sunt vitia sunt, innoxos implicatosque esse vigoribus quibusdam mentium & alacritatibus. ac propterea, si omnino omnis eos imperitius conuellamus, periculum esse ne eis adhaerentes bonas quoque & utiles animi indoles amittamus. moderandos esse igitur & scitè cōsideratèque purgandos censbat; ut ea tantum, quae aliena sunt contraque naturam videntur & cū perniciē agnata sunt, detrahantur: ne profecto id accidat, quod cuiusdam Thraco insipienti & rudi in agro quē emerat, procurando venisse vsu fabula est. Homo Thracus, inquit, ex vltima barbaria, ruris colendi insolēs, cum in terras cultioris, humanioris vitæ cupidine, cōmigrasset, fundum mercatus est, oleo atque vino constitutum: qui nihil admodum super vite aut arbore colenda ficeret, videt forte vicinum rubos latè atque altè obortas excidentem, fraxinos ad summum propè verticem deputantem, suboles vitium ē radicibus caudicum super terram fusas reuellentem, stalones in pomis aut in oleis proceros atque decretos amputantem; acceditque propè, & cur tantam ligni atque frondium cadem faceret percunctatus est. & vicinus ita respondit. Et ager, inquit, mūdus purusque fiat, eiusque arbor atque vitis fecundior. Discedit ille à vicino gratias agens, & latus tamquam adeptus rei rusticae disciplinam. cum falcem ibi ac securim capit; atque ibi homo miser in-

peritus vites suas sibi omnes & oleas detruocat ; comas-
que arborum latissimas uberrimosque vitium palmites
decidit ; & fruscula atque virgulta simul omnia, pomis
frugibusque gignendis felicia, cum sentibus & rubis pu-
rificandi agri gratia conuellit ; mala mercede doctus au-
daciam, fiduciamque peccandi imitatione falsa eruditus.
Sic, (inquit) isti apathia sectatores, qui videri se esse tran-
quillos & intrepidos & immobiles valunt ; dum nihil
cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent ;
omnibus vehementioris animi officijs amputatis, in cor-
pore ignava & quasi enervata vita consenescent,

C A P V T X I I I.

Quos *pumiliones* dicimus Græcè *va'ves* appellari.

Stabant fortè unà in vestibulo palatij fabulâtes Fron-
sto Cornelius & Festus Postumius & Apollinaris
Sulpicius. atque ego ibi assistens, cum quibusdam alijs, ser-
mones eorum, quos de litterarum disciplinis habebant, cu-
riosius captabam. tum Fronto Apollinari, Fac me, inquit,
oro magister, ut sim certus, an rectè supersederim nanos
dicere parua nimis statura homines, maluerimque eos pu-
miliones appellare: quoniam hoc scriptum esse in libris
veterum memineram; nanos autem sordidum esse ver-
bum & barbarum credebam. Est quidem hoc, inquit A-
pollinaris, in consuetudine imperiti vulgi frequens, sed
barbarum non est, censeturque lingua Græca origine:
vârus enim Græci vocauerunt brevis atque humili corpo-
re homines paulum supra terram exstâtes. idque ita dixe-
runt, adhibita quadam ratione etymologia cum sententia
vocabuli competente. &, si memoria, inquit, mihi non la-
bat, scriptum hoc est in comœdia Aristophanis, cui no-
men est, ἀναδελφός. Fuisset autem verbum hoc à te ciuitate

 $\kappa \ddot{y}$

donatum aut in Latinam coloniam deductum, si tu eo tri-
 dignatus fores; essetque id impendio probabilius, quam quæ
 à Laberio ignobilia nimis & sordetia in usum linguæ La-
 tina intronmissa sunt. tum Festus Postumius grammatico
 cuipiam Latino, Frontonis familiari, Docuit, inquit, nos
 Apollinaris nanos verbum Græcum esse. tu nos dace, in
 quo de mulis aut eculeis humilioribus vulgo dicitur, anne
 Latinum sit; & apud quem scriptum reperiat. atque ille
 grammaticus, homo sanè perquam in noscendis veteribus
 scriptis exercitus, si piaculum, inquit, non committitur
 præsentè Apollinare quid de voce vlla Græca Latine ve-
 sentiam dicere; audeo tibi, Feste, querenti respondere; esse
 hoc verbum Latinum; scriptumque inueniri in poematis
 Heluij Cinna non ignobilis neque indocti poëta. versusque
 eius ipsos dixit. quos, quoniam memoria mihi fortè ad-
 rant, adscripsi.

At nunc me geniana per salicta
 Binis rheda rapit citata nanis.

CAPVT XIII.

Contemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni M.
 Varronem & P. Nigidium ætatis suæ do-
 ctissimos Romanos; & quod Nigidii com-
 mentationes propter earum obscuritatem
 subtilitatemque in vulgus non exeunt.

A Etas M. Ciceronis & C. Cæsaris præstanti facun-
 dia viros paucos habuit; doctrinarum autem mul-
 tiformium variarumque artium, quibus humanitas crudi-
 ta est, columnina habuit M. Varronem & P. Nigidium. Sed
 Varronis quidem monumenta rerum ac disciplinarum,
 quæ per litteras condidit, in propatulo frequentique usui
 feruntur. Nigidiana autem commentationes non proinde

in vulgus exeunt: & obscuritas subtilitasque earum tandem parum utilis derelicta est. sicuti sunt quæ paulo antè legimus in commentarijs eius quos grammaticos inscripsit. ex quibus quedam ad demonstrandum scriptura genus exempli gratia sumpsi. nam cū de natura atque ordine litterarum differeret, quas grāmatici vocales appellat; verba hæc scripsit, quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionem. A & O semper principes sunt. I & V semper subditæ. E & subit & præit. in Euripo præit; subit in AEmilio. si quis putat præire v, in his verbis, Valerius, Vennonius, Volulius; aut I in his, iampridem, iecur, iocum, iucundum; errabit: quod hæc littera cum præeunt ne vocales quidem sunt. item ex eodem libro verba hæc sunt. Inter litteram N & G est alia vis; vt in nomine anguis & angaria & ancoræ & increpat & incurrit & ingenuus. in omnibus enim his non verum, N, sed adulterinum ponitur. nam, N, non esse lingua indicio est. nam si ea littera esset; lingua palatum tangeret. *Alio deinde in loco ita scriptum.* Græcos non tantæ inscitæ arcesso, qui Ou ex O & Y scripserunt, quantæ, qui, ei, ex E & I. illud enim inopia fecerunt; hoc nulla re subacti.

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN-
TARIVS LIBER
VICESIMVS.

CAPVT I.

Disceptatio Sex. Cæcili iureconsulti & Fauorini philosophi de legibus duodecim tabularum.

SEXTVS Cæcilius, in disciplina iuris atque legibus populi Romani noscendis interpretandisque, scientia usus auctoritateque illustris fuit. ad eum forte in area Palatina, cum salutationem Cæsaris opperiremur, philosophus Fauorinus accessit; collocutusque est nobis multisque aliis presensibus. in illis tunc eorum sermonibus orta mentio est legum decemviralium; quas decemviri eius rei gratia à populo creati composuerunt in duodecim tabulas. Has leges cum Sex. Cæcilius, inquisitis exploratisque multarum urbium legibus, eleganti atque absoluta breuitate verborum scriptas diceret; Sit hoc, inquit Fauorinus, in pleraque earum legum parte, ita uti dicis. non enim minus cupide tabulas istas XII. legi, quam illos decem libros Platonis de legibus. sed quedam istic esse animaduertuntur aut obscurissima, aut dura, aut lenia contra nimis et remissa, aut nequaquam ita, ut scriptum est, consistentia. Obscuritates, inquit Sex. Cæcilius, non a signemus culpa scribentium, sed inscientia non assequentium. quamquam hi quoque ipsi, qui quæ scripta sunt minus percipiunt, culpa vacant. nam longa atque verba atque mores veteres oblitterauit, quibus verbis moribusque sententia legum comprehensa est. trecentesimo quoque anno post Romam conditam tabula

composita scriptaque sunt. à quo tēpore, ad hunc diem, anni esse non longè minus septingenti videntur. durè autem scriptum esse in istis legibus quid existimari potest? nisi duram esse legem putas, qua iudicem arbitrumve iure datum, qui ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est, capite pœnitur: aut qua furem manifestum, ei cui fursum factum est, in seruitutem tradit; nocturnum autem furem ius occidendi tribuit. dic enim, quaso, dic vir sapientia studiosissime; an aut iudicis illius perfidiam cōtra omnia iura diuina atque humana iusiurandum suum pecunia vendentis, aut furis manifesti intolerandam audaciā, aut nocturni grassatoris insidiosam violentiā non dignam esse capitis pœna existimes? Noli, inquit Fauarinus, ex me quaerere, quid ego existimem. scis enim solitum esse me pro disciplina secta, quam colo, inquirere potius quam decernere. sed non leuis existimator neque aspernabilis est populus Romanus; cui delicta quidem isthac vindicanda; pœna tamen huiusmodi nimis dura esse visa sunt. passus enim est leges istas de tam immodico supplicio situ atque senio emori. sicut illud quoque, non humaniter scriptum, improbauit; quod si homo in ius vocatus morbo aut atate ager ad ingrediendum inualidus est, arcera non sternitur: sed ipse aufertur & iumento imponitur, atque ex domo sua ad prætorem in comitium noua funeris facie effertur. quā enim ob causam morbo affectus, & ad respondendum profese non idoneus, iumento adharens in ius aduersario deportatur? Quod vero dixi videri quadā esse impendio molliora: nonnè tibi quoque videtur nimis esse dilutum, quod ita de iniuria pœnienda scriptum est? SI. INIURIAM. FAXIT. ALTERI. VIGINTI. QVINQVE. AERIS. POENAE. SVNTO, quis enim erit tam inops, quem ab iniuria faciendae lubricine viginti-quinque asses deterreant? itaque cum eam legem

Q. Labeo quoque vester in libris, quos ad duodecim tabulas conscripsit, non probaret, Quidam, inquit, Lucius Veratius fuit, egregie homo improbus atque immani vecordia. is pro delectamento habebat os hominis liberi manus sua palma verberare. cum seruus sequebatur crumina plenam asium portitans: & quemcumque depalmanerat, numerari statim secundum duodecim tabulas viginti & quinque asses iubebat. propterea, inquit, pratores postea hanc abolere & relinqui censuerunt; iniuriisque astimandis recuperatores se daturos edixerunt. Nonnulla autem in istis legibus nec consistere quidem, sicuti dixi, visa sunt. velut illa lex talionis: cuius verba, nisi memoria me fallit, haec sunt. SI. MEMBRUM. RUPIT.

NI. CVM. EO. PACIT. TALIO. ESTO. prater enim ulciscendi acerbisatem; ne procedere quoque exsecutio iusta talionis potest. nam cui membrum ab alio ruptum est; si ipsi itidem rumpere per talionem velis: quero an efficere possit rumpendi pariter membri aequilibrium. in qua re primum ea difficultas est inexplicabilis. Quid si quis membrum, inquit, alteri imprudens ruperit? quod enim per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet. ictus quippe fortuitus et consultus non cadunt sub eiusdem talionis similitudinem. quamnam igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exsequenda talione non licentia ius habet, sed imprudentia? sed & si prudens ruperit; nequaquam patietur aut alius se ladi, aut latius. quod cuius modi libra atque mensura caueri possit, non reperio. quin etiam si quid plus erit aliterve commissum; res fiet ridicula atrocitatis: ut contraria actio mutua talionis oriatur; & adolescat infinita quadam reciprocatio talionum. nam de immanitate illa secandi partiendique humani corporis, si unus ob pecuniam debitam indicatus addictusque sit pluribus non li-

bet meminisse; et piget dicere. quid enim videri potest effe-
 ratius? quid ab hominis ingenio diuersius, quā quod mēbra
 et artus inopis debitoris breuissimo laniatu distrahebātur,
 fisci: nūc bona venū distrahūtur? Tū Sex. Caciū ample-
 xus utraque manu Fauorinū, Tu es, inquit, vnus profecto
 in nostra memoria non Graiamodo sed Romana rei peritissi-
 mus. quis enim philosophorū disciplina sua leges tā scitē
 atque doctē callet, quam leges tu nostras decemvires per-
 calluisti? Sed, quaeso tecum, tamen degrediare paulisper
 ē curriculum istis disputationum vestrarum academicis:
 omissoque studio, quicquid lubitum est, arguendi tucendi-
 que, consideres grauius cuiusmodi sint ea, quae reprobendisti.
 nec ideo contemnas legum istarum antiquitates, quod ple-
 risque ipsis iam populus Romanus uti desuerit. non enim
 profecto ignoras legum oportunitates & medelas, pro tem-
 porum moribus & pro rerum publicarum generibus ac pro
 utilitatum praesentium rationibus, proque vitiorum, qui-
 bus medendum est, feruoribus mutari atque flecti: neque
 vno statu consistere, quin, ut facies calis & maris, ita re-
 rum atque fortuna tempestatibus varientur. quid salu-
 brius visum est rogatione illa Stolonis iugerum de numero
 praefinito? quid utilius plebiscito Voconio, de coercendis
 mulierum hereditatibus? quid tam necessarium existima-
 tum est propulsanda ciuium luxuria, quam lex Licinia et
 Fannia, aliaeque itē leges sumptuariae? omnia tamen hac ob-
 litterata & operta sunt ciuitatis opulentia quasi quibus-
 dā fluctibus exastuantis. Sed cur tibi esse visa est inhumana
 lex omnium, mea quidem sententia, humanissima quae
 iumentum dari iubet agro aut seni in ius vocato? verba
 sunt hac de lege. SI. IN. IVS. VOCAT. SI.
 MORBUS. AEVITAS.VE. VITIVM. ESCIT.
 QUI. IN. IVS. VOCABIT. IUMENTVM.
 DATO. SI. NOLET. ARCERAM. NE.

STERNITO: An tu forte morbum appellari hic putas agrotationem grauem cum febris rapida & quercera, iumentumque dici pecus aliquod unicum tergo vehens? ac propterea minus fuisse humanum existimas agrotum domi sua cubantem iumento impositum in ius rapi? hoc, mi Fauorine, nequaquam ita est. nam morbus in lege ista non febriculosus neque nimium grauis, sed vitium aliquod imbecillitatis atque inualentia demonstratur: non periculum vita ostenditur. ceterique morbum vehementiorem vim grauius nocendi habentem legum istarum scriptores alio in loco, non per se morbum, sed morbum fonticum appellant. iumentum quoque non id solum significat quod nunc dicitur; sed vectabulum etiam, quod adiumentis pecoribus trahebatur, veteres nostri iumentum à iungendo dixerunt: arceram autem vocabatur plostrum tectum undique & mœnitum; quasi arca quadam magna vestimentis instrata, qua nimis agri aut senes portari cubantes solebant. Quanam tibi igitur acerbitas esse visa est, quod in ius vocato paupertino homini vel inopi, qui aut pedibus forte agris esset, aut quo alio casu ingredi non quiret, plaustrum esse dandum censuerunt; neque insterni tamen delicate arceram iusserunt? quoniam satis esset inualido cuiuimodi vectabulum. atque id fecerunt, ne causatio ista agri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus, iurisque actiones declinantibus. sed enim ipsum vide. iniurias factas quinque & viginti assibus sanxerunt. non omnino omnes, mi Fauorine, iniurias are isto pauco diluerunt: tamen & hac ipsa paucitas assium graue pondus aris fuit. nam librarius assibus in ea tempestate populus usus est. sed iniurias atrociores, ut de osse fracto, non liberis modo verum etiam seruis factus impensore damno vindicauerunt. quibusdam autem iniuriis talionem quoque apposuerunt. quam quidem tu

talionem, vir optime, iniquius paulo infectatus es; ac ne consistere quidem dixisti, lepida quadam sollertia verborum: quoniam talioni par non sit talio; neque rumpi membrum facile possit ad alterius ruptura (ut ais tu) aequilibrium. verum est, mi Fauorine, talionem rarissimum fieri difficillumè. sed decemviri minuere atque extinguere volentes huiusmodi violentiam pulsandi atque ledendi eo quoque metu coercendos esse homines putauerunt: neque ois, qui membrum alteri rupisset & pacisci tamen de talione redimenda nollet, tantam esse habendam rationem arbitrati sunt; ut, an prudens imprudensve rupisset, spectandum putarent: aut talionem in eo vel adamussim equiperarent vel in librili perpendere: sed potius eundem animum eundemque impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoque casum exigi voluerunt. quoniam modus voluntatis praestari posset; casus ictus non posset. quod si ita est, vrdico, ut & ipse aequitatis habitus demonstrat; taliones illa tua reciproca argutiores profecto quam veriores fuerunt. sed quoniam acerbum quoque esse hoc genus pœna putas; qua, obsecro te, ista acerbitas est, si idem fiat in te quod tute in alio feceris; praesertim cum habeas facultatem paciscendi: & non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris? quod edictum autem pratorium de aestimandis iniuriis probabilius esse potest? nolo hoc ignores, hanc quoque ipsam talionem ad aestimationem iudicis redigi necessario solitam. nam si reus, qui depecisci noluerat, iudici talionem imperanti non parebat; aestimata lite iudex hominem pecunia damnabat. atque ita, si reo & pactio grauis et acerba talio visa fuerat, seueritas legis ad pecunia multam redibat. Restat ut ei, quod de sectione partitioneque corporis immanissimum esse tibi visum est, respondeam. Omnibus quidem virtutum generibus exercendis colendisque populus Romanus è parua

origine ad tanta amplitudinis instar emicuit. sed omnium
 maximè atque præcipuè fidem coluit, sanctamque habuit
 tam priuatim quam publicè. sic consules clarissimos viros
 hostibus confirmanda fidei publica causa dedit. sic clien-
 tem in fidem acceptum cariorem quam propinquos, tuen-
 dumque esse contra cognatos censuit. neque peius ullum
 facinus existimatum est; quam si qui probaretur clien-
 tem diuisiui habuisse. Hanc autem fidem maiores nostri
 non modo in officiorum vicibus; sed in negotiorum quo-
 que contractibus sanxerunt; maximèque in pecunia mu-
 tuatica usu atque commercio. adimi enim putauerunt
 subsidium hoc inopie temperaria, quo communis omnium
 vita indiget, si perfidia debitorum sine graui pœna elude-
 ret. confessi igitur aris ac debiti indicatis triginta dies
 sunt dati, conquirenda pecunia causa, quam dissoluerent:
 eosque dies decem viri iustos appellauerunt, velut quod-
 dam iustitium, id est, iuris inter eos quasi interstitutionem
 quasdam & cessationem. quibus diebus nihil cum his a-
 gi iure posset. post deinde, nisi dissoluerent ad prætorem vo-
 cabantur; & ab eo quibus erant indicati addicebantur.
 neruo quoque aut compedibus vinciebantur. sic enim sunt,
 opinor, verba legis. AERIS. CONFESSI. REBUS.
 Q. IVRE. IUDICATIS. TRIGINTA.
 DIES. IVSTI. SYNTO. POST. DEINDE.
 MANVS. INIECTIO. ESTO. IN. IVS.
 DVCITO. NI. IUDICATVM. FACIT.
 AVT. QVI. ENDO. EO. IN. IVRE. VIN-
 DICIT. SECVM. DVCITO, VINCITO.
 AVT. NERVO. AVT. COMPEDIBVS.
 QVINDECIM. PONDO. NE. MINORE.
 AVT. SI. VOLET. MAIORE. VINCITO.
 SI. VOLET. SVO. VIVITO. NI. SVC. VI-
 VIT. QVI. EM. VINCTVM. HABEBIT.
 LIBRAS.

LIBRAS. FARRIS. IN. DIES. DATO. SI
VOLET. PLUS. DATO. Erat autem ius interea
paciscendi, ac, nisi pacti forent, habebantur in vinculis dies
sexaginta. inter eos dies, trinis nundinis continuis, ad pra-
torem in comitium producebantur; quantaeque pecuniae
iudicati essent, pradicabatur. tertiis autem nundinis ca-
pite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregre venû ibant.
sed eam capitis pœnam sancienda, sicut dixi, fidei gratia
horrificam atrocitatis ostenta novisque terroribus mesuen-
dam reddiderunt. nam si plures forent, quibus reus esset
iudicatus, secare si vellent atque partiri corpus addicti si-
bi hominis permiserunt. & quidem verba ipsa legis di-
cam, ne existimes invidiam me istam fortè formidare:
TERTIIS. INQUIT, NVNDINIS. PARTIS:
SECANTO. SI. PLUS. MINVS.VE. SE-
CVERVNT. SE. FRAVDE. ESTO. Nihil pro-
fectò immitius, nihil immanius; nisi, ut re ipsa apparet,
eo consilio tanta immanitas pœna denuntiata est; ne ad
eam umquam perveniretur. addici namque nunc & vin-
ciri multos videmus; quia vinculorum pœnam deterri-
mi homines contemnunt. dissectum esse antiquitus nemi-
nem equidem neque legi neque audiui. quoniam san-
ctia ista pœna contemni non quita est. An putas, Favo-
rine, si non illa etiam ex duodecim tabulis de testimoniis
falsis pœna abolevisset; & si nunc quoque, ut antea, qui
falsum testimonium dixisse convictus esset, è saxo Tarpeio
deicaretur, mentituros fuisse pro testimonio tam multos,
quam videmus? acerbitas plerumque ulciscendi maleficij
benè atque cautè vivendi disciplina est. historia de Metio
Eufetio Albano nobis quoque, non admodum numero istius-
modi libros lectitantibus, ignota non est. qui quoniam pa-
ctum atque condictum cum rege populi Romani perfidè ru-
perat binis quadrigis evinctus in diversa nitentibus lace-

ratus est. nouum atque asperum supplicium. quis negas?
sed, quid elegantissimus poëta dicat, vide:

— At tu dicis Albane maneres.

Hac taliaque alia ubi Sex. Cæcilius omnibus qui aderant, ipso quoque Fauorino approbante atque laudante, differuit: nuntiatum est Cæsarem iam salutari; & separati sumus.

C A P V T II.

Vocabulum, *siticinum*, in M. Catonis oratione quid significet.

Siticipes, scriptum est in oratione M. Catonis, quæ inscribitur: Ne imperium sit veteri ubi nouus venerit. Siticipes, inquit, & liticipes & tubicipes. Sed Casellius Pindex, in commentariis lectionum antiquarum, scire quidem se ait liticipes lituo cantare, & tubicipes tuba: quid istuc autem sit, quo siticipes cantent, homo ingenuæ veritatis scire sese negat. Nos autem in Capitonis Atei coniectaneis inuenimus, siticipes appellatos, qui apud sitos canere soliti essent, hoc est, vita functos et sepultos: eosque habuisse proprium genus tubæ, à cæterorum differens.

C A P V T III.

Quam ob causam L. Accius poëta in pragmaticis sicinnistas nebuloso nomine esse dixerit.

Quos sicinnistas vulgus dicit, qui rectius locuti sunt, sicinnistas, littera, n, gemina dixerunt. sicinnitum enim genus veteris saltationis fuit. saltabundi autem canebant, quæ nunc stantes canunt. Posuit hoc verbum Accius poëta in pragmaticis; appellarique sicinnitas ait.

nebuloso nomine: credo propterea nebuloso, quod
 ficinnum cur diceretur ei obscurum esset.

CAPVT IIII.

Artificum scenicorum studium amoremque
 inhonestum probrosumque esse: & super ea
 re verba Aristotelis philosophi adscripta.

Comædos quissiam & tragædos & tibicines diu et
 adolescens Tauri philosophi discipulus liberos homi-
 nes in deliciis atque in delectamentis habebat. id genus
 autem artifices Græcè appellantur οἱ περὶ τὸν Διόνυσον
 τεχνῖται. Eum adolescentem Taurus à sodalitatibus con-
 iunctuque hominum scenicorum abducere volens misit ei
 verba hæc ex Aristotelis libro exscripta, qui προβλήμα-
 τα ἰγκύκλια inscriptus est: insitque ut ea quotidie le-
 gitaret: Διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται ὥς ἐπὶ τὸ πο-
 λὺ πονηροὶ εἰσιν. ὅτι ἤκιστα λόγον καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι·
 διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας αὐτῶν τὸ πολὺ μέρος τῆς
 βίης εἶναι. καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίᾳ τὸν πολὺν χρόνον εἰσιν, ὅτε
 ὁ ἐν ἀπορίᾳς ἀμφοτέρωθεν εὐαυλοῦται τοῦ πρὸς αὐτοὺς καὶ τοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

CAPVT V.

Exempla epistolarum Alexandri regis & Ari-
 stotelis philosophi, ita ut sunt edita: eaque in
 linguam Latinam versa.

Commentationū suarum artiumque, quas discipulis
 tradebat Aristoteles philosophus regis Alexandri
 magister, duas species habuisse dicitur. alia erant, qua no-
 minabat ἡγετερικά; alia, qua appellabat ἀκροατικά.

Ἐξωτερικὰ dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, civiliumque rerum notitiam conducebant. Ἀποαιτικὰ autem vocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliorque agitabatur; quæque ad naturæ contemplationes disceptationesve dialecticas pertinebant. huic disciplinæ, quam dixi ἀποαιτικὴν, tempus exercenda dabat in Lycio matutinum: nec ad eam quemquam temerè mittebat; nisi quorum antè ingenium & eruditionis elementa atque in discendo studium laboremque explorasset. illas verò ἑξωτερικὰs auditiones exercitiumque dicendi eodem in loco vesperti faciebat; easque vulgo iuuenibus sine delectu præbebat: atque cum δειπνὸν ὤκιστατον appellabat, illum alterum supra ἐσθινόν. utroque enim tempore ambulans differebat: librosque suos, earum omnium rerum commentarios, seorsum diuisit; ut alij exoterici dicerentur, partim acroatici. Acroaticos cum in vulgus ab eo editos rex Alexander cognouisset; atque ea tempestate armis exercitam omnem prope Asiam teneret; regemque ipsum Darium præliis & victoriis urgeret: in illis tamen tantis negotiis litteras ad Aristotelem misit, non cum rectè fecisse, quod disciplinas ἀποαιτικὰs, quibus ab eo ipse eruditus foret, libris foras editis inuulgasset. Nam quæ, inquit, alia re præstare ceteris poterimus, si ea, quæ ex te accepimus, omnium prorsus fient communia? quippe ego doctrinam antèire malim, quam copiis atque opulentis. Rescripsit ei Aristoteles ad hanc sententiam. Acroaticos libros, quos editos quereris & non proinde ut arcana absconditos, neque editos scito esse neque non editos. quoniam his solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarumque litterarum sumpta ex Andronici philosophi libro subdidi. amavi autem prorsus in utriusque epistola breuitatis elegantissima filium tenuissimum.

Αλέξανδρος Αριστέλει εὖ παράηεν,

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας, ἐκδιδούς τοὺς ἀκροατικὰς τῶν λόγων. Πῖνι γὰρ ἔπαισιον ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καὶ οὐς ἐπαυδύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; ἐγὼ δὲ βυλοῖμην ἐν ταῖς ψαῖ ταῖς ἀριστα ἐμπειρίας, ἢ ταῖς διωάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο.

Αριστέλης βασιλεῖ Αλεξάνδρῳ εὖ παράηεν.

Ἐχελός μοι ψαῖ τῶν ἀκροατικῶν λόγων, οἰόμενος δὲ αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴδι οὖν αὐτὸς καὶ ἐκδιδόμενος καὶ μὴ ἐκδιδόμενος. Ζωετοὶ γὰρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. ἔρρωσο.

Hoc ego verbum ζωετοὶ γὰρ εἰσιν querens uno itidem verbo dicere, aliud non reperi, quam quod est scriptum à M. Catone in vj. origine. Itaque ego, inquit, cognobiliorem cognitionem esse arbitror.

CAPVT VI.

Quæsitum atque tractatum, vtrum sit rectius dicere, habeo curam vestri, an, vestrum.

Percussitabar Apollinarem Sulpicium, cum cum Roma adolescentulus sectarer, quâ ratione diceretur; habeo curam vestri, aut misereor vestri: Et iste casus, vestri, eo in loco quem videretur habere casum rectum. Is hic mihi ita respondit. Quæris, inquit, ex me, quod mihi quoque est iamdiu in perpetua quæstione. videtur enim non, vestri, oportere dici, sed vestrum: sicut Græci loquuntur, ἐπιμελέμαι ὑμῶν καὶ κηδεμαι ὑμῶν. quo in loco ὑμῶν aptius vestrum dicitur, quam vestri, Et habet casum nominandi, vos: quem tu re-

L ij

Etum appellasti. inuenio tamen, inquit, non paucis in locis nostri atque vestri dictum, non, nostrum aut vestrum. L. Sulla rerum gestarum libro secundo. Quo si fieri potest, ut etiam nunc nostri vobis in mentem veniat; nosque magis dignos creditis, quibus ciuibus quam hostibus utamini; quique pro vobis potius quam contra vos pugnemus; neque nostro neque maiorum nostrorum merito nobis id continget. Terentius in Phormione.

Ita plerique ingenio sumus omnes. nostri nosmet pœnitent,

Afranius in Togata.

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

Laberius in Necyomantia.

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est, dubium porro, inquit, non est, quin eodem hæc omnia casu dicantur; nostri oblitus est, nostri miseritus est; quo dicitur, mei pœnitent, mei miseritus est, mei oblitus est. mei autem casus interrogandi est, quem genitium grammatici vocant; & ab eo declinatur, quod est, ego. huius deinde pluratiuum est, nos. tui æque declinatur ab eo, quod est, tu. huius itidem pluratiuum est, vos. sic namque Plautus declinauit in Pseudolo in hisce versibus.

Si ex te tacente fieri possem certior here,

Quæ miseræ te tam miserè macerent:

Duorum labori ego hominum paruissem
lubens,

Mei te rogandi & tis respondendi mihi.

mei enim Plautus, hoc in loco, non ab eo dixit, quod est, meus; sed ab eo quod est, ego. itaque si dicere velis, patrem mei, pro, patrem meum, quo Græci modo τὸν πατέρα μὲν dicunt, inusitate quidem

sed rectè profectò, eaque ratione dices, qua Plautus dixit, labori mei, pro, labori meo. hac autem ipsa ratio est in numero plurativo; qua Gracchus, misereri vestrum dixit, & qua M. Cicero contentio vestrum & contentio nostrum dixit; quaque item ratione Quadrigarius in annali undevicesimo verba hæc posuit. C. Mari, & quando te nostrum & reip. miserebuntur? cur igitur Terentius, pænitet nostri, & non, nostrum, & Afranius, nostri miseritus est, non, nostrum? Nihil herclè, inquit, mihi de ista re in mētē venit; nisi auctoritas quedam vetustatis non nimis anxie neque superstitiose loquentis. nam sicuti multifariam scriptum est, vestrorum, pro, vestrum, ut in Plauti Mustellaria in hoc versu,

Verum illud esse maxima pars vestrorum intelligit;

cum vellet, maxima pars dicere vestrum: ita non minusquam, vestri, quoque dictum est, vestrum. sed proculdubio qui rectissimè loqui volet, vestrum, potius dixerit, quam vestri. & idcirco importunissimè, inquit, fecerunt qui in plerisque Sallustii exemplaribus scripturam istam sincerissimam corruerunt. nam cum ita in Catilina scriptum esset: Sæpe maiores vestrum miseriti plebis Romanæ: vestrum oblenuerunt, & vestri superscripserunt. ex quo in plures libros mendacis istius indoles manavit. Hæc memini mihi Apollinarem dicere. eaque tunc ipsa, ita ut dicta fuerant, notavi.

CAPVT VII.

Quam diuersæ Græcorum sententiæ super numero Niobæ filiorum.

Mira & propè adeo ridicula diuersitas fabula apud Græcos poëtas deprehenditur, super numero Nio-
ba filiorum. nam Homerus pueros puellasque eius bis se-
nos dicit fuisse, Euripides bis septenos, Sappho bis nouenos,
Bacchilides & Pindarus bis denos. quidam alii scripto-
res tres fuisse solos dixerunt.

CAPVT VIII.

De iis quæ habere *συμπέδναι* videntur cum luna
augecente ac senescente.

Annianus poëta in fundo suo, quem in agro Falisco
possidebat, agitare eras solitus vindemiam hilarè
atque amæniter, ad eos dies me & quosdam item alios fa-
miliaris vocauit. ibi tum, cenantibus nobis, magnus o-
strearum numerus Roma missus est. qua cum apposita
fuissem; & multa quidem sed inuberes macraque essens:
Luna, inquit Annianus, nunc videlicet senescit. ea re
ostrea quoque, sicuti quadam alia, tenuis exsuctaque
est. cum quæreremus, quæ alia item senescente luna
tabescerent: Nonne Lucilium, inquit, nostrum memini-
stis dicere?

Luna alit ostrea & implet echinos, muribus
fibras

Et pecui addit.

eadem autem ipsa, quæ crescente luna gliscunt, defi-
ciente contrà luna deficiunt. alurarum quoque oculi ad
easdem vires luna aut ampliores fiunt aut minores,
id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod
apud Plutarchum in IIII in Hesiodum commentaria le-
gi; Cape tum reuirescit & congerminat decedente lu-
na, contra autem inarescit adolecente. eam causam
esse dicunt sacerdotes Ægyptij, cur Pelusiotæ cape non

edunt: quia solum olerum omnium contra luna aucta
atque damna vices minuendi & augendi habeat con-
trarias.

CAPVT IX.

Qualibus verbis delectari solitus sit Antonius
Iulianus positis in mimiambis, quos Cn. Ma-
tius scripsit.

Delectari mulcerique aures suas dicebat Antonius
Iulianus figmentis verborum nouis Cn. Matij,
hominis eruditi: qualia hac quoque essent, quae scripta
ab eo in mimiambis memorabat.

Sinuque amicum reficere frigidam caldo:

Columbatimque labra conferens labris.

item id quoque iucundè lepideque fictum dictitabat.

Iam tonsiles tapetes ebrii fuce,

Quos concha purpura imbuens venenauit.

item illud.

Dein coquenti vasa cuncta deiecit:

Nequamue scitamenta pipulo poscit.

CAPVT X.

Quid vocabulum ex iure manuum consertum, si-
gnificet.

EX. IURE, MANVM, CONSERVTVM;
verba sunt ex antiquis actionibus. quae, cum le-
ge agitur & vindicta contenduntur, dici nunc quoque
apud praeatorem solent. Rogavi ego Roma grammaticum
celebri hominem fama & multo nomine, quid hac ver-
ba essent. cum ille me despiciens, Aut erras, inquit,
adolescens aut ludis. rem enim doceo grammaticam

non ius respondeo. si quid igitur ex Vergilio, Plauto, Ennio querere habes; queras licet. Ex Ennio ergo, inquam, est magister quod quero. Ennius enim verbis hisce usus est. cumque ille demiratus aliena hac esse à poetis, & haud usquam inueniri in carminibus Ennii diceret: tum ego hos versus ex octavo annali absentes dixi. nam forte eos tamquam insigniter præter alias factos memineram.

Pellitur è medio sapientia. vi geritur res.

Spernitur orator bonus. horridus miles amatur,

Haud doctis dictis certantes sed maledictis
Miscent inter sese inimicitias agentes.

Non ex iure manū confertū, sed mage ferro
Rem repetunt, regnumque petunt, vadunt
solida vi.

Cum hos versus Ennianos dixissem: Credo, inquit grammaticus, iam tibi. sed tu velim credas mihi, Q. Ennium didicisse hoc non ex poetica litteris, sed ex iuris aliquo perito. eas igitur tu quoque, inquit, & discas unde Ennius didicit. Usus consilio sum magistri, quod docere me ipse debuerat, à quo discerem prætermostrantis. itaque id, quod ex Iureconsultis ex librisque eorum didici, inferendum his commentariis existimaui. quoniam in medio rerum & hominum vitam qui colunt, ignorare non oportet verba actionum civilium celebriora. Manum conferere est, de qua re disceptatur, in re præsentis, siue ager siue quid aliud est, simul aduersarium manu prenderis, in ea re omnibus verbis vindicare. vindicia, id est, correctio manus in re atque in loco præsentis, apud prætorem ex duodecim tabulis fiebat. in quibus ita scriptum est. S I, QV L I N I V R E, M A N V M, C O N S E

R V N T. Sed postquam pratores propagatis Italiae finibus, datis iurisdictionibus, negotiis occupati proficisci vindiciarum dicendarum causa in longinquas res gravabantur: institutum est, contra duodecim tabulas, tacito consensu, ut litigantes non in iure apud prætorem manum conferrent, sed ex iure manum confertum vocarent; id est, alter alterum ex iure ad conferendam manum in rem, de qua ageretur, vocaret: atque profecti simul in agrum, de quo litigabatur, terra aliquid ex eo, uti unam glebam, in ius in urbem ad prætorem deferrent; & in ea gleba, tamquam in toto agro, vindicaret. idque Ennius significare volens ait, non, ut ad prætorem solitum est, agi legitimis actionibus, neque ex iure manum confertum, sed bello ferroque & vera vi atque solida. quod videtur dixisse conferens vim illam civilem & festucariam, quæ verbo diceretur, non quæ manu fieret, cum vi bellica & cruenta,

CAPVT X.

Quid sit sculna verbum positum apud M. Varronem.

P. Launij liber est non incuriose factus. is inscriptus est, de verbis sordidis. in eo scripsit sculnam vulgo dici, quasi seculnam: quem qui elegantius, inquit, loquuntur, sequestrem appellant. utrumque vocabulum à sequendo factum est: quod eius, qui electus sit, utraque pars fidem sequatur. sculnam autem scriptum esse in logistorico M. Varronis, qui inscribitur, Catus, idem Launius in eodem libro admonet. Sed quod apud sequestrem depositum erat, sequestro positum per aduerbium dicebant. Cato de Ptolemao contra Thermum;

Per deos immortalis , nolite vos sequestro ponere.

Atqui iucundiora alia reperiri queunt. ipse autem ad hoc scripsi, ut liberis quoque meis parata istiusmodi remissiones essent; quando animus eorum, interstitio aliqua negotiorum data, laxari indulgerique potuisset. usi autem sumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpenda feceramus. nam proinde ut librum quemque in manus ceperam seu Gracum seu Latinum, vel quid memoratu dignum audieram; ita, qua libitum erat, cuius generis cumque erant, indistincte atque promisce annotabam: eaque mihi ad subsidium memoria, quasi quoddam litterarum penus, recondebam; ut, quando usus venisset, aut rei aut verbi, cuius me forte repens oblitio tenuisset, & libri, ex quibus ea sumferam, non adessent; facile inde nobis inuentu atque depromptu foret. facta igitur est in his quoque commentarijs eadem rerum disparilitas, qua fuit in illis annotationibus pristinis: quas breuiter & indigeste & incondite annotationibus, tractationibus, lectionibusque varijs feceramus. Sed quoniam longinquis, per hiemem, noctibus in agro, sicuti dixi, terra Attica commentationes hasce ludere ac facere exorsi sumus: idcirco eas inscripsimus, Noctium Atticarum; nihil imitati festiuitates inscriptionum, quas plerique alij utriusque lingua scriptores in id genus libris fecerunt. nam quia variam & miscellam & quasi confusaneam doctrinam conquisuerant; eò titulos quoque ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. namque alij Musarum inscripserunt; alij silvarum; ille $\chi\rho\iota\omicron\upsilon\tau$, alius $\chi\rho\epsilon\alpha\varsigma \epsilon\mu\alpha\lambda\theta\epsilon\iota\alpha\varsigma$; quidam lectionis suæ; alius antiquarum lectionum; atque alius $\mu\upsilon\alpha\chi\iota\delta\iota\omicron\upsilon$ & item alius $\epsilon\gamma\chi\epsilon\upsilon\iota\delta\iota\omicron\upsilon$. sunt etiam qui pandectas inscripserunt. sunt autem qui, $\delta\iota\alpha\tau\epsilon\iota\beta\acute{\alpha}\epsilon$. sunt adeo qui de disciplina regia & de philosophia

& de natura humana. Est qui memoriales titulos
 fecerit. est qui Studio forum, & de ridiculis, & περὶ
 ποικίλας ἰσορίης. est item qui historiarum naturalis. est
 qui βιβλιοθήκην; est prae terea qui pratum; est item qui
 ἐπιτομήδων. est qui scripsit σύγγραμμῶν. sunt item multi qui
 coniectanea; neque item desunt, qui indices libris suis
 fecerint aut epistolarum moralium aut epistolica-
 rum quaestionum aut confusarum; & quaedam alia
 inscripta nimis lepida, multasque prorsus concinnitates
 redolentia. Nos vero, ut captus postor est, incuriose & im-
 meditatè ac prope etiam subrusticè ex ipso loco ac tempore
 hibernarum vigiliarum, Atticas Noctes, inscripsimus
 tantum ceteris omnibus in ipsis quoque inscriptionis lau-
 de cedentes, quantum cessimus in cura & elegantia scri-
 ptionis. Sed ne consilium quidem in excerpendis notandis-
 que rebus idem mihi, quod plerisque illis, fuit. namque illi
 omnes, & eorum maxime Graci, multa & varia lectissimè
 res, in quas res cumque inciderent, alba, ut dicitur, linea si-
 ne cura discriminis, solam copiam sectari conuerrebant:
 quibus in legendis antè animus senio aut radio languebit;
 quam unum alterumve repererit, quod sit aut voluptatis
 legere, aut cultui legisse, aut usui meminisse. Ego vero, cum
 illud Heracliti Ephesi viri summè nobilis verbum cordi
 haberè, quod profecto ita est: Introite, nam & hic ***
 ipse quidem voluendis transfundisque multis admodum
 voluminibus, per omnia semper negotiorum intervalla, in
 quibus furari otium potui, exercitus defessusque sum: sed
 modica ex ijs, eaque sola accepi, quae aut ingenia prompta
 expeditaque ad honestae eruditionis cupidinem utilium-
 que artium contemplationem celeri fatilique compendio
 ducerent, aut homines alijs iam vita negotijs occupatos à
 turpi certè agrestique rerum atque verborum imperitiis
 vindicaret. Quae erunt autem in his commentarijs paucæ

quadam scrupulosa & anxia, vel ex grammatica, vel ex dialectica, vel etiam ex geometria, quaque erūt item pascula remotiora super augurio iure & pontificio; non oportet ea defugere quasi aut cognita non utilia aut percepta difficilia. non enim fecimus altos nimis & obscuros in his rebus questionum finis: sed primitias quasdam & quasi libamenta ingenuarum artium dedimus; quae virum civiliter eruditum neque audisse umquam neque attingisse, si non inutile, at quidem certe indecorum est. ab his igitur, si cui forte non numquam tempus voluptasque erit lucubratiunculas istas cognoscere, petita impetratumque volumus; ut in legendo, quae pridem scierint, non afferrentur quasi nota inuulgataque. nam & quid tam remotū in litteris est, quin id tamen complusculi sciant? & satis hoc blandum est, non esse haec neque in scholis decantata neque in commentariis protrita. quae porro noua sibi ignotaque offenderint; aequum esse puto ut sine vano obrectatu considerent, an minuta ista admonitiones paucillula nequaquam tamen sint vel ad alendum studium inhonesta, vel ad oblectandum frigida fouendumque animum: sed eius seminis generisque sint, ex quo facile adolescant aut ingenia hominum vegetiora, aut memoria adminiculatio, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior. quae autem parum plana videbuntur, aut minus plena instructaque; petimus, inquam, ut ea non docendi magis, quam admonendi gratia scripta existiment; & quasi demonstratione vestigiorum contenti persequantur ea post, si libebit, vel libris repertis vel magistris. quae vero putauerint reprehendenda; his, si audebunt, succenseant, unde ea nos accepimus sed enim, quae aliter apud alium scripta legerint, ne iam statim temere obstrepant: sed tractationes rerum & auctoritates hominum pensantes quas

illi quosue nos secuti sumus. Erit autem id longè optimum, ut, qui in lectitando, scribendo, commentando, numquam voluptates numquam labores ceperunt, nullas hoc genus vigilias vigilarunt, neque vllis inter eiusdem Musæ amulos tertationibus disceptationibusque percunctando, scribendo, elimati sunt, sed intemperiarum negotiorumque pleni sunt; abeant à Noctibus his procul; atque alia sibi oblectamenta querant. vetus adagium est, Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino fui. Atque etiam, quò sit quorundam maledoctorum hominum scanitas & inuidencia irritatior, mutuabor ex Aristophanis choro anapesti pauca; & quam ille homo festiuissimus fabula sua spectanda legem dedit, eandem ego commentarijs his legendis dabo; ut ea ne attingat neve adeat profestum & profanum vulgus, à ludo Musico diuersum. Versus legis data hi sunt.

Εὐρημεῖν γὰρ καὶ ζῆς αὖτὶ τοῖς ἡμετέροισι χροῖόν,

Ὅστις ἀπειρὸς τῶνδε λόγων, ἢ γράμῃ μὴ καταρπούσῃ

Ἡ γυναικὼν ἔργα μουσῶν μὴ τ' ἰδεῖ πω, μὴ τ' ἐχόρευσε.

Volumina commentariorum ad hunc diem viginti iam facta sunt. quantum autem vita mihi deinceps deum voluntate erit, quantumque à tuenda re familiari procurandoque cultu liberorum meorum dabitur otium: ea omnia subsicina & subsecundaria tempora ad colligendas huiusmodi memoriarum disceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum, dijs bene iuuantibus, cū ipsius vite, quantuli quique fuerint, progressibus. neque longiora mihi dari spatia viuendi volo, quam dum ero ad hanc quoque facultatem scribendi cōmentandique idoneus. Capita rerum, quæ cuique commentario insunt, exposuimus hic uniuersa: ut iam statim declaretur, quid quorū in libro queri inueniri que possit.

Quali proportionē quibusque collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, cum vitam inter homines viueret.

CAP. I.

Ab Herode Attico c. v. tempestiuè deprompta in quemdam iactabundum & gloriosum adolescentem, specie tantum philosophiæ sectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus festiuiter à vero Stoico seiunxit vulgus loquacium nebulonæ, qui se Stoicos nuncparent.

CAP. II.

Quod Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amici cepit, quodque est circumspicere & anxie considerandum an pro vtilitatibus amicorum delinquendum aliquando sit: notatæque inibi & relata quæ & Theophrastus & M. Cicero super ea rescripserunt.

CAP. III.

Quam tenuiter curiosè-que explorauerit Antonius Iulianus in oratione M. Tullii verbi ab eo mutati argutiam.

CAP. IIII.

Quod Demosthenes rhetor cultu corporis atque vestitu probis obnoxio infamique mundicia fuit; quodque item Hortensius orator ob eiusmodi mundicias gestumque in agendo histrionicum Dionysiæ saltatriculæ cognomento compellatus est.

CAP. V.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in cæsura cum eum ad vxores ducendas adhortaretur; eaque oratio quam ob causam reprehensa, & quem contra in modum defensa

defensa sit.

CAP. VI.

In hisce verbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, *Hanc sibi rem sperant presidio futurum*, neque mendam esse neq. vitium; errareque istos qui bonos libros violant & *futuram* scribunt: atque inibi de quodam alio Ciceronis verbo dictum quod probè scriptum perperà mutatur: & aspersa pauca de modulis numerisque orationis, quos Cicero auidè sectatus est,

CAP. VII.

Historia in libris Socionis philosophi reperta super Laide meretrice & Demosthene rethore.

CAP. VIII.

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ Pythagoricæ; quantumque temporis imperatum obseruatūq. sit dicēdi simul ac tacendi.

CAP. IX.

Quibus verbis compellauerit Fauorinus philosophus adolescentem Calscè nimis & vetustè loquentem.

CAP. X.

Quod Thucydides historiæ scriptor inclutus Lacedæmonios in acie non tuba sed tibiis esse vfos dicit; verbaque ei⁹ super ea re posita: quodq. Herodotus Halyatten regē fidicinas in procinctu habuisse tradit: atque inibi quædam notata de Gracchi fistula concionatoria.

CAP. XI.

Virgo Vestæ quid ætatis, ex quali familia, & quo ritu quibusque cæremoniis & religionibus, ac quo nomine à pontifice maximo capiatur, & quo statim iure esse incipiat simulatque capta est: quodque, vt Labeo dicit, nec illa intestato cuiquam nec ei intestatæ quisquam iure heres est.

CAP. XII.

Quæsitum in philosophia, quidnam foret in recepto mandato rectius, idne omnino facere

¶

quod mandatum est; an non nunquam etiam cōtra, si id speres ei qui mandauit vtilius fore : superque ea quæstione expositæ diuersæ sententiæ.

CAP. XIII.

Quid dixerit feceritque C. Fabricius, magna vir gloria magnisque rebus gestis, sed familiæ pecuniæque inops; cum ei Samnites tamquam indigenti graue aurum donarent.

CAP. XIII.

Quam importunum vitiū sit plenumque odiū futilis inanisque loquacitas, & quam multis in locis à principibus vtriusque linguæ viris detestatione iusta culpata sit.

CAP. XV.

Quod verba isthæc Quadrigarij ex annali tertio, *ibi mille hominum occiditur*, non licentia neque de poetarum figura, sed ratione certa & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt.

CAP. XVI.

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates vxoris ingenium intractabile : atque inibi, quid M. Varro in quadam satyra de officio mariti scripserit.

CAP. XVII.

Quod M. Varro in quartodecimo Humanarū L. Ælium magistrum suum *πρὶ ἐπιμολογίας* differentem falsa reprehenderit, quodque idem Varro in eodem libro *furis ἐπυμον* dicit falsum.

CAP. XVIII.

Historia super libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo rege.

CAP. XIX.

Quid geometræ dicant schemata quibusque omnia ista Latinis vocabulis appellentur.

CAP. XX.

Quod Iulius Higinus affirmatissimè contēderit legisse se librum P. Vergilij domesticū in quo

scriptum esset, & ora Tristia tentantum sensu torquebit amaro, non, quod vulgus legeret, sensu torquebit amaro.

CAP. XXI.

An qui causas defendit, rectè Latinèque dicat *superesse se ei quod defendit*, &, *superesse*, propriè quid sit.

CAP. XXII.

Quis fuerit Papirius Prætextatus, quæve istius causa cognomen sit: historiæque ista omnis super eodè Papirio cognitu iucunda. CAP. XXIII.

Tria epigrammata trium veterum poetarum, Nævij, Plauti, Pacuuij; quæ facta ab ipsis sepulchris ipsorum incisa sunt.

CAP. XXIII.

Quibus verbis M. Varro *inducimus* definierit: quaesitumque inibi curiosius, quanam ratio sit vocabuli *induciarum*.

CAP. XXV.

Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit percunctanti an sapiens irasceretur.

COMMENTARIO SECVNDO

HAEC INSUNT.

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis: deque eiusdem vi patientia.

CAP. I.

Quæ ratio observatioque officiorum esse debeat inter patres filiosque in discumbendo sedendoque, atque in id genus rebus domi forisque, si filij magistratus sunt & patres priuati: superque ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.

CAP. II.

Qua ratione verbis quibusdam vocabulisque veteres immiserint, h, litteræ spiritum.

CAP. III.

M ij

Quam ob causam Gabius Bassus genus quoddam iudicii diuinationem appellari scripsit, & quam alii causam esse eiusdem vocabuli dixerint.

CAP. IIII.

Quam lepidè designatèque dixerit Fauorinus philosophus quid intersit inter Platonis & Lyliæ rationem.

CAP. V.

Quibus verbis ignauiter & abiectè Virgilius vsus esse dicatur, & quid his qui id improbè dicunt respondeatur.

CAP. VI.

De officio erga patres liberorum; deque ea re ex philosophiæ libris, in quibus scriptum quæsitumque est an semper omnibusque patris iussis obsequendum sit.

CAP. VII.

Quod parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina.

CAP. VIII.

Quod idè Plutarchus euidenti calumnia verbū ab Epicuro dictum insectatus sit.

CAP. IX.

Quid sint *fauisse Capitolinae*, & quid super eo verbo M. Varro Seruio Sulpicio quærenti rescripserit.

CAP. X.

De Siccio Dentato, egregio bellatore, multa memoratu digna.

CAP. XI.

Considerata perpensaque lex quædam Solonis, speciè habens primorem iniquæ iniustæque legis, sed ad vsum emolumentumque salubritatis penitus reperta.

CAP. XII.

Liberis in multitudinis numero etiam vnum filium filiamve veteres dixisse.

CAP. XIII.

Quod M. Cato in libro, qui inscriptus est contra Tiberium exulem, *stetisses vadimonium*, per I litteram dicit, non *stetisses*; eiusque verbi ratio

reddita.

CAP. XIIII.

Quod antiquitus ætati senectæ potissimum habiti sunt ampli honores; & cur postea ad maritos & patres idem isti ampli honores delati sint. atque ibi quædam de capite legis Iulæ septimo.

CAP. XV.

Quodd Cæsellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehensus est in sensus Virgiliani enarratione.

CAP. XVI.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionum M. Cicero animaduertit: disceptatumque ibi super eo ipso quod Cicero obseruauerat.

CAP. XVII.

Quodd Phædon Socraticus seruus fuit; quodque item alii philosophi complusculi seruitutem seruierunt.

CAP. XVIII.

Rescire verbum quid sit, & quam habeat veram atque propriam significationem.

CAP. XIX.

Quæ vulgo dicuntur *uinaria*, id vocabulum veteres non dixisse, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit vsurpatum.

CAP. XX.

Super eo fidere quod Græci *ῥαγαν*, nos septetriones vocamus: ac de vtriusque vocabuli ratione & origine.

CAP. XXI.

De vento iapyge, deque aliorum ventorum vocabulis regionibusque accepta è Fauorini sermonibus.

CAP. XXII.

Consultatio diiudicatióque locorum facta ex comœdia Menandri & Cæcili, quæ Plocium inscripta est.

CAP. XXIII.

De vetere parsimonia deque antiquis legibus sumptuariis.

CAP. XXIIII.

M ij

Quid Græci ἀναλογία, quid contra ἀνομαλία
vocent. Cap. xxv.

Sermones M. Frontonis & Fauorini philoso-
phi de generibus colorum vocabulisque eorum
Græcis & Latinis: atque inibi color spadix cu-
iusmodi sit. Cap. xxvi.

Quid T. Castricius existimauerit super Sallu-
stij verbis & Demosthenis, quibus alter Philippū
descripsit alter Sertorium. Cap. xxvii.

Non esse compertum, cui deo rem diuinam fie-
ri oporteat cum terra mouet. Cap. xxviii.

Apologus AESopi Phrygis memoratu non inu-
tilis. Cap. xxix.

Quid obseruatum sit in vndarū motibus, quæ
in mari alio atque alio modo sunt austris flanti-
bus aquilonibusque. Cap. xxx.

COMMENTARIO TERTIO

HAEC INSUNT.

Quæsitum ac tractatum, quam ob causam Sal-
lustius auaritiam dixerit non animū modo virile
sed corpus quoque ipsum effeminare. Cap. i.

Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat
eorum qui ante noctis horam sextā postve eam
nati sunt: atque inibi de temporibus terminisque
dierum, qui ciuiles nominantur & vsquequaque
gentium variè obseruantur: & præterea quid Q.
Mucius scripserit super ea muliere, quam mari-
tus non iure vsurpauisset, quia rationem ciuilis
anni non habuerit. Cap. ii.

De noscendis explorandisque Plauti comædijs,
quoniam promiscè veræ atque falsæ nomine eius
inscriptæ feruntur: atque inibi, quod Plau-
tus in pistrino & Næuius in carcere fabulas

scriptitarint.

CAP. III.

Quodd P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem senectam barbam & genas radere moris fuit.

CAP. IIII.

Deliciarum vitium & mollities oculorum & corporis ab Archetilo philosopho cuidam opprobata acerbè simul & festiuiter.

CAP. V.

De vi atque natura palmæ arboris, quodd lignû ex ea ponderibus impositis renitatur.

CAP. VI.

Historia ex annalibus sumta de Q. Cædicio tribuno militum; verbaque ex originibus M. Catonis apposita, quibus Cædicij virtutem cum Spartano Leonida æquiperat.

CAP. VII.

Litteræ eximie consulum C. Fabricij & Æmilij ad regem Pyrrhum à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ.

CAP. VIII.

Quis & cuiusmodi fuerit qui in prouerbio fertur *equus sciannus*; & qualis color equorum sit qui *spadices* vocantur; deque istius vocabuli ratione.

CVP. IX.

Quodd est quædam septenarij numeri vis & facultas in multis naturæ rebus animaduersa, de qua M. Varro in hebdomadibus disserit copiose.

CAPVT. X.

Quibus & quàm friuolis argumentis Accius in didascalicis vtatur, quibus docere nititur Hesiodum esse quàm Homerum natu antiquiorem.

CAP. XI.

Largum atque auidum bibendi, à Publico Nigidio doctissimo viro, nouo & propemodum absurdo vocabulo *bibosum* dictum.

CAP. XII.

Quodd Demosthenes, etiam tùm adolescens, cum Platonis philosophi discipulus foret, audi-

M iij

to fortè Callistrato rhetore in concione populi,
destitit à Platone, & sectatus est Callistratum.

C A P. XIII.

Dimidium librum legi, aut, dimidiam fabulam audiri,
aliaque eiuscemodi qui dicat, vitiosè dicere: e-
iusque vitij causas reddere M. Varronem; nec
quemquam veterum iisce verbis ita vsum esse.

C A P. XIII.

Exstare in litteris, pérque hominum memo-
rias traditum, quòd repentè multis mortem at-
tulit gaudium ingès insperatum, interclusa ani-
ma & vim magni notique motus non sustinen-
te.

C A P. XV.

Temporis varietas in puerperiis mulierum
quænam sit & à medicis & philosophis tradita,
atque inibi poëtarū quoque veterum super ea-
dem re opiniones: multaque alia auditu atque
memoratu digna: verbaque ipsa Hippocratis
medici ex libro illius sumta, qui inscriptus est *περὶ τῶν γυναικῶν*.

C A P. XVI.

Id quoque esse à grauissimis viris memoriæ mæ-
datū quòd tres libros Plato Philolai Pythagori-
ci & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi
mercati sunt preciiis fidè nō capiētibus.

C A P. XVII.

Quid sint *pedarij senatores*, & quam ob causam ita
appellati; quàmque habeant originem verba hæc
ex edicto tralaticio consulum, SENATORES.

QVIBVS. QVE. IN. SENATV. SENTEN-
TIAM. DICERE. LICET.

C A P. XVIII.

Qua ratione Gabius Bassus scripserit *parcum* ho-
minē appellatū; & quā eius vocabuli causā puta-
rit; & cōtrā quē in modū quibusque verbis Fauo-
rinus hanc traditionem eius eluserit. C A P. XIX.

COMMENTARIO QVARTO

553

H A E C I N S V N T.

Sermo quidam Fauorini philosophi cum grammatico iactantior factus in Socraticum modum: atque inibi in sermone dictum, quibus verbis *pennis* à Q. Scæuola definita sit, quodque eadē definitio culpata reprehensaque est. CAP. I.

Quid differat *morbis* & *vitium*; et quam vim habeant vocabula ista in edicto ædilium; et an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint; diuersæque super ea res sententiæ. CAP. II.

Quod nullæ fuerint rei vxoriæ actiones in vrbe roma ante Carbilianum diuortium: atque inibi quid sit proprie *pelex*, quæque eius vocabuli ratio sit. CAP. III.

Quid Seruius Sulpicius, in libro qui est de dotibus, scripserit de iure atque more veterum sponsaliorum. CAP. IIII.

Historia narrata de perfidia haruspicum Etruscorum, quodque ob eam rem versus hic à pueris Remæ vrbe tota cantatus est:

Malum consilium consultori pessimum est.

CAP. V.

Verba veteris senatusconsulti, in quo decretum est hostiis maioribus expiandum quod in sacrario hastæ Martiæ mouissent: atque inibi enarratum quid sint *hostia succidanea*, quid item *tempora pracidanea*; quodque Capito Ateius *ferias* quasdam *pracidaneas* appellauit. CAP. VI.

De epistola Valerij Probi grammatici ad Marcellum scripta, super accentu nominum quorundam Poenicorum. CAP. VII.

Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit; quem, cum odisset inimicusque esset, designandum tamen consulem curauit.

CAP. VIII.

Quid significet proprie *religiosus*, & in quæ diuerticula significatio vocabuli istius flexa sit; & verba Nigidij Figuli ex commentariis eius super ea resumta.

CAP. IX.

Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, iurgiorumque in senatu C. Cæsaris consulis & M. Catonis diem dicendo eximentis.

CAP. X.

Quæ qualiaque sint quæ Aristoxenus quasi magis comperta de Pythagora memoriæ commendauit: & quæ item Plutarchus eundem in modum de eodem Pythagora scripsit.

CAP. XI.

Notæ & animaduersiones censoriæ in veteribus monumentis repertæ memoria dignæ.

CAP. XII.

Quodd incentiones quædam tibiarij certo modo factæ ischiacis mederi possint.

CAP. XIII.

Narratur historia de Hostilio Mancino ædili & Mamilia mercetrice: verbaque decreti tribunorum ad quos à Mamilia prouocatum est.

CAP. XIII.

Defensa à culpa sententia ex historia Sallustij, quam inimici eius cum insectatione maligne reprehenderint.

CAP. XV.

De vocabulis quibusdā à Varrone & Nigidio, contra quotidiani sermonis consuetudinem, declinatis: atque inibi, id genus quædam cum exemplis veterum relata.

CAP. XVI.

De natura quarundam particularum, quæ præ-

SSS

positæ verbis intendi atque produci barbarè atque inscitè videntur, exemplis rationibusque plusculis disceptatum.

CAP. XVII.

De Africano superiore sumta quædam ex animalibus memoratu dignissima.

CAP. XVIII.

Quid Marcus Varro in logistorico scripserit de moderando victu puerorum impubium.

CAP. XIX.

Notati à censoribus qui audientibus iis dixerant ioca quædam intempestiuite : ac de eius nota deliberatum, qui steterat forte apud eos oscitabundus.

CAP. XX.

COMMENTARIO QVINTO

H A E C I N S Y N T.

Quòd Musonius philosophus reprehendit improbavitque laudari philosophum differentem à vociferantibus & in laudando gestientibus.

CAP. I.

Super equo Alexandri regis, qui *Bucephalus* appellatus est.

CAP. II.

Quæ causa quodque initium fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ litteras adeundi.

CAP. III.

De verbo *duoetvicesimo*, quod vulgo incognitum est, à viris doctis multifariam in libris scriptum est.

CAP. IIII.

Cuiusmodi ioco cauillatus sit Antiochum regem Pœnus Hannibal.

CAP. V.

De coronis militaribus ; quæ sit earum *triumphalis*, quæ *obsidionalis*, quæ *ciuica*, quæ *muralis*, quæ *castrensis*, quæ *naualis*, quæ *onalis*, quæ *oleaginea*.

CAP. VI.

Persona vocabulum quam lepidè interpretatus sit, quamque esse vocis eius originem dixerit Gábrius Bátilus.

CAP. VII.

Defensus error à Virgílii versibus, quos arguebat Iulius Higinus grammaticus, & ibidem quid sit *litum*; deque etymologia vocis eius. CAP. VIII.

Historia de Cræsi filio sumta ex Herodoti libris.

CAP. IX.

De argumentis quæ Græcè *ἀντισπέρτα* appellantur, à nobis réciproca dici possunt.

CAP. X.

Biantis de re vxoria syllogismum non videri posse *ἀντισπέρτα*.

CAP. XI.

De nominibus deorum populi Romani *Diionis* & *Feionis*.

CAP. XII.

De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani obseruato.

CAP. XIII.

Quod Appion doctus homo, qui Plistonices appellatus est, vidisse se Romæ scripsit recognitionem inter se mutuam ex vetere notitia hominis & leonis.

CAP. XIII.

Corpusne sit vox an *ἀσώματος* varias esse philosophorum sententias.

CAP. XV.

De vi oculorum atque videndi rationibus.

CAP. XVI.

Quã ob causam dies primi post Kalendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diè quoque quartum ante kalendas, vel nonas, vel idus quasi religiosum plerique vitant.

CAP. XVII.

In quid & quantum differat historia ab annalibus: superque ea re verba posita ex libro rerum gestarum Sempronii Asellionis primo.

CAP. XVIII.

Quid sit *adoptio*, quid item sit *arrogatio*, quantumque hæc inter se differant; verbaque eius quæ

qualiaque sint, qui in liberis arrogandis super ea
re populum rogat.

CAP. XIX.

Quod vocabulum Latinum *Solæcismo* fuerit Cap-
pitoni Sinnio; quid autem id ipsum appellaue-
rint veteres Latini; quibusque verbis Solæcis-
mum definierit idem Capito Sinnius.

CAP. XX.

Pluria qui dicat & *compluria* & *compluries* non
barbare dicere sed Latine.

CAP. XXI

COMMENTARIO SEXTO

HÆC INSVNT.

Quem in modum responderit Chrysippus ad-
uersus eos qui providentiam consiliteri negave-
runt.

CAP. I.

Quo itidem modo & vim necessitatēque
fati constituerit, & esse tamen in nobis consi-
lii iudiciiue nostri arbitrium confirmaverit.

CAP. II.

Historia sumpta ex libris Tuberonis de serpente
inuitatæ longitudinis.

CAP. III.

Quid idem Tubero nouæ historiæ de Attilio
Regulo à Karthaginensibus capto litteris man-
dauerit; quid etiam Tuditanus super eodem Re-
gulo scripserit.

CAP. IIII.

Quod Alphenus iurisconsultus in verbis vete-
ribus interpretandis errauerit.

CAP. V.

Temere ineptēque reprehensum esse à Iulio
Higino Virgilium quod *prapetes* Dædali pennas
dixit: atque ibi quid sint aues *prapetes*, & quid
illæ sint aues quas Nigidius *inferas* appellauit.

CAP. VI.

De Acca Larentia & Caia Taratia; deque ori-

gine sacerdotii *fratrum arualium*. CAP. VII.

Notata quardā de rege Alexandro & de P. Scipione memoratu digna. CAP. VIII.

Locus exemptus ex annalibus L. Pisonis *historia & orationis lepidissima*. CAP. IX.

Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adolescentes suos solitus est ad philosophiam grauiter sectandam. CAP. X.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse ad officiū grauitatis dignitatisque vitæ ducentia. CAP. XI.

Quod neque *testamentum*, sicuti Seruius Sulpicius existimauit, neque *facellum*, sicuti C. Trebatius, duplicia verba sunt; sed à testatione productum alterum, alterum à sacro diminutum. CAP. XII.

De quæstionculis apud Taurum philosophum in conuiuio agitis, quæ symposiacæ vocantur. CAP. XIII.

Pœniendis peccatis tres esse rationes à philosophis attributas, & quamobrem Plato tantū duarum ex his meminerit. CAP. XIII.

De verbo *quiesco*, an e littera corripitur an produci debeat. CAP. XV.

Notatum verbum *deprecor* à poeta Catullo inusitatè quidem sed aptè positum & propriè: de quæ ratione eius verbi exemplisque veterū scriptorum. CAP. XVI.

Quis omnium primus libros publicè præbuerit legendos; quantusque numerus fuerit Athenis ante clades Persicas librorum in bibliothecis publicorum. CAP. XVII.

Admiranda quædam de P. Africano superiore
ex annalibus sumta. ● CAP. I.

De Cæsellii Vindicis pudendo errore, quem
offendimus in libris eius, quos inscripsit anti-
quarum lectionum. CAP. II.

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus repre-
henderit in M. Catonis oratione, quam pro
Rhodientibus in senatu dixit; & quid ad ea quæ
reprehenderat responderimus. Cap. III.

Cuiusmodi seruos & quam ob causam Cælius
Sabinus iuris ciuilibus auctor pileatos venundari
solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona
more maiorum venierint; atque id ipsum *sub coro-*
na, quid sit. Cap. IIII.

Historia de Polo histrione memoratu digna.
Cap. v.

Quid de quorundâ sensuum naturali defectio-
ne Aristoteles scripserit. Cap. VI.

An *affatim* quasi *admodum* prima acuta pronun-
ciandum sit, & quædam itidem non incuriosè
tractata super aliarû vocum accentibus. Cap. VII.

Res vltra fidem tradita super amatore delphino
& puero amato. Cap. VIII.

Peposci & *memordi*, *pepigi*, *spepondi* & *occecur-*
ri plerosque veterum dixisse; non, vti postea re-
ceptum est dicere, per o aut per u litteram in
prima syllaba positam, sed per e; atque id Græ-
cæ rationis exemplo dixisse. præterea nota-
tum quod viri non indocti neque ignobiles à
verbo *descendo* non *descendi*, sed *descendidi* dixerūt.

Vsuscapio ut copulate & recto vocabuli casu dicitur; ita *pigneriscapio* coniunctè & eadem vocabuli forma dictum est.

Neque *leuitatem* neque *nequitiam* ea significatione esse, qua in vulgi sermone dicuntur.

De tunicis chirodotis; quod earum usum P. Africanus Sulpicio Gallo obiecit.

Quem *classicum* dicat M. Cato, quem *infra classem*.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus philosophis qui ab Atheniensibus ad senatum Romæ legati sunt.

Quam seuerè moribus maiorum in fures vindicatum sit, & quid scripserit Mucius Scævola super eo quod seruādum datum commodatumve esset.

Locus escriptus è satyra M. Varronis, quæ *περί ἐξορμάτων* inscripta est, de peregrinis ciborum generibus: et appositi versus Euripidi, quibus delicatorem hominum luxuriantem gulam confutauit.

Sermo habitus cum grammatico insolentiarum & imperitiarum pleno de significatione vocabuli, quod est, *obnoxius*: deque eius vocis origine.

De obseruata custoditâque apud Romanos iurisiurandi sanctimonia: atque inibi de decem captiuis, quos Hannibal Romam deiurio ab iis accepto legauit.

Historia ex annalibus sumpta de Tiberio Sempronio Graccho, patre Gracchorum tribuno plebei: atque inibi tribunicia plebis decreta cum ipsis verbis

verbis relata.

Cap. xix.

Quod Vergilius à Nolanis ob aquam sibi non petmissam sustulit è versu suo, *Nola*, & posuit, *Gra*: atque ibi quædam alia de consonantia litterarum iucunda.

Cap. xx.

Quoad vivet, & , *quoad morietur*, cur id ipsum temporis significant, cum ex duobus sint facta contrariis.

Cap. xxi.

Quod censores equum adimere soliti sint equitibus corpulētis & præpinguibus: quæsitumque utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta sit.

Cap. xxii.

COMMENTARIO OCTAVO

HÆC INSUNT.

Hæsterna noctu rectène an cum vitio dicatur, & quænam super istis verbis grammatica traditio sit: item quod x. viri in xii. tabulis *nox* pro *noctu* dixerunt.

Cap. i.

Quæ mihi decè verba ediderit Fauorinus, quæ vsurpentur quidem à Græcis, sed sint adulterina & barbara; quæ item à me totidem acceperit, quæ ex medio communique vsu Latinè loquentium minime Latina sint, neque in veterum libris reperiantur.

Cap. ii.

Quem in modum & quàm severe increpuerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum, ex equestri familia, stantē segnem apud se & assidue oscitantem.

Cap. iii.

Quod Herodotus scriptor historiarum memoratissimus parum verè dixerit, vnam solamque pinū arborum omnium cæsam numquam denuo

N

ex iisdem radicibus pullulare; & quod item de aqua pluuiali & niue rem non satis exploratam pro comperta posuerit.

Cap. iiii.

Quid illud sit quod Virgilius *calum stare puluere*, & quod Lucilius *pectus sentibus stare dixit*.

Cap. v.

Cum post offensiunculas in gratiam redeatur, expostulationes fieri mutuas minime utile esse; superque ea re & sermo Tauri expositus & verba ex Theophrasti libro sumta, & quid M. quoque Cicero de amore amicitiae senserit, cum ipsius verbis additum.

Cap. vi.

Ex Aristotelis libro, qui *de iis quae sunt in sensu* inscriptus est, cognita acceptaque de natura & habitu memoriae: atque inibi alia quaedam de exuberantia aut interitu eius lecta auditaque.

Cap. vii.

Quid mihi vsu venerit interpretari & quasi effingere volenti locos quosdam Platonicos Latina oratione.

Cap. viii.

Quod Theophrastus philosophus, omnium suae aetatis facundissimus, verba pauca ad populum Atheniensem facturus, deturbatus verecundia obticuerit; quodque idem hoc Demostheni apud Philippum regem verba facienti euenerit.

Cap. ix.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleusine disceptatio cum grammatico quodam praestigioso, tempora verborum & medimenta puerilia ignorante, remotarum autem quaestionum nebulas & formidines capiendis imperitorum animis ostentante.

Cap. x.

Quam festiue responderit Xanthippæ vxori
Socrates petenti, vt per Dionylia largiore sum-
tu cœnarent. cap. xi.

Quid significet in veterum libris scriptum, *ple-
rique omnes* : & quodd ea verba accepta à Græcis
videntur. cap. xii.

Quæsones, quod homines Afri dicunt, non esse
verbum Pœnicum sed Græcum. cap. xiii.

Lepidissima altercatio Fauorini philosophi
aduersus quemdam intempestiuum de ambigui-
tate verborum differentem : atque inibi verba
quædam ex Næuio poëta & Cn. Gellio non vti-
tate collocata; atque ibidem à P. Nigidio ori-
gines vocabulorum explorata. cap. xiiii.

Quibus modis ignominiatus tractatusque sit
à C. Cæsare Laberius poeta : atque inibi appo-
siti versus super eadem re eiusdem Laberii.

cap. xv.

C O M M E N T A R I O N O N O

H Æ C I N S V N T.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in
duodeuicesimo annali scripserit rectiores cer-
tioresque ictus fieri, si sursum quidd mittas, quàm
si deorsum. cap. i.

Quibus verbis notarit Herodes Atticus falso
quempiam cultu amictuque nomen habitum-
que philosophi eumentem. cap. ii.

Epistola Philippi regis ad Aristotelem phi-
losophum super Alexandro recens nato.

cap. iii.

De barbararû gentium prodigiosis miraculis,

N y

dēque diris & exitiosis fascinationibus: atque
inibi de feminis repente versis in mares.

Cap. iiii.

Diuersa nobilium philosophorum sententiæ de
genere ac natura voluptatis: verbaque Herodis
philosophi, quibus decreta Epicuri insectatus
est.

Cap. v.

Verbum quod est ab ago frequentatiuum, in
prima syllaba quonam sit modulo pronuncian-
dum.

Cap. vi.

De conuersione foliorum in arbore olea, bru-
mali & solstitiali die; deque fidibus iis tempori-
bus ictu alieno sonantibus.

Cap. vii.

Necessum esse, qui multa habeat, multis indi-
gere: deque ea re Fauorini philosophi cum bre-
uitate eleganti sententia.

Cap. viii.

Quis modus sit verba vertendi in Græcas sen-
tentiæ; deque iis Homeri versibus quos Virgilius
vertisse aut benè apteque aut improspere exili-
matus est.

Cap. ix.

Quodd Annæus Cornutus versus Virgilii, qui-
bus Veneris & Vulcani cōcubitus pudicè oper-
tēque dixit, reprehensione spurca & odiosa in-
quinauit.

Cap. x.

De Valerio Coruino: & vnde Coruinus.
Cap. xi.

De verbis quæ in vtramque partem significa-
tione reciproca & aduersa dicuntur.

Cap. xii.

Verba ex historia Claudii Quadrigarii, qui-
bus Manlii Torquati nobilis adolescentis &
hostis Galli prouocatoris pugnam depinxit.

Cap. xiii.

Quod idē Quadrigarius, *huius facies*, patrio casu

probè & Latinè dixit; & quædã alia apposita de
similium vocabulorum declinationibus. *Cap. xiiii*

De genere controuersiz quod Græcè ἀμφοτέρω
appellatur. *Cap. xv.*

Quod Plinium Secundum, hominem non in-
doctum, fuger t latueritque vitium argumenti,
quod ἀνίστημι Græci dicunt. *Cap. xvi.*

COMMENTARIO DECIMO

HÆC INSUNT.

Tertium ne consul antea dici oporteat; & quo-
nam modo Cn. Pompeius, cum theatro, quod
erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæ-
stionem ancipitem istius verbi de consilio Cice-
ronis vitauerit. *Cap. i.*

Quid Aristoteles de numero puerperii memo-
riz mandauerit. *Cap. ii.*

Locorum quorundam illustrium collatio con-
tentioque facta ex orationibus C. Gracchi & M.
Ciceronis & M. Catonis. *Cap. iii.*

Quod P. Nigidius argutissime docuit nomina
non positiua esse sed naturalia. *Cap. iiii.*

Auarus simplexne vocabulum sit, an compo-
situm & duplex, sicut P. Nigidio videtur. *Cap. v.*

Multam dictam esse ab ædilibus plebei Appii
Cæci filiz, mulieri nobili, quod locuta esset petu-
lantius. *Cap. vi.*

Fluuium, quæ ultra imperium Romanum
fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda
Histrum, proxima Rhodanum, sicuti M. Varroné
memini scribere. *Cap. vii.*

Inter ignominias militares, quibus milites
N ii

coercebantur, fuisse sanguinis demissionem; & quænam esse videatur causa huiusmodi castigationis.

Cap. viii.

Quibus modis quoque habitu acies Romana instrui solita sit; quæque earum instructionum sint vocabula.

Cap. ix.

Quæ eius rei causa sit, quodd & Græci veteres & Romani annulum in eo digito gestauerunt, qui est in manu sinistra minimo proximus.

Cap. x.

Verbum *maturre*, quid significet; quæque vocis eius ratio sit: & quodd eo verbo vulgus hominum improprie vitur: atque inibi, quodd *precox* declinatum *precocis* facit, non *præcoquis*.

Cap. xi.

De portentis fabularum, quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophum confert: ibidem de simulachro volucti columba.

Cap. xii.

Cum *partim hominum*, qua ratione veteres dixerint.

Cap. xiii.

Iniuria mihi factum itur, quali verborum ordine Cato dixerit.

Cap. xiiii.

De flaminis Dialis deoque flaminicæ caeremoniis; verbaque ex edicto prætoris apposita, quibus dicit non coacturum se ad iurandum neque virgines Vestæ neque Dialem.

Cap. xv.

Quos errores Iulius Higinus in sexto Virgilii animaduertit in historia Romana erratos.

Cap. xvi.

Quam ob causam & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese prauaue-

rit: super eare versus Laberij purè admodum & venustè facti. *Cap. xvii.*

Historia de Artemisia déque eo certamine quod apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus inclutis decertatum est. *Cap. xviii.*

Non purgari neque lauari peccatum, cū prætenditur peccatorum, quæ alij quoque peccauerūt, similitudo: atque inibi verba ex oratione super eare Demosthenis. *Cap. xix.*

Quid sit *rogatio*, quid *lex*, quid *plebiscitum*, quid *privilegium*, & quantum ista omnia differant. *Cap. xx.*

Quam ob causam M. Cicero his omnino verbis *novissime* & *novissimus* vti observantissime vitavit. *Cap. xxi.*

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de falsæ philosophiæ probris, quibus philosophos temere incessunt qui emolumenta veræ philosophiæ ignorant. *Cap. xxii.*

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi, quod fuerit ius marito in adulterio vxorem deprehensam necare. *Cap. xxiii.*

Die pristini, *die crastini*, & *die quarti*, & *die quinti*, qui elegantius locuti sunt dixisse, non vt ea vulgo dicuntur nunc. *Cap. xxiiii.*

Telorum & iaculorum gladiatorumque, atque inibi navium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur. *Cap. xxv.*

Inscitè ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quod *transfretationem transgressum* dixerit & *transfretos* qui *transfretassent*. *Cap. xxvi.*

N iij

Historia de populo Romano deque populo
Pœnico, quod pari propemodum vigore fuerint
amuli. Cap. XXVII.

De ætatum finibus *pueritia*, *iuentia*, *senectæ* ex
Tuberonis historia sumtum. Cap. XXVIII.

Quod particula, *atque*, non complexiua tantum
sit, sed vim habeat plusculâ variâque. Cap. XXIX.

COMMENTARIO VNDECIMO

HÆC INSUNT.

De origine vocabuli terræ Italiæ, deque ea
multa quæ *suprema* appellatur, deque eius nomi-
nis ratione: ac de lege Ateria, & quibus verbis
antiquitus multa minima dici solita sit. Cap. I.

Quod *ellegantia* apud antiquiores non de amœ-
niori ingenio sed de nitidiorē cultu atque victu
dicebatur; eaque in vitio ponebatur. Cap. II.

Qualis quantâque sit *pro* particulae varietas; de-
que exemplis eius varietatis. Cap. III.

Quem in modum Q. Ennius versus Euripidi
æmulatus sit. Cap. IIII.

De Pyrrhonijs philosophis quædam deque
Academicis strictim notata, deque inter eos dif-
ferentia. Cap. V.

Quod mulieres Romæ per Herculem non iu-
rauerunt, neque viri per Castorem. Cap. VI.

Verbis antiquissimis relictisque iam & desitis
minime vtendum. Cap. VII.

Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino,
qui homo Romanus Græca oratione Romanas
res, venia sibi ante eam imperitiæ petita, compo-
suit. Cap. VIII.

Historia de legatis Miletī & Demosthene rhetore in libris Critolai reperta. *Cap. ix.*

Quod C. Gracchus in oratione sua historiam supralcriptam Demadi rhetori, non Demostheni, attribuit: verbaque ipsius C. Gracchi relata. *Cap. x.*

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit *mentiri* & *mendacium dicere*. *Cap. xi.*

Quod Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum dubiumque esse dicit; Diodorus contra nullum verbum ambiguum esse putat. *Cap. xii.*

Quid T. Castricius de verbis deque sententia quadam C. Gracchi existimauerit; quodque esse eam sine ullo sensus emolumento docuerit. *Cap. xiii.*

Sobria & pulcherrima Romuli Regis responsio circa vini usum. *Cap. xiiii.*

De *ludibundo* & *errabundo* atque id genus verborum productionibus; & quod Laberius sic *amrorabundam* dixit ut dicitur *ludibunda* & *errabunda*: atque inibi quod Sisenna per huiusmodi verbum noua figura usus est. *Cap. xv.*

Quod Græcorum quorundam verborum difficillima est in Latinam linguam mutatio; velut quod Græce dicitur, *πολυπραγμοσύνη*. *Cap. xvi.*

Quid significet in veteribus prætorum edictis, *quæ flumina retanda publicè redempta habent*. *Cap. xvii.*

Qua pœna Draco Atheniensis in legibus, quas populo Atheniensi scripsit, fures affecerit & qua postea Solon, & qua item x. viri nostri, qui xii. tabulas scripserunt: atque inibi adscriptum quod apud Aegyptios furta licita & permissa sunt, a-

pud Lacedæmonios autem cum studio quoque affectata & pro exercitio utili celebrata, ac præterea M. Catonis de pœniendis furtis digna memoria sententia.

Cap. xviii.

COMMENTARIO DE DECIMO

HÆC INSUNT.

Dissertatio Fauorini philosophi, qua suaserit nobili feminae uti liberos, quos peperisset, non nutricum adhibitum sed suo sibi lacte aleret,

Cap. i.

Quod Annaeus Seneca iudicans de Q. Ennio deque M. Tullio leui futiliq; iudicio fuit.

Cap. ii.

Lictoris vocabulum qua ratione conceptum ortumque sit; & super eo diuersæ sententiæ Valgij Ruffi & Tullij Ciceronis.

Cap. iii.

Versus accepti ex Q. Ennij septimo annalium, quibus depingitur finiturque ingenium comitasque hominis minoris erga amicum superiorem.

Cap. iiii.

Sermo Tauri philosophi de modo atque ratione tolerandi doloris secundum Stoicorum decreta.

Cap. v.

De ænigmate.

Cap. vi.

Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul ream mulierem veneficij consentientemque ad Areopagitas reiecerit.

Cap. vii.

Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu dignæ.

Cap. viii.

Quæ dicantur vocabula ancipitia: & quod *honoris* quoq; vocabulū ancipiti sententia fuerit.

Cap. ix.

Quod *aditum* verbum Latinum sit.

Cap. x.

Errare istos qui spe & fiducia latendi peccent,
cum latebra peccati perpetua nulla sit: & super
ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophocli
poetæ sententia.

cap. XI.

Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à
se crimen manifesti mendacij.

cap. XII.

Intra Kalendas cum dicitur quid significet, vtrū
ante Kalendas, an *Kalendis*, an vtrumque: atque ini-
bi, quid sit in oratione M. Tullij *intra oceanum* &
intra montem Taurum: & in quadam epistola, *intra*
modum.

cap. XIII.

Saltem particula quam vim habeat & quam o-
riginem.

cap. XIII.

Quòd Siseima in libris historiarum aduerbijs
huiusmodi sæpenumero vsus est *celatim*, *vellica-*
tim, *saluatim*.

cap. XV.

COMMENTARIO TERTIODECIMO

HÆC INSUNT.

Inquisitio verborum istorū M. Tullij curiosior,
quæ sunt in primo Antonianarū libro; *Multa an-*
tem impendere videntur præter naturam etiam præterque
fatum: tractatumque an idem duo ista significant
fatum atque *natura*, an diuersum.

cap. I.

Super poetarum Pacuuij & Attij colloquio
familiari in oppido Tarentino.

cap. II.

An vocabula hæc *necessitudo* & *necessitas* differ-
ti significatione sint.

cap. III.

Olympiadis Alexandri matris comis ac prudēs
ad filium Alexandrum rescriptio.

cap. IIII.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo, phi-
losophis; deque eliganti verècundia Aristotelis,

successorem diatribæ suæ eligentis. *Cap. V.*

Quid veteres Latini dixerint, quas Græci *apo-
mōstōx* appeilant; & item quod vocabulum *barba-
risini* non usurparint neque Romani antiquiores
neque Attici. *Cap. VI.*

Dijersum de natura leonum dixisse Homerum
in carminibus & Herodotum in historiis. *Cap. VII.*

Quod Af. anius poëta prudenter & lepidè sa-
pientiam filiam esse Vius & Memorix dixit.

Cap. VIII.

Quid Tullius Tiro in commentariis scripserit
de *seculis* & *hyadibus*, quæ sunt stellarum vocabu-
la. *Cap. IX.*

Quod *seroris* etymon esse dixerit Labeo Anti-
stius & quod *fratri* Nigidius. *Cap. X.*

Quem M. Varro aptum iustumque esse nume-
ram conuiuarum existimavit. ac de mensis secun-
dis & bellariis. *Cap. XI.*

Tribunos plebis pensionem habere, vocatio-
nem non habere. *Cap. XII.*

Quod in libris humanarum M. Varronis scri-
ptum est, *adiles et quaestores populi Romani in ius à pri-
mato ad prætorem vocari posse.* *Cap. XIII.*

Verba ex libro Mellalæ auguris, quibus docet
qui sint *minores magistratus*; & *consulem prætoremque
collegas esse*; & quædam alia de auspicijs: item ver-
ba eiusdem Mellalæ, *differentis*, aliud esse *ad po-
pulum loqui*, aliud, *cum populo agere*: & qui *magistra-
tus quibus auocent comitiatum.* *Cap. XIII.*

Humanitas non id significare quod vulgus pe-
tat; sed eo vocabulo, qui sincerè locuti sunt,
magis propriè esse vfos. *Cap. XV.*

Quid apud M. Caesonem significant verba hæc,

inter et atque offam.

Cap. xvi.

Platonem tribuere Eupidi, Sophocli versum;
& inueniri versus verbis isdem, aut paucis syllabis immutatis, apud diuersos poetas temporibus variis natos.

Cap. xvii.

De genere atque nominibus familiae Porciae.
Cap. xviii.

Quod à scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus vocum atque verborum iucundioris (quæ à Græcis *εὐφωρία* dicitur) quàm regulæ disciplinæque quæ à Grammaticis reperia est.

Cap. xix.

Verba T. Castricij rhetoris ad discipulos adulescentes de vestitu atque calceatu non decore.

Cap. xx.

Comprecationes quæ ritu Romano fiunt dijs, expositæ in libris sacerdotum; inter quas Marti *Nerieniem* tribuunt, & quid *Nerienne* seu *Nerio* nomen importet.

Cap. xxi.

M. Catonis consularis & censorij pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine & non re.

Cap. xxii.

Quæsitum tractatumque quid sint *manubiae* atque inibi dicta quædam de ratione vtendi verbis pluribus idem significantibus.

Cap. xxiii.

Verba P. Nigidij, quibus dicit in nomine *Falerij* in casu vocandi primam syllabam acuendam esse: & item alia ex eiusdem verbis ad rectam scripturam pertinentia.

Cap. xxiiii.

De versibus quos Virgilius sectatus videtur Homeri ac Parthenij.

Cap. xxv.

De sententia Panætij philosophi, quam scripsit in libro de officiis secundo; qua hortatur vtho-

mines ad cauendas iniurias in omni loco intenti paratique sint.

Cap. XXVI.

Quod quadrigarius *cum multis mortalibus* dixit, an quid & quantum differret si dixisset, *cum multis hominibus.*

Cap. XXVII.

Non haëtenus esse *faciem* qua vulgo dicitur.

Cap. XXVIII.

Quid sit in satyra M. Varronis, *caninum prandium.*

Cap. XXIX.

COMMENTARIO QVARTO-

DECIMO HÆC INSUNT.

Dissertatio Favorini philosophi aduersus eos, qui Chaldaei appellantur, & ex cœtu motibusque siderum & stellarum fata se hominum dicturos pollicentur.

Cap. I.

Quem in modum differuerit Favorinus consultus à me super officio iudicis.

Cap. II.

An æmuli offensique inter sese fuerint Xenophon & Plato.

Cap. III.

Quod aptè Chrysippus & grafice imaginem Iustitiæ modulis coloribusque verborum depinxit.

Cap. IIII.

Lis atque contentio grammaticorum Romæ illustrium enarrata super casu vocatiuo vocabuli, quod est, *egregius.*

Cap. V.

Cuimodi sint, quæ speciem doctrinarum habeant, sed neque delectent neque vtilia sint: atque inibi de vocabulis singularum urbium regionumque immutatis.

Cap. VI.

Quod M. Varro Cn. Pompeio consuli primum designato commentarium dedit, quem appellauit

isagogicum de officio senatus habendi. *cap. VII.*

Quæsitum esse dissensumque an præfectus Latinarum causa creatus ius senatus conuocandi consulendique habeat. *cap. VIII.*

COMMENTARIO QUINTO- DECIMO HAEC INSUNT.

Quod in Q. Claudij annalibus scriptum est, lignum alumine oblitum non ardere. *cap. I.*

Quod Plato in libris quos de legibus composuit, largiores lætioresque in conuiujs inuitatiunculas vini non inutiles esse existimauerit. *cap. II.*

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritque, quæ præposita est verbis, *ausugio*, & *aufero* : & an in verbo *autumo*, eadem ista hæc præpositio esse videri debeat. *cap. III.*

Historia de Ventidio Basso ignobili homine, quem primum de Parthis triumphasse memoræ traditum est. *cap. IIII.*

Verbum *profligo* à plerisque dici improprie in-scitèque. *cap. V.*

In libro M. Ciceronis de gloria secundo manifestum esse erratum, in ea parte in qua scriptum est super Hectore & Aiace. *cap. VI.*

Observatum esse in senibus, quod annum fere ætatis tertium & sexagesimum agant aut laboribus aut interitu aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem obseruatione exemplum appositum epistolæ diui Augusti ad Caium filium. *cap. VII.*

Locus ex oratione Fauorini veteris oratoris de cœnarum atque luxuriæ opprobatione, quæ vñus est cum legem Liciniam de sumtu minuendo fiasit.

Cap. viii.

Quodd Cæcilius poëta *frontem* genere virili non poëtice, sed cum probatione & cum analogia appellauit.

Cap. ix.

De voluntario & admirando interitu virginum Milesiarum.

Cap. x.

Verba S. C. de exigendis vrbe Roma philosophis: item verba edicti censorum, quo improba- ti & coerciti sunt qui disciplinam rhetoricam in- stituere & exercere Romæ cœperant.

Cap. xi.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus.

Cap. xii.

De verbis inopinatis, quæ vtroque verius di- cuntur, & à grammaticis *communia* vocantur.

Cap. xiii.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus Græcis mutuatus est.

Cap. xiiii.

Passis velis & passis manibus dixisse veteres, non à verbo suo, quod est, *patior*, sed ab alieno, quod est, *pando*.

Cap. xv.

De nouo genere interitus Crotoniensis Milc- nis.

Cap. xvi.

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium tibiis canere delierint, cum patrium istum mo- rem canendi haberent.

Cap. xvii.

Quodd pugna belli ciuilis victoriæque C. Cæsa- ris, quam vicit in Pharsaliis campis, nuntiata prædictæque est per cuiuspiam remigis vatici- nium eodem ipso die in Italia Patavij.

Cap. xviii.

Verba

Verba M. Varronis memoria digna, ex fatyra
quæ inscribitur *ὅτι ἐστὶ σπουδαῖον*. Cap. xix.

Notata quædā de Euripidi poetæ genere, vita,
moribus, deque eiusdem fine vitæ. Cap. xx.

Quod à poetis Iouis filii prudentissimi huma-
nissimique, Neptuni autem ferocissimi & inhu-
manissimi traduntur. Cap. xxi.

Historia de Sertorio duce, deque astu eius cō-
menticiisq; simulamentis, quibus ad barbaros
milites continendos conciliandosque sibi ute-
batur. Cap. xxii.

De ætatibus historicorum nobilium, Hellani-
ci, Herodoti, Thucydidis. Cap. xxiii.

Quid Vulcatius Sedigitus, in libro quem de
poetis scripsit, de comicis Latinis iudicavit.
Cap. xxiiii.

De verbis quibusdam novis, quæ in Cn. Matii
mimiambis offenderamus. Cap. xxv.

Quibus verbis Aristoteles philosophus defi-
nierit syllogismum; eiusque definitionis inter-
pretamentum verbis Latinis factum. Cap. xxvi.

Quid sint *comitia*, *calata*, quid *curiata*, quid *cen-
turiata*, quid *ensoria*, quid *tributa*, quid *concilium*:
atque inibi quædam eiusmodi. Cap. xxvii.

Quod erravit Cornelius Nepos, cum scripsit
Ciceronem tres & viginti annos natum causam
pro Sex. Roscio dixisse. Cap. xxviii.

Quali figura orationis & quàm nova L. Pilo-
annalium scriptor vsus sit. Cap. xxix.

Vehiculum, quod *petorritum* appellatur; cōiatis
linguæ vocabulum sit Græcæ an Gallicæ.

Cap. xxx.

Quæ verba legauerint Rhodii ad hostium du-

cem Demetrium, cum ab eo obsiderentur, super
illa incluta Ialyſi imagine. *Cap. xxxi.*

COMMENTARIO DECIMOSEXTO

H A E C I N S V N T.

Verba Musonii philosophi Græca, digna atque
utilia audiri obseruarique, eiusdemque utilitatis
sententia à M. Catone multis ante annis Nu-
mantia ad equites dicta. *Cap. i.*

Cuiusmodi sit lex apud dialecticos percun-
ctandi differendique, & quæ sit eius legis repre-
hensio. *Cap. ii.*

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus
medicus, si cibus fortè deerit, ut tolerari aliqua-
tis per inedia possit, & tolerari Fames: verbaque
ipsa Erasistrati super ea re scripta. *Cap. iii.*

Quo ritu quibúsque verbis fecialis populi
Romani bellum indicere solitus sit his quibus
populus Romanus bellum fieri iusserat. Et item
in quæ verba conceptum fuerit iusiurandum de
furtis militaribus sancendis; & uti milites scrip-
ti intra prædictum diem in loco certo frequenter,
causis quibusdam exceptis, propter quas id ius-
iurandum remitti æquum esset. *Cap. iiii.*

Vestibulum quid significet, deque eius voca-
buli rationibus. *Cap. v.*

Hostiæ quæ dicuntur *bidentes* quid sint, &
quam ob causam ita appellatæ sunt; superque ea
æ P. Nigidij & Iulij Higini sententiæ.

Cap. vi.

Quodd Laberius verba pleraque licentius petulantiusque finxit: & quodd multis item verbis vtitur, de quibus, an sint Latina quæri solet.

Cap. VII.

Quid significet & quid à nostris appellatum sit, quod *ἀξίωμα* dialectici dicunt & quædam alia quæ prima in disciplina dialectica traduntur.

Cap. VIII.

Quid significet verbum in libris veterum creberrime positum, *ῥῆσις* deque.

Cap. IX.

Quid sint *proletarij*, quid *capitecensi*, quid item sit in XII. tabulis, *aspidum*, & quæ eius vocabuli ratio sit.

Cap. X.

Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant.

Cap. XI.

De vocabulis quæ Cloatius Verus aut satis commode aut nimis absurde & illepidè ad origines linguæ Græcæ redigit.

Cap. XII.

Quid sit *municipium*, & quid à *colonia* differat, & quid sint *municipes*; quæque sit eius vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quod diuus Hadrianus in senatu de iure atque vocabulo *municipium* verba fecit.

Cap. XIII.

Quod M. Cato differre dixit, *properare* & *festinare*; & quam incommode Verrius Flaccus vim verbi, quod est, *festinas*, interpretatus sit.

Cap. XIII.

Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus.

Cap. XV.

O ij

Agrippas à partus ægri & improsperi vitiò appellatos; de quæ his deabus quæ vocantur *Prosa* & *Postuerta*. Cap. XVI

Quæ ratio vocabuli sit *agri Vatican*. Cap. XVII.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτική appellatur, & item alia quæ μετρική, & tertia itidem quæ dicitur παρονομή. Cap. XVIII.

Sumta historia ex Herodoti libro super fidicine Arione. Cap. XIX.

COMMENTARIO SEPTIMODECIMO HÆC INSUNT.

Quodd Gallus Asinius & Largius Licinius sententiam M. Ciceronis reprehenderunt ex oratione, quam dixit pro M. Cælio; & quid aduersus homines stolidissimos pro eadem sententia vere dignèque dici possit. Cap. I.

Verba quædam ex Q. Claudii annalium primo cursu in legendo notata. Cap. II

Verba M. Varronis ex libro quinto & vicésimo humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus est Homeri versum. Cap. III.

Quid Menander poeta Philemoni poetæ dixerit, à quo sæpe indignè in certaminibus comædiarum superatus est: & quodd sapiissime Euripides in tragædia ab ignobilibus poetis victus est. Cap. IIII.

Nequaquam esse verum quod minutis quibusdam rhetoricæ artificibus videatur, M. Cicero-
nem, in libro quem de amicitia scripsit, vitioso
argumento usum, ἀμφοισβητικόν μόνον ἀντὶ ὁμολογεύ-

posuisse: totumque id consideratius tractatum exploratumque.

Cap. v.

Falsum esse quod Verrius Flaccus, in secundo librorum quos de obscuris M. Catonis composuit, de seruo recepticio scriptum reliquit.

Cap. vi.

Verba hæc ex Atinia lege, QVOD. SVBREP-
TVM. ERIT. EIVS. REI. ÆTERNA. AV-
CTORITAS. ESTO. P. Nigidio & Q. Scruo-
la visa esse, non minus de præterito furto quam
de futuro cauisse.

Cap. vii.

In sermonibus apud mensam Tauri philoso-
phi quæri agitarique huiusmodi solita; cur oleū
sæpe & facile, vina rarius congelescant, acetum
haud fere vnumquam: & quod aquæ fluuiorum
fontiumque durentur, mare gelu non duretur.

Cap. viii.

De notis litterarum quæ in C. Cæsaris episto-
lis reperiuntur; deque aliis clandestinis litteris
ex vetere historia petitis, & quid scytale sit Laco-
nica.

Cap. ix.

Quid de versibus Virgilii Fauorinus existima-
rit, quibus in describenda flagrantia montis
Aetnæ Pindarum poetam secutus est: collataque
ab eo super eadem re vtriusque carmina & diu-
dicata.

Cap. x.

Quod Plutarchus, in libris symplosiacis, opi-
nionem Platonis de habitu atque natura stoma-
chi fistulæque eius quæ *παχὴα* dicitur, aduer-
sum Erasistratum medicum tutatus est auctori-
tate adhibita antiqui medici Hippocratis.

Cap. xi.

De materiis infamibus, quas Græci *δὀξαι* ap-
pellant, à Fauorino exercendi gratia disputatis.

Cap. xii.

O ij

Quin particula quot qualésque varietates significacionis habeat; & quàm sæpe in veterum scriptis obscura sit. Cap. XIII

Sententiæ ex Publii mimis selectæ lepidiores.

Cap. XIII.

Quodd Carneades academicus elleboro stomachum purgavit scripturus aduersus Zenonis *Stoici* decreta: deque natura medelaque ellebori candidi & nigri. Cap. XV.

Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem: atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamentis sollertia.

Cap. XVI.

Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis locutum; Quintumque Ennium tria corda habere se dixisse, quodd tres linguas percalluisset, Græcam, Oscam, Latinam.

Cap. XVII.

Quodd M. Varro C. Sallustium historiz scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit & loris cæsum pecuniaque data dimissum. Cap. XVIII.

Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam & impuris disciplinas philosophiæ studiose tractantibus: & quæ duo verba obseruanda præceperit omnium rerum longe salubria.

Cap. XIX.

Verba sumta ex symposio Platonis, numeris coagmentisque verborum scite modulatéque apteque, exercendi gratia, in Latinam orationem versa. Cap. XX.

Quibus temporibus post Romam conditam

Græci Romanique illustres viri floruerint ante
secundum bellum Karthaginensium.

Cap. XXI.

COMMENTARIO DVODEVICESIMO
HÆC INSUNT.

Disputationes à philosopho Stoico & econ-
tra à Peripatetico, arbitro Favorino, factæ: quæ-
situmque inter eos quantum in perficienda vi-
ta beata virtus valeret, quantumque esset in his
quæ dicuntur extranea. Cap. I.

Cuiusmodi quæstionum certationibus Sa-
turnalitia ludicra Athenis agitare soliti sumus.
atque inibi inspersa quædam sophismata & æni-
gmata oblectatoria. Cap. II.

Quid Aeschines rhetor, in oratione qua Ti-
marchum de impudiciâ accusavit, Lacedæ-
monios statuissè dixerit super sententiâ pro-
barissima quam improbatissimus homo dixisset.
Cap. III.

Quodd Sulpicius Apollinaris prædicantem
quemdam à sese vno Sallustii historias intelligi,
illudit quæstione proposita, quid verba ista apud
Sallustium significarent, *incertum solidior an va-
nior.* Cap. IIII.

Quodd Q. Ennius in septimo annali, *quadrupes
eques, ac non, quadrupes equus* (vt legunt multi) *scri-
ptum reliquit.* Cap. V.

Quid Aelius Melissus, in libro cui titulum fe-
cit, *de loquendi proprietate*, quem cum ederet
cornum esse copiar dicebat, rem scripsit neque

dictu neque auditu dignam, eum differre *matronam & matremfamilias* existimauit, differentia longe vanissima. Cap. VI.

Quem in modum Fauorinus tractauerit in-
tempestiuum quemdam de verborum ambigui-
tatis quærentem: atque ibi quot significatio-
nes capiat *concio*. Cap. VII.

Ὅμοιότητά τε καὶ ὁμοιόησιν, atque alia id genus,
quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse
& puerilia, Lucilii quoque versibus declarari.

Cap. VIII.

Quid significet apud M. Catonem verbum, *in-
secunda*: quodque *insecunda* potius legendum sit
quàm, quod plerique existimant, *insequenda*.

Cap. IX.

Errare istos qui in exploranda febris pulsus ve-
narum pertentari putant, non arteriarum.

Cap. X.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inscite à
Cæsellio Vindice rephensa, versusque ipsi, in
quibus ea verba sunt, subscripti.

Cap. XI.

Morem istum veteribus nostris fuisse, verba pa-
tiendi mutare ac vertere in agendi modum.

Cap. XII.

Quali talione Diogenes philosophus vsus sit
pertentatus à dialectico quodam sophismatio
impudenti. Cap. XIII.

Quid sit numerus *hemiolios*, quid *epitritos*, &
quodd vocabula ista nō facile nostri auli sunt ver-
tere in linguam Latinam. Cap. XIV.

Quodd M. Varro in herois versibus obseruaue-
rit rem nimis anxie & curiosæ obseruationis.

Cap. xv.

COMMENTARIO VNDEVICESIMO

HÆC INSUNT.

Responsio cuiusdam philosophi, interrogati quā ob causam maris tempestate palluerat. *Cap. i.*

Ex quibque corporis sensibus duos esse cum belluis maximè communes. *Cap. ii.*

Quod turpius est frigide laudari quam acerbius vituperari. *Cap. iii.*

Quamobrem venter repentino timore effluat: quare etiam ignis urinam laceffat. *Cap. iiii.*

Ex Aristotelis libris sumtum, quod niuis aqua potui pessima sit, & quod ex niue crySTALLUS concreatur. *Cap. v.*

Quod pudor sanguinem ab extra diffundit, timor verò contrahit. *Cap. vi.*

Quid sit *obesum*, nonnullaque alia prisca vocabula. *Cap. vii.*

Quæstio an *harena*, *calum*, *triticum*, pluralia inueniantur: atque inibi de *quadrigis*, *inimicitijs*, nonnullis præterea vocabulis, an singulari numero comperiantur. *Cap. viii.*

Antonii Iuliani in conuiuio ad quosdam Græcos. lepidissima responsio. *Cap. ix.*

Verba hæc, præter propter, in vsu vulgi prodita, etiam Ennii fuisse. *Cap. x.*

Ponit versus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis lusit, dum tragœdiis contendit. *Cap. xi.*

Dissertatio Herodis Attici super vi & natura doloris; suæque opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici; qui cum rubis fructiferas

**INDEX SCRIPTORVM AB A.
GELLIO LAVDATORVM.**
*Prior numerus librum, posterior capita
libri designat.*

A

- A**elius Melissus libro de loquendi proprietate. 18, 6.
- L.**Aelius Stilo praconinus. 2, 21, 3, 3, 5, 21.
idem commentario de proloquiis. 16, 8.
- C.**Aelius Tubero. 14, 7, 8.
idem in historiis. 6, 3, 4.
idem historiarum primo. 10, 28.
idem de officio iudicis. 14, 2.
idem libro ad C. Oppium. 7, 9.
- Aeschylus ἐν τῷ περὶ ῥητορικῆς πραγματικῆς. 13, 17.
- Aeschines in oratione qua Timarchum de impudicitia accusavit. 18, 3.
- Aesopus Phryx in Apologia. 2, 29.
- L.**Afranius togatarum scriptor.
in togata*. 20, 6.
idem in *Consobrinis*. 15, 13.
idem in *Togata*; *Sella*. 13, 8.
in *Togata*; *Tutulus*. 10, 11.
- A.**Albinus historiae libro primo. 11, 8.
- Alexus in poematis. 17, 11.
- Alexander Actolus. 15, 20.
- Alexander magnus epistola ad Aristotelem. 20, 5.
- Alexis comicus. 2, 23, 4, 11.
idem in comedia, quae Pythagorae vita inscribitur. 4, 11.
- Alfenus Varus libro Digestorum xxxiv. Coniectaneorum secundo. 6, 5.
- Anacreon. 19, 9.
- Andronicus philosophus. 20, 5.
- Annæus Cornutus commentario in Virgilium. 2, 6.
idem de figuris sententiarum libro secundo. 9, 10.
- L.**Annæus Seneca ad Luciliū epistolarum libro xxii. 12, 2.
- Annianus poeta. 7, 7, 9, 10.
- Q.**Antistius Labeo. 1, 12, 15, 27.
idem commentariis ad xii. tabulas. 1, 12, 20, 1.
idem libro de duodecim tabulis secundo. 7, 15.
idem libris ad edictū praetoris. 13, 10.
idem libro ad edictū praetoris quarto. ibidem.
idem libris posterioribus. ibidem.
idem ad edictum aedilium curulium. 4, 2.
- Antisthenes Socraticus. 9, 5.

- Apollodorus.** 2.23
 idem in *Chroniciis*. 17.4
Appion Plistonices. 6.8
 idem in *Aegyptiacis*.
 5, 14. 10, 10
 idem libro *Aegyptiacorum*
 quinto. 5, 14. 7.8
Aristarchus grammaticus.
 2.25
Aristeas Proconnesius. 9, 4
Aristides Samius. 3, 10.
Aristo I.c. 11.18
Aristophanes. 1, 15. 13, 23 20, 11
 idem in comœdia *Ἀκάλῃς*.
 19. 13.
 idem ἐν ταῖς *πρωτάταις*
Θεσμοφοριαζύσεαις. 15. 20
Aristoteles. 2, 12. 22. 3, 11, 16. 10,
 2. 15, 26. 19. 2, 5
 idem libro de animalibus
 sexto. 13. 7
 idem epistola ad Alexan-
 drum magnum. 10. 5
 idem libro *ἐνὶ μνήμης*.
 7, 6. 8, 7.
 idem libris problematum.
 1, 11. 2. 30
 idē problematibus *Acroa-*
ticiis. 20.
 idem *Encyclis*. 20. 4
 idem *Exotericis*. 20 5
 idem problematibus *phy-*
ficis. 19. 456
 idem *Problematum septi-*
mo. 3. 6
Aristoxenus in libro de *Py-*
thagora. 4 11
Arrianus in dissertationibus
Epiḱteti. 17. 19, 19. 1
 idem libro secundo. 1. 2
Q. Asconius Pedianus. 15. 23
M. Asinius Pollio epistola ad
Cicéronem. 1 22
 idem epistola ad *Plancum*.
 10. 26
C. Atcius Capito. 12 2 24, 10.
 20
 idem in coniectaneis.
 2 24. 20. 1.
 idem coniectaneorum li-
 bro nono, qui est de iudi-
 cii publicis. 4. 14 10. 6
 idem coniectaneorum
 cxi. 14. 7. 8
 idem in epistola quadam.
 13. 12
 idem libro de iure ponti-
 ficio quinto. 4. 6
 idem de officio senatoris.
 4. 10
L. Attius. 14. 1
 idem *Atreo*. 13. 2
 idem *Didascalico primo*.
 3 11.
 idem *Neoptolemo*. 13 3
 idem *Pelopidis*. 2. 6
 idem *Pragmaticis*. 20. 3
 idem *Sotadicorum primo*.
 7. 9
M. Attius Plaut. 4, 7. 18, 12. 19,
 8. in comœdia. 1. 7
 idem *Amphitryone*. 1 7
 idem *Afinaria*. 1, 22. 7, 17.
 18, 12. 18, 12.
Astraba. 11. 7
 idem *Aulularia*. 3, 14. 7. 9
 idem *Bacchidibus*. 3. 14
 idem *Buxotia*. 3 3.
 idem *Casina*. 1. 7
 idem *Cistellaria*. 3. 16
 idem *Clitellaria*. 7. 7

idem <i>epedico</i> .	4,6,17
idem <i>Epitaphio suo</i> .	1.21
idem <i>Frero</i> .	3.3
idē <i>Menarchinis</i> .	3,14,18,9
idem <i>Milite glorioso</i> .	15,15
idem <i>Mostellaria</i> .	20.6
idem <i>Nervolaria</i> .	3.3
idem <i>Perfa</i> .	5.21
idem <i>Pœnulo</i> .	13,28
idem <i>Pseudolo</i> .	20.6
idem <i>Rudente</i> .	9.12
idem <i>Sticho</i> .	7.17
idem <i>Trigeminis</i> .	7.9
idem <i>Trinummo</i> .	17.6
idem <i>Truculento</i> .	13,21
D. Augustus <i>epist. ad Caium nepotem</i> .	15.7
idem <i>in epistolis</i> .	10.24
P. Aurelius Opilius <i>in libro primo Musarum</i> .	1.25

B

Bacchilides.	20.7
Brutus.	17.7

C

Cæcilius Gallus <i>libro secundo de verborum significatione, quæ ad ius pertinent</i> .	16.5
Cæcilius Statius.	5.6
idem <i>Chryso</i> .	7.17
idē <i>Hypobolymæo Aechino</i> .	15,14
idem <i>Plocio</i> .	2,23,3,16
idem <i>Polymenis</i> .	11,7
idem <i>subditivo</i> .	15.9
idem <i>Synaristosis</i> .	15,15
idem <i>Triumpho</i> .	7,7

Cælius.	1.	10,1
idem <i>historiarum libro secundo</i> .	10.24	
Cælius Sabinus <i>I. c.</i>	7,4	
idem <i>libro de edicto ædilium curulium</i> .	4.2	
Cæsellius Vindex.	9,14,18,11	
idem <i>in commentariis Antiquarum lectionum</i> .	2,16,3,16,7,2,11,15,20,2.	
Callimachus.	4.11	
C. Calvus.	19.9	
idem <i>in poematis</i> .	9.12	
Cares.	5.2	
Carneades.	17.15	
Q. Cassius <i>primo Annalium</i> .	17.21	
Chrysippus.	11,12	
idem <i>libro περὶ ἡθικῆς</i> .	14,4	
idem <i>libro περὶ ἀπορίας</i> .	6,1,2	
L. Cincius Alimentus, <i>de re militari libri tertio</i> .	16.4	
idem <i>libro quinto</i> .	ibid.	
idem <i>libro sexto</i> .	ibid.	
Q. Claudius Quadrigarius.	5.21	
idem <i>Annali primo</i> .	1,25,2,19,7,11,9,13,14,17,2	
idem <i>Annali tertio</i> .	1,16,5,7,8	
idem <i>quinto</i> .	5.17	
idem <i>sexto</i> .	2,2,17,13	
idem <i>octavo</i> .	17.13	
idem <i>vndecimo</i> .	13,18	
idem <i>tertiodecimo</i> .	13.27	
idem <i>duodevicesimo</i> .	1.7	
idem <i>vndevicesimo</i> .	9,1,10,1,15,1,20,6	
idem <i>vnoetvicesimo</i> .	10.13	

idē vicesimo tertio 10, 17.
idem centesimo & quinquagesimo. 1, 7.
Clearchus. 4, 11.
Cloatius Verus in libris verborum à Græcis tractorū. 16, 12.
idem libro quarto. ibidem.
P. Cornelius Pauli F. Scipio Africanus in oratione, quā dixit in censura, cum ad maiorum mores populum hortaretur. 4, 20. 5, 19.
idem in oratione pro se contra. Tib.
Asellum de multa ad populum. 7, 11.
idem in oratione contra P. Sulpiciū Gallum. 7, 12.
idem in quinta oratione cōtra Claudium Asellum. 2, 20.
L. Cornelius Sulla Rerū gestarum libro secundo. 1, 12. 20, 6.
Cornelius Nepos. 17, 21.
idem in primo Chronicorum. 17, 21.
idem primo librorum de vita Ciceronis. 15, 28.
idem de viris illustribus. 11, 8.
idem libro exemplorum quinto. 7, 18.
Crates. 2, 25.
Critolaus peripateticus. 9, 5.
11, 9.
Ctesias. 9, 4.

D

Democritus. 5, 35.
idem de vi & natura chamælxontis. 10, 12.
idem οὗτοι λοιμῶν ἢ λοιμῶν κῶν γὰρ κῶν. 4, 13.
Demosthenes. 2, 27. 10, 19.
idem in orationibus. 9, 3.
idē oratione οὗτος στρατὸς. 13, 1.
Diczarchus. 4, 11.
Diodorus Cronus. 11, 12.
Dioxippus Socraticus. 17, 11.

E

Elys grammaticus vetus in commentario. 13, 14.
Empedocles in carmine. 4, 11.
Q. Ennius. 7, 9. 7, 12. 9, 4. 10, 1. 12, 2. 13, 19. 17, 17. 18, 9. 19, 8.
idem in Annalibus. 2, 26. 3, 14. 6, 6. 10, 29. 16, 10.
idem libro primo. 6, 6. 9, 13. 14, 13. 21.
idem libro tertio. 1, 22.
idem libro septimo. 12, 4. 18, 5.
idem libro octavo. 20, 10.
idem libro duodecimo. 17, 21.
idem libro tertiodécimo. 7, 2. 18, 2.
idē libro quartodécimo. 2, 26. 10, 25.
idem libro sextodécimo. 9, 14.
idem libro duodeuicesimo. 13, 19.
idem in Achille. 4, 17.
idem in Alexandro. 6, 5.
idem.

idem in Cresphonte. 6.16
 idem in Erechtheo. 6.16
 idem in Hecuba. 11.4.
 idem Iphigenia. 19.1,10
 idem in Menalippa. 5.11
 idē in Neoptolemo 5.15,16
 idem in Phœnice. 7.17
 idem in Scipione. 4.7
 idem in Saryris. 2, 29.7.9,
 12.18,2,

Ephorus historicus. 3.11
 Epicharmus. 1.15.
 Epicurus. 2,6,8.5,15,16.9,5
 Epictetus. 1,21.17,19
 idē libro quinto *διαλέ-*
ξεων. 19.1

Erasistratus. 17.11
 idē libro primo *διαρρέσεων.*
 16.3

Erucius Clarus epistola ad
 Sulpicium Apollinarem.
 13,16

Euripides. 1,15.7,3.13,17.17,4.
 20,7.

idem Bæchis. 13,17
 idem in trægedia *είνω.*

13,17
 idem in Hecuba. 11.4

Eupolis. 1.15

Euclides. 1.20

F

M. Fabius Pictor libro an-
 naliū primo. 1.12.10.15
 idem libro quarto. 5.4

Fauorinus. 1,1,9,8.10,12.
 idem in oratione cum
 legem Liciniam de sumtu
 minuendo suaserit. 15,8

idem in *ὁμι Πυρρωναίου*
τραγωγι. 11.5
 Fcnestella. 15,28
 Furius poeta. 18,11

G

Gabius Bassus in commē-
 tariis. 3,9

idem libris de origine vo-
 cabulorum & verborum.
 3,19 5.7

idem libro tertio de origi-
 ne vocabulorum. 2.4

idem libro septimo. 11,17

Gallus Asinius. 17,1

Cn.Gellius. 8,14.

idem in annalibus. 18,12

idem annali tertio. 13.21

H

D. Hadrianus oratione quæ
 in senatu de Italicensibus
 habuit. 16,13

Hegeſias. 9.4

Heluius Cinna in poematis.
 9,12.19,9,13.

Heraclitus Ephesius. 20,10

Hermippus. 3.13

Herodorus in historiis. 1,11.5,

9.8,4.16,19.17,8.18,2

idem historiæ primo.

3,10

idem libro tertio. 13,7

idem libro quarto. 16,11

Hesiodus. 1,15.4,5

Hierocles Stoicus. 9.5

Hippocrates. 17.11.19,2

idem libro *ὁμι τραγωγις.* 3.16

Homerus. 1,11,15.2,6,21,22,

16,30. 3,10,16.5,9.6,2,6,7, quarto. 16.6.
 20.9,9,10.12,1.13,1,7,19, Iulius Modestus secundo
 23,25.4,6.15,3,6.16,12.17, quæstionum confusarum.
 38.18,19.20,7. 3.9.

Q Horatius Flaccus. 1,22. Iunius. 14.8.
 Q Horrensus. 19,9. Ifigonus Nicæensis. 9.4.

Hypsicrates grammaticus
 libris super his quæ a Græ-
 cis accepta sunt. 16.12.19 2.

L

I

C. Iulius Cæsar. 7.9.
 idem in libris Analogicis
 ad M. Ciceronem. 19,18.
 idem in Anticatone. 4.16.
 idem libro de Analogia
 primo. 1.10.
 idem libro de Analogia
 secundo. 9.14.
 idem in Anticatone. 4.16.
 idem in Dolabellæ actio-
 nis tertio. 4.16.
 idem in epistolis ad C.
 Oppium & Cornelium
 Balbum. 17.9.
 idem in oratione pro Bi-
 thynis. 5.13.
 idem in suasionem rogatio-
 nis legis Plautiæ. 13.3.
 Iulius Higinus. 6.6.10.16.
 idem cōmentariis in Vir-
 giliū. 1.21.5.8.
 idem in exemplis. 10.18.
 idem de vita & rebus Afri-
 cani. 7.1.
 idem libro de vita rebus-
 que illustrium virorum
 sexto. 1.14.
 idem de Virgilio libro

D. Laberius. 8.15.17.14.
 idem in Anna Perenna.
 16.7.
 idem in Alexandria. 16.7.
 idem in Cacomemnone.
 ibidem.
 idem in Catulario. 7.9.
 idem in Coloratore. ibid.
 idem in Compitalibus.
 16.7.9.
 idem in Cophino. 16.7.
 idem in Fullonica. ibid.
 idem in Fullone. ibidem.
 idem in Gemellis. 1.7.
 idem Gallis. 7.9.
 idem in Lacu Auerno. 11.
 15.
 idem in mimis. 16.7.
 idem in mimo primo, qui
 est, Salinator. 3.12.
 idem in mimo; qui est, Scri-
 ptura. 3.18.
 idem in Natali. 16.7.
 idem in Necyomantia.
 16.7.20.6.
 idem in Restione. 10.17.
 16.7.
 idem in Saturnaliis. 16.7.
 idem in Sororibus. 9.12.
 idem in Staminariis. 16.7.
 Lælius Felix ad Q. Mucium

libro primo. 15.7.
Laeneus P'opei libertus. 17.
16.

Laelius. 19.9.
idem in Alcesti. 19.
idem in Erotopægniis.

2.24.
idem in Protefilaodamia.
12.10.

Largius Licinius in libro,
qui Cicero Mastix. 17.1.

P. Lauinius libro de verbis
sordidis. 20.11.

G. Licinius Imbrex in fa-
bula Nezra. 13.21.

Licinius Mucianus. 9.4.

L. Lucretius Andronicus in
odyssea. 7.7 3.16.

idem odysseae libro pri-
mo. 18.9.

C. Lucilius. 1.3.2.24.3.14 4.
16.7.3.8 5.9 14.16 5.18 5.
20.8.

idem primo satysarum.

10.20.

idem tertio. 1.16.16.9.

idem quinto. 18.8.

idem septimo. 9.14.

idem nono. 1.16.

idem vndecimo. 4.17.11,
7.

idem libro quintodeci-
mo. 1.16 4.17.9 14.

idem libro sexto decimo.
4.1.

idem vicesimo. 4.1.

T. Lucretius Carus. 5.15.

7.2.12.10.13 19.16.5.

idem libro quarto. 1.21,
10.16.

M

Manilius. 17.7.
Massurius Sabinus.

3.16.5. 6.5. 19.10.15. 11.18.

14.2.

idem Memorialium pri-
mo. 6.7.

idem libro septimo. 4.20.

libro vndecimo. 5.6.

idem in commentariis de

indigenis. 4.9.

idem libris iuria ciuilibus

idem libro secundo. 4.1.

2.11.18.

idem libro tertio. 5.13.

idem libro de furis. 11.18.

Cn. Maenius in mimiambis.

10.24 15.25 20.9.

idem Iliados septimo. 6.6.

idem Iliados vnoetvicesi-

mo. 9.14.

idem Iliados tertio & vi-

cesimo. 9.14.

idem de auspiciis libro

primo. 13.14.

Memmius. 19.9.

Menander. 2.23 7.4.

idem Plucio. 2.3.3.16.

Q. Metellus Numidicus in

epistola quâ cum in exi-

lio esset scripsit ad Cn. &

L. Domitios. 15.13 17.2.

idem in libro accusatio-

nis in Valerium Messa-

lan tertio. 15.14.

idem in oratione aduer-

sus Manlium T. R. P. L. 6.

11.

O ij

idem in oratione de triumpho suo. 12.9.
 idem in oratione, quam in censura dixit ad populum de ducendis vxoribus. 1.6.
Q. Mucius Scaeuola. 4.1.
 idem de iure civili libro sextodecimo. 7.15.
Q. Mucius Scaeuola filius. 17.7.
Q. Mucius Scaeuola pater.
 ibidem.
Mufonius. 16.1.18.2.

N

Cn. Nauius. 1. 2.4.6.8.8.13.
 idem libris siue carmine belli Poenici. 5.12.17.21.
 idem in Hesione. 10.20.5.
 idem in Tryphallo. 2.19.
Neratius libro de nuptiis. 4.4.
P. Nigidius Figulus. 2.26.3, 10.4, 16.5, 21.8, 14.10, 11, 11.11.13, 10.18, 4.14, 1.
 idem Augurii priuati libro primo. 6.6.
 idem de animalibus libro secundo. 7.9.
 idem de extis. 16.6.
 idem de vento libro secundo. 2.22.
 idem de Vergilio libro quarto. 16.6.
 idem commentariis grammaticis. 3. 2.9, 12. 10.4.12, 14.13, 6.15.3.17, 13.19, 14.
 idem libro vndecimo cō-

mentariorum. 4.9.
 idem viccesimo tertio. 17.7.
 idem vicefimo quarto. 13.24.
 idem in vndetricesimo, 10.5.
Novius in Ligasaca. 15.13.
 idem in Atellana, **Parcus.** 17.2.

O

Onesicritus. 9.4.
C. Oppius de vita & rebus Africani. 7.1.

P

M. Pacuuius. 1. 2.4.2.26. 13.8.14, 1.
 idem **Anchysa.** 4.17.
 idem **Atreo.** 13.2.
 idem **Niptra.** 13.28.
 idem **Paulo.** 9.14.
Pamphila commentario vndecimo. 15.23.
 idem commentario vigesimo nono. 15.17.
Panzius philosophus libro secundo de officiis. 13.26.
Parthenius poeta. 13.25.
Pericles Atheniensis. 1.3.
Philemo. 17.4.
Philippus Macedo epistola ad Aristotelem. 9.3.
Philistion Locrus. 17.21.
Philochorus. 3.11.15.20.
Pindarus. 17.10.20, 7.
L. Piso frugi **Annalium** pri-

mo 11, 14. idem Annali secundo. 15, 29. idem Annali tertio. 6, 9.
Plato. 6, 13. 5, 15, 16 6, 18, 7, 9, 5, 17, 11, 12. 18, 2 19, 11.
 idem de legibus. 20, 1.
 idem libro primo. 15, 2.
 idem libro secundo. ibid.
 idem de optimo statu rei publicæ. 14, 3.
 idem Gorgia. 6, 14. 10, 22.
 idem Parmenide. 6, 13.
 idem in Protagora. 5, 3.
 idem Symposio. 17, 20.
 idem Theætheto. 13, 17.
C. Plinius Secundus in historia naturali. 17, 15.
 idem libro septimo. 3, 16. 9, 4.
 idem libro decimo. 10, 11.
 idē libro vigesimo octavo. 10, 12.
 idem libris Studioforum. 9, 16.
Plutarchus. 3, 5, 17, 11.
 idem commentario in Hesiodum quarto. 20, 8.
 idem de Homero libro primo. 4, 11.
 idem libro secundo. 2, 8, 9.
 idem in Sympotiacis 4, 11. 17, 11.
 idem libro octavo. 3, 6.
 idem Ο'πίση Ψυχῶν καὶ σωματικῶν ἀνθρώποις περὶ εὐφροσύνης καὶ ἀρετῆς διαιρέσεως. 1, 1.
 idē περὶ ἀδονησιᾶς. 1. 26.
 idem περὶ πολυπραγμο-

σύνης. 11, 16.
 idem περὶ ψυχῆς primo. 1, 3 15, 10.
Polybius. 7, 14.
Polystephanus. 9, 4.
L. Pomponius Attellanarum scriptor in Aeditumis. 12, 10.
 idem in Gallis Transalpinis. 16, 6.
 idem in Mæzia. 10, 24.
 idem, Parcus. 17.
 idem in Porcetra. 18, 6.
M. Porcius Cato. 2, 17. 4, 9, 12, 5, 21. 13, 22. 16, 12. 19, 10. 18, 7.
 idem in carmine de moribus. 11, 2.
 idem libro de agricultura. 3, 14.
 idē libro de falsis pugnīs. 10, 3.
 idem quæstionum epistolicarum libro primo. 7, 10.
 idem libro de re rustica. 10, 26.
 idem libro de re militari. 7, 4.
 idem Originibus. 3, 7. 10, 24. 18, 12.
 idem Originum primo libro. 1, 16.
 idem secundo libro. 17, 13.
 idem in tertio libro. 2, 22. 17, 13.
 idē libro quarto. 2, 19, 28. 5, 21. 10, 1. 11, 1, 3.
 idem quinto. 7, 3. 11, 3. 15, 9. 15, 13.
 idem sexto. 20, 1

idem septimo. 13, 23.
 idem in orationibus. 13, 23.
 idem oratione de præda diuidenda. 11, 18.
 idem in oratione ad milites contra Galbam. 1, 23.
 idem de Achæis. 2, 6.
 idē de ædilibus vitio creatis. 13, 16.
 idem contra Turium. 10, 24.
 idem cōtra Tiberium exulem. 2, 14.
 idem de bello Karthaginiensi. 9, 14.
 idem de dote. 10, 23.
 idem de decē hominibus. 13, 23.
 idem de consulatu suo. 4, 17.
 idē de Karthaginiēsis. 3, 14.
 idem de Lusitanis contra Ser. Galbam. 1, 12, 13, 23.
 idem de sacrilegio commissō. 7, 22.
 idē de re Floria. 9, 12, 10, 13.
 idē pro Ptolemæo contra Thermum. 18, 9, 20, 11.
 idem de suis virtutibus. 16, 14.
 idem in M. Fulvium apud Censores. 5, 13.
 idē in Lentulū apud Censores. 5, 13.
 idem in L. Veturium. 17, 2.
 idē in suasionē legis Voconiz. 7, 13, 17, 6.
 idem ne veteri sit imperiū

ubi nouus venerit. 20, 2.
 idem in oratione quam dixit Numaniz apud equites. 16, 1.
 idem pro L. Turio contra Cn. Gellium. 14, 2.
 idem pro Rhodiēsis in senatu. 7, 1, 13, 23.
 idem pro se cōtra C. Cassium. 10, 14.
 idem Si se Cælius TR. P. L. appellasset. 1, 15.
 Porcius Licinius. 17, 21, 19, 9.
 Posidius. 2, 13.
 Pythagoras. 6, 2.

Q

C. Quintius Atta in Aedilia. 7, 9.
 idem Conciliatrice. ibidē.

R

Rutilius. 7, 14.

S

Sabinus interpretæ Hippocratis. 3, 16.
 C. Sallustius Crispus. 1, 15, 2, 17, 4, 17, 9, 12, 10, 7, 21, 15, 13.
 idem Catilina. 3, 1, 4, 15, 7, 17, 9, 12, 20, 6.
 idem in historiis. 2, 27, 13, 13, 17, 18.
 idem in historia prima. 2, 12, 10, 26.
 idē in historia secūda. 10, 20, 13, 28.

idem historia quarta 18, 4.
idē Iugurtha. 1, 22 9, 14.
16, 10.

Sappho. 20, 7.
Sedigitus Vulcatius libro de
poetis. 15, 24.

C. Sempronius Asellio. 1, 13.
idem rerum gestarum li-
bro primo. 5 18.
idem libro quarto. 13, 3.
idem libro quinto. 2, 13.
idem libro terdecimo.
4, 9.
idē libro quartodecimo.
13, 20.

C. Sempronius Gracchus in
oratione contra P. Popi-
lium. 11, 13.
idem Cum ex Sardinia re-
diit ad populum in con-
cione. 15, 12.
idem de legibus promul-
gatis. 9, 14. 10, 3.
idem de Q. Popilio cir-
cum conciliabula. 1, 7.
idem in dissuasiōe legis
Aufēiz. 11, 10.

Ser. Claudius commentario.
13, 21.

Ser. Sulpicius in reprehensio-
Sezuolæ capitibus. 4, 1.
idem de sacris derestandis
libro secundo. 6, 12.
idem epistola ad Varro-
niem. 2, 10.
idem libro de dotibus. 4;
3, 4.
idem ad edictum ædiliū
Curulium. 4, 2.

Sinnius Capito epistola ad

Pacuvium Labeonē, *plura
non plura dici debere.* 5, 21
idem in litteris ad Clodiu-
Tusculum. 5, 20.

L. Sisenna historiariū quar-
to. 11, 15.

idem historiariū sexto.
9, 14 12, 15.

Socion in libro *κλέος ἀμαλ
θείας.* 13, 8.

Socrates. 12, 9.

Sophocles. 12, 11.

idem in tragoedia *Αἴας*

ὁ Λοκρὸς. 13, 17.

idem in tragoedia *Φυλο-
πύλος.* ibidem.

C. Suetonius trāquillus. 15, 4.

idem historiarū ludicrarū li-
bro primo. 9, 7.

Sulpicius Apollinarius. 2, 16.
4, 17.

idē in quadā epistola. 15, 5.

idem in epistola ad L. Cla-
rum. 13,

P. Syrus mimographus. 17,
14 16.

T

Taurus philosophus in Gor-
giam Platonis commēta-
rio primo. 6, 14.

P. Terentius Afex. 4, 16. 7, 7.
18, 12.

idē Heautontimorume-
no. 4, 9.

idem Phormione. 20, 6.

Q. Terentius Scaurus de
erroribus Cæselii. 11, 15

M. Terentius Varro. 1, 20,
2, 18, 21, 28, 3, 14, 4, 16, 5, 21 7

14.9, 9.10, 7, 27.11, 1, 6.16,
 8, 16, 18.17, 4, 21 18, 9.19, 10.
 idem de comoediis Plau-
 tinis libro primo. 3, 3.17,
 21.
 in libris de lingua Latina.
 7, 11.
 idem libris ad Marcellum
 de lingua Latina. 8, 12.
 idem de lingua Latina ad
 Ciceronem libro sexto.
 10, 11.
 idem libro octauo. 2, 25.
 idem libro vigesimoquar-
 to. 16, 8.
 idē de poetis primo. 1, 24.
 17, 21.
 idem libro de re rustica
 tertio. 2, 20.
 idem de sermone Latino
 ad Marcellum libro se-
 cundo. 12, 61, 8, 10.
 idem libro tertio. 16, 12.
 idem in libris disciplina-
 rum. 18, 15.
 idem libro quinto 10, 1.
 idem libris diuinarum. 16,
 17.
 idem libro secundo. 10, 15.
 idem libro septimo. 18, 12.
 idem decimoquarto. 3, 16.
 15, 30.
 idem in libro Pius aut de
 pace. 17, 18.
 idem epistolicarum quæ-
 stionum libro quarto in
 litteris ad Oppianum. 14,
 7, 8.
 idem epistola ad Ser. Sul-
 piciū. 2, 10

idem Hebdomadam vel
 de imaginibus libro pri-
 mo. 3, 10, 12.
 idem libris siue antiquita-
 tibus rerum humanarum.
 11, 1.
 idem libro primo. 13, 15.
 idem decimoquarto. 1, 18.
 idem octauodecimo. 1, 16.
 idem vnoetvicefimo. 11, 1.
 13, 12, 13.
 idem vicesimo quinto. 17,
 3.
 idem humanarum libro
 de bello & pace. 1, 25.
 idem humanarum libro
 de diebus. 3, 2.
 idem libro Isagogico. 14,
 7.
 idem in logistorico Ca-
 tus siue de liberis educan-
 dis. 4, 19. 20, 11.
 idem in Sisenna vel de hi-
 storia. 16, 9.
 idē Satyra Menippza de
 officio mariti. 1, 17.
 idem in Satyra, Nescis
 quid serus vesper vehat.
 1, 22. 13, 11.
 Satyra Orestes siue de in-
 sania. 13, 4.
 idem in Satyra Testamē-
 rum. 3, 16.
 idem in libro Satyrarum
 qui est; Exdemetricus. 19,
 8.
 idem in Satyra Menippza
 Ἰπποκρίων. 3, 18.
 idem Satyra, Ὑδροχόων.
 13, 29

idē Satyra, *ἐπὶ ἐδέρμει*.
των. 7.16.15,19.
 idem Satyra, *δὲ παιδὶς οἱ*
ἡφόρτες. 6,5.
 idem Satyra *συναμαχία.*
 13,21.
 Satyra *τὸ ἐπὶ τῇ φανῇ μύ-*
πορ. 13,27.
 Theocritus Bucolicis. 9,9.
 Theodectes in tragoediis
 Mausolus. 10,18.
 Theophrastus 4,1.8.6.16.15.
 idem libro primo de ami-
 citia. 1,3.7,8.
 Theopompus. 15,20.16,15.
 Thucydides. 1,11.17.21.
 Timæus in historia Græca
 de rebus pop. R. 11,1.
 Timon in S. Iliis 3,17.
 Tiro Tullius Ciceronis li-
 bertus. 12,3.4,10.
 idem epistola quadam.
 10,1.
 idem epistola ad Q. Axium.
 7.3.
 idem in pandectis. 13,9.
 de variis atque promiscis
 questionibus. ibidem.
 de usu atque oratione lin-
 guæ Latinæ, ibidem
 C. Trebarius. 4,2.
 idē de religionibus libro
 secundo. 6,12.
 C. Tuditanus. 6,4.
 idem in commentario ter-
 tiodecimo. 13,14.
 M. Tullius Cicero. 1,11.15,2,
 17.7.9.8,6.10.3,18.11,2.13,

15.19.20,6.
 idem epistolarum ad At-
 ticum libro nono. 4,9.
 idem epistolarum libro ad
 Ser. Sulpicium. 12,13.
 idem epistolarum libro ad
 Plancum. 1,22.
 idem de diuinatione libro
 primo. 4,11.15,13.
 idem de fato. 6,2.
 idem de finibus libro se-
 cundo. 15,13.
 idem de gloria libro se-
 cundo. 15,6.
 idem de iure ciuili in ar-
 tem redigendo. 1,22.
 idem in libro qui inscri-
 bitur laus Catonis. 13,18.
 idem Lælio siue de ami-
 citia. 1,3.17,5.
 idē in Oratore. 18,7.15,3.
 idem de Oratore libro
 primo. 1,15.
 idem libro secundo. 4,8.
 idem Oeconomico. 15,5.
 idem in libris de republi-
 ca. 12,2.
 idem libro secundo. 1,22.
 idem sexto. 6,16.
 idem de accusatore con-
 stituendo. 4,9.1.3,23.
 idem Antoniana prima.
 13,1.
 idem secunda. 1,22.7,11.13,
 20.
 idem sexta. 1,16.
 idem contra concionem
 Q. Metelli. 18,7.
 idem contra Rullum de
 lege Agraria. 13,23.

idem in dissuafione legis Agrariz. 6,16
 idem in Maniliana de imperio Cn. Pompeii. 1,7.
 idem Miloniana. 1,16.
 idem pro A. Licinio. 6,16.
 idem pro M. Caelio. 17, 1.
 idem pro Cluentio. 16, 7.
 idem pro Cn. Planco. 1,4. 9,12.
 idem pro C. Rabirio. 12, 3.
 idem pro Sex. Roscio. 9, 14.
 idem pro P. Sestio. 9,16,12, 13.
 idem pro P. Sulla. 6, 16.
 idem de prouinciis Consularibus. 3,16,15,5.
 idem in L. Pisonem. 13,23.
 idem in Verrem. 12,10.
 idem in Verrem actionis secundæ primo. 6,16.
 idem oratione secunda. 13,19
 idem tertia. 12,13,
 idem quarta. 2,6.
 idem quinta. 1,7,13,19.

V

Q. Valerius Antias. 3,8,5,21.
 6,8,7,19.
 idem historiarum duodecimo. 7,19.
 idem quarto & vicesimo.

1,7.
 idem quadragesimoquinto. 7,9.
 idem septuagesimoquinto. ibidem.
 Valerius Aedituus. 19,9.
 Q. Valerius Catullus. 6,16. 7,20,19,9.
 Valerius Maximus factorum & dictorum memorabiliū libro octauo. 12,7.
 M. Valerius Messala Augur. 13,14.
 Valerius Probus. 1,15 7,7,9. 15,30.
 idem commentario de occultis litterarum significatione C. Cæsaris 17,9
 idem epistola ad Marcel- lum. 4,7.
 C. Valgius Rufus de rebus per epistolam quæstus li- bro secundo. 12,3.
 Velius Longus in commen- tario de vsu antiquæ locu- tionis. 18,9.
 P. Virgilius Maro. 1, 22. 2, 3, 6, 22, 26. 3, 2. 4, 1, 16, 17. 5, 8, 12, 6, 6. 7, 12, 17, 20, 8, 5. 9, 9, 10, 11, 14. 10, 11, 29. 12, 1. 13. 19, 25. 15, 13. 17, 10, 20, 1.
 idem in Bucolicis. 9,9.
 idem in Georgicis. 1,21, 22, 4, 16, 18, 5.
 idem libro primo. 13, 19
 idem Aeneidos libro pri- mo. 10,16.
 idem secundo. 2,5.

idem tertio.	13, 19.	3, 17, 18.	
idem quarto.	13, 1.		
idem sexto.	2, 16, 4, 17, 19,		X
16 16, 5			
idem septimo.	16, 6.	Xenophanes.	3, 11.
idem decimo.	13, 19.	Xenophon in Cyropædia	14,
M Verrius Flaccus.	16, 14.	3.	
18, 7.		idem in commentariis	
idem de obscuris Caton-		dictorum & factorum Sa-	
nis.	17, 6.	cratis	ibidem,
idem rerum memoria di-			
gnarum libro primo.	4,		Z
5			
idem de verborum signi-	Zeno.		9, 5, 17, 15.
ficatione libro quarto.			

LEGVM ET ALIORVM
MONVMENTORVM
itemque incertorum scriptorum

INDEX.

Annales antiqui.	1, 19 2, 11 3,	Leges duodecim tabularum.	
15 6, 7, 9, 11		9, 7 8 1, 11, 18-15, 13, 16, 10, 17,	
Annales Maximi libro vn-		12 20, 1, 10.	
deicesimo.	4, 5.	Lex Aemilia sumptuaria.	2, 24.
Libri veterum memoriarum.		Lex Antia.	2, 24.
5, 5, 10 27.		Lex Ateria.	11, 1.
Monumenta historiarum Gre-		Lex Atinia.	17, 7.
corum.	10 17, 18. 7 9, 17, 15.	Lex Cornelia.	2, 24.
Historia rerum Poenicarum.		Lex Ebutia.	16, 10.
17, 9.		Lex Fannia.	2, 24.
Scriptores temporum Augu-		Lex Horatia.	6, 7.
sti	10, 12.	Lex Hortensia.	15, 27.
Liber commentarius de fa-		Lex Licinia.	2, 24, 15, 8, 17, 21.
milia Porcia.	13, 18.	20, 1	
Libri de vita P. Scipionis A-		Lex Iulia de Iudiciis.	14, 2.
fricani,	3, 4.	Lex Iulia sumptuaria.	2, 24.
Laudationes funebres.	13, 18.	Lex Iulia de donanda	

civitate vniuerso Latio. 4,	maius centuriarum. 13,14.
4.	Edictum censorium de coher-
Legis Iulie caput septimum. 2,15.	cendis rhetoribus Latinis. 15 11.
Leges Numae regis. 4,3.	Edicta veterum pectorum. 11,17
Lex Sempronia. 10,3.	Edictum tralatitium consu-
Leges Solonis. 11,18.	lum. 3,18.
Decretum D.Hadriani. 3,16.	Libri sacerdotum P.R. 13,21
Decretum senatus de mu-	Libri de Auspiciis Augurum
nitione. 2,24.	P.R. 13,14.
Decreta Tribuniæ. 7,19.	Lex compitalis concipien-
Senatusconsultum de Philo-	dorum. 10,24.
sophis & rhetoribus Lati-	Lex Censoria. 4,20.
nis. 15,11.	Lex belli indicendi. 16,4.
Senatusconsultum vetus, quod	Lex iurisiurandi militaris.
hæstæ Martiæ mouisset. 4,	ibidem.
6.	Lex Arrogationis. 51,19.
Edictum Aedilium curulium	Lex Vestalis virginis capi-
de mancipiis. 4,2.	dz. 1,12.
Edictum perpetuum. 10,15.	
Edictum Consulium de co-	

FINIS,

*Memineris, lector, hoc in indice ita scriptores laudari
& vetera monumenta, ut in uno vnius libri capite
idem scriptores sapius reperiantur, item legum
& 11. tab. aliarumq. plura capita, cuius
te monitum volumus.*

INDEX RERVM ET VERBORVM

IN A. GELLIO MEMORABILIVM.

*Prior numerus librum, posterior capita
libri designat.*

A

- A** *Blasium*. apud Laberiu. 16,7.
Abnoctandi ius. 13,12.
Absolute posita quædã. 1,21.
Academici vt à Pyrrhoniis differant. 11,5.
Acca Larentia qualis fuerit, quæque illi sacra cõstituta. 6,7.
Accentiunculæ. 13,6.
Accipitres quid Leuio. 19,7.
Accius poëta quando floruerit. 17,21.
Accii & Pacunii poëtarum colloquium. 13,2.
Acerbitas & acerbitude; **A**critas & acritudo. 13,3.
Acetum cur haud fere vnamquam congelascat. 17,8.
Achxi pugnam taciti ineunt. 1,11.
Acies Romanorũ vt instrui solita. 10,9.
Aci, secundo casu. 9,14.
Acina, apud Catullum, 7,20.
Actiones rei vxoris in vrbe Roma ante Caruilianum diuortium nullæ. 4,3.
Actio, frequentatiuum ab ago, quem ad modum prima pronuntietur syllaba. 9,6.
Actuarie naues. 10,25.
Ad, prænomen quando acuat. 7,7.
Addicti à prætore debitores creditoribus vt tractati & habiti. 20,1.
Addictam suam Plautus in pistrino scripsit. 3,3.
Adhæse loqui. 5,9.
Adiunctum dialecticum. 16,8.
Admiratio magna non parit verba sed silentium. 5,1.
Admodum, adprobe, affabre & similia vbi acuantur. 7,7.
Adoptio quid, & vt ab arrogatione differat; qui possint adoptare & adoptari. 5,15.
Adoptiuus filius vtrum adoptatori inter præmia patris prosit. ibidem.
Adprimus. 7,7.
Adprobus quid significet. ibid.
Aduerbia in, im. 12,15.
Aduertere nauem. 16,6.
Adultera vxor deprehensa à marito impune occiditur. 10,23.
Adulterio, & adulteritas.

<i>apud Laberium.</i>	17,7.	<i>Ca. Domitius Aenobarbus</i>	
<i>Acacius Iouis filius.</i>	11,25.	<i>cenfor.</i>	15,11.
<i>Aeschines acerrimus prudē-</i>		<i>Acquinoctium in septimo</i>	
<i>tissimusque orator.</i>	18,5.	<i>signo Zodiaci.</i>	3,20.
<i>Aeschylus Euripide antiqui-</i>		<i>Aerarii.</i>	4,20.
<i>or.</i>	13,7.	<i>Aerulus, apud Ennium.</i>	13,
<i>quo tempore Athenis poeta</i>		<i>19.</i>	
<i>celebris fuerit.</i>	17,21.	<i>Aetis confessi iudicatis quot</i>	
<i>Aedepus, muliebri iuramen-</i>		<i>iusti dies ex XII tabulis.</i>	
<i>tum.</i>	11,6.	<i>20,1.</i>	
<i>Aedes sacrae non omnes</i>		<i>Aerufcare.</i>	9,2.
<i>templa sunt.</i>	14,7.	<i>Aerufcatorum.</i>	4,7.
<i>Val. Aedui venustissimi ver-</i>		<i>Aes confessum, in XII tabulis.</i>	
<i>sus.</i>	19,9.	<i>15,13.</i>	
<i>Aedui, qua forma dictum.</i>		<i>Aetioi apologus.</i>	2,19.
<i>12,10.</i>		<i>Aetium fines.</i>	10,28.
<i>Aedui, Pomponii Atella-</i>		<i>Aethae conflagratio.</i>	12,10.
<i>na.</i>	ibidem.	<i>Aetium, quem accensum ha-</i>	
<i>Aedui, nouum verbum.</i>		<i>bear,</i>	7,7.
<i>ibidem.</i>		<i>Aetia, quae veteres dixerunt.</i>	
<i>Aedui, apud Lucretium.</i>		<i>3,16.</i>	
<i>ibidem.</i>		<i>Aetia in negotium.</i>	15,5.
<i>Aegles Samius athleta.</i>	5,9.	<i>Africus ventus.</i>	2,12.
<i>Aegyptia lens.</i>	17,8.	<i>Agendi verba in patendi</i>	
<i>Aegyptiacorum librorum nu-</i>		<i>formam mutata.</i>	18,12.
<i>merus & interitus</i>	6,17.	<i>Agere cum populo, & con-</i>	
<i>Aegyptus antea Aeria dicta.</i>		<i>cionem habere ut differat.</i>	
<i>14,6.</i>		<i>13,14.</i>	
<i>L. Aelius Scipio sui temporis</i>		<i>Agnis caprino lacte alinis la-</i>	
<i>doctissimus.</i>	10,21. ma-	<i>na dario.</i>	12,1.
<i>gister Varronis</i>	1,18. 16,8.	<i>Men. Agrippa consul.</i>	17,21.
<i>eius sententia de numero</i>		<i>Agrippae campus.</i>	14,5.
<i>Plautinarum comediae.</i>		<i>Agrippae quae?</i>	16,16.
<i>3,3.</i>		<i>Aius deus.</i>	16,17.
<i>Aelurorum oculi ad vices lu-</i>		<i>Alae exercitus cur ita dicta.</i>	
<i>nae aut ampliores sunt</i>		<i>16,4.</i>	
<i>aut minores.</i>	20,8.	<i>Alba lues, prouerbum.</i>	10,11.
<i>Q. Aemilius Papus censor,</i>		<i>Albania profert homines in</i>	
<i>17,21.</i>		<i>pueritia canescentes; item</i>	
<i>Aenigma.</i>	12,6.	<i>plus cernentes per noctem</i>	

- quam per diem. 9,4.
- A. Albinus res Romanorum Græcè conscripsit, quidq de eo senserit M. Cato. 11,8.
- Alce meretrix. 4,11.
- Alcibiades tibias à se inflatas oris deformitate pudefactus abiecit. 15,17.
- Alexander Magnus quando natus, quando regnum adeptus, & quot annis natus obierit. 17,21.
- Alexander Molossus quando in Italiam venerit. 17, 21.
- Alexandri & Scipionis Africani superioris comparatio. 6,8.
- Alexandri ad Aristotelem epistola Latine versa. 20,5.
- Allegatus* pro *allegatio*. 13,19.
- Alpheni I. C. in verbis aliquot veteribus explicandis errores. 6,5.
- Alucinari. 16,12.
- Alucolo ludere. 14,1.
- Alaminis vis in igne depellendo. 15,1.
- Amata*, prima virgo Vestalis. 1,12.
- Ambitiosus. 9,12.
- Amicitia ad quid expectanda. 17,5.
- Amici*, numero plurali. 13,24.
- Amici dissidentes ut reconciliandi. 13,3.
- Amici utilitatis causa quatenus delinquendum. 13,3.
- Amicus superioris quali ingenio esse debeat ex Ennii sententia. 12,4.
- Amorabundus*, Laberio. 15,15.
- Amor nostri & caritas innata nobis à natura. 12,5.
- Amoris atque odii affectiones intra quem modum coercendæ. 2,3.
- Anacreontis senis versiculi lepidissimi. 19,9.
- Anaxagoræ auditor Euripides. 15,20.
- Ancipitia vocabula. 12,9.
- Androcli serui viri consularis ad pugnam venationis dati & leonis mutua recognitio memorabilis. 5,14.
- Androgyni. 9,4.
- Andronicus philosophus. 20,5.
- Anna Perenna. 13,21.
- Annales quid, & ut differant ab historia. 5,18.
- Annianus. 20,8.
- Annianus poeta. 7,7 9,10.
- Annulum cur & Græci & Romani in eo digito gestauerint, qui est in manu sinistra minimo proximus. 10,10.
- Anticyra elleborum profert præstantissimum, 17,15.
- Antiochus Asiz rex. 7,2.
- Antisthenes Socraticus quid voluptatem esse dicat. 9,5.
- Antistitz Ciceroni. 13,19.
- Antonius Iulianus rhetor. 15,1 18,5.

- eius in oratione Ciceronis pro Cn. Plancio de verbo immutato tenuis sententia. 1,4.
eiusdem locus in adolescentem rhetorem. 9,15.
quid illi responderit qui ei obiiciebat quod Hispanus esset. 19,9.
Antigenides tibicen. 15,17.
M. Antonius triumvir reipublice constituendae. 3,9.
Annus, genendi casu. 4,16.
Apluda. 11,7.
Apiaria. 2,20.
Apollodori de Menandro versus. 17,4.
Appii Cæci filiae cur multa dicta fuerit ab ædilibus plebei. 10,6.
Appion Plistonices homo doctus, ac venditor doctrinae suae. 5,14. 6,8.
Apirocalus. 11,7.
Appius Claudius Caudex consul. 17,21.
Apprime. 17,2.
Aquilus Gallus iudex. 15,28.
Aquila. 2,22.
Arbitrium iudicii humani liberum. 6,2.
Arbor felix. 10,15.
Arborea. 17,2.
Arcera, in XII. tabulis. 20,1.
Archelaus Michridati praefectus. 15,1.
Archelaus rex. 15,20.
Archefila philosophus quid molli & delicato diuiti responderit. 3,5.
Archilochus quo tempore floruerit. 17,21.
Archytas Pythagoric simulachrum columbae ex ligno commentus, quod volasse dicitur. 10,12.
Ardam, Sallustio quid. 4,15.
Arcopagitarum indices grauiiores. 12,7.
Argentum purum purum. 6,5.
Argumenta reciproca, quae Graecis ἀντισπέρματα appellantur, quomodo fiat. 5,10.
Argumenta qualia esse debeant. 17,5.
Arimaspi. 9,4.
Arion fidicen delphino vectus. 16,19.
Ariscon ex femina mas factus antea Arescusa. 9,4.
Aristarchus analogiam demonstrauit. 2,25.
Aristippi dictum. 19,1.
Aristo I. C. 11,28.
Aristodemus actor fabularum. 11,9.
Aristogiton. 9,2.
Aristophanes comicorum facetissimus. 13,23.
Aristophanes loquacitatem quibus vocabulis denotauerit. 1,15.
Aristoteles Alexandri regis magister, eiusque ad eum epistola Latine versa. 20,5.
disciplinarum eius quas tradebat discipulis partes. ibidem.
commentarii eius acroasi &

- fici & exoterici. ibidem.*
 quas disciplinas promiscè,
 quas paucos tantum do-
 cuerit, *ibidem.*
 ut successorem sibi ele-
 git. 13,5.
 quanti paucos Speusippi
 libros emerit. 3,17.
 rei omnis humanæ peri-
 tissimus. 19,5.
 quando mortuus, & quan-
 do natus. 17,21.
 Aristoxenus musicus. 4,11.
 Arme, multitudinis numero.
 19,8.
 Arra. 17,2.
 Arrabo, quid. Q. Claudio.
 17,2.
 Arrogatio quomodo fiat,
 verba in ea sollemnia, qui
 arrogari possint. 5,15.
 Arteria quid, eiusque pul-
 sus ad quid tangatur. 18,
 10.
 Artemisia ut virum amave-
 rit, eiusq. ossa imbibere.
 10,18.
 Aruales fratres. 6,7.
 Arularor. 16,7.
 Aselli Pessenuntii. 8,16.
 Assentior, pro, assensio. 18,12.
 Asses librarij, in xii. tabulis.
 20,1.
 Asinus, quid in xii. tabulis.
 16,10.
 Atabulus ventus. 2,22.
 Atcius Capito publici priua-
 tique iuris peritissimus. 10,
 20.
 Athenienses quanto Mega-
 rensiù odio flagrauerint.
 6,10.
 quos tres philosophos le-
 gatos ad Romanos mise-
 rint, & quo illi vsù inter-
 prete. 7,14.
 quando Persas quando
 Lacedæmonios vicerint.
 17,21.
 quid diem dixerint. 3,2.
 Athenis tibiis canere quan-
 do desitum. 15,17.
 Athenis quantum librorum
 publicorum numerus an-
 te clades Persicas. 6,17.
 Atinix legis verba ut acci-
 pienda. 17,7.
 Atque, particula quam vim
 habeat, & quot significa-
 tiones. 10,29.
 Atrocteres iniuriæ. 20,1.
 Attica, Αττική. 14,6.
 Attici adspirare amant. 2,5.
 Attilius Regulus serpentem
 oppugnat. 6,3.
 memorabilis de eo histo-
 ria cum Karthaginî captus
 esset. 6,4.
 quo genere mortis affe-
 ctus sit. *ibidem.*
 Atypus, vitiosus in edicto.
 4,2.
 Avaritiam nō animum mo-
 do virilem, sed corpus
 quæque ipsū effeminare
 quam ob causam Sallu-
 lustius dixerit. 1,3,
 Avarus, unde. 10,5.
 Avens, pro, libens apud Leuiū.
 19,7.

P

Auentinus ex sextem vrbis
montibus cur solus extra
pomœrium sit. 13,14.
idem à D. Claudio intra
fines pomœni receptus.
ibidem.

Auerruncus deus. 5,12.

Aues *præpetes* apud Virg.
6,6.

inferz. ibidem.

Aufero, &c. *ausugio* quomodo
ex *ab* præpositione com-
posita. 11,3.

Augures quas aues potissi-
mum spectauerint. 6,6.

D. Augustus linguz La-
tinæ non nescius. 10,24.

Val. Coruino statuas
in foro poni curauit.

9,11.

ancilla eius quinque li-
beros enixa; cuiusque mo-
numentum. 10,2.

matru vt Græce expresse-
rit. 10,11.

eiusdem ad Caium filium
epistola. 15,7.

Aure agresti homo. 13,19.

Aurum coronarium. 5,6.

Aurum Tholosanum. 3,9.

Auspiciari magistratus quan-
do soliti. 3,2.

Auspicia pauciorum maxi-
ma, & minora. 13,14.

Auster. 2,22.

Autumna tempestas. 19,7.

Autumno quid & vnde; Ni-
gidii que in eo error.

15,3.

Axioma dialecticum quod

Græci dicunt, quomodo
à Latinis dictum fuerit.
16,8.

Q. Axius familiaris Cicero-
nis, ad quem Tiro Tul-
lius scripsit. 7,3.

B

Babylonii quid *diē*, dixerint.
3,2.

Bagrada flumen. 6,3.

Baculi. 5,3.

Babus, vitiosus in edicto.
4,2.

Corn. Balbus. 17,9.

Ballistra. 6,3.

balneæ Sitræ. 3,2.

Barbam ante senectutem ve-
teres radebant. 3,4.

Barbarissimus ante Augusti
ætatem non erat in vsu.

13,6.

Barnasculus aduocatus.

15,5

Bæta vita sola virtute fit.

18,1.

Bella consulibus mandata.

10,15.

Bellaria. 13,11.

Bellum iubere. 16,4.

Benefactum semper manet.

16,1.

Beneficia que remuneranda.

7,3.

Beneficus & liberalis quid

M. Ciceronis. 17,5.

Bianus de re: *vxoria* syllo-

gismum non videt *ai-*

- ἡσπέρουτα.* 5,11.
Bibax & bibosus qua ratione dicatur. 3,12.
Bidentes hostiz quid, & unde. 16,6.
Bima hostiz. 16,6.
Bœotia antea Aonia dicta. 14,6.
Bœotia comœdia Plauto adscripta Aquilii esse dicitur. 3,3.
Bona sine malis non confistunt. 6,1.
Bonum esse quod naturalis ratio dicitur. 12,5.
Borysthenes fluvius. 9,4.
Bosphoricum mare congelascere. 17,8.
Botulus, farcimen apud Latinerum. 16,7.
Bouinator. 11,7.
Breuilloquenzia. 11,2.
Bruma in septimo signo Zodiaci fit à solstitio. 3,10.
Bruttiani decemviros flagrant. 10,3.
magistratum serui. ibid.
Bucephalus equus Alexandri quanti emptus: superque eo historia memorabilis. 5,2.
Bucephalon oppidum nomine equi ab Alexandro conditum. 5,2.

C.

Caduteus & hasta duo signa belli & pacis 10, 17.
Cæcias ventus. 2,21.
Cæcilius poera quo tempore floruerit. 17,21.
loci eius de Menandro expressi. 2,23.
eiusdem à Menandri de mensuris genitalibus opinionis discessio. 3,16.
Sex. Cæcilius I. C. cum Favorino super x i i. tabularum legibus differit. 20,1.
Cæcilius senator interpretum philosophorum ab Atheniensibus ad Romanos legatorum. 7,14.
Q. Cædicii tribuni militum virtus, & præclarum facinus. 3,7.
Cæli regiones quatuor. 2,22.
Cælum an pluraliter dicatur. 19,8.
de Cæneide & Ceneo canitilena. 9,4.
Cæpe quam cum luna *συμπαδύειν* habeat. 20,8.
Q. Cæpio consul; 15,28.
Tholosam diripuit. 3,9.
Cerimonia unde dicta. 4,9.
Cærites primi municipes. 16,13.
Cærites tabulæ. 16,13.
Ceruseus color. 2,26.
C. Cæsar pontifex maximus. 1,13.
gravis auctor linguæ Latine. 1,10.
socër Pompeii. 19,8.

quos, in consularu, quem cum M. Bibulo gessu, qua- tuor solos in senatu extra ordinem sententiam ro- gasse dicatur, & quem ex illis quatuor primum. 4, 10.	Canicula. 4, 10
Pharsalica eius pugna vi- storique prædicta Pata- uii à sacerdote Cornelio eo die quæ fiebat. 15, 18,	<i>Caninum prandium</i> in satyra M. Varronis. 13, 29.
Cæfællius Vindex non bene Furium poetam reprehē- dit. 18, 11.	Cannabus. 17, 3.
idem à Sulpicio Apollina- re reprehensus in Vergi- liani versùs enarratione. 2, 16.	Capi dicitur virgo Vestalis, flamen Dialis, & augures. 1, 12.
reprehensus inique à M. Scauro. 11, 15.	Capionem etiam dici posse. 2, 10.
pudendus eius error. 7, 2.	<i>Capitensis</i> qui, & quando primum milites cõscripti. 16, 10.
Cæsus color. 2, 26.	<i>Capitium</i> Laberius dixit. 16, 7.
Caiz Tarratiz qui honores tributi, & quod vna om- nium feminarum <i>testabilis</i> dicatur. 6, 7.	Capriosis interrogationibus non respondendum. 16, 2.
Calabarrinmauli, Laberio. 16, 7.	Carendum tui. 19, 7.
Calari. 15, 27.	Carmentis fanum. 18, 7.
Callimachus poeta Alexan- driz quando floruerit. 17, 21.	Carneades Academicas cur aduersus Zenonem scri- pturis elleboro Stoma- chum purgauerit. 17, 25.
Callistratus orator Athe- nienfis. 3, 13.	ab Atheniensibus ad Ro- manos legatus. 7, 14.
Calorificus. 17, 29	Caruiliани diuortii quæ cau- sa. 4, 3, 17, 21.
<i>Camella</i> apud Laber. ũ. 16 7.	Cascè loqui. 1, 10.
Camillus dictator quando Veios cepit. 17, 21.	Caspinus mons. 15, 1
Canes in Capitolio.	Cassii mors. 3, 9.
	Cassira, auiculæ nomen. 2, 29.
	Castorem Romæ viri cur nõ iurauerint. 11, 6.
	Castrensis corona. 5, 6.
	T. Castricius rhetor. 11, 13, 13, 20.
	Casus interrogandi Nigidio quis. 13, 24.
	Castus. 10, 15
	Catafcopium. 20, 25.
	Catamitus. 7, 2.

Cateiz.	10,25.	16,7.
L. Cato.	13,8.	Carulli verum elogium. 7,20
M. Catonis Nepotis orationes.	ibidem.	eiusdem venustissimi versus. 19,4.
M. Cato Uticensis.	13,18.	Caudicz. 10,25.
M. Cato Salonianus	ibidem.	Caupuli. 10,25.
M. Cato tribunus plebis.	ibidem.	Caurus ventus. 2,22.
M. Cato ædilis curulis. ibi.		Cecurri, non, cucurri veteres dixere 2,9.
M. Cato qui de iuris disciplina libros reliquit orationes ad aui exemplum composuit & consul fuit. ibid.		Celatim. 12,15.
M. Catonis Censorii quot filii, quod ne potes. ibidem.		Celoces. 10,25.
inimicus Saponi Africano superiori. 4,18.		Censor in ærarios quos notat refert, & causam quare notauerit subscribit. 4,20.
eiusdem exprobratio in pseudophilosophos. 13,22.		Cēsortes cum equiti præpini qui auferant equum utrū id cum ignominia fiat. 7,12.
quando floruerit. 17,21.		Censoriz notæ. 4,12.
eiusdem cum C. Graccho & M. Cicerone comparatio facta. 10,3.		Censoriz seueritatis exempla. 4,20.
à C. Cæsare consule sententiā rogatus verbose nimis dicens in carcerem duci iussus. 4,10.		Censorium opus. ibidem.
quam frustra à Tirone Tullio reprehensus fuerit, in ea oratione, quam pro Rhodiensibus habuit. 7,3.		Censores ærarium faciunt. 4,12.
quid de A. Albino dixerit ventam deprecante: si quid in ea historia, quam de Romanorum rebus Græcè conscripserat erratum esset. 11,8.		Cephisia Herodis Attici villa. 1,2.
eiusdem loci vera lectio quæ. 18,9.		Cercuri. 10,25.
Catonianum apud Laberium.		Cercyon Neptuni filius. 15,2.
		Cerealibus plebs mutuitare solita. 18,2.
		Chaldæorum vanā esse disciplinam, neque tantæ verustatis quam ipsi volunt. 14,1.
		Chamæleontis natura. 10,12.
		Chilonis Laërtæmonii dicta. 1,3.
		Chiridortæ tunicz. 7,12.
		Chirographi exhibitio. 14,2.

- Chrysippus** quid de providē-
tia senserit. 6,1.
quid de necessitate & vi
fati. 6,2.
Stoicorum princeps. ibi. d
sententia eius oppugnata.
6,2.
omne illi verbum ambi-
guum. 11,12.
quibus Euripidi versibus
expe vsus. 7,16.
Cibus vt in stomachum des-
cendat. 7,16.
Ciborum delicatorum pere-
grinorumq. genera. 7,16.
M. Cicero quando natus.
15,28.
in libro de amicitia quæ-
dam à Theophrasto mu-
tuatus. 1,3.
verbi ab eo immutati ar-
gutiā in oratione pro
Cu. Plancio quam tenui-
ter Iulianus rhetor expli-
cauerit. 1,4.
verba eius in quinta Ver-
rina & oratione de impe-
rio Cu. Pompeii lectio.
1,7.
cum M. Catone & C. Grac-
cho collatus. 10,3.
eadē fere ætate qua De-
mosthenes primas causas
egit. Lælio 15,28.
bene cum in ment super
amicitia argumentatum.
17,5.
quam inepte & stolide à
Gallo Alfinio & Largio
Licinio fuerit reprehen-
sus. 17,1.
C. Cæsari coortanens. 19,14.
manifestus eius error super
Hectore & Aiace. 15,6.
viracerrimæ studio lit-
terarum licentiæ. 15,3.
quam facere et mem ma-
nifesti mendacii a se amo-
litus sit. 12,2.
verborū diligentissimus.
13,23
frustra eum Seneca repre-
bendit. 12,2.
eius de reditu quæstio.
10,20.
super verbis eius in prima
Antoniana inquisitio fa-
cta. 13,1.
Cinna poeta illeptia fecit
carmina. 19,9.
Cippus, apud Laberium. 16,7.
Circius ventus. 2,22.
Circuli septem in cælo circa
axis longitudinem. 3,10,
Citra quid veteribus. 15,13.
Ciuica corona. 5,6.
Civitas, pro loco & pro ho-
minibus. 18,7
Classici qui M. Catoni. 7,13.
Classis procincta. 10,15.
Claudere. 1,7,13, 19.
Claudius Cento Appii Cæci
filius consul. 17,2.
Clientes neque fallendi ne-
que deserendi. 5,13.
quam cari esse debeant
20,1.
Climacteres. 3,10.
Climacterius annus. 15,7.
Cloatus Verus quam ab-

<i>furde Latina multa ad originem Græcam redigere conatus sit.</i>	16, 12.	<i>mortalium.</i>	13, 21.
<i>P. Clodii de eade quæstio.</i>	10, 20.	<i>Communia verba.</i>	15, 13.
<i>Cocio apud Laberium.</i>	16, 7.	<i>Comentationes apud Q. Claudium.</i>	17, 2.
<i>Conandi tempus Athenis.</i>	17, 8.	<i>Con, præpositio quando productè quando correptè pronuntianda.</i>	2, 17.
<i>Coitum Venerèi quid Hippocrates dixerit.</i>	19, 2.	<i>Concilium quid.</i>	15, 27.
<i>Colon.</i>	12, 5.	<i>Concio, quot significationu.</i>	18, 7.
<i>Colonia, quid & ut à municipio differat.</i>	16, 13.	<i>Concionem habere aliud est, quam, cum populo agere.</i>	13, 4.
<i>Colorum varia genera.</i>	2, 26.	<i>Conditus dies cum hoste.</i>	16, 4.
<i>Columbæ simulachrum è ligno volans.</i>	10, 12.	<i>Confessum aes in x i i. tabulis.</i>	15, 13.
<i>Comicorum Græcorum ceratamina.</i>	17, 4.	<i>Confiteor, commune verbu,</i>	15, 13.
<i>Comitalis morbus.</i>	19, 2.	<i>Conjungere, consistere causam.</i>	5, 10.
<i>Comitiatum & concionem qui magistratus auocare possint.</i>	13, 14.	<i>Coniunctum dialecticum.</i>	16, 8.
<i>Comitiis centuriatis qui dies futurus sit edicunt consules.</i>	3, 14.	<i>Coniliolus.</i>	4, 9.
<i>Comitia plurali numero semper.</i>	19, 8.	<i>Consistio.</i>	16, 4.
<i>Comitia calata.</i>	15, 27.	<i>Consolor, commune verbum.</i>	15, 13.
<i>curiata.</i>	ibid.	<i>Consuetudo rerum domina.</i>	12, 13.
<i>centuriata.</i>	ibidem.	<i>verborum domina.</i>	11, 7.
<i>tributa.</i>	ibidem.	<i>Consules prouocatione habent.</i>	13, 12.
<i>Comperendinationes.</i>	14, 2.	<i>Contragium, anceps vocabulum.</i>	12, 9.
<i>Compitalia quemadmodum à prætore concipi solita.</i>	10, 24.	<i>Contempro.</i>	18, 12.
<i>Compluria & compluries recte & Latine dici.</i>	5, 11.	<i>Contraria apud dialecticos.</i>	16, 8.
<i>Compreceationes deorū im-</i>		<i>Contrarium nullum sine contrario altero.</i>	6, 1.
		<i>Conuiux quales legendi.</i>	13, 12.

13,11.	foro postea.	ibid.
Conuiuarum numerus ab-	Coruitz.	10,25.
solutus secundum M. Var-	M. Crassus cum Cn. Pompe-	
ronem.	io consul.	14,7.
13,11.	oualem coronam asperna-	
Conuiuiales sermones qua-	rus.	5,6.
les esse debeant. ibidem.	P. Crassus Mucianus quos	
Conuiuium absolutum qui-	bona in se habuerit, eius-	
bus rebus constet. ibidem.	que gesta in Asia.	1,13.
Copiar.	Crates Grammaticus ano-	
17,2.	maliam defensionem.	2,25.
Copularum dialecticū. 16,8.	Cremera flumen.	17,11.
Cor Ennius masculino gene-	Crepidæ & crepidulæ. 13,20.	
re non dixit.	Crepidarii.	ibidem.
7,2.	Creta antea Aeria dicta. 14,6	
Corinthus Ephyre dicta.	Creteneses in acie cithara vsi.	
14,6.	1,11.	
Coriolanus quando & qua-	Crimina quemadmodum,	
re à Romanis disciuerit.	sine periculo confitenda	
17,21.	rhetoribus.	12,12.
Corn. Dolabella equum Sci-	Critolaus Peripatericus ab	
anum quanti emerit. 3,9.	Atheniensibus ad Roma-	
eius mors.	nos legatus.	7,14.
3,9.	quid voluptatem esse di-	
Cornelius sacerdos Pataui-	cat.	9,5.
nus.	Croesi filius infans locutus;	
15,18.	adoleicens mutus factus	
Coronarium.	quomodo loqui cœperit.	
4,14.	5,9.	
Coronarum militariū no-	CrySTALLUS ex niue concrea-	
mina.	tus.	19,5.
5,6.	Cuicuiusmodi.	9,2,13,21.
Corpora hominum antiquo-	Cuiuscumodi.	11,16.
rum vastiora.	Cuiusmodi,	12,8.
3,10.	Cum populo agere.	13,14.
Corporis humani modus.	Cumprimè.	17,2.
3,10.	Cupediz ciborum.	6,13.
Corpus quid.	Curiata comitia.	5,19,15,27.
5,15.	Curiata lex.	13,14.
Cornutus Aunzus Grāma-	M. Curius.	10,16,14,1.
ticus.		
2,6.		
nequiquam. Vergiliū		
reprehendit super versibus		
quibus Veneris & Volca-		
ni concubitus describitur,		
9,10.		
Val. Corvinus vnde sic di-		
ctus.		
9,11.		
statua illi ab Augusto in		

Cursus.	12,15.	Delphini Venerii & Amasii,
Cursus navium.	10,29.	& super eo historia singu-
Cyclops Neptuni filius.	15,21.	laris,
Cydarum.	10,25.	Demetrius πολιορκήτης.
Cyndrus sapiens.	6,2.	15,
		13.

D

Darius rex.	17,30.	Demosthenes apud Philip-
Dei diuersæ significationes.	16,16.	pum regem verba faciens
Decemviri quando creati.	17,21.	obtruncit.
à Brutianis flagro cæsi.	10,3.	8,8.
debitoris inopis membra		13,9.
distrahi iubebant.	10,1.	nitidus cultus ei probro.
decem mensibus gigni ho-		5.
minem non undecim scri-		locus eius à Cicerone ex-
pserunt.	3,19.	pressus.
Decemviraies leges absoluta		13,1.
brenitate scriptæ, sed ob-		quid de Laide meretrice
scuræ.	20,1.	poscente pecuniam dixe-
Decretum cum dandi casu.	9,15.	rit.
Decima, una ex Partis.	31,9.	1,8.
Decimi mensis partus.	3,10.	ut relicto Platone Calli-
Deculparus.	19,10.	strarum rhetorē sectatus
Deuria, pro loco & pro ho-		sit.
minibus	18,7.	2,13.
Defectio, & dicta per defe-		ut milesiorum legatos pe-
ctionem.	5,8.	cunia ab iis accepta eluse-
Defendere.	9,1.	rit, iocularique eius su-
Definitio omnis constat ge-		per ea re, ad Aristodemū
nere & differentia.	4,1.	dictum.
Defunctorum animæ diui-		11,9.
nant.	10,16.	eius & Ciceronis ætatis
Dehonestus.	19,10.	collatio facta, qua primas
Diarium.	7,18.	vierque causas egit.
Delicia, singulariter apud		15,28.
Plautum.	19,8.	quid dixerit cum salutem
		fuga quæsisset, & ibi quā-
		do mortuus sit.
		17,21.
		Democritus philosophus
		quando floruerit.
		17,21.
		ut Protagoram philoso-
		phas docuerit.
		5,3.
		cur se oculis priuauerit.
		10,17.
		eius nomine non esse di-
		gnā quæ eum Plinius scri-
		psisse vult.
		10,12.
		quid vocem appellet.
		9,5.

Demortua verba.	9,2.	Dicere indoctius & apertius.	12,5.
Dente aliquo carens veni-		<i>Dictum inimicos</i> , apud Cice-	
datus an redhiberi possit.	4,2.	ronem.	1,7.
Dentes in homine quando		Die casu patrio.	9,14.
gignantur.	3,10.	Dies, secundo casu apud Ci-	
Deos quosdam Romani vt		ceronem & Vergiliū	9,14.
prodesse celebrabant		<i>Die pristini & pristina & simi-</i>	
quosdam ne obessent		lia veteres dixere, non, vt	
placabant.	5,12.	nunc nos dicimus.	10,25.
Depalmare.	20,1.	<i>Die quarta & die quarto</i> vt dif-	
Depecisci.	20,1.	ferant.	ibidem.
Depectere capillum.	10,15.	<i>Die quarto</i> Laberio est <i>undiof-</i>	
Deperditus.	5,2.	quartus.	ibidē.
<i>Deprecor</i> quo significatu à Ca-		<i>Diem</i> quid Athenienses di-	
tullo positum; quid pro-		xerint; quid babylonii, quid	
priè sit, quæque in eo ra-		Vmbri; denique quid Ro-	
tio.	6,16.	mani.	3,2.
<i>Depudicanis</i> , apud Laberium.		Dies ciuiles.	ibid.
16,7.		Dies primi post Kalendas,	
<i>Descendidi</i> , pro, <i>descendi</i> .	7,9.	nonas, idus, cur attri ha-	
Detornata sententia.	6,8.	beantur; & cur dies quar-	
Diagoras Rhodius in am-		tus Kalendas, nonas, idus,	
plexu filiorum præ nimio		vt religiosus vitetur.	5,17.
gaudio mortuus.	3,15.	Diespiter.	5,12.
Dialectica captio.	19,2.	differētia in definitione.	4,1.
Dialecticæ studium iucun-		Diffisio.	14,2.
dum, sed primo adpectu		Diffusus dies.	ibidē.
arduum.	16,8.	<i>Dignor</i> , commune verbum.	
Dialecticorum lex interro-		15,13.	
gandi & respondēdi, quæ-		<i>Dii</i> , generandi casu apud	
que eius vitia.	16,2.	vergilium.	9,14.
Dialis flaminis & flaminicæ		<i>Dii</i> qua re præcipue ab ho-	
crimonix variæ & obser-		minibus differant.	14,1.
uationes.	10,15.	Diouis.	5,12.
Dianæ Ephesiz templū qui		Disiunctum dialecticū.	5,12.
intenderat haud poterat		Diluculat.	16,8.
nominari.	2,6.	<i>Dimidia hora</i> an recte dicatur.	
Dicendi tria genera.	7,14.	3,14.	

- Dimidium plus toto. 18,2.
Dimidius, & *dimidiatus* quomodo differant, & ubi locum habeant. 3,14.
 Dio Syracusanus amicus Platonis. 3,17.
 Diodoro Crono nullū verbum ambiguum. 11,12.
 Diogenes Cynicus seruus. 2,18.
 ut sophistam captiose argumentatē eluserit. 18,13.
 Diogenes Stoicus ab Atheniensibus ad Romanos legatus. 7,14.
 Diomedis & Glauci permutatio. 2,13.
 Dionysius Siciliæ tyrannus. quo tempore fuerit. 17,11.
 Dioxippus Hippocraticus. 17,12.
 Disciplinosus. 4,9.
 Dispestis manibus. 15,15.
 Dispreus. 7,18.
Diminutio in oratione quid. 2,4.
 Diurnare. 17,2.
 Doctiusculo. 6,10.
 Corn Dolabella proconsul Asiæ cur ream beneficii mulierem ad Arcopagitas reiecerit. 12,6.
Dolentia, pro *dolore*, Leuio. 19,7.
 Dolentes quid facere soliti. 12,5.
 Dolor apud Stoicos indifferens. 12,5.
 Dolorem ut sapiens toleret. 12,5.
 Dolori obstat ratio. ibidem.
 Doloris vis & natura quæ, contra Stoicos. 19,12.
Dolus, anceps vocabulum. 12,9.
Domatus, dandi casu. 4,16.
 Domitiano imperante, philosophi, & rhetores vrbe Italiaque eiekti. 15,11.
 Domitius Iulianus Grammaticus. 18,7.
Domus, gignendi casu. 4, 6.
 Draco Atheniensium primus legislator seueriter leges tulit. 11,18.
 qua poena fures affecerit. ibidem.
 Dubiosus. 5,10.
Dulciore loquens Nestor apud Leuium. 19,7.
 Duo et vicesimo anno, ut dicitur. 5,4.
 Durities, duritudo. 17,2.

E

- Ebrietatis laus. 15,2.
 Edulcare. 15,15.
 Effatus ager. 13,14.
 Egere multis & nihil habere veri philosophi esse. 13,22.
Ego & *tu* ut pronuntientur. 10,4.

Egrogii an *egrogii* vocandi ca-
 su dicendum esset quorum-
 dam Grammaticorum, ri-
 dicula decertatio. 14,5.
 Eleusinium certamen. 15,20.
 Elegancia olim in vitio. 11,2.
 Ellebori genera duo eorum-
 que vis. 17,15.
 Ellops Rhodius. 7,16.
 Elucificare. 10,17.
 Elucus. 16,12.
Elutriere lintea, apud Labe-
 rium. 16,7.
 Empedocles Agrigentinus
 quando floruerit. 17,21.
 Empedocles testiculos cur
xydæus vocet. 4,11.
Emplastrum, *ἐμπίπασ* apud
 Labetium. 16,7.
 Emptionis cōpetitores. 12,12.
 Ennianista. 18,5.
 Ennius quando natus. 17,21.
 cur tria corda sese habere
 dixerit. 17,17.
 ut Euripidem *zmularus*.
 11,4.
 nequiquam à Seneca re-
 prehensus. 12,2.
 Vera eius lectio. 18,5.
 Enses. 10,25.
 Epagoge dialectica. 7,3.
 Epaminondas Thebanorum
 dux. 17,21.
 Ephorus historiz scriptor.
 3,11.
 Epicarides. 10,25.
 Epictetus feruus. 2,18.
 eius in philosophum im-
 purum verba. 17,39.
 Domitiani tempore vna

cum ceteris philosophis
 vrbe & Italia ciectus Ni-
 copolim decessit. 15,11.
 eius de veris Stoicis sen-
 tentia. 1,2.
 quæ duo vitia maxima
 dixerit. 17,16.
 libri eius *διαλέξεις* cum
 Chrysippi & Zenonis li-
 bris conueniunt. 19,1.
 Epicurus quando floruerit.
 17,21.
 ut voluptatem definiuerit.
 2,6.
 inique à Platarcho in syl-
 logismo reprehensus. 2,8.
 ab eodem in friuolis ver-
 bis euidenti calumnia in-
 sectatus. 2,9.
 voluptatem summum bo-
 num esse ponit. 9,5.
 quid *voce* appellet. 1,15.
 quas dicat esse videndi ra-
 tiones. 5,16.
Epitritos, numerus quid. 17,14.
 Eques Romanus impolitiz
 à censore notatus. 4,12.
Eques, pto, *equo*. 12,5.
 Equinus color. 3,9.
 Equitare equo & homini cō-
 mune. 18,5.
 Equiti præpingui cum cen-
 sor equum aufert an id cū
 ignominia fiat. 7,22.
 Equus mordax aut calcitro
 vitiosus. 4,2.
 Erasistratus medicus. 16,3.
Errabundus & id genus verba
 quo significatu dicantur.
 11,15.

Erraticas stellas Nigidius er-
 rones appellat. 3,10.14,1.
 Eructum vinum. 11,7.
 Erulius Clarus præfectus vr-
 bis. 6,6.
 idem bis consul. 13,16.
 Escēdere 5,6.10,15.17,2.18,7.
 Escriptus. 7,16.
Est,eras, & fuit eleganter sæpe
 absunt. 5,8.
Est, & erit quando tempus
 suum retineant quando
 non. 17,7.
 Esuritionem quæ faciant.
 16,3.
 Eteſæ. 2,22.
 Euathlus Protagoræ discipu-
 lus quo pacto præceptorē
 suum frustratus sit. 5,10.
 Euclides Socraticus quomō-
 do, cū tamen ei Athenien-
 sem urbem ingredi non
 liceret, eo iuerit. 6,10.
 Eudoxus quando floruerit.
 17,21.
Eupoyias quāta ratio à scri-
 ptoribus elegantibus habi-
 ta. 13,19.
 Euibrati animi. 1,11.
 Eunuchus vitiosus est, & ve-
 numdatus redhibetur. 4,2.
 Euripides quando floruerit.
 17,21.
 quot tragedias scripserit,
 & quotiens vicerit. 17,4.
 quali ioco Aeschylum a-
 pud Aristophanem inse-
 cterur. 13,23.
 eius versum quemdam vt
 Fauorinus acceperit, 1,15.

versus eius expressi ab
 Ennio. 11,4.
 quid ei Lucilius vitio de-
 derit. 7,3.
 versus eius in gulam.
 7,16.
 Sophoclis versum ei Plato
 attribuit, & quod sæpe
 integros versus à Sopho-
 cle mutuatus sit. 13,17.
 mater eius qualis. 15,20.
 quid patri de eo Chaldæi
 prædixerint. ibidem.
 Eleusinio & Thesæo cer-
 tamine coronatus. ibidē.
 Anaxagoræ Prodicti, &
 Socratis auditor. ibi.
 muliebris odii quæ illi
 causa. ibidem.
 mors eius, & sepulchrum.
 ibidem.
 Europa pars mundi. 10,7.
 Eurus ventus vnde dictus.
 & quo alio nomine. 2,
 22.
Exactus pecuniam quemad-
 modum Metellus Numi-
 dicus dixerit. 15,14.
Exaduersum, in qua syllaba
 accentum habeat. 7,7.
 E X. A N I M I T V I.
 S E N T E N T I A. in cen-
 soriis animaduersionibus.
 4,20.
 Exēpla maximæ poenæ ve-
 teribus. 4,14.
 E X. I V R E. M A N V M.
 C O N S E R T V M. in
 antiquis actionibus quid?
 20,10.

Expansus.	15, 5.	Fabulum.	4, 11.
Expansus.	1, 18.	Faci v. non esse quod vulgo	
Expensario.	14, 2.	dicitur.	13, 28.
Expensa mente.	19, 7.	Faci & Fasi patris casa, 9,	
Expectantia.	4, 18.	14.	
Extra ordinem sententiam		Faci hominis apud Pacum.	
rogare.	4, 10.	13, 21.	
Extremum.	19, 1.	Faciens anceps vocabulum.	
F			
Fabz insant.	4, 10.	Fallax iter custumelia, qua ra-	
Q. Fabio Maximo grami-		tione dictum.	10, 14.
nae exorata dicit.	6, 8.	Facundiosus.	4, 9.
Fabius Licinus consul	10, 6.	Farcinus.	13, 19.
Q. Fabius imperator quid		Falces.	10, 15.
ad Kartaginenses scrip-		Fallaciosus.	7, 3.
serit, quaeque illi respon-		Fames minus tolerabiles hi-	
derunt.	10, 17.	berno quam aestivo tem-	
Fabius quid, & vbi cuncti		pore.	16, 3.
erat familiis suis, interem-		Fames ut diu tolerari possit	
ti.	17, 21.	si cibis abfit.	ibi.
C. Fabricius Luscinus cen-		Fami.	9, 14.
sor.	17, 21.	Famulosus.	9, 12.
quid admirantibus quod		C. Fannius Strabo consul.	
Cornelium Rufum inimi-		15, 11.	
cum & avaritiae sum-		Falces.	10, 3.
mx hominem consulem		Fascinari.	16, 12.
designari curamque, respo-		Fascinationes dixit.	9, 4.
derunt.	4, 8.	Fati definitio, vis, necessitas.	
eundem postea censor le-		6, 2.	
natum movit.	4, 8.	Fati necessitas.	3, 1.
C. Fabricius & Aemylus		Fatiscor.	17, 2.
cons. quid ad Pyrrhū scrip-		Fatum & natura numidem	
pserint, cum eum veneno		Ciceroni.	13, 1.
interficere Necias quidā		Fauces inferni apud Vergi-	
petito ab iis premio pro-		lium.	16, 5.
posuisset.	3, 8.	Fauisse Capitolinū.	2, 10.
quid Samnitibus sibi aurū		Faunius.	2, 22.
offerentibus responderet.		Fauorinus philosophus	1, 3.
1, 4.		10, 2, 12, 16, 3, 1, 3, 16, 19, 4.	
		1, 5, 11, 10, 12, 12, 1, 16, 3.	

magnæ memoriæ vir. 3	23.	Lucretium.	13, 19.
Fauorinus orator vt in luxū		Flagitium & vitium.	1, 17.
cœnarum inuectus sit cum		Flammigare.	17, 10.
legem Liciniam suasisit.		Flaminia.	17, 15.
15, 8.		Cn. Flauii Annii ædilis cur-	
Fax noctis prima.	18, 1.	rulis res gesta memorabi-	
Febris habitam & motū pul-		lis.	6, 9.
su suo demonstrat arteria.		Flauus color.	2, 26.
18, 10.		Flores vini.	11, 7.
Fecialis populi Romani qui		Floreus vino animus.	6, 13.
bus verbis & quo ritu bel-		Fluctus, patrio casu.	4, 18.
lum indicere solitus	16, 14.	Fluuit fontesque gelu durati.	
Femina nullâ comitorum		17, 8.	
communione habent.		Fœdis fragus.	19, 7.
5, 19.		Forfices in acie.	10, 9.
Femina in mares.	9, 4.	Forma stata & vxoria.	5, 11.
Feminas solas longa vestis		Formidolosus.	9, 12.
decer.	7, 12.	Fors fuit.	12, 8.
Fenerator.	16, 12.	Fortasse an.	11, 9.
Fenerator, pro, Fenerator.	18, 12.	Fortescere.	19, 7.
Fenestellæ error ab Asconio		Fortitudo vera.	12, 5.
notatus.	15, 18.	Forus puppis.	16, 19.
Fera animalia.	19, 2.	Fraces olci.	11, 7.
Feriz conceptæ.	10, 14.	Framez.	10, 25.
Feriz Denicales.	16, 4.	Frater. vnde, ex P. Nigidii	
Feriz præcidaneæ.	4, 6.	sententia.	13, 10.
Fertum.	10, 15.	Frequentamenta.	1, 11, 5, 1.
Festinare quid, & vt à prope-		Frequentatiuorum fere om-	
rare differat.	16, 1.	nium prima syllabâ quo-	
Festucaria via.	20, 8.	modo pronuntietur.	9, 6.
Festus Postumius.	19, 13.	Fretu apud Ciceronem.	13, 19.
Ficedula auis.	15, 8.	Fretum Plauti comœdiam	
Fidenates quando hostes po-		quidam esse non putant.	
puli Romani.	17, 21.	3, 3.	
Fides alieno ictu sonare.	9, 9.	Frons virili genere secundâ	
Fidus Optatus Grammati-		analogiam Cæcilius po-	
cus.	2, 3.	suit.	15, 9.
Filiorum erga parentes offi-		Frons in acie.	10, 9.
cium.	2, 2.	Corn. Fronto.	19, 8.
Finis genere feminino apud			

M. Fronte confularis. 2,
26.

Fruascor. 17, 2.

Fuere impendio infit, apud
Leuium. 19, 7.

**Fulvius Flaccus & Acmy-
lius co's** ut in murum
gratiâ redierint. 12, 8.

Fulvius Flaccus consul 17,
21.

M. Fulvius Nobilior te-
mere milites suos coro-
nis sæpe donavit. 5, 6.

Fulvius color. 2, 26.

**C. Fundanius ædilis ple-
bei.** 11, 6.

Funus familiare. 16, 4.

**Fur manifestus & noctur-
nus quem ad modum è
xii. tabulis pœniantur.**
21, 1.

Furax. 4, 8.

**Furem quatenus occidere
licitum.** 11, 18.

**Fures qua pœna Draco,
qua Solon, qua decē-
viri adfecerint.** 11, 18.

Fures publici. ibid.

Furius, morbosus est.
4, 2.

**Furis è *πύλος* non verum à
Varrone positum.** 1, 18.

Furius consul. 9, 11.

**Furius poeta à reprehē-
sione Cæsellii defensus.**
18, 11.

**Furta quâ severiter olim
pœnita.** 7, 15.

**Furtum quam castè à ve-
teribus & integrè defi-**

nitum. 11, 18.

Furtum per laticem & licitū.
11, 18. 16, 10.

**Furtum manifestum, obla-
tum, conceptum** 11, 18.

**Furtum quarum rerum sœc.
ibidem.**

Furtum ut fiat. ibidem.

G.

**Galli quo consilio & quo
bello Romam cepimus.** 17,
21.

**Galli elicboro sagittas cin-
guunt.** 17, 15.

**Gabii Bassi super nomine
parcus traditio elusa.** 3, 19.

Gallicæ. 13, 20.

**Gallus Asinius sine ratione
Ciceronem reprehendit.**
17, 1.

Ganli. 10, 25.

**Gaudium insperatum mul-
tis mortem attulisse.** 3, 15.

**A. Gellius Favoninum secta-
tus,** 14, 2. 16, 3.

Sulpicium Apollinarē,
6, 13. 16, 20, 6.

T. Castricius. 13, 20.

**Romæ extra ordinem in-
dex à co's. datus.** 12, 13.

**à prætore adolescens in
iudices lectus.** 14, 2.

**quo consilio, qua occasio-
ne & quo ordine hoste li-
bros scripserit.** 20, 11.

**L. Gellius vir censorius Ci-
ceronem civica corona do-
nari censuit.** 5, 6.

Geminus

- Geminus Seruilius.** 12,4.
Genera nominum tam anxie inquirere frivolum. 4,1.
Genethliaci Chaldæi, vanū hominum genus & fallaciosum. 14,2.
Genitales menses. 3,16.
Genus in definitione. 4,1.
Geometria post, quam in principio, iucundior. 16,18.
Gesæ. 10,25.
Geseoretæ. 10,25.
Giluum. 13,29.
Gladiator composuit ad pugnam quid sibi proponat. 7,3.
Gladium vocabula. 10,25.
Gladius Hispanicus. 9,13.
Glans Hiberica. 7,16.
Glauci & Diomedis arma. 2,33.
Globus in re militari. 10,9.
Gracilis forma orationis. 7,14.
C. Gracchus vehemens orator. 11,13.
tibia eius concionatoria. 1,11.
ut quædam eius sententia à Castreio reprehensa. 11,13.
eius de pudicitia & parsimonia cum è Sardinia rediit ad populum verba. 15,12.
Tib. Gracchus Tiberii & Caii pater ut cum P. Africano superiore in gratiam rediit & ut filiam eius duxerit in vxorem. 12,8.
Tib. Gracchus pro L. Scipione Asiatico, cum Scipioni Africano inimicus esset, ne in carcerem duceretur insu collegæ intercessit. 7,19.
Græca ut vertenda Latine. 9,9.
Græci cannabo & stupa naues suebant. 17,3.
Græcorum quorundam verborum difficillima in linguam Latinam translatio. 11,16.
Gratia, anceps vocabulum. 12,9.
Gratiosus. 9,12.
Grassator. 1,2.
Griphidiale cæci. 11,2.
Gubernius, apud Laberium. 16,7.
Gulæ detestatio. 7,16.
Gurds, apud Laberium. 16,7.

H

- H. spiritum qua ratione veteres verbis quibusdam inseruerint.** 2,3.
Habeo curam vestri an vestrum, utrum dicendū 10,6.
Habitus bene & male. 3,14.
4,10.
D. Hadrianus decreuit undecimo quoque mense partum edi posse 3,16.
Halyattes Lydiæ rex bello Milesio fidicines, fistulatores & tibicines habuit. 1,11.

- Halcyones** quot anni diebus
 & ubi nidulentur. 3,10.
Hannibal vt **Antiochū** ca-
 uillatus. 5,5.
 quot ex illis decem capti-
 uis, quos Romam de iurio
 ab iis accepto legauit, ad
 illum redierint, & quo lo-
 co apud Romanos illi
 fuerint qui non redierunt.
 7,18.
Harena an pluraliter dica-
 tur. 19,5.
Hariolum suum **Nænius** in
 carcere scripsit. 3,3.
Harmodius. 9,2. 17,21.
Harpalus. 10,16.
Haruspicum **Etruscorū** per-
 fidia. 4,5.
Hasta. 10,25.
Hasta & **caduceus** signa bel-
 li aut pacis. 10,27.
Hegeſias historicus. 9,4.
Hellanicus quo tempore vi-
 xerit, & qua ætate fuerit.
 15,23.
Hemeliis numerus. 18,14.
Heraclitus **Ephesus**. 20,21.
Herculani corporis proceri-
 tas. 1,1.
Hercules **Olympicum** sta-
 dium pedibus suis metra-
 tus. ibidem.
 eius templum. 16,5.
Hæc **Iouen**, in comprecatio-
 nibus. 13,2.
Hermaphrodit. 4,4.
Herodes **Atticus** V. C. 1,2,9,
 2,18,10 19,12.
Herodotus quo tempore vi-
 xerit, & qua ætate mor-
 tuus. 15,23.
 fabulator. 3,10.
 eius & **Homeri** super leon-
 um partu diſſenſio. 13,7.
Heroicis in versibus quid **M.**
Varro obseruauerit 18,15.
Hersilla vt apud **T. Tatium**,
 cum pacem oraret, peccata
 sit. 13,21.
Hesiodus ne an **Homerus**
 antiquior opiniones variæ.
 17,20.
 quam friuole **Hesiodum**
Homero antiquorem esse
L. Accius probare conatus
 sit. 3,11.
Hesternus noſſe, priſce dictum.
 8,1.
Herodes **Stoicus**. 9,5.
Higinus **Grammaticus**. 1,2.
Scipiones **Africani** ſupe-
 rioris vitam ſcripſit. 7,7.
Hippagines. 10,25.
Hipparchus **Piſiſtrati** filius
 quo tempore ab **Harmo-**
dio & **Ariſtogitone** occi-
 ſus fuerit. 17,21.
Hippias tyrannus. 17,21. 9,2.
Hippocrates diuina memo-
 ria. 19,2.
Hiſter fluuiorum qui ultra
 imperium Romanum flu-
 unt ſecunda magnitudine,
 10,7.
Hiſtrix. 17,9.
Hiſtoria vt ab annalibus diſ-
 ferat. 5,18.
Hiſtorici veri munus. 5,18.
Hædus ex **Ambracia**. 7,16.

- Maedis** cuius lacte alitis
 capillus tenerior. 12,1.
Homerus quo tempore vi-
 xerit in quibus tribus tria
 dicendi genera tradiderit.
 7,14.
 eius versus praeter vulgi o-
 pinionem a Varrone ex-
 picati. 17,3.
 variae de eius patria sen-
 tentiae. 5,11.
Hominis definitio. 4,1.
Homines res postfuturas
 praenoscere non posse.
 14,1.
Homo quoto mense, post-
 quam mulieris vterus se-
 men concepit, gignatur. 3,
 16.
Honos, anceps vocabulū. 12,9.
Hora *Quirini*, uxor in com-
 precationibus. 13,21.
Horatia lex super Caia Tar-
 ratia ad populum lata. 6,9.
Horatii trigemini. 1,10.
Horatius Cocles. 4,5.
Hortensius orator ob mun-
 ditias corporis gestumque
 in dicendo histrionicum
 Dionisiae saltatriculae co-
 gnomine se compellanti
 quā suauiter responderit.
 1,5.
Hortensius poeta innenu-
 rus. 19,9.
Mortor, commune verbum.
 15,13.
Hospites quo loco apud Ro-
 manos. 5,13
Mostiae praedicanae item
 succidanae. 4,2.
Hostilia curia inter templa
 ab auguribus constituta.
 14,7.
Hostilius Mancinus Mami-
 liz meretrici diem quare
 dixerit. 4,14.
Humanus, aliud significare
 quam vulgo putatur. 13,15.
Hypsicrates Grammaticus.
 16,12.

I

- Iaculorum** vocabula. 10,25.
Ialysi imago apud Rhodios.
 15,3.
Januspater. 5,12.
Iapyx ventus. 2,22.
Idaeus praeco. 3,25.
Idē Accij quod Titij, prou. 3,23.
Idiographus liber. 9,14.
Ignarus. 9,12.
Ignis cur vrina laceffat. 19,4.
Ignominiatus. 8,14.
Ignoscentia. 7,3.
Iligna corona. 5,6.
Illaudatus. 2,6.
Illini. 7,11.
Illyrias homines continere
 qui interimant videndo.
 9,4.
Imbellia. 5,5.
Imparalistas, Solocismus a Si-
 nio Capitone vocatur. 5,20.
Impendio. 1,2,7,1,11,18,18,6.
Imperceptus. 14,1.
Impete magno, apud Leuium.
 19,7.
Impolitias, in equis censendis.
 4,12.
Imprecabilis. 17,12.

Qij

etate inualidus sit, ita vt ingredi non possit, quemadmodum ad prxtorem e sua domo ducatur, ex XII. Tabulis.	20,1.	Ingenium tempore minificatur.	13,2.
<i>In potestatem, & similia.</i>	1,7.	<i>Ingratys.</i>	17,1.
Inamabilis.	2,6.	<i>Iniestio manni in XII. Tabulis.</i>	20,1.
Incestus.	13,19.	<i>Injce, & similia vt efferenda.</i>	4,17.
Inclinamentum.	4,9.	<i>Injcere, conjicere & similia quatione primam productam habeant.</i>	4,17.
Incohibilis.	5,3.	<i>Inimicitie an singulari numero dicatur.</i>	19,8.
Incomprehensibilia omnia esse, quo Pyrrhonij quo Academici sensu dixerint.		<i>Invidia, anceps vocabulum.</i>	12,7.
11,5.		<i>Invidia factum itur apud Catonem.</i>	10,14.
Incontinentia, vitium marimum.	17,1.	<i>Invidia.</i>	9,12.
Indefinitum verbum quid.	1,7.	<i>Iniuriz atrociores</i>	20,2.
Indescs.	7,22.	<i>Iniuriae vt poeniantur ex XII Tabulis.</i>	ibidem.
Indix in montibus homines caninis esse capitibus; nullis ceruicibus, & oculos in humeris habentes; item corporibus hirtis & auium ritu plumantibus.	9,4.	<i>Iniurias vlscisci populus Romanus saepe neglexit.</i>	7,2.
Indipisci.	11,1.17,2.	<i>Iniuriz vt cauendae ex Panxtii sententia.</i>	13,26.
Indissimulabilis.	10,22.	<i>Inlatebrare, apud Q. Claudium.</i>	17,2.
Indu:	12,4.	<i>Inluris pedibus.</i>	17,5.
Inducie, quid & vnde dictae.	1,25.	<i>Inominalis dies.</i>	5,17.
<i>Industria, anceps vocabulum.</i>	12,9.	<i>Inora animalia.</i>	7,6.
<i>Infacundia.</i>	11,16.	<i>Inscere, apud Ennium & Liuium.</i>	18,9.
<i>Infans vt in vtero matris formatur.</i>	3,11.	<i>Insecunda, non, insequenda legendum apud Catonem.</i>	ib.
<i>Infestans.</i>	9,12.	<i>Infectiones.</i>	ibidem.
<i>Infortunitas.</i>	6,1.	<i>Inignite.</i>	6,15.
<i>Infra classe, quid Catoni.</i>	7,13.	<i>Insemnia, feminino genere.</i>	6,4.
<i>Infrunita verba.</i>	4,9.	<i>Insubidus.</i>	6,1.12,2.13,19.18,2.
		<i>Insuperhabere.</i>	1,19.4,1.
		<i>Intentio.</i>	7,7.

<i>Inter os & offam</i> , apud Caronem	14,7.	agonem iuisse.	10,18.
<i>Intercedendi ius</i> .		<i>Iſocratii</i> .	18,8.
<i>Internecium genus morbi</i> .		<i>Iſopſephoe verſus</i> , apud Homerum	14,6.
2,1.		<i>Italia armentofa</i> .	11,1.
<i>Interpretor</i> , commune verbum	15,13.	<i>Italicenſes municipes</i> .	16,13.
<i>Interſtitio</i> .	20,1.	<i>Italix terræ quæ origo</i> .	11,1.
<i>Intolerantia vitium maximum</i> .	7,11.	<i>Italiam qui primi incoluiſſe dicantur</i> .	1,10.
<i>Intolerantibus curis</i> , apud Leuium.	19,7.	<i>Italoe, boues apud veteres Græcos</i> .	11,2.
<i>Intra veteribus antea in, & quomodo ea poſtea uſi</i> .	12, 13.	<i>Iudex qualis eſſe debeat</i> .	14, 4.
<i>Intra cubitum</i> , ibidem		<i>Iudex vt ad incertos iuris caſus præmœniri debeat</i> .	14,2.
<i>Intra kalendas</i> .	ibid.	<i>Iudex extra ordinem a coſſ. datus</i> ,	
<i>Intra modum</i> .	ibid.	<i>Iudex qui ob rem dicendæ pecuniam accepiſſe conuiſtus fuerit capite cxi</i> .	
<i>Intra montem</i> .	ibid.	<i>Tabulis pœnitur</i> .	20,1.
<i>Intra Oceanum</i> .	ibid.	<i>Iudices cognoscunt</i> .	4,4.
<i>Inualentia</i> .	20,1.	<i>Iudicis veri officium</i> .	14,2.
<i>Inuidioſus</i> .	9,12.	<i>D. Iulius pœmœriam protulit</i> .	13,14.
<i>Ionium mare violentum & vaſtum</i> .	19,1.	<i>Iulius Ceſſinus</i> .	19,7. 19,10.
<i>Iouem vnde Latini veteres appellauerint</i> .	51,12.	<i>Iumentum</i> , in xii. Tabulis.	20,1.
<i>Iouem lapidem iurare</i> .	1,21.	<i>Iupiter quaſi Iouiſpater</i> .	5,12.
<i>Iouis capitolini cella</i> .	7,1.	<i>Iurare conceptis verbis</i> .	7,11.
<i>Iouis conuiuium in capitolio</i> .	12,8.	<i>Iuris magiſtri</i> .	4,1.
<i>Iouis filii prudentiſſimi & humaniſſimi a poetis haberi</i> .	15,21.	<i>Iuriſiurandi apud Romanos obſeruata ſanctimonia</i> .	7, 18.
<i>Ioni alba hoſtia faciundum quare</i> .	10,15.	<i>Iuriſiurandi genera aliquot</i> .	11,6.
<i>Iſchiaæorum dolores modulis tibiz minui</i> .	4,13.	<i>Iuriſiurandum adigere</i> .	7,18.
<i>Iſigonus Nicæenſis hiftoricus</i> .	9,4.		16,4.
<i>Mocratem ad Mauſolæum</i>		<i>Iurtes Quirini</i> , in comprec	

tionibus. 13, 11.
 Rex trium liberorum. 3, 16.
 Infurandū militare quibus
 verbis conceptum. 16, 4.
 Iustitia. 6, 1.
 Iustitiæ imaginem quā aptè
 Chrysippus depinxerit.
 14, 4.
 Iuuentutis finis. 10, 28.
 Iusti dies, apud Decemuiros.
 20, 1.

L.

Labeco Antistius legum at-
 que morū populi Roma-
 ni apprimè doctus. 13, 10,
 12.
 libri eius posteriorū post
 mortem editi. 13, 10.
 Laberius à Cæsare ignomi-
 niatus. 8, 14.
 multa verba prælicenter
 finxit. 16, 7.
 quibus rebus C. Cæsarem
 offenderit. 17, 14.
 eius arrogantia. ibidem.
 versus eiusdem super pri-
 vatione oculorum Demo-
 criti. 10, 17.
 Labiz. 10, 4, 18, 4.
 Laboriosus. 9, 12.
 Lacedæmonii in acie ti-
 bia vñ. 1, 11.
 furta illis exereitio & dis-
 ciplinæ. 11, 18.
 quando triginta tyrannos
 Atheniensibus præposue-
 rint. 17, 21.
 quādo ab Atheniensibus
 ad Corinthum victi. ibid.
 quid super sententia quæ

homo improbatissimus
 dixerat statuerint. 18, 3.
 quemodo litteras, quas
 ad suos imperatores mit-
 tebant, occultarint. 17, 9.
 Lactis quo homo nutritur
 vis. 12, 3.
 C. Lælius. 17, 5.
 Latrunculus. 11, 15.
 Lætitia quid. 2, 27.
 Læus nomen, apud Vergil.
 5, 12.
 L. Lævinus ædilis curulis.
 13, 13.
 Lais meretrix. 12.
 Laminæ ardentes. 10, 3.
 Lampadio Ennium creda-
 uit. 18, 5.
 Lancea. 10, 9.
 Lances, Hispanicum vocabu-
 lum.
 Largii Licinii Ciceromastix
 quam ineptus. 17, 1.
 Largior commune verbū 15, 3.
 Læandria, Laberio. 17, 7.
 Laudare prisca lingua quid.
 2, 6.
 Laudari frigide turpius quā
 acerbius vituperari. 19, 13.
 Laurentina. 10, 2.
 Læus Cæsonius, Ciceronis liber.
 13, 1.
 Læne quotiens in vita sua
 pariant, & quot carulos
 vno partu. 13, 7.
 Lebadia oppidum in Beo-
 tia. 12, 5.
 Lætica larus quidam ut à
 rustico Venusino iocula-
 riter derisus. 20, 6.

- Leſtica ſtuppis deligata.** & *plebiſcito* differat. 10, 20.
 10, 3.
Leges conſenſu tacito obli-
 terantur. 12, 13.
Leges vt mutantur pro ra-
 tionetemporū & ſeſtantur.
Leges duodecim tabularum
 quando ſcriptæ; quodque
 quibuſdam ſeuere, & qui-
 buſdam molles viſe. 20, 1.
Legio quot centurias, quot
 manipulos quot cohortes
 habeat. 16, 4.
Lembi. 10, 25.
Lenxus Cm. Pōpei libertus
 17, 16.
Lenuntuli. 10, 25.
Legumentum. 4, 10.
Leonidæ Lacedæmonii laus
 3, 7.
Leoninz *ελευθέρων* ex-
 emplū memorabile. 7, 14.
Leontem ſuam Nzuius in
 carcere ſcripſit. 3, 3.
Æmilius Lepidus & Fuluius
 Flaccus cenſores vna vt
 in gratiā mutuam redie-
 rint. 12, 8.
Leporaria. 2, 20.
Lepores in Biſaltia binis ie-
 coribus. 16, 15.
Leſtrygones Iouis filii. 15, 21.
Leuenna, leuis Laberio.
 16, 7.
Leuitas haud vulgari ſigni-
 ficatu; & quos *leues* veteres
 dixerint. 7, 11.
Leuius poëta implicatus, 9, 9.
Lex quid, & vt ærinilegio

- & *plebiſcito* differat. 10, 20.
Libentiz. 16, 2.
Liberalis, quis. 17, 5.
Liberos alendos proprio la-
 &c. 12, 1.
Liberos etiam vnum filium
 filiamue dixiſſe veteres.
 2, 13.
Libertini ab ingenuis qua-
 tenus adoptentur. 5, 19.
Librorum inſcriptiones va-
 riz. 20, 11.
Libros publice quis primus
 legendos præbuerit. 6, 17.
Liburni naues loris ſuebant
 17, 3.
L. Licinius Craſſus cenſor.
 15, 11.
Porcii Licinii venuſtiſſimi
 verſus. 19, 9.
Licinius Imbrex comicus
Liſtor vnde dictus. 12, 3.
Lignum alumine oblitum
 non incendi. 15, 1.
Lingua exerrare. 9, 13.
Lingua recondenda ſecundū
 Heſiodum, 1, 15.
Lingula. 10, 25.
Lintres. *ibid.*
Lis pecunia æſtimata. 4, 4.
Litricines. 20, 2.
Litterarum in epiſtola C-
 Cæſaris & aliorum occul-
 ta ſignificatio. 17, 9.
Litterarum quarundam in-
 cunda conſonantia. 7, 20.
Lituns, quid. 5, 8.
Lituſune auguralis à tuba,
 quæ *lituns* appellatur, an tu-
 ba à licno augurali. *ibidem.*

Liuius Drusus tribunus plebei morbo comitiali laborans Anticyram nauigat ut elleborum bibat. 17,15.

L. Liuius poeta fabulas docere quando Romæ cœperit. 17,21.

Læpides vade. 10,5.

Longæ naues. 10,25.

Longæus apud Vergilium senem non significat. 2,16.

Loquacitas quam magnum vitium. 1,15.

Lorarii. 10,3.

Lotes, muliebris potus. 10,23.

Læa Sæterni, in comprecationibus. 13,21.

Luccius. 5,12.

Luce. 11,18.

Lucilius poeta quando floruerit. 17,21.

quid Euripidi vitio dedertit. 7,3.

Ludibriosus. 7,11.

Ludibundus. 11,15.

Lucere piaculis. 4,5.

Luna augente vel crescente quam *συντάδουα* multa habeant. 2,8.

Luna quot diebus orbem suū lustret. 1,20. 3,10.

Lunæ motū causa incerta. 2,28.

Lusciosus seruus venundatus quatenus redhiberi possit. 4,2.

Lutescere. 18,11.

Luteus color. 2,16.

Luculentus. 11,15.

Luxuria in cœnia. 15,8.

Læuii, secundo casa. 9,14.
Lycurgi lege maximus honos maiori ætati habitus. 2,15.

M

Macedo philosophus. 13,8.

Macedonis *ἡμετέρα* dicta. 14,16.

Machææ. 10,25.

Magniloquentia. 1,2.

Magistratus qui preñsionem habeant, qui vocatione, qui neutrum. 13,12.

Mæa Volæni, in comprecationibus. 13,2.

Malum quid. 12,5.

Malis *malaxani*, apud Laberium. 16,7.

Maledicendum non esse improbis. 6,11.

Malum consilium consuleri pessimum. prouerb. 4,5.

Mamilia meretrix. 4,14.

Manciolus *tenellis*, apud Leuiū. 19,7.

Mancipia sub corona vendita. 7,4.

Manliana imperia. 1,13. 9,13.

C. Manilius consul. 17,21.

Cn. Manlius tribunus plebei. 6,11.

M. Manlii mors. 17,2:1

Maniatus est, & *mannarius*, apud Laberium. 16,7.

Manubias quid. 13,12.

Manubias & prædam quæ ratione Cicero coniunxerit. 13,23

- Manum conferere quidā an-**
tiqvis actionibus , duode-
cim tabulis , & apud Q.
Ennium; vtque id fieri a-
pud prætorem solitum.
 20,10.
Marathonia pugna quando
pugnata. 17,20.
Marcus Rex consul. 13,18.
Mare Austris spirantibus
glaucū & cæruleū , Aequi-
lonibus obscurius atriuf-
que. 20,30.
Mare gelu non duratur. 17,8.
Mare in tempestate qui fit
vt homines timeāt & pal-
leant. 19,1.
Mariti officium ergo vxorē.
 1,17.
M. Marius. 10,3.
Marci serpentum virulentor-
um domitores. 16,11.
Mars piter. 5,12.
Marsus Circes filius. 16,11.
Martiz hastæ cum mouissent
qualibus piaculis id ex-
piatum. 4,6.
Materfamilias & matrona.
 18,6.
Materiz infames. 17 12.
Matrimus. 1,12.
Cn. Martius verbis nouis v-
fus. 15,25.
figmenta eius verborum
venusta. 20,9.
Mature, maturare, quid & vn-
de 10,11.
Mausolus rex Cariz, aut, vt
alii volunt Græciz præfe-
ctus. 10,18.
eius sepulchrum. ibidem,
ad eius cetræmen qui iue-
runt, & quis vicerit. ibid.
Mecastor, quale iuramentum.
 11,6.
Media siue mediocris for-
ma orationibus. 7,14.
Medicinz vt subcessiuis horis
operam dandum. 18,10.
Medium vinum. 13 29.
Megalensibus patricii mu-
tuare soliti. 2 24 18,3,
Me, patricio casu ab eo, quod
est, Ego, 20,6.
Mi & mi. 23 24.
Ael Melissi Grammatici er-
ror. 18,6.
Memmius durus poeta. 19,9.
Memordi, non, memordi dixe-
re veteres. 7,9.
Memoria hominum morte
deberi non debet. 5,13.
Menander poeta quā Plau-
tus antiquior. 3,16.
quot comædias scripserit,
& quotiens vicerit. 17,4,
quid Philemoni dixerit
cum sæpe ab eo in comico
certamine vinceretur, 17,4
eius comædiz à Cæcilio
versæ. 2,23.
Mendicimonium, mæchimonium,
apud Laberium. 16,7.
Menippus philosophus ser-
uus fuit. 2,18.
Mensæ rationes. 14,2.
Mensæ secundæ, 13,11,
Mentiri & mendacium dicere vt
differant. 11,11.
Mercuriū vixia quibus ver-

bis Plautus designauerit.		Milriades.	17, 11.
3, 3.		Minores magistratus & maiores.	13, 14
Meope.	7, 3.	Minos Iouis filius.	15, 21.
Mefancule.	10, 25.	Miracula varia.	9, 4.
M. Val. Messala consul.		Misericordiam quid efficiat.	18, 1.
15, 11.		Mithridates.	17, 16.
Q. Metellus Numidicus pure casteq. Latina lingua vsus.	17, 2.	Mithridates ponti rex remedium aduersus venena peritissimus, eiusq. mors.	17, 16.
eius oratio ob quid reprehensa, & quem in modum defensa sit.	1, 6.	quinque & viginti diuersarum gentium linguis locutus.	17, 17.
epistola eius ad Domitios cum in exilio esset.	15, 13.	Moderamenta.	13, 9
17, 2.		Mordix.	10, 25.
Q. Metellus Pius consul.		Menia, pluraliter seper	19, 8.
15, 28.		Mœra.	3, 16.
Metii Fufetii mors.	20, 1.	Mole Martis, in comprecationibus.	13, 21.
Metus, duobus modis accipitur.	9, 12.	Molcatenses socii populi Romani.	1, 13.
Mihi & tibi ut pronuntiantur.	10, 4.	monocoli.	9, 4.
Milesiæ virgines ut à voluntario interitu deterrite.	15, 10	Monstra hominum varia.	9, 4.
Milesiorum legati ut a Demosthene pecunia accepta elusi.	11, 9.	morbi quâdi periculosiores.	3, 10.
Milites quid iurare soliti.		morbi vis.	12, 5.
16, 4.		morbo sine natura fecerit una cum hominibus.	6, 1.
quæ die adesse debuerint ut consuli citanti responderent; quæque illis concessæ exceptiones.	ibidē	Morbus, in XII tabulis.	20, 1.
Militi ignominie causa vena soluta.	10, 8.	morbus fonticus.	16, 4 20, 1.
Mille hominum occiditur, quem ad modum dicatur.	1, 16,	morbus ut à vitio differat in edicto ædilium curuli.	4, 2.
Milonis Crotoniensis athletæ miserandus interitus.	15, 16.	mori constituentes inedia quoto die mortem oppertant.	3, 10.
		moriens quo temporis mor-	

mento moriatur. 6,13.
 morta, vna ex Parcis. 3,19.
 Mortales multi, & multi homi-
 nes quid differant. 13,27.
 mortuaria glossaria. 18,7.
 Q. Mucius pontifex maxi-
 mus. 5,14.
 mulcedo. 19,9.
 Mulier si vinum bibit à ma-
 turo multatur. 10,23.
 Mulier sterilis venundata,
 quatenus redhiberi possit
 inter iuris prudentes dis-
 sensum. 4,2.
 Mulieri vir iudex. 10,23.
 Mulieres Romæ per Hercu-
 lem non iurabant. 11,6.
 Mulieres Romanæ abste-
 miæ osculum cognatis fe-
 rebant, vt odor indicium
 faceret si bibissent. 10,23.
 Multa qui habet multis indi-
 get. 9,3.
 Multa, Sabinum vocabulum.
 11,1.
 Multa, suprema, minima, quibus
 verbis dictæ. ibidem.
 Multam discere, facere. ibidem.
 Multigrumi fluctus, apud Le-
 uium. 19,7.
 Multiingus, multicolor, multi-
 formis. 11,18.
 Mundum muliebri. 4,1.
 Mundus muliebris. ibidem.
 Muneror, pro, munero. 18,12.
 Municipis, & municipium, quid,
 & vtrā colonia differat. 16,13.
 Muræna Tarcessia. 7,16.
 Muralis corona. 5,6.
 Murina, muliebris potus

10,23.
 Mulicam absconditam nulli
 rei esse. 11,29.
 Musonius philosophus. 5,1.
 quanti cuidam æruscatori
 Philosophum sese osten-
 tanti dari iussit. 9,2.
 eius sententia quædam à
 M. Catone diu ante Lati-
 ne dicta. 16,1.
 Mutant, pro, mutantur apud
 Varronem. 17,13.
 Mutuicare. 2,24. 18,2.
 Mutus, morbosus est. 4,3.
 Myoparones. 10,25.
 Mys Epecuri seruus. 2,8.

N

C. Næuius tribunus plebei
 Scipionem Africanum su-
 periorē accusat. 4,18.
 Næuius poeta quando fa-
 bulas apud populum Ro-
 manum dederit. 17,11.
 fabulas duas in carcere
 conscripsit. 3,3.
 versus eius in Scipionem
 Africanum superiorē. 6,8.
 eiusdem epigramma sepul-
 chro suo inditum. 1,24.
 Nani, apud Cinnam. 19,10.
 Nanius, id est, pumilio. 16,7.
 Nasci non potest ante men-
 sem septimum neque mas
 neque femina. 8,10.
 Natis ante noctis horā sex-
 tam vter dies natalis sit.
 3,2.
 Natura. 4,1.

<i>Natura</i> quid primum in ho- mine creauerit 13,5.	<i>Neriones</i> vocandi casu apud Varronem. ibidē.
<i>Natura & fatum</i> num eadem Ciceroni. 13,1.	<i>Neris</i> quid Sabinis. ibidem.
<i>Naturæ</i> vis. 12,5.	<i>Nerni</i> vnde. 13,13.
<i>Naualis</i> corona. 5,6.	<i>Neruias</i> in fidelibus bruma- li die alias digitis pelli, a- lias sonare 9,7.
<i>Naucrites</i> in Mausolæo cer- tamine fuit. 10,18.	<i>Neruolaria</i> Plauti, inter in- certas. 3,3.
<i>Naues</i> vt Liburni vtq. Græ- ci contexuerint, 17,3.	<i>Nescius</i> . 9,12.
<i>Nauigantes ingredit & trans- gredi recte dictum.</i> 10,26.	<i>Neurispasta</i> . 9,1.
<i>Nauium</i> cursus. 10,25.	<i>Ni</i> . 14,1.
<i>Nauium</i> vocabula. 10,25.	<i>P. Nigidius Figulus</i> . 4,9.10.
<i>Ne</i> , particula priuatiua. 13,21.	11,13,10.7,7.
<i>Ne</i> id quoque. 17,2.	<i>Ciceroni & Varroni</i> con- taneus. 19,14.
<i>Neccēssitas & neccēssitudo</i> non differunt. 31,3.	<i>Cicero</i> eum reueritua. 11, 11.13,23.
<i>Nefasti</i> dies vulgo perperam dicti. 4,9.	cōmentationes eius pro- pter obscuritatem non vulgatz. 19,14.
<i>Corn. Nepos</i> errauit, cum Ciceronem annos tres & viginti natū causam pro- Sex. Roscio dixisse scri- psit. 15,28.	locus eius difficilis super litteris. ibidē.
<i>Neptuni filii</i> inhumanissimi & ferocissimi, à poetis ha- biti. 15,21.	<i>Nihil cum amaracino</i> sui pro- uerb. 20,11.
<i>Neptuni nomina</i> . 2,18.	<i>Nihil cum fidibus graculo</i> pro- uer. ibidem.
<i>Neptunus</i> qua ratione apud Homerum dicat puellæ à se compressæ, illam intra annum parituram. 3,16.	<i>Nilus</i> fluminum quæ ultra- imperium Romanū fluunt prima magnitudine. 10,7.
<i>Neptunus</i> pater. 3,16.	<i>Nimium</i> quantum. 1,8.15,1.
<i>Nequitia</i> non vulgari signifi- catu. 7,11.	16,6.18,3.
<i>Neria</i> Cn. Gellio. 13,21.	<i>Niobe</i> quot filios habuerit, variz Græcorum senten- tiz. 20,7.
<i>Nerionē</i> , tertia correpta ibid.	<i>Niuis</i> aqua potui pessima; frugibus & arboribus fecū- da. 19,5.
<i>Neriones</i> . Martis, in compre- cationibus. ibidem.	<i>Noctescere</i> . 18,11.
	<i>Nocticolor Melancon</i> , apud Læ-

nium.	19,7.	ponatur.	4,17.
Nomen Tarquinii. apud L. Pi-		Obicibus cur primam produ-	
sonem.	16,29.	ctam habeat.	4,17.
Nomina non positiva esse		Oblique agere.	7,17.
sed naturalia argutissime		Obliuera gens, apud Leuium	
à P. Nigidio disceptatum.	19,7.		
10,4.		Obnoxie, in Plauto.	7,17.
Nomina quædam singulari,		Obnoxius quid significet, quæ	
quædam numero plurali		que eius origo. ibidem.	
tantum dici & quæ ratio.		Obsidionalis corona.	5,6.
19,8.		Obstipidus.	5,1.
Nomina quorundam patri-		Occisione occisus.	5,17.
ciorum, qui male de re-		Oceanus cum luna simul se-	
publica meriti essent ne		nescit adoleſcitque.	14,1.
cui eiusdem gentis inde-		Offendere.	9,1.
rentur prohibitum est 9,2.		Officiorum quis ordo Ro-	
Nona, vna ex Parcis.	3,16.	mæ obseruatus.	5,13.
Nos & vos vt pronuncientur.		Oculorum quæ vis.	5,16.
10,4.		Oleaginea corona.	5,6.
Nostrum & nostri vbi locum		Olearum folia quando con-	
habeant.	20,6.	vertantur.	9,7.
Novicium.	6,5.	Oleû cur sæpe congelascat.	
Nonissimus & nonissime cur Ci-	17,8.		
cero non dixerit.	10,21.	Olus Postumius Tubertus	
Nex, pro, necto in XII. Ta-		dictator Romæ quando	
bulis.	8,1.	fuerit.	17,21.
Nuces Thæzæ.	7,16.	Olympias Philippi regis	
Nutrices infantum quales		vxor, Alexandri mater. 7,1.	
plerumque esse solcât. 12,1.		eius ad Alexandri litteras,	
Nutriendos liberos esse fe-		in quibus sese Iouis Am-	
minis, non nutricum sed		monis filium dixerat, res-	
suo sibi lacte.	ibid.	criptio.	13,4.
		Olympicum stadiû longius	
		quam cetera.	1,1.
		Omnimodis.	2,18 4,2.
		Onesicritus historicus.	9,4.
		Opicus.	11,16 13,9.
		C. Oppius de vita P. Scipio-	
		nis. Africani superioris	
		scripsit.	7,1.

O

- Ob, præpositionis natura.
4,17.
Obba. 16,7.
Obesum quid. 19,7.
Obicere, cur prima producta

C. Oppius res Cæsaris cura- bat.	17,9.	Pacis bibliotheca.	16,8.
Opposita.	16,8.	Pacis templum.	5,21.
<i>Opus diuian.</i> , vt dictum.	17,2.	Pacticia pugna.	1,25.
Orantes in senatu exsurgunt.		Pacunius poeta quando flo- ruerit.	17,21.
7,3		cuius epigramma sepulchro suo inditum.	1,24.
Oranti senatori in senatu alia conducunt principia, quam patrone pro reo causam di- centi.	ibidem.	cuiusdem cum Accio poeta colloquium.	18,2.
Orationem in pectore non in ore nasci debere.	1,15.	<i>Pamphile</i> vnde, & quid pro- prie.	17,1.
Orationis virtutes.	7,14.	Palma Ægyptia,	7,16.
<i>O. bis</i> , in re militari.	10,9.	Palmarum vis & natura, & cur ea signum victoriæ.	3,5.
Orca.	10,25.	Panætio ἀναλυσίς atque ἀπὸ θνα non probata.	12,5.
Orchius thesaurus.	1,24.	Panætium M. Tullius x- mulatus in libris de offi- ciis.	13,6.
Orestis corpus non tam gran- de inuentum fuisse quā Herodotus vult.	3,10.	Pancratiz.	13,26.
Oriz.	10,25.	Panda.	13,21.
Oriens æquinoctialis, bru- malis, solstitialis.	2,22.	Papia lex de capienda Ve- stali.	1,12.
Ornato, dandi casu.	4,6.	Papirius Prætextatus cur ita cognominatus.	1,23.
Ornithones.	20,20.	<i>Pars</i> a parta: earum nomi- na.	1,16.
Orthium carmen.	16,19.	<i>Paras</i> vnde, & super eo Gabii Bassi traditio elusa.	3,19.
Oscedo.	4,20.	Parones.	10,25.
Ostrea Tarentina.	7,16.	Parthenii versus a Vergilio expressus.	13,15.
Ostreæ cum luna quam <i>συν- αδρια</i> habeant.	20,8.	Partim hominum, qua ra- tione veteres dixerint.	10, 13.
Osus.	4,8.	Partu uno quot pueri simul gigni possint.	10,2.
Otacilius Crassus cōsul.	10,6.	Partus postquam mulieris v- terus semen genitale con- cepit quoto mense fiat, va-	
Oualis corona	5,6.		
Quandi quæ causæ.	5,6.		
Quantes utrum pedibus an equis vehentes ciuitatem, ingrediantur.	5,6.		
Quæ virili genere in multa dicenda.	7,8,11,1.		
P.			
cabulor.	17,1.		

- rię tam medicorum quam philosophorum & aucto-
 rum veterum opiniones;
 & quoto mense fiat se-
 cundum Romanos. 3,16.
 Partus undecimo mense post
 mortem mariti a femina
 quadam editus qualis fue-
 rit iudicatus. 3,16.
 Passa, muliebris potus. 10,
 23.
 Passis velis, & passis manibus a
 pandor, non a patior veteres
 dixerunt. 15,15.
 Passo capillo. ibidem.
 Patiendi verba in agendi a
 veteribus versa. 18,12.
 Patrensis bibliotheca. 18,9.
 Patri debita in omnibus re-
 bus prerogativa quate-
 nus coniunctat filio magi-
 stratum gerente. 2,2.
 Patrima, matrima. 1,12.
 Patris iussis quatenus paren-
 dum. 2,7.
 Patronis, qui pro reis dicunt,
 quid in principio oratio-
 nis faciendum. 7,3.
 pueri etiam sapientis esse.
 19,1.
 Iul. paulus. 1,22,5,4,19,1.
 pauus e Samo. 7,16.
 peccata exēplis non purgari
 superque eo Demosthenis
 dictum, 10,9.
 peccatis peniendis quot
 cause. 6,14.
 peccatu. 13,19.
 peccatum nullum latere, sed
 tempore reuelari. 12,11.
 pectunculus Chius. 7,16.
 pecunia quibus modis data
 probetur. 14,2.
 pedaneus, non, pedarius dicen-
 dum. 3,18.
 pedarii equites. 3,18.
 pellex quæ. 4,3.
 pelamii Chalcidonia. 7,16.
 peloponne siacum bellū quo
 tempore fuerit. 17,21.
 pelusiotæ cur capæ non e-
 dant. 21,8.
 penus varii generis, & quid sit.
 4,1.
 poposci non poposci veteres di-
 xerunt. 7,9.
 Pepugi, non, pupugi, veteribus
 dictum. 7,9.
 pendices bina corda habere
 scripsit Theophrastus. 16,
 15.
 peregrinus, Proteus philoso-
 phus quomodo non peccā-
 dum esse docuerit. 12,11.
 periander Corinthi rex. 16,19.
 pericles Alcibiadis auuncu-
 lus. 15,17.
 eius dictum, 1,3.
 pernicii, progeniū, patrio casu.
 9,4.
 persæ quando ab Athenien-
 sibus victi. 17,21.
 perses Macedonum rex phi-
 lippi filius bellum contra
 Romanos gessit, victusque
 fuit. 7,3.
 perseus Zenonis stoici scr-
 uus. 2,18.
 persona τῶν μὲν quam lepi-
 dum Gab Bassus posuo.

- tit. 5,7
Pertinent gaudia pectus, apud Vergilium. 9,9.
Pessilentia, puluerulenta loca, apud Leuium. 19,7.
Pecorritum, cuius linguæ vocabulum. 15,30.
 Phædon Socræticus seruus. 2,18.
 Phalarica. 10,25.
 Phæli. 10,25.
 Philemo comicus Menandrum vicit. 17,4.
 Philippides poeta præ nimia lxtitia mortuus. 3,15.
 Philippus regnum Macedoniz quando adeptus, 17,21 quando apud Chzroncā Athenienses vicerit. 17,21. ex insidiis ocafus. *ibid.* eiusdem ad Aroftotelem epiftola fuper Alexandro recens nato. 9,3.
 Philiftio Locrus vetus medicus. 17,11.
 Philolaus Pythagoricus. 3,17.
 Philofophia deguftanda nō ingurgitanda. 15,16.
 Philofophia gnauiter fctāda. 6,10.
 Philofophi falſi & veri ex Epifteti ſententia qui? 1,2.
 Philofophi aliquot qui ſeruitutem ſeruiert. 2,18.
 Philofophi iactabundis exemplum. 1,2.
 Philofophi nomen cultu habituque mentientē quendam quibus verbis Herodes Atticus notauerit. 5,7
 Philofophi nomine, & nomine, vt à Catone fuerint notari. 13,22.
 de Philofophis vrbe exigendis ſenatusconſulti & edicti cenſorum verba. 15,11.
 Philoſophus vt audiendus. 5,1.
 Phœniceus color. 2,26 3,9,
 Phormio, Athenienſiū dux. 17,21.
 Phrygia attagena. 7,16.
Pictacium, apud Laberiū. 16,7
 Pigritum. 15,13.
 Pigneror, pro Pignero, 18,12.
Pignerifcapio, copulate. 7,10.
 Pilum. 10,25.
 Piſcenæ. 2,35.
 Pindarus pingui facundia. Verſus eius ſuper deſcriptione Aetnæ non bene à Vergilio. expreſſi. 17,10.
 Piſiſtratus tyrannus quo tēpore vixerit. 17,21. idem primus libros Athenis legēdos publice dedit. 6,17.
 Placidæ, nauis genus. 10,25.
 Planus, id eſt ſycophanta, apud Laberium. 16,7.
 Pæto, veritatis amantiſſimus, quibus verbis philoſophos inceſſuerit, qui veræ philoſophiæ emolumenta ignorant. 10,22. quando ad Dionyſium Siciliz tyrannum proſectus ſit. 17,21.
 an Xenophonti male voluerit. 14,3.
 eius

- eius & Lyſæ oratio vt dif-
 ferat Fauorini ſententia.
 2,5.
 duas ſolū poniendi cau-
 ſas ponit. 6,14.
 eius eligans ſententia. 2.
 22,13,6.
 homo tenui pecunia. 3,17.
 Philolai Pythagorici libros
 quanti mercatus. ibidem.
 eius verſus amatorii libe-
 rius Latine verſi. 19,11.
 quid voluptatem eſſe di-
 cat.
 quædam eius exercitii gra-
 tia Latine verſa. 17,20.
 Plautius comœdiarum ſcri-
 ptor, cuius comœdix quæ-
 dam errore nominis Plau-
 to adſcriptæ. 3,3.
 Plautus quando floruerit.
 17,21.
 Latinz linguæ decus. 19,8
 comœdias in piſtrino ſcri-
 pſit. 3,3
 elogium eius verum. 7,17.
 eius ſub nomine quot co-
 mœdix ferantur. 3,3.
 L. Aelii ſententia quot
 ſint. ibidē.
 recto Nerienem coniugē
 Martis dixit. 13,21.
 comœdix eius vt digno-
 ſcendæ. 3,3.
 x x 1. Varronianæ dictæ.
 ibidem.
 epigrāma eius ſepulchro
 inditum. 1,24.
 Plebs vt à populo differat.
 10,10.
 Plebiſſcita. 15,27
 Plebiſſcitum quid. 10,20
 Plerique omnes. 8,11.
 Plinius Secundus. 9,4,11,16.
 eius parum cauta ſcriptio.
 9,16.
 Plurali numero carentia.
 19,8.
 Pluria, recti Latine dici. 5,21.
 Plurarchus. 14,11
 inique Epicurum in ſyllo-
 giſmo reprehendit. 2,1.
 eumdem non recte etiam
 in verbis friuolis reprehē-
 dit. 2,9.
 quid illi ſeruus obiecerit
 quem loro cædi iubebat.
 1,26.
 opinionem Platonis de
 natura Stomachi aduerſus
 Eraſiſtratū tutatio. 17,11.
 libri eius titulus *ἡ περὶ
 λυπαρμῶν* quid ſibi
 velit. 11,16
 Pœti etiam de omnium re-
 rum imperio decertarunt.
 10,27.
 Pœmicum bellum primum.
 17,21.
 Pœtarum Latinorū qui dul-
 cedinem verſuum Ana-
 creonticorum æquipera-
 uerint. 19,9.
 Pœtilius tribunus plebei à
 Scipione Africano ſupe-
 riore rationes prædæ An-
 tiochenæ poſcit. 4,18.
 Aſin. Pollio fruſtra Salluſtiū
 reprehendere conatus eſt,
 R

10,25.	nam.	11,35.
Polus histrio celebris, super-	<i>Populus</i> fundus factus.	16,13.
que eo historia memoratu	porca præcidanea Ceresi sa-	
digna.	cræ.	4,6.
Polycrata nobilis femina:	<i>Porcetra</i> quid, & ut a sue dif-	
nimio gaudio mortua.	rat.	18,6.
3,	porcia lex.	10,3.
15.	porciæ familiæ nomina &	
Polyphontes rex	genera	13,18.
Polystephanus historicus	porcius tribunus plebis.	13,
4.	12.	
Pomœrium auguribus quid.	posiliminio redire.	7,18.
quisque eius proferendi	postprincipia.	16,9.
ius habeat.	postremissimus.	15,12.
13,14.	postueria dea.	6,16.
Cn Pompeius Strabo Pom-	<i>Postuma</i> proles, apud Vergi-	
peii Magni pater Aescu-	lium.	2,16.
lanos subegit.	postumiana imperia.	1,13.
15,4.	Sp. postumius consul.	17,21.
Cn Pompeius Magnus con-	præcipitancia.	6,2.
sul cum M. Crasso.	<i>Præcox, præcoctus, facit, non præ-</i>	
14,7.	<i>coquis.</i>	10,11.
Varronem rogat ut librū	<i>Præda</i> quid, & ut à manibus	
faciat, ex quo discat quid	differat.	13,23.
facere debeat cum sena-	præfectus Latinarum causa	
tus ipsi consulendus. ibid.	creatus an senatus consu-	
2, de Victoriæ à se dedica-	lendi ius habeat.	14,8.
ta quomodo nomen ho-	præficarum voces.	18,7.
noris sui theatro inscribi	<i>Præfiscine & præfiscini.</i>	10,14.
iussit.	præmandare.	4,1.
4,10.	præmatore.	10,11.
fi ia C. Cæsaris ei depon-	Præmodum.	7,7.
sa,	<i>Præmorfisse</i> , apud Plantum pro,	
10,20.	<i>præmordisse.</i>	7,9.
eius imperium.	prænestini ex colonis mu-	
10,20.	nicipes a Tyberio facti.	16,
Pompolus Theophrasti ser-	13.	
uus.	<i>Præpes portus</i> , apud Q. En-	
27,18.	nium.	6,6.
Pomptinus ager.	<i>Præpetes loci</i> , apud eundem.	
9,11.		
Ponticæ anates vim habent		
venenis detergendis.		
17,16.		
Pontifices pro collegio de-		
cernunt.		
11,3.		
Pontificium.		
1,13.		
Pontones.		
10,25.		
P. Popilius.		
11,13.		
<i>Populabundus</i> , apud Sisen-		

ibidem.		11,3.	
<i>Præpetes pennæ</i> apud Vergiliũ.		<i>Probi</i> ad Marcellum episto-	
ibidem.		la.	4,7.
<i>Præpositiones</i> verbis præpo-		<i>Proclina & proclini.</i>	10,24.
sitz quatenus producan-		<i>Procurare</i> , in hatuspicina.	4,5.
tur, quatenus corripian-		in piaculis.	4,6.16,6.
tur multis exemplis ostē-		<i>Prodicus</i> rhetor.	15,10.
sum.	4,17.	<i>Prodromi.</i>	2,12.
<i>Præpositionum</i> quarundam		<i>Productæ</i> kalendæ.	12,13.
naturam vt Cicero obser-		<i>Profata</i> , apud Varronē.	16,8.
uauit, non semper eamde		<i>Profigo</i> verbum improprie	
esse.	12,17.	vulgo vsurpari.	15,5.
<i>Præsentarius.</i>	16,4.	<i>Proletarii</i> , qui.	16,10.
<i>Præterpropter</i> , apud Ennium.		<i>Proletariis</i> Romæ maximus	
19,10.		honor habitus.	2,15.
<i>Præstabilis.</i>	1,3.	<i>Proloquium.</i>	5,11.
<i>Prætextata</i> verba.	9,10.	<i>Proloquium</i> quid?	16,8.
<i>Prætores</i> consulum collegæ,		<i>Prolubium.</i>	16,19.
consules tamen rogare		<i>Proludium.</i>	5,18.
non possunt, & minori sũt		<i>Proluuiũ</i> rei Veneris.	4,17.
quam illi imperio.	13,14.	<i>Promercialia.</i>	5,4.
<i>Prætoris</i> cuiusdam lepidam		<i>Promisce.</i> 6,14.7,3.10,2.13,9.	
in aduocatũ dictũ.	1,22.	<i>Promiscus.</i>	11,16.
<i>præuerbium.</i>	7,7.	<i>Pronuntiatum</i> , Ciceroni.	16,8.
<i>Præensionem</i> tribunus plebei		<i>Properatim.</i>	12,15.
habet, non etiam voca-		<i>Properare</i> vt a festinare diffe-	
tionem.	13,12.	rat.	16,14.
<i>Primitus,</i>	6,2.	<i>Properare</i> aliud quam matura-	
<i>Princeps.</i>	4,10.	re.	10,11.
<i>Prima</i> quæ veteres dixerint.		<i>propere.</i>	ibidem.
10,20.		<i>prosa</i> , dea.	16,16.
<i>Prinilegium</i> quid.	10,10.	<i>Prosumiz.</i>	10,25.
<i>Prinſquam Theoguis</i> nasceretur,		<i>Prouocatio</i> ad tribunos ple-	
prouerb.	1,3.	bei.	4,14.
<i>Pro</i> particulæ varietas.	11,3.	<i>Protagoras</i> cuius conditio-	
<i>Pro</i> , præpositio quando pro-		nis homo fuerit & vt ad	
ducte & quando cor-		philosophiam adierit.	5,3.
repre pronuntietur.	2,17.	<i>Protegenes</i> pictor.	5,3.
<i>Pro</i> castris pugnatũ.	11,3.	<i>Prudentia</i> indiserta magis eni-	
<i>Pro</i> testimonio testis dicit.		genda, quam stulta loquaci	

128.
Publii mimographi senten-
 tiz selectiores 17, 14.
Publius suppar Labeno quā
 gratus C. Cæsari fuerit.
 17, 14.
Pudor sanguinē cur diffu-
 dat. 19, 7.
Pudoricos *autem* Lænio. 19, 7.
Pueritiz finis. 10, 28.
Puerorum impubium victus
 ut moderandus. 9, 19.
Pugiones. 10, 25.
Palaestus, apud Plautum 18 12.
Horatius Palaillus consul.
 17, 21.
Pamilionēs. Græcè *πάμιλιονες*
 19, 13.
Pupillos defendere quam
 sanctum apud Romanos.
 5, 13.
Purpurare. 12, 11.
purum putum, unde. 6, 5.
Putare. ibid.
Pygmaei. 9, 4.
pyramides, apud geometras
 1, 20.
Pyrronii philosophi ut ab
 academicis differant. 11, 5.
Pyrrhonis philosophi sen-
 tentia. ibidem.
Pyrrhus rex. 3, 7 10, 19.
 quando bellum cum po-
 pulo Romano gesserit.
 17, 21.
Pythagoras quando in Ira-
 liam venerit. 17, 11.
 quibus cibis abstinuerit
 secundum Plutarchū. 4, 11.
 neque de animalibus eum

neq. de fabis comessisse
 falsa opinio ibidem.
 dictus Euphorbus, Pyran-
 der, Callicleas; & deinde
 femina nomine Alce ibid.
 eius disciplinae quis ordo.

1, 9.
Pythagoricis quantum tem-
 poris tacendi quantumque
 dicendi imperatum. 1, 9.
Pythia. 12, 5.

Q.

Quadrantalīa. 1, 20.
Quadrige, numero singulari
 apud Varronem. 19, 8.
Quadrige num singularē nu-
 merum habeant. ibid.
**C. L. Quadrigarii & Vale-
 rii Aniciatis** super historia
 de Pyrrho rege veneno
 necando dissensio. 3, 8.
Quadrupes equus, non, equus,
 Ennius scripsit. 17, 5.
Quæstor an in ius ad præto-
 rem à priuato vocari pos-
 sit. 13, 13.

Quæstor prædā vendit. 13, 23.
Quartum, & *quarto* consul.
 10, 1.

Quassare. 2, 6.
Querna corona. 5, 6.
Quernus cibus antiquissi-
 mus. 5, 6.

Quiesco, & similia verum,
 producta an correpta effe-
 rantur. 6, 15.

Quin particulae variz signi-
 ficationes, eiusq. in veterū

scriptis obscuritas. 17,13.
Quinquatrus unde. 2,21.
P. Quintium qua ætate Cicerō defenderit. 15,28.
Quintus Catulus curator restituendi Capitolii. 2,10.
Quoad vivet, & quoad morietur curidem tempus significant, cum ex duobus sint facta contrariis. 7,21.
Q V O D. S V B R E P T V M.
ERIT. lege Atinia ut accipiendum. 17,7.
Quoque, pro, *quidem*. 17,2.
Quotquotannis. 6,5.
Quæstiones, apud *Afronem*. 8,12.

R

Radere barbam ante senectutem ætatem Romani etiā moris fuit. 3,4.
Rarenter. 2,25.
Ratariz naues. 10,25.
Ratio ut nata in homine. 12,5.
Recentatur, apud *Mattium*. 15,25.
Receptitius servus, quis apud *Catonem*, præter *Verrij Flacci* sententiam. 17,6.
Recipere mulier dicitur ex dote. 17,6.
Rectos cupressos, apud *Ennium*. 13,19.
Recuperatores à prætoribus iniuriis æstimandis dati. 20,1.
Redhibitio in servis. 4,2.
Referre gratiam, 1,4.

Refrigerare, apud *Varronem*. 13,24.
Religio est dicere, apud *Tarentium*. 4,9.
Religiosa delabra. 4,9.
Religiosi dies. ibid.
Religiosus quid, & quam *πελύσημον*, quoque significatu ad eundem modum inclinata nomina dicantur. ibid.
Rom præsidio futurum, & similia qua ratione dicantur. 1,7.
Remus à *Romulo* in monte *Aventino* auspicio superatus. 13,14.
Reorum cultus. 3,4.
Reserve quid. 2,19.
Res profligatz. 15,5.
Res repetere ius belli. 16,11.
Restare. 1,23.
Retz. 21,17.
Retanda flumina, in prætorio edicto. ibidem.
Rex sacrificulus solus super flaminem *Dialem* accumbit. 10,15.
Rhetor ut loqui debeat. 1,6.
Rhetores Italia ut urbe eieci, & super eo verba edicti censorii. 15,11.
Rhodanus fluviorum, qui ultra *Romanum* imperium fluunt, tertia magnitudine. 10,7.
Rhodienses amici & socii populi *Romani* ut se in bello *Persico* gesserint, quæ cæ
R in

rum consilia, & ut à Ca-	Rufus color.	2,26.
tone in senatu defensu cũ	Rutilus color.	ibid.
quidã è senatoribus bel-		
lum illis inferendum cen-		
serent.		
7,3.		
Rhodii obsessi à Demetrio	Cael. Sabinus I.C.	7,4.
quæ verba ad illum super	Sabinus medicus Hippocra-	
Iulij imagine, quam	tis enarrator.	3,16.
incedere parabat, legave-	Sacellum quid, & unde; in co-	
rint.	que Trebatii error.	3,16.
15,31.	Sacrorum detractatio.	15,27.
Rhodos insula.	Salacia Neptuni; in compre-	
ibid.	cationibus.	13,22.
Rica.	6,10.	
Ridibundus.	11,15.	
Robigus, dens.	5,12.	
Roboraria.	2,20.	
Robur.	10,12.	
Rogare prætorẽ vel consulẽ	Sallustius proprietatũ in ver-	
prætor non potest.	bis retinẽtissimus.	20,10.
13,14.	novator verborum.	1,15.
Rogatio quid.	10,20.	
Romani populi & pœni col-	in adulterio deprehensus	
lario.	ab Annio Milone lorifq.	
10,27.	cæsus.	17,18.
Romanus populus quibus	loci cuiusdam eius cum	
rebus è minimo maximus	Demosthenico collatio	
factus.	facta.	2,27.
10,1.	multi eius obrectatores.	
Romani veteres quam Græ-	4,15.	
cæ linguæ imperiti.	sententia eius contra in-	
13,9.	vidorum calumnias de-	
Romuli regis egregia circa	fensa.	ibidem.
vinum responsio.	nequiquã ab Alunio pol-	
11,14.	lione reprehensus.	10,26.
Sex. Roscium qua ætate Cæ-	vera eius lectio.	20,6.
cero defenderit.		
15,28.	Salonius cliens M. Catonis.	
Rubidus color.	13,18.	
2,26.	Saltem, particulæ quæ vis,	
Corn. Rufinus à C. Fabricio.	quæque origo.	12,14.
senatu motus.	Saluatim.	12,15.
4,8.17,21.	Samnites ad Fabricium lega-	
ab eodem consul designa-	tos mittunt.	7,14.
ri curatus, cum tamen ei,	Samniticũ bellum.	17,21.
inimicus esset.	Sanates, in XII.	16,10.
ibid.	Sanctitudo & sanctitas.	17,2.
Rufus color.		
2,26.		
Rumices.		
10,25.		
Rumpit.		
10,15.		
Rupices.		
13,29.		

Sandaliarium Romæ. 18,4.
 Sanguinem cur pudor dif-
 fundat; timor vero con-
 trahat. 19,6.
 Sanguinis dimissio inter ig-
 nominiis militares. 10,8.
 Sapiens an irascatur. 1,26.
 Sapiens nil cogi potest. 12,5.
 Sapiens quem ad modum
 dolorem ferat. *ibid.*
 Sapientiam filiam vsus &
 memoriæ eleganter Afranius
 dixit. 13,6.
 Sarpedon Iouis filius. 15,21
 Satrapes. 10,18.
 Saturionem suam Plautus in
 pistrino scripsit. 3,3.
 Saturnalia Athenis quem ad
 modum A. Gellius, alii-
 que Latini, qui studiorum
 causa eo venerant, quæ-
 stionum certationibus ag-
 gitare soliti. 18,2.
 Sauro natus diebus tertius ci-
 bum capiunt. 9,4.
 Scruitas. 6,2.20,1.
 Q Scruola non satis recte
penum definiuit. 4,1.
 Scaphæ. 10,25.
 Scari Cilices. 7,16.
 Scavrus Grammaticus D.
 Hadriani temporibus.
 11,15.
 ut Cæsellium Vindicem
 reprehenderit. *ibid.*
 Schemata geometrarum.
 1,20.
 Scenicorum artificum stu-
 dium & amor non hone-
 stus. 20,4.

Scholica nugalia. 4,1.
 Schytæ ἀνθρωπόρατοι 9,4.
 Schytæ quem ad modum fa-
 mem diu tolerant. 16,3.
 Scimpodium Græciense. 19,
 10.
 L. Scipioni Asiatico multa
 irrogata a C. Munatio tri-
 buno plebei. 7,19.
 P. Scipioni Africano a Clau-
 dio Asello tribuno plebis
 dies dictus. 3,4.
 idem eidem Asello in cen-
 sura equum ademir. *ibid.*
 P. Scipio Africanus superior
 ut cum Tib. Graccho Tib.
 & C. patre in gratiam re-
 dierit, & affinitatem cum
 eo instituerit. 12,8.
 vitæ eius qui scripserunt. 7,1
 signa, quæ eius natiuita-
 tem præcessere. *ibidem.*
 Cum Ioue Capitolino lo-
 cutus. *ibidem.*
 oppidum quoddam in Hispa-
 nia ut expugnauerit. *ib.*
 quam altus animo fuerit
 & magnificus exemplis
 ostensum. 4,18.
 quid M. Nævius tribuno ple-
 bei illum apud populum, quod
 pecuniam ab Antiocho
 accepisset, accusanti res-
 ponderit. *ibidem.*
 quid fecerit Porcilio tri-
 buno plebei rationes a se
 pecuniæ Anthiochenæ ex-
 igente. *ibidem.*
 adolescens fama non sin-
 cera, ita ut Nævius porta in
 R. iiii

eum scriberet.	6,8.	gistratum gessissent, cur- rus soliti in curiam vehi. ibidem.
Scirpii.	12,6.	<i>Senatus</i> , & similia pariendi casu a M. Varrone & P. Nigidio posita. 4,16.
<i>Sciscidi</i> , pro <i>scidi</i> .	7,9.	Senatum habere quibus die- bus ius sit.
Scitamenta.	18,8.20,9.	Senatum habiturus auspica- ri prius & hostiam immo- lare debet. 14,7.
Scorpii.	10,25.	idem prius de rebus diui- nis quam humanis ad sen- atum referre debet ibid.
Scribendi occulte exempla varia	17,9.	Senatus consulendi quibus ordine ius fuerit, quibus extra ordinem. 14,7 &
Scriptum facere.	6,9.	<i>Senatus</i> , pro loco & pro ho- minibus. 18,7.
<i>Scruta</i> <i>senatorum</i> .	3,19.	Senatus in Capitolio epula- tus. 12,8.
<i>Scalus</i> , apud Varronem.	20 11.	Senatus per quos more ma- iorum haberi solitus sit. 14,7.
Scyron Iouis filius.	15,21.	Senatusconsultum quot mo- dis fiat; quique super eo primus in senatu rogari solitus. 14,1.
Scytale Laconica.	17,9.	Senatusconsultum per dis- cessionem factum. 3,18.
<i>Secere</i> , & <i>scellio</i> .	17,9.	Senatusconsultum ubi fiat. 14,4.
<i>Scellius</i> , apud Plautum.	18,9.	ante exortum solis, aut post occasum factum ra- tum non est. ibidem.
Secundis rebus & prosperis homines in potestate sua non sunt.	7,3.	Senecæ futile de Q. Ennio. P. Vergilio, & M. Cice- rone iudicium; varia item de eo iudicia. 12,2.
Secures.	10,3.	quæ bene dixisse dicatur.
<i>Securim</i> , non <i>securem</i> .	13,19.	
<i>Sedavit tempestas</i> ,	18,12.	
<i>Scianus equus</i> , <i>proverb.</i>	3,9.	
Cn. Seius a M. Antonio ca- pitis damnatus.	1,9.	
Seleucus rex Nicanor dictus libros, quos Xerxes as- portauerat Athenas refe- rendos curauit.	6,17,	
Sella curulis.	3,18.	
Sellarius quaestus.	3,1.	
Semiphalarica.	10,25.	
Senatorem quis vestitus quis calceatus deceat, quis de- decat.	2 13,0.	
Senatores non erant etiam si currulibus magistratibus functi, qui a censoribus in senatum lecti non erant.	3,18.	
Senatores, qui currulæ ma-		

ibidem.
 Senectuti olim amplius honor habitus. 2, 15.
 Seniores a minoribus domū deducti. 2, 15.
 Seniores, qui. 10, 28.
 Senonicum bellum. 17, 21.
 Sensuum hominum quinque duos esse maxime belluis communes. 19, 2.
 Sensu naturalis defectio, & quid de ea Aristoteles 7, 6.
 Sententiam in senatu quibus dicere licuerit. 3, 18.
 Sententiarum rogandarum in senatu quis olim ordo. 4, 10.
 Septemtrionarius ventus. 2, 22.
 Septemtrionum verum ἀπὸ τοῦ. 2, 21.
 Septenarii numeri vis. 3, 10.
 Sequester. 2, 11.
 Sequestro positum, apud Catonem. ibidem.
 Sermuari. 17, 2.
 Serpens inusitatae magnitudinis. 6, 3.
 Serra, in re militari. 10, 9.
 Q Serranus consul. 15, 28.
 Sertorius quo actu barbaros milites sibi conciliauerit, & in officio continuerit. 15, 22.
 Serui in furto manifesto prensi ut pœniantur. 11, 8.
 Serui pileati venundati, quorum nomine venditor nihil præstat. 7, 4.

Seruilianus V. CL. 1, 3.
 Seruius Sulpicius I. C. 2, 10, 6, 12.
 Seruus Tullius Romanorum rex. 13, 14.
 quor classes iuniorum census faciendi instituerit, & quæ pueritæ, iuuentæ, senectæ posuerit discrimina. 10, 28.
 Seruus iure veteri in adoptionem etiam per prætorem dari poterat. 5, 19.
 Siston ποσειδωνος dictum. 14, 6.
 Sexagesimus tertius annus in senibus periculosus. 15, 7.
 SI. DE O. SI. DE A. E. in piaculis. 2, 18 15, 23.
 Sibones. 10, 25.
 Sibyllini libri ut Romam venerint. 1, 19.
 Sicæ. 10, 25.
 Siccus Dentatus bellator, magnus.
 Achilles Romanus dictus. 2, 11.
 Siciles. 10, 25.
 Sicinistas nebuloso nomine cur Accius dixerit. 10, 3.
 Sidera quædam a quibusdam terris videntur, a quibusdam non. 19, 1.
 Sidicinus quæstor. 10, 3.
 Silenta loca, apud Lenium. 19, 7.
 Siluius post Aenæ mortem natus. 2, 16.
 Sinius Capito. 5, 21.
 Sinus togæ. 4, 28.

<i>Sisenna aduterblis</i> 10, in plu- rimum vsus.	11, 15.	<i>cet.</i>	4, 9.
<i>Sittines</i> , apud Catonem.	10, 2.	<i>Sophismata.</i>	18, 13.
<i>Siti.</i>	ibid.	<i>Sophocles</i> tragicus quan- do floruerit.	17, 21.
<i>Socrates</i> quando Athenis ca- pitis damnatus, & veneno necatus.	17, 21.	<i>eius Electra.</i>	7, 5.
quid Alcibiadi querenti cur vxorē suam tam acer- bam domo non exigeret responderit.	1, 17.	<i>eius sententia prudens.</i>	12, 11.
cum vnquam de rebus na- turalibus disputauisse ne- gat Xenophon.	14, 3.	<i>antiquior Euripide.</i>	13, 17.
eius patientia & tempē- rantia.	2, 1.	<i>versus eius Euripidi à Pla- tone tributi.</i>	ibid.
<i>Sol</i> in cælo vertitur.	12, 13.	<i>Soror</i> vnde dicta, ex Labconia sententia.	13, 10.
<i>Sol</i> occasus.	17, 2.	<i>Sorritio</i> in sacro certamine.	5, 9.
<i>Solex.</i>	13, 20.	<i>Soterici lecti.</i>	12, 1.
<i>Solidum</i> , schema geometri- cum.	1, 20.	<i>Sotion</i> Peripatericus,	1, 8.
<i>Soliferrea.</i>	10, 15.	<i>Spadix.</i>	2, 26, 3, 9.
<i>Solis</i> defectus causa incerta.	2, 28.	<i>Spari.</i>	10, 25.
<i>Solæcismus</i> quomodo Latini appelauerint.	5, 20.	<i>Sparti</i> vsus quando in Græ- cia cœperit.	17, 3.
<i>Solon</i> quando leges Athe- nienſium scripserit.	17, 21.	<i>Spatz.</i>	10, 25.
eius leges Athenis axibus lignicis incisæ.	2, 12.	<i>Speci</i> , interrogandi casu.	9, 14.
lex eius pēnsurata quæ pot- na eos afficit qui sese à ci- uili seditione remouissent.	ibidem.	<i>Speusippus</i> philosophus.	3, 17.
qua multa fures affecerit.	11, 18.	<i>voluptas & dolor</i> duo illi mala opposita, medicorū bonum.	9, 5.
<i>Solstitium</i> & bruma.	3, 10.	<i>Spondei</i> , non, <i>spondei</i> , dixerē veteres.	7, 9.
<i>Solstitium</i> in septimo signo Zodiaci fit à bruma	ibidē.	<i>Sponsaliorum</i> sollempnia ex Seruii Sulpicii sententia.	4, 4.
<i>Somnus</i> mimius pueris no-		<i>Sponsus</i> , sponsa.	ibid.
		<i>Sp. Caruius Ruga</i> primus diuortium Romæ cum v- xore fecit.	4, 3.
		<i>Squallere.</i>	2, 6.
		<i>Squallor.</i>	ibidem.
		<i>Stadiorum</i> in Græcia longi- tudo.	1, 1.
		<i>Scare</i> pectus sentibus, apud	

Lucilium.	8,4.	Succidanex hostiz.	4,6.
Stata forma, quæ Ennio, uxoria, Fauorino dicta, 5,11.		Succenturiari,	15,8.
Stationes Romæ ius docentium.	13,13.	Succidanturum tergum, apud Plautum.	4,6.
Stellarum siderumque observatio liquide non consistit.	14,1.	Succidiz.	13,23.
Stellarum non esse eam vim quam Chaldæi dicunt. 14,1.		Suculæ stellæ ubi in czlo.	13,9.
Strabes, non strusses legendum apud Catonem.	2,14.	Sufferctus.	4,17.
Statæ.	10,25.	L. Sulla Felix consul.	15,18.
Stoici & Peripatetici disputatio super vita beata. 18,1.		L. Sulla Piræum oppugnat.	15,1.
Stoicus verus ex Epicteti sententia.	1,2.	P. Sulla reus M. Ciceroni muræ dat pecuniam. 12,12.	
Stolsai qui proprie.	18,4.	P. Sulla proferendi imperij titulum quæsiuit.	13,14.
Stomachi via, & quomodo cibi in eum descendant.	17,11.	P. Sulpicio Gallo quid P. Africanus 'auli F. obiecerit.	7,12.
Stribligo.	5,20.	Sulpicius Apollinaris.	4,17, 12,13,13,16,16,18,4.
Stupa.	17,3.	Summovere populum.	13,13.
Suadæ medulla.	12,2.	Sumptuariæ leges.	2,24.
Suavitus & suavitatis.	13,2.	Sursum cur certiores ictus sunt si quid mittas, quam deorsum.	9,1.
Sub corona venire.	7,4.	Susquid, & ut a porce tra differat.	18,6.
Subsiciuum studium & tumultuarium.	13,23.	Suspiciosus.	9,12.
Subsiciuum tempus.	8,10.	Susque deque.	16,9.
20,1.		Syllegismi definitio ut ab Aristotele posita est Latine conversa.	15,25.
Subducti supercilii captores.	19,7.	Symbolæ.	6,13.
Subices,	4,17.	Symposiacæ quæstiones.	6,13.
Submixto animo, apud Q. Claudium.	17,6.		
Suboles.	19,11.		
Subsidi, in re militari.	10,9.		
Subsolanus ventus.	2,12.		

T

Tabularum obsignatio. 14,2.

- Tenax** insula. 6,19.
Talabarrionem, apud Laberium. 16,7.
Talentum Attica tria quot HS. 3,17.
Talentum magnum. 11,10.
Talionis poena ex XII. Tabulis. 20,1.
 ad estimationem iudicis redigi solita. ibidem.
Tarquinius Superbus Romanorum rex. 1,19.
Taurus philosophus quid A. Gellio responderit percontanti an philosophus irasceretur. 1,26.
 A. Gellium conuiuio accipit. 17,8.
Stoicorum hostis. 12,5.
Taxare. 2,6.
Terminum *orychius flamma*, apud Lenium. 19,7.
Telorum vocabula. 10,5.
Tempestas, anceps vocabulum. 12,9.
Templum. 14,7.
Tempore reuelantur omnia. 11,11.
Tentamenti gratia. 9,15.
Ternio lunæ. 1,20.
Terræmotus causa incerta. 2,28.
 feræ ob terræmotum indictæ. ibidem.
Terræ, gignendi casu. 13,24.
Terra mouet. 2,28. 4,6.
Tertium consul an tertio dici oporteat. 10,1.
Testamenti genera tria. 15, 27.
Testimoniū aduersus clientem nemo dicit. 5,13.
Testimonii falsi conuicti de saxo Tarpeio deciebantur, ex XII. Tabulis. 20,1.
Terentius quando floruerit. 17,21.
Testium intercessio. 14,2.
Tesser, commune verbum. 15, 13.
Thebani Lacedæmonies apud Leuctra quando superauerint. 17,21.
Themistocles Atheniensium dux quando & ubi Xerxem deuicerit. 17,21.
Theodectes. 10,8.
Theophrastus Peripateticus. 1,3,8,8. 16,15.
Theophrastus Aristotelis successor. 13,5.
Theopompus in Mausoleo certamine victor. 10,18.
Thesæum certamen. 15,20.
Thraciæ Sithon dicta. ibid.
Thracus homo. 19,12.
Thucydides quo tempore floruerit, & qua ætate mortuus. 15,23.
Teberianæ domus bibliotheca. 13,18.
Tiberius Cæsar consultus de ciuica corona. 5,6.
Tibiæ cantus multis doloribus hominum leniendis adhibetur. 4,15.
Tibiis uti quando Athenienses deserierint. 15,17.
Tiburina bibliotheca in Herculis templo. 19,5.

Timæus Græce de rebus populi Romani scripsit. 11,1.	17,21.
Timarchus ab Æschine de impudicia accusatus. 18,3.	Tribuni plebei & ædiles quando creati. 17,21.
Timochares Pyrrhum veneno inecare proponit: quod Niciam fecisse vult	Tribuni plebei quot? 17,19.
Quadrigarius. 3,8.	ad quid creati? 13,12.
Timon amarulentus in Platonem inuectus. 3,17.	prehensionem non etiam vocationem habent. ibidē
Timor cur sanguinem contrahat. 19,6.	neque aduocāt patricios, neque ad eos referre vlla de re possunt. 15,27
Tiro Tullius M. Ciceronis libertus. 4,10. 7,3. 13,9. 15,9.	nullum eis diem Roma abesse licet. 3,2.
quæ in oratione M. Ciceronis, quā pro Rhodienſibus habuit, reprehenderit, & quomodo ad ea reſponſum. 7,3.	Tribunicium decretum ſuper L. Scipione Aſiatico. 7,19.
Tis , generandi caſu apud Plautum. 10,6.	Tribus pro loco & pro hominibus. 18,7.
Titus Caſtricius. 1,6.	Tributa comitia. 17,26.
Toga virorum Romanorum primus amiſtus. 7,12.	Tributus. 13,19.
Tollere pro, corrigere. 1,17.	Trifaces. 10,25.
Tholoſanum aurum. 2,9.	Triquetra. 1,20.
L. Torquatus. 1,5.	Trifaciliſenex Neſtor , apud Luuium. 19,7.
Manlii Torquati pugna cum Gallo, quæ illi cognomen dedit. 9,13.	Triticum an pluraliter dicitur. 19,8.
Tragulæ. 10,25.	Triumphalis corona. 5,6.
Traiani templum. 11,17.	Triumphus quo minus agatur quæ impediunt. 5,6.
Traiani forum. 13,23.	Triumviri rei publicæ conſtituendæ. 14,7.
Transalpinus. 15,30.	Trufatiles molæ. 3,3.
Transgreſſum nauium recte dici apud Salluſtium. 10,26.	Tubicines. 20,2.
Tres & tris Vergilio. 3,19.	C. Tuditani commentarii. 13,14.
Tribuni militares quando conſulari imperio Romæ.	M. Tuditanus conſul. 17,21.
	Tumultuarius ſtudium. 13,23.
	Tunica muliebris. 6,10.
	Tunicæ virorum Romanorum. 7,12.

Tunicis vti prolixis viro in-
decorum. 7,12.

Turbulentus. 11,15.

L. Turius. 14,2.

Turres, in re militari. 10,9.

Tutela pupillaris muliebri
prælatæ. 5,13.

Tutorum in pupillos pote-
stas. 5,19.

Tyros, Sarra dicta. 14,6.

V.

Vagire. 16,17.

Valeri, in vocandi casu prima
syllaba acuta. 13,24.

Q. Valerius consul. 17,21.

Valerius Probus Grammati-
cus. 4,7.9,9.

quodam loco apud Sallu-
stium pro, eloquentia, lo-
quentia, legit. 1,15.

Vallum dentium. 1,15.

Vani, proprie qui. 18,4.

M. Varro & P. Nigidius Ci-
ceroni Cæsarique cortæ-
nei. 19,14.

Menippum in satyris æ-
mulatus. 2,18.

qua ratione usus sit in
Plauti comædiis dignos-
cendis. 3,3.

Varronianæ XXI. Plauti co-
mædiæ appellatæ. ibi-
dem.

libri eius hebdomadam,
cum, proscriptus esset, di-
repta ipsius bibliotheca
non comparuerunt. 3,10.

eius epistolæ ad Oppianum
quædam capita. 14,7.

Cn. Pompeio commenta-
rium Isagogicum dedit.
14,7.

in quibus tribus trium
formarum orationis di-
cat esse exempla. ibidem.

Varro triumuir. 13,12.

tribunus plebei. ibidem.

Vasum. 13,22.

Vaticanus deus unde. 16,17.

Vbera feminis ad quid a na-
tura data. 12,1.

Vberes formæ dicendi. 7,14.

Ve, particulæ vis. 5,12. 25,15.

Vecors qua vi particulæ ve di-
catur. 5,12.

Vehemens. 16,5.

Vehicula præbenda publice
conducta. 15,4.

Velonis quis deus; quid ei im-
moletur, quod eius sumu-
lachrum. 5,12.

Velia oppidum. 10,16.

Velitari. 6,10.

Velitarim. 12,15.

Velius Longus. 18,9.

Velocitatis singulariæ homi-
nes. 9,4.

Vellicatim. 12,15.

Vena quid, & ad quid explo-
retur. 15,10.

Venæ in hominibus septe-
nario numero mouentur.
3,10.

Venam solui militibus igno-
miniosum. 10,8.

Venatorius pugna in circo, 5,
14.

Venerum anceps vocabulum.

12,9.

Venenum præsentarium. 6.

4.

Veneror, commune verbum.

11,13.

Venia quando deprecanda.

11,8.

Vener imbre repentino cur
effluat. 19,4.

Ventidius Bassus humili
loco natus tribunus ple-
bei, prætor & consul pon-
tífexque maximus, qui à
M. Antonio hostis iudi-
catus primus de parthis
triumphauit. 15,4.

Ventorum varia nomina,
vnde singuli veniant, va-
riæque de eorum numero
opinionēs. 2,12,

Veraus, apud Ennium 18,2.

Verba communia. 15,13.

Verba dedis, apud Q. Clau-
dium. 17,2.

Verba noua etiam prisca di-
ci. 11,17.

Verba noua fugienda ibid.

Verba prisca & insolentia
fugienda. 1,10 11,17.

Verba quæ in vtramque par-
tem significatione reci-
proca dicuntur. 9,12.

Verba vetera longa ætate o-
blitterantur. 20,1.

Verbis pluribus idem signi-
ficantibus quem in mo-
dum vtendum & ad quid,
eamque in rem testimo-
nia auctorum plurima. 13,22.

2. *Vergilius* multæ antiquita-
tis.

5, 12.

ritu vsino versus peperit.
17 11.

Aeneida nondum limatâ
comburî voluit in qua
multa corrigenda. ibid.
non bene è Pindaro fla-
grantiam Aetnæ expres-
sit. 17,10.

quos versus Parthenii ac
Homeri imitatus sit. 13,25.
Lucretiû etiam imitatus.
1,21.

quibus verbis abiecte &
ignauiter vsus dicatur; &
quid illis, qui hoc dicunt,
respondendum. 2,6.

quibus versibus ciuilem
diem designauerit. 3,2.
vt Græcos poetas Latine
expresserit. 9,9.

nequiquam ab Annaeo
Cornuto reprehensus. 9,10.
contra Higinum ab erro-
re defensus. 5,8.6,6.

Nolam cur è versibus suis
exemerit. 7,20.

quos versus Homerî bene,
quos male vertisse existi-
matus sit. 9,9.

frustra eum Seneca repre-
hendit. 12,2.

duplex apud eum lectio.
4,1.

quos eius errores Higinus
notauerit. 10,16.

Veritas temporis filia. 12,11.

Verii Flacci error. 16,14. 17,6

Verrina quid Catoni. 3,6.

Versus per singula vocabula singulis syllabis increscens. 14,6.	Victoriosus. 4,9.
Vertenda Græca Latine quo- modo? 9,9.	Vestis , donandi casu. 4,16.
Veruta. 10,25.	Videndi rationes variz se- cundum varios philoso- phos. 5,6.
L. Verutius. 20,1.	Vieta poma. 13,3.
Vescus. 16,5.	Vindicta quid, & vt olim fie- ret. 20,10.
Vestalis qualis esse debeat, quibus rebus à sacerdotio excusetur, quo iure sit si- mul atque capta est; ritus- que capiendi, & cur capi dicatur: verba item sol- lemnia pontificis maximi eam capientis. 1,12.	Vini genera tria. 13,29.
Vestalis prima à rege Numa capra. ibid.	Vinum vt sumendum, & ad quid secundum Platonem. 15,2.
Vestalis virgo cur <i>Amata</i> vo- cetur à pontifice. 1,12.	Vinum apud antiquos in conuiuio quare? 17,20.
Vestibulum quid, & vnde? 16,5.	Vinum mulieribus Romanis ad quid interdictum? 10, 22.
Vestibulum inferni , apud Ver- gilium. 16,5.	Vinum cur rarius congelas- cat. 17,8.
Vesticeps. 5,19.	Vinum eructum. 11,7.
Vestrorum , pro, <i>vestrum</i> apud Plautum. 20,6.	Vinum Lesbium; item Rho- dium. 13,5.
Veteres proprie & integre locuti. 7,11.	Vinolentus , & id genus nomi- na quo in significata di- cantur. 11,15.
Vexare , graue verbum. 2,6.	Viperarum moribus tibiæ cantum mederi. 4,13.
Via Laurentina. 10,3.	Vir mulieri iudex. 10,23.
Vaticum , pro, facultate & paratu magno. 17,2.	Vir vxorem in adulterio de- prehensam impune occi- dit; contra vxor virum e- tiam deprehensum ne con- tingere quidē potest. 10,23.
Viator in carcerē ducit. 4,10.	Virelcere. 8,11.
Viatores magistratuum licio trauerso cincti. 12,3.	Virgis cædi viris honestis ci- uibusque Romanis indi- gnum. 10,3.
Vicem 10,3.	Viri Romæ per Castorem iurarunt. 11,6.
Victoria impulsuerea. 4,15.	Vir-
Victoria præpes. 6,6.	
Victoriz aedes à Cn. Pôm- peio dedicata. 10,1.	

Viri illustres qui floruerint	reditatibus.	18,1.
post Romam ante secundum bellum Karthaginensium.	Voculatio Nigidio quid.	13, 24.
17,21.	Voculationes.	13,6.
Virtutum æquiperatio etiam specie simulationis creat.	Vocum notæ.	ibid.
14,13.	Vocitæ dictæ quædā naves.	10,25.
Vita humana ferro similis.	Volcani arca.	4,5.
ibid.	Voluntas an pœniēda,	7,3.
Vitam beatam quid efficiat.	Volup.	12,4.
11,2.	Voluptas quid sit, philosophorum variz opinionēs.	4,5. 12,5.
Vitia quæ duo maxima Epicteto.	Voluptatis definitio secundum Epicurum.	2,6.
17,19.	Voluptates fœdæ, quæque nobis cum bellis communes.	19,2.
Vitium quid, & ut a morbo differat in edicto ædiliū curculium.	Vox, corpusne sit, an ἀνθρώπων, diuersæ diuersorum philosophorū sententiæ.	5,15.
4,2.	Urbanorum prædiorū magni reditus.	14,1.
Vinaria quo nomine verres appellauerint.	Urbes & urbis, Vergilio.	13, 19.
12,13.	Vrinam curignis laceſſat	19,4.
Vlyſſes apud Homerū non ex gutture sed ex pectore vocem mittit.	Vſuſcapio copulate dicta.	7, 10.
1,15.	ut Vſurpetur mulier quādiu ex xii. Tabulis viro abesse debeat.	3,2.
Vmbri quid diem appellauerint.	Vſer, commune verbum.	15,13.
3,2.	Vulcatii Sedigiti de poetis Latinis iudicium.	15,24.
Vndarum motus cur alio modo Aquilonibus alio modo Austris flantibus fiant.	X	
2,30.	Xenophon an æmulus platonis fuerit.	4,11.
Vndique vorſum.	S	
7,16.		
Vocandi caſus nomina, ut, Valeri, vbi acuenda.		
13, 24.		
Vocationem qui habeant.		
13,2.		
Vocationem tribunus plebei non habet, ſed preſſionem.		
13,12.		
Voces etiam petulantiores Romæ pœnitæ.		
10,6.		
Voconium plebiſſimum de coercendis mulierū he-		

Xerxes quando Themisto-
 de duce ab Atheniensibus
 fuerit victus. 17,21.
 Xerxes libros publicos A-
 thenis asportat in Persas.
 6,17.

Z

Zeno Citienfis & Epicurus
 Atheniensis, philosophi
 celebres erant quando
 bellum cum rege Pyrho

à Romanis sumptum est.
 17,21.
 Zeno censuit voluptatem
 esse indifferens, 9,5.
 ad Zenonis scripta refellen-
 da quanta cura quancò-
 que apparatu aggressus
 sit Carneades. 17,15.
 Zephyrus ventus. 2,21.
 Zodiacus. 3,10.
 Zonar plenx argenti. 15,12.

INDEX

sums inserta.

A

Γ		έρυθρος.	2, 26.
Γλαυκῶπες, Lat <i>lefa</i> .	2, 26	δρόντος.	2, 22.
χαμμή <i>Euclidi quid</i> ,		έρεκκοί.	10, 5.
1, 20.		έρόδιον.	17, 2.
Δ		έρχμυθία.	1, 9.
Δαφνῶτες.	2, 20.	έωδιτὸς θέϊσας.	20, 5.
δουλιτὸς θέϊσας.	20, 5.	Z	
δυμαγωγί.	3, 13.	Ζέφυρος.	2, 22.
δμηγορίαί.	18, 7.	Θ	
ή διά πωάρου συμφωνία.		Θάλασσα ή είσω	
3, 10.		I	
διεζδγμρόν αξίωμα.		Ιάπυξ	2, 2.
16, 8.		ισοχτάληκτα.	18, 8.
οί θέι τον Διόνυσον πηχί-		ισονύκη Θ αυτ ισμμεριτς	
ται.	1, 18.	εινculis.	2, 22.
δυχερές.	4, 15.	ισόποδς.	10, 25.
Ε		ιχτὸν discendi γενις.	7, 14.
Εβδμας.	3, 10.	K	
εις τετάρτην.	10, 24.	Καθήκοντα.	1, 13.
είσαγωγί.	16, 8.	κρότοςπος.	7, 11.
ελαχειρία.	1, 25.	κρονικη.	16, 18.
εοδυμήματα.	6, 13.	κήδμαι υμῶν.	20, 6.
ή εξαίρτης φύςς.	6, 13.	κλέπης	1, 18.
έξωμίδς.	7, 11.	κλίμακας.	10, 15.
έξωτερικά Ε άχροαπκ.		κλιμακτικος.	15, 7.
20, 5.		κρρὸς οιν Θ,	13, 29.
έξωτερικά discipula.	20,	κοιλία ή κήτω.	1, 18.
5.		κοινόβιον.	1, 10.
έπγλωήις.	17, 11.	κόλασις.	6, 14.
έφημερις.	5, 18.	κρηπιδς.	13, 20.
έπιμελῦμαι υμῶν.	20, 6.	κρικωτή σφαίρα.	3, 10.
έπίκοιον.	13, 7.	κριπκοί vel κρίσιμοι dies	
έπίτασις.	7, 7.	medicis.	ibid.

κρύσταλλος.	19,5.	ὁδοῦ πάρεργον.	17,20.
κύαμος.	4,11.	ὁμοιοτέλεια καὶ ὁμοιό.	
κύβος.	1,20.	πῶτα.	18,8.

Λ

Λαγῶδες.	1,18.	φισβητούμενον.	17,5.
λάλοι.	1,15.	ὀπτική.	16,18.
λίψ.	2,22.	ὀρισμοί.	1,25.

Μ

Μαθήματα.	1,9.14,3.	ρίνδον ἐξ ὁ. πλῆς.]	1,8.
μαθηματικοί.	1,9.	ὀψιμαδία.	11,7.
μελαγχολία.	18,7.		

Π

μελισσῶνες.	2,20.	Πάση.	1,26.19,12.
μέλος.	16,18.	παιδεία.	13,15.
μέσα,γμα ὁ ἀδιάφορα.		πῶτα καὶ.	11,15.
2,7.		πῶτα δειγμα.	6,14.
μέσον dicendi γενος.	7,14.	πῶτα εἰσοι.	2,20.
μετεκνή.	16,18.	πῶτα διεξάγμενον ἀξίω-	
μετειότης.	1,26.	μα.	16,8.
μιαρός.	7,11.	πῶτα κείμεθα.	7,9.
μοῖρα πεπρωμένη καὶ εἰ-		πῶτα τῶμαι	6,16.
μαρμένη.	6,3.	κατὰ πῶτα κολέσησιν.	6,1.
μοχθηροί	18,4.	πάρισα.	8,18.
μύρον τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ.	13 27	πύματα,γμα ὁ πύαση-	
μύαψ.	4,2.	ματα.	13,11.

Ν

Νάνος.	19,13.	πείπατας διελινός ὁ εἰω-	
νοτίς, hūmor.	2,22.	πινός.	20,5.
νότος. Lat. Auster. ibid.		πείπόμεθα εἰς αὐτὸς.	3,
νυδισία.	6,14.	16.	
νωδός.	4,2.	Ρύθμος.	16,18.

Ξ

Ξανθὸς color, ἵσση πυρρός.		Σκεπτικοί.	11,5.
ὁ εἰς υβρός.	2,26.	σλόικον.	5,20.

Ο

σπάδιξ.	3,9.
---------	------

Σ

σοῦντι.	17,3.	Τ
σοῦν δὲ βραχίονα.	10,20.	Τῶν κήρυκων διὰ λόγων.
εἰς αὐτοὺς.	16,26.	καὶ.
εἰς τοὺς πόδας.	5,12.	ὡς δὲ.
συγκολληθῶσι.	11,2.	ὅπως.
συμπεριληφθῶσι εἰς ἑαυτοὺς.	16,8.	ἵνα ἑαυτοὺς.
συμφορὰ ἢ διὰ πάντων.	3,10.	ὁμοῦ.

σωτὴρ, ἡ σωτήρ.	11,9.	σωτὴρ.	11,5,19,21.
σωτηριὰς εἰς εἰρήνην.	16,8.	ῥῆσις, ῥηθῆναι.	4,2.
συνεργός.	18,10.	συνεργός.	13,15.
χαίρει, ἐπὶ πόδι καὶ εἰς.	1,20.	καὶ.	2,26.

Τ		φαίνεσθαι.	3,9.
ταυτὴν τὴν.	6,6.	φορητοὺς.	18,4.
τεχνικὸν.	17,5.	ῥήσις.	1,18.
τεχνικὸν εἰς τὴν πόλιν.	20,4.	ῥητορ.	1,18.

τιμωρία.	6,14.	Σ	
πραγματικὸν.	6,13,14,11.	χαλεπὸν.	4,15.
πραχθῆναι ἀπορία.	17,11.	χαλεπὸν.	7,14.
πρὸς.	1,20.	χαλεπὸν πρὸς αὐτοὺς.	2,22.
προσκαί.	2,22.	χαλεπὸν πρὸς αὐτοὺς, ὡς λέγει.	7,14.
τύπος.	1,25.		
τυφλὸς.	19,1.		

FINIS

HENRICI STEPHANI
NOCTES PARISINÆ,
ATTICIS A. GELLII
Noctibus inuigilatæ.

E VIGINTI, SEPTEM.

IOANNI WLCOBIO,
COVDRONII, SASSII ET
Marquoëj domino, Regis Con-
siliario & Elecmosynario,

HENR. STEPHANVS

S. D.

M E I S in Aulum Gellium lucu-
brationibus titulum non dedi
propter quem (vt ait ille) vadi-
monium deferi possit: nec qua-
lem AElius Melissus suo libro
præfixisse à nostro Gellio dicitur: 'id est, qui
sit ingentis cuiusdam illecebre ad legendum.
Noctes enim Parisinas vocauì, Atticis Auli
Gellij Noctibus inuigilatas. Vel hoc autem,
quòd Atticæ sunt illæ, at meæ, Parisinæ, quan-
tum his *μοιρονέκτημα*, quantum illis *πλεονέκτημα*
est? Quis enim Athenas (vt cæteras earum
laudes taceam) aerem etiam habuisse non cre-
dat qui ingenium quod *διμαδὶς* esset, *διμαδὶς*:
quod iam *διμαδὶς* per se foret, longè *διμαδὶς* *εἶναι*
redderet? Iure igitur Romani, ad capiendum

ingenij cultum, in urbem illam confluebant, cuius alumnorum vulgaris etiam sermo exquisitam quandam elegantiam habebat: facundia autem eo etiam nomine suavior quam aliorum erat, quod Atticum & ipsa thymum, Atticum quidem certe *μυκθρα*, aut saltem Attico similem habentibus, redolebat: cuius alumnorum dictorij peculiaris quædam *δριμύτης* inerat: cuius denique alumnorum nugis quoque & gerris aliquid *Coron* subesse dici poterat. Quomodo igitur (vt omittam quanto in ijs quæ ad literas spectat hoc nostro scriptore sum inferior) Atticarum Noctium *Ἀπικουργεῖ* operi mearum *Παρισιουργεῖ* opus respondere possit? Hoc ego illarum *αποτέρημα*, mearum *ὑπέρημα* quum præuiderem, duobus modis huic periculo utcunque occurrere conatus sum. Primum enim, vt conuiuia multa, non quia exquisitis sed quoniam varijs instructa sunt ferculis, videmus placere, quum in ea varietate unusquisque prope modum quod sui sit palati possit inuenire: ita mearum Noctium industriam (qualis ea cunque est) circa varia saltim versari volui. Deinde, quoniam nihil à me proficisci posse animaduertebam quod vel minimæ stellulæ loco meis Noctibus esset, fulgorem ex illustrium quarundam personarum quibus illas dicaui nominibus querere decreui.

Sed ecce, quum ad medium mearum Noctium vix peruenissem, superuenit iste bellum (atque vtinam intra rumorem consistat, & sit bellum *μέχρι τοῦ λέγειν, ἀντὶ τοῦ ἀπείπειν*: quod

contrà de multis olim philosophis dictitatum
 fuit) qui rationes eius typographij cui cæterz
 iam commissæ fuerant, ita perturbauit, vt quæ
 impressio octo ante festum Paschatis diebus
 absoluenda erat, vix decimoquinto post illud
 festum die finem habitura diceretur. Ego, qui
 in rebus typographicis quomodo etiam τῷ
 ἀπόρρῃ sit πός, & inueniendus noui, statim pro-
 mittere, me decem quæ excudenda supererant
 folia (vnumquodque autem sexdecim pagellas,
 cuiusmodi sunt istæ, cōplectitur) in septem ef-
 se contracturum. Verùm, quū hæc quæ placue-
 rat illi conditio, aliquot post diebus displicuis-
 set, adeo ad extrema omnia descendi, vt illa de-
 cem folia quæ iam in septem erant ἐπιτετρα-
 νῶ, in quinque contracturum me promitterem.
 At quum illi etiam promisso (non minori cum
 dolore quàm labore) satisfecissem, typogra-
 phus contrà, suo vt staret, nec prece nec pretio
 adduci à me potuit. Meum tunc animum di-
 uersæ discordesque cogitationes subiere: quum
 in vnam quidem libræ lancem incommoda
 moræ quam typographus necere volebat: in
 alteram, eiusdem commoda imposuissem. Sed
 quum mea mens τῷ ἐπ' ἀπόρρῃ διανοήσας non
 minus quàm ipsa trutina τῷ ἐπ' ἀπόρρῃ πλά-
 σις, diu παλινδιδῶσα, tandem incommoda
 præponderare commodis animaduertisset, im-
 perfectum potius Noctium mearum nume-
 rum relinquendum, quàm differendam tamdiu
 propter illas Auli Gellij editionem censui:
 præsertim quum huius mora Macrobianam

quoque retardaret.

Ægrè alioqui & perinuitus consilium hoc sumpsi: quòd mearum Noctium partem suppressendo, vererer ne simul ea qua quosdam prosequor amicitia pariter & observantia suppressi à me videretur. Futurum enim cogitabam vt meorum etiam amicorum pars à me præterita existimaretur, quum illis suæ itidem Noctes, id est, sibi à me destinatae, non darentur.

Nullius tamen eorum (crede mihi) præteritio æquè ac tui malè me habebat. Vt primum enim te Viennæ Austriæ apud Cæsarem Maximilianum legatione Regis nostri nomine fungentem videre contigit, tanto tam humanam tuam *παιδείαν*, siue humanitatem *διδασκαλίαν*, tanto tam amœnam ingenium tuum amore complexus sum, vt te ab eo tempore in oculis gestare non desierim. Atque hoc in causâ fuit cur quum negotio meo non solùm infecto sed propemodum deplorato redirem (licet Maximilianus Cæsar, qui tanti me quâti meum Græcæ linguæ Thesaurum, multo ante ad se missum, faciebat, suam modis omnibus auctoritatem interposuisset) & ædibus appropinquanti illud Homericum in mentem venisset,

Turpe, moram vacuum post longam ad testam reuerti,

huic cogitationi illa se opponeret, Quid? vacuûsne redis, quum tot amicitijs nouis ditatus domum reuertaris? præsertim verò quû VVl-cobij, tanti viri, de quo Hêricum Scrimgerum,

A iij

alterum illud Scotiæ decus, tam multa prædicantē audieras, amicitiam tibi comparaueris?

Hæc quicumque considerabit, non erit cur miretur, ægrè vel potius egerrimè tulisse me quòd in isto meo opere in præteritorum numero futurus esses. Præteritos enim vocari posse existimarem quibus consultò insignem istā amicitiaē tesseram non itidem vt alijs reliquissim.

Sed ad te quod attinet, dolorem hoc lenit, quòd rationem excogitasse mihi videar quæ huic malo in speciem saltem mederi possim. Cæteros enim quibus Noctes donauit, rogabo vt aliquam tibi suarum singuli partem largiantur. Hoc si fecerint (vt facturos mihi persuadeo) idem tibi vsuueniet quod plerunque *ἡγεμονίας*, qui ne *ἡγεμονίας* quidem, tempestiue vel potius maturè conuiuio interesse potuerunt. Quemadmodum enim dum cæteri conuiuiæ illis de apposis ante se ferculis (mensalem Gallorum *ὑπερσώας* vsurpando) ministrat, sæpenumero fit vt nulli lautius quàm illi epulentur: ita, si aliquam quisque suarum Noctium portionē tibi impartiat, mearum quæ in ijs sunt lucubrationum ditior (siquis tamen quidquam ditescere ex ijs potest) quàm illi ipsi euades.

Neque tamen interim earum quæ tibi destinatae erant aliquod saltem *δῶγμα* tibi à me denegabitur, vt habeas quod illis *δωρεῖσθαι* possis *ἀντιδωρεῖσθαι*.

Itaque sic habeto : Quinquè à me Noctes

tibi destinatas fuisse, IX. X. XI. XII. & XIII.
daturas autem tibi fuisse QVÆSTIONES
xxx, super quibuscūq; Noctiū Gellianarū locis.

In I Quæstione me quærentem audisses
quid Gellio nostro in mentem venisset, capite
decimoquarto libri sexti, vt *τιμωρίαν & παρτί-
νισιν* punitioni quæ *κόλασις* dicitur intermi-
sceret, & sub vno eodémque genere comple-
cteretur: quum nihilo magis hæc cum illis cō-
mune quidquam habeat, quàm verba cum ver-
beribus habere dici possunt.

In II Quæstione intellexisses quò respe-
xisse mihi videantur qui (vt refert hic quoque
noster scriptor) *τιμωρίαν* à conseruatione ho-
noris dictā esse putant: & cū alia huc facien-
tia, tum etiam quendam Aristotelis locum ac-
cepisses.

In III, dubitatio tibi proposita fuisset su-
per eo quòd punitionis quoddam genus, &
quod certa de causā fiebat, appellatum fuisse
ἡδύδευμα scribit: sicut aliorum duorum quæ
alijs de causis fiebant, vnum, *κόλασιν*: alterum
τιμωρίαν.

At verò in IIII. V. VI, differentem me
audiuisses de quibuscūq; Latinis vocabulis, quo-
rum vsum immeritò reprehendisse mihi vide-
tur.

In VII, quærebam an credibile esset, vete-
rum hominum qui propriè atque integrè lo-
quuti essent, Leues, de inconstantibus etiam, ac
Leuitatem de inconstantia & mutabilitate nōn
dixisse.

A iiij

Quinetiam, quum ibidem dicat, Nequam hominem esse hominem nihili, neque frugis bonæ: deinde cum alias voces Græcas, tanquam illi respondentes, tum verò *ἀσυντον* & *ἀβέλῆστον*, necnon *μυαρόν* afferat: de his tribus ac de ultimo isto potissimum ab illo dissentiebam, quòd non æquè magna hoc Latinorum vocabulo inuri ignominia videatur.

Quæstio autem VIII, ea est ad quam in meis Emendationibus coniecturalibus seu Coniecturis emendatricibus lectorem remisi: in qua Castricium simulque Gellium C. Graccho (quem hic alibi fortem ac vehementem oratorem existimatum ait: qualis, ut opinor, Græcis est *ὁ σφοδρότερος*) iniuriam facere dicebam, quòd eum locum hunc ita scriptum reliquisse putet: quem tamen, paucis mutatis, ab omni reprehensione tutum reddidisse mihi videor: *Quæ vos cupide per hosce annos appetistis atque voluistis, ea si repudiavitis, abesse non potest quin aut olim nimis cupide appetisse aut nunc temere repudiassse dicamini*. Mihi certè hæc loci istius lectio in mentem venerat antequam animaduertissem quomodo is à Castricio reformaretur. Postea autem cognoui, inter me & illum in eo convenire quòd ambo adverbium *temere* è priori sententiæ parte expunximus: sed illud *cupide* quoque inde eiecisse, quod à me retinetur. Præterea, me in posteriori eius parte adicere *nimis* ante *cupide*, quod ab illo non additur. Nequaquam tamen adiectionem hanc improbatum iri puto ab iis qui attentè locum hunc legent: sicut nec quòd idè

vocabulum in præcedentibus retineo. Qui enim aliquid cupidè appetit, reprehensione dignus non est: sed is demum qui nimis cupidè appetit. Cæterùm adiicit Castricius particulam *nunc* ante hæc verba, *si repudiatis*: (quum in altera lectione *temere* locum hunc occuparet) sed subaudiri etiam posse videtur. Est autem hæc Quæstio in caput decimumtertium libri vndecimi.

In ix, inquirebam in ea quæ leguntur in fine capitis quarti, libri decimioctavi, Tetros & molestos atque illepidos à Græcis *μοχθρῶς* & *φορτικούς* vocari: & concludebam, si Gellius ita scripserit, illum *μοχθρῶς* hoc fecisse, quòd *μοχθρῶς* cum *φορτικούς* iunxerit: magisque verisimile mihi fieri, *ὀχληρῶς* cum *φορτικούς* iunxisse: sed tamen nec Tetros, nec Illepidos, satis aptæ ne horum quidem interpretationem videri.

At verò x Quæstio meam de sophisticis quibusdam quæstionibus dissertationem complectebatur, quarum in aliquot Gellij locis fit mentio: & de illa nominatim, **QVANDO MORIENS MORERETVR**: id est, an dicendus esset mori, quum iam in morte esset, an tum etiam quum in vita foret. Ideo autem hanc quæstionem attentiori consideratione dignam dicebam, quòd gravissimi philosophi super hac re seriò quæsiuerint: & alij moriendi verbum atque momentum manente adhuc vita dici atque fieri putauerint, alij nihil in eo tempore vitæ reliquerint, sed totū illud quod mori dicitur, morti attribuerint. Nec verò Pla-

tonem ipsum circa huius quæstionis *ἐν* tempus ponere puduit: qui neque vitæ neque morti id tempus dedit, sed aliud quoddam in confinio repentinum tempus introduxit. Idem autem quæstionis genus est istud, Qui artem discit, quando artifex fiat: an, quum iam est, an tum etiam quum non est. Sed magis cum prima illa conuenit ista, Quando surgens surgat: an, quum iam stat, an tum etiam quum sedet. Eos porro qui motum negabant, vel potius nihilo magis esse quàm non esse, dicebant, solitos hoc quæstionum genere uti, discimus ex eo quod Herophilus medicus Diodoro philosopho dixit, quum luxato humero ad ipsum venisset, ut curaretur: Aut in quo erat loco humerus existens excidit, aut in quo non erat: At neque in quo erat, nec in quo non erat: Non ergo excidit.

Cæteratum xx Quæstionum varia sunt argumenta: quæ quoniam referre longum esset, illis omiſſis, de reliquarum septem Noctium argumentis (nihil enim magis quàm præcedentes illæ sex, tibi destinatæ, superioribus adiectæ fuerunt) verba faciam.

Noctes igitur, xiiii, & xv, examen interpretationum Gellianarum afferebāt: id est, locorum quos è Græcis scriptoribus excerptos, Latinos facit. De quibus interpretationibus hoc tantum dicam, magnam quam is sibi in vertendis quibusdam locis indulget libertatem, aliquam quærenti quid cui respondeat molestiam interdum afferre: sed hanc magna

nonnunquam, postquam inuentum id est, delectatione compensari: quum tantus hac in re sit artifex noster Gellius ut lingue Latinæ cum Græca quodammodo certantis spectaculum nobis alicubi exhibeat.

Noctes autem XVI, & XVII, ex Græcis verbis, quæ Gellius siue sua, siue aliorum, libris suis inseruit, ea quæ difficiliora sunt, Latinè vertebat. Et sunt tamen ex illis nonnulla quorum interpretationi nihil difficultatis subesse plerique Græcæ alioqui linguæ non imperiti crederent. Exemplo autem fuerit vox ἀπαρμύστωρ, libri 19, capite 8. Quis enim non putet, eam illic quoque significationem habere quæ in vulgari interpretatione Græcarum vocum superioribus editionibus adiuncta, illi tribuitur? Ea est autem, Sine consolatione. Atqui longè alius, multo rarior & paucis notus significatus illius vocabuli eo in loco est.

Alicubi verò Latinè ea vertisse non contentus, expositionem addidi, quòd viderem non posse alioqui vigesimum quenque lectorem mentem Gellij assequi. Exempli gratia, si libri vndecimi capite quinto Πυρρήνιων ὀστέων vertat quis Pyrrhoniorum modorum, & nihil exponendi causa adiiciat: hoc dicere, nihil dicere; apud plurimos quidem certè lectores, fuerit.

At verò trium vltimarum Noctium, XVIII, XIX, XX, varia erant argumenta: sed ita ut eorum quæ Noctibus illis continebantur, pleraque ad Gellij lectionem essent ἀποταγμένα.

26. Primùm enim monebam, Gellium, & antiquarium esse & nouatorem: & quidem alicubi nouatorem simul & antiquarium: quum videlicet sermone vtitur qui præ vetustate nouus videri potest. Verùm non ita esse antiquarium vt quemuis antiquum scriptorem sine discrimine sequatur. falsò enim illi dictum hoc adscribi, veteres propriè & integrè loquutos esse: si quidem de omnibus hoc intelligatur. Ita enim ille, *Sed veterum hominum qui propriè atque integrè loquuti sunt, dixerunt.* &c. id est, Illi ex veteribus: siue inter veteres. Atque hoc cum eo conuenit quod à Fauorino apud illum alibi dicitur, *Dubito quippe & requiro an veterum eorum qui electius loquuti sunt pro verbis & oratione dixerit quis concionem.*

Cæterùm, quum hoc nouandi studio teneretur, non mirum esse dicebam si pleraque occurrerent quæ non solùm noua sed suspecta etiam esse possent ijs quorum aures sermoni aliorum, qui aut antiqui, aut saltem antiquarij itidem nouatorésque sunt, assuetæ non forent. Nam, vt à leuioribus initium sumam, adeo illi quod in sermone vulgare est displicet, vt ne hoc quidem ipsum Vulgare aut Vulgaris, sed potius (præterquam vno in loco, si bene meminimus) *Vulgarium & Vulgaris*, itidémque alicubi *Vulgaria*, vsurpet. Nouum hoc est, dicet aliquis. Multis quidem nouum: sed tamen ex antiquitate nouitas ista petita est, vt vel ex Nonio discere possumus.

Illi autem similia sunt, *Ridicularius, Singula-*

rius, pro *Ridicularis* & *singularis*. vt libri noni cap. quarto, *singularia velocitatis*. Quid quòd & iurisconsultis antiquam hanc terminationem, in duobus præsertim vocabulis, quorum vnum est *peculiaris*, renouare placuit? Idem verò dicendum de *Dubiosum*, pro eo quod est *Dubium*. Cui addi possunt *Obsequibilis* & *Præstabilis* pro *Obsequens* & *Præstans*: sed *Obsequibilis* illo altero rarius etiam esse puto. Adice etiam *Vrbica res* dictum vt *Rustica*, pro *Vrbana*.

Sed nec *Labeorum* pag. 484, pro *Labiorum*, suspectum esse patitur antiqui sermonis cognitio.

Idemque (ad ea quod attinet quæ grammatici Verba appellant) de *Viderier* dici debet.

His addenda sunt, *Feruit*, pro *Feruet*: & *Alia* pro *Alij*: vt pag. 230, *Nulli alia cause obnoxia*. Atque hæc & superiores editiones habent: at non & illud *singularia* pro *Singularis*.

Quædam verò aliud nouitatis genus habent: cuiusmodi est *Deinrium* pag. 216, ea forma dictum qua *Periurium*. Sunt etiam nonnulla vocabula in quibus lector aliquis fortassis hærebit quòd alij præter consuetudinem præpositioni iuncta sint. Cuiusmodi est *perseuerare*: quum dicit, *Confirmat & perseuerat*, pag. 36. siue *affirmat & perseuerat*: quam lectionem malo: quum etiam *Affirmatissimè scripserunt*, legatur pag. 260. Vtrocunque autem modo scribas, est *Perseuerat* pro vulgari *Asseuerat*. Sic autem & alibi vno composito pro altero nouè vtitur.

Quibusdam autem in locis & composito utitur ubi simplici uti moris est : veluti ubi *Cancellare* pro *Celare* dicit, ut pag. 291, *non id postea cōcellauit*. Sic etiam *supernacare* pro *Vacare*. Sed & simplicis vicissim pro composito exempla apud eum extant: ut pag. 323, *an his verbis, intra calendas, ipsæ quoque calendæ tenerentur*: pro continerentur. Sed minus nouus est (in soluta præsertim oratione) simplicis pro composito quàm compositi pro simplici usus.

Aliud nouæ libertatis genus est, præter illam de qua libri decimioctauo capite duodecimo (pro verbis habentibus patiendi figuram, actiua usurpare, & vicissim) neutris uti pro actiuis: ut *Inoleuit*, actiue dictum, pag. 314. Item ex impersonalibus personalia facere: ut *verbisque eius defatigati pertaduissent*. Cui contraria nouitas hæc apud Ciceronem videri potest, *Quos veritum non est*, pro Qui veriti non sunt. Paulo autem aliter nouum est hoc apud nostrum Gellium, *Iureiurando satisfacto*, pro Quum satisfactum esset iureiurando.

Cum alia omnino nouitate dicit *Usitatus* pag. 257, *Romanos quoque homines aiunt sic plerumque annulis usitatos*. nam suspectum esse alius vetat locus.

Quædam etiam sunt voces minimè quidem nouæ, sed nouam significationem (sub noua autem intelligo & perraram) habentes. Sunt & vocabula (& quidem nomina) in quibus alia significationis non est mutatio, quàm quòd pro actiua passiuam accipiunt: ut *Ignara res*, *Incredu-*

la res, pro Ignota res, Incredibilis res.

Sedenim multis vocabulis ob nouitatem aut raritatem deprauari contigit. quod & in vna harum accidisse videmus. nam pro *ignarissima*, quod legis pag. 372, in præced. edit. est *ignotissima*. Sic pro *pontificium* (quod habes pag. 25, cuius negotium id pontificiumque esset) superiorum editionum pleræque habent *potissimum*. Quum tamen vox *pontificium* potestatem itidem significet, non apud Arnobium tantum & Cassianum, sed etiam in aliquot C. Theodosiani locis.

Hinc etiam fit vt pro *impendio*, pag. 488. præced. edit. habeant *compendio*. Sic pro *Interfectum ire*, quod legis pag. 305. ignoratio antiqui sermonis intruserat *interfectum iri*.

Ad orationis autem structuram quod attinet, *Terra Italia, Terra Gracia*, aliæque huiusmodi, nihilo magis quam superiora, suspecta cuiquam esse debere, etiam quidam veteris scriptoris locus, qui ab eo alia de causa affertur, aperte ostendit. Antiquum verò est & *audini illum dicere*, pro eo quod est *Audiui dicentem*.

Inter locos autem ob orationis structuram suspectos non dubium est quin iste futurus sit, vbi verbo personali verbi impersonalis usus dari videtur: pag. 364, *Ibi scriptum est cum multa alia ad bonam frugem ducentia*.

Interim tamen fateor & quosdam esse locos vbi verborum structura mendii suspicionem afferre potest. Ex illis est hic, pag. 428, *Fecisseque videtur enim librum Ælius sui magis admonendi*

quàm aliorum docendi gratia.

Quinetiam alia sunt quæ si Gellium ita scrip-
sisse existimamus, iniuriam (vt opinor) illi fa-
cimus.

In cæteris alioqui eius Latinitate, etiam v-
bi *ἐλλήνισται*, nos tutissimè vsuros esse puto. Ea
certè phrasès ad multa quæ in sermone fami-
liari occurrunt exprimēda aptissimas præ qua-
uis alia suppeditat. Nā vel istud quod ex Italis
sumptum velut prouerbialiter dicimus, **SI
NON E .VERO, E BEN TROVATO**,
tribus elegantissimis modis ab illo dici ani-
maduerti. Eos tecum ea lege communicabo,
vt in ijs quæ obseruaueris, itidem *καὶ τὸν ἑμὸν*
esse velis : sicut de ijs fecisti locis qui
quod ab eo de voce *intra* dici-
tur, confirmant.

V A L E.

HENR. STEPHANI
NOX II, ET III, ATTIL-
CIS AVLI GELLI VI-
GILIIS INVIGILATÆ.

SIVE,
APOLOGIA A. GELLII
(ID EST, PRO A. GELLIO)
ADVERSVS LVD. VIVEM.

quàm aliorum docendi gratia.

Quinetiam alia sunt quæ si Gellium ita scripsisse existimamus, iniuriam (vt opinor) illi facimus.

In cæteris alioqui eius Latinitate, etiam vbi ἐλλήνισεν, nos tutissimè vsuros esse puto. Ea certè phrases ad multa quæ in sermone familiari occurrunt exprimēda aptissimas præ quauis alia suppeditat. Nā vel istud quod ex Italis sumptum velut prouerbialiter dicimus, **SI NON E .VERO, E BEN TROVATO**, tribus elegantissimis modis ab illo dici animaduerti. Eos tecum ea lege communicabo, vt in ijs quæ obseruaueris, itidem *καὶ τὸν ἑμῶν* esse velis : sicut de ijs fecisti locis qui quod ab eo de voce *intra* dicitur, confirmant.

V A L E .

HENR. STEPHANI
NOX II, ET III, ATTIL-
CIS AVLI GELLIIVI-
GILIIS INVIGILATÆ.

SIVE,
APOLOGIA A. GELLII
(ID EST, PRO A. GELLIO)
ADVERSUS LVD. VIVEM.

ACHILLI HARLÆO,

PRIMO SENATVS

Parisiensis præsidj,

HENR. STEPH. S. D.

ANTE paucos dies occurro Stephano Pasquerio, celeberrimo (ut scis) in eo cui præsides præsq̃ue senatus advocato. Rogat quid rerum agam. Dico, me cuidam qui typographico prelo captivus detineretur, dimissionem procurare. Quis ille est? Aulus Gellius, inquam. Vnde hæc captivitas? Id quoque narro. Quum autem ad argumenta Atticarum huius captivi Noctium sermo deductus esset, & famosum Ludovici Viuis de iis iudicium (ita enim famosum dicere iudicium liceat ut famosi libelli dicuntur) mihi exposuisset: ut me in rem præsentem adducat peto. Id continuò fit. nam ingresso bibliothecam librum Viuis ita Gellium infamantis aperit. Hic ego statim mecum, Tantam quæ Gellio facta est iniuriâ atque adeo contumeliam, inultâ mne fines? Egressus verò ex illius ædibus, ad flumen illis vicinum deambulo, & verba Viuis à me in chartula exscripta relego: apologiam aduersus ea meditor: eamque proxima nocte incipio, sequente finio. Habes totam historiam.

A ij

- *Ceterum quum ea ipsa nocte recordatus essem, te non ita dudum cuidam magna alioqui auctoritatis viro hunc scriptorē apud te vituperātī (quod & ipse fortassis illo Ludovici Vinis iudicio fascinatū esset) & quid doctrinæ nobis afferret quæ aliunde peti non posset, querenti, ita statim respondisse ut obmutescere, & (quātum coniecere erat) sententiam mutare cogeres: mee Apologiæ gratulari cœpi quod talē patronū natura esset. Itaque quod nox illa mihi dederat eam tibi dicandi consiliū, nullus postea dies mutavit: ut certè mutare non debuit. A cuius enim testimonio illa mea Apologia plus ornamenti, à quo etiam plus adiumenti, si eam adiuuare libeat, sperare potest? Nam si tum, ex improviso orta Gellij accusatione, quum à senatu vixdum reuersus esses, memoriate defensione non destituit (etiā si primi præsidis inde redeuntis fatigatā memoriā prius se ad talia recolligere necesse videatur) quid quā à forensibus occupationibus aliquātisper feriato, & premeditato, ad eā defensionē aduersus quēvis Gellioma stiga accede-
 & παῦρα μὲν (more tuo) sed μάλιστα τῶν καὶ σοφῶν καὶ ἀξιωματικῶν loqui libebit? Interim tamen vel de hoc ipso quod Gellio iam prestitisti officio tibi meritò gratias agent quicumque illum amore, eius autē obrectatores odio prosequuntur. Vale.*

AULI GELLII APOLOGIA

(ID EST, PRO AVLO GELLIO)

ADVERSUS LVD. VIVEM,
ab Henrico Stephano scripta.

QUOD Aristotelem de se & Isocrate dixisse ferunt, Turpe sibi esse tacere, illum autē loqui permittere: id multo iustius de Auli Gellij amicis (ita enim fidos & minimē ingratos eius discipulos appello) & de Ludouico Viue dicturus mihi videor: turpe illis esse filere de Gellio, dum hic de eo loquitur: vel potius ei, id est famæ eius, obloquitur. Ac vix equidem statuere apud me possum, magisne hunc sui sermonis, an illos sui pudere silentii oportuerit. Sed quid si, dum ego inquam alij incurrerunt ingrati animi reprehensionem, vitare, & Gellij merita meritis pensare studeo, contrā de eo malē merear? Commemorat enim, Fauorinum philosophum, dicere solitum, turpius esse exiguē atque frigidē laudari, quā insecutanter & grauiter vituperari. Et rationem quoque hanc addit, quam ille afferebat: quoniam qui maledicit & vituperat, quanto id acerbius facit, tam maximē ille pro iniquo & inimico ducitur, & plerunque propterea fidem

A

non capit: sed qui infœcundè atque ieiunè laudat, destitui à causa videtur: & amicus quidem creditur eius quem laudare vult, sed nihil posse reperire quod iure laudet. Atqui, si hoc verum est, nonne istud idem verum esse fatebimur, ieiunè & frigidè causam alicuius defendere, turpius esse non solum quàm indefensam relinquere, sed etiam quàm cum grauius accusare? Quod quum ita sit, non immeritò animū meum subit ille metus, ne illi hætenus suo silentio melius existimationi tantū viri consuluerint (si tamen eiusmodi est hæc accusatio quæ eam in discrimen possit adducere) quàm ego ei nunc oratione meâ sim consulturus. Huc accedit & aliud: quod mihi cum accusatore, quem laudatum esse virum fateri cogor, negotium est. Sicut autem laus ex viri laudati ore proficiscens, perhonorifica est, & faciliè fidem impetrat: ita eiusdem viruperatio & valdè ignominiosa est, & faciliè ei creditur.

Enimvero, sicut hæc me ab incepto dehortantur & deterrent, ita est quod me ad illud reuocet, ac deiectum animum erigat. Considero enim mihi latum defensionis campum patere, quod per Gellij nostri scripta, vnde præcipuè seges argumentorum petenda mihi est, viâ nunc magis quàm vnquam antea triuerim.

Sed quid defensione opuserat (dicet aliquis) aduersus accusatorem, quo inuito scriptor iste

Perlegitur, placet atque viget, laudatur, amatur?

ac (siquid istis adiicere fas est quæ quondam Augustus Virgilio euenire precatus est) regnum quodammodo inter alios plurimos tenet? Im-

imo verò defensione opus erat: vt cuius scripta in pretio & honore antea plurimis fuerunt, post hac sint omnibus: vbi quos Viuis accusatio ab iis alienauit, mea defensio conciliauerit, vel (si amici antea fuerant) recõciliauerit. Neque enim fieri posse putandum est quin nonnullos tanti viri autoritas non mouerit solum, sed etiam permouerit: & quorundam iudicium non concusserit tantum sed planè labefecerit. Ferè sit enim vt magni celebrisque viri iudicium non tantum præiudicij loco sit nonnullis, sed eorum iudicis vim quodammodo afferat.

Cæterum quidnam Ludduico Viui in mentem venisse dicemus vt Gellium, virum de literaria republica tam bene meritum, non aliquo dictorio perstringeret, sed eius famam (quantum quidem in se erat) grauius sauciaret? *τι παθόν* (vt Græci aptius significantisque loquuntur) adeo virum hunc vituperauit, qui contra paucorum vituperator, multorum laudator est? An occultam quandam naturarum *ἀντιπαθῆσαι* in causa fuisse credemus? Quod enim cibus, idem & quorundam scriptis viuere videmus: & sicut quosdam ab illis, ita quoque nonnullos ab his non certâ quâpiam ratione, sed nescio qua naturalis *ἀντιπαθῆσαι* vi, abhorre. Nec dubium est quin ei hoc imputandum sit, quod aliquem amore complecti non possumus, in quo tamen nihil quod non amore potius quàm odio dignum sit, inuenimus. Ac tale est quod Martialis sibi erga Sabidum euenire fatetur,

Non amo te Sabidi: nec possum dicere, quare:

Hoc tantum possum dicere, non amo te.

A ij

Verum qui hoc quod inter amorē & odium est confinio sese contentos dicunt, à maledictis abstinēt. Quod Viues tantum abest vt fecerit, vt eius maledicentia aliquid etiam habeat virulentiae. Quam igitur aliam esse causam suspicabimur? an (vt hic quoque à cibus sumpta comparatione utar) quemadmodum illi qui certis quibusdam morbis laborant, praterquam quod ciborum saporem non sentiunt, aut, si sentiant, eo offendentur potius quàm delectantur, etiam de quorundam sapore contrarium omnino iudicium ferunt iis omnibus qui valent (vt ab iis qui ictero laborant mel pro amaro haberi fertur) ita Viuis iudicium aliqua tunc ægritudine laborasse existimandum est, quum de Gellianis Noctibus illa scripsit? Immo verò Viui minimè hoc accidisse, & aliunde illam eius maledicentiam esse ortam, mihi persuadeo. Id autem quod afferam, eiusmodi est, vt me totius mali originem assequutum esse, & rem acu (quod aiunt) tetigisse dicturi sint, vt opinor, quicumque & Gellij scripta diligenter atque adhibito iudicio euoluerunt, & Hispani nunquam ne per somnium quidem fuerunt.

S E D prius ad singulas eius obtrectiones, aut (si mauis) singulas eius obtrectionis partes, ordine respondebo: ad respondendum quidem certè totas ingenii vires omnesque huius noctis horas impendam. Quem laborem multum mihi minuisset Viues, si aliquot saltè locorum exemplis, tanquam fide dignis testibus, suæ censuræ (hanc enim fortassis appellationem suæ maledicentiæ prætexuit) auctoritatem compara-

re conatus esset. Nam in iis quos attulisset locis, facile (vt opinor) ostenderem, id illum in Gellio viruperando fecisse quod ipse Gellius de Cæsellij Vindicis reprehensoribus elegantissimè dicit, eos in illo reprehendendo multa per calumnias etiam rimatos esse. Sed quum ita Aulo Gellio obtrectauerit Ludouicus Viues, vt ne vllam quidem eorum quæ dicit particulam exemplis cõfirmare studuerit, perinde ac si suis, sicut olim Pythagoreis, αὐτὸς ἐξα, satis esse debèret: ego contrà ita defensoris partes agam, vt, siquid in memoriam veniat quod ei aliquam calumnian-di ansam præbere potuisset rear, minimè id silentio præteream.

PRIMUM igitur Aulus Gellius à Ludouico Viue audit, *Homo rhapsodus planè*. Quid hoc verbi est, Ludouice obtrectator? Latina sit saltem, aut Græca, nò barbara, tua obtrectatio. Scisne quid *rhapsodus* Græcis sonet? nostine, ἐν τοῦ πάσαι & ἐν ῥῆσις compositum esse hoc vocabulum? an te non præterit, Homero & Hesiodo titulum hunc datum primò fuisse? an te non fugit, eos qui *πάσαι* vocarentur, *ῥαψοδοὺς* etiam nominatos fuisse? Quasi verò, si hæc te non latuissent, aliud primordiū illi tuæ accusationi non fueris quæsiturus, quam quo lectori nequaquam ἀγροίκα, & (vt Gellius noster loquitur) minimè insubido, ridiculus esse posses. Neque enim ignorasse te credibile est, nihil magis ridiculū esse quàm malè in maledicendo loqui. Parū tamen abfuit quin aliquid commodi ex illo malo sis consequutus. Risus enim mihi ex illo tam inepto vocis istius vsu obortus præparatum Gellio patrocini-

nium è pectore propemodum excussit.

Verum, vt tandē non de eo quod dixisti, sed de eo quod dicere voluisti, agam, an ille aliud nihil quā consarcinator aut confutor esse dicēdus est (hoc enim rhapsodi appellatione significare te voluisse cōstat) qui plerunque suū iudiciū ita interponit de locis quos vndiq; collectos depromit, vt magnā lectori vtilitatem, vel voluptatē, aut etiam vtrumque afferat? An tantummodo consarcinatorē vocare fas est eum qui de plerisque locis quos operi suo insuit, nō minus fideliter quā doctē lēctōrē monet, quid in iis suspectū, quid fide dignū esse possit? quid potissimū in iis obseruare, quid doctrinæ ex iis reportare eum deceat? Quod si tamen nusquam de suo quicquā adiceret, nōne vel eo nomine multum illi deberemus, quod inter tam multos tam diuersorum scriptorum locos, eorum qui suis vigiliis essent digni, delectum habuit?

SECUNDA exprobratio est, *Congestor potius quā digestor*. Quid? an se digessisse Gellius dicit, aut digesturū promittit, quos affert locos? Tantum certē abest vt hoc se fecisse dicat, aut facturū promittat, vt contrā vltimo vltimi libri capite hæc scribat, *Vsi autē sumus ordine rerū fortuito, quē antea in excerpēdo feceramus. Nam proinde vt librū quemque in manus cepērā, seu Græcū, seu Latinū, vel quid memoratū dignū audieram, ita quæ libitū erat, cuius generis cūque erant, indistinctē atque promiscuē annotabā. Quibus subiungit, se ea ad subsidium memoriæ, quasi quoddam literarum penus, solitum recondere: vt, quando vsus venisset aut rei aut verbi cuius fortē obliuio se tenuisset, & libri ex quibus*

ea sumpserat, non adessent, sibi inde facile iuuentu atque deprótu foret. Atque his addit, hanc esse causam disparilitatis rerum quæ est in his Commentariis: simulque ostendit cur indigestè scripti fuerint. *Facta igitur est (inquit) in his quoque cōmentariis eadem rerū disparilitas quæ fuit in illis Annotationibus pristinis: quas breuiter et indigestè & inconditè annotationibus, tractationibus, lectionibusque variis feceramus. Vbi (vt de hoc obiter moneam) suspecta est vox annotationibus in posteriori loco.*

Solitos autem fuisse & alios nullum ordinem in huiusmodi commentationibus seruare, discimus ex iis quæ ab ipso adduntur. Scribit enim, eos, quia variam & miscellā & quasi confusaneā doctrinam conquisiuerant, ideo titulos quoque ad eam sententiam exquisitissimos indidisse. Eorum autem titulorum vnus est *ἡ ποικίλη ἰστορία* (ita enim scribendum est) quem placuisse Æliano videmus, simulque illam miscellam & quasi confusaneam scribendi formam. Si peccauit igitur Gellius, quòd multa congesserit potius quàm digesserit, peccauerant ante eum multi in eodem scriptionis genere, & post eum etiam peccatū à nōnullis fuit: ideóque si ita irridendus est ille vt dicatur congestor potius fuisse quàm digestor, eadem irrisione digni sunt & illi. Sed cur ea vel Gellius vel illi digni sint etiam si enim summo iure cum illis agatur, negligentiae non imperitiæ imputare potuit Viues quòd in communes quosdam locos suas cōmentationes nec Gellius nec illi digesserint.

Verum ego negligentiam hanc (si tamen ita de illis loqui licet) multis iam pridè lectoribus fuisse,

& quotidie multis esse. contrà autem illam digerendi diligentiam multis negligentiae causam futuram fuisse dico. Non pauci enim sunt quos quum statim fastidium lectionis capiat, ex illis communibus locis certos quosdam tantummodo legerent, qui sui palati essent: nunc autē, quoniam ea quibus delectantur, per totū volumen sparsa sunt, & aliis intermixta: dū hæc quærent, quæ suum ἔργον esse volūt, interim aliis quoque oculos, interdū & mentē, velut ἐκ παρέργου, adiiciunt. Fortassis autem damnum etiam ex illa diligentia posteritas accepisset. Credibile est enim, si ita digestę commentationes illæ fuissent, multos, qui totum earum volumen describendum curarunt, certa quadam eius portione contentos futuros fuisse.

Venio ad TERTIUM, quod nostro Gellio obiicit hic accusator: *Ostentator potius quàm peritus*. Vbi, quæso, hæc ostentatio? cedo eius vel vnum exemplum. Atque hîc eius quod pollicitus sum recorder: idque præstare volo. Quum enim spononderim me ita defensoris partes acturum, vt siquid in memoriâ veniret quod Ludouico Viui accusatori aliquam calumniandi ansam præbuisse existimarem, id minimè prætermitterem: hîc aliquos capitum titulos proferam, quorum obtentu hac calumnia Gellium incessisse videri potest. Prius tamen pauca de illis capitum titulis, quos & summas vocare possumus, præfabor: eos quos nunc sub Gellij nomine habemus, non eius sed Pseudogellij cuiuspiam esse: quum multa in illis legantur, non solum à Gellij sermone sed interdum etiam ab eius

mente abhorrentia. Pluribus autem eorum sententiam refellerem qui pro Gellianis habēt, nisi συνηγμένων aduersus illos meditarer. His igitur nunc super hac re contentus, quosdā eorum proferam: & initium ab eo sumam qui præfixus est capiti secundo libri septimi, *De Cæselli Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius quos inscripsit Antiquarum lectionum*. Titulū hunc non dubito quin Viues allegaturus fuerit tanquam ostentabundum. Quamuis enim & in ipso capite aliquid iactantiæ esse videri queat, quum dicit se turpe erratum offendisse in illis celebratissimis commentariis Lectionum antiquarū Cæselli Vindicis: & quū addit, hoc erratum multos fugisse qui alioqui multa in Cæsellio reprehendēdo etiam per calumnias rimarentur: quāuis, inquam, iactantius hæc dicta videri possint, ipso tamen titulo plus offensum iri nonnullos credibile est: quoniam hic seorsum legitur, at illic subiunguntur statim quæ tale fuisse illud erratum ostendant, & propter quæ lector Gellio de eo admonenti gratiam habeat, simulque illi, tanquam non nimium magnificè de se loquuto, ignoscat. Ut taceam interim, illud *pudendo errore*, paulo etiam *ἐπιτιμητικώτερον* videri posse dictum quàm si *turpi errore* dixisset.

Verū alij tituli sunt de quibus iustius quàm de hoc queri possumus: quippe qui verba ostentabundā quandam *ἐπιτιμῶν* præ se ferentia habeant, quorū tamen ne vmbra quidē in ipso capite apparet. Hic enim est titulus siue hæc summa capitis sexti libri secūdi, *Quibus verbis ignauiter & abiectè Virgilius vsus esse dicatur: et quid ijs qui*

id improbè dicunt respondeatur. At Gellium cum Gellio, vel potius Pseudogellio, confer: nihil modestius dici potuisse fateberis. scribit enim, nonnullos grammaticos ætatis superioris (in quibus esset Cornutus Annæus) haud sanè indoctos neque ignobiles, qui commentaria in Virgilium composuerunt, reprehendisse quasi incuriosè & abiectè positum verbum *Perussè* in illo Virgilii loco, *Candida succinctam latrantibus inguina monstros Dulichias vexasse rates.* Quinetiam eos, inter accusandum, velut quodammodo excusare volens, addit, quid eos mouerit vt hoc dicerent. Putasse enim eos *Perussè* verbum esse leue, & tenuis ac parui incommodi: nec tãc atrocitati congruere, quum homines repente à bel-lua immanissima rapti laniatiquè sint. Eandem autem modestiam seruat & in proponendis aliis quæ rephenderunt, (afferens simul rationem qua niterentur) & in respondendo eorum reprehensionibus. Quæ procul absunt ab illis tituli verbis, *Et quid ijs qui id improbè dicunt respondeatur.* Illud enim improbè sonare videtur Impudenter, seu Impudenti quadam audacia.

Non dubito quin itidem in exemplum allaturus fuerit Viues istum titulum capitis noni libri secundi, *Quod Plutarchus euidentè calumnia verbum ab Epicuro dictum infectatus est.* Qui enim se iactare vult, quo magis odiosam accusationem reddidit, eo maiorem suæ defensionis fauorem & laudem quærit. Sed vide quàm nihil tate cogitarit Gellius: quum, verbis eius insistendo, titulus hic præfigendus fuisset, *Quod Plutarchus minutè ac propè etiam subfrigidè verbum quoddam Epi-*

A D V E R S V S L V D. V I V E M. II
cūri reprehendit . vel potius ; *Plutarchum m. ac propè
etiam s. v. q. Epicuri reprehendiſſe* . Neque enim
Gellium illam particulam huiusmodi locis ad-
hibiturum fuiſſe exiſtimo.

Sed vnus eſt titulus præ quouis alio oſtenta-
tione plenus : hic videlicet, capiti vigefimo libri
decimifeptimi præfixus, *Verba ſumta ex Sympoſio
Platonis , numeris coagmentiſque verborum , ſcitè, mo-
dulatè aptèque , exercendi gratia , in Latinam oratio-
nem verſa*. Verum quod tu audire non potes, Vi-
ue, audiant pro te (quod & de cæteris à me dictū
exiſtimari volo) quicunque tuę patrocinari ſen-
tentię voluerint . Audiant (inquam) quanta in
hoc non ſolū tam iaſtabundo ſed arroganti
etiam titulo iniuria Gellio fiat. Libri decimi ca-
piti vigefimo ſecundo, cuidam Gorgiæ Platon-
ici loco hæc præfatur, *Verba ipſa ſuper hac re, Plato-
nis , ex libro qui appellatur Gorgias , ſcripſi : quoniam
vertere ea conſilium non fuit: quum ad proprietates eo-
rum nequaquam poſſit Latina oratio adſpirare, ac mul-
to minus etiam mea*. Qui ſe vno in loco adeo viri-
bus ſuis diffidere fatetur , ad eone illis confidere
in altero profiteretur? Cuius tanta hīc modestia
cernitur, tantāne eiꝯ arrogantia illic conſpice-
retur? Niſi fortè (ſiquid iocari etiam fas eſt tan-
tum profeciſſe exiſtimandus eſt Gellius illo tē-
poris interuallo quod inter librum decimum &
decimumſeptimum interceſſit, vť quam in ſe &
ſentiebat & fatebatur infantiam ad vertendum
Platonis ſermonem, cam in eloquentiam Lati-
nā Græca Platonis dignam , & illi ιωſſποτος , mu-
tatam eſſe ſentiret . Sed (extra iocum) alia ſunt,
quæ quum à me aduerſus illum titulum æſſerti

possent, illi quod dixi *συνηγματίῳ* reseruare malo.

Modestiam Gellii, & naturam Thrasonicæ planè contrariam hoc etiam nobis manifestam facit, quòd eum nusquam pudet fateri per què profecerit, in his etiam quibus alioqui tanquam *οἰκονομίας* allatis gloriari, nullisque testibus plagii conuinci posset. Adde quòd & rarè & parcè vituperat, frequenter liberalitèrque ac prope modum prodigè laudat.

Quum igitur ostentationis & iactantiæ suspicione Gellium liberasse mihi videar (neque enim ullū esse putò locum, qui illum æquè huius vitij reddere suspectū posset ac illi quos attuli) restaret vt cum imperitiæ quoque nota illi simul obiecta purgarem: sed quoniam quarta etiam obiectatio hanc eum macula seu labe aspergit, in eum omnia locum reiiciam.

Sed nā ego scæuus sum (non sœuus, sed scæuus Gellianè dico, id est *σκαῖος*) quī, dum Viuis sermonem imitor, à Latinitate vnà cum illò aberro. Nam quum imperitiæ notam Gellio esse obiectā dico, ad illa ipsius Viuis verba respicio, *Ostentator potius quàm peritus*. Vbi *peritus* illi is est qui à Latinis (iis quidem certè qui purè ac tersè loquuntur) aut Literatus, aut Doctus seu Eruditus appellatur. Sed quis illi vocabulo vsum hunc tribuit? Est *Peritus* qui Græcis *ἐμπειρος*: sicut Imperitus, qui illis *ἀμπειρος*: siue originem habet à *Perio*, quod olim pro *Aperio* vsurpatum fuisse ferunt: siue (quod potius mihi persuadeo) à Græco *μῆγ* manauit. Quid? an Græci *ἐμπειρος* pro literato, seu docto vel erudito, & vi-

A D V E R S V S L V D. V I V E M. 19
 cissim *ἄμειρος* pro illiterato, seu indocto aut ine-
 rudito, dicunt? Nequaquam: sed quum hoc si-
 gnificare volunt, *ἀπαιδευτος*: quum illud, *ἀπαι-
 δευτος* dicūt, aut periphrasticè, *παιδείας δὲ ἔχοντα*,
 siue *δὲ ἴκοντα*, aut etiam *παιδείας πόρρον ἴκοντα*.
 Ciceronem quidem constat, hæc Platonis, *οὐκ
 οἶδα παιδείας ἔπος ἔχει*, interpretatum esse, *Quam
 doctus sit ignoro*. Sed & *ἀμαδὴν* eum appellant qui
 indoctus est, seu ineruditus: pro docto seu eru-
 dito non *ἀμαδὴν* dicunt (aliū enim istud vsum
 habet) sed *πολυμαδὴν*. sic tamen vt huic vocabu-
 lō quædam potius vis superlatini insit: perin-
 de ac si Doctissimum, aut Valde doctum di-
 cas. At *ἔμειρος* & *ἀμειρος* vel hoc significatu
 non vsurpant, vel non sine adiectione, siue ge-
 nitiui *παιδείας*, siue aliū quod certam quam-
 piam disciplinam significat. Quum verò *γυμ-
 νάσιον ἀμειρος* dicunt, plerumque non de eo lo-
 quuntur qui tantū est ineruditus, sed de eo
 qui vna etiā voce *ἀγυμνάσιον* appellatur: cū res-
 pōdet interdum Latinum Illiteratus. Cuiusmo-
 di (quod ad Græcam linguam attinet) fuit ille
 cuius mentionem ipse Gellius facit libri vndeci-
 mi capite decimosexto: quem literarum & vo-
 cum Græcarum expertem fuisse scribit: & non
 malè (vt opinor) cum *ἀναγράβοντα* etiam dixe-
 rimus. Græci denique quidvis potius quàm *ἔμ-
 ειρος* & *ἀμειρος* pro erudito & inerudito, siue il-
 literato, vsurpant. At ego Latinos nihilō magis
 Peritū & Imperitum ea significatione dicere cō-
 tendo, nisi cum aliqua adiectione. Itaque liberū
 mihi esse dico, quum Gellium peritum esse ne-
 gas, cuiuscumque libuerit rei peritū intelligere.

A Cicerone quidem certè aliis antiquitatis veterumque scriptorum peritus dicitur: alius, iuris & officij: (sicut ab Horatio quidam, Peritus iuris & legum) alius, belli ac rei militaris: alius, multarum simul rerum peritus. Est etià qui cantandi peritus à Latinis dicatur, est qui dicendi, est qui docendi, est qui definiendi, est qui belli gerendi, est qui agri colendi: est denique qui pingendi, vel sculpendi: est qui fabricandi: quid est vel horum vel illorum cuius peritum: Gellium esse negas Ludovice? Non ignoro, & sine adiectione interdum poni hoc vocabulum: sed tunc lectoris est, pro re de qua agitur, aliquid subaudire, ut grammatici loquuntur. velut quum poetarum elegiacorum unus (Propertius, si bene memini) canit;

Me debet ex lacrymis meritis fecere peritum.

& quum itidem canit Naso,

— vati parere perito.

Utrobique enim subaudiendum est *res epoticas* *ad quæ res*, vel *res epoticas ad quæ res*, aut tale quid. Sic quum patronos peritissimos dicit Cicero, intelligit, peritissimos rerum quæ ad bene patrocinandum requiruntur. Aut brevius, artis sue peritissimos: Respondebit fortasse pro te quispiam, idem cum illa tua voce Peritus, subaudiendum esse genitium *literarum*: sed ego præter morem id esse dico. Tuum ergo fuerit (ut Gellium si non merito, at Latine saltem viruperes) illud vocabulum in aliud mutare: meum autem, ad illam tuam obtrectionem quartam tandem accedere.

Illà igitur *Q V A R T A* obtrectatio, hæc est,

Loquaculus, sine eruditione. Quam tu mihi loquacitatem narras? in qua totius voluminis parte eam ostendes? Amat nox silentium; non siluit tamen noctibus Atticus Gellius (quod certè non nisi magno literarum damno fecisset) sed aduersus grammaticos, rhetores, philosophos, & quosdam alios, acriter disputauit. Verum non tamen & loquax fuit, sed mediam quandam inter silentium & loquacitatem viam tenuit. Quid iuimne loquacem, aut (vt tu Ludouice appellas) loquaculum fuisse credibile est, qui ne eam quidem loquacitatem amabat, quæ eloquens, aut diserta saltem seu facunda esset? qui eam non modò non sectabatur, sed etiam palam insectabatur? An tu Viue libri primi caput decimūquintū legeras? aut certè, an eorū quæ ibi à te lecta erant, memineras? Nam lectum à te fuisse, facile crediderim, sed tibi tunc in memoriā venisse, nunquam mihi persuaferim. Eū enim ibi in vitium istud acerrimè, non suis tantum sed aliorū, tam Græcorum quàm Latinorum scriptorum, verbis inuehentem, & variis ipsum nominibus appellantem audimus. Non enim solum *Loquax*, sed etiam *stulta* & *inanis* discendi copia, necnon *verborum turba* magnitudinis inani vasta: item *perulantia* verborum, quinetiam *loquendi temeritas* ab eo vocatur. Homines autem huic vitio obnoxij, *Lenes* & *frivoli* & *inportuni* loquaces ab eo dicuntur: item *Homines stulti* & *immodica blasterantes* (quibus & hæc addit, *quorum lingua tam prodiga infrenisque est, ut suas semper astutis collusione verborum teterrima*) necnon absque periphrasi, vetusta vsurpando vocabula, *Loquutuley*, & *Blaste-*

rones, & Lingulaca. Sed omiffa est à me inter periphrasticas appellationes vna quam ex eius verbis videmur posse colligere, vt dicamus, *Homines qui loquentes, plerumque videntur loqui sese nescire.* Postquam enim de iis qui sunt leues & futiles & importuni loquutores, dixit, bene existimatum esse, eorum orationem in ore nasci, non in pectore, hæc subiungit, *Linguam autē debere animi non esse liberam nec uagam, sed vinclis de pectore imo ac de corde aptis moueri & quasi gubernari.* Sed enim videas quosdam sic scatere verbis sine ulla iudicii negotio (quæ postrema vox mihi est suspecta) cum securitate multa & profunda, vt loquentes, plerumque videantur loqui sese nescire. Ab his autem verbis statim ad Homerum venit: qui Vlyssē contrā, virum sapienti facundia præditum, vocem non ex ore sed ex pectore mittere ait. Quæ tamen (vt de hoc ἐν ἀποδύμωνα) non ita intelligenda sunt quasi Homerus de Vlyssē dicat, illum ὅρα mittere solitum ὡς ἐν σφύραις, ἀλλ' ἐν σφύραις: verūm hoc modo, Homerum de eo non dicere, ὅρα ἴη ἐν σφύραις, sed ab eo dici, ὅρα ἴη ἐν σφύραις. Paucis autem verbis interiectis, eundem laudat pœram quòd perulantia verborum coercendæ vallum esse oppositum dentium dixerit: vt loquendi temeritas, non cordis tantum custodia atque vigilia cohibeatur, sed & quibusdā quasi excubiis in ore positis sepiatur. Quæ item verba non ita sunt intelligenda, vt putemus ab Homero rationem illius oppositionis valli reddi: sed quemadmodum pulchrè philosophatus erat noster Gellius super illo Homeri dicto, ὅρα ἐν σφύραις ἴη, & quam Homerus eius causam merito re-

conditam tenuerat, ipse nobis aperuerat: ita & de vallo dentium (quod Homerus *ἔρκος ὀδόντων* vocat) bellè, non Homeri verbis, sed suis, ex Homeri persona, philosophari. Interiectis autem M. Tullij & M. Catonis (quem atrocissimū huius vitij insectatorem esse ait) testimoniis, ad Homerum redit. *Neque non* (inquit) *merito* Homerus unum ex omnibus *Thersiten*, *διῶχοεῖν*, *ἀπυρτόμυθον* appellas: verba illius multa & *ἄνομα* strepentium sine modo gratulorum similia esse dicit. Eupolin deinde, & post eum, Hesiodum (quem prudentissimum poetarum perhibet) testem laudat. Quinetiam Epicharmi eodem pertinentem versum profert. A quibus ad Favorinū descendit, Euripideos quosdam versus huic quoque sermoni accommodantem. Huius verba quidā Salustij locus excipit, quem ex Valerij Probi auctoritate ita scribit, *Satis loquentia, sapientia parum*: quum ita scribi soleret, *Satis eloquentia, sapientia parum*. siquidem Loquentiam nouatori verborū Salustio maximè congruere, eloquentiam cum insipientia minimè conuenire. Postremò quosdam Aristophanus versus affert, huiusmodi loquacitatem verborumque turbam magnitudine inani vastā insignibus vocabulis denotantis.

Iam verò & in philosophis à Gellio istud loquacitatis vitium grauius aliquot locis reprehendi videmus: & ab eodem nos admoneri (libri primi capite secundo) quomodo ab Epicteto reprehensam fuerit. *Quibus verbis* (inquit) *Epictetus senerè simul ac festiniter seiunxit atque diuixit à vero atque sincero* Stoico vulgus aliud nebularū hominum, qui se Stoicos nuncuparent, a trāque verborum &

argutiarum fuligine ob oculos audientium iacta sanctissima disciplina nomen ementirentur. Neque enim illa verborum & argutiarum fuligo sine loquacitate erat.

Vt tamen de iis taceam locis quibus in loquaces philosophos inuehitur Gellius, & ad illum à me antea excussum reuertar, an is, si huic obnoxius vitio fuisset, tam studiosè tamque accuratè omnia propemodum quæ aduersus ipsum afferri poterant, in compendium redegisset? & aduersus loquaces declamans, aduersus seipsum declamator esse sustinuisset? Duo sunt quæ responderi posse scio. Quorum vnum est, illum, quod in aliis insectaretur vitiū, in seipso non animaduertisse: alterum, animaduertisse quidē, sed corrigere nō potuisse. Ac fortassis ad prius illud testis citabitur Catullus, vbi negat nos quod in manticæ tergo est videre: citabitur & Horatius, vbi scribit,

Quum tua peruideas oculis mala lippus inunctis,

Cur in alienis vitiis tam cernis acutum,

Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?

Sed ego vtrumque loqui potius existimo de diuerso vitiorum genere, quàm de iis ipsis quæ in aliis vituperantur: & rarò accidere vt quis illo ipso vitio quod in alio grauiter reprehendit, laboret. Ad posterius autem illud quod attinet, fateor quidem esse plurimos, qui, quum vitia quædam in seipsis non animaduertant solùm, sed & detestentur, corrigere tamen non possint: verùm eos in aliis ea ipsa ita detestari nego, vt etiam aduersus illa declament, eo quo Gellium modo contra loquacitatem declamantem audi-

A D V E R S V S L V D. V I V E M. 19
mus. Quodd si tamen Gellium hoc laborasse vi-
tio concederem, at cui hoc fieret verisimile, eum
adeo in illud fuisse proiectum, tamque insanabi-
lem ei fuisse illum linguæ morbum, vt tam mul-
ta aliis quidem, at non sibi caneret? vt alios his
sapientum virorum dictis *σπουδῇ* reddere conare-
tur, at sibi minimè (sicut nec ille *σπουδῇ* Euripi-
deus) *σπῆς* esset?

Transco ad alteram huius quartæ obtrecta-
tionis partē: in qua (sicut & in posteriore præ-
cedentis) peius quàm in alio vllō totius accusa-
tionis loco Gellius noster ab Hispano illo tra-
ctatur: quum eum pro homine inerudito ab
omnibus haberi velit. Quid? non satis erat, dixisse,
Gellium congestorem potius quàm digesto-
rem esse? non contentus eras ostētatorem & lo-
quacem appellasse? etiàmne dignus tibi visus est
qui omni eruditionis laude spoliaretur? At ego
illa omnia potius quàm hoc postremum tibi
concederem. Itāne eruditione carent hæ Noctes
Atticæ, quæ tam multos de multis erudiunt? Itā-
ne, qui ineruditus est, aduersus doctissimos grā-
maticos, rhetores, philosophos, disputare, & in
suam illos sententiam pertrahere potest? Itāne
eruditi nomine est indignus qui de rebus ad va-
rias disciplinas pertinētibus tā aptè tamq; perspi-
cuè & dilucidè differit? Si grāmatics, si rhetori-
ces, si philosophiæ, aut etiā philosophiarū (vt eius
more loquar) minimè rudem fuisse ostendero,
an tu, Ludouice, eum minimè ineruditum fuisse
faceberis? tum certè vnanimi consensu omnes
ad hoc fatendum te adigent, hanc omnes à te
confessionē extorquebunt. At hoc tamen osten-

dere, res minimè laboriosa mihi fuerit. Primum enim hoc te negare puduerit, afferri ab eo multa non omnibus illius sæculi grammaticis nota, sed ex penetralibus & quasi ex adytis grammaticæ artis deprompta. Atque hoc in numero posse locari existimo ea quæ de præpetibus pennis, de succidancis & præcidaneis hostiis, ab eodem scribuntur. Alicubi etiam nos de nonnullis loquendi generibus admonet, quæ quum similia videantur, dissimilia tamen sunt: ut, *Mentiri & mendacium dicere*: itē *Cum populo agere & Concionem habere*. Vicissim verò, *Quoad uiuet*, & *Quoad morietur*, quum contraria videantur, quomodo ad unā eandemque significationem referantur, ostendit. Cōmonescit nos & de usu quæ apud veteres Latinos habebant quædam vocabula: ut *Elegantia*, *Humanitas*, *Leuitas*, *Nequitia*. Quinetiam quarundam particularū vim nobis incognitam aperit: ex quibus est Præpositio *Intra*. De qua quàm sit utilis eius dissertatiō, ij saltem testari possunt qui norunt quantum nonnullos iste Horatii locus torserit,

*Idcircone uager, scribāque licenter? an omnes
Visuros peccata putem mea, tutus, & intra
Spem uenia cautus?*

nec defuisse inter enarratores qui *intra* mutandā in sibi contrariam *extra* clamaret: & in quoduis pignus vocaret (ut hīc quoque Gelliano sermone utar) si alia quàm hæc lectio, germana esset.

Quinetiam quorundam vocabulorum abusus in sermone hominū suæ ætatis ab eo detegi uidemus: adeo ut ve. ipse Viues hunc quem imperitum vocat, sermonis saltem peritiorem quàm

illos fuisse, fateri necesse habeat. Iam verò & hoc, quod multo maius est, aliquot locis ab eo præstari nouimus, vt modò sui seculi grammaticos, modò quosdam ex iis qui hos antecesserant, magnamque sui nominis celebritatem reliquerant, partim in grammaticorum, partim in aliorum numero ponendi (ex quibus sunt, Nigidius, Casellius Vindex, Higinus) falsarum expositionum, aut etiam iniustarum reprehensionum reprehendat & conuincat. Atqui potuissent (obsecro) hanc de egregiis artificibus victoriam reportare qui artis ignarus fuisset?

Obiter autem hîc modestiam Gellij nostri iterum commendabo, & quàm procul absit ab illa quam accusator ei obiicit ostentatione, manifestum faciam. In vno enim eorum quos dixi locorum, scribit, *sed (quod sit cum honore multo dictum P. Nigidij, hominis eruditissimi) audacius hoc argutiusque esse videtur quàm verius.*

Rhetoricæ autem artis præcepta quàm bene tenuerit, ostendunt nonnulla minimè vulgaria, quæ ab eo asseruntur: ac multo etiam magis patet ex iudicio quod fert, tanquam censor, alicubi suis, alicubi etiam aliorum verbis, de quibusdam summorum oratorum locis.

In philosophia etiam non versatum solummodo sed multum fuisse exercitatum, qui testetur loci, passim occurrunt. Ac quum de eo nullus dubitationi locus relinquatur, de hoc contrà ambigi potest, in qua eius parte exercitator fuerit: adeo insignia nobis suæ doctrinæ exempla non minus in dialecticis, seu logicis, quàm in ethicis; nec minus in physicis quàm in ethi-

cis, aut dialecticis, exhibet. Neque tamen quam esse potissimam eius partē & magis βιω:ελῆ existimet, in dubio nobis relinquit. Quinetiam, nō solum quæ secta sibi, sed etiam quis præcipuè in illa placeat, inuit. Scio & sophisticas argutias, quæ sophismata etiam vno dici verbo possunt, in quibusdam locis ab eo afferri: verū exempla earum nobis proponit, non vt vtamur, sed vt quum cognitæ nobis fuerint, caueamus ne quis iis aduersum nos abutatur: & de iis, non aliter quàm medicus de venenis, differit.

Taeco alia quāplurima, quæ ex locuplete horum librorum penu depromere possumus. In quibus τὰ πολιτικὰ (nisi iam sub appellatione τῶν πολιτικῶν comprehensa fuerunt) non postremum locum obtinent. Quum autem Politica iurisprudentiam quoque complectantur, atque adeo iurisprudentia sit velut anima (si mihi ita loqui fas est) τῶν πολιτικῶν: multa his in Noctibus huic quoque scientiæ lucem afferentia legi, quis vnquam præter Viuem, ignorare se simulauit?

Finem hîc enumerationi meæ imponere decreueram: sed τὰ ἱστορικὰ, quæ subito in mentē venerunt, silentio præterire, religioni habui.

I nunc, Viue: in tam varia & multiplici eruditione aliquantulum eruditionis, velut aquæ guttam in vasto mari, te desiderare dicito.

Q V I N T A vituperatio (id est, quintum vituperationis caput, aut, vt quidam loquuntur, quintus vituperationis articulus) hæc est. *In verbis & sententiis putidulus.* Immo tu ipse putidissimè & vanissimè hoc de viro loqueris, quū cum in verbis & sententiis putidulū esse scribis. Nam,

ut de verbis primū dicam, selectis & elegantibus vocabulis, ac valde significantibus uti, ἐμπεπρωμένα pterisque in locis loqui, putidi sermonis esse, quæ fronte dicere audes? At magnum est in hoc scriptore neuādi studium. fateor: sed Salustium quoque (in diuerso alioqui scribendi genere) nouatorem fuisse nemo negat: & quis tamen putidum sermonē eius appellat? Verū, quoniam de stylo huius scriptoris seorsum tractare decreui, longior in respondendo ad priorem hanc partem non ero, sed ad posteriorem me conferam.

Quæ sunt igitur istæ sententiæ in quibus putidulus est Gellius? Hæc certè obtrectatio vna est ex illis quæ me credere coegissent, Ludouice, alia Gellii scripta manibus versata tuis fuisse quàm quæ à cæteris mortalibus teruntur: nisi in mentem mihi venisset, suspicari, maledicentiam tuam ex vlci scēdi studio totam esse, profectam. de quo studio non multo pōst dicam. Nunc autem, agedum, quænam esse possunt istæ sententiæ, quibus putorem audes obiicere? De hoc quidem certè non dubito, quin verborum & sententiarum mentionem faciens, id significare velis quod Græci, quum λέγειν & διανοίαν dicūt. Quo utitur modo & qui tibi sordet Gellius, quum dicit, *Crispum sane agmen orationis, rotundūque, ac modulo ipso numerorum venustum: sed quod cum venia legēdum sit verbi paulum ideo immutari, ut sententiæ fides salua esset.* Quinetiam Cicero ita utitur cum alibi, tum in quodam qui ab eodem scriptore affertur loco. *Quid enim est tam furiosum quàm verbarum uel optimorum atque ornatisi-*

morum sensus inanis, nulla subiecta sententia nec scientia? Quo in loco *μακρότερον* videri possunt hæc postrema vocabula, *nec scientia*, quis enim aliquid scientiæ ex verbis iis expectet quibus ne sententia quidē vlla subiecta est? Verū ad te, Ludouice, vt redeā, te sententias ea significatio-
 vsurpasse, omnino mihi persuadeo : quum alio-
 qui non ignorem sententias Latinis esse etiam
 quas Græci *ῥημας* vocant. Sed sententię quę
ῥημάτων appellationem mererentur, putidæ aut
 putidulę nullo dici modo possent. Quamob-
 rem in illis non in his sententiis tuus ille pu-
 tor apud Gellium nobis quærendus est. Ego sa-
 nè olfactu (quo talia quæruntur, quamuis non
 libenter inueniantur) iampridem quæro: sed ta-
 le nihil olfacio. Hispanicum igitur aliquem na-
 sum præstolabor, qui mihi ista in re tui sit vica-
 rius. Interea verò isti putido sermōni, cuius ma-
 teriam censura tua præbuit, quandam Gellii, nō
 tui, sed nostri, opponam sententiam, cuius sua-
 uolentia alius cuiusuis putorem fœtoremque
 superare posset. Eo autem lubentius hanc affe-
 ram, quòd quicumque tuæ in Gellium maleuo-
 lentia hæres non erit, fateri cogetur eum sum-
 ma & admiratione & laude dignum esse, vel
 hoc nomine, quòd ex veterum scriptorum locis
 non minori cum dexteritate quàm sagacitate
 aut penitus abstrusos & latentes quosdam sen-
 sus eliciat, aut quos præ se ferunt, latius exten-
 dat, illustrioresq; reddat. Cuius rei luculentum
 exemplum nobis suppeditat libri secundi ca-
 put decimumoctauum. Duos enim versus de
 Epicteto & ab Epicteto scriptos (aut certè qua-

si ab Epicteto) afferre volens, hæc præfatur,
Eius Epicteti etiam de se scripti duo versus feruntur:
ex quibus latenter intelligas, non omnes modo diis exo-
fos esse qui in hac vita cum arumnarum varietate lu-
ctantur: sed esse arcanas causas ad quas paucorum potuit
peruenire curiositas. Vbi pro illis verbis, non omnes
modo diis exosos esse (quæ lectio stare non potest)
in exemplaribus quorum editionem procuravi,
legitur, non omnes omnimodis diis exosos esse: sed ve-
ram lectionem esse arbitror, non omnimodis diis
exosos esse. Verisimile est enim vocẽ omnimodis in-
cognitam in duas illas omnes & modo mutatam
fuisse. Versus autem hi sunt, qui ab eo subiun-
guntur,

Δύλός ἐστιν ἡ τὸς θεοῖς, καὶ σώματι πρὸς,

καὶ πνίλιω ἴσος, καὶ φίλος ἀδελφοῖς.

Quos ita verti, verbum verbo reddens: & hac
 in re præcepto Horatiano (contra quàm vulgus
 existimet) obtemperans:

Seruus Epictetus mutilatum corpus habebam:

Pauperieque Irus, diis sed amatus eram.

Cōsidera (obsecro) quanto honore versus istos
 afficiat Gellius illa suâ præfatiuncula, quantum
 nobis eam commendat, quantum mentis nostræ
 oculos ad eos introspiciendos acuat: & quàm
 sententiosè non verbosè loquatur, quàm bene
 verborum proprietate & pondere sententiæ ip-
 sius pondus æquet.

Ac, quoniam in hunc de Epicteto sermonem
 incidi, & Gellij verba, quibus illud eius disti-
 chum commendat, nec minus sententiam quæ
 verbis subest laudaui: illum (velit nolit Viues)
 laude dignum libet ostendere in alijs etiã

locis, vbi contrà de philosophorum vulgo, velut quidam eorum censor, sermonem habet. Libet autem à quodam initium sumere qui legitur libri decimitertij capite vigesimo secundo: ac prius locum pulcherrimum M. Catonis afferre cui censuram suam velut *ἐμπόριον*. Ita igitur M. Cato, *Neque mihi adificatio, neque vasum, neque vestimentum ullum est in manu pretiosum: neque pretiosus seruus, neque ancilla est. Siquid est quo utar, utor: si non est, ego sum. cuique per me uti atque frui licet.* Tum deinde (inquit Gellius) addit, *Vitis vertunt quia multa egeo: at ego illis, quia nequeunt egere.* Hactenus ex M. Catone Gellius: cūius antequam verba proferam, Catoniana partim veterum librorum partim coniecturæ meæ ope emendare conabor, vel potius (nisi valde fallor) ita emendabo vt omnium iudicio satisfaciam. Ille igitur locus, *Siquid est quo utar, utor: si non est, ego sum. cuique per me uti atque frui licet:* ita legitur in exemplaribus quæ excudenda curavi, *Siquid est quod utar, utor: si non est, ego. suum cuique per me uti atque frui licet.* At ego, quod ad locum hunc emendandum desiderari præterea videtur, ex coniectura adiiciens, scribo, *Siquid est quod utar, utor: si non est, egeo. suum cuique p. &c.* Cum quibus bellè cōuenient quæ sequuntur, *Vitis vertunt quia multa egeo: at ego illis, quia nequeunt egere.* Nunc Gellij verba, quæ eleganter & valde sententiosè huic Catonis sermoni *ἐμπόριον* esse dico, mihi sunt proferenda. Scribit igitur, *Hæc mera veritas Tusculani hominis, egere se multis rebus & nihil tamen cupere dicentis, plus hercle commouet ad exhortandam parsimoniam, sustinendâque inopiam, quàm*

Græca istorum præstigia, philosophari sese dicentium, umbræque verborum inanes fingentium: qui se nihil habere & nihil tamen egere ac nihil cupere dicunt: quū & habendo & egendo & cupiendo ardeant. Sic autem legitur hic locus & in ea quæ nunc in publicum datur editione, nisi quod pro commouet habet promouet: quod non minus aptum videtur. Vnum est de quo lectorem monebo, Gellium, his verbis, Plus hercle commouet (siue promouet) ad exhortandam parsimoniam, sustinendamque inopiam, posse videri allusisse ad illud Epicteti celeberrimum & saluberrimum præceptum, ἀνέχου ἀπένου. Sed illud exhortandam suspectū habeo.

Capite autem secundo libri primi cuiusdam Stoici philosophi αλευόμηντα, & ἀπαισιολόγαν cōmemorat, qui loquacior promptiorque esset, & plerumque in conuiuio, sermonibus qui post epulas haberi solent, multa atque immodica de philosophiæ doctrinis intempestiuè atque insubidiè differeret, præque se vno cæteros omnes linguæ Atticæ principes, gentemque omnem togatam, totumque nomen Latinum, rudes esse & agrestes prædicaret. Quis melius Thraconicam ineptamque philosophi ostentationem iactantiàmque possit describere? Addit, illum interea vocabulis haud facilè cognitis, syllogismorum captionumque dialecticarum laqueis strepere, & quorundam griphorum exempla proponere, quos neminem posse diceret, nisi se, dissolueret: rem verò ethicam, naturamque humani ingenij, virtutumque origines, officiæque earum confinia (vel confinitima) aut contraria, morborum vitiorumque fraudes, animorumque labe ac pe

silentias, affeuerabat, nulli esse magis ea omnia explorata, meditataque, quàm sibi. Cruciatibus autem, doloribusque corporis, & periculis mortem minitantibus, habitum statumque vitæ beatæ, quem se esse adeptum putabat, neque lædi neque imminui existimabat: ac ne oris quoque (expectabat hinc lector, ac ne oris quidem) & vultus serenitatem Stoici hominis vnquam vlla posse ægritudine obnubilari. An tu, Ludouice, putidulum rancidulumque his in verbis Aulum Gellium esse, dicere audebis?

Ceteros locos quibus itidem in illud philosophorū vulgus Gellius noster inuchitur (loquor de iis solis quos mihi memoria suggerit) illi ex parte tantum deberi fateor: quod in iis interpretis officio (& quidē, secus quàm de loco præcedente suspicari possumus) fungatur. Sed afferam tamen. illi enim gratiā habere magnam debemus quod tales censuras, ex abditis & secretis depromtas locis, in valde conspicuo posuerit. Nec verò dubitandum est quin ita partes interpretis egerit, vt interpretationi ornatum etiam de suo adiecerit. Scribit igitur libri decimiseptimi capite decimonono, Arriani locum interpretans, *Quum animaduertenter Epictetus hominem pudore amisso, importuna industria, corruptis moribus audacem, confidentem lingua (vel, confidentem linguam) ceteraque omnia præterquam animum procurantem: istiusmodi hominem quum viderat studia quoque & disciplinas philosophia contrectare, & physica audire, & meditari dialectica, multaque id genus theoremata suspicari (quæ vox esse suspecta possit) sciscitarique, inelamabat deum atque hominum fidem, ac ple-*

*rumque inter cla. &c. Commemorat item libri primi capite secundo cuiusdam philosophi σαύ-
τητα & ἀπειροκαλίαν, qui vocabulis haud facile
cognitis, syllogismorum captionumque diale-
cticarum laqueis strepebat: multisque aliis mo-
dis (vt antea retuli) se iactabat. ac nonnullis
interiectis, scribit, Herodem Atticum iussisse
tandē proferri dissertationū Epicteti, digestarū
ab Arriano, librum primum, in quo ille venerandus
senex iuvenes qui se Stoicos appellabant, neque frugi, ne-
que opera proba, sed theorematibus tantum nugantibus
& puerilium isagogarum commentationibus dilatan-
tes, obiurgatione iusta incessuit.*

Alius est locus eodem pertinens, quem phi-
losopho cuidam, qui Macedo dicebatur, ex par-
te debemus. Scribit enim libri decimitemi ca-
pite octauo, *Item versus est in eandem formam senten-
tiam Pacuij: quem Macedo philosophus, vir bonus,
familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus om-
nium templorum:*

EGO ODI HOMINES IGNAVA OPE-
RA, ET PHILOSOPHA SENTENTIA.

*Nihil enim fieri posse indignius neque intolerantius
dicebat, quàm quod homines ignaui ac desides, operi bar-
ba & pallio, mores & emolumenta philosophia in lin-
gua verborumque artes conuerterent: & vitia facun-
dissime censarent, intercutibus ipsi vitiis madentes. Ex
parte tantum Macedoni philosopho locum
hunc deberi dico, quod non dubitem quin no-
ster Gellius eius sermonem elegantioribus ver-
bus extulerit.*

Verum, vt de hoc taceam loco, (quoniam id
de quo me nō dubitare dixi, in dubium tamen

vocati potest) & de iis tantum loquar qui hunc præcedunt: quid aptius, quid concinnius & elegantius, quid significantius dici potest quam quæ ibi dicuntur? Cicero de philosophis quædam huiusmodi conqueritur, Lucianus, Græcæ facundia (meo quidem iudicio) promus & condus, plerumque de illis eundem in sensum expostulat: verum si de his loquens Gellius verbis sententiisque est putidulus, idem de utroque illorum merito dictum iri affirmo. Quam tamen his Gellii locis tribuo laudem, aliis infinitis eiusdem denegari non posse contendo.

AD SEXTVM tuæ accusationis caput (siue sextam partem) transeo: *Quæ de significatu vocum differit, sunt frivola, & plerumque imperita ac falsa.* Proh, deum atque hominum fidem, quid est apertè mentiri, quid est improbè impudentèrque calumniari, si hoc non est? Præclare profectò mecum agitur quòd nonnulla iam à me dicta sint quibus hæc quoque refelli possunt: quoniam multa quidem in mentem veniunt quæ insuper ad hæc respondeam, sed quum ea præ stomacho nunc eloqui non possim, alij cogor tempori reservare.

Quum igitur finem huic defensionì velim imponere, non aliud superest quàm ut tuæ in Gellium malevolentia causam, quam cōiectura videri mihi assequutus dixi, patefaciam. Vicit te, Ludouice Viue, vicit te amor patriæ. Amicus Plato (dixit Aristoteles) sed amica magis veritas: at tibi amica quidem fuit veritas, s. d. amica magis patria. Hinc hinc sunt illæ lacrymæ, quòd vituperarit Gellius hominem Hispanum, & magnū

ac verè incōparabile Hispaniæ ornamentū, Annæum Senecā. Nā tu quoque Hispanus, tāquam talionis pœna plectere Gelliū volens, eū vicissim vituperandū censuisti, & quidē quod faciendum censueras fecisti. Equidē Gellio sæpe indignatus sum apud me quod Hispanū illum insectatus esset: verū tibi multo magis indignor quod vlciscēdi studio, non accusatorē, vt ille, sed omnino calumniatorē egeris. Atqui non ignorabas (opinor) Quintilianū ante Gelliū de Seneca quædam minimē honorifica scripsisse, quorū nonnulla cū Gellianis conueniunt. Nec te latuisse arbitror & Caligulā imperatorē stylum eius improbasse. Ita enim in huius vita Suetonius, *Lenius comptiusque scribendi genus adeo contemnens, vt Senecam, suū maximē placentē, commissiones meras componere, & arenā sine calcē esse diceret.* Sed si tamen quam putabas à Gellio fieri Senecæ iniuriam vlcisci, & pro eo tāquam pro aris & focus (vtpote tanquā pro patria) dimicare volens, Gellij iudiciū vituperatione tua eleuandū putabas: eius quē tantopere vituperas, quidam locus à te in cōsiliū adhibitus fecisset vt melius tuæ apud posteritatē famæ cōsuleres. Te enim Fauorini verbis monuisset, eum qui maledicit & vituperat, quāto id acerbius facit, tam maximē pro inimico duci, & plerūque propterea fidem non impetrare: ideoque moderatior in vituperādo fuisses. Addam & istud, hūc eundem, quem tu in ipsis etiam verbis putidulū dicis, in paruo illo tuorum numero duo illa quæ putidam barbariem olent (in eo quidem vsu quem illis tribuis) fuisse emendaturum.

HENR. STEPHANI
NOX III, ET V, ATTICIS
AVLI GELLII VIGILIIS INVIGILATÆ.

SIVE,

ADMONITIO DE TITVLIS
CAPITVM AQVOPIAMPSEV-
dogellio impetie scriptis: deque eorum reformatione.

IACOBO GILLOTO,

REGIS IN SENATV

Parisiensi Consiliario,

HENR. STEPH. S. D.

TYRANNVS potentissimus est
Error communis: ille inquam Er-
ror communis qui ius facere (pro-
verbio ab ipsomet orto) dici solet.
Hinc fit ut eorum quæ ab illo recepta sunt, in-
tacta manere plurima videamus. quum enim
à Caesaris ea receperit, postea Caesaris ea non
permittit: & quamuis sua verba historica fide
non obliget (ut Naso loquitur) sibi tamen ab om-
nibus fidem vult haberi. Sed quum longè latè-
que huius tyrāni fines pateant, nunc ad eum tan-
tummodo eius dominatum quem in libros exer-
cet respicio. Hic certè dominatus ita violentus
& asper est, ut non solum à fœdis illos men-
dis liberari non sinat, sed etiam pseudepigraphos

A ij

manere plerosque cogat: dum nulli sunt, non dicam Hipparchi, sed Aristarchi, qui eius tyrannidi sese audacter fortiterque opponant. Eò igitur ventum est ut non minus Pseudomaronem quam Maronem (si quibuslibet exemplaribus credere velimus) non minus Pseudonasonem quam Nasonem, & (ut de aliis plerisque taceam) non minus Pseudociceronem quam Ciceronem habeamus: ut duo dialogi mei, Pseudocicero & Nizoliodidascalus inscripti, aperte ostendant. Nunc adeo Pseudogellium etiam, non minus quam Gellium, habere nos comperi, simul atque plerosque ex titulis qui librorum Gellij capitibus præfixi sunt, attentè consideravi.

Sed quoniam plurimos, ab illo quem dixi potentissimo tyranno præoccupatos, mihi esse aduersaturos scio, iis quas in mea Admonitione commemoro rationibus nitentes, te potissimum delegi qui mecum aduersus illos pro Atticarum Noctium integritate (illorum enim titulorum nonnullos aspergere ipsis labem dico) acriter depugnares. A quo enim potius Attici operis propugnatio quam à Iacobo Gilloto petenda est, cuius iudicio multum Atticæ ἀμύττος & Attici μυστήριος subesse fatendum est? Quod si huic editioni præfuissem, potius talia quam τὰ ἀνύστα καὶ οὐκ ἐμὴν mihi permisisssem. Vale.

HENR. STEPHANI

ADMONITIO DE TITVLIS

CAPITVM A QVOPIAM PSEV-

dogellio imperitè scriptis : deque

earum reformatione.

VÆ CAPITI vnicuique, siue apud hunc, siue apud alium scriptorẽ præfixa sunt verba, eius argumētum exponētia, quispiam fortasse Argumenta capitum vocari posse existimauerit. Sūmaria quidem certè vulgò appellari scio : sed qui vocem Latinam Latinogallicæ præferet, Summas potius dicere audebit. Non deerunt (opinor) qui & Lemmata nominari posse credant : sed vel Summas, vel Titulos (nisi quis malit Græcum Epigraphas, eadem significatione) lubentius nuncupauerim. Nec si quis Indices capitum vocet, eius sententiam omnino reiecerim. Quod si & Periochas nominarem, nihil mihi meus Græcæ linguæ Thesaurus suppeditaret, quo huic nomini aliquem locum hîc darem. Quid si verò & Programmatum appellationem hunc ad vsum aliquis accommodet? Epitomas etiam vocari posse dicerem, nisi scirem, in iis quibus nomen hoc tribuitur, non solere res adeo *ἐπιτομῆδες*.

Quocunque autem ea nomine appellari debent, magis lectori apud quemuis scriptorem esse adiūmēto constat : quum illi ad intelligenda

C ij

quæ vnoquoque capite scribuntur viam sternant. Sed hoc quoque minimè cuiquam dubium esse debet, haud cuiuslibet esse ea fideliter aptèque scribere. Ideoque non carere interdum periculo eorum lectionem, hominī præsertim qui plus fidei illis quàm suo ipsius iudicio adhibere necesse habet : aut etiam ei qui iudicio quidem valet, sed ea properanter legere cogitur.

Ac longè petendum nobis exemplum non est, quum in his ipsis quæ singulis singulorum Gellij librorum capitibus præfixa sunt, occurrat, & in nostros oculos (vt ita dicam) incurrat.

AT SVNT nihilominus ipsius Gellij ista, qualiacūque sunt. Ego verò hoc nego & pernego. Scio tamen fore multos, qui, simulatque hoc me dicentem audierint, suspicaturi sunt, aut etiam sibi persuasuri, duo, vel tria potius, à me ignorari, quæ alioqui de hac sententia me deducere. Primum est, ipsum Gelliū vltimis vltimi libri verbis ea prorsus videri agnoscere : secundum, in earum summarū nonnullis quædā sub illius persona dici : tertium, in principio capitis primi, libri itidem primi, exhibere nobis hanc scripturam quædam vetera exemplaria, *status longitudinisque eius præstantia*, referente pronomine cum cuius in titulo facta fuerit mentio. Verū ego, quemadmodum illa non ignoro, ita, quæ illis responderi possint, in promptu habeo.

Ad primam igitur illam obiectionem quod attinet, non sum nescius, Gellium hæc eo in loco scripsisse, *Capita rerum quæ cuique commentario insunt exposuimus hic vniuersa : ut iam statim declaratur quid quove in libro quari inueniri que possit.* Sed

capita rerum, id est summas rerum, quæ cuique commentario, id est libro, insunt, exhibere, minus esse aio, quàm hanc operam præstare in singulis etiam eorum vniuscuiusque commentarii mematum, quæ Capita vulgò dicuntur: & ita dici, ne ipso quidem Gellio repugnante, possunt: (præsertim quum posteriores Græci itidè si non κεφαλῶν at certè κεφαλαίων appellationem huic vsui aptauerint.) Neque enim tam minutè illic, quàm hîc, singula persequi necesse est: quû illic diuisione tantummodo sit opus, at hîc, etiã subdiuisione.

Quodd si tamen hoc illis darem, Gellium illud intelligere de Summis quæ quid singulis Capitibus tractetur, velut per singulos articulos exponunt: illud quoque à me non auferret, eas de quibus loquitur, nò alias esse quàm quas habemus.

Ad secundam obiectionem venio, qua hoc mihi opponetur, in quibusdam earum quas Summas vocari posse, modò aiebam, nonnulla sub ipsius Gellii persona, aut (Gellianè etiam loquendo) ex ipsius persona dici. Id est (si fortè hoc apud quempiam expositione indiget) ea orationis forma scripta esse vt non alium quàm ipsum Gellium de se loquentem à nobis audiri fatendum sit. Tantum certè abest. vt hoc inficer, vt etiam exemplis aliquot testatum manifestumque reddere velim. Legimus itaq; in summa capitis vltimi libri primi, *Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit, percontanti an sapiens irasceretur.* Item in summa capitis secundi libri septimi, *De Casellij Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius quos inscripsit.* *Antiquarum lectio-*

zum Et in fronte capitis proximè sequentis eiusdem libri hæc occurrunt, *Quid Tullius Tiro Cicero-
nis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam
pro Rhodiensibus in senatu dixit: & quid ad ea quæ re-
prehenderas responderimus.* Capiti item octauo li-
bri octauæ hæc præfixa sunt, *Quid mihi vsuaueris,
interpretari & quasi effingere volenti locos quosdam
Platonicos Latina oratione.* Et capiti nono eiusdem
libri, ista, *Qualis mihi fuerit in oppido Eleusine dis-
ceptatio cum grammatico quodam præstigiolo.* Deni-
que capiti secundo libri decimi quarti præposi-
ta hæc sunt, tanquam eius argumentum, *Quem-
admodum (siue Quem in modum) differuerit Fano-
rinus, consultus à me super, officio iudicis.* Ac sunt for-
tasse & aliæ capitum Summæ, seu Epigraphæ,
(vel quocunque vocari debent nomine) in qui-
bus de se loquitur Gellius: vel potius, ita scriptæ
quasi de se Gellius loquatur. Verùm ego pau-
cis huic quoque obiectioni respondebo: cum
qui hæc sua pro Gellianis obtrudere studuit,
hoc figmento alterum tegere voluisse.

Quamobrem, aduersus illas obiectiones,
contendo, illa rerum capita quorum à Gellio
mentionem eo fieri in loco videmus, non eas es-
se summas seu Epigraphas quas singulis libro-
rum titematibus quæ Capita dicuntur, typo-
graphice editiones ad hunc vsque diem præfixe-
runt: licet ex quibusdam manuscriptis libris
sumptæ sint, & illis non solum fidant plerique,
sed etiam illarum autoritate & testimonio, tan-
quam fide dignissimarum, nitantur.

Q U I D ergo (inquires) in illis Summis seu Ti-
tulis desideratur? Immo verò non hoc vel illud

in iis desiderari dico : sed tam multa simul in earum quibusdam , vt si quis à Gellio scriptas existimet, eum, vbi attentè quæ dicam expenderit siue (vt Gellianè loquar) pensiculauerit , Gellium in Gellio desiderare necesse sit.

DE ALIQVOT SVMMIS SEV TITVLIS LIBRI PRIMI.

DE TITVLO CAP. PRIMI.

VT I G I T V R eum qui primus omniû est, primum in exemplum afferam , ibi hæc legimus, *Quali proportione quibûsque collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viueret.* Quid primum hîc, quid postremum reprehend ? Vel ipsa certè verbositas hæc nos pro Gellianis agnoscere vetaret : sed multo magis id vetât quæ ineptè etiam dicuntur . *Quali proportione* (inquit quisquis est huius summe seu tituli scriptor) *quibûsque collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit.* Atqui ex ratiocinatione fiunt collectiones , non autem ex collectionibus ratiocinatio. Aut (vt apertiùs loquar) ratiocinando colligimus, hoc vel illud ita vel ita se habere : non autem, colligendo ratiocinamur. Sic tamen vt fatear, posse etiam alterutrum eorum tali loco sufficere, quû minus exactè proprietas obseruatur. Copulari enim ea videmus à nostro Gellio , tanquam synonyma ; aut saltem synonymis similia , & ad eandem significationem

pertinentia : vbi scribit , *Nam si , ut in disciplinâ traditur , ita colligere & ratiocinari velis .* Sunt autem sumpta hæc verba ex capite octauo libri secunde vbi *Colligere & ratiocinari* nihil aliud est quàm quod Græci vno verbo dicunt συλλογίζεσθαι : quū itidem paulò antè dixisset *sylogismo esse usum pro συλλογισμῶν .*

Iam verò illud , *Quali proportionè ratiocinatum esse ,* an satis aptè dictum est ? Perinde est enim ac si dixisset *Quo proportionis genere ratiocinatum esse .* Quum , verbis Gellii atque adeo rationi insistendo , ita loquendum fuisset , *Quomodo Pythagoras , teste Plutarcho , ex Herculanî pedis mēsurâ collegit , habita proportionis ratione , quæ totius corporis fuisset longitudo .* Dico autem collegit , potius quàm ratiocinatus sit , quoniam sequitur *ratione .*

Aut certè dicendum ita fuisset , *Quomodo Pythagoras , autore Plutarcho , Herculanî pedis mensuram ex spatio Olympici stadî , & hinc totius corporis longitudinem comprehenderit .*

Poterat & hoc modo in breuem summam colligi primi huius capituli argumentum , & quidem verba ipsius Gellii & eorum etiam structuram retinendo , *Quàm scitè ratiocinatum Pythagorâ in reperiendâ longitudinis Herculis præstantia , dixeris Plutarchus .*

Aut etiam hoc pacto , paulo breuius , *Ex qua ratiocinatione Pythagoram Herculanî pedis proceritatē collegisse Plutarchus scripserit .*

Quouis denique modo summa huius capituli describenda fuit , potius quàm quo descriptam hîc habemus . In postrema autem potissimum parte inepta est ea quam dixi istius descriptio .

nis verbositas; vbi additur, *cum vitam inter homines viueret*. Gellius scilicet hoc adiecit, ne fortè ex lectoribus quispiam adeo Cumanus esset, vt aliquem è cælo descendisse crederet, qui testaretur, Herculem non eadem ibi quoque proceritate esse, qua erat quum vitam inter homines viueret.

DE TITULO CAPITIS II.

In secundi capitis Titulo siue Summa omis-
sum est aliquid, quod parui non est momenti,
idcòque Gellium id prætermisurum fuisse, mi-
hi non sit verisimile. Quum enim ibi scriptum
sit, *Verba Epicteti Stoici: quibus festiuiter à vero Stoico
seuonxit vulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos
nuncuparent: dico, non decenter nec verisimiliter
solam festiuitatem tribui Stoico, præsertim-
que Epicteto, qui præ cæteris omnibus fuit*

Virtutis vera custos, rigidusque satelles.

Quomodo enim, quum de tanta re tamque seria
ageretur, de ea homo Stoicus, & quidem Stoi-
corum seuerissimus (ne dicam, aliorum Stoico-
rum censor) nihil aliud quàm iocari voluisset?
Quis à Stoicorum Græcorum Catone, in re hu-
iulimodi, pro dicto censorio aliquod ioculare
tantummodo, vel solum γλῶσσῳ, ac non potius
γλῶσσῳ πικρῳ, expectasset? At si ipsum Gellium lo-
cum adeas, nihil quod non expectationi tuæ
respondeat & satisfaciat, inuenies. Illi enim ad-
verbio *festiuiter* aliud iunctum est, vel potius illud
alii, ex quo seruatum ab Epicteto fuisse deo-
rum intelligimus. Ita enim ipse Gellius, *Quibus*

verbis Epictetus senerè simul ac festiuiter se iunxit atque diuinit à vero atque sincero Stoico, qui esset proculdubio ἀπάλυτος &c. vulgus aliud nebulonam hominum, qui se Stoicos nuncuparent: &c. Paulo autem antè dixerat, iussitque proferri dissertationum Epicteti digestarum ab Arriano secundum librum: in quo ille venerandus senex iuuenes qui se Stoicos appellabant, neque frugis neque opera proba, se in theorematibus tantum nugilibus & puerilium isagogarum commentationibus oblectantes, obiurgatione iusta inaccessit.

DE TITULO CAPITIS. III.

Titulus seu Epigraphe tertii capitis (cuius capitis principio hac in editione non pauca accesserunt: quum in superioribus initium eius sint ista verba, *Chilo, præstabilis homo sapientiæ, quònam usque debuerit contra legē contrāque ius pro amico progredi, dubitauit*) hic, inquam, titulus aliud quàm Gellius nobis dicit. In eo enim legimus, Quodd Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amici cepit: quum apud ipsum Gellium legamus *consilium falsum*. Quis autem *consilium anceps* ab vno eodémque scriptore vna eadémque significatione dici putarit?

DE TIT. CAPITIS. V.

In iis quæ quinto capiti præfixa sunt, perridiculum hoc est, quodd Demosthenes rhetor appellatur. Hęc enim ibi léguntur, *Quodd Demosthenes rhetor cultu corporis atque vestitu probris obnoxio infamique munditia fuit*. Quis (obsecro) ille est

Gellius qui Δημοσθένω τὸν ῥήτορα, Demosthenem rhetorem appellavit? Aldum fateor in sua editione ὧν λίγα ῥητόρων (quos & ipse ante paucos annos multo emendatiores edidi) illud ῥητόρων, itidem interpretatum esse Rhetorum, quum Oratorum interpretari debuisset: sed Gellium nostrum idem peccare potuisse nego, præsertimque Athenis.

D E T I T. C A P I T I S V I.

In Capitis sexti epigraphæ disceditur à verbis Gellij: vbi scribitur, *Edque oratio quam ob causam reprehensa, & quem contra in modum defensa sit.* Neque enim Gellius reprehensam fuisse illam orationem, sed reprehensa illa illius orationis verba scribit. Longè autem aliud esse scimus, orationem aliquam dici reprehensam, quàm si hoc de quibusdam tantùm eius verbis dicatur. Neque tamen ignoro posse etiam, generalius loquendo, reprehensam dici orationem, quæ vel in minima sui parte reprehensa fuerit.

D E T I T. C A P I T I S V I I I.

Ecce, iterum Demosthenem, non oratorem, sed rhetorem, appellari videmus. Et (quod multo est turpius) non tantùm in huius Capitis epigraphæ, sed in ipso etiam Capite, hic inter omnes oratores πολλοὶ καὶ ὧν eloquentiæ, honoris, μεγαλειότης. Nam quum alios qui ὁμότεχοι erant, oratores appellet: & inter eos Æschinem non solum vocet oratorem, sed acerrimum prudentis-

simúmque fuisse dicat oratorum qui apud conciones Atheniensium floruerunt: quum ex Latinis non Ciceronem tantum, sed Hortensium quoque, & alios, quinetiam ex antiquioribus, M. Catonem & C. Gracchum in oratorum numero, & quidem præstantium, ponat: híc tamen nõ alius Demostheni titulus datur quàm vt rhetor appelletur. Atqui libri decimiseptimi capite vigesimoprimo oratorem nominari ab eo videmus: *Tum Demosthenes orator ex eo prælio salutem fuga quasiuit.* Rhetorem autem & rhetoricæ disciplinæ doctorem alibi eadem significatione dicit. nam Antoniú Iulianum rhetorem vocat, vt & quosdam alios: Castricium autē, qui rhetor itidem erat, rhetoricæ disciplinæ doctore duobus locis vocat: qui sunt libri vndecimi capite decimotertio, & libri decimitertij capite vigesimo: in cuius capitis titulo rhetor dicitur. Eum autem Romæ locum principem declamandi ac docendi habuisse dicit. Neque verò libri decimiquinti capite vndecimo, quod de rhetoribus eiectis scribit, de oratoribus intelligi voluit aut ipse Gellius, aut qui vtrumque Senatusconsultum scripserunt. Quorum posterioris prima hæc sunt verba, *Renuntiatum est nobis, esse homines qui nouum genus disciplina instituerunt: ad quos iuuentus in ludum conueniat. eos sibi nomen imposuisse Latinos rhetoras.* Fateor alioqui, capite sexto libri primi, Castricium (sunt enim non Gellij, sed Castricii verba) de rhetore dicere quæ de oratore potius dicenda videri possint: vbi hæc ait, *Aliter censor loqui debet, aliter rhetor. Rhetori concessum est sententiis uti falsis, audacibus, subdolis, captiosis: si*

modo verisimiles sunt, & poss. &c. Sed profectò & *veteris* rhetorem de rhetoribus magnificè loqui, tanquam oratoribus etiam, non tantùm declamatoribus: & de tironibus, tanquam de iis qui tirocinium deposuerint: quum declamationes rhetoricas velut præludia orationum esse constet. Ideoque libri noni capite decimoquinto, de illo iuvene qui Antonium Iulianum rhetorem rogavit ut se declamantem audiret, dicitur, eum Neapoli fuisse cum vtriusque linguæ magistris meditantem & exercentem, ad causas Romæ orandas. At Demosthenem quî rhetorem appellare potuit Gellius? an ut declamatorem? an ut rhetoricæ disciplinæ doctorem? Non dubito igitur quin ex tituli contagio vitiata Gellij scriptura fuerit: id est, quin illa rhetoris appellatio quam Pseudogellius Demostheni tribuerat, ex Capitis epigraphe in ipsum caput irrepsit. Nam (nisi valde fallor) si oratorem vocare noluisset (ut alibi vocare ostendi) saltem *δημαγωγόν* potius quàm rhetorem dixisset. Scribit enim libri tertij capite decimotertio, de Callistrato, *Is Athenis orator in republ. fuit. illi δημαγωγὸς appellāt.* Sed de hoc, Gellio non assentior, quemlibet oratorem, (qui Græcis est *ρήτωρ*) fuisse etiam vocatum *δημαγωγόν*.

DE TIT. CAPITIS IX.

Quod in hac epigraphe scribitur, *Quantùmque temporis imperatum observatùmque sit dicendi simul ac tacendi*, minimè conuenit cum iis quæ à Gellio scribuntur: quum, haud loquendi ac tacendi vi-

ces, sed perpetuam ad certum tempus *ἐξουδίων* imperatam fuisse dicat. Quod si dicamus hunc Pseudogellium non *dicendi* sed *discendi* scripssisse, falsum & hoc erit, non longius discendi quam tacendi tempus constitutum fuisse.

D E T I T. C A P I T I S X I I.

Hæc summa siue epigraphæ exiis est quæ ex multis pauca eaque non satis aptè comprehendit, ut ex mea reformatione patebit. In hunc enim aut similem modum reformanda est, *In virginis Vestalis capiendæ ætate & corpore quid observetur: præterquam quod patrimam & matrimam esse oportet. Et ex quali familia non capiatur. Propter quam alicui virginis vacatio ab isto sacerdotio tribuatur. Vestalis quo iure sit simulatque capta est. Quo ritu à Pontif. max. capiatur: & cur capi dicatur. Pontif. maximi eâ capientis verba: & cur ei Amata det nomē. Item, flamines quoque diales, & pontifices & augures dici solitos capi.*

D E T I T. C A P I T I S X V I I.

Pro his, *Quid M. Varro in quadam satyra de officio mariti scripserit*, scribendum est, *M. Varronis verba, in satyra Menippea, quam de officio mariti scripsit.* Sed tituli huius autor, in eo, sicut & in aliis quibusdam, ob nimis properanter lecta Gellii verba, peccavit. Nam hic eius oculi particulam quam prætereuntes, legerunt, *Secundum hanc sententiam quoque Varro in satyra Menippea de officio mariti scripsit.* Verum & hoc in causa esse potuit cur illam

voculam prætermitteret, quod eam ponendo, desit verbū : id est, relinquatur subaudiendum, Fateor alioqui, hæc etiam paucula vnū ex præceptis quæ M. Varro marito dabat, continere.

D. E. T. I. T. C. A. P. I. T. I. S. X. X. I. I.

Quod à Gellio de persona dicitur, de re hoc in titulo dici videmus: aded vt, si fidem ei habeamus, credituri simus dictum fuisse, Hic superest causæ illius, aut sententiæ, aut dogmati illius. Sed si res ita se habuisset, nequaquam (vt opinor) eius mentio à Gellio prætermissa fuisset.

D. E. T. I. T. V. L. I. S. L. I. B. R. I. I.

Et primum

D. E. T. I. T. V. L. O. C. A. P. I. T. I. S. P. R. I. M. I.

Mirum, est quid cogitans, vel potius somnians Pseudogellius, illis verbis, *Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis*, ista subiunxerit, *dæque eiusdem viri patientia*. Nullum certè hæc verba locum habere hîc possunt. habuissent autē, addendo altera: (hoc modo, *dæque altera eiusdem viri patientia*) si Gellius ea quæ de eius erga uxorem patientia refert capite decimosextimo libri primi, his adiecisset: id est, patientiam animi patientiæ corporis subiunxisset. Quid si verò Pseudogellium excusantes (si tamen dignus est de quo bene quisquam mereatur) cum *Dæque eiusdem viri temperantia*, scripssisse dicamus?

Sed ei quærenda à nobis & alia excusatio fuerit, de illis verbis, *Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiâ corporis*. Illud enim, quo genere, si ne alicuius genitiui adiectione, quid sonat? Credamus igitur illum scripsisse, *Quo laborum & exercitiorum genere*. Verùm ecce, quum se hic titulus rectè habeat quod ad verba attinet, non itidem quod ad sententiam, siue sensum. Fallum enim hoc est (vt Pseudogellium sæpe comitatur *ut id id est*) exponi hoc capite, quo laborum & exercitiorum genere philosophus ille patientiâ corporis solitus sit exercere, quum ex omnibus vnicum nobis narret: sicut & vnicum nobis primæ eius verba promittunt. Scribit enim, *Inter labores voluntarios, & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ vices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere insuuisse*. Id est, Inter labores alios aliâque exercitia corporis, hoc quoque modo corpus suum solitum esse firmare atque roborare. Duo autem ista verba coniungens, alium ipsius Gellij locum imitor. Totus igitur titulus hoc reformandus pacto esset, *De quodam genere exercitij quo Socrates inter alia utebatur, ad firmandum corpus, patientiâque eius exercendam. Deque eiusdem viri temperantia,*

DE TIT. CAPITIS III

In hoc certè titulo non minus quàm in quocumque alio ridiculus est noster Pseudogellius: scribit enim, *Qua ratione verbis quibusdam vocabulisque veteres immiserint H. littera spiritum*. Nam si verborum appellatione eas tantum voces complecti

plecti volebat quæ grammaticis vnam ex octo orationis partibus faciunt, subiungendum erat *nominibûsque*, nō *vocabulîsque*: sin suam generalem illi datiuo *verbis* significationem relinquebat, quorsum *vocabulîsque* adiciebat? Scio tamē Gellium alicubi vocabula pro nominibus dixisse.

DE TIT. CAPITIS VI.

Quid autem illum ad accusandum ignauia Virgilium, ob quorumdam verborum vsum, mouere potuit? *Quibus verbis* (inquit) *ignauiter* & *abiectè* Virgilius vsus esse dicatur. At Gellium sequendo, *incuriosè* & *abiectè* dixisset. Additur in hoc titulo, *Et quid iis qui id improbè dicunt respondeatur*: & tamen ipse Gellius improbè hoc ab illis dici non scribit: nec alio vllō vtitur verbo quo eos de quibus agit Virgilii reprehensores accuset: sed potius præ se fert, illos (quos dicit fuisse grammaticos haud indoctos neque ignobiles) à se excusari, quoniam videri potuerunt aliquam in tribus illis locis *δι' ἁποβουτων* rationem eius reprehendendi habere.

DE TIT. CAPITIS IX.

Multo asperior acerbiorque est Gellio Pseudogellius. Ita enim hic in sua epigraphe, *Quòd Plutarchus euidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum insectatus sit*: at Gellius aliud nō dicit quàm hoc, *Nimis minutè ac propè etiam subfrigide Plutarchus in Epicuro accusando λέγεις μοι*. Id est, verba obseruat, occasionem reprehendendi captans. Illo autem aduerbio *minutè* non dubito quin

D

50 HENRI. STEPHANI
Græcum μικρότης (quod multo est aptius) ex-
primere voluerit. Verùm ad Pseudogellium
ut redeam, hanc maiorem eius quàm Gellii a-
cerbitatem mirari non debemus, quum ea vta-
tur ibi etiam vbi apud Gellium nulla est, vt vel
ex iis apparet quæ modò in titulum capitis sexti
dixi. Sed & in titulo capitis proximè præce-
dentis eundem Plutarchum iniquæ reprehensio-
nis insinuat: quum tamen Gellius contentus
fuerit ostendere quomodo Epicurus defendi
seu excusari ab eius reprehensione possit.

DE TIT. CAPITIS XVIII.

In multis titulis quæ iam redundant: at hic
contrà vt plenus sit, addenda quædã Non enim
fatis est dixisse, *Quòd Phadon Socraticus seruus fuit:*
quòdque item alii complusculi seruitutem seruierunt:
sed adiicienda ex ipso Gellio hæc verba, qui post
philosophi clari extiterunt.

DE TIT. CAPITIS XX.

Hæc isti capiti vigesimo præfixa sunt, *Quæ*
vulgò dicuntur viuaria, id vocabulum veteres non
dixisse. Et quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum,
quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit usur-
patum. Atqui si veteribus ignota fuit viuariorum
appellatio, quomodo P. Scipioni & M. Varro-
ni esse nota potuit? Si his quoque ignota fuit,
quomodo dicere potuerunt quid pro ea esset
usurpatum? Ita igitur reformanda est hæc epi-
graphie, *Ea quæ videntur viuaria, M. Varro nomen ap-*

AD M. DE TITVL. CAP. 51
pellasse Leporaria: Scipionem autem (ut quidam putant) Roboraria: Addo autem, ut quidam putant, quoniam Gellius hoc non affirmat: verum scribit, sed quod apud Scipionem omnium etatis sua purissime loquutum legimus Roboraria, aliquot Romæ doctos viros dicere audiri, id significare quod nos Vinaria dicimus.

Ad priorem autem tituli partem quod attinet, *Quæ vulgò dicuntur Vinaria, id vocabulum veteres non dixisse, id expresse dicentem Gellium non audimus de hac voce, sed de altera illa Leporaria. Postquam enim dixit, Vinaria autem quæ nunc vulgus dicit, sunt quos τὰ ἐλεῖοντες Græci appellant: subiungit, Quæ autem Leporaria Varro dicit, hæc usquam memini apud vetustiores scriptum.* Fortasse autem idem dicere noluit Gellius & de altera illa appellatione, quod ad vocem ipsam, sed solum quod ad significationem attinet.

DE TIT. CAPITIS XXIII.

Considera (obsecro) huius tituli verba; *Consultatio diiudicatioque locorum, facta ex comoedia Menandri & Cæcilii quæ Plocium inscripta est.* An putamus Gellium ita fuisse scripturum? vel potius, an eum sine risu hæc fuisse lecturum? Atqui obuium erat aliud quod in frequenti usu est vocabulum: cōque ac simul maiore uti breuitate licebat: hoc modo, *Comparatio locorum Menandri & Cæcilii, ex comædia quæ Plocium inscripta est.*

DE TIT. CAPITIS XXVIII.

Quum tria sint de quibus hoc in capite agi-

D ij

tur, vnum duntaxat eorum hoc in titulo ponitur: idque mutatis aliquantum ipsius Gellii verbis. Hæc enim illi præfixa sunt verba, *Non esse compertum cui deo rem diuinam fieri oporteat, quum terra mouet*. Ita igitur reformandus esset, De causa terræmotus inter physicos non constare, qui duas alioqui afferunt. Et Romanos tacuisse cui deo seruari oporteret. ferias quæ ob terræmotum edicebantur, eos item in reperienda motus lunæ & solis defectuû causa sese exercuisse. Sûnt autem & alii perlique tituli qui totam capitis summam non comprehendunt. Quod vel de **xxix**, qui hunc proximè sequitur, dici potest. nulla enim in eo fit mentio laudis quam summam *Æsopo* in prima capitis parte tribuit Gellius.

**DE ALIQVOT ALIIS TITVLIS,
PER TOTVM RELIQVVM
volumen sparsis.**

NON IAM per singulos libros pergam in proferendis capitum titulis qui reformatione indigent: (id enim facere non vacat) sed tantum aliquot hinc inde sumptos adiciam.

DE TIT. CAPITIS XIII, LIB. III.

M I R V M ni rhetor aut 'rhetoris filius fuit hic *Pseudogellius*: quippe qui rhetoris appellationem tot locis inferferit. *Audiso* (inquit) *fortè Callistrato rhetore in cōcione populi*. Quis (obsecro) rhetor in cōcione auditur? nonne ibi in alia

quàm sua arena esset? Quid rhetori cum concione? quis rhetor tam audax ut in concione ausit vel hiscere? aut quæ concio tam patiens ut vel umbram rhetoris ferre possit? Viderunt scilicet ea de quibus hîc loquitur Gellius tempora, hominem qui nōdum tirocinium deposuisset, imperatoris munere fungentem, hominem ἀπαλαίσιον, aut certè prima tantum palæstræ rudimenta edoctum, summi palæstritæ partes suscipientem, hominem ex umbratili declamationum rhetorica ad summam illam lucem orationum quales concionatoriae erant, tanquam ex leuibus prælii simulacris ad prælium asperitum, prodeuntem. Sed bene se habet quòd saltem locus hic Gellii illud malum effugit in quod alterum incidisse, paulo ante docui. id est, non itidem tituli contagio infectum fuisse. In ipso enim Capite *orator* omnium exemplarium consensu legitur, non *rhetor*. Quòd si tamen contrà in illis hoc non illud scriptum esset, vel illa vox ῥητωρ, quæ à Gellio subiungitur, vna omnibus aperte reclamaret: sicut ῥητωρικὸν munus rhetorum muneri reclamare scimus.

Cæterum quod in principio huius annotationi dixi, mirum esse ni hic Pseudogellius fuerit rhetor, aut rhetoris filius, de eo rhetorum genere intelligi velim quos Anthologiæ Græcorum epigrammatum libro secundo depingi videmus.

D E T I T. C A P I T I S X, L I B. I I I I.

NEGOTIVM certè & ipsi Gellio titulus
D iiij

hic facesseret, si ei illum legendi & considerandi otium esset. *Quid observatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, iurgiorumque in senatu C. Caesaris consulis, & M. Catonis diem dicendo eximensis.* Si enim id quod præ se verba ferunt intelligamus, Quid etiam observatum sit de ordine iurgiorum, &c. hoc intelligere nonne nihil intelli ere erit? Contra hunc titulum (ni fallor) Gellius pro suo etiam agnosceret, *De ordine rogandi sententias in senatu. Et de C. Cesare consule M. Catonem in carcerem duci iubente, quod ab eo sententiā rogatus diem dicendo eximeret.*

DE TIT. CAPITIS XI, LIB. VII.

At verò hæc epigraphæ non tam negotium Gellio facisset quàm bilem ciceret. Quod Virgilius, ob aquam à Nolanis sibi non permissam, sustulit e versu suo NOLA, & posuit ORA. Quæ enim ista eilet Nolanorum inhumanitas, quæ non solum ἀσάρβωτα, sed Timonica propemodum ἀσάρβωτα, aquam, rem omnium rerum vilissimam, homini de hominibus poëscos studiosis optimè merito denegare? Sed quos tanti criminis reos agit hic titulus, ipse Gellii locus statim absolvet, Postea Virgilium petiisse à Nolanis, aquam uti duceret in propinquum rus: Nolanos beneficium petiitum non fecisse: poetam offensum, nomen urbis eorum, quasi ex hominum memoria, sic ex carmine suo derasisse, Oramque pro Nola mutasse: atque ita reliquisse. Quis enim ex iis quos ille titulus in Nolanos irritauerat atque asperauerat, his non iam Pseudogellii sed veri Gellii verbis lectis,

adeo infensus illis esse desinet, & quærere etiam incipiet an meritò poeta illis tam grauiter offensus fuerit, vt eorum nomen, quasi ex hominum memoria, sic ex carmine suo deradere debuerit. Quid autem illum (quicumque tandem sit) *πταλουργον* excusare possit, vereor ne si dixerò, cum magis accussem. Dicam tamen: nec dubito quin lector mihi sit assensurus. Solet ita hic locus interpungi vt post accusatiuum aqua ponatur hypostigme: hoc modo, *Postea Virgilius petiisse à Nolanis aquam, vti duceret in propinquum rus.* Nec aliter certè interpunctus est hic locus in typographicis superioris temporis editionibus. Facile autem contingere potuit vt quum (sicut de titulo capitis decimiseptimi libri primi dixi) huius *πταλουργου* oculi nimis in legendo hoc loco properassent, postea ipsa etiam memoria fidelem eius rationem non redderet, sed seipsam in illo accusatiuo velut sisteret: quem tamen contrà sequentibus iungendum esse manifestum est, perinde ac si scriptum esset, *Petiisse à Nolanis vti duceret aquam in propinquum rus.* Talia autem quotidie peccari videmus ab iis qui quos vocamus Indices in aliquos libros conficiunt. Quod in hoc ipso scriptore accidisse videmus: veluti quum annotarunt, Fauorinum persuasisse matribus vt suos infantes lacte suo nutrent. Immodò, suasisse quidem hoc illum, ex Gellio discimus: at persuasisse, quomodo dicere potuit? Sic etiam, quum Gellius hæc dixerit, libri noni capite secundo, vel potius Musonius apud eum, *Maiores autem mei Athenienses, nomina iuueniū fortissimorum, Harmodij & Aristogitonis, quæ*

libertatis recuperanda gratia Hippium tyrannum interficere adfuerant, ne unquam servis indere liceret, decreto publico sancierunt: quoniam nefas ducerent, nomina libertati patria deuota seruili contagio pollui. Quum, inquam, Musonius hæc dixerit, illi per transfennam tantum (vt ita dicam) locum hunc aspicientes, ex eo hoc generale collegerunt, & in indicem retulerunt, Nomina fortiū servis nō esse danda. Talis fuit incogitantia cuiusdam, qui ex capite decimo libri sexti annotauit, in more positum fuisse vt philosophi pro foribus docerent: quod ibi philosophum Taurum hæc conquerentem audisset, *At nunc videre est philosophos vitro currere vt doceāt ad fores iuuenium dimittunt: eosque ibi sedere, atque operiri propē ad meridiem, donec discipuli nocturnū omne vitium edormiant.* Atqui illæ ad fores non iungūtur cum his proximè præcedentibus, vt doceant: sed cum verbo currere. Sed ne hoc quidem moris fuisse dicendum est, vt philosophi ad fores currerēt eorum omniū qui ab illis doceri cupiebant: nihilo certè magis quàm dicere possumus, omnes qui hoc discendi desiderio tenebantur, iuuenes ebriosos fuisse.

DE TITVLIS CAPITIS IX.

LIB. IX. ET CAP. XV. LIB. XI.

.. Verum, vt in summis seu titulis pergam, reformatione opus habentibus, hoc principium expendamus, vel (vt Gelliano vtar vocabulo) perlitemus, capitis noni, libro itidem nono, *Quis modus sit verba vertendi in Græcis sententias.* Quo hæc modo quis melius excuset quàm vt *expon-*

ποικίλα esse dicat per poëticam hypallagen, & ellipfin adiectiui, cum illo substantiuo *verba* iungendi: tanquã nimirum significare ille voluerit, *Quis modus sit vertendi Græcas sententias in Latina verba*. Adde quod non itidem generaliter omnium sententiarum mentionem facit Gellius, sed tantum insignium. Sic autem & in fine summæ capituli decimiquinti libri vndecimi, figuratè loquutus est Pseudogellius, (sed noua quadam sermonis figura vtens) quum ipsam figuræ appellationem vsurparet. Gellio enim ita loquuto, *Sisenna eiusdem figura verbo vsus est*: ita loqui maluit Pseudogellius, *Sisenna per huiusmodi verbum noua figura vsus est*.

Verum oratio mea se referat oportet ad illum titulum capituli noni, libri noni: quod aliud etiã quàm de quo monui, in eo peccatum sit. Illis enim verbis, *Quis modus sit. verba vertendi in Græcas sententias*, subiunguntur ista, *Dêque iis Homeri versibus quos Virgilius vertisse aut bene aptêque aut improspere existimatus est*. Atqui dupliciter mentitur lectori hæc tituli posterior pars. Promittit enim non tantum certos quosdam Virgilij versus ex Homericis factos, sed perinde loquitur ac si omnes afferre velit. Deinde non eos tantum qui perperam sunt expressi, sed eos etiam qui aptè, promitti vides. quum tamen vnicus afferatur locus, isque malè, siue (vt ipse Gellius ex Valerio Probo loquitur) improspere versus. Ideoque totus titulus ita reformandus esset, *Quomodo vertenda sint ex poëmatibus Græcis insignes sententiae. Et de quibusdam amœnissimis Homeri versibus, quos Virgilius magis quàm quosquam alios improspere vertit*.

DE TIT. CAPITIS XXII. LIB. X.

Multo plus negotij lectori exhibebit titulus hic capitis vigesimisecondi libri decimi, *Locus exēptus ex Platonis libro qui inscribitur Gorgias, de falsa philosophia probris: quibus philosophos temere incessus qui emolumenta vera philosophiæ ignorant.* Itane Plato (ex Calliclis persona) temere eos philosophos incessit qui emolumenta veræ philosophiæ ignorant? Estne temeritatis, desides ignavosque homines incessere, qui (vt potius iis quæ in ipso capite sunt verbis utar) obtento philosophiæ nomine inutile otium & linguæ vitæque tenebras sequuntur? Aut, si temerarius est Plato in iis incessendis, cur hic eius locus, tanquā pulcherrimus & laude dignissimus, affertur?

DE TIT. CAPITIS XIII. LIB. XII.

Inter illa autem quæ ne ipse quidem Gellius intelligeret; ponendum puto vocabulū *inopinatum*, quod habemus in summa capitis decimitertij libri duodecimi, *De verbis inopinatis, quæ utroque uersum dicuntur, & à grammaticis communia vocantur* Scio *inopinatum* Gellio non tantum vulgarem usum habere, sed etiam *ad dōx* significare (quod fortasse inopinabile non minus aptè diceretur) sed quomodo vel hoc vel illud de huiusmodi verbis dici potest? Quod si diuinationi quoque locus hîc est, non dubito quin significare voluerit verba quæ contra vulgi opinionem utroque uersum usurpantur.

D E T I T. C A P I T I S X I I I I. L I B. X I I I.

In editionibus quæ hanc præcesserunt, caput hoc duas in partes diuisum fuit, & priori, quidem parti præfixa hæc sunt, *Verba ex libro Messala augurum, quib. &c.* Posteriori (quæ incipit ab his verbis, *Idem Messala in eodem libro de min. mag. &c.*) ista, *Item verba eiusdem Messala, differantis, aliud esse, ad populum loqui: aliud, cum populo agere. Et qui magistratus à quibus auocent comitiatum.* Quibus additur, *Eiusdem capitis decimiquarti portio.* Ista autem editio sicut caput duas in partes non diuidit, ita nec titulum: quem alioqui totidem iisdemque verbis habet. Sed illa non adiicit, *Eiusdem capitis decimiquarti portio*: quum (vt dixi) caput non diuidat. Sedenim non solum ista postrema verba, quæ dicunt esse capitis decimiquarti portionem, Gellius irrideret & reuiceret, verum & illam posteriorem tituli partem, qua dicitur Messala differere, aliud esse, ad populum loqui: aliud, cum populo agere. Neque enim scribit Gellius, Messalam de hoc differere (vt certè non differit) sed hoc ex verbis eius patere. Nam illi Messalæ loco subiungit, *Ex his verbis Messala manifestum est, aliud esse in populo agere, aliud, conc. &c.*

D E T I T. C A P I T I S X I I I I, L I B. X V.

Ne hoc quidem credibile est, Gellium dicturum fuisse, *ex orationibus Græcis*, volentem significare, Ex sermone Græco, siue ex Græca lingua: & tamen ita accipiamus verba illa necesse est, in titulo decimoquarto libri decimiquinti. Hac enim

ibilegimus, *Quod Metellus Numidicus figuram orationis novam ex orationibus Grecis mutuatus est.*

DE TIT. CAPITIS XV, LIB. XV.

Ridiculè autem & absurdè loqui dicendus esset Gellius, si verba eius essent hæc, quæ capiti proximè sequenti sunt præfixa, *Passis velis & Passis manibus dixisse veteres, non à verbo suo, quod est Passior: sed ab alieno, quod est Pandor.* Si hoc constar, participium istud *passus*, quum de velis vel de manibus dicitur, habere suum verbum *Passior*, quid venit in mentem veteribus, ut, quum hoc scirèt, eo tamen participio ita vterentur, ut suo verbo nullum ius in ipsum esse vellent, verum id in alienum verbum transferrent?

DE TIT. CAPITIS XXI, LIB. XV.

Quum Gellius scribat, præstantissimos virtute, prudentia, viribus, Iovis filios à poëtis esse appellatos: ferocissimos & immanes, & alienos ab omni humanitate, Neptuni filios: hic noster *πραγματο* in priori parte post *prudensissimi*, adiicit de suo *humanissimique*: quasi verò necesse sit, si Neptuni filij fuerint inhumanissimi, illos fuisse humanissimos.

DE TIT. CAPITIS XX, LIB. XVII.

Sed nihil (opinor) magis stomachabundus legeret Gellius, ex iis quæ eius librorum capitibus præfixa sunt, quàm hæc, quibus declaratur quid

capite vigesimo libri decimiseptimicontineatur: *Verba sumpta ex Symposio Platonis, numeris coagmentis- que verborum scite, modulatè aptèque, exercendi gratia, in Latinã orationẽ versa.* Vide enim (obsecro) lector, quantum ab eo absit Gellius vt tantam hanc laudem agnoscat: quum scribat capite vigesimo secundo libri primi, *Verba ipsa super hac re Platonis ex libro qui appellatur Gorgias scripti. Quoniam vertere ea consilium non fuit: quum ad proprietates eorum nequaquam possit Latina oratio adspirare, ac multo minus eiam mea.* Tãmcn est aqua igni quàm hæc prudēs modestia temerariæ illi arrogantiæ impudentique confidentiæ contraria? Cum illa autem modestia congruunt & quæ hoc capite de sua interpretatione dicit. Nec minus eam modestiam nobis testatam reddunt verba hæc, quibus caput primum libri duodecimi claudit, *Hæc Favorinum dicentem audiui Græca oratione: cuius sententias, communis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. Amœnitates verò & copias ubertatèque verborum Latina omnis facundia vix quidem indispisci potuerit, mea tenuitas nequaquam.* Qui se ita imparè exprimendæ Favorini facundiæ fatetur, is scilicet de tãbellè à se interpretata Platonis oratione se iactaret, perinde ac si hac sua Latina paria cum illius Græca fecisset. Sed libet & titulum quendam adiicere libri octavi, eumque lectori considerandum proponere, (est autem capiti eius libri octauo præfixus) *Quid mihi vsuenerit interpretari & quasi effingere volenti locos quosdam Platonicos Latina oratione.* Nõnne (quantum assequi coniectura possumus, quum nõ solum caput illud octauum, sed omnia illius libri interciderint)

titulus hic cum illa modestia & diffidentia conuenit quæ capite vigesimo secundo libri decimi declaratur, quàm cum arrogancia illa & confidentia, vel potius præfidentia.

DE TIT. CAPITIS VII,

LIBRI XVIII.

Hic quoque titulus est mendax, & repugnans iis quæ à Gellio dicuntur: *Quem in modum Fauorinus tractauerit intempestiuum quendam, de verborum ambiguitatibus querentem*. Neque enim Domitius, homo doctus, & celeberrimus Romæ grammaticus (qui ineptè hoc titulo intempestiuus vocatur) de verborum ambiguitatibus quærebat: sed ipse Fauorinus contrà quæstionem illi mouebat non quidem de verborum ambiguitatibus, sed tantum de concionum appellatione, quæ an *ὑποπτίας* etiã comprehenderet dubitabat.

Tantum verò abest vt scribi debuerit, *Quem in modum Fauorinus tractauerit Domitiũ grammaticũ* (quem, vt dixi, hic titulus *intempestiuum quendam* vocat) vt contrarium scribendum fuerit, *Quem in modum Domitius grammaticus Fauorinum tractauerit*. Audimus enim Domitiũ Fauorino dicentem, voce atque vultu atrociori, nulla prorsus bona salutis spes reliqua est, quum vos quoque, philosophorum illustrissimi, nihil iam aliud quàm verba autoritatisque verborum cordi habeatis. Sic tamen vt addat, *Mittam autem librum tibi in quo id reperias quod quæris*. Sed his non contentus, adiicit, *Ego enim grammaticus vitæ iam atque morum disciplinas quæro: vos philosophi, mera estis (vs M. Cato ait) mortuaria glos-*

saria, namque collig. &c. Neque vetò Fauorinus ludibrio eum (quamuis infanus cognominaretur, quoniã erat natura intractabilior & morosior) sed potius admirationi habet. De eo enim dicit inter alia, *Vel ipsum quale hoc existimatis quod nũc de philosophis dixit? nõne, si id Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignum memoria visum esset?* Quinetiam dixerat antea, Videtur enim mihi *ἐμὸν μαίρεσθαι*. Pro quo *ἐμὸν μαίρεσθαι* deprauatissimè antea scriptum erat *ἐμὰ μαίρεσθαι*. Qui autem verbum illud *ἐμὸν μαίρεσθαι* intelligere vult, recordetur verbalis *ἐμὸν μαίρεσθαι*. Vide quantum absint hæc ab iis quæ titulus nobis repræsentat.

A D M O N I T I O D E A L I I S

Q U I B U S D A M T I T U L I S, C O N -
sultò hunc in locum reseruata.

QUAMVIS hi quoque tituli meæ sententiæ faueant & illi quodammodo adminiculentur: id est quouis ex iis elicere aliud in super argumentum possim, quo eam tuear ac protegam: extra ordinem tamen de his dicendũ censui, quòd non æquè firmum ac cæteri suppeditare argumentum videantur. Vbi enim ostendero, quædã in his titulis scribi, quorum nulla in ipsis capitibus sit mentio, respondebit aliquis mihi fortasse, non protinus ex eo colligi posse Gellium eos nõ scripsisse: eamque huius rei rationem reddet, quam asserri posse (qualiscunque est) postea ostendam. At ego tamen eos locos proferam, ea lege vt sim contentus si lector quæ hinc petam argumenta inter *σινόντα* saltem ponat.

Hic à quo initium sumo titulus adiectionem habet non tam paruum, quin ipse quoque suspectum se ex ea possit reddere. In eo enim scriptum est, *Quod P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante aetatem senectam barbam & genas radere moris fuit.* Atqui nulla in ipso Capite rasarum genarum fit mentio. Nec deerit fortasse qui à librario duas hasce vuculas omissas esse credat: quum Gellius scripsisset, *neque barbam neque genas defuisse radi.* Verum alix aliis in locis adiectiones, quarum partim antea feci, partim in sequentibus mentione faciam, parum credibile reddere hoc videntur.

DE TIT. CAP. I. LIB. IIII.

Hic autem est capitis primi libri quarti titulus, *Sermo quidam Fauorini philosophi cum grammatico iactantiore, factus in Socraticum modum. Atque inibi. &c.* Eius certè quod hîc dicitur, sermonem illum factum esse in Socraticum modum, nulla in ipso capite fit mentio. Quod si tamen me quis reget, an verum sit illud: verum esse fatebor. Ita enim Fauorinus, *Si ego te nunc rogem uti mihi dicas & quasi circumscribas verbis quid homo sit: non (opinor) respondeas hominem esse te atque me. Hoc enim, quis homo sit, ostendere est: non, quid homo sit, dicere. Sed si (inquam) peterem ut ipsum illud quod homo est defines: tum profectò mihi diceres, hominem, esse mortale animal, rationis & scientia capiens: vel quo alio modo diceres, ut eum à ceteris animalibus omnibus separata. Proinde igitur nunc te rogo ut quid sit penitus dicas, nò, ut*
aliquid

aliquid ex peni nomines. Hæc Fauorinus : meū au-
 tem nunc est ostendere, verè hoc à me dictum
 esse, videlicet, verum esse illud, sermonem cum
 Socratico more ab eo esse habitum : quamuis in
 ipso capite (vti dixi) non legatur. Quem verò
 potius testem & quem magis ἀξιόχρεον laudem,
 quàm Platonem? Afferam igitur, pulcherrimum
 & notatu dignissimum eius locum in Menone,
 pag. 71, & 72, meæ editionis : incipiendo ab his
 ipsius Menonis verbis, ἀλλ' ἐχάλεπόν, ὃ Σώκρα-
 τες, εἰπὼν. πρῶτον μὲν, εἰ βέλαι, ἀδρὸς ἀρετῶν ῥάδιον.
 ὅτι αὐτὴ ἔστιν ἀδρὸς ἀρετῆ, ἵκνον ἔν τῃ τῆς πόλεως ἀπά-
 τῃ, &c. Et paucis interiectis, εἰ ὃ βέλαι, γυναικὸς
 ἀρετῶν ἐχάλεπόν διελθεῖν, ὅτι δὲ. &c. Plura enim
 Græca verba non afferā, sed Latinis totius loci
 sensum exponam. Interrogatus à Socrate Meno
 quid sit virtus, à virtute viri initium sumit, eamque
 esse dicit, Idoneū esse aliquē ad res ciuitatis ad-
 ministrandas : & ita quidem vt in illa administra-
 tione amicis commoda, inimicis incommoda
 afferat : & interim caueat ne sibi quicquam tale
 fiat. A virtute viri, ad muliebrem virtutē tran-
 sit : qua exposita, addit, aliam esse παιδός, tam
 fœminæ quàm maris, (nam παιδός iungo cum
 ἀφελείας & cum ἀρρένους, quum πᾶς vtriusque sit
 generis : vt sit p̄rinde ac si diceret, aliam esse
 παιδός, & quidem siue quis παῖδα ἀφελείαν, siue
 παῖδα ἀρρένα consideret) aliam senis : siue is sit
 ingenuus, siue seruus. Quibus subiungit, Et aliæ
 quamplurimæ sunt virtutes : adeo vt deesse non
 possit quod respondeatur de virtute, quidnam
 sit. Nam prout est vnaquæque actio & πρᾶξις, vni-
 cuique nostrum est virtus ad vnumquodque o-

pus. Sic autem, Socrates, vitium quoque se habere existimo. Hæc ille: at Socrates eius responsum irridens, ait se fortunatum, quod vnicam virtutem quærens, examen quoddam virtutum apud illum reconditarum inuenerit: & tandem eum virgere pergit vt quid sit virtus respondeat. Quamuis enim multæ & omnigenæ sint virtutes, omnes vnicum *esse* habere, propter quod sunt virtutes. In hoc autem esse defigendos oculos illi qui responsum illud daturus sit. Ex his patere satis puto, quomodo Fauorinus Socratis in hoc capite consuetudinem sequutus sit: & propterea eius titulo adiecta falso non esse hæc verba, *in Socraticum modum*. Sed tuum tamen esto iudicium, lector, an Gellius hæc verba, quæ, licet sermoni suo conuenientia, in capite non posuerat, eius titulo adiecturus fuerit.

DE TIT. CAPITIS II. LIB. XII.

Verùm vt ad cæteros ordine pergam, hic est capitis secundi, libri duodecimi, *Quod Annam Seneca, indicans de Quinto Ennio deque M. Tullio, leui futilique iudicio fuit*. Hanc certè leuitarem & futilitatem in ipso capite non habemus: quoniam tamen aliis verbis vtitur, quibus iudicium eius non minus acriter & acerbè reprehendit, dicere quis fortasse possit, nihil noui adiectum esse.

DE TIT. CAPITIS VI. LIB. XIII.

Contrà autem negari non potest quin aliquid noui additum habeat titulus Capitis sexti, Libri

decimitemtertij. Est autem eiusmodi: *Quid veteres Latini dixerunt quas Græci προσωδιας appellant. Et item, quod vocabulum barbarismi non usurpauerint: neque Romani antiquiores, neque Attici.* Hæc certe postrema verba, neque Attici, noua erunt ei qui caput prius quam eius titulum leger: quum in capite nulla prorsus Atticorum fiat mentio. Sed, siue Gellij sit hæc adiectio, siue potius Pseudogellij, quod ea continet, verumne an falsum esse dicemus? Equidem minime dubito quin & antiquiores Attici βαρβαρισμὸν dixerint, non ea tantum significationis formam sequendo quam habent, μηδίζην, ἀτηκίζην, λακωνίζην: verum & qui significare volebant, Barbarè loqui; ap autem & huius verbale βαρβαρισμὸς iam tum in vfu esset, ambigi posse scio: quod multa verbalia non eodem quo ipsa verba tempore usurpari cœperint. Sed vocem cuius vsum recepta in aliis sermonis forma permittebat (neque enim dubium est quin μηδισμὸν & ἀτηκισμὸν & λακωνισμὸν illi quoque veteres Attici dixerint) pro usurpata habere possemus, etiam si nullo id testimonio probari posset.

D E T I T. C A P. IIIL LIB. XIIIIL

Dum hic πτολογράφος Chrysippum aliis quàm Gellij verbis laudare vult, laudem ei minime cōuenientem tribuit. modulos enim orationis (quos hic modulòs verborum appellat) Chrysippus minime scētatus est. Sic igitur reformandus est huius capitis titulus, *Vultus iustitia seueræ atque venerandæ verborū coloribus à Chrysippo depictus.*

Venio ad titulum capitis octavi, libri decimi-
quinti. Illi enim capiti hæc verba præfixa sunt,
*Lotus ex oratione Favorini, veteris oratoris, de cænarum
atque luxuria exprobratione: qua usus est quum legem
Liciniam de sumptu minuendo suasis.* Horum poste-
riorum huius tituli verborum, *qua usus est quum
legem Liciniam de sumptu minuendo suasis,* ne umbrā
quidē ipso in capite habemus. Nec verò hæc tā-
tūm verba suspecta esse possunt, sed & Favori-
ni nomen periculum est ne pro alio in ipsum
etiam caput irrepsit.

DE TIT. CAPITIS XI. LIB. XIX.

*Ponit versus Platonis amatorios: quos admodum
iuuenis lufit, dum tragædiis contendit.* Hic titulus
à me affertur, non tam ut ostendam quæ in eo
discrepantia sint à verbis Gellii: (nam hoc dis-
criminis tantūm est, quòd in hoc dicitur, *dum
tragædiis contendit*: Gellius autem dicit, *quum
tragædiis faciendis praluderet*: & hîc *admodum iuue-
nis*, apud Gellium *adolescens* habemus) quàm ut
ostendam Pseudogellium hîc minimè sibi con-
stare, sed commentum suum detegere: quum
hæc non itidem ut quæ in aliis plerisque titulis
legimus, ex Gellii persona dicantur, sed tanquā
à quopiam qui de Gellio loquatur.

Sed quid ego tam multa? vel ob illos certè
παιονασμοὺς & illas *παισιολογίας*, vicissimque
illas *ἐλλείψεις*, quæ his in titulis cernuntur, etiam

si aliud nihil in illis foret quod reprehēdi posset, pudore impediri deberemus quominus Aulo Gellio eas adscriberemus. Quid enim ineptius fingi potest illa de qua in primū primi libri titulum dixi? *De comprehendenda corporis proceritate qua fuit Hercules cum vitam inter homines viveret.* In eodem habemus *Pythagoram philosophum*, sicut in titulo capitis primi libri secundi *philosophus Socrates*. Sic *Demosthenes rhetor* (pro orator) tit. cap. 5. & 8, libri primi. Et *Thucydides, historiae scriptor inclutus*. Quasi verò breuitas quam tituli poscunt, permetteret ut ea etiam quæ notissima sunt adderentur. At verò ubi opus est, ibi non adiicitur: veluti in titulo capitis decimiseptimi libri tertii, *Plato*, non adiecto philosophi titulo, ad differentiam. Nisi ex eo excusemus quodd simul Aristotelis sit mentio, libros itidem eminentis. Sæpe etiam duo posita sunt vocabula ubi alterum sufficere poterat. veluti in titulo capitis primi, libri tertii, *Quæsitum ac tractatum quam ob causam Salust.* Et in tit. cap. sexti, libri vigesimi, *Quæsitum atque tractatum utrū sit rectius dicere.* &c. Item in tit. cap. septimi, libri secundi, *In quibus scriptum quæsitumque est an semper omnibusque patris iussis obsequendum sit.* Alia quædam huius generis omitto, ex iis nonnulla sunt quorum mentio à me facta fuit. Vnum tamen ex illis est quod excusari posse videtur, si Pseudogellio adeo gratificari velimus, ut nobis persuadeamus, cum *verbis & vocabulis ἐν παραπλήσει* non posuisse, sed cuiusdam loci Gelliani exemplo vocabula pro nominibus dixisse. Eorum porro locorum quos antè annotavi, unus est hic,

Consultatio diiudicatioque locorum facta ex comedia Men. Vbi etiam ostendi quàm paucis comprehendì verbis huius capitis titulus potuisset. Atquè eisdem pro titulo isto capitis duodecimi, libri undecimi, *Quod Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum dubiumque esse dicit, Diodorus contra nullum verbum ambiguum esse putat*: scribendus erat alius huiusmodi, multo paucioribus verbis, *Chrysippum, omne verbum ambiguum natura esse, Diodorum, nullum esse dicere*. Sic autem multo breuior est titulus capitis sexti, libri duodecimi, in hac editione, quàm in superioribus. Nam ista habet tantummodo, *De enigmate*. At in illis legitur, *Quod Græci enigma dicunt, Latini antiqui serpos appellauerunt*. Quod improbari non potest, quum breuitas illa minimè requireretur. Immo verò, ut plenus titulus esset, scribendum erat, *Quæ Græci enigmata dicunt, veteres Latinos serpos appellauisse*. Item unius horum exemplum.

Sed ἐλλείπειν in titulis (id est titulorum imperfectorum) insigniora exempla in superioribus à me annotata fuerunt. Quibus adii. i potest ἐλλείπειν, quæ est in titulo capitis octauo libri decimitertii. Ita enim is scriptus est, *Quod Afranius poeta prudenter & lepide Sapientiam filiam esse vsus & Memoria dixit*. Atqui, si titulum ἐπὶ τὰν dare hic πτολὸγρᾶτος & voluisset & sciuisset, scribere debuisset, *Afranium poetam verisimè de comparanda Sapientia opinatum esse, quod eam filiam esse vsus & Memoria dixit*. Item Pacuuii versus in eadem ferme sententiam, quo reprehenduntur ignari desidesque philosophi, & qui lingua tenuis philosophantur. Aut ita, breuitatis causa, Item, Pacuuii versus in

eandem ferme sententiam, aduersus philosophorum ignauiam. Quòd si fas esset aliquid Gellio affingere, dicerem pseudophilosophorum.

DE QVIBVSDAM VOCABV.

LIS ET LOQVENDI GENERIBVS,
quæ in hisce titulis, sed non apud Gellium,
leguntur; ex quibus nonnulla suspecta esse
possunt.

TANQVAM ex abundanti hoc argumen-
to vtor: quum alia tam multa iam attule-
rim, vt omnes habiturum me subscriptores ap-
probatorésque (quemadmodû alicubi Gellius
noster loquitur) persuasum mihi sit: & vel illud
quod modò de titulo cap. vndecimi libri vnde-
uigesimi, obieci, non *δύσμαχον* tâtum sed *ἄμαχον*
esse argumētum videatur. Sed lubenter quorun-
dam etiam vocabulorum & loquendi generum
mentionem faciam quæ in hisce titulis, sed non
apud Gellium, extant: ex quibus nonnulla mo-
donon barbariei suspecta esse possunt. Cautio-
res enim admonitione mea lectores reddentur:
quum alioqui videam, quæcunque habent hi ti-
tuli, pro Gellianis haberi. Facit autem Ludo-
uicus Viues illa sua Gellij vituperatione (cui re-
spondi) vt lubentius hunc quoque laborē (quo
Admonitio mea posse carere videbatur) susci-
piam. Siquem enim Viues colorem illi suo men-
dacio inuenire potuit (nam ex multis vnum hoc
est, putidum in verbis etiam esse Gellium) nō du-
bito quin eum ex his titulis potissimum petierit.

Tria autem sunt horum vocabulorum genera:

E iij

Primum, eorum quæ Latina quidem sunt, sed nequaquam (ut opinor) in eo quem ibi habent versu: Secundum, illorum quæ ne Latina quidem esse crediderim. Tertium autem habet locum ea quæ Latina fortasse fuerunt potius quam sunt: id est, quæ obsoleta sunt.

Ad primū genus quod attinet, quāvis Tempestiuū & Intēpestiuum Latina esse constet, tamen homo *intempestius* non satis Latinè (meo quidē iudicio) dictū est in titulo Capitis septimi libri duodeuigesimi, *Quem in modū Favorinus tractauerit intempestiuū quendam de verborū ambiguitatibus querentem*. Neque enim hoc simile dici potest illi Pliniano, *Auferes cōtinuo clangore intēpestimi*. Occasionem autem ita loquendi præbuerunt hæc quæ in ipso capite leguntur verba, *Non tēpestinè, inquit Favorinus, hunc hominem accessimus*. Vbi etiā considera, alio quoque peccatum esse modo ab eo qui titulum hunc scripsit. Nam si *intempestius* vocari poterat eorum qui ibi colloquantur alter, Favorinus non Diodorus hac appellatione dignus erat. Adeo horum titulorum plerique modis omnibus sunt inepti. Sic etiā, *Tenuiter*, non minus quàm *Tenue*, Latinū esse vocabulū constat, sed *Tenuiter* pro *Subtiliter*, Latinè dici vix crediderim, in titulo quarti capitis, libri primi, *Quam tenuiter curiosèq; explorauerit Antonius Iulianus in oratione M. Tullij, verbi ab eo mutati argutiam*. Scio tamen apud Gell. vno in loco talē vsum videri habere. Item *Eximere* in numero Latinarū esse vocū notū est: sed tamen *Locus* ex aliquo scriptore exemptus pro *Excerptus*, vereor ut satis Latinum sit. Eo tamē bellus hic titulorum fabricator non vno in loco vitur. Nā

in tit. cap. noni libri sexti legimus, *Locus exētus ex annalibus L. Pisonis.* & in tit. cap. viges. lib. secūdi.

At verò aduerbium Designatè dūbitari potest an Latinis in vſu fuerit. Quòd si eo vſi ſunt, ſaltē non eo in ſignificatu quem habet in titulo quinto libri ſecundi, *Quàm lepidè designatēque dixerit Favorinus philoſophus quid interſit inter Platonis et Lyſia orationem.* At verò aduerbium Signatè apud ipſum Gellium, cum verbo Loqui. Nam legimus in extrema pag. 362, huius editionis, *Qui propriè atque ſignatè loquuntur ſunt.* Memini autem me & Signanter apud alium quendam legere: vt certè quædam huiusmodi aduerbia vtramque formā habere conſtat. Nam & in titulo capitis vigesimiprimi libri decimi pro *obſervantiſſimè* quædam exempl. *obſervatiſſimè* habent: vt & *affirmatiſſimè* in titulo cap. vigesimiprimi libri primi. At Gellius (vt & de hoc obiter moneā) potius, in eo quidem iudicio, dixiſſet, *obſfirmatiſſimè conſenderit*, quàm *affirmatiſſimè conſenderit*. Illo tamē Affirmatiſſimè magis nouum videri alibi poſſit *Memoratiſſimam*. Cæterum vt ad illū titulum reuertar, fieri poteſt vt in eo *exſignatè* factū fuerit *designatè*, ſyllaba vltima præcedentis vocabuli *lepidè*, in principio ſequentis repetita. Ea enim ex re quamplurimos vel potius infinitos errores in libris eſſe natos, docui in meo De mendorum origine tractatu. Quid? *præſtigioſum grammaticū* an Gellium dicere auſurum fuiſſe putamus? Mihi quidem certè vix fit veriſimile: & tamen legitur in epigraphæ capitis decimi, libri octau: *Quatū mihi fuerit in oppido Eleuſine diſceptratio cū grāmatico quodā præſtigioſo, tempora verborū et medisamenta puerilia ignorante, remotarum autem quaſtionum ne-*

bulas & formidines, capiendis imperitorum animis, ostendente. Quæstionē certē hanc, sicut & de quibusdam aliis vocabulis quæ in illius libri titulis extant, in medio relinquere cogor: quandoquidem liber ille intercidit. Scio alioqui dicendi genus quoddam à Gellio *præstigiosum* vocari. Nam capite decimoquarto libri septimi, postquam dixit genera dicendi esse tria, tā in carmine quàm in soluta oratione: quæ Græci *χαρᾶντρος* vocāt, & quæ tribus hisce nominibus distinguunt, *ἀδρὸς, ἰσχυρὸς, μέτριος*: (subaudiendum est enim *χαρᾶντρος*) vt Latini istis, Vber, Gracilis, Mediocris: & Vberi quidem dignitatem atque amplitudinem esse, Gracili, venustatem & subtilitatē: Medium (quem vocauerat Mediocre) in confinio esse, vtriusque modi participem: hæc, inquam, vbi dixit, addit, his singulis orationis virtutibus vitia esse agnata pari numero, quæ earū modum & habitum simulacris falsis ementuntur: adeo vt plerumque sufflati atque tumidi fallant pro vberibus: squalentes & iciuni, pro gracilibus: incerti & ambigui, pro mediocribus. Multis autem interiectis, tandem caput his verbis claudit, *Ἐν παντί, quodque autem genus (vt diximus) quum castè pudicèque ornatur, fit illustrissimum: quum succatur atque pralinisur, fit præstigiosum.* Verum, non si tale dicendi genus ab eo præstigiosum vocatū fuit, protinus & aliquis grammaticus appellari potuerit præstigiosus. Quæ tamen de re *ἐν τῷ*, ac me interim, huic solo titulo confisum, vsurum esse nego. A quo titulo antequam longius discedam, lectorem monebo, hæc quæ in eo sequuntur verba, *remotarum autem quæstionum nebulas & formidines, capiendis imperitorum animis, ostenden-*

tante: nō itidem in dubium à me vocari, sed pro Gellianis à me iam nunc agnosci: dummodo *formidines* alium quàm vulgarem significatum habere mihi concedatur: eum, inquam, qui autorem habet Virgilium, hoc in versu,

— *purpiceave agitant timidos formidine pennæ.*

Cuius etiam exemplo suspicor Oppianum *Σειμαλέην μήρινον & Σείμα πολύχρουν* nominasse.

Inter illa autem, quibus, quum Latina esse constet, abusus dici potest, poni debent (mea quidem sententia) illa duo, *insolentiarum* & *imperitiarum*, quæ leguntur in quodam titulo libri septimi, *grammatico insolentiarum & imperitiarum pleno*. Neque vllō modo persuadere mihi possū, Gellium his pluralibus vsurum fuisse, licet alicubi *veritates πεισματικὰς* dicat. Sed &

quàm inopinatè *verborum inopinatorum* factam in quodam titulo mentionem reperiamus, in precedentibus docui. *Quid* etiam quin Lati-

nū sit nemo dubitat, sed tamē de duobus tantū loquendo, dicere, *Quid fores rectius*, vel *Quidnā foret rectius*, purè Latinitati repugnare, & dicendum esse *utrum*, satis constat. Atqui illud, non hoc, habemus in titulo decimotertio libri primi.

Omisi particulam illam toties repetitam, *Quod*, quam magna pars horum titulorū velut pro fundamento habet, ad structuram quod attinet, vt in titulo capitis tertii, libri primi, *Quod Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amici cepit*: quòdque est *circumsp.* &c. Et in titulo capitis quarti, eiusdem libri, *Quod Demosthenes rhetor cultū corporis atque vestitus probri obnoxio, infamique munditia fuit*: quòdque item *Hortensius orator ob eiusm. mund. gestimque in ag. histr. Dionysia*

faleatricula cognomento compellatus est. Sic & alibi passim. At ego hunc usum particulæ Quodd, imitationem esse dico particulæ ἐπ, quum adhibetur illis scriptis quæ à Græcis ἐλλογαὶ vocantur, aut ἐπιτομαί: (vt videre est in illis quæ ex Strabone sunt ἐπιτε/με/ρέ/α) at nostrum Aulum Gellium hunc particulæ Quodd usum, & ἐλλανίζοντα & νοωπερίζοντα, & nescio quid nimis grammaticum redolentem, minimè admissurum fuisse existimo.

Venio ad illa secundi generis vocabula, id est, ea quæ quum in his titulis legantur, quos magno consensu Gellio adscribi videmus, an Latina vlllo modo sint, in dubium vocari potest. Ex iis est *Ignominiatum*, in titulo capitis vltimi libri octauæ, *Quibus modis ignominiatum tractatusque sit à C. Casare Laberius poëta.* Ego certè Gellium crediderim dicturum potius fuisse, *Quibus ignominia modis tractatus sit.* vel, *Quàm ignominiosè tractatus sit.* Ipsum quidem octauum librum (quod valde dolendum est) non habemus, vt an eo in capite Gellius vsus sit videre possimus: sed in hoc ipso Laberio nonnulla reprehendit, tanquam prælicenter scripta (*Laberius in Mimis*, inquit, *quos scriptitauit, oppidò quæ verba finxit prælicenter*) quorum tamen nonnulla plus habere licentiæ non videntur. Vnum est saltem, *Depudicare*, quo vtī malim quàm illo *Ignominiatum*. Quum autem alia pleraque ostendam in titulis legi quæ tamen apud ipsum Gellium non inueniuntur, minimè mirari lector debet si de hoc quoque idem suspicer.

Sic etiam de vocabulo *Sermocinia* dubitari potest, (quamuis alia eiusdem formæ esse non ignorem) quod le-

gitur in titulo capitis vndecimi libri septimi, hac in editione : inter eos quidem titulos qui calci voluminis subiuncti sunt: pag. 560. Nam alioqui non *sermocinius*, sed *sermonibus*, habes pag. 206.

Sic etiam de Simulamentis ambigi posse dico, quod est in titulo capitis vigesimisecondi libri decimi quinti, *Historia de Sertorio duce, deque astu eius commentisisque simulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandosque sibi utebatur.* Non solum autem illud *simulamentis* suspectum habeo, tanquam non Latinum, aut certe non satis pure Latinum: verum etiam *commentis*, tanquam omnino *μαροῦς*, displicet. Neque hoc *ἐκ παρόδῳ* tacebo, ut hic est *μαροῦς*, ita *ἐκ παρόδῳ* videri posse in eo quod, quatuor tantum vocibus interiectis sequitur, *continendos*. Nam si hoc Latinitas admittit, Latinius saltem fuisset, *continendos in officio*. Verum ad nomen illud *simulamenta* ut redeam, ei simile alioqui habemus *meditamenta*, in titulo capitis decimi libri octavi, *Qualis mihi fuerit in oppido Eleusine discipulatio cum grammatico quodam prestigioso, tempora verborum & meditamenta puerilia ignorante, remotarum autem quæst.* &c. Sed quum ille octauus liber interciderit, an Gellius eo usus esset (sicut & de illo *ignominatus* dictum fuit) sciri non potest. Minus certe absimile vero est cum *meditamenta* (quo & quidam alij vsi sunt) dixisse quam *simulamenta*: quamvis eiusdem formæ sint. Sed tamē quoniam apud Gellium *interpretamentum* & alia quædam huiusmodi habemus, dixisse quoque non solum *meditamenta*, verum etiam *simulamenta*, (ut Naso *simulamen* dixit) credamus; at quis illum credat (ut ad loquendi genera veniam) quod in capi-

tis proximè præcedentis titulo legitur dixisse? In eo enim scriptum est, *Quòd Theophrastus, omnium suæ ætatis facundissimus, verba pauca ad populum Atheniensem facturum, deturbatus verecundia obtinuerit.* An, inquam, Gellium *deturbatus verecundia* dixisse credibile est? Quid? an quòd aptissimum hoc esse videbatur? an potius, quòd aliud illi non succurreret? Neutrum horum tanto de viro verisimile est, nam vel iudicio vel memoria valde infelici fuisse dicendus esset. Scilicet, quum *Impeditus verecundia*, aut etiam *Præpeditus verecundia*, posset dicere: vel *Tardatus verecundia*, seu *Retardatus*: aut *Repressus verecundia*: (fortasse etiam *Revocatus*.) magis illi placuit *Deturbatus*. Nec verò est quòd mihi quis istum Plauri versum opponat,

Hæc verecundiam mihi & virtutis modum deturbavit.

Neque enim si ludens dixit *deturbavit verecundiam*, etià ipsa verecundia deturbare dicitur.

Sed illud tamen, qualecunque est, tolerabilius esse fateor quàm quod legitur in titulo capitis octavi libri secundi, *Reprehensio peracta*. Hæc enim sunt totius tituli verba, *Quòd parum aqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina.* Ut omittam, ineptè dictum hoc esse, *reprehensio in syllogismi disciplina*: quum potius dicendum esset, *in syllogismi forma*.

Nec illud (credo) agnosceret Gellius, *Per hominum memorias traditum*: quod scriptum est in titulo capitis decimi quinti, libri tertii: *Exstare in literis perque hominum memorias traditum*. Mihi certè apud eum videor *Tradita* legisse, absque additione, pro eo quod Græci *παρονομαστία* dicunt. Quinetiam *Largum bibendi* nimis poeticè & audacter dictum

cenferet, vt opinor: quod legitur in titulo capitis duodecimi, libri tertii: *Largum atque auidum bibendi à P. Nigidio, doctissimo viro, nouo & propemodum absurdo vocabulo Bibosum dictum.* Quum tamen in ipso capite contentus fuerit Gellius dicere *Bibendi auidum.* Verum hoc quoque velim consideret lector isto in titulo, quod & in aliis quibusdam antea considerandum proposui: quomodo in eo asperior sit quam ipso in capite reprehensio. Neque enim ibi à Gellio vocabulum istud penè absurdum esse dicitur: sed tantum scribit, se *Bibacem* quiddam, vt *Edacem*, à plerisque aliis dictum legisse; at *Bibosum*, quod affertur à P. Nigidio, apud Laberium tantum reperisse. Et addit, aliud nomen non esse quod simili inclinatu dicatur: nequaquam enim tale esse quale *Vinosus*, aut *Vitiosus*, & cetera quæ in in *osus* desinunt: quoniam à vocabulis, non à verbis, inclinata sunt.

Ad illa autem loquendi genera vt reuertar, quibus Gellium minime vsurum fuisse puto, legimus in titulo capitis deciminoni, libri decimiseptimi, de duobus illis Epicteti verbis, *ἀνὴρ καὶ ἀνὴρ ἀνὴρ καὶ ἀνὴρ καὶ ἀνὴρ*, *Et quia duo verba obseruanda praeceperis, omnium rerum longe salubria.*

Duo sunt quæ referre propemodum pudet: quorum vnum est in epigraphæ capitis decimioctauæ, libri quinti, *In quid & quantum differat historia ab annalibus.* Alterum autem in epigraphæ capitis sexti, libri vndeuigesimi, *Quod pudor sanguinis ab extra (siue ab extra, vna voce) diffundit, timor verò contrahit.*

De tertio eorum quæ dixi vocabulorum genere paucis nunc agam. Dico igitur exemplum eius extare hoc in titulo capitis decimi, libri

primi, *Quibus verbis compellauerit Fauorinus philosophus adolescentem cascè nimis & vetustè loquentem*. Nihil magis alienum à re de qua hoc in capite agitur esse potest, quàm hoc sermone in eius titulo vti. Quum enim ibi Fauorinus adolescentem quendam reprehendat veterum verborum cupidissimum, & plerasque voces nimis priscas & ignotissimas in quotidianis communibusque sermonibus exprimentem, denique, non aliter quàm si cum matre Euandri loqueretur, sermone à multis iam annis defito vtentem: hic titulus in illud ipsum quod reprehenditur vitium incidit, dicens, *cascè nimis & vetustè loquentem*. Nam poterat quidem, cerè Fauorinus fortassis, cum irridendo, sermonem eius aliquo in vocabulo imitari: (quod tamen non fecit) sed titulo obsoletum illud aduerbium *cascè* (quod minus etiam vsitatum fuisse reor quàm nomen *casca*) minimè conueniebat: nequid in ipso capite vllam eius mentionem fieri videmus.

Cæterum illa etiam duo vocabula, *Sermocinium* & *Ignominia* (quorum antè facta mentio fuit) si inter Latina, at cerè inter obsoleta, meo quidem iudicio, sunt ponenda.

Sed iam fortasse manus mihi dant & herbam porrigunt aduersarii, qui antea titulos illos, tanquam Gellianos, mordicus retinebant. Equidem, si non iam nunc id faciunt, at breui facturos spero. Vt cunq; tamen se res habeat, pro Gellio aduersus Pseudogellium acriter dimicasse iuuabit: ac fecisse vt qui pernicaces non erunt, quantum illis antea titulis fidebant, tantum dissidere incipiant.

H E N R.,

HENR. STEPHANI
NOX VI, VII, ET VIII,
ATTICIS AVLI GELLII
VIGILIIS INVIGILATÆ.

SIVE,
SPECIMEN SEV ΔΕΙΓΜΑ
ΕΜΕΝΔΑΤΙΟΝΥΜ, PARTIM
*è veteribus libris sumptarum, partim alia-
rum quas è suis coniecturis deprompsit.*

F

IACOBO AVG. THVANO;
SVPP LICVM LIBELLORVM
in regia magistro,

HENR. STEPHANVS S. D.

Ndoctum quendam, multos tamen li-
bros e mentem, irridet & insectatur
Lucianus. Eius enim extat epistola
sue oratiuncula qua inuehitur in
quendam ἀπαίδειτον, πολλὰ βιβλία ὀνείδων. Quan-
tum autem illum ludibrio habuit, tanto te (ut o-
pinor) honore prosequeretur: quantum illum vi-
tuperavit, tantum te laudaret: te, inquam, non ἀπαί-
δειτον, sed πολλὰ χᾶς ἀπαίδειτον, huic libros un-
dique conquirendi studio acerrimè incumbētem:
atque, ut omni librorū genere, Græcorum præ-
sertim & Latinorum, tua tandem bibliotheca
possit esse referta, nullis sumptibus parcentem.
Quinetiam, quod in delectu editionum typogra-
phicaram tantum indicij adhibes, quod quanto
maiore in pretio tibi est aliquod volumē, eo pre-
tiosiore integumento & velut indumēto ornas:
tuum in his quoque studium tuamque diligen-
tiam, non illaudatam (ni fallor) relinqueret:
Ad me quidem certè quod attinet, non tan-

F ỹ

tum ardens istud amplificanda in dies bibliotheca desiderium laudo, sed et etiam omnimodis (ut voce postliminio ad has Noctes reuertēte utar) gratificari cupio. Nunc adeo his saltem Noctibus, simulque meis, quas hisce vigiliis insigilaui, eam ditabo. Aliquid autem, quod noctis natura repugnat, mea istae Noctes efficient. ex his enim cum alia, tum verò ea quae in hac editione praestita fuerint, elucescent. Tu, si me ἀγαπᾷς, hoc meum munusculum ἀγαπᾷς ἴσθαι. Vale.

Parisiis, Pridie Nonas Mart.

HENR. STEPHANI
 SPECIMEN SEV ABITMA
 EMENDATIONVM, PARTIM
*è veteribus libris sumptarum, partim alia-
 rum quas è suis coniecturis deprompsit.*

QUEM AD MODVM qui quempiam,
 dum gravi morbo conflictaretur, nō
 viderunt, nesciunt quanta gratia me-
 dicis, qui eum sanitati restituerunt,
 debeatur: ita qui literarium aliquem campum,
 dum vepribus sentibusque obsitus squaleret, cō-
 spicati non sunt, quanto runcatori sint obligati
 beneficio, ignorant: atque hinc fit vt gratiam
 nullam consequantur. Hoc ne iis vsuveniat qui
 hac in re de isto Gelliano campo optimè sunt
 meriti: (hi autem, sunt potissimum veteres li-
 bri) & ingratos experiantur eos qui contrā mo-
 dis omnibus grati esse vellent: horridam illam
 & tetram (ita enim loqueretur Gellius) quam
 antea habuit faciem, aliqua ex parte repræsen-
 tare conabor.

Sed quū variis & multifariis hoc volumen an-
 tea scateret mēdis (ob quæ ipsum vepricoso sca-
 ticosōque cōparavi campo) hac in varietate eū
 quem memoria suggeret ordinem seruare con-

F iij

tentus ero : sic tamen vt auspicaturus sim ab aliquot locis quorum salus absque illorum Hippocratum & Galenorum auxilio (id est veterum exēplariū) planè deposita & deplorata erat. Vnde etiam discet lector id facere in plerisque veterum scriptorum locis (postquam in iis emendandis satis ingeniū iudiciūque exercuerit) de quo moneri vulgo solemus in iis quæ variè dubicque narrantur: vt claudum, id est quod claudus afferet nuntium, expectemus. Quemadmodum enim nos commoneſci ſcimus hoc dicto ne fidem noſtram primis nuntiis ſic addicamus, vt planè incredulam vltimis aurem præbeamus: ita certè vbi de mendosis scriptorum locis variæ coniecturæ aut etiam quæpiæ ex vetustis petitz libris lectiones in medium afferuntur, & nulla tamen neque harum neque illarum nobis ſatisfacit: expectandum est quod tardius aduenire ſed melius certiusque eſſe ſolet veterum codicū *ἀξιωματικόν* auxilium.

QVÆDAM EMENDATA, QVÆDAM ETIAM EMENDANDA IN
Capite XVIII, Libri V.

BE NE habet certè quòd mihi primus in memoriam venit quidam non parui momenti locus: qui tamen antea ſic deformatus erat, vt, tanquam nullius frugi, iaceret. Is eſt Sempronij Afellionis, apud noſtrum Gellium, libri quinti capite decimo octauo, oſtendentis quid inter annales & hiftoriam ſit discriminis. Poſtquàm enim dixit, annales libros id tātummodo quod quo-

que anno gestum sit demonstrare : at historiam scribentibus, etiam quo consilio quaque ratione singula gesta fuerint esse declarandum: interiectis quibusdam (quæ à Gellio. prætermittuntur) addit, *Nam neque alacriores ad rempublicam defendendâ, neque segniores ad rem perperam faciundam annales libri commouere quicquam possunt. Scribere autem, bellum quo initum consule & quomodo confectum sit, & quis triumphans introierit, exque eo libro quæ in bello gesta sint iterare, id fabulas non predicare ait. Interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatioue lata sit, neque quibus consiliis ea gesta sint iterare, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.* Ita enim & in Lugdunensi editione legitur hic locus, ex qua descripsi : quum ita posterior eius pars scribenda sit (sicut etiam in ea quæ nunc exhibetur editione, legitur) & *quis triumphans introierit, & quæ eo in bello gesta sint iterare: non predicare autem interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatioue lata sit, neque quibus consiliis ea gesta sint, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.* Verum in eadem editio-
ne quæ nunc in lucem venit, non rogatioue sed rogatione legitur.

Illum autem locum aliquid præterea opis è vet. exempl. desiderare aliquis fortasse suspicetur, *Nam neque alacriores ad remp. defendendam, neque segniores ad rem perperam faciundam annales libri commouere quicquam possunt.* Sed tolerari tamen posse crediderim, modò non iungamus *alacriores & segniores* cum proximè sequentibus, verum intelligamus, *Neque eos qui sunt alacriores, commouere quicquam possunt ad rempublicam defendendam, neque eos qui sunt segniores commo-*

uere ad rem perperam faciundam.

In proximè præcedentibus item suspecta esse quædam possunt: ex quibus sunt illa verba, *omnium rerum*: quibus vicinæ sunt voces, *omnino nimirum*, quæ nec alienæ ab hoc loco mihi videntur: sic tamen vt non prorsus mea coniectura mihi satisfaciat.

Paulo post autem malim, *id est eorum qui quasi diarium scribunt*. In iis quæ proximè sequuntur, vbi scriptum est, *non modo satis esse video, quod factum esset, id pronunt.* (&c.) scriptores Sempronio posteriores vculâ modò non adiecissent, & *factum sit*, item *gesta sint*, dixissent: an autem Sempronius ita scripserit, in dubio relinquo.

At in Gellij verbis quæ Semproniana proximè præcedunt, legendum credo, *quid ipse inter res gestas & annales interesse dixerit*: vt apud ipsum Sempronium habemus, *inter eos interfuit*. Alioqui, discrimen, siue discriminis, aut aliquid huiusmodi desiderari putauerim.

Circa principium autem huius capitis, vbi noster Gellius ex Verrio Flacco refert, historiam Græcè significare rerum cognitionē præsentium, genitium *præsentium* suspectum quidem habere non debemus, sed nec eū iungere (meo quidē iudicio) cū rerū: verū intelligere rerū cognitionē quā habeant qui præsentēs fuerint. Quod cōueniet cū his quæ dicta fuerunt, *Earū tamen propriè rerū sit historia, quibus gerendis interfuerit is qui narret*. Adeo vt illum Verrii Flacci sermonem imitans Gellius, dicere potuerit, multo breuius, Sit tamen historia rerum narratio præsentis. At si apud hunc intelligamus, historiam Græcè signi-

ficare rerum præsentium cognitionē, quale istud erit? quomodo ita intelligere præsentēs poterimus ut præteritas non excludamus?

DE SOLOECISMO CORRECTO IN CAP. XI, LIBRI IIII.

Solæcismus, de cuius emendatione hîc dicā, primum fortasse locum merebatur: vel potius, solæcismi huius emendatio: sed eius nunc primum recordatus sum. Eum superiores editiones habent capite vndecimo libri quarti. Nam circa illius principium, postquam Gellius eum Ciceronis locum protulit, in quo scribit, iubere Platonem sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit quod errorem animis perturbationemque afferat: addit hæc verba, (si qua illis editionibus est fides) *Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur ne faba vescerentur: quæ res habet inflammationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis querentibus constat esse contrarius.* Vbi dicimus esse solæcismum, (quem hic scriptor à Sinio Capitone eiusdemque ætatis aliis imparilitatem appellatum, à vetustioribus autem Latinis Striblinem dictum fuisse tradit) si hîc esse negabimus? At vide quàm procul à tam infami nota absit lectio quam tibi editio hæc ex libris vetustis exhibet, *Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur ne faba vescerentur: quod habet inflammationem magnam is cibus, tranquillitatem mentis querentibus contrariam.*

Alius item est locus, qui quum aliquid *σόλοιον* in superioribus habeat editionibus, aut saltem

aliquid *σολοικῶν* proximum, in hac, omni labe caret: sed locum illum in memoriam mihi nunc reuocare haud possum. Ad illum autem solœcismū de quo modò dixi, quod attinet, noui quendam celebrem in literis virum, qui quum verbo *constat* cum infinitiuo *esse*, aut alio, ita *σολοικῶς* vteretur, & à me admoneretur, ad illum me locum, ita in præcedentibus editionibus scriptum, remittere solebat. Cæterum quamuis noster Gellius Imparilitatem & Stribliginem Latinos appellasse dicat quod Græci Solœcismum vocarint, tamen ne ipse quidē vsum huius appellationis repudiat. Scribit enim libri primi capite septimo, *Ita in Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius*. Vtitur autem & alibi.

In eiusdem capitis principio, ex duobus Callimachi versibus eum qui prior est, turpi mendo fœdatum habes, in illo vocabulo *αἰώντων*: sed hoc suæ integritati restitutum iri mea cōiectura spero, inter meas coniecturales emendationes.

CORRECTI QUIDAM LOCI,
ET VNVS ETIAM QUI CORRIGENDUS ex coniectura videtur, in Capite quinto Libri duodecimi.

MAGNAM (fat scio) gratiam hæc editio ab omnibus non ingratis hominibus inibit, cū ob alios plerosque locos emendatos, rū verò eum quem nunc proferā. Antea enim circa principium capitis quinti, libri duodecimi, legebatur, *Videmus hominem, doloribus cruciatibusque alui, quod Græci κῶλον dicunt, & febris simul rapida affl-*

Buri. Quid hoc est, *doloribus cruciatibusque allabi?* quem non illud *allabi* cruciet? & quam multos iam cruciasse putamus? At ecce ut contra nihil molestiae exhibet vera huius loci scriptura, quae nunc tibi exhibetur, *doloribus cruciatibusque alui.*

In iis quae locum hunc praecedunt, paucis interiectis, eadem illae editiones habent, quod aliò maturandum erat, quum in hac scriptum sit, (ut vides) quod alioquin maturandum erat.

Sed multo maioris est momenti emendatio quam habes pagina 315, *locirco affectiones istas, primitus penitusque inditas, ratio post addita conuellere ab stirpe atque exstinguere vix potest.* Quae enim antea habuimus typographica exemplaria, lectionem hanc dederunt. *locirco aff. istas prim-pen. ind. ratio post addita conuellere, ab stirpare atque exstinguere vix potest.* Attentè autem hæc emendatio consideranda est, quod ex ea discamus (sicut ex aliis plerisque) multa ex coniectura posse ita corrigi ut eum quem voluit scriptor sensum efficiant, & tamen aliam ex vetustis libris correctionem afferri. Hic enim (exempli gratia) quis *conuellere, extirpare, pro conuellere, ob stirpare*, scribendum non credidisset, & propemodum iurare ausus fuisset? at ecce tamen antiqui codices, eodem quidem sensu, sed non iisdem verbis, habent, *conuellere à stirpe.*

Quid præterea ex veteribus libris hoc in capite correctum fuerit, lectori, ex collatione, perspicuum relinquo: sed vnus est quem mea tibi coniectura (si non fallitur) emendabit. Legitur in hac editione (sicut & in aliis) pagina 314. *Sed, ut tibi à me mos geratur, dicam ego indoctus (ut*

aiunt) & apertius, quæ fuisse dicturum puto sinuosius atque solertius si quis nunc adesset Stoicorum. nosti enim, credo, verbum illud vetus & peruulgatum, ἀμαδύτερον πῶς εἶπὲν καὶ σαρύτερον λέγειν. Atque hinc exorsus, de dolore atque de gemitu Stoici egrotantis ita differuit.

Quid hîc peccatum est? dices. an illû hîc vocabulum mendî est tibi suspectum? Nequaquam: sed hoc orationis huius membrum, cuius cuitium est, nosti enim, credo, sede sua motum esse, atque ita totum hunc locum scribendum esse contendo, Sed, ut tibi à me mos geratur, dicam ego inductius (ut aiunt) & apertius (nostî enim, credo, verbum illud vetus & peruulgatum, ἀμαδύτερον πῶς εἶπὲν καὶ σαρύτερον λέγειν) quæ fuisse dicturum puto sinuosius atque solertius si quis nunc adesset Stoicorum. Atque hinc exorsus, de dolore atque de gem. & c. Ita enim apta membrorum iunctura erit: quæ non esset, si facta illius sinuositatis Stoici sermonis mentione, subiungeret quod illam improbat & illi repugnat prouerbiû. Sed per parenthesin dicta intelligentur necesse est: idcôque illius notis ea inclusi. Cæterum illud λέγειν superuacaneum esse existimo, & propemodum ineptum: præsertim quum absque illo plenus etiam sit versus: qui extat in Aristophanis Ranis. quum enim dixisset Euripides,

Ὅταν τὰ νῦν ἄπιστα πᾶς ἡ γῆμαδα,

Τὰ δ' ὄντ' ἄπιστα, πᾶσι:

Dionysus hæc se intelligere negat, idcôque eadem alio sermone, rudiore quidem & crassiore, sed apertiore, vult sibi dici.

— πῶς ἔμαρδάτω.

Ἀμαδύτερον πῶς εἶπὲν καὶ Σαρύτερον.

Euripides igitur, morem Dionysio gerens, quod paucioribus verbis obscurius dixerat, pluribus & apertius dicit: his versibus,

Εἰ γὰρ πολλῶν οἷσι νῦν πτερούμεν,
 Τούτοις ἀπὸ τῶν αὐτῶν, οἷσι δ' ἔχρωμεθα,
 Τούτοις χηρσαίμεθ', ἔσσι σαρδάμην δὲν.

Vbi scholiastes *ἀμαδύτερον* exponit *ἀγροικότερον*, & *παχύτερον*: item *ἀπαιδυνότερον*: nec non *κοινότερον*. quæ sonant, Rusticius, Crassius, Indotius, Communius. Id est, Magis communi & vulgari sermonis forma. Simul autem admonet, alludi ad prouerbium hoc (nam *ὅτι τὴν παροιμίαν* dicit) *Σαρδέες ὄν μοι κἀμαδύτερον ἔρῶσιν*. Quo ex loco discimus, prouerbialem tum temporis fuisse versum hunc, non illum: quum tamen hic eadem, vno excepto, verba habeat. Cæterum in fine versus qui hunc quem Gellius citat, præcedit, lego *πῶς; ἢ μαρδάνω*: vt *πῶς* non iungatur cum *ἢ μαρδάνω*: sed perinde accipiatursi dictum esset, *πῶς τὸ πῶς ἦν*; vt sæpe Græci dicunt, quum se non intelligere quod dicitur queruntur, & cum qui verba facit, apertius loqui volunt.

Cæterum, quum eiusmodi sit hoc prouerbium, vt quotidie apud multos, vel potius aduersus multos, eo opus habeamus, libet etiam hoc addere, (quod, sicut & alia multa, silentio præterii, in Animaduersionibus in Erasmicis quorundam prouerbiorum expositiones, quas iuuenis edidi) mihi videri nimium longè petitam esse ab Erasmo huius prouerbii originem: quum eam contrà è propinquo peti posse existimem. Quotidie enim in multos incidimus,

qui dum verbis & loquendi generibus ab usu remotis, atque (ut ita dicam) præ nimia vetustate nouis, vtuntur, vt pote ex illorum raritate raræ doctrinæ famam aucupantes, multum negotii auditoribus aut lectoribus exhibent: adeo vt sæpe illis dicendum sit, non,

Σοφώτερόν πως καὶ ἀσφότερόν λέγει:

sed

Ἀμαδιότερόν πως εἶπὲ καὶ ὁσφότερόν.

QVÆDAM EMENDATA IN CAP. VII, LIBRI XVIII.

ἔκ

VERBVM quoddam Græcum, non minus quàm vllum aliud, insigne, valdèque significans, cuius vim sermo Latinus absque periphrasi assequi vix queat, in suam sedem, quam aliud occupauerat, editio hæc in capite isto restituit: ἐπισημαίνεσθαι pro ἐπιμαίνεσθαι. Nam quum antea legeretur, *Quinque digressi essemus, Non tempestinè, inquit Favorinus, hunc hominem accessimus. videtur enim mihi ἐπιμαίνεσθαι: nunc legis, videtur enim mihi ἐπισημαίνεσθαι.* Hoc autem, insigne (vti dixi) verbum, tam aptum est huic loco, quàm alterum ab eo erat alienum. Nam quid hic agit, aut agere potest verbum ἐπιμαίνεσθαι? Hoc vt sciamus, eius diligenter excutienda significatio est. Primum igitur, simplex μαίνεσθαι, sonare Insanire, siue Furere, notissimum est. at in hoc ἐπιμαίνεσθαι an otiosa esse præpositio queat? Nequaquam: sed aliquis dicitur ἐπιμαίνεσθαι πρὶς (siue personæ siue rei sit hic datiuus) pro eo quod Latini dicerent Insanè aliquem vel aliquid a-

mare, Ad insaniam vsque amare, Insano amore teneri. Est autem in vtroque vsu, carmini potius quàm solutæ orationi conueniens, ideòque multo etiam magis illic quàm hîc frequens: sed nec aliter quàm cum venia à solutæ orationis scriptoribus vsurpatur. Due autem pulcherri-
mi poetarum loci in memoriam veniunt, in quorum vno, datium personæ, in altero, datium rei habet: sed ita ut vterque locus emendationem requirat. Legimus enim apud Mos-
chum,

Ἡ ἐξ Παιδ' Ἀχὼ τὰς γαίτοντας, ἤρατο δ' Ἀχῶ

Συριπητῇ Σατύρῳ· Σάτυρος δ' ἐπιμύνατο Λύδαν.

quum scribendum sit, ἐπιμύνατο Λύδῃ, aut certè ἐπιμαίνετο: sicut sequitur ελέγῳ & ἐομύχετο. Dele-
ctatus autem hoc verbi istius vsu Horatius, cum imitatus est, quum dixit,

Hic tertius December, ex quo desisti

Inachia furere,

Syluis honorem decussit.

Naumachius autem dixit ὀπμαίνεσαι χευσθῇ, quum nuptæ dans præcepta scripsit,

Μὴ σὺ ποτὲ χευσθῇ ὀπμαίνο, μήτ' ὀπὶ δειρῆς

Πορφυρέην ὑδάκινθον ἔχης, ἢ χλωρὸν ἴασιον.

Verùm ὀπμαίνο in ὀπμαίνο deprauatum fuit. Ex illo denique verbo ὀπμαίνεσαι factum à Polybio fuit cognomentum ὀπμανῆς, & datum regi Antiocho pro ὀπρανῆς, ibcosa audacia: eadem videlicet qua Τίμαιος historicus dictus fuit Ἐπ-
τήμαιος.

Primùm ergo si dicere volebat Fauorinus, illum sibi videri insanire, cur ὀπμαίνεσαι, non autem μαίνεσαι, dicebat? Nam composito ὀπ-

μαίρεδαι, quod nonnisi cum datiu adiectione usurpatur, pro simplici *μαίρεδαι*, vti, hominis est Græcæ linguæ ignari. Deinde, quî verisimile fieri nobis potest, illum de homine talia loquuto id dicendum putauisse? audacem enim quandam & plusquam censoriam seueritatem, sed non insaniam, verba huiusmodi præ se ferunt. Postremò, quum non potuerit ignorare Fauorinus quod à Gellio initio capitis dicitur, huic Domitio, homini alioqui docto celebrique in vrbe Roma grammatico, cognomētum Insano factū fuisse, quid hoc aliud quàm inepta exprobratio esset, dicere, de eo cui cognomentum Insano factū esset, eum insanire? Quod non considerantes quidam, ideo lectionem illam probant (ignorātes interim quod modò dixi, nullo pacto compositum *ὀπιμαίρεδαι* simplicis posse locum habere) quoniam illud cognomentum initio capitis legerunt. Atqui simul etiam considerare debuerant quæ à nostro Gellio adduntur, illum ita cognominatum fuisse quod esset natura intractabilior & morosior. Iam verò & hoc addo, Fauorinum de insania dicturum non fuisse quod de hominis istius intemperie dicit: esse *μελαγχολία*, quæ non paruis nec abiectis ingenijs accidit: quin potius hoc *παθος* esse propemodum heroicum. Quid? an Fauorinus de eo quem tali præditum esse ingenio iudicabat, illud dixisset? aut, annon statim ei quod dixerat, cōtradixisset, si quidem hoc addidisset? Multo autem minus ea quæ sequuntur adiicere debuisset, *Vel ipsum quale hoc existimatis quod nunc de philosophis dixit? nōne, si id Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignum*

σοφιστία

memoria visum esset?

At nunc, quàm bene contrà huius conueniam loco verbum *omniuius* videri, perpendendum est. Dixerat Fauorino Domitius, *Nulla prorsus bona salutis spes reliqua est, quum vos quoque, philosophorum illustrissimi, nihil iam aliud quam verba auctoritasque verborum cordi habeatis*: dixerat & alia quæ sequuntur: Fauorinus autè, quum ab eo vnà cum suis digressus esset, illis dicit, *Non tempestiuè hunc hominem accessimus. videtur enim mihi contrariuius videri*. intelligens, illum sermone vti qui aliquid porrendat, & malè ominosus sit. At verò ad eū qui *uius* quando tempestiuè accedere possumus?

In hac emendatione asserenda lōgior fui, propter quendam, virum sanè doctum, qui alteram lectionem aduersus me pertinaciter tueri voluerat.

Paulo autem ante illum quem modò attuli locum, vocabulum quod itidem est Græcum, in suam repositū sedem fuit, quam non aliud Græcū, sed (quæ iniuria videri acerbior possit) aliud, quod est Latinum, occupauerat. Hæc enim præcedentium est editionum lectio, *Nam qui (vel namque) collegisti & lectitasti res tetras, & inanes, et friuolas: tamquam mulierum voces præficarum*. At verò huius editionis, ista, *Nam qui colligitis lexicidia, res tetras & inanes & friuolas, tamquam mul. &c.* Conuenire potest numerus singularis, (vt quidē me inuito loquuntur grammatici) alloquendo, non vnū philosophum, sed plures? Neque enim dixit, *Tu philosophè*, sed, *Vos philosophi*. Deinde, si duo illa verba posuisset Gellius, sequi potius deberet quod præcedit: hoc modo, *lecti-*

casti & collegisti. Postremò, cur non potius, colligitis & lectitatis, in præfenti, dixisset? At bellè, *colligitis lectidia*, adhibendo etiam diminutivum, ad maiorem contemptum. Notum est enim *λεξιδια* sonare vocolas, vt *λεξeis*, voces. Nec verò non proclivis fuit lapsus his ex syllabis in illas. Adde quodd bellè cum hac lectione congruunt ea quæ sequuntur, *tamquam mulierum voces præficarum*: perinde ac si certis se vocibus adstringerent, velut conductitiam & ipsi linguam habentes, & magis verba quàm sensum eorum curarent, vt solent qui è summo tantum pectore loquuntur.

LOCIDVOEMENDATI,

VNVS, VOCVM DVARVM ADIECTIONE, alter, duarum detractio.

ITEM DE ALIIS QVIBUSDAM LOCIS.

SVNT aliquot loci, ad quos emendandos aliquid ex veterum librorum autoritate vel adiectum vel detractum fuit. Adiectionis huius pariterque detractiois specimen tibi erunt qui sequuntur loci.

Capite septimo libri decimi quinti habemus exemplum cuiusdam epistolæ Augusti ad Caium nepotem scriptæ: ea in superioribus editionibus hisce verbis clauditur. *Deos autem oro vt quantum mihi supereſt tēporis, id ſalvis vobis traducere liceat, in ſtatu rei pub. ſeſciſſimo αὐδραγαθουμένων ὑμῶν καὶ διαδοχῶν.* Atqui poſteriorius illud participium *διαδο-*

ῥοδίων quid significabit, quū nihil habeat à quo excipiatur? At si adiicias *stationem meam*, ex vetustis libris (hoc modo, *καὶ σταθὶ ῥοδίων stationem meam*) non erit quodad huius loci expositionem desideres.

At verò in principio capitis secundī, libri noni, legimus, *Herodem Atticum, consularem virum, ingenioque ameno, & Græcia facundia celebrem, adiit nobis presentibus, palliatus quispian & crinitus, barbaque prope ad pubem usque porrecta: ac petis sibi dari eis aptos, emendos scilicet. Tum Herodes interrogat quisnam esset.* Ita quidem editiones quæ hanc præcesserunt: sed quid illis duobus vocabulis, *emendos scilicet*, opus erat? Editionem hanc adi, in ea te illa non offendent. nam veterum librorum fidem sequendo; eiecta fuerunt: quum in iis legatur tantum, *ac petis sibi dari.* Nec verò fieri potest quin illa duo vocabula nasutis suboluerint, tanquam irrepticia: ut multa huiusmodi ex margine in contextum (quem vocant) solere irreperere, notum est. In iis autem quæ proximè sequuntur, eadem habet, *interrogat quis homo esset.*

IN 20 autem quod huic proximum est capite, habes itidem aliquot locos aliter in hac editione quàm in illis scriptos: de quibus te admonere libuit. Ac primùm, quum in illo breuissimo & pulcherrimo tamen Philippi encomio (quod initio capitis habetur) scriptum sit in illis, *Philippus Amyntæ filius, terra Macedonia rex, cuius virtute industriâq; Macedones locupletissimo imperio aucti, gentium nationumque multarum potiri cœperant: & cuius vim atque arma toti Græcia caueri.*

dam metuendâque, inclytâ illa Demosthenis oratione concionēque notificant. Quum(inquam) superioris temporis editiones hæc ita scripta exhibeant, in ista quę nūc prodit, primū pro *Macedones* habes *Maceta*, ex veterum exempl. fide. Mirum tamen hoc videri possit, cur non sicut *Macedonia* illic dixerat, ita etiam *Macedones* hīc: put certē cū nō terra *Macetidis* illic, sicut hīc *Maceta*, dixerit. Neque tamen eiusmodi est hæc obiectio ut nobis lectionem hanc reddere suspectam possit.

Pro illis autē, *et cuius vim atque arma toti Gracia cauendam metuendâque*, (quę lectio quamvis in Gryphianis exempl. & aliis inueniatur, ferri non potest, quum necesse sit duo illa gerundia posteriori accommodari) in quadam editione ex coniectura scriptum fuerat, *et cuius arma vimque toti Gracia cauendam metuendâque*. Sed in vet. exemplaribus, ad quorum fidem hæc editio excusa fuit, retinetur quidem illorum duorum nominum ordo, verū non itidē gerundia priori sed posteriori aptantur: hoc modo, *et cuius vim atque arma, toti Gracia cauenda metuendâque*.

Maiores momenti est vox, quę noua videri potest, *vocificant*: loco illius notæ, vel potius notissimæ, *notificant*. Quid autem de hac nouitate dicemus? an suspecta nobis non erit? Mihi quidem certē οὐκ ἔστιν ὀπίω non sit suspecta. Alioqui si *vocificant* à Latinitate admitti credibile sit, multo maiorem quàm *Notificant* emphasin habere manifestum est: ut perinde propemodum sit ac si diceret *Vociferantur*: quasi alludendo ad prouerbiū, αὐτὸ τὸ ἀπαγγεῖλαι βῶν. Ad alterum verò quod attinet, quamvis multi dubitaturi sint

an ipsum pura Latinitas agnoscat, eo tamen v-
sum esse Nasonem constat, hoc in versu,

Atque modum culpa notificare velis.

In fine autem Latinæ epistolæ (id est, Gellianæ interpretationis epistolæ Philippi) pro *successione* illa habet *susceptione*, eodem sensu, sed voce ini-
nus vsitata, præsertimque quum Græcam *διαδο-
χην* interpretari oportet. Si tamen hanc propius
intueamur, *susceptionem* ei potius quàm *successio-
nem* respondere comperiemus: sicut & suscipe-
re, τῷ διαδοχῶν.

EMENDATIO QVORVNDAM LOCORVM CAP. XXII, LIB. XIII.

QUAMVIS mea in Ludouicum Viuem pro
Aulo Gellio Apologia iā de huius loci (vel
potius, vnus horum locorum) emendatione di-
xerim: tamen iterum hīc de ea, sed plenius, disse-
ram. Noster itaque Gellius, postquam dixit, M.
Catonem, consularem & censorium, publicis
iam priuatisque opulentum rebus, villas suas
inexcultas & rudes, ne tectorio quidem præli-
tas fuisse dicere, ad annum vsque ætatis septua-
gesimum: scribit, eum postea his verbis uti, *Ne-
que mihi adificatio, neque vasum, neque vestimentum
vllum est in inanis pretiosum: neque pretiosus seruus,
neque ancilla est. Siquid est (inquit) quo utar, utor: si
non est, ego sum: cuique per me uti atque frui licet. Tū
deinde addit, Vitio vertunt, quia multa egeo: at ego
illis, quia nequeunt egere. Quibus subiungit, hanc
metam veritatem Tusculani hominis egere se*

multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus commouere ad exhortandam parsimoniam, sustinendamque inopiam, quàm Græcas præstigijs eorum qui philosophari sese dicerent, umbrâsque verborum inanes fingerent: qui se nihil tamen egere, ac nihil cupere dicerent: quum & habendo & egendo & cupiendo arderent.

Ira quidem in typographicis editionibus quæ hanc præcesserunt: at in hac, *neque vestimentum ullum est manu pretiosum*, absque præpositione in: quod facit vt facilè assentiar scribere volentibus *manu pretiosum*, vna voce: eodem modo quo *manu pretium* coniunctè dicitur. In eadem editione, *Siquid est quod utar, vtor: si non est, ego sum cuique per me uti atque frui licet*. Vbi, ad constructionem primùm illam quod attinet, *quod utar*, eam confirmat quod sequitur, *sum uti atque frui*. Sed aptè quidem *sum* in *sum* hîc mutatum dico, ex libris veteribus: verùm non rectè illud *ego* retineri, nullo verbo sequente. Quamobrem in *ego* mutandû esse, aut saltem aptissimè mutari posse, nemo mihi (vt opinor) negare aufit: præsertim quum subiungantur illa, *Vitio vertunt, quia multa egeo: at ego illis, quia nequeunt egere*. Erit igitur *ego*, perinde ac si diceret, Egere queo. Egere autem, Indigentiam ferre, seu tolerare. Et quod vernaculo sermone dicimus, *le m'en passe*.

Enimuero quamuis mea hîc coniectura mihi satisfaciât, non celabo tamen lectorem aliam quam mihi amicus quidam ab alio se habere dixit: *Siquid est quod utar, vtor: si non est, ego sum cui se semper uti atque frui licet*. Non ignoro autem videri posse hæc verba Senecæ (epistola centesi-

ma & vigesima) Catonianum illud, & tam mutuum summes, pro hac coniecturali emendatione videri posse facere. Sed totum illum Senecæ locum, ut pauca illa verba possint intelligi, asseram. Quoties aliquid inueni, non expecto donec dicas, In comitatu ne ipse mihi dico. Quid sit quod inuenierim, quæris? Sinum laxa: merum lucrum est. Dico quo modo fieri diues celerrimè possis, quod valde cupis, quidne? Non ita merito: ad maximas te diuitias compendioso ducam. Opus erit tamen tibi creditore, ut negotiari possis. A alienum facias oportet: sed nolo per intercessorem mutueris, nolo praxeneta nomine tuum iactent; Paratum tibi creditorem dabo. Catonianum illud, & tam mutuum summes. Quantulumcunque est, satis erit, si, quidquid deeris, id à nobis petierimus. Nihil enim, mi Lucili, interest utrum non desideres, an habeas. Totum locum posui, & quod sit insignis, & quod eum ex Catone non illa tantum verba, verum alia etià habere crediderim, Sed nequaquam persuadere mihi possum, ex eo ipso Catonis loco sumpta hæc esse, quem Gellius nobis affert: verum ex alio eiusdem argumenti. Ostendit certè & Plutarchus in M. Catonis vita eum parui non fecisse, non egere rebus superuacaneis. Scribit enim, καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι τοῦ περιττοῦ, μᾶλλον ἢ τὸ κατῆσθαι πανμύζων. Deinde quantum ab eo abfuerit ut pretiosam vestem gestaret: εἰδῆτα μὲν γὰρ οὐδέποτε τοσοῦτο φορέσαι πολυτελεῖαν ἐκ τὸν δραχμῶν.

Iam verò & quod Gellius initio huius capituli ex illius ipsius verbis tradit, villas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem pralitis, fuisse: apud eundem Plutarchum habemus, καὶ δὲ ἐπαύλων αὐτῶν μηδὲ μίαν εἶναι καλλιστάμην.

Sed venio ad quendam alium locum, quo caput hoc clauditur: *qui se nihil habere & nihil tamen egere ac nihil cupere dicunt, quum & habendo & egendo & cupiendo ardeant*. Ego ne hunc quidem locum mendo carere puto: quod tollitur, meo quidem iudicio, si copulatiua particula ante vocem *cupiendo* tollatur: ut legamus, *quum & habendo & egendo, cupiendo ardeant*. Id est, quum cupiditate ardeant, non minus quum habent, quam quum egent.

QVÆDAM INTEGRITATI SVÆ
 RESTITVTA, IN CAP. XVIII,
 LIB. VII.

QVEM AD MODVM nautæ eos scopulos & cæſque petras multo magis formidant quæ *ὄρηαι* dicuntur, & medici (illi quidem certè qui *καρπυγῶν*) illa hulcera quæ *ὄρηαι* vocant, multo periculofiora eſſe queruntur: ita etiã inter menda quorũ velut morbis libri laborant, nulla plus periculi habent, ideòque nulla formidabiliora ſunt, quàm quæ nihil deprauationis præ ſe ferunt: vnde fit vt lector in iis quos illa occuparunt locis ſana omnia & integra eſſe arbitretur. Hoc adeo Gelliani aliquot manuſcriptum facere nobis poſſunt: quorum vnus eſt hic libri ſeptimi capite decimo octauo. Ibi enim Gellius, exemplo probare quopiam volens, iuſiurandum apud Romanos inuiolatè ſanctèque habitum ſeruatũque, hiftoriam illam aſſert de captiuis decem quos Hannibal poſt Cannenſe prælium Romanam miſit, iureiurando adactos in Pœnica ſe ca-

stra redituros, si permutatio à Romanis non fieret. *Veniunt (inquit) Romanam decem captivi, mandatū Pœni imperatoris in senatu exponūt: permutatio senatui non placita.* Addit, octo ex iis, statim, vti iurati erant, ad Hannibalem profectos esse: duos reliquos Romæ mansisse: ac sese solutos esse liberatosque religione (intellige autem iurisiurandi religione) dicere: quoniam, quum egressi castra hostium fuissent, commentitio consilio regressi eodem die, tamquam si ob aliquam fortuitam causam issent, atque ita iureiurando satisfacto, rursus iniurati abissent. Tandemq;, quantū Romanis hæc eorū fraudulētia displicuerit, his verbis exponit, *Hæc eorum fraudulenta calliditas tā esse turpis existimata est, ut cōtemti vulgo discerptique sint.*

Quotusquisque enim fuit cui, locum istum legenti, mendū suboluerit? At mendosus tamen est. Qua in parte? In voce *discerpti*. Atqui (excipiet quispiam) vox est Latina *discerpti*: & quosdam alios à populo, quū ira exarsisset, discerptos fuisse legimus. Ideoque retinendum esse hoc vocabulum perseuero. At ego duo illa fateor: tertium, quod è duobus illis colligis, nego. Primū enim quæro an verisimile sit Gellium *contemti* & *discerpti* sine aliquorum interiectione fuisse iuncturum. Cuiusmodi fuisset, si ita loquutus esset, Vt vulgo primū contemti, tandem verò & discerpti fuerint. Deinde (quod multo validius est argumentum) rogo ecquos ita fuisse discerptos legerimus, vt in ipsa discriptione, id est, inter ipsas discerptentium manus animam non reddiderint. At hi nouum discriptionis genus passi essent, si non solum viui ex illa euasissent, sed ita

incolumes vt censores postea omnium notarum & damnis & ignominiis eos afficerent. Neque enim credibile est tam inhumanos futuros fuisse censores, vt si vel pauca tantum vulnera ex illa dilaceratione accepissent, etiam damnis omnium notarum & ignominiis eos postea plecterent. Sed quid dilacerationem dico? Gellio plus etiā Discerpi quā Dilacerari esse puto. nā de Euripide loquens, dilacerationi esse Immortuum, non scribit, sed ex vulneribus quæ in ea accepisset, mortem esse sequutam. Eius verba sunt libri decimiquinti capite vigesimo, *Is, quoniam in Macedonia apud Archelaum regem esset, utereturque eo rex familiariter, rediens nocte ab eius cæna, canibus à quodā annulo immixtis dilaceratus est: & ex his vulneribus mors sequuta est.* Hic certè dilaceratus est interpretari non auctum διασάδην, aut διασπαρχην: quoniam de quibus hæc dicuntur, illi, quantum meminisse possum, τῷ διασπασμῷ siue τῷ διασπαργμῷ immortui esse scribuntur. Ac sic de Orpheo Isocrates, διασπαδεις τὸν βίον ἐπ' αὐτῶν. Ac memini certè me alicubi legere etiā, τῷ διασπασμῷ seu διασπαργμῷ ἐναπίδαν; (quod tamè rarum est, quoniam satis sit, διασάδην, vel διασπαρχην: & ex eo mortem esse sequutam, lectori intelligendum relinquatur) at verò, ita loquentem, διασάδην, ὅστις ἐν τῇ βουμᾷ τῶν δέσποτων ἐπακλουδῆσαι, quis ferret? Illi scilicet Cæsaris interfectores, de quibus Plutarchus scribit, populum eos quæsisse, vt discerperet, (συλλαβεῖν & διασάδαίην τοὺς ἀσπράς ζήτουῦντες) post discerptionē, quemadmodum Gelliani isti violatores iurisiurandi, à censoribus damnis etiam omnium notarum &

ignominia mulctati fuissent. Latini Distrahere etiam pro Græcis illis dicunt: quod tamen *τὸ διασπαρῖν* (si originem spectemus) magis quàm alteri respondet. Quodd si Gellius quid *Disserpere* esset, ignoravit, at non, quid *Conserpere*. legimus enim apud eum in extremo capite decimo-octavo libri quarti, *Eumque librum statim discidit suis manibus, & conserpsit.*

Ab sit verò, absit, ut Gellium huius vel illius verbi vim ignorasse credamus: quin potius eo usum esse verbo quod editio ista ex veteribus libris depromptum offert, persuasum habeamus. Sed ecce, verbum, quod aptam quidem huic loco significationem habet, verum omnium propemodum auribus novum futurum est, in locum illius omnibus notissimi reponitur. Ita enim exemplaria quorum editionem procuravi, *Hæc eorum fraudulenta calliditas tam esse turpis existimata est, ut contempti vulgo dispretique sint.*

Quid hoc verbi est, *Dispreti*? quod omnes certè contemnent ac dispernent: eoque præsertim nomine quodd ad Gallicum, vel potius Gallicum ad hoc accedat: nec accedat tantum, sed idem valeat, & ad huius exemplum factum fuerit. nostrum enim *Despriser* ex illo *Dispernere* est. Neque tamen est quodd solum Gellium eo usum esse putemus. Ita enim Ambrosius, Sermonè vigesimo-septimo, *Si medicum animarum nostrarum fideliter exoremus, & præcepta eius, tamquam suscepti idonei, minime dispernamus.* Ac memini certè me apud alios quoque huius ordinis scriptores hoc verbum legere, in quorum numero esse Cassianum arbitror.

Vide nunc quanti intersit ex qua editione scriptorem quempiã habeamus. quæ enim coniectura ad illud *dispreti* peruenire potuisset? Ceterum minimè mihi dubium est quin spretum illud *dispreti*, ideòque in *discerpti* mutatum fuerit. Atque hanc monèdi lectoris occasionem minimè prætermittã, ea de re cuius aliqui iam admonitus à me fuit in libello quem DE LATINITATE FALSO SUSPECTA scripsi: tantum abesse ut quædam Latina vocabula, aut saltem de quorum Latinitate ambigitur, magis nobis eo nomine suspecta esse debeant quòd cum Gallicis conueniant, & ex iis facta videantur: ut potius de iis propterea ~~in-~~ debeamus. Quod me non nisi firma nitentè ratione dicere, ostenderem aliis etiam quàm quibus in libro illo usus sum exemplis, si hic ea de re dicendì locus esset. Narrabo tantum quid mihi ante triduum vsu uenerit, quum in quodam eo quo dixi modo suspicaces incidissè. Legebant illi hunc duarum è meis Noctibus titulum, NOX IIII, ET V, ATTICIS AVLI GELLII VIGILIIS INVIGILATÆ, siue ADMONITIO DE TITVLIS CAPITVM A QVOPIAM PSEUDOGELLIO IMPERITE SCRIPTIS: DE QUE EORVM REFORMATIONE. Ecce, omnes illud REFORMATIONE mirari, ad illud commoueri & succensere, tanquam à me dormitante scriptum. Quum instarem, nos Gallicam nostram vocem ex illa sumpsisse: immò verò aiebant, tu ex Gallica Latinam facere voluisti. Mi-

hi (vt ingenuè fatear) exempla non succurrebāt, quum alioqui legiſſe me apud magni nominis ſcriptores certò ſcirem: adeo vt etiam, donec Theſaurus patris mei proferretur, nimium pertinax aliquoties audierim.

In eodem capite habes particulam ſcilicet, in ſuperioribus editionibus: ſed hæc editio eam expulit, librorum veterum autoritate, ſicut ex eo cuius antea mentionem feci loco. Quum enim in illis legatur, *darent argenti pondo libram ſcilicet, & ſelibram*: in iſta habes, *dari argenti pondo libram* s. Verùm *darent* retineri potuit: ſicut & in iis quæ proximè ſequuntur, *iureiurando adegis* pro *inſiurandum adegis*. Niſi fortè ſcriptum fuiſſe ſuſpicemur, *ad inſiurandum adegis*.

Circa finem capitis, vbi eadem hæc editio habet, *quoniam, quod facturos diſtitauerant, non feciſſent*, nõ eſt quòd exiſtimes incuria prætermiſſũ fuiſſe pronomen *ſe*, quod in aliis legitur. contrà enim conſultò omiſſum fuit, veteres quosdam libros ſequendo. Et ita elegiographorum vnus: Tibullus (ſi me memoria non fallit).

Iuravi quoties rediturum ad limina nunquam?

Sed ne hoc quidẽ perſuadere tibi debes, ſemper omitti ſolitum fuiſſe huiusmodi in locis pronomen. Ab iisdem enim alicubi omittebatur, alicubi contrà adiiciebatur. atque hoc apud hunc ipſum ſcriptorem videre eſt, quum ſicut ab hac editione iſto in loco pronomen abeſt, quum ſit in ſuperioribus: ita viciffim alicubi illum habeat, quum ab illis abſit. In membri autem præcedentis ſine ſcribere malim affecerim.

110 HENR. STEPHANI
CORRECTA QVÆDAM IN
CAP. VIII, LIBRI XIIII:

ET

QVÆDAM ETIAM CORRIGENDA.

IN EORVM numero locorum de quibus in præcedente temmate verba feci (eorum inquam qui deprauati sunt, quamuis integri esse credantur) ponendus hic videtur, *Maximè hoc atque vetissimè Afranius poëta de gignenda comparandaque Sapientia opinatus est, quod eam filiam esse Vfus & Memoriae dixit*. Quotusquisque enim aduerbiū hoc *maximè* legens, quo nullum est vsitatus, nullum tamen habere hūc vsum animaduertit? Nullum certè habere potest: adeo vt huius editionis lectio in dubium vocari non possit; *Eximie hoc atque verissimè Afr. &c.*

Aliquanto post autem, vbi illæ habent, & proinde sapere ac consulere ex illa qua pericula ipsa rerum docuerint, non qua libri tantum aut magistri, per quasdam inanitates verborum & imaginum, tanquam *mimo* aut *insomnio* (vel, in *mimo* aut in *somnio*) delectauerint: in ista legitur, tanquam in *mimo* aut in *somnio* delectauerint. Sed mihi, qui in huius editionis lectiones non iuraui, minimè displicet delectauerint: vt qua delectauerint dictum intelligamus pro Delectando dixerint, siue Delectabiliter dixerint. Obseruaui enim, hunc scriptorem aliis etiā quibusdam verbis sic vti, vt ea hoc modo resolueri oporteat.

In fine capitis suspecta mihi sunt duo vocabula: vnum est *mores*: alterum, *madentes*. Postquam

enim dixit Macedonem philosophum, hunc Pacuuij versum, *Ego odi homines ignaua opera & philosopha sententia*, dignum censuisse qui pro foribus omnium templorum scriberetur: addit, *Nihil enim fieri posse indignius neque intolerantius dicebat, quàm quòd homines ignaui ac desides, aperti barba & pallio, mores & emolumenta philosophia in lingue verborumque artes conuerterent: & vitia facundissimè accusarent, intercutibus ipsi vitiis madentes.* At ego lubentius honores & emolumenta philosophia legerem: & intercutibus ipsi vitiis scatentes. Neque tamen alteras illas lectiones nullo posse defendi modo dixerim. Quod autem ad vocem *intolerantius* spectat, aliù fateor *intolerabilius* fuisse dicturum: sed si *res incredula* pro *Res incredibiles* dicere sibi permisit. hoc etiam sibi permisisse credibile est. Næuium saltem autorem habere se dicere potuit, ad illud *intolerantius* quod attinet. nam libri deciminoni capite septimo eum *intolerantibus curis* pro *intolerandis* dixisse scribit.

Cæterum locus ille de quo paulo antè dixi, *tanquàm mimo aut insomnio delectauerint*, in quo *delectauerint* in *dictitauerint* mutari docui, ex quorumdā veterum librorum autoritate, alium quendam mihi in memoriam reuocat, in quo vicissim *se oblectantes* editio ista habet, quum in aliis scriptum sit *dilatantes*. Nam libri primi capite secundo legimus in eorum quæ typographi dederunt exemplarium plerisque (si tamen non in omnibus) *Iussitque proferri dissertationum Epicteti digestarum ab Arriana primū librum, in quo ille venerandus senex iuuenes, qui se Stoicos appellabāt, neque frugis neque opera proba, sed theorematibus tantum nugalibus & pueri-*

lum isaggarum commentationibus dilatrantes, oburgatione iusta incesit. At verò in hac editione habes, se in theorematibus tantum nug. & puer isag. commentationibus oblectantes, Verum cur verbo dilatrantes locum hîc omnino denegemus, nihil causæ video.

L O C I E M E N D A T I I N CAP. VII, LIBRI XIX.

VO C E S duæ repositæ hîc fuerunt, quæ omnino necessariae erant. In superioris enim temporis editionibus scriptum est, *Obesum hîc notauimus propriè magis quàm vscatè dictum. ἀνύπος x̄ ἀνύπος obesum pro pingui atque uberi dicit.* Sed quidam, quum verbum *dicit*: nullum habere nominatiuum viderent, in *dicitur* mutauerunt. At hæc editio ex antiquis codicibus, *Vulgus enim ἀνύπος, &c.* Vide quàm periculosum sit, quæ ex coniectura emendata fuerût, in ipsum (vt vulgò loquimur) contextum reponere.

In eiusdem capituli principio pro *pradiolum tenue* habet editio ista *herediolum tenue*.

Circa finem autem *tenellis* pro *tene illis*: sed *māciolis* non placet. Item, *quis tam siliceo*, pro *quiescam si liceo*. Verum ego scribendum suspicor *silicio*: vt sit ex silice fictum vocabulum, & ita dicatur quispiam *silicio*, vt poetæ aliquem *silices* (sicut & ferrum) in pectore gestare dicunt.

In fine autem, quum ita scriptum sit in aliis editionibus, *Cetera enim, quæ videbantur nimium poetica, explosa orationis usu alieniora, pratermissimus*: habet ista lectionem de cuius veritate dubitare nefas

nefas fuerit, & *prosa orationis usu alieniora.*

At vocabula quibus hoc caput clauditur, perperam ex vno tria facta fuisse suspicor, deinde & aliquid deprauationis hinc contigisse. Fit autem mihi verisimile, habuisse illud tricompositum vocabulum aliquam etiam à caperando deriuationem, sequendo eam significationem qua dicitur Caperare frontem: id autem in *carptores* mutatum fuisse.

EMENDATVS LOCVS IN

CAP. III, LIBRI XIX.

GENVS quoddam loquendi hoc in capite superiores editiones habent, quod multis multum negotij exhibuit: *Quoniam qui maledicis & vituperat, quanto id acerbius facit, tam maxima mole pro iniquo & inimico ducitur: & plerumque propterea fidem non capit.* Multis inquam multum molestiae exhibuisse locum hunc scio, & multum amoliendae huic molei insudasse. At ecce quam facile hæc editio molem illam remouerit, *tam maxime ille pro iniquo & inimico ducitur.* Iniquum autem accipiendum puta tanquam cum inimico *en* *ἔν* iunctum: eo modo quo Iuno Troianis iniqua dicitur.

Iam verò & capite secundo libri primi *molibus* in nonnullas editiones irrepsit, pro *mollibus*: quò, ubi habes, *longis ambulacris & mollibus, adsum posticum refrigerantibus, lauacris nitidis & abundis*; scriptum ibi sit, *longis ambulacris, & molibus adsum posticum refrigerantibus.*

H

CORRECTVS LOCVS IN
CAPITE VIII, LIBRI I.

QUOD ex aliis plerisque locis manifestum
 iam feci, deprauationi obnoxia hunc apud
 scriptorem, sicut apud alios, fuisse quæ rariora &
 ignotiora erant siue vocabula siue loquendi ge-
 nera: ex hoc quoque patebit, quem me primum
 integritati suæ restituisse puto. Quum enim de
 Laide dicatur, *Conuentusque ad eam disiorum homi-
 num ex omni Gracia celebres erant: neque admittebatur
 nisi qui dabat quod poposcerat. Poscebat autem illa ni-
 miam quantitatem.* Quum, inquam, hoc de Laide
 dicatur, vt quidem superioris temporis editio-
 nes habent, ego *nimiam quantitatem* in *nimum quan-
 tum* mutari debere admonui: & Gellium hîc, sic-
 ut in aliis plerisque locis, *ἐλλνιζεν* voluisse, ad-
 didi: quum eadē forma hoc efferatur qua Græci
 dicunt, *δουμας δὲ δον*: quamuis sermo ille vtrum-
 que vocabulum Græco respondens non habeat,
 sed tantum posterius. Nam *δουμας δὲ δον* notum
 est sonare, Mirum quantum. Ac persuadere etiā
 sibi quispiam posset, *mirum quantum*, non *nimium
 quantum*, scriptum ab eo fuisse: nisi veterum li-
 brorum consensus lectionē hanc non illam cō-
 probaret. Nam quod libri huius capite decimo-
 nono legimus, *Mulier nimium atque immensum po-
 poscit*, non obstarēt alioqui quominus alterum
 illud, *mirum quantum*, scripsisse Gellium credere-
 mus: quum non itidem hîc vt illic eum voluisse
ἐλλνιζεν constet. Neque verò mihi magis huius
 editionis scriptura illo in loco placet, *Mulier ni-
 mium immensum poposcit*, quàm vulgata, quæ

copula duo hæc connectit.

Consultò autem huius emendationis à me facta mentio est, quòd sciam multos & miratos esse & reprehendisse etiam in nostri Gellij sermone cum alia, tum verò illa verba, *Poscebat autè illa nimiam quantitatē*. Reprehensione quidem certè non indigna fateor, sed simul etiam minimè Gelliana fuisse, & quid depravandi eius sermonis, qui contrà eleganter est *repositus*, occasionem præbuerit, ostendi.

Scio porro & alia esse in sermone Gellij, quæ reprehensionem mereri videantur, quum tamen (ut alibi docebo) in Latinitatem minimè peccent.

DE ALIORVM ALIQVOT LOCORVM EMENDATIONIBVS, AVT saltem aliis lectionibus quàm quas superiores editiones habent.

LECTIONES sunt nonnullæ quæ quum prima fronte tibi fortasse placituræ non sint, ubi eas attentius consideraveris, placebunt. Cuius rei exemplum afferam ex capite decimoseptimo libri primi, de Xanthippe, *Xanthippe, Socratis philosophi uxor, morosa admodum fuisse fertur, & iurgiosa: irarumque & molestiarum mulicbrium per diem perque noctem satagebat*. Ita enim hæc editio, quum antea legèretur *scatebat*. sed præterquam quod Scatere ablativo potius iūgitur, multo aptius illud quàm hoc esse videtur: quasi nobis significare velit tam diè noctèque solitam mente agitare unde irascendi & molestias exhibendi oc

casiones caperet.

In principio capitis quod hoc proximè sequitur, pro his, quòd *vocabulum Gracum vetus*, *tractum in linguam Romanam*, proinde atque si *primitus Latine fictum esset*, *resolverit in voces Latinas*, antea legi solebat, quòd *vocabulum Gracum vetus tractum in linguam Romanam pro mero*, & quasi à se *primitus Latine fictum esset*, *resoluit in voces Latinas*. In qua quidè lectione vestigia quædam illius agnoscis: sed quum illa proinde atque si alio quopiam corrupta modo antea essent, & ita fortasse vt ex his voces vel potius syllabæ factæ essent quibus nihil significaretur: aliquem altero illo modo deprauasse verisimile est, dum emendare veller. Manifestè quidem certè & in eo peccatum est, quòd dicitur à se *fictum*. Neque enim Lælius de illo vocabulo tanquam à se, sed tanquam à Latinis primitus ficto id dixit: vt vel ex ipsius Varonis verbis, eū reprehēdentis, apparet. Quamobrem nulli dubium esse debet quin germana sit ea quæ nunc exhibetur lectio.

QVÆDAM sunt vocabula eo (si iocose aut etiam ridiculè loqui licet) fato, sicut apud cæteros scriptores, ita & apud hunc, vt quoties à certo quodam librariorum genere inuenta fuerunt, toties ferè fuerint deprauata. Ex iis est Aptus, participiū, aut certè participij locū obtinēs. Nam in principio capitis decimi quinti, libri primi, habent vulgares superioris temporis editiones, *Linguam autem debere aiunt non esse liberam, nec vagam, sed vinculis de pectore imo ac de corde apertis moueri & quasi gubernari*. Atqui istud *apertis* quid hoc loco sibi vult? Id sanè nulli a-

pertum, quin potius omnibus obscurū esse cō-
perietur: at si legas *aptis*, ut editio ista habet, om-
nia hīc apertissima erunt. Sic autem & in isto
loco capitis quarti, libri septimi, *Iniquē igitur Tiro*
Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulenta ora-
tionis, aptis inter sese & coherentibus, paruum quid-
piam nudūque sumpsit, quod obtreccaret. Nam & hīc
in quibusdā superioris temporis exemplaribus
typographicis *apertis* leges. Iam verō & qui-
dam est apud hunc ipsum scriptorem locus, ubi
huius vocis *apti* sedem occupavit *capti*, si conie-
ctura mea fallax non est: quam inter alias emen-
dationes meas coniecturales habebis. Nullum
autem exemplum afferō huius vsus vocis *aptus*,
quod eum vel mediocriter doctis notum existi-
mem: alioqui certē (aliorum exemplo) vel pa-
ginam exemplis implere possem.

Vt autē à capite huius tmematis (parū absuit
quin dicerē à capite huius capitis) ad eius calcem
transcam: alia est emendatio, quæ quū olim con-
iectura tantum mea niteretur (*ὁσαυτὰ κἀπὺ τοῦ ἐπὶ τῶν*)
nunc cā veteris exēplaris fide niti gaudeo. Ea est
hīc, *Neque minus insigniter veteres quoque nostri, hoc*
genus homines in verba proiectos, Locustuleias, & Blat-
terones, & Linguaces dixerunt. Editio enim ista non
proiectos sed *proiectos* exhibet. Qua autem ratione
coniecturam meam antea confirmabam, nunc
veterum exemplarium testimonium confirma-
bo. Dicunt Latini, *Proiectus ad eam rem*, (& quidē
in malam partem) non *Pronectus*. ut Tacitus, *Gēs*
ad libidinem proiectissima. Cicero non solum *Pro-*
iectus ad audendum dixit, sed etiam *Proiecta audacia*,
& *Proiecta cupiditas*. At verō ubi apud Liuium

legimus, *Legiones proiecta ac prodita ad inconsultam atque improvidam pugnam, sunt potius proiecta quæ ab aliis projectæ fuerunt, quàm quæ seipsas proiecerunt: ut quum dicitur, Ad imne scelus proiectus, est qui à seipso est projectus, qui seipsum proiecit. Sic in vernaculo sermone utrumque hunc usum tribuimus voci Abandonné. At vero quum dicit Tacitus, An ciues, quibus iam projecta senatus auctoritas, hoc projecta dicitur exempla Græci participij ἀπορριμμένων: quod quum Abiectum seu Projectum sonet, de eo dicitur quod contemptui esse cœpit, quod vilescit & iam propemodum sordet. Adeo ut illa Taciti, quibus iam projecta senatus auctoritas, ita reddi possint, οἷς ἡ δὲ πὸ τῆς συζητήσεως ἔτι μὲν ἀπορριμμένων ἐστίν. Et quandoquidem huc usque hoc in sermone prouectus sum (hic enim Prouectus, non Projectus locum, habet), addâ & hoc, ἐν παρήρῳ μέρεσιν, Proicit esse itidem ἀπορριμμένη, siue ἀποβάλλει, aut potius, passiva utêdo voce, ἀποβάλλεται: in isto Horatii versu,*

Proicit ampullas, & sesquipedalia verba:

quum tamen vulgus contrario omnino sensu intelligat.

Ad Gallianum autem locum ut redeam, non in eo tantum vocabulo editionem hanc ab aliis discrepantem inuenies, sed & in vno illorum insignium quibus veteres Latini hoc vitio & velut morbo laborantes appellarunt. Ita enim illa, *Neque minus insigniter veteres quoque nostri, hoc genus homines in verba projectos, Locutuleios, & Blatserones, & Lingulacæ dixerunt. quum præcedentes editiones non solum habeant in verba prouectos, verum etiam Linguaces, non Lingulacæ. De*

quo vocabulo dubitari non potest, quum Festus scribat Lingulacam esse genus piscis, esse item mulierem argutatricem. Aptissimam autem suæ expositioni vocem inuenit Festus, quum argutatricem dixit. Ita enim Propertius,

Illam mihi totis argutat noctibus ignes.

Hoc vnum in dubium vocari potest, an terminatio illa in A C A virili etiã generi tribuatur: quod quamuis obseruasse mihi videar, harum duarum lectionum optione libenter lectori reliquerim.

Ad *Blatterones* autem quod attinet, ita malim quàm *Blaterones* sine geminatione literæ T, scribere: quoniam Festo de eius origine non assentior, nam à Græco nomine βλάξ deducit: ego autem verbum *Blattero*, ex quo *Blatteronem* fecerunt, à βατταρίζω oriundum esse, mihi persuadeo.

ET QVONIAM in mentionem incidi participii *Proiectus* pro *Proiectus*, & mihi nunc gratificans memoria alia duo exempla suggerit eiusdem iniuriæ ab eadẽ litera V, alteri illi literæ I, factæ, & quidem apud hunc etiam scriptorem: eorum mentionem comperendinare non libet. Incipiam autem ab eo in quo mihi *de tñs d'roxiæ* meæ coniecturæ gratulor: quod est capite decimotertio libri duodecimi: à cuius initio initium sumam, *Quum Roma à consulibus iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra calendas iussus essem, Apollinarem Sulpicium, doctum hominem, percontatus sum an his verbis* INTRA CALENDAS, ipse quoque calenda tenerentur. Dixique ei, me videlicet datum iudicem, calendasque mihi produxas, ut intra eum diem pronuntiarem. Cur (inquit) hoc me potius rogas? &c. Ita enim in superioris tem-

poris editionibus hic locus legitur. At in ista, *calendâsque mihi productas, ut intra eum diem pronuntiarem*. Ita illa ex veteribus libris: quibus certè non possum magnas gratias non agere, dum meæ (vti dixi) coniecturę gratulor: quam quum probare quibusdam non possem, nunc eam omnibus probare possum. Affertur autem hic Varionis locus, ex libro quinto De lingua Latina, *Hinc illa, Indixit illum, Indixit funus, Prodidit diem*. vbi itidem deprauantes nonnulli hoc verbum *prodixit*, in *pradixit* mutauerunt.

Alterum autem vocabulum in quo literam V eandem iniuriam literæ I apud hunc quoque scriptorem fecisse obseruaui, est verbum *Diffundido*: & eius verbale *Diffissio*, siue *Diffissio*. Ita enim præcedentes *indobus* typographicæ, capite secundo libri decimiquarti, *Sed enim ego homines quum considerabam, alterum, fidei, alterum, probri plenum, spurcissimæque vitæ ac defamatisimæ, nequiquâ adduci potui ad absoluendum. Iussi igitur diem diffundi: atque inde à subfelliis pergo ire ad Fauorinum, quem meo tempore Roma plurimum sectabar*. At quæ nunc prodit editio, *Iussi igitur diem diffindi*, non *diffundi*, tibi exhibebit. Itidem verò circa principium capitis, quum sit in illis, *Atque in rerum quidem diffusionibus comperendinationibusque, & aliis quibusdam legitimis rebus, ex ipsa lege Iulia & ex Sabini Massurii, & ex aliorum quorundam iurisperiterum commentariis commoniti & adminiculati sumus*: in ista legitur, *Atque in rerum quidem diffissionibus*. Annotauit autem olim doctissimus Budæus, *Diffindere diem*, esse quod à nobis diceretur *Rem in crastinum continuare, aut remittere*. Estque

ita vsus præter Gellium non Vlpianus tantum, verum etiam Liuius, vbi scribit, *C. Papyrius Iunium Bubulcum magistrum equitum dixit: atque ei legem Curiatiam de imperio ferenti, triste omen diem diffidit.* Quinetiam lex XII. tab. si iudex vel alteruter ex litigatoribus morbo fontico impediatur, iubet diem iudicii esse diffusum: aut (vt alii scribunt) diffissum. Hactenus de tribus istis vocabulis, in quibus litera V locum literæ I occupauit: cuius occupationis alia etiã exempla, & quidem insignia, meus De mendorum origine liber tibi ostendet: simul verò quomodo litera I literæ V par pari reddiderit, te docebit.

Libet porro & aliorum quæ in his ipsis quos attuli locis editio ista aliter quàm præcedentes scripta habet, te admonere. In hoc igitur posteriori loco, vbi legitur in illis, *et aliis quibusdã legitimis rebus*, illa non *rebus* habet, sed *ritibus*: quam vocem illa eiecta esse recipiendam, nemo (vt opinor) negauerit. In illo autem altero loco ex quo vocabulum *diffisiones* à me depromptum fuit, quum in aliis typographicis libris habeas, *spurcissimaque vita ac defamatisima*: in hoc leges, *spurcissimaque vita ac deformatissima*. Non dubium sanè est quin *Deformatissima* purioris Latinitatis sit quàm *Defamatisima*, quum illud apud Ciceronem quodque extet: hoc autem *ἡ δεινὸς πόσις* ex Gellio tantum afferant. Non vno autem in loco illo vtitur Cicero. nam *Deformata ciuitas* ab eo dicitur: necnon aliquis *Deformatus*, atque ornamentis omnibus spoliatus. item *Deformatus corpore, fractus animo*. Quinetiam, *Deformatus vitiis*: cum quo optime *deformatissima vita* cõ-

uenit . non alia enim re quàm vitiis deformatissima est. At vero verbi *Defamare* , simul & participii *Defamatus* , vnum dumtaxat affertur exemplum , & quidem ex ipso Gellio : *ut vocabula quæ eorum defamata atque deformia cum rebus ipsis viderentur* . Vbi aptius fortasse *deformata* cum *defamata* iungeretur.

Paulo pòst aliud mendum est , ex eorum genere quorum antea mentionem feci , quæ nimium occulta sunt , & nihil deprauationis præ se ferunt . Nam quum , *quem meo tempore Roma plurimum sectabar* , in plerisque præcedentium editionum scriptum sit : est tamen scribendum *in eo tempore* , vt in ista editione habes . Ineptè enim hoc diceretur , *Eum sectabar meo tempore* : & facilis fuit lapsus ex voculis duabus *in eo* in *voculam meo* . Posset tamen & *eo tempore* absque præpositione legi .

Nouum autem videri possit id loquendi genus quod habes pòst , hac in editione , *Atque illud amplius ambigi ac dubitari scio , debearne iudex , inter cognoscendum , ea quæ dictio quæstioque opus est , dicere & querere : etiam si , cuius ea dici quærique interest , neque dicat neque postulet . Patrocinari enim prorsus hoc esse aiunt , non iudicare . Præter hac , sup. &c. Nam superiores editiones habent , ea quæ dictio quæstioque opus est : quæ lectio vulgarem & purè Latinam tamen sermonis formam sequitur : quæ habemus & in illo Salustiano præcepto , Cōsulso , & , ubi consulueris , maturè factò opus est : at verò altera illa cum hac Plautina phrasi aliquid commune habere videri queat fortasse ,*

Sed quid tibi nos mendicæ bromæ tactio est?

Non libenter tamen à recepta vulgo lectione hoc in loco discesserim.

Circa finem autem capitis, quum hîc legatur, *Et propterea iuravi nihil non liquere : atque ita iudicato illo solutus sum*, illic habemus, *Et propterea iuravi mihi non liquere : atque ita iudicatu illo solutus sum*. Quam lectionem omnino sequi malo, præsertim quum ab ipso etiam Cicerone *iudicatus* ita dicatur.

Iam veidè & circa ipsius capitis principium, quum hæc editio habeat, *Sicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ scientiæ ambiguitas*: ingenue fateor magis mihi alteram lectionem arridere, *reperiendæ sententiæ*. Neque enim in tribunali hærebat circa illa generalia præmonita & præcepta quibus ante causam & remunerari iudex præpararique ad incertos casus futurarum difficultatum debet : sed in reperiendo quod pronuntiaret, in reperienda sententia quam ex boni & prudentis iudicis officio ferre posset.

IN EXTREMO capite primo libri decimi-quarti duæ sunt lectiones, quarum utraque suæ ratione videtur, & elegans ambæ verbum nobis exhibent : in illa longa Fauorini dissertatione aduersum eos qui sese Chaldæos seu genethliacos appellabât. Vt autem paulo altius repetam, scribit, Fauorinum deterrere volentem ac depellere adolescentes à genethliacis illis & quibusdam aliis id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicebantur, huiusmodi argumentis concludere solitum, nullo pacto adeundos consulendosque esse. At, enim aduersa euentura dicere, aut prospera. Si dicant

prospera, & eū fallāt qui eos cōsuluī, miserum factū iri, frustra expectando: si aduersa dicant, & mentiantur, miserum factum iri, frustra timendo. Ad alteram autem dilemmatis partē veniens *Sin vera respondent* (inquit) *edque sunt non prospera, iam inde ex animo miser fieri, antequam è fato fias. Si felicia promittunt, edque euentura sunt: tum planè duo erunt incōmoda: & expectatio te spe suspensum fatigabit, & futurum gaudiū fructum spes tibi iam praeflorauerit.* Ita quidem hæc editio: at in præcedentibus, legitur non *praeflorauerit*, sed *desflorauerit*. Est certè *Desflorare* factum ad exemplum Græci ἀπαρῶν: *Praeflorare* autem, accipiendo pro *Prædesflorare*, est ἀποαπαρῶν: sic tamen vt exponi etiam possit ἀποσπένδω. An verò *Praeflorare* pro *Prædesflorare* accipi possit, in medio relinquo: quamuis Plinius iunior eo ita vsus esse dicatur in Panegyrico. *Desflorare* autem extra omnem cōtrouersiam est. Legimus enim apud Liuium, *Erant qui fama id maius bellum quàm difficultate rei fuisse interpretarentur, uno memorabili prælio debellatum: gloriāque eius victoria desfloratam ad Thermopylas esse.*

Cæterum, in iis quæ proximè præcedunt, habet hæc ipsa editio, & *expectatio te spe suspensum fatigabit*: quum in illis sit *spei*. Quæ lectio vt ferri possit, dicendum est (meo quidem iudicio) non cum *expectatio* iungi hunc genitiuum, sed cum *suspensum*, quod tamen minus vsitatum esse puto, quàm *suspensus animi*, quod & apud Liuiū extat.

Pagina autem quæ hanc præcedit, & est 376, habes, *Hæc nos sicca & incondita & propemodū una oratione attingimus. quum in aliis editionibus sit, Hæc nos selecta & incondita & propemodum ieiuna ora-*

tione attigimus. Vbi non dubito quin *ficta* mendosum sit pro illo *ficca*, quod ista habet: at illud *una* suspectum est. In eadem editione & ibidem leges, *At Favorinus, ut hominis ingenium fuit, ane qua est Græca facundia copia simul & venustas, latine ea & amœnius & splendidius & profluentius exsequobatur.* at in præcedentibus legitur, *ut hominis ingenium fuit, utque Græca facundia copia simul & ven.* Sic autem scribendo, magis laudatur Favorinus, quàm ponendo illam disiunctivam particulam.

Pagina 372, *Præterea mirabatur id cuiquam pro percepto liquere multo melius quàm antea, id cuiquam pro præcepto liquere.* Id est, liquere tanquam perceptum. Vtitur autem hac voce & pag. 376, de iisdem, *Non enim comprehensa, inquit, neque definita, neque percepta dicunt: sed lubrica, atque ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque vera pedet. &c.*

Circa huius paginae medium, *sed eadem ipsa ex alia omni terra non videtur, & sunt aliis omnino ignarissima.* quum in aliis scriptum sit, *& sunt aliis omnino ignotissima.* Eadẽ certè significatione utrumque dici constat: sed illud quàm hoc esse audacius, & propterea nostro Gellio magis convenire: qui etiam *Incredula res pro Incredibiles dicere non veretur, ut antea monui.*

Sub iis autem quæ proximè sequuntur, magnum & periculosum latere mendum dico, *Atque videmus, inquit, & has tantummodo stellas & ex una parte terre observari debuisse: quæ tãdem finis observationis istius fuit, & qua temp. &c.* Magnum (inquam) & periculosum sub hoc loco mendum latere dico, ac miror nemini mendosum visum

fuisse: quum planè sibi repugnet Fauorinus. Sed in iis quas paulo pòst dabo emédationibus conjecturalibus, huic quoque loco remedium allaturum me spero, ex quò omnes integritati suæ restitutum esse iudicent.

Circa finem verò, & ad postremum finis etiam vita expectaretur: quum in præcedentibus sit, *specularetur*: quod non displicet.

DE HOC etiam lectorè monebo, esse quosdam locos qui quum alia verba hac in editione habeant, & alium efficere sensum primo aspectu videantur, si tamen eos propius aspiciat, eundem esse comperiet. Exemplum autem habet, pag. 37. *Atque mihi aduocatum non incelebrem sic postulare, ut extra causam diceret, remque qua agebatur non attingeret*: quum aliæ hæc priores editiones hanc illi lectionem exhibeant, *sic postulare, ut quam causam diceret, remque qua agebatur, non attingeret*. Altera tamen illa lectio magis mihi placet, cæterisque itidem magis (ni fallor) est placitura.

DE EMENDATIONE QVORVNDAM VERSVVM.

LIBET & versuû emendationis specimè proponere, & à Laberianis illis initium sumere, qui citantur à Gellio libri decimi capite decimo-septimo. Ita igitur in superioribus editionibus,

*Democritus Abderites. physicus philosophus, clypeû
Constituit contra exortum Hyperionis. oculos
Effodere ut posset splendore æreo: ita radius
Solis aciem effodis luminis, malis bene
Esse ne videret citibus. sic ego*

Fulgentis splendore pecunia volo

Elucificare exitum atatis meae:

Ne in re bona esse videam nequam filium.

At hæc editio,

Democritus Abderites physicus philosophus

Clypeum constituit contra exortum Hyperionis,

Oculos effodere ut posset splendore areo.

Ita radiis solis aciem effodis luminis,

Malis bene esse ne videret ciuibus.

Sic ego fulgentis splendorem pecunia

Volo elucificare exitum atati meae,

Ne in re bonæ esse videam nequam filium.

Est autem (ut admonet Gellius) persona quæ hoc apud Laberium dicit, diuitis auari & parci, sumptum plurimum afortiamque & propinationem adolescentis filij deplorantis. Sed ego propinationem in popinationem ex coniectura muto: ut videbis inter meas emendationes coniecturales.

ITEM Ennij duo versus, qui ita scripti sunt in quibusdam typographicis superioris temporis editionibus, capite penultimo, libri secundi,

Hecle hoc eris tibi argumentū sēper in prōptu sitū,

Ne quidquam expectes amicos, quod agere tu per te poses:

in hac editione ita scriptos habes,

Hoc eris tibi argumentum semper in promptu sitū,

Ne quid expectes amicos, quod tute agere possies.

Verum si coniectatio mea hinc non aberrat, scripsit potius Ennius,

Ne quid ab amico expectes, quod tute agere possies:

SUNT etiam versus in hac editione, sicut & in præcedentibus, in suos numeros non bene re-

positi. vt pag. 534,

Si ex te tacente fieri possem certior, here,

Quæ miseria te tam misere macerens:

Duorum labori ego homo, &c.

Sic enim & in aliis editionibus: sed tamen inficias nemo ire potest quin nomen *here* præiungi sequenti versui debeat: hoc modo,

Si ex te tacente fieri possem certior,

Here, quæ miseria te tam misere macerens.

SED ET literas (vt de hoc quoque à me monearis) hac in editione , sicut in præcedentibus , seruata fuit , apud Ennium & Lucilium , in fine eorum etiam nominum in quibus eliditur. vt pag. 106, in his Lucilianis,

Quidni? & scruta quidem ut vendat, scrutarius laudat:

Præfractam strigilem, soleam improbus dimidiatam.

Sunt tamen qui in his apostrophis notam locoliteræ S ponant.

VOCABVLA ALIQVOT, PARTIM INVSITATA IN ALIIS QUI EXTANT SCRIPTORIBVS, PARTIM in iis parum vsitata: quæ editio hæc Aulo Gellio reddit.

AVLO GELLIO idem quod cæteris scriptoribus accidit, vt eius vocabula, quæ minime vulgaria, idèoque multis incognita essent, in alia mutarentur, quæ & his sono vicina, & paucis ignota, aut saltem quæ minus rara essent. Verùm hæc editio ea nunc illi reddit: quæ dum confi-

considerabis, tuū erit simul cogitare quā multa nobis in aliis scriptoribus hac itidem ratione interciderint Non omnia tamen repræsentaturū me quæ hæc editio Gellio restituit, sed huius quoque locupletationis specimen tantū exhibiturum promitto.

DE VERBO INSTINGVERE.

INSTINCTVS participium, & INSTINCTVS verbale apud alios scriptores legimus: apud Gellium autem & ipsum verbū INSTINGVERE. nam ab eo est *Instinxit*, quod legitur pag. 471, *Hæc admonitio Tauri de orationis Platonice modulis, non modo non repreßit sed instinxit etiam nos ad elegantiam Græcæ orationis verbis Latinis affectandam.* In aliis tamen editionibus non *instinxit* sed *instruxit*, legitur. Sed quis non videt Gellium illi *repreßit* voluisse verbum subiungere quod contrariam significationem haberet? Sic autem participio *Instinctus* vsus est Liuius, *His cursor vocibus instinctos milites in prælum ducit.* vt hîc admonitio Tauri *instinxisse* dicitur. & Lucanus, *sacro mens instincta furore.* At Cicero, *Quodam furore & audacia instinctum.* Verbalis autem *Instinctus* frequentiora etiam sunt exempla.

Verū quum *instinxit* nouum librariis esset, at *instruxit*, quod, si non significatione, at scriptura proximè ad illud accedit, foret notissimū, aut quòd illorum oculi fallerentur, aut quòd suspectum illud haberent, *instruxit* in locum eius substituerunt.

positi. vt pag. 534.

Si ex te tacente fieri possem certior, here,

Quæ miseria te tam miserè macerent:

Duorum labori ego hom. &c.

Sic enim & in aliis editionibus: sed tamen inficias nemo ire potest quin nomen *here* prziungi sequenti versui debeat: hoc modo,

Sic ex te tacente fieri possem certior,

Here, quæ miseria te tam miserè macerent.

SED ET LITERA S (vt de hoc quoque à me monearis) hac in editione, sicut in præcedentibus, seruata fuit, apud Ennium & Lucilium, in fine eorum etiam nominum in quibus eliditur. vt pag. 106, in his Lucilianis,

Quidni? & scruta quidem vt vendat, scrutarius laudas:

Præfractam strigilem, soleam improbus dimidiatam.

Sunt tamen qui in his apostrophi notam locoliteræ S ponant.

VOCABVLA ALIQVOT, PARTIM INVSITATA IN ALIIS QVI EXTANT SCRIPTORIBVS, PARTIM in iis parum vsitata: quæ editio hæc Aulo Gellio reddit.

AULO GELLIO idem quod cæteris scriptoribus accidit, vt eius vocabula, quæ minimè vulgaria, ideoque multis incognita essent, in alia mutarentur, quæ & his sono vicina, & paucis ignota, aut saltem quæ minus rara essent. Verùm hæc editio ea nunc illi reddit: quæ dum
confi-

considerabis, tuū erit simul cogitare quā multa nobis in aliis scriptoribus hac itidem ratione interciderint Non omnia tamen representatūrū me quā hęc editio Gellio restituit, sed huius quoque locupletationis specimen tantū exhibiturum promitto.

DE VERBO INSTINGVERE.

INSTINCTVS participium, & INSTINCTVS verbale apud alios scriptores legimus: apud Gellium autem & ipsum verbū INSTINGVERE. nam ab eo est *Instinxit*, quod legitur pag. 471, *Hac admonitio Tauri de orationis Platonica modulis, non modò non repreſſit ſed inſtinxit etiam nos ad elegantiam Græcæ orationis verbis Latinis affectandam.* In aliis tamen editionibus non *inſtinxit* ſed *inſtruxit*, legitur. Sed quis non videt Gellium illi *repreſſit* voluiſſe verbum ſubiungere quod contrariam ſignificationem haberet? Sic autem participio *Instinctus* uſus eſt Liuius, *His cursor vocibus inſtinctos milites in prælium ducit.* vñ hîc admonitio Tauri inſtinxiffe dicitur. & Lucanus, *sacro mens inſincta furore.* At Cicero, *Quodam furore & audacia inſtinctum.* Verbalis autem *Instinctus* frequentiora etiam ſunt exempla.

Verū quum *inſtinxit* nouum librariis eſſet, at *inſtruxit*, quod, ſi non ſignificatione, at ſcriptura proximè ad illud accedit, foret notiſſimū, aut quòd illorum oculi fallerentur, aut quòd ſuſpectum illud haberent, inſtruxit in locum eius ſubſtituerunt.

DE PARTICIPIO INGENIATVS.

NON magis audax quàm ingeniosū vocabulum INGENIATVS, quod nunc primū tibi exhibetur. Nam quum in illa Fauorini pulcherrima dissertatione aduersus matres quæ suos nō suo lacte nutriunt, hæc quoque in medium afferatur, (vt quidem in præcedentibus editionibus leguntur) *Quæ malum igitur ratio est, nobilitatem istam nati modo hominis, corpūsque & animum benignè ingenitis primordiis inchoatum, insitius degenerique alimento lactis alieni corrumpere?* Quum (inquam) hæc ita in superioris temporis editionibus scripta sint: in ea quæ nunc prodit, leges, *Quæ (malum) igitur ratio est, nobilitatem istam nati modo hominis, corpūsque & animum bene ingenitis primordiis inchoatum, insitius degenerique alimento lactis alieni corrumpere?* Erunt fortasse quos huius vocabuli audacia offendet, & qui Gellium ita scripsisse, vix sibi persuadere poterunt: at ego, si Gellium bene noui, eum hoc pro suo agniturum esse dico. Nam & in illa scriptura *benignè ingenitis*, habemus vestigia huius, *bene ingenitis*: & indolem præ se fert istud participium à Latinitate non alienam. Ideoque tantū ab est vt aures meas offendat eius audacia, (siue Gellius, vt fuit nouator, hoc finxerit, siue ab alio fictum vsurparit) vt etiam mulceat. Exit autem ex eorum vocabulorum genere, quæ quamuis participiorum speciem præ se ferant, sua tamen verba inuenire non possunt.

DE VERBO DISPERNERE

IPS I etiam vulgo notum est SPERNERE: at verò DISPERNERE, multis eorum etiam qui in omni propemodū scriptorum genere versati sunt, eorūque monumenta triuerunt, ignotum. Idem tamen valet quod simplex illud Spernere. Passiuz autem vocis participiū DISPRETVS repositum suam in sedem fuit, capite septimo libri decimioctavi: Nam quum ibi superioris temporis editiones habeāt, *Hæc eorum fraudulenta calliditas tam esse turpis estimata est, ut contempti vulgo discriptique sint*: noua hæc editio affert vocabulū quod plurimis omnino nouum futurum est, *dispreti*que. At cur *discripti*, quod & purè Latinum & v̄sitatissimum est, retineri non potest? Huius rei rationem in præcedentibus reddidi: vbi etiam nostrum *Despriser* hinc factum videri docui. Scio alibiqui, posse etiam, quum sit oppositum verbo *Priser*, ad eandem quoque originem referri: vt *Priser* sit quasi Pretiare (quoniam *Pris* est Pretium) vicissimque *Despriser*, quasi Dispretiare. Sed tamē pro Appretiare alius formæ verbo vtimur, *Appretiers*: ac obseruaui certè in nostro sermone, quædam similia vocabula, & ad eandem significationem pertinentia, non eandem tamen originem habere. Cæterum illud *Dispernerere* non ita nouum esse vt nullum alibi extet vsus eius exemplum; ibidem docui.

DE VERBO VOCIFICARE.

HVIVS quoque verbi VOCIFICARE mentionem antea feci, pagina 100. Habet au-

tem ipsum eatio ista, capite tertio libri noni.
nam quum ibi habeant quæ sunt ea priores, de
Philippo Macedoniz rege, & cuius vim atque ar-
ma toti Gracia cauendam metuendâque (aliz, &
cuius arma vimque toti Gracia cauendam metuendâ-
que) incluta illa Demosthenis orationes cōcionēque noti-
ficant: in hac legitur, incluta illa Dem. or. concionē-
que vocificant. Addam autē I quid cuius te cō-
monefacere super hoc loco sum tibi oblitus: vi-
deri præposterum esse horum verborum ordi-
nem, cauendam metuendâque: scribendūque
potius, metuendâ cauendâque: quū cauamus
ab iis quæ iam metuimus, ideoque hoc i r r. e-
dat.

DE VERBO RENIDERE.

ISTVD autem verbum RENIDERE,
vel potius eius participium RENIDENS,
quod ex eorum numero est quæ Gellio reddita
fuerunt, haudquaquam nouum, vt superiora,
fuerit. Legitur autem in primore pagina 400,
*Et ille contrà renidens, Audi, inquit, discipule plura
alia consimilia.* quum non solum Sebastiani Gry-
phii editio (quæ prodit ante quinquaginta an-
nos) sed aliz pleræque habeant valdè diuersę
significationis verbum *renidens*. Quin tamen ab
illo aliena sit loco hæc lectio, minimè cuiquam
esse dubium potest.

Cæterum, minimè quidem nouum est (vti
dixi) vocabulum *Renidere*: sed ego aliquid de eo
et *παρόλ' αὐτῶν* dicturus sum cognitu dignum, quod
plurimis nouum fore existimo. Scio *Renidere* ex-
poni Ridere, cū alibi, tum in hoc Catulli loco,

Egnatius, quòd candidos habes dentes,
 Renidet usquequaque: seu ad rei ventum est
 Subsellium, quum orator excitat fletum,
 Renidet ille: seu puer ad rozum fili
 Lugetur, orba quum flet unicum mater,
 Renidet ille. &c.

at ego hoc etiam in loco Renidere esse aio potest. us quod Græci dicunt σινηέναι, quàm Ridere. id est, Esse ore hianti, & dentibus renudatis, more eorum qui rident. Scio autem statim mihi oppositum iri hunc ipsius Catulli versum, quo locum illum claudit,

Nam risu inepto res ineptior nulla est.

Sed cum qui ridentem imitetur, & ridere videatur, aut etiam videri velit, dici ridere, minimè mirum est. Idem certè quidā comicus Græcus de puella dicēs, quod Catullus de Egnatio, id est, illam velle ab omnibus suis ἀδελφούς ὁδόντας conspici, dicit illam σινηέναι. Sic etiam quod σινηρόν προσώπον aut τῷ προσώπῳ dicunt, à Latinis Renidēpi ore dicitur: vt legimus apud Maronē, Metamorph. VIII,

-- puer Icarus und

Stabat, et ignarus sua se tractare pericla,

Ore renidenti, modò quas vaga mouerat aura

Captabat plumas. Id est, σινηρόν τῷ προσώπῳ.

Quoniam autem & canes, quum irascuntur ac minantur, ita dentes renudant, dicto ritu, (quod quidam Ringi dici propriè putauerunt) de iis quoque dicitur σινηέναι. vt legimus apud Aristophanem, ὅ γ' ἰωκάρου ἐπ' ἀλλήλοισι καὶ σινηρότας.

DE PARTICIPIO PRODUCTVS.

HVIVS quoque participij facienda hîc est mentio, quum ex iis sit vocabulis quæ huic Gelliano volumini restituantur. Nam (vt antè dictû à me fuit) quum priores editiones habeant capite decimotertio libri duodecimi, *Dixique ei, me videlicet datum iudicem, calendisque mihi prodesset, ut intra eum diem pronuntiare:* inueniet lector *productas*, hac in editione, sequente veterem scripturam. Animaduertendum est autem, postea diem præfinitam ab Apollinari Sulpitio dici, eadem de re loquente: *Quum dies ita præfinita est ut iudex intra calendas pronuntiet.* Hoc item addo, præpositionem *Pro* in hoc *Prodicto* (vnde *Productus* manauit) respondere Græcæ *ἐν* in *ἐνολέγω*.

DE NOMINIBVS SCAEVVS

ET SCAEVITAS.

IN EODEM capite, & quidem non multo post illa quæ modò inde deprompsi verba, legitur in aliis editionibus, *seuus profectò et cæcus animi forem, si quum haberem tui copiam, issem magis ad aliû quàm ad te.* At in ista, *scauus*, non *seuus*. Idemque & in alio loco error cernitur. Sed in illo qui est capite decimotertio libri duodecimi, vidi etiam editionem quæ exhibet non *seuus*, nec *scæuus*, sed *leuus*. At magno consensu habent illæ *leuitate* pro *SCAEVITATE*, libri sexti capite secundo. Ibi enim legi solitum est, *Sin verò sunt aspera & infesta & rudia, nullisque artium bonarum adminiculis fulta, etiam si paruo siue nullo fatalis incommodi consuetu urgeantur: sua tamen lenitate & voluntario impetu in assidua delicta & in errores ruunt.* Vtus autem est etiam alibi, sed ibi quoque in aliam vocem mutatum in aliis editionibus fuisse compe-

ries. Quid si verò dicamus *Leuitate* scriptum hîc à Gellio fuisse? *Leuitate*, inquam, cum *æ*. Idem sanè sensus ex eo efficeretur: atque idem & de *Leuius* dicendum est, quod in quibusdam typographicis exemplaribus dixi extare cap. decimotertio libri duodecimi, non *scauius*, nec *sauius*. Vtrûque sanè ex Græca voce sumptum fuit: *scauius*, ex *σκαῖος*: *leuius*, ex *λαῖός*. At verò Festus de vno loquens: si quidem vulgarem scripturam sequamur) alterius indicat originē. In omnibus enim, quas quidem viderim, editionibus, scriptum est, *Leuia*, *sinistra*, quòd eā Græci *σκαίαν* dicunt: unde tractum cognomen *Scauola*. Immo expectandum erat, quòd à Græci *λαίαν* dicunt, & ita scripsisse credibile foret, nisi sequerentur illa, unde tractum cognomen *Scauola*. Facile igitur mihi persuaferim, Festum hæc in nomine *Scaua* scripsisse, quæ postea in nomen *Leua* irrepsert: aut certè ita scriptum hunc locum reliquisse, *Leua*, *sinistra*: sicut & *Scaua*. quòd eam Græci & *λαίαν* & *σκαίαν* dicunt. Cæterùm, quum eandem duo hæc vocabula originem habeant, Latinis vsitatus est *Leuius* pro inepto, quàm *Scauius*: Græcis contrà *σκαῖός*, magis quàm *λαῖός*, est vsitatum: si tamen vllus est huius in ista significatione vsus. At *σκαῖός* cum *ἀπιδόχλος* etiam iunctum inuenitur: & ab hoc est *σκαῖότης*, pro quo à Gellio dicitur *Scauitas*. Ab illo autem *λαῖός* non memini me *λαῖότης* legere: sed potuit tamen Gellius *Leuitas* ex *Leuius* facere. Enimuero utrocumque vsus Gellius fuerit in illo capitis secundi libri sexti loco, sciendum est aliquam infelicitatis significationem coniunctā habere: quemadmodum & Sinistrum de infelici

quoque dixerunt. Sic autem apud Virgilium,

— *si mens non laua fuisset,*

illud *laua* expono non solum Stulta, sed etiam Sinistro & infelici consilio vsa.

DE NOMINE PAUPERTINVS.

GELLIUS in duobus suarum Noctium locis nomen hoc scripserat: ex quorum altero quum eiectus fuerit, nunc editio hæc ei restituit. Nam libri vigesimi capite primo ita legi solebat, *Quamnam ibi igitur acerbitas esse visa est, quod in ius vocato pauperrimo homini, vel inopi, qui aut pedibus fortè ægrus esset, aut quo alio casu ingredi non quiret, plaustrum esse dandū censuerunt?* At in hac editione, pag. 526, inuenies *paupertino homini, vel inopi* De qua lectione dubitari non potest, quum Gellius *saperlatiuum pauperrimo cum inopi* minimè iuncturus fuerit: & alibi eodem vocabulo vtatur. Nam capite sexto libri decimiquarti legimus, pag. 386, *Et librum hunc opulentissimum recipe, nihil prorsus ad nostras paupertinas literas congruentem.* A Fertur autem à Nonio ex Varrone hoc vocabulum.

DE ADVERBIO OMNIMODIS.

POSTUMINIO in duos Auli Gellij locos redit & antiquum aduerbium OMNIMODIS. ex utroque enim expulsum fuerat. Nam pro his quæ editio ista habet, circa finem paginæ 64, *Ex quibus latenter intelligas, nō omnes omnimodis diis exosos esse qui in hac vita cum arumnarum varietate luctantur: in superioribus habes, non omnes modò diis exosos esse, quum particula modò nullum habere hîc locum possit.* Fateor tamen nec illud *amnes*

cum *omnimodis* mihi placere: sed existimare legē-
dum, *non omnimodo diis exosos esse*, absque illo no-
mine *omnes*. Alioqui enim ex Epicteti verbis col-
ligeremus, aliquos eorū qui hac in vita cum va-
riis ærumnis (pro quo Gellius dicit, cum ærum-
narum varietate) luctantur, diis exosos esse.

Altèr autem locus è quo expulsum hoc aduer-
bium fuerat, est pag. 120, *Alij enim redhiberi om-
nimodus debere, alij contra, nisi id vitium morbo contra-
ctum esset*. Substitutum autem fuerat eius in locū
omnino. Vtus est Lucretius hoc adverbio,

*Si non omnimodis, & magna parte animai
Privatus.*

Vtus verò est & alio eadem forma ead' mque
audacia composito *Multimodus*: vt libro quinto,

Ducere multimodis cantus, & flectere voces.

Et libro quarto, de mulieribus,

*Multimodus igitur prauas turpèsque videmus
Esse in deliciis.*

DE ADVERBIO PENSIM.

NOVVM aliud adverbium (id est, nunc pri-
mum typographica exemplaria ingrediens) in-
uenies pagina sexta huius *enidosios*, *Pensim*. Ibi e-
nim leges, neque ea qua à Theophrasto *pensim* atque
enucleatè scripta sunt exequutus est: quum aliæ ha-
beant, qua à Theophrasto *pensiculatè* atque *enucleatè*
scripta sunt. Ne tamen facilè reiiciatur *Pensicula-
tè* obstat verbum *Pensiculare*: quod habes pag. 3. 1,
Pensicula utrumque & moderare: reperies suo quod-
que in loco sonare aptissimè. Nonnullæ autem edi-
tiones habent, *Pensicula utrumque moderatè*: reper.
&c. Verum editiones multæ illud ipsum aduer-

bium *Pensfulatè* hoc loco habent: quum in iis ita legatur, *Utrumque pensfulatè modularèque reperies suo quidque in loco sonare aptissimè. vbi perperam quidque pro quodque.* Ego autè malo quidem hoc loco *Pensfula*, at neque *moderatè* probo, neque *moderare*, quod habet nostra editio: sed retinens quam addit particulam connexiuam, muto *moderare* in *modulare*: & ita lego, *Pensfula. utrumque, & modularè.*

DE ALIIS QVIBVSDAM ADVERBIIIS.

V T I T V R Gellius aliquoties aduerbiis eius formæ quâ **I N Q V I S I T E** habet: quorum nonnulla deprauata itidem fuerunt. Atque adeo hoc ipsum in aliquibus editionibus deprauari alicubi contigit. nam libri primi capite tertio, pro his, *satis inquisitè satisque sollicitè quaesierunt*, in nonnullis excusis exemplaribus legitur, *satis inquisitè satisque sollicitè quasi.* Parua quidem mutatione opus fuit ad peruertendum *Inquisitè* in *Inquit scitè*: sed verbo isti, *inquis*, nullus hîc esse locus potest. Editio autem quæ nunc prodit, habet **A N Q V I S I T E**, ἀναίτης.

Estat & aduerbium **I V P I C A T O** apud Gellium, quod (ni fallor) deprauatum & ipsum in quibusdam editionibus fuit. Eo utitur initio capitis primi libri decimi quarti, *Exercendine autem anne ostensandi gratia ingenii, an quòd ita seriò indicatòque existimaret, non habeo dicere.* Vbi indicatò dictum est ad exemplum Græci καρισιμωρ, cui etiam planè respondet. id est, adhibito iudicio. Cui opponitur ἀπίμωρ.

Haftenus ea quæ specimē illius quoque quam dixi locupletationis esse volui. quum alioqui in mentem multo plura venirent (ex quibus sunt, *Inscentia* pro *Insctia*, quod est in aliis: item *Imparentia*, non *Imparientia*; nec non *Lingulaca*) poterunt autem & nostrę emendationes coniecturales aliqua huc pertinentia vocabula suppedi- tare: inter Latina quidem *Popinatio*, inter Gręca autem, *ἡντοπίσχος* & *ἀνοικοδόμητος*.

GRÆCA etiam nonnulla vocabula secus hac in editione scripta sunt quàm in superiori- bus: sed eorum duo triaue sunt de quibus haud scio an illi assentiri debeat. Duo, quorū memini, sunt *πασπατίας* pro *πασπατίαςαι*: & *οικηνηται*. Prius illud extat libri decimitertii capite vigesimo sexto. sed *pancratia* in hac editione literis Latinis scriptum, sicut in aliis *pācratiastæ*, habes. Postquam enim ex Panætio retulit, vitam hominum qui ætatem in medio rerum agunt, ac sibi suisque esse vsui volunt, negotia periculāque ex improviso assidua & propè quotidiana ferre: addit, *Ad ea cauenda atque declinanda proinde esse oportet animo semper prompto atque intento ut sunt athletarum qui pancratia vocantur. nam sicuti illi ad certandum vocati, proiectis, aliè brachiis cōsistunt.* &c. Sic & alię editiones, nisi quod *pancratiastæ* in iis legitur, vti dixi: item *perinde*, non *proinde*: quæ tamen scriptura hac in editione sepe perpetua est, hoc etiam in significato. Cæterum mihi nouū esse fateor *πασπατίας* (à quo est illud plurale *πασπατίαςαι*) pro *πασπατίας* minimèque in Thesauro meo inueniri. Quod si nihilominus ita Gellius scripsit, erit factum ex *πασπατίας*: ex

quo etiam deductum esse *παστραπασής* hand nego, sed non itidem *ἀμέως*. nam ex *παστραπών* fit *παστραπάζω*, ex *παστραπάζω* autem *παστραπασής*.

Venio ad alterum illud, quod itidem nūc primum Gellii Noctes ingreditur. id est *σκηπται*. ita enim scribendum est pag. 286, pro *σκηπται*. Neque enim *σκηπται* admitti potest: & vel *σκηπτικοί*, vel *σκηπται*, scripserit Gellius necesse est. In eodem certè capite aliquanto post *σκηπτικοί* habemus, quod passim & apud cæteros scriptores occurrit. At *σκηπται* nusquam me legere memini: quin etiam mihi nouum esse non inficior talis formæ verbale à tali verbo: nimirum à *σκηπτομαι*. Verum, cui hoc displicebit, aut etiam suspectum erit, reponat alterum quod cætera habent typographica exemplaria, *σκηπτικοί*. In quibus alioqui turpiter in titulo peccatū est, *De Pyrrhonibus philosophis quedam*. quū scribendum sit, *De Pyrrhonis philosophis*. In duobus autem tribusve repræsentata fuit quantum potuit veterum librorum qualiscunque est scriptura.

Quinetiam ea sequendo, scripta Latinè nonnulla fuerunt, quum aliæ editiones Græcè scripta habeant: vt pag. 289 habes *apivocalus*, quū in aliis sit *ἀπιστοκαλος*. Item pag. 513, vbi legis, *vt in tali asoria atque nequitia artium vinceretis*: in aliis editionibus legitur *ἀσωρία*. Græcè scriptum, absque illis, *atque nequitia*. Non est autem quòd putemus perinde esse siue Græcè siue Latinè talia scribantur, quum Latinè scribi vix alia solerent quàm quæ Latinorum vsu erant tritissima.

Cæterum de multis vocibus Græcis hac in editione emendatis, & de redditis Gellio tribus

Græcis versibus, quos præcedentes ei abstulerant, nec non de emendanda plurimis in locis Græcorum quæ apud Gellium sunt vocabulorum interpretatione, lege sequentem ad lectorem epistolam,

DE EMENDANDA GRÆCARVM QVÆ APVD GELLIUM
sunt vocum interpretatione.

ITEM,
DE MVLTIS VOCIBVS GRÆCIS
QVÆ HAC IN EDITIONE
correctæ fuerunt.

HENRICVS STEPHANVS
LECTORI S. D.

VOCABVLA illa Græcæ de quibus modò egi, aliquid mihi in memoriam reuocarunt, de quo te iam nûc admonendum censeo. Quum enim soleant Gellij editionibus adiungi Græcarum quæ in eo sunt vocum, & eorum quos ex quibusdam Græcis scriptoribus affert locorum interpretationes: mirum est tam diuersas editiones, & quæ alioqui in multis inter se dissentiunt, ita inter se de illis interpretationibus consentire, vt eadem illarum errata omnes tibi bona fide (si bona fides hîc locum habet) exhibeant: & quidem ad typographica vsque menda. Exempli

gratia, Homerica ista, λαῶν δ' ἐν ὀδίῳ ποτὶ λέρῳ, ibi ita sunt interpretata; *saxum sursum impellebat ad cumulum*. quum minimè dubium sit quin interpres, quicumque is fuit, scripserit *tumulum*: & tamen inter se confer quascunque cōquirere poteris editiones, inter se hoc in mendo optimè cōsentire comperies. Vt omittam & alium in deprauatione verbi ὀδίῳ consensum. ex eo enim & ibi, & in ipso etiam capite, fecerunt ὀδὴν εἶπε.

Ibidem, huius Homerici vërsus (quem Gellius citat eapite tertio libri decimiseptimi) (καὶ δὲ δὺξ οἶσσι νεῶν, καὶ πᾶσι λέλωται, interpretatio hæc est, *Et ligna putrent ratium, & sparta in cariem sunt*: magno & hîc consensu: quum tamen manifestum sit deesse vocē quæ illi *sunt* iungatur: & dubium memini esse debeat quin is qui hæc ita vertit, eā minimè omiserit: sed scripserit *in cariem soluta sunt*, aut aliquid huiusmodi. Quamvis alioqui cum aliter potius debuisset hæc reddere fatear, & vocem Græcam *sparta* minimè retinere. Ita certè non malè vertisset, *Atque adeo nauium ligna putrefacta sunt, & rudentes fatiscunt*.

Sunt etiam nonnulli loci, vbi error ex typographia natus videri nequit, & pudet tamen illi interpreti eum imputare. Atque hoc de isto dici loco potest, cap. octauo, libri noni, τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχίλων χαλμύδων δόμοις ἐκ ἔτι μὴ πλείονων δίδωται. hîc enim πεντακισχίλων χαλμύδων videmus reddi, *quindecim millibus vestimentorū*. quum vel ei qui planè sit in Græcarum literarū cognitione nouitius, satis notum sit πεντακισχίλων non plus esse quàm *quinque millibus*.

Alicubi verò ne diuinare quidem possis quid

ille interpretes scripserit. Exempli gratia, hæc tria vocabula, *αεθλικοί*, *ἰσχυτικοί*, *ἀπορητικοί*, vertit (ut quidem editiones illæ habent) *Commentantes*, *Obligantes*, *Ambigentes*. at quis tamen illum pro *ἰσχυτικοί* *obligantes* scripsisse credat? neque enim credibile est eū ignorasse ita dictos Pyrrhonios philosophos à verbo *ἰσχυρ*, quod est (quid de illis dicitur) Hæsitare, assensum interim retinēdo. sed quid inueniemus huc pertinēs quod commune aliquid cū illa voce *obligantes* habeat, ad scripturam quod attinet?

Sed nonnullis in locis duo hæc mala concurrerunt, quòd interpretes in locis deprauatis mendosam lectionē sequutus sit, & alibi ea etiā quæ mendo carebant nō rectè sit interpretatus. Vel in hoc certè Alcæi loco qui miserè corruptus est in omnibus editionibus, (libri decimiseptimi capite vndecimo) prior illa miseria conspicitur,

Τότε πνέμονα οἶνω. τὸ γὰρ ἄσπον φετίλλεται.

Illam enim deprauationē sequens, cum ira veratit, *Pulmonem vino summum enim contrahitur*. quum tamen scribendum sit, ut in ista editione habes,

Τέγγε πνέμονα οἶνω. τὸ γὰρ ἄσπον φετίλλεται.

Nisi potius in duos versus diuidi hæc debent. Sonant autem, *Mædefacito pulmonem vino. astrum enim exoritur*. Idem verò error & Macrobiū pleasque editiones occupauerat: sed Macrobianā illam, quæ nunc vnà cum ista Gelliana prodit, ab ea puram inuenies. Vnum miror, *φετίλλεται* legi, nō *ὀπτεύλλεται*, quod potius huic significationi conuenit. Quod autem in hac editione habes plurale *πνέμονας*, perinde est.

Sic etiam capite decimotertio libri quarti, in-

terpres ille sicut legit hæc deprauata, *ὅτι λοιμὸν ἢ λογικὸν καὶ πῶν*, ita etiam hæc Latina verba illis deprauatis responderetia nobis exhibuit, *De pestibus, aut rationalium regula*. At germana scriptura nūc tibi datur, *ὅτι λοιμὸν, ἢ λοιμικὸν καὶ πῶν*. quæ verba sonant, *De pestibus (siue pestilentiss) aut pestilentibus malis*. Nisi quis malit *Pestilentiosiss*.

Quum igitur talis interpres superioribus editionibus contigerit, qui & in mala exemplaria & in malos Græce linguæ doctores inciderat, similes habuerunt labra lactucas: ideóque mirari nō debes si huic editioni aliam esse quærendam interpretationem censui. Interim verò istæ meæ lucubrationes plurimos tibi locos interpreta-
buntur. Vale.

CLAVDIO

CLAVDIO PVTEANO, REGIS
IN SENATV PARISIENSI
CONSILIARIO,

HENRI STEPHANVS S. D.

Notibus ternis diem vnum addere
neceſſe habui: vt, quoniam copia ē
veteribus libris collecta, omnia ex-
pugnare huius libri menda non po-
tuerant, mea emendationes cōiecturales, seu con-
iectura emendatrices, velut ſuccenturiantes ac-
cederent. Præter illas enim quas ē meis coniectu-
ris ortas aliis intermiſcui, habeo quas lectoribus
ſeorſum patefaciendas cenſui. Spero autem fore
vt gratiam ſi non ab omnibus, ab eorum certē
plurimis ineam. nam, aut valde fallor, aut eorū
pleræque non minus dīſcoxi erunt, quàm ea qui-
bus Xenophonti & quibuſdam aliis ſcriptori-
bus Græcis & Latinis pariter adminiculatus
ſum, aut etiam opitulatus. Magna enim illarum
coniectationum pars (earum præſertim quas in
Xenophonteos quosdam locos ediderā) veterum
librorum teſtimonio confirmata tandem fuit.
Qua de re literis quorundam, mihi alioqui igno-
torum, certior factus fui. Quorū rogo vt exem-

K

plum sequens, si quos veteres nanciscaris libros, prater eos quos & commodasti, & quibus multarum iam debet locorum restitutionem hac editio, iisque aliquam meorum σοχασμῶν partem confirmari videas: & τῆς ἐμῆς δι' σοχίας literas à te δι' ἀγγέλους accipiam, si fortè hinc absim. Idem verò hîc cum ab alijs quibusdam, tum à Pithœis ambobus & à Nicolao Fevreo petam. nam hi tuum illud præclarum conquirendi veteres libros studium emulantur. Quòd si meas coniecturas nullius antiqui exemplaris testimonio cõfirmari contingat, proximum erit ut tuo saltem & eorum quos nominavi iudicio comprobentur. Ut, enim de tua deque illorum satis omnibus nota doctrina taceam, fieri non potest quin præterea, dum tot diversorum scriptorum locos ex antiquis exemplaribus emendatis, hac exercitatione iudicium vestrum multum corroboretur, & nescio quis genius διαρρηκτὸς, siue ἐπαρρηκτὸς, suam vobis auram sæpe aspiet. Tu igitur, & tecum par illud fratrum, necnon Nicolaus Fevreus, primi eritis quorum sententiam & τῆς ἐμῆς ὀξύδρακας aut contrὰ ἀλαστωρίας, expectabo. Vale. Parisiis. 111. Id. Mart.

HENR. STEPHANI
EMENDATIONES CONIE-
CTVRALES.
 SIVE,
CONIECTVRÆ EMENDATRI-
CES LOCORVM ALIQVOT A
GILLII, PRAETER HAS
 quas præcedentibus
 inseruit.

CAUDEO, primum in mentem mihi
 venire quendam Fauorini locum: tum
 vt meam de eo fidem liberem, tū ve-
 rò quòd dignus sit Fauorinus à quo
 meas emendationes coniecturales auspicer: vt-
 pote cuius dissertationes seu sermocinationes in
 Atticis hisce Noctibus, velut minores inter ignes
 luna (suam enim comparisonem mihi cōmo-
 dat Flaccus) niteant, splendeant, fulgeant. Adde
 quòd magni vel potius maximi est momenti
 huius loci correctio: quum eius deprauatio non
 solum lectorem alioqui auidum remorretur, sed
 ipsius orationis cursum, velut obex quidam, si-
 stat. Quomodo enim eius orationis cursus non
 interrumpatur, in qua quis sibi repugnātia loqui-
 tur? Sed ad rem veniendum est.

K ij

In illa igitur egregia atque illastri oratione, qua Fauorinus philosophus aduersum eos disse-rit, qui sese Chaldaeos seu genethliacos appella-bant, (qui hodie Astrologiae iudiciariae periti, vulgò autè & Natiuitatù factores dicuntur) ac de motu deq; positu stellarù posse futura prædicere profitebantur: inter alia se mirari dicit, hoc cui-quam pro p̄cepto (non, pro p̄cepto) lique-re, erraticas illas stellas quas à Chaldaeis & Baby-loniis siue Aegyptiis obseruatæ dicerentur, non esse plures, quàm vulgò crederentur. Posse enim fieri existimat vt & alij quidam planetes (quos erraticas stellas dixerat) pari potestate sint, sine quibus recta atque perpetua observatio perfici nō queat: neque eos tamē cernere homines pos-sint, propter exuperantiam vel splendoris vel al-titudinis. Nam & quædam sidera è quibusdam terris conspici, earumque terrarum hominibus nota esse, quum tamen eadem ipsa ex alia omni terra non conspiciantur, sed aliis omnino sint ignarissima, vel (vt editiones superiores habent) ignorissima. Quid verò his proximè ab illo adii-citur? Istud, *Atque videmus & has tantummodo stellas & ex una parte terra observari debuisse.*

Quid hæc sibi volunt, Fauorine? Tibi non constas: eadem ais & negas. Fateris enim duo quæ negasti: vnum, has tantummodo stellas vi-deri: alterum, ex vnica parte terræ debuisse ob-servari. Quid hîc Fauorinus, vel potius aliquis Fauorini defensor, respondeat? Quum hæc quæ obiiicio, vera esse inficiari non possit, ad verbo-rum Fauorini deprauationem librariam confu-giat necesse est, sed qua in parte illam esse dicet?

Hic certè mirū nī hærere cogatur. At ecce quàm parua mutatione (quod plerumque à me fit in iis quæ ex coniectatione emendo) rem tam impeditā expedio. Repono enim, *Atque ut demus*, pro illis *Atque videmus*. Id est, *Atque ut concedamus*. Sed quum in præcedentibus legatur editionibus, *Atque ut videmus*, lectoris erit optio, ex vtra lectione mala malit bonam illam facere. Nam hîc iam habet particulam *ut*, & tantum delenda est prima verbi *videmus* syllaba: illic, quum legatur, *Atque videmus*, habet iam in *videmus* priorē particulæ *ut* literam: ex litera *i*, alteram, quæ est *r*, facillimè fecerit. Debuerat verò & sermonis ἀνακολυθία suspectum hunc locū reddere. Qui enim iudicio valent, si attentè hunc locum considerent, animaduertent, ista, *qua tandē finis obser.* nullo cum proximè præcedentibus verbo connexa esse. Nā hæc, *Atqui videmus, inquit, & has tantūmodo stellas, & ex una parte terra observari debuisse*, non suspensam relinquunt orationem, sed sententiam ἐντελῆ efficiunt: adeo ut ista, *qua tandem finis observationis istius fuit, & qua tempora satis esse visa sunt ad percipiendum quid præmonstr.* &c. ab illis pendere videri non possint. Sin verò alteram lectionē sequaris, *Atque ut videmus*, suspensa quidē relinquetur oratio, propter particulam *ut*: sed incoherētia sunt hæc, *Atque ut videmus*, quæ tandem finis fuit obser.

Cæterum, quamvis *Genethliacas* Gellium scripsisse putem (præsertim quum & in fine capituli vocabulum istud repetatur) potius tamen *Genethlialogos*, aut Græco sono Græcisque literis γενεθλιαλόγος seu γενεθλιολόγος dictos fuisse existi-

mo. Sed Gellius tãquam ex illorũ persona loquitur : quippe qui illos ita se appellasse scribit. Quũ autem vulgus vocat Natiuitatum factores, *Γαισεύς de ναιτιυιτε* (quod, verbum è verbo, sonat *γενεθλιοποιός*, non *γενεθλιολόγος*) respicit ad eam quam faciunt & vocat figuram, in qua quæ *ἐκ τῆς γενεθλίων* possint prædicere rimantur. Apparet autem ex tam longa aduersus istos dissertatione (summa enim eius capita tantũ, & quidem non omnia, Gellium excerpisse arbitror) fuisse non minus olim quàm hodie, plurimos qui huius scientiæ amore insanirent. A qua me infania iam ab adolescentia liberatam fuisse, sæpe Deo Opt. Max. gratias egi, semp̃erque agam. Quum enim ea in ætate omniũ scientiarũ essem *φιλομαθής*, sed simul etiam *αΐψικος*, contigit postremo vt *γενεθλιολόγος* quoque euadere summo opere cuperem. Quod tamen desiderium patri aperire non audebam : quod scirem fore vt non solum me ab hoc proposito deterreret, sed interminaretur etiam ne huic studio quidquam temporis impenderem. Verũ (vt humanũ est in vetitum niti) eo acrior vehementiorque cupiditas illius scientiæ mihi excitabatur. Tandem verò clam patre inuenio hac in vrbe qui mihi *μαινομένη* (quod tamen tum temporis non putabam) velit *συμμαινεσθαι*. Adimus igitur quendam huius *ἐπισήμης* (si tales obseruationes *ἐπισήμης* efficere possunt) *ἐμπειρότατον*. Petit ille à nobis pretium mirum quãtum in singulos menses : sed tamen quod petit paciscimur. Patrem deinde rogo vt pet cum mihi liceat cuidam geometriæ & arithmetices longè peritissimo operam dare, cu-

ius familiarissima futura sit in priuatis edibus institutio. Concedit : ad eum itamus. Et quoniam tam grande pretium rem patri suspectam reddere potuisset, vnam dumtaxat eius partem ab illo peto, & ita cum indulgentissima matre ago, vt alteram suppeditet. At ecce quod in Græco prouerbio est, Thesaurus, carbones. Nam vbi ingenia nostra multum diuque extractionibus radicum ac regulis algebræ fatigauit, & propemodum cruciauit (quæ ad genethliologiam esse *προσθησιν* dictitabat) & tandem ad illius scientiæ rudimenta venimus : doctrinam de dormibus, quæ illius esse firmissimum fundamentum debebat, incertissimam esse cognouimus : ideoque τῷ γενεθλιαλόγῳ & τῇ γενεθλιαλογίᾳ, multum de temporis & laboris iactura questi, valediximus. Hæc autē ad ea quæ disserit Fauorinus adiiungere libuit, vt quidam iuuenes mihi charissimi, si non Fauorini monitis, meo saltem periculo sapere discant. Postea verò hoc etiam certò cognouimus, ipsum nihil certi, nihil veri solitum prædicere : & sæpe quod à Fauorino de genethliacis sui temporis dicitur, facere, vt lubrica atque ambagiosa coniectatione nitens, inter falsa atque vera pedetentim, quasi per tenebras ingrediens, iret. Et tamen omnium, etiam τῷ ἱεροτέχνῳ, testimonio, nullum tota Gallia magis huius scientiæ peritum, magis in ea exercitatum, habebat.

Et hæc quidem illi meæ annotationi, in gratiam eorum qui libenter monentibus parent, ἐπιμέβησα : sed libet & aliud διηγημάτων eodem pertinens προσεπιμεθεῖν : quod minimè (vt opi-

nor) prætermiffurus erat Fauorinus, fi cognitum habuiffet. Dum Venetiis apud Odettū Seluam, regis noſtri legatum, commorabar, ille quodam celeberrimo genethliologo (quem tamen honoris caufa non nomino) familiariter utebatur. Quum autem sæpe ex eo audiuiſſet, filij eius horoſcopum ingētem quandam felicitatem (quod Græci ſignificantius dicerent, *πρόμνημα πένυχίας χρίμα*, vel *ἐνδοξασμονίας*) illi polliceri, & tandem etiam ex eo intellexiſſet, tempus illius felicitatis aduentare: nuntiū de huius prædictionis eueſtu auidiſſimè expectabat: præſertim quum ei in aſtologiæ iudiciariæ ſcientia parem Italia nō habere diceretur. Urgebat legatus, quod ille iā eſſe *ἐμπήμαρος* cœpiſſet: illum ſuæ *ἐμπήμαρίας* pudebat, ſed nihil cōmentitium dicere audebat. Venit poſt aliquot dies ad legatum gaudio exultās, quod illa tamdiu expectata felicitas filio ſuo cōtigiffet, & tam felicem in illa prædicenda ſuam artem expertus eſſet. Tum legatus, & quorquor eum circumſtabamus, mentem aurēſque erigere. Ille, rem miram, inquit, & propè incredibilem audietis. Nudiuſtertius mercator, qui hoc nomine vocatur (eum enim nominabat) filio meo pannum pulcherrimum in veſtem ultro donauit: heri autem ſutor operam illi ſuam obtulit, nullūque manupretium ſe poſtulare dixit. Ab his ille ad *ἐμπροσθήματα*, re tali ſcilicet digna, nos ad *ἀξιώματα* præ admiratione tantæ ſtoliditatis & vecordię venimus. Sed iam ad penſum redeūdum mihi eſt: interea autem, quemadmodum aliquando Gellio noſtro ſuarum vigiliarum, quas Articas vocat, labor & iniquies ſuauiſſime quo-

rundam modulorum paulisper acquieuit, ita & laborem mearum Parisinarum, quas Atticis illius inuigilaui, harum narrationum voluptate paulisper acquiescere contigit. Simul verò Fauorini dehortationi aliquid opellæ & ipse præstiti.

CONIECTVRÆ EMENDATRICES QVORVNDAM LOCORUM Capituli I, Libri XII.

AB VNA Fauorini fermocinatione, vel potius (vt vocare Gellius solet) dissertatione, ad alteram venio, non minus & doctam & βιωφελῆ: non minus denique Fauorino dignam.

Non procul ab huius capituli principio, hæc legis, *Atque ibi percontatus est quam diuturnum puerperium & quam laboriosi nixus fuissent. Puellamque, defessam labore ac vigilia, somnum capere cognouit. fabulari instituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito quin filium lacte suo nutritura sit. Vt hæc verba, fabulari instituit prolixius, cum præcedentibus iungi possint, addendum videtur postquam vel ubi, post Puellamque: hoc modo, Puellamque ubi defessam lab. ac vig. scapere cognouit, fabulari instituit prolixius. Vel, Puellamque postquam def. lab. &c. Fortasse autem & quoniam locum habere hîc posset. Quodd si nihil hîc addas, scribendum fuerit, fabulari igitur instituit prolixius. vel, itaque fab. &c. Neque verò putandum est hoc esse sermonis illius principium, Et nihil dubito quin fil. sed particulam hanc iungi cum inquit: hoc modo, & Nihil, inquit, dubito quin fil.*

Ad maiora venio. *An tu quoque*, inquit, *putas naturam feminis mammarum vbera, quasi quosdam nanulos venustiores, non liberum alendorum, sed ornamdi pectoris causa dedisse?* Duo hîc vocabula valde mihi displicent, nec parum suspecta sunt. *vbera* dico, & *nanulos*. Ad prius illud quod attinet, parvam (meo more) mutationem in eo emendando mihi permitto. scribo enim *mammariâ tubera*. In altero paulo maiore libertate utar, quam tamen non reprehensum iri spero. *nanulos* enim in *torulos* muto. Non dubito autem futuros, qui, quum priorem illam emendationem probent, contrâ tamen hanc improbent. sed ij velim aliquem alium vsum vocis *Næuus* (ex qua diminutum esse *Næuulus* notum est) quàm vulgarem, me doceant, & qui rei qua de agitur convenire possit.

Hoc in loco, ac de gravitate oneris & labore parvus fatiscat, quædam exempl. non habent præpositionem *de*. sed placet *de gravitate*, eo ferè modo dictum quo Lælius de via. Cæterum cum illis, ne aquor illud ventris irrugetur, conveniunt hæc Ovidiana,

Scilicet, ut careat rugarum crimine venter,

Sternetur pugna tristis arena tua?

Verum nihil magis in toto isto tmemate me offendit quàm vocabulum *cogniti*, hoc in loco, *Quantulum hinc abest, iam perfectum, iam genitum, iam filium, proprii atque consueti atque cogniti sanguinis alimonia privare?* Quis enim mihi neget, post illa duo, *proprii* & *consueti*, tertium *cogniti* frigere? Sed quid eius in locum substituetur? Prior quidem coniectura mea illud *cogniti* mutavit in co-

gnati: sed posterior, quæ magis mihi satisfacit (ve
Αυτίτοι γεννῶντες solent esse *αυτίτοι*) est *cogniti*.
 Harum coniecturarum qui neutram probabunt,
 hoc saltem mihi fateantur necesse est, *cogniti* post
 illa duo esse superuacaneum: nisi se iudicio care-
 re fateri malint. Præsertim verò post *consuesi* cur
cogniti adiiciatur, quum poetæ nota frequenter
 dicant, significare consuecta volentes?

Pagina autem 306, *In arboribus etiam & frugi-*
bus maior plerumque vis & potestas est ad earum indole-
tem vel detrectandam vel augendam, aquarum atque
terrarum quæ alunt, quàm ipsius quod iacitur seminis.
 Ità quidem in hac editione: sed aliæ *detrectandam*
 habent. Ego neutrum probò, sed *deterendam* scri-
 bendum puto: quam ad scripturam magis illa
 quàm hæc accedit. Vtitur autem verbo *Deterere*
 hoc in significatu ta quæ proximè sequitur pa-
 gina.

LOCI EX CONIECTURA COR- RECTI IN CAP. I. LIBRI I.

VERBA quædam in illo à quo discodo ca-
 pite lecta, locum istum mihi in memoriam re-
 uocarunt. Ea sunt in loco quæ proximè emen-
 daui, *ad earum indolem vel detrectandam vel augen-*
dam. Cogitavi enim, *Indolem*, vel potius
Bonam, *indolem* esse id quod *διπύτα* Græ-
 ci dicunt: statimque in mentem venit iste Plu-
 tarchici libri titulus, *ὁμόση ψυχῶν καὶ σωματικῶν ἀ-*
πορίων ἀπὸ διπύτα καὶ διπύτου διαφύγῃ. Hunc enim
 emendationem requirere arbitror, mutando
ἀπὸ in *ἐν*: & perinde esse ac si dictum esset, *ἐν*

τὸ δὲ οὐτὶα καὶ ἀρετῇ ἔχειν, siue πρὸς τὸ δέουτα καὶ ἀρετῆς πύχαιν. Aut etiam, πρὸς τὸ πᾶσι διδυᾶ καὶ ἀνδρετον εἶναι. Adeo ut ita interpretari oporteat, Quanta sit hominibus animorum & corporum ad bonam indolem & virtutē differentia. Sciendum est autem corporibus hominū animisque, siue mentibus, magnam ad multa siue in multis esse affinitatem, vel ipso Gellio teste, libri quarti capite decimotertio. Atque huc pertinet quod quidam tradiderunt, τοῖς τοῦ σώματος πάσιν καὶ τῆς ψυχῆς ἀκολουθεῖν, saltem ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Sed quis Gellium scribit pro Inscribit dicere ausum credat? Et credamus tamen necesse est, aut mendosa esse exemplaria putemus. Ego certe hoc potius quàm illud mihi persuadeo, quò tot aliis locis, Inscribere, aliorum more, καὶ προεπιγράφειν, non Scribere dicat. Nam in illo cuius modò mentionem feci capite decimotertio libri quarti, habes, *Refert ὁ Δημοκρίτης liber, qui inscribitur περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν*. vbi mēdoσισσime in superioribus editionibus legitur περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν. Quam scripturam sequutus est quisquis Græca quæ apud Gellium sunt, interpretatus est. ita enim illa vertit, De pestibus, aut rationalium regula. quum altera scriptura sonet, De pestibus vel malis pestilentibus.

Verum ut ad verba Inscribere & Inscribi reuertar, in capite quod illud proximè sequitur, habes itidem, Librum nonum Atei Capitonis Coniectaneorum, (vel Coniectaneorum) qui inscriptus est De iudiciis publicis. Sic etiam libri decimi capite tertio, In eo namque libro qui de

falsis pugnis inscriptus est. Item capite nono libri decimitertii, tradit Tullium Tironem, qui M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorque in literis studiorum eius fuit, libros complures de usu atque ratione linguæ Latinæ, item de variis atque promiscuis quæstionibus composuisse: & in his præcipuos videri esse quos Græco titulo *πανδύκτις* inscripsit, tamquam omne rerum atque doctrinarum genus continentes. Necnō capite decimo octauo libri decimiseptimi mētio fit libri M. Varronis, quem inscripsit, Pius, aut De pace. Denique libri vltimi capite vltimo, habes aliquoties Inscripsit, & Inscripserunt, & Inscripsimus.

Sed quorsum (dicit aliquis) hanc tuam emendationem tot exemplis confirmas? In causa sunt alii loci, qui quum itidem habeant *scripsit* (non *inscripsit*) pro *ἐπιγέγραφε*, fidem illi meæ emendationi apud nonnullos videtur derogaturi. Nam legitur in illo ipso cuius modò mentionem feci capite vltimo libri vltimi, pag. 541, *Εστὶν ὁ ὅστις ὁ ἄνθρωπος ὁ ὅστις*. Quinetiam capite decimoseptimo libri decimi, *Laberius poeta in mimo quem scripsit Restionem*. Sed tot aliis locis duo trēsve minimè debent opponi. Animaduerte autē obiter, pulchrè hīc repositam fuisse vocem *Restionem*: quæ & alio loco comprobatur, quum antea legeretur, *quem scripsit rectiorem*. Quædam verò editio exhibet (*ὁ ἄνθρωπος ὁ ὅστις ὁ ὅστις*, ut opinor) nō *rectiorem*, sed *rectorem*. Atqui altera illa lectio propius ad veram accedebat. Ceterum in illa ipsa quæ *rectorem* habet, legitur etiam *inscripsit*.

Vtitur porro & alio modo Gellius verbo In-

scribere, siquidem sermonis formā spectemus. Legimus enim in principio capitis tertii, libri quinti, *Protagoram*, virum in studiis doctrinarum egregium, cuius nomen Plato libro illi suo inelyto inscripsit. Quam alioqui dicere potuisset, De cuius nomine suum illum librum inscripsit. ut si Græcè dicas, ἐξ ὁρίματος αὐτοῦ τὸ ἐκείνου βιβλίον ἐνέγραψε. vel, ἐκ τοῦ ὁρίματος, aut αὐτοῦ τοῦ ὁρίματος.

EMENDATVS EX CONIECTV-
RA LOCVS CAPITIS III,
LIB. XVI.

FIDEM hîc meam liberabo, quam dedi antea, de emendatione cuiusdam loci, in quem illud è sermone Græco ortum participium *apti* reponendum esset. Hoc igitur est initium capitis tertij, libri decimiseptimi, *Cū Panorino Roma dies plerūque totos eramus: tenebātq. animos nostros homo ille, sãdi dulcissimus: atque cū, quoquo iret, quasi ex lingua prorsum eius capti prosequeremur. ita sermonibus usquequaque amœnissimis demulcebat*. Quisnam (obsecro) eorum qui aliquam linguæ Latinæ puritatem seruant, ita loquitur ut se ex lingua alicuius captum esse dicat? Tolerabilius certè foret, si sublata præpositione scriberetur, *lingua eius capti*: id est delectati: ut *captus carmine* apud Virgiliū, pro Delectatus. Sed alius profectò sub hoc loco latet error. nemini enim dubium esse debere dico, quin hîc *capti* sedem participij illius *apti* inuaserit. Tam enim eleganter dicitur, *ex lingua eius apti*, quàm erat inelegans (ne dicam, parum Latinū) *ex lingua eius capti*. Atque ut Lucianus de Her-

eule Gallico dixit, magnam hominum multitudinem trahere, ἐν ᾗ ὅτι αὐτὸς ἀπ' αὐτῶν διδιδόμενος, ita hîc dicere Gellius potuisset, ἐν τῇ αὐτῇ γλώσσῃ διδιδόμενος.

DE DVOBVS LOCIS CAPITIS

XIII. LIB XI.

C. GRACCHI locum mendosum esse suspicor. Verisimile enim mihi nō fit, cum ita scripseris, *Quæ vos cupidè per bosceannos appetistis atque voluistis, ea si temere repudiastis, abesse nō potest quin aut alim cupidè appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* Fortasse autem aduerbium *temere* ex posteriori parte in priorem irrepserit: atque ut ibi superuacaneum est hoc vocabulum ante *repudiastis*, ita vicissim deest aliquod ante *cupidè*. Alioqui certè, si Gracchum ita scripseris, etiam dignum reprehensione fuisse constaret. Sed fusiùs hac de re in vna mearum super quibusdam Gellianis locis Quæstionum disseram. Quædā porro à Gellio de nōnullis veterū scriptorum locis referuntur, quæ obstat quominus incredibile videri debeat cum in mendosa exemplaria incidisse. Vel illa certè dubitatio de scriptura cuiusdam Salustiani loci, libri primi capite decimoquinto, illud credibile esse ostendit.

In eodem capite, ubi legitur, *admoniti à Castritio sumus ut consideraremus quæ vis quòdve emolumentū eius sententia foret*, licet non omnino ab hoc loco aliena sit significatio vocis *emolumentum*, malim tamen scribere *momentum*: sicut in extrema pagina habemus, *in quibus verbis omne momentum rei est.*

sed pro *momentum* editiones quædam *monumen-*
tum habent.

CORRECTVS EX CONIECTV-
RA QVIDAM LOCVS
CAP. III, LIB. X.

GELLIUS hoc in capite, locum quendam Gracchi (quem fortem ac vehementem oratorem existimatum fuisse scribit) cum Ciceroniano conferens, quibusdam eius verbis hæc præfatur, *Complorationem deinde tam acerba rei, & odium in Verrem detestationemque apud ciues Romanos incense atque acriter atque inflammanter facit, quum hæc dicit. At ego crediderim cum scripsisse intense atque acriter atque inflammanter. Cur enim aduerbium incense ab aduerbio inflammanter disiunxisset?*

CONIECTVRA SVPER EMEN-
DATIONE TRIVM LOCORVM
CAP. XIII, LIB. VII.

CAPITIS huius initium est, *Et in carmine & in soluta oratione genera dicendi probabilia sunt tria, quæ Græci χαρακτήρες vocant: nominaque eis fecerunt apponi, ἀδρὸν, ἰσχυρὸν, μέτρον. Hæc verba, nominaque eis fecerunt apponi, quem habere sensum dicemus? Per quæ (obsecro) aut per quos Græci nomina tribus illis characteribus apponi fecerunt? cui aut quibus hoc negotium, cui se idoneos non esse cognoscebant, demandarunt? Verum ad hæc tam difficilem questionem veniendum non erit, si legas,*

si legas, me autorem, *nominâque eis fecerunt appposita*. ut reuera nomina hæc non solum appposita sunt, sed etiâ appositissima atque aptissima. Ideoque Gellius non vno ea modo in interpretatur, ut vim eorum possit assequi. Nam character *αδρὸς* ei est non solum *uber*, sed & *magnificus*: *ἰχθὺς* non *gracilis* tantum, verum etiam *subtilis* & *cohibitus*: *αἰῶνας*, & *mediocris*, & *mixtus moderatusque*.

Sed hæc verba, quibus caput illud clauditur, *Vnumquodque autem genus, ut diximus, quum castè pudicèque ornatur, fit illustrius: quum fucatur atque pralinitur, fit præstigiosum*, mirari quis possit ad quænam ex præcedentibus referâtur: quoniam dicit, *ut diximus*: & tamen nihil tale videtur ab eo dictum esse. Ego certè lubenter legerem. *Vnumquodque autem genus eorum quæ diximus*: sed quoniam vereor ne audacula hæc emendatio videatur, aliam affero: ut verba ista, *ut diximus*, alio loco ponantur: ita, *vnumquodque autem genus, quum castè pudicèque ornatur, fit illustrius: quum, ut diximus, fucatur atque pralinitur, fit præstigiosum*. Sed ubi dictum hoc fuisse putandum est? Aliquo certè modo verbis hisce illa respondent, *his singulis orationis virtutibus vitia agnata pari numero, quæ earum modum & habitum simulacris falsis ementiuntur*.

Verum nec vocem illam mihi suspectam, *ubertum*, silentio præteribo. Ita enim hæc editio, *Magnificum dicendi genus in Ulyxe, & ubertum: subtile, in Menelao, & cohibitum*. Hæc vox *ubertum* nullo mihi modo placet: nec pro ea facere dicendum est aduerbium *Ubertim*. Ideoque legere malim *uber*, sicut in præcedentibus editionibus scriptum est: *Magnificum in Ulysse & uber est, sub-*

tile in Men. Fortasse autem natus hinc fuerit error, quòd in vet. exempl. esset, *Magnificum in V-lyxe & uber: tum subtile in Men.* Neque enim nullus est huiusmodi vsus particulæ *tum*.

EMENDATVS EX CONIECTV-
RA LOCVS CAP. III, LIB. VII

MIRVM est è libris veteribus emendatum istum locum non fuisse, quem habes pag. 192, huius editionis, *maiore scilicet venia reprehensuri Tironem*. Totum illius orationis mèbrum est hoc, *Ex ea epistola libitum fortè nobis est reprehensiones eius quasdam attingere, maiore scilicet venia reprehensuri Tironem, quàm tum ille reprehenderit Catonem*. Atqui non procedit orationis huius structura, quum præcedat *nobis*. Idcòque *reprehensuri* scribo: neque hanc meam emendationem à quoquam reprehensum iri puto.

Maioris autem momenti est consideratio verbi *consiperent*, quod paruo intervallo sequitur: *quum vereri sese ostendit ne patres, gaudio atque lætisia rerum gestarum prosperè, de statu mentis sua deturbati, non satis consiperent, neque ad rectè intelligendum consulendūque essent idonei*. Fuit certè tempus quum in *consisterent* mutandum suspicarer illud *consiperent*: ut eum haberet vsum quem in isto Ciceronis loco, *Et tantus clamor à nostris* (*placuerat enim referre gratiam*) *ut neque mente, neque lingua, neque oratione consisteres*. Sed à Gellio sine adiectione dictum esset *Consistere*, pro eo quod à Cicerone dicitur, *Consistere mente*. Neque verò potuit adiaci hic *ablativus Mente*,

quum præcedat, *de statu mentis sue deturbati*. Atque ut demus, Consistere, absque illa adiunctione dici posse, superuacue hæc addidisset, *non satis consisterent*: quum cum qui de statu mentis sue deturbatus est, non satis consistere notum sit. Quum itaque Consiperent retinere mallet, & attentius illud considerare, venit in mentem, Gellium Græcum *συμφορεῖν* exprimere verbo Consipere voluisse: sicut Græco *ἀναφορεῖν* Desipere, & *ᾠσάφορεῖν* Resipere respondet. Verbi autem *συμφορεῖν* significationem huic Gellij loco conuenire, ipse quoque (ut spero) persuasum habebis, ubi legeris quæ de ea in meo Thesaurō Græcæ linguæ tradō, minimè contentus iis quæ à Budæo scripta iam erant.

CORRECTVS EX CONIECTV-
RA LOCVS CAP. II, LIB. XVII.

OPÈ veterum librōrum reddita fuerunt cui-
dam huius capituli loco multa verba. Quū enim
superiores editiones vnū ex iis qui ex primo Q.
Claudij Annali affertur, ita scriptum habeant,
*Simul forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia,
confidentia pariter præcellabat: ut facillè intelligeretur
magnum viaticum: & sequantur verba Gellij, Ma-
gnū viaticū pro magna fac. &c.* in hac editione le-
ges, *ut facillè intelligeretur magnum viaticum ex se at-
que in se ad rempubl. euertendam habere.* Quibus illa
verba subiunguntur, *Magnum viaticum pro magna
facult. &c.* Sed in iis quæ paruo sequuntur inter-
uallo, scriptura vocabuli Græci, cuius Gellius
mentionē facit, suæ integritati nōn omnino re-

stituta fuit. Ita enim ibi, *Magnum viaticum pro magna facultate & paratu magno nouè positum est. videnturque Græcos sequentes, qui ἐπόδορ à sumptu viae ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac sæpe ἐπιδίδας pro eo dicunt quod est Institue & instrue.* In præcedentibus autem editionibus repetitur hîc nomen illud ἐπόδορ: quæ scriptura multo longius ab integritate abest. Sed quum duorû verborû vestigia remaneant in illo corrupto vocabulo ἐπιδίδας, dubitari potest vtrum eligendum sit, ad scripturam planè suæ integritati restituendam. Anceps enim est illa mendosa scriptura & ambigua, ad ἐπιδίδας & ad ἐπιδιδασ. verum si ἐπιδίδας legere libeat, significationem verbi mediij sub voce passiua habere sciamus.

CONIECTIONES IN QVOS.

DAM LOCOS CAPITIS XX,
LIBRI XVII.

V I D E quid sit, ea quæ Græca sunt, in eos qui minimè Græci sunt (id est, Græcæ linguæ periti) incidere. *Hæc verba ubi lecta sunt, atque ibi Taurus mihi, Fleus, inquit, tu πρόπιστα.* &c. Quale hoc vocabulû est? vel potius προπιστα est? Latinum esse non posset, etiam si Latinis literis scriberetur. Nam terminatio nominis Rhetoristes, aut Rhetorista, ei similis quâ habet Sophistes, siue Sophista, à Latina lingua in huiusmodi nominibus abhorret. Diminutiui autem nominis forma, ex Rhetor diceretur potius Rhetorculus, vt Amatorculus ex Amator, & Doctorculus ex Doctor. At si Græcum est, vt cer-

tè est (ad ipsam etiam terminationem quod at-
tinet) cur sub literis Latinis, tanquam sub Lati-
na veste, patriam mentitur? Scribe igitur *ῥητορί-
α*. quædam enim diminutiua huiusmodi ha-
bent Græci.

Aliquanto pòst, *Sed lineas umbrásq; facere qua-
sivimus & ausi sumus.* vide annon verisimile sit
scriptum à Gellio fuisse, *lineas umbrásq; eorum fa-
cere.* id est, ea delineare & adumbrare.

Paulo pòst, *Quale quum fieret modo factum est, ta-
le exitit.* Multo magis placeret, *sed quali quum
fieret modo factum est.*

In fine capitis, *Sed qui facit nos ut honestè amemus.*
Ego *commonefacit* in locum huius *facit* repono.
Quem enim locum verbum simplex *facit* habe-
re híc potest? at verò *qui commonefacit*, respondet
huic Platonico verbo *ὁ ἀποτρέπων*. quamvis alio-
qui reddi etiam possit Qui hortatur.

Libet autem & de hoc admonere, particulá
atque minimè esse suspectam in eo quem primū
attuli loco debere: *Hæc verba ubi lecta sunt, atque
ibi Taurus mihi, Heus, inq. &c.* Meminisse enim
oportet eius super hoc adverbio observationis
quam libri decimi capite ultimo habes. Ibi enim
dicit à Virgilio pro adverbio Statim positū híc
esse,

*Non aliter quàm qui aduerso vix flumine lembum
Remigiis subigit si brachia fortè remisit,*

Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.
Eodem enim modo cum, Virgiliu exemplo, at-
que *ibi Taurus mihi*, dixisse puto non alio sensu
quàm si ita loquutus esset, Statim *ibi Taurus
mihi,*

EMENDATIO CONIECT. LOCI

CVIVSDAM, CAP. XXVI,

LIB. X.

CAPITIS huius initium ita in præcedentibus editionibus scriptum est, *Asinio Pollioni, in quadam epistola, quam ad Plancum scripsit, & quibusdam aliis, C. Sallustius iniquè dignus nota visus est, quòd in primo histor.* Hæc autem editio habet, & quibusdam aliis C. Sallustij iniquis dignum nota visum est, quòd in primo histor. Quibus ex verbis eandem effici sententiam videmus: sed scribendum censeo C. Sallustio iniquis.

CONIECTVRA EMENDATRIX

CVIVSDAM LOCI CAP. XII,

LIB. XII.

IN fine huius capituli hæc leguntur, de Cicerone, *Risit satis: atque, inter ridendum, ἀπορώμενος, inquit, homines estis, quum ignoratis, prudentis & causi patrisfamilias esse, quod emere velit, empturum sese negare, propter competitores emptionis.* Ita (inquã) superiores editiones: in hac autem, non ἀπορώμενος sed ἀπορώμενος. Atqui huius certè vocabuli significatio nulla est: ac ne vocabulum quidem appellare licet fortasse fortuitam hanc syllabarum congeriem. Altera autem vox, ἀπορώμενος, non quidem significatione itidem caret, sed nihil loco huic conueniēs sonat. Hic igitur quid agendum nobis est? videndú an coniectura germanam lectionem ex illis possit syllabis elicere quas hac in editione è veteribus libris habes.

Atque adeo iā mihi istud assequutus esse videor. mea enim coniectatio, ex ἀνοικονομητοὶ faciēs ἀνοικονόμητοι, Gellianam huic loco scripturā (meo iudicio) reddit: bellum quidem certè vocabulū, & perbellè rei de qua hīc agitur quadrans, in alterius locum reponit. Nam ἀνοικονόμητοι sunt OEconomiz imperiti, seu rerum œconomiarum: ἐκ τῆς οὐδενος πῶς δὲ τὰ τοιαῦτα οἰκονομεῖσθαι. Quomodo autem & in aliis vocabulis terminatio passiuam præ se vocem ferens, actiuum nihilominus significatum habeat, mea te Schediasmata docebunt.

CONIECTATIONES IN ALIQVOT LOCOS CAP. IX, LIB. I.

POSTQVAM dixit, ordinem atque rationē Pythagoræ, ac deinceps familiæ successionis eius, recipiendi instituendique discipulos, hunc fuisse, ut iam à principio per physiognomoniam mores naturasque adolescentum qui sese ad discendum obtulerant, sciscitaretur: addit, *Eum qui exploratus ab eo idoneusque fuerat, recipi in disciplinam statim iubebat.* At ego participium inuentus, vel compertus, aliudve huiusmodi, cū idoneus desiderari existimo, esse enim scribendum, & quidē à Gellio fuisse scriptum, *Eum qui exploratus ab eo, idoneusque inuentus fuerat. vel, compertus fuerat.* aut si quod aliud participium aptius afferrī potest.

Paulo post, *Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab aliis audiebat. neque percōtari, si parum intellexerat: neque commentari quæ audierat, fas erat.* Quis hoc de

Pythagora credat, eum noluisse suos discipulos illius ἐχμυδίας tempore, ea quæ audissent, commentari? Vel Naso certè aliud de Pythagoræ discipulis videtur sensisse, quàm eos ne commentari quidem ea quæ audierant ausos fuisse. Hæc enim de illo canit,

*Quùmque animo & vigili perspexerat omnia curæ,
In medium discenda dabat: cætùmque silentium,
Distatque mirantum, magni primordia mundi;
Et rerum causas, & quid natura, docebat,
Quid dem, unde nives, qua fulm. &c.*

Atqui hæc admiratio ex commentatione provenire videri potest. Præterea verò quomodo fieri poterat ut discipulorū animos non subiret cogitatio de iis quæ audissent? & quī scire Pythagoras poterat an suam discipuli legem de iis non commentandis servarent? Quum autem ea commentari & de iis cogitare pro vno eodémque dico, Gellium ipsum autorem habeo, qui commentationes & cogitationes ea *ἑρμηνεύει* ponit. Alium tamen vsum dare hīc verbo *commentari* fateamur necesse est, aut (quod malim) scripsisse eum credamus, neque aliud quàm *commentari quæ audieras, fas erat. aut certè, neque commentari nisi quæ audieras.* Obiiciet forsitan aliquis, à Gellio paulo pòst dici, *Ἐὶ dicebantur ἐν τῷ χρόνῳ μαθηματικοῖς*: ab iis scilicet artibus quas iam discere atque meditari inceptauerant. sed hoc loco aliud esse meditari quàm commentari, respondeo.

Circa finem capituli, *Qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant*: Si discipulorum legeretur, ita dictū hoc esset ut initio capituli decimiseptimi libri secundi habes, *Phædon* *Ἐλιδensis* ex ce-

horte illa Socratica fuit.

In fine autem capitis habet hæc editio, *Et coibatursocietas inseparabilis: tamquam illud fuerit antiquum consortium, quod re atque verbo appellabatur κοινότης*. Superiores autem habent, *quod in re atque verbo Romano appellabatur κοινότης*. Multum facessabat negotij vocabulum Romano: sed aliquid scrupuli videntur & illa verba iniicere, *quod re atque verbo appellabatur*. Quid si igitur, *quod re erat, atque verbo appellabatur*, scribamus?

EX CONIECTURA EMEND.

DATVS LOCVS CAPITIS

X, LIB. XVIII.

NEGOTIO posse ferri vocem ἀδιαίρετος, quam habemus in fine huius capitis: in definitione τοῦ σφυγμοῦ, quam veterum medicorum esse scribit, σφυγμὸς, ἐστὶ διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας. Satis notum est ἀδιαίρετος sonare Indivisibilis: sed quomodo cōvenire huic loco potest? Audaacter igitur, me autore, scribe, ἀποαίρετος. Me autore, inquam, qui me Gellium ipsum autorem habere dico: quum scribat, *naturalis, non arbitraria*.

CORRECTA EX CONIE-

CTURA QVÆDAM CAP.

V, LIB. IX.

HIEROCLIS Stoici verba, quibus caput istud clauditur, μέδωσα in superioribus editionibus erat, ac ne in hac quidem mendis caret.

Commune huic cum illis mendum esse arbitror in prima voce ἡ δὸνῆς, & hoc ex genitiuo nominationis ἡ δὸνῆς faciendum dico. Præterea nō placet hīc, οὐκ ἔστιν, nisi particulam ὅπου aut οὗ, quæ facilius omitti ante οὐκ potuit, ei præfigamus. vt dicat, vbi non sunt lupanaria. Alioqui vel οὐκ ἔστιν scribendum fuerit, vel αἰσῶ, quod in aliis editionibus est, reponendum. Quinetiam magis mihi arrideat ὅδῃ quàm ὅθεν. vt totus ita legatur locus, ἡ δὸνῆς, τέλος. πόρνης δόγμα. ἐκ ἔστιν πορνεία, ὅδῃ πόρνης δόγμα. hoc sensu, Voluptas, finis : hoc meretricis est dogma. Non sint lupanaria, nec meretricis dogma erit. Aut legendo, ὅδῃ ἐκ ἔστιν πορνεία, ita, Vbi non sunt lupanaria, nec meretr. &c. Sed quoniā vox qua lupanaria significatur, deducta est ab ea quæ meretricem significat, maiore cum gratia hæc Græcè dicuntur : perinde ac si pro lupanaribus dicas meretricalia, à meretrice: aut prostibularia, à prostibulo. Possumus verò & lupam pro meretrice vsurpando, ita interpretari, Voluptas, finis : hoc lupæ est dogma. Non sint lupanaria, nec dogma lupæ erit. Sic autem hæc accipio ac si diceret Taurus, Istud Epicuri dogma, Voluptas, est finis: est dogma meretrice magis quàm philosopho dignum: si igitur cessent lupanaria, cessabit & illud meretricis dogma. Verum siue ὅδῃ legas, siue ὅθεν (quod malo) subaudiendum erit ἔστιν post δόγμα. In illa autem Græcorum quæ apud Gellium sunt verborum interpretatione superioribus editionibus subiuncta, πορνεία videbis reddi Venerem, quod miror. Ita enim totum hunc locum ibi interpretatum habes (sequendo illam vulgo receptam lectio-

nem) Voluptatis finis, meretricis decretum est. tolle Venerem, nullum meretricis decretum erit. Miror (inquam) cur suam vocabulo illi significationem non dederit, sed ita verterit: quum Hierocles certo consilio *πορναία* potius quàm *ἀρροδύτην* dixerit.

Et quoniam in vulgaris illius interpretationis mentionem incidi, de alio etiam loco huius capituli, cui alium quàm suum illa sensum tribuit, admonebo. Initio huius capituli referuntur hæc, tanquam ab Antisthene Socratico solita dici, (qui voluptatem summum malum, ut Epicurus summum bonum, esse existimabat) *μακρίν μάλλον ἢ διείν*. Ibi autem ita hæc redduntur, Insanirem potius quàm oblectarer: quum debeant ista verbis optatiui modi reddi, Insaniam potius quàm oblecter. Immo & in eo peccatū est quod *ἢ διείν* verbo Oblectari sit interpretatum. nam quum in malam partem Græcum illud ponatur, est potius Voluptuari. Dicendum igitur fuerit, Insaniam potius quàm voluptuer. Aut, quàm voluptate fruar. Aut, quàm voluptati me dedā. Vel, tradam. Possis autem & hac interpretationis forma uti, Contingat mihi insanire, potius quàm voluptate frui. Quod si tam Latinum quàm aptum esset Voluptuari, eo libentius vterer.

CONIECTURA IN GRÆCAM

QVANDAM SENTENTIAM FAVORINI, CAP. VIII, LIB. IX.

IN ILLA Favorini sententia, inter ingentes omnium clamores detornata, particula quædam

negotium mihi faceffit : ac faceffet (vt opinor)
 & aliis, qui ex ea quandam sequentiū cum præ-
 cedentibus incoherentiam contingere animad-
 uertent. Ita enim non in hac editione solum sed
 in aliis etiā scripta est, τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακχι-
 λίων χλαμύδων δόμῳ ἐκ ἑστὴ μὴ πλείονων δίδωται. οἷς
 γὰρ ἔχω προσδόμῳ, ἀφελὼν ὅν ἔχω, ἀρκούμαι οἷς ἔχω.
 Quæ sententia in illa vulgari interpretatione ita
 reddita fuit, Enimvero qui decem millibus &
 quindecim millibus vestimentorū egeat, is quo-
 minus indigeat, fieri non potest. Quum enim
 plus quàm habeam egeo, detrahens ex iis quæ
 habeo, acquiesco. Atqui verba illa sonant, Fic-
 ri enim non potest vt qui quindecim millibus
 chlamydū eget, pluribus nō egeat. Quū enim e-
 geā aliis vltra ea quæ habeo, postquā detraxi ex
 iis quæ habeo, contentus sum iis quæ habeo. Sed
 quomodo conuenire potest particula γὰρ poste-
 riori membro, quum ea quæ in eo dicuntur, eius
 non sint qui rationē eorum quæ iam dixit, red-
 dat, sed potius statuatur quid sibi facto sit opus, vt
 in illud indigentiz periculum non incidat? At
 quam vculam in huius locum substituemus?
 Aptæ esset οὐδ' : verūm ex ἀρα in γὰρ facilius fuit
 mutatio. Vtrocumque autē modo legatur, ver-
 tendum erit, Quum igitur egeam aliis vltra ea
 quæ habeo. Fortasse tamen suspicetur aliquis
 scriptum fuisse, οἷς περ ἔχω. quam certè lectionē
 malim quàm οἷς γὰρ ἔχω: sed illarum quas dixi par-
 ticularum altera multo magis mihi placet: quū
 posterius membrum nullo alioqui vinculo prio-
 ri iungatur, si οἷς περ ἔχω scribatur, nihilo magis
 quàm si οἷς ἔχω scriberetur.

Sed cur vestimentorum, & quidem chlamydū nominatim, potius quàm alius rei mentionem facit? Suspisor ad Lucillum voluisse alludere: de quo Horatius,

—*Chlamydes Lucillus (ut aiunt)*

Si posset centum scena præbere rogatus,

Qui possum tot? ait: tamen & quæra & quot habebō

Mittam. Post paulo scribit sibi millia quinque

Esse domi chlamydum: partem vel tolleret omnes.

Quibus subiungitur hoc epiphonema,

Exilis domus est, ubi non & multa supersunt,

Et dominum fallunt, & prosunt furibus.

Plutarchus quoque in huius Luculli vita, istius rei meminit, & quidem etiam epiphonematis huius poetæ mentionem faciens. Scribit enim, εἰς ὃ καὶ Φλάκκος ὁ ποιητὴς ἐπιπερῶνῃκεν, ὡς ἔ νομίζῃ πλεον ἢ μὴ τὰ παρορῶμενα καὶ λανθάνοντα πλείονα ἢ φαινομένων εἶναι. Quæ tamen ab eo non omnino ita dicuntur. Nam paulo aliud est dicere, Nō existimare esse diuitias, ubi quæ negliguntur & latent, plura non sunt iis quæ conspiciuntur: quā quod legimus apud Flaccum, Exilē domū esse ubi non superuacanea sunt multa, & quum dominum lateant, furibus sunt vtilia. Sed quis apud Plutarchum putandus est subaudiri nominatiuus cum verbo νομίζῃ? potius certè de Lucullo quàm de Horatio cum intellexisse arbitror: ideoque νομίζῃ lubentius scripserim.

Q. CLAUDII QVADRIG. LOCVS

EX CONIECTATIONE EMENDATVS, CAP. XIII, LIB. IX.

IN narratione Q. Claudij Quadrigarij, ubi le-

gimus, *Gallus*, sua disciplina, scuto proieceto, *cantabundus*: *Manlius*, animo magis quàm arte confusus, scutum scuto percussit, atque statum Galli conturbanit, non placet vocabulum *cantabundus*. Neque enim conuenire id puto cū eo quod scribitur, *sua disciplina*. (nisi potius scripsisse putandus est, *ex sua disciplina*.) Alioqui certè, quamuis vocabulum illud *Cantabundus* mihi displicere dicam, non ignoro à Gellio circa initium capitis inter cætera de eo scribi, & quantum insolens promotor. Sed potest & absque cantu esse insolentia: atque adeo vel hoc quod à Quadrigario paulo antè refertur, *Deinde Gallus irridere, atque linguam exertare*, satis magnum eius testimonium est.

Sed quid in locum illius *cantabundus* substitui, parua cum mutatione, poterit? *contabundus*, si qua meæ coniecturæ fides. Verisimile est enim, suam disciplinam ei quandam contationem præcepisse, scuto interim proieceto. (Vbi obseruandum etiam proiicere scutū, τὸ ἀποβάλλειν: ut & *Proiectis alitè brachiis*, de athletis ab ipso Gellio dicitur: quum alioqui Proiicere scutum, dici etiam possit pro obiicere, ἀποβάλλειν.) Neque ab eo qui hostem despiciens, insolescit, alienum est, ut interim contetur, dum occasionem ferendi explorat, eique imminet. Obseruandum autem, quod dixerat disciplinam, artem postea vocare, quum hostem hosti simulque pugnam (id est, pugnandi rationem) pugnae opponens, scribit, *Manlius*, animo magis quàm arte confusus.

Quod si admittitur hæc mea coniectura, multo certè procliuior fuerit lapsus ex *contabundus* in *cantabundus*, quàm ex *cuntabundus*. Cur autem

illa potius quàm hæc orthographia mihi placeat docebo : quum alioqui multas circa multarum vocum orthographiâ *κωνοτομίας*, multaque *απολογήματα*, soleam aliis relinquere, ac ne omnium quidem durissimis marmoribus (quorum testimonia proferuntur) mea in quibusdam duritia cedat. Ex Græco *κοντός* (quod apud ipsum etiam Homerum extat) factum fuit à Latinis Contus. Ex hoc autem verbum Contor, quod quamvis propriè significet (derivationem sequendo) Conto explorare, aut certè, Quasi conto explorare : tamen pro Morari seu Moram trahere potius dicitur : ideo (vt credibile est) quòd qui conto explorat, interim ab impellendo nauigio cessat. Sedenim & pro Interrogare ponitur : quum plerumque per id quod interrogāti respòdetur, fiat explorationis genus quoddà. Verum multo maiore in vsu esse cœpit hac in significatione compositum Percontor.

Contrà verò alii & Cunctari & Percunctari scribere malunt : quidam verò Contari quidem malunt quàm Cunctari, at Percunctari quàm Percontari. Et Cunctari quidem scribunt, quasi ex eo dicatur, quòd cuncti, id est omnes simul, non facilè moueri possunt : at Percunctari, tamquam ex eo dicatur quòd à cunctis inquiratur. Quum autè ex Donato hoc etymum afferatur, tamen & in Percontor, scriptura hæc eius testimonio confirmatur, tamquam dictum sit à conto, quo nautæ vtuntur ad loca inquirenda nauibus opportuna. Ego certè aut vtrobique, aut saltē in significatione Morandi, seu Moram trahendi, literis *ο ν τ*, quàm *υ ν c τ*, malim

scribere. Hoc addam, mihi magis verisimile fieri, Donatum de Percunctari (si ista eius sunt) scripſiſſe, quòd ex cunctis inquiratur, quàm à cunctis inquiratur, ad vitandam ambiguitatem: vt Percunctor dictum ſit (nam & hîc coniectator eſſe volo) quaſi lingua eius qui diligenter inquirat, per cunctos eat.

Iam verò quod ad illa verba attinet, atque linguam exercere, in iis editiones ſuperiores quàm iſtam ſequi malui.

CALLIMACHI LOCUS EX CONIECTURA RESTITUTVS, CAP. XI, LIB. IIII.

GELLIVS ita hoc caput auſpicatur; *Opinio vetus falſa occupauit & conualuit, Pythagoram philoſophum non eſiſſe ex animalibus: item abſtinuiſſe fabulo, quem κῡαμον Graeci appellant. Ex hac opinione Callimachus poeta ſcripſit,*

Καὶ κῡαμὸν ἀπὸ χεῖρας ἔχει αἰώντων ἔδδοται,
Κἀγὼ Πυθαγόρας ὡς ἐκάλει λέγω.

Quædam verò editiones αἰώντων habent. Ac illud quidem αἰώντων (quod & iſta editio habet) nihil poſſe ſignificare, & αἰώντων, quod ſcriptura valde vicinum ei eſt, ſignificationem planè ab hoc loco alienam habere, dico: (nam αἰώντων eſt quod rubiginem non ſenſit, aut ſentire non po- teſt) at verò αἰώντων eſſet participium à verbo αἰῶν: quod huic loco quomodo congruere po- teſt? Vt omittam, cum neutro horum ſtare ver- ſum poſſe, etiamſi alioqui vtrumque conue- nientem huic loco ſignificatum haberet.

Quid

Quid igitur hîc Callimachum scripsisse credendum est? aut, si non credendum, suspicandū factū est? Mea siue coniectura, siue diuinatione, substitui *ἀναιμων*: quod & versus numeri admittunt, & rem declarat cuius Callimachum facere hîc mentionem voluisse credibile est. Ita igitur priorem illum versum (mutando etiam *ἐχεν* in *ἔχεν*: de qua emendatione dubitari non potest) scribo;

Καὶ νυδίων ἀπὸ χεῖρας ἔχεν, καὶ ἀναιμων ἐδεδαί.
Habemus quidem certè in illò *ἀναιμων* quædam etiam huius *ἀναιμων* vestigia, id est, quædam reliquæ eius literas, *αν ι ο ν*. Sed quid hoc *ἀναιμων* (ut iis etiā qui Græcæ linguæ indocti sunt gratificer) significat? Sanguine carens, Sanguinis expers. Quàm autem exhorruerit Pythagoras sanguinem habentibus vesci, cum ex multis multorum scriptorum locis, tum verò ex Nasone in sua Metamorphosi discimus, ubi Pythagoras ea de re loquens introducit. Huc verò pertinet & Porphyrii *περὶ ἐμφύλων ἀποχῆς* liber. Quum igitur in illa vulgari Græcorū quæ apud Gellium sunt interpretatione, ita hi Callimachi versus Latine reddantur,

A fabulòque manus tristante amonit edentes,

Hoc, ut Pythagoras iusserat, ipse loquor:

ego ita,

Euitare fabas, nihil auctum sanguine vesci,

Quondam ut Pythagoras, sic ego precipio.

Interim verò considera quomodo interpretes ille (quicumque fuit) illam scripturam *ἀναιμων* sequutus sit, & ex ea sensum, velut aquam è pumice, elicere sit conatus.

M

TIMONIS VERSVS EX CONIE-
CTVRIS EMENDATI, CAP. XVII,
Lib. III.

TIMONIS versus, quibus caput istud clauditur, mendosi mutilique sunt. Nam ita scriptos cæteræ quoque editiones habent,

Καὶ σὺ Πλάτων. καὶ γὰρ σὺ μαθητὴν ὁ πόθος ἔχει.

Πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἡλλαξας βίβλον.

Ὅθεν ἀπαρχόμενος χάριν εἰδιδέχθης.

Nunc videndum est quam opem meæ coniecturæ hisce versibus afferre possint. Ac primum ista, Καὶ σὺ Πλάτων, minimè suspecta esse (meo quidē iudicio) debent. Existimo enim, quū Timo iste modò hunc modò illum philosophum carperet, ita per apostrophēn ad alios quoque sermonem couertisse, vtendo ellipsi. Ad emendationes autem vt veniam, pro μαθητὴν ὁ πόθος ἔχει, scribo, μαθητεύειν πόθος ἔχει.

In secundo versu, ἡλλαξας muto in ἡλλάξας, non aliam ob causam quàm vt stet versus.

In tertio, pro Ὅθεν scribo Ενθεν. Quum autem manifestum sit deesse aliquam vocem ante χάριν, nullum assequi coniectura potui quod aptiorem significationem habeat, & simul implendis huius versus numeris aptius sit, quàm τοιαῦτα. Denique pro tribus illis deprauatis hos integritati suæ restitutos (si ἄσχολοι sunt meæ cōiecturæ) accipito.

Καὶ σὺ Πλάτων. καὶ γὰρ σὺ μαθητεύειν πόθος ἔχει.

Πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἡλλάξας βίβλον.

Ενθεν ἀπαρχόμενος, τοιαῦτα χάριν εἰδιδέχθης.

MINI suspecta est elegantia ista qua Plautus dicitur *Verborum Latinorum elegantissimus*. Quid si igitur *elegantissimus* in diligentissimus mutetur? Ita certè ipse Gellius (si memoria me non fallit) de quodam alio loquutus est : & sci-
mus hoc nomen non rarè & à quibusdam aliis, atque adeo à Cicerone , genituo iungi. Aut quid si potius *elegantissimus* in *eligentissimus*, quod scriptura magis vicinum, & ab eodem verbo est, mutetur? Sic certè Cupientissimus, & alia pleraque genituo iuncta reperiuntur. Non ignoro tamen, in quadam Badiana editione, quæ ante quadraginta octo annos prædiit, scriptum esse, *verborum Latinorum conseruator elegantissimus* : sed vereor ne vox ista *conseruator* sit irreptitia : siue ex margine alicuius manuscripti libri, quo vñ fuerint in illa editione, irrepsit, siue audacia alicuius *ἡγετορ δωτοῦ*, qui illi editioni præerat, illam intruserit.

Animaduertendum est autem, in iis quæ paulo pòst habes, discrepare editionis huius lectionem ab ea quam superiores habent: quum etiam vocabulum quoddam Græcum in illis sit quod hinc abest. Ita enim illæ, *Ut rationem istam missam facias, & autoritates, sonus, qui d'povia tantum, & positura ipsa verborum satis declarant, id potius ἐμπυλαία & ἡλέξεων, modulamenti orationis M. Tullij conuenisse. At verò in ista leges, Ut rationem autem istam missam faciamus, & autoritates : sonus tamen & positura ipsa verborum satis decl. &c.* Fortassis autem

M ij

Gellius illi nomini *sonus* aliquod adiectivum adiunxerat : & addiderat, *qui δ'εὐνία dicitur*. Hoc saltem persuasum habeo, scriptum ab eo fuisse *εὐ modulamenti*.

QVÆDAM CHRYSIPPI, EMENDATA EX CONIECTVRA, NECNON quædam Gelliana, Cap. I. IIII, Lib. XIIII.

CHRYSIPPVS vultum Iustitiæ seueris atque venerandis verborum coloribus depinxit, teste Gellio: qui & verba eius affert, quibus magna vis magnûmque pondus inest. Sed ista quæ locum illum claudunt, τοῖς μὲν ὡς πρὸς εἰλους ὄντος τῷ ποιῶτι προσώπῳ, τοῖς δ' ἑτέροις προσάντους, mendo vel potius mendis carere dici non possunt. Quocumque enim te vertas, ex illis te verbis nō extricabis, ὡς πρὸς εἰλους. at si meam coniectationem sequens, scribas ὡς προσεμιλοῦς, statim te inde expedies. Neque enim dubium est quin προσάντους requirat aliquod nomen sibi oppositum: hoc autem fuerit προσεμιλοῦς. Verûm & hoc addo, particulam ὡς non videri satis commodè ἀπὸ τοῦ κοινῷ ante προσάντους subaudiri, sed esse repetendam. Qua tamen de re non valde laboro.

In Gellianis autem verbis quæ sunt initio capitis, vbi scribit de eodē Chrysippo, *os et oculos Iustitiæ, vultûmque eius seueris atque venerandis verborum coloribus depinxit*, suspicor deesse totum ante seueris. ita enim Gellium scripisse, *os εὐ oculos Iustitiæ, vultûmque eius totum seueris atque ven. &c.*

In capitis autem fine, quamvis ferri posse non negem, *delicatiores quidam disciplinarum philosophi,*

arbitror tamen à Gellio scriptum potius fuisse, *deliciorum quidam disciplinarum philosophi*. Nam adiectio genitiui huius *disciplinarum* cum nomine *philosophi*, non solum est insolens sed etiam omnino superuacanea esse videtur : at si illi substantiuo adiectiuum addatur, tum verò necessariam dicere possumus.

DE HOMERICO VERSV QVI
LEGITVR CAP. XXVI,
LIBRI II.

GELLIVS. quendam versum Homericum hîc affert, quo tamquam prouerbiali vtitur : sed ita scriptum vt ne suis quidem numeris constet. Scribit enim, *Postquam hæc Fronto dixit, tum Faou-
rinus, scientiam rerum uberem verborumque eius ele-
gantiam exosculatus, Absque te, inquit, uno forsitan
lingua profectò Græca longè antecisset: sed tu, mi Fronte,
quod in versu Homérico est, id facis,*

Καὶ νῦν ἐπ' ἀρετῇ ἀμφότερον εἴδυσε.

Atqui Homeri versum ita scriptum apud eum esse scribique debere scimus,

Καὶ νῦν καὶ ἡ παρέλασεν, ἡ ἀμφότερον εἴδυεν.

Quem tamē non video quī sermoni isti accom-
modare possimus, etiam si terriam personam v-
troque in verbo in secundam mutemus. Ac mihi
persuadere non possum (vt dixi in Parodiarum
exemplis) Gellium hæc ita scripsisse : quòd veri-
simile non sit eum voluisse ita versum corrup-
pere, scribendo ἐπ' ἀρετῇ. Ad vocem autem νῦν
quod attinet, stat quidem cum ea versus: sed hu-
iusmodi verbo ille accusatiuus iungi non potest,

ut opinor. Nihil ergo tutius video, quàm si dicamus, Gellium versum Homeri ita scripsisse ut apud eum legitur, nisi quoddam tertiam personam in secundam utroque in verbo mutauit: sed ut eum sermoni suo accommodare posset, ratione particulæ potentialis *ut* non habuisse. Obserua autem legi hac in editione, non, *facies* (ut in aliis) sed *facit*. Atque hoc quidem magis quàm illud mihi placet: verum utroque magis placeret *fecisti*. nam optimè cum duobus Græcis verbis quæ sequuntur, conueniret.

VERSVS QVIDAM PROVERBIALIS EX CONIECTVRA CORRECTUS, Lib. XIII, Cap. XVI.

CONIECTVRALEM vocare non debeo fortassis eam emendationem quæ nunc à me afferetur, quamvis ex mea coniectura profecta fuerit. Neque enim dubito quin aliqua extent harum Noctium exemplaria vetera in quibus illa reperiatur. Nulla quidem certè coniectatio maiore niti ratione potest, nec libentius à Græco sermone debet admitti: & tamen incidi in quosdam (quod referre pudet) qui, quum huius plusquam mediocrem cognitionem haberent, quàm necessaria esset illa mea coniecturalis emendatio non animaduertebant. Quum igitur ita scribi soleat hic proverbiale versum,

Πολλὰ μεταξὺ πάλαι κύλικος καὶ χαίτης ἀκροῦ,

& tamen recepta sit hæc eius interpretatio,

Multa cadunt inter calicem supremæque labra,

quæro quomodo πάλαι tolerari hinc possit, quod aliud quàm S V N T significare nequit: & quid

causæ dici possit quin eius in locū *πίτω* substituatur, quod sonat CADUNT. ut est inusitatū *Πίτω*. fateor: sed tamen futurum *πίω*, (pro quo dicitur *πιῶ* more Dorico) tanquam ab hoc themate est. Quinetiam multa ex eo composita scriptores Græcos legentibus nobis occurrunt. Inter quæ insigne est *διοπιτής* siue *διῖπιτής*. Quinetiam *προπιτής* & *θεπιτής*, nec non *παλιμπιτής*, ex eo sunt oriunda: quamuis hoc à paucis animaduertatur. Quæ quum ita sint, non est cur scripturam illā, *πίται* pro *πίλει*, in dubium reuocemus. Sed lectorem Græcæ linguæ studiosum monendum obiter censeo, esse etiam quædam composita, iisdem omnino syllabis finita, quæ tamē ab hoc *πίτω* nō sunt, sed à *πίνω*, vel potius *πίνμαι*, quod Volo, volas, significat. Ex eorum numero est *ὑπερπιτής*, apud Strabonem, libro quinto, *προσµύθειον δ' οἱ ἐπιχώριοι, καὶ τοὺς ὄρνεις τοὺς ὑπερπιτῆς γενομένοις, καταπίπειν εἰς τὸ ὕδωρ*.

Habet hæc editio in hoc ipso capite, inter Catonis verba, *Verumvero inter offam atque herbam, ibi verò longum interuallum est*: quum in aliis sit, *Verum inter offam*. quod fortasse ita dicebatur ut *verum enim uero*. quoniā tamē sequitur *verò, ἐπίχου*.

IN CAP. XXII, LIBRI I.

CONIECTURA mea quodā iam velut præiudicio nititur, de mutando aduerbio *potius* in nomen *potos*, in his quæ ab eo citantur Varronis verbis, *In conuiuiο legi nec omnia debent, & ea potissimum quæ simul sint βιωεαλῆ, & delectent potius*: (ita enim scribendum, aut sunt & delectant) ut, id quoque videatur non defuisse, magis quàm superfuisse. Ita enim quæ huic loco deerant adiecit ista editio,

quum in aliis non plura his legantur, *ut id quoque videatur non superfuisse*. Cæterum considera (obsecro) quomodo hæc cohæreant, & *ea potissimum quæ simul sint βιωρελῶ, & delectent potius*. Illi simul quomodo & *potius*, præsertim quum *potissimum* præcedat, reddi potest? At si *potius* in *potos* mutes, & vocem loco aptissimam reposueris, & bellam his verbis iuncturam dederis : hoc modo, & *ea potissimum quæ simul sint βιωρελῶ, & delectent potos*. Neque verò istud *potos* de iis qui ad ebrietatem vsque se inuitarunt, sed de iis qui honestis quibusdam inuitatiunculis contenti fuerunt, debes intelligere: siue largioribus paulo iucundioribusque vini inuitationibus, ut loquitur ipse Gellius libri decimi quinti capite secundo: ubi etiam addit, de Platonis sententia, modicis honestisque inter bibendum remissionibus refici animos ad instauranda sobrietatis officia, & integrati reddique eos sensim latiores, atque ad intentiones rursus capiendas fieri habiliores. Adiiicit verò & alia eodem pertinentia, quæ longè absunt ab ebrietatis laudatione: quam tamen malè quidam hoc capite contineri dicunt: quibus & ipsi librorum indices assentiuntur. Illud igitur *Potos*, quod pro *Potius* substituo, ita intelligendum esse dico.

Sciendum est porro, idem omnino mendum & Plautinum quendam locum inuasisse. idcoque ad similem eius ex coniectura emendationem respiciens, hanc quodam velut præiudicio nixam dixi accedere. Ignotus autem ille Plauti locus non fuerit ei qui meam de Plauti Latinitate dissertationem legerit, quæ subiuncta est libro

qui inscriptus à me fuit, *De Latinitate falso suspecta expostulatio*. In illa enim dissertatione, ostendere volens multa menda apud illum ex ignoratione prisca sermonis prouenisse: interdum quidem, quòd vocabula planè incognita essent, ideòque suspecta: interdum verò quòd declinatio seu coniugatio, aut constructio, insolens esset: afferò in exemplum huius tertie mendorum causæ, hunc Amphitruonis locum,

Ibo intrò, ornatum capiam qui potius decet.

quum scribi oporteat, *qui potis decet*. Sed putarunt aliter dici non posse quàm *potos decet*: ignorantes, Latinos suo verbo *Decet* interdum Græci *ἀποτίμω*, cui significatione respondet, etiam constructionem dedisse. Sed tamen apud eundem quidam loci calamum correctorum effugerunt: ex quibus est hic,

Is hic facinus quod tu in simulas, nostro generi non decet.

Terentius quoque, & post eum Cicero, constructionem hanc non refugit. Verùm instar multorum exemplorum esse illud debet, in quo etiam eandem quam hîc deprauationem habemus.

Hoc porro isti annotationi libet ἐμμετρίαν, Gellium, tamquàm istius Varroniani de cōuiuialibus sermonibus præcepti memorem, eique obsequi volentem, scripsisse libri decimi quinti capite secundo, *Is in comitiis iuuenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus luna solenne nobis fuit, simulatque modus epulis factus, & utiles delectabilisque sermones cæperant, tum, silentio aduadiendum petito, loqui cæpebas*. Obserua enim cum suis etiam & suorum

Sermonibus vtilitatem pariter & delectationem tribuere. Eadem verò laus & iis carminibus danda est, quæ *οῦλῖα* vocabant, in conuiuïis cani solitis: vt vel ex Athenæo discere possumus.

Enimvero mihi venit in mentem, illius Varro-
miani præcepti mentionem à Gellio alibi quoque
esse factam: capite videlicet vndecimo libri de-
cimi tertii, *Sermones igitur (inquit) habendos censes
non super rebus anxiiis aut tortuosis, sed iucundos atque
inuisabiles, & cum quadam illecebra & voluptate
vtilis.* Et veniens ad ipsa Varronis verba, hæc in-
ter cætera refert, *Et in conuiuio legi non omnia de-
beant, sed ea potissimum quæ simul sint *Γιωρῶν*, & dele-
ctæ.* Tantū verò abest vt hic locus mihi aduerse-
tur, vt etiā pro me faciat. Nā ab eo abesse vide-
mus illud potius. Quod autē post *delectent* nō ha-
beamus *potos*, minimē mirari debemus, quū scia-
mus sæpe vltimum loci alicuius citati vocabu-
lum desiderari, præsertim vbi absque illo sensus
tamen aliquis loco subest. Sic certē videmus &
istā hīc omitti quæ altero in loco posita sunt, vt
ad quoque videatur nō defuisse, magis quā superfuisse.

EMENDATVS EX CONIE-
CTVRA LOCVS CAPITIS XVII,
LIB. X.

POSTQVAM dixit Gellius Democritū phi-
losophum oculis se priuasse: quoniam sibi per-
suadebat fore vt cogitationes suæ in contem-
plandis naturæ rationibus vegetiores & exa-
ctiores essent, si eas videndi illecebris & oculo-
rum impedimentis liberasset; addit, *Id factū eim,*

modumque ipsum quo cecitatem facile solertia subtilissima concitavit, Laberius poeta, in mimo quem inscripsit *Restionem*, versibus quidem satis mundè atque graphice factis descripsit: sed causam voluntaria cecitatis struxit aliam: vertitque in eam rem quam tum agebat, non inconcinniter. Sequitur ea pars in qua vocem illā depravatam in superioribus editionibus habemus, *Est enim persona que hoc apud Laberium dicit, diuitis, auari & parci, sumtum plurimum acontarta & propinationem adolescentis filij deplorantis*. In superioribus editionibus, dixi: quoniam in ea quæ nunc prodit, legitur, *sumtum plurimum a sociamque adolescentis viri deplorantis*: ommissa altera illa voce *propinationem*, quod in vet. nonnullis exempl. non extet: & mutato genituo *filij*, in genituum *viri*. De qua mutatione postea dicam. Nunc autē illum alterum accusatiuum seruandum potius fuisse dico, sed corrigi debere, & litera vna ablata in *popinationem* verti.

Ad illum autem genituum quod attinet, *filij* (de quo dicturum me promisi) mutatum in *viri*, ego hîc alia vetera exemplaria illis quæ *viri* habent opposuerim: ex quibus est meum, quod primū inter *αἰσχέτα* locum meretur: sed (quod valde dolendum est) multæ multis in locis paginæ ei desunt. Neque verò dici hoc Latine potest nisi Græcorum imitatione, qui suum *αἰσχα* non aliis solū multis nominibus sed & quibusdam eorum iungunt quæ ætatem significant: præsertimque poetæ. Neque enim solū *αἰσχα γέροντα* dicunt, sed etiā *αἰσχα νέον*. Verūm *αἰσχα νεανίας* seu *αἰσχα νεανίων*, non memini me legere.

Cæterum in iis quæ paulo ante hunc locum

leguntur, consultò scripsi *conciuit*, non *consciuit*: quodd ita scribi debere existimē. Eodēque modo, pag. 348, *necem sibi gladio manu sua conciuir*: non *consciuit*: ut tamen scribi videmus passim, non apud hunc autorem solū, verū & apud ceteros, vbicunque hoc loquendi genus occurrit. Nam ut *scire* est *εἰδέναι*, ita *Conscire* est *συνεἰδέναι*, & quidem huius exemplo factum: (sicut & *Conscientia*, exemplo Gæci nominis *συνεἰδότης*, quod elegantius τὸ *συνειδὸς* dicitur: sed ita ut Latini participio participium hoc imitari & repræsentare non possint.) Ergo Horatianū illud, *Nil cōscire*, est *εἰδὲν συνεἰδέναι ἑαυτῷ*: & *Conscire* sibi necem alicuius, *συνεἰδέναι ἑαυτῷ τὸν πόρον τῆς θανάτου*: at verò qui sibi manus affert, cur itidem conscire sibi mortem dicetur? At *Conscire* minimè ratione caret: ut vel ex eius germano *Asscire* apparet. Facio autè præter morem meū, quod de iis quæ ad orthographiam pertinent disputo: sed miror, homines, qui omnes orthographiæ *κατασκευαίους* conquirunt, etiam in iis quæ siue hoc siue illo modo scribas, eundem vsum eandēque significationem habent, de iis non cogitare quæ contrà siue significationis mutatione ideòque magno errore vſitatam retinere scripturam non possunt.

EMENDATIONES CONIECTV-

RALES DVORVM LOCORVM,

Cap. ix. Libri ix: & Cap.

vlt. Libri vlt.

SCRIBIT Gellius initio capitis noni libri itidem noni, aliorum etiam iudicium sequens,

quando ex poematis Græcis vertendæ sunt insignes sententiæ, non semper eritendum esse v omnia omnino verba in eum in quem dicta sunt modum vertamus. Pleraque enim gratiam perdere, si, quasi inuita & recusantia, violentius transferantur. Sed adiungitur illi *vertenda* & aliud vocabulum, in hac quidem editione, *imitanda*, in aliis autem *mutanda*. Nā in hac legitur, *Quando ex poematis Græcis vertenda imitandaque sunt insignes sententia*, at in aliis, *vertenda mutandaque sunt*. Ego autem, si quidem *mutanda* retineatur, particulam *que* itidem retinendam censeo: at si malimus *imitanda*, voculam *ve* eius in locum reponendam dico. Cur enim coniungantur quæ diuersa sunt? Atque adeo de Virgilio loquitur, tāquam partim interprete, partim imitatore, dicens, eum, scitè & consideratè, quum aut Homeri, aut Hesiodi, aut Apollonij aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorumdā aliorū locos effingeret, quēdā reliquissē, alia expressissē.

Contrā vero cap. vltimo libri vltimi, disiunctiuam particulam in copulatiuam mutandam censeo, pag. 541, nam quum ibi scriptum sit, *Quibus in legendis antè animus senio aut tadio languebit, quàm unum alterūve repererit, quod sit aut voluptati, legere: aut cultui, legisse: aut vsui, meminisse*. Hic enim scribendum aio *senio ac tadio*, vel *senio atque tadio*. vt hæc duo posita sint ἐν ᾧ: vsurpando *senium ἀρχαῖως*. nam ita Plautus non rarò vtitur.

DE QVODAM LOCO CAP.

VIII, LIB. II.

IN FINE huius capituli scribere malim,

nam id quoque non imperitia factum quis non videt? Magis enim hæc scriptura conueniet cum iis quæ dixit, quàm altera: quoniam potest quis dici aliquid imperitè fecisse, (si accipiamus pro eo quod dicitur Imperitorum more) qui tamè imperitia non fecerit. Atque adeo paulo ante dixit de eodem, *non inscitia videtur partem illam syllogismi prætermisisse*. Neque tamen & illam lectionem ferri posse negauerim, modò alio quàm quo dixi modo exponatur.

Cæterùm illud *cuiusmodi*, quod ista editio habet, ubi scribit Gellius, *Sed Epicurus, cuiusmodi homo est, non inscitia videtur partem illam syllogismi prætermisisse*: id ex vetustis affert libris: quum in aliis editionibus scriptum sit, *cuiusmodi homo est*. Nec aliter Herodes Atticus, pag. 227, *Demus huius aliquid aris, cuiusmodi est: tamquam homines, non tamquam homini*. At pagina 308, *Ea res cui modi sit, ad considerandum ponemus*.

DE QUIBUSDAM GRÆCIS VERBIS CAP. VII, LIB. II.

IN HVIVS itidem capitis fine quiddam est mihi suspectum: istud videlicet, *Neque ὕμνος ὁρμησὶν διαφύλακτον videri potest*. Haud enim ὁρμησὶν hîc esse substantiuum potest: quum autem sit adiectiuum, sicut & ὕμνος, particula connexiua interliciatu necesse est. Neque enim Græci hæc adiectiua sine illa copula coniungunt, vt opinor: sicut Latinos nonnulla coniungere videmus, veluti quum Purum putum dicunt, item Suum proprium. Quorum posterius etiâ apud

hunc ipsum scriptorem extat : qui & *totam integram* dicere non dubitavit , libri duodecimi capite primo, *Oro te, inquit, mulier, sine eam, totam integram esse matrem filii sui.* Sic enim & superioris temporis editiones habent.

VERBUM ANTIQVVM MUTVLTARE, EX CONIECTVRA REPOSITUM pro Mutitare, Cap. XXIII, Lib. II.

SCRIBIT Gellius initio huius capitis , *paritiam* apud veteres Romanos , & victus atque cœnarum tenuitatem non domestica solum observatione ac disciplina, sed publica quoque animaduersione legumque complurium sanctionibus custoditâ esse. Quibus subiungit, *Legi adeo nuper in Capitonis Atri coniectaneis* (in aliis, *collectaneis*) *senatus decretum vetus, C. Fannio & M. Valerio Messalla coss. factum, in quo iubentur principes civitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritu mutitarent, id est, mutua inter sese conuiuia agitarent, iurare apud coss. verbis conceptis, non amplius in singulas cœnas sumptus esse facturos quàm centenos vicenosque aris, præter olus far & vinum.*

At ego non video quomodo *Mutitare* dixerint , pro eo quod est *Mutua* inter sese conuiuia agitare, ac non potius *Mutuitare*: præsertim quum *Mutitare* specie potius præ se ferat verbi à nomine *Mutus* deriuati. Minimè igitur cōiectura mea illic *mutuitarent* scribere dubitat.

Libri autem ultimi capite primo, ubi legimus, *Hanc autem fidem maiores nostri non modò in officiorum vicibus sed in negotiorum quoque contractibus sanxo-*

tunt, maximèque in pecunia mutuatice usu & commercio, magis placeret mutuatitia.

DE QVODAM LOCO CAPITIS XX, LIB. II.

MIRVM videri possit quod in huius capituli fine legimus à Gellio annotari, verbum *μελισσῶνες*, quo Varro usus sit, Græcum esse. Quis hoc ignorat? si nemo ignorat, cur dignum visum est de quo lectores admonerentur? Sed totum locum consideremus, quem alioqui multo emendatiorem hæc editio exhibet. Ita igitur in præcedentibus, *M. autem Varro de re rustica III, μελισσῶνες, ut ἀμπελῶνες & δαρυῶνες, inquit, ita facere oportet. quæ quidam mellaria appellant. Sed hoc verbum quo Varro usus est, Græcum est, nam μελισσῶνες ita dicuntur. Ita inquam editiones quæ hanc præcesserunt, multum certè negotii hoc in loco lectoribus exhibentes. Vide igitur quomodo illa verba, ut ἀμπελῶνες & δαρυῶνες, sua sede mota in illis fuerint: atque ut illum Varronis locum turbabant, ita vicissim ab eo aberant cui necessaria erant. nam illis caput claudi oportebat: ut factum esse vides hac in editione. Ita enim hæc in ea leguntur, *M. autem Varro de re rustica tertio, μελισσῶνες, inquit, ita facere oportet, quæ quidam mellaria appellant. Sed hoc verbum, quo Varro usus est, Græcum est, nam μελισσῶνες ita dicuntur ut ἀμπελῶνες & δαρυῶνες. Sed quod mirum videri, dixi, nihilominus tale manet. quid enim opus erat lectores de re omnibus nota monere? Neque tamen vocem Græcum pro alia positam suspicari possumus,**

mus, propter illa quæ subiunguntur. Hoc saltem dicendum est à Varrone fuisse Latinis literis scriptum, non Græcis: & Gelliū intellexisse, quamvis Latinis scriptum literis esset, non esse ex iis quæ iam vsus Latina non minus quàm Græca fecisset. At si Græcè scripisset, *μολισῶνας* non *μολισῶνες* dixisset.

DE QVODAM LOCO CAPITIS XXIII, LIB. II.

GELLIUM talē vsum particulæ *Quin* dare voluisse nō puto, vt ita scripserit, *Atqui quum legimus eas, nihil sanè displicent, quin lepidè quoque & venustè scripta videantur, prorsus vt melius posse fieri nihil censeas.* Scimus varios hāc particulā (cuius & ipse Gellius mentionem facit) vsus habere; sed talis exemplū extare in tota Latinitate non credo. Quamobrem lego, *Atqui quum legimus eas, nihil sanè displicent: quin lepidè quoque & venustè scripta videntur,*

LOCVS EX CONIECTVRA EMENDATVS, LIB. III, CAP. XIII,

Hoc in loco, *Atque is (inquit) Demosthenes, domo egressus, vt ei mos erat, quum ad Platonem pergeret, complurèsque populos concurrentes videret: percunctatus eius rei causam, cognoscitque currere eos auditum Callistratum. Is Callistratus Athenis orator in republ. fuit: hoc, inquā, in loco suspecta mihi sunt ista verba, complurèsque populos concurrentes videret. Quomodo*

N

enim in vna eadémque ciuitate complures populi esse dicantur? nam etiamsi complures è diuersis populis ac gentibus in vnam eandémque ciuitatem conuenerint, non tamen, vt opinor, ea multos habere populos dicenda est. Esto igitur, (quod tamen mihi non fit verisimile) magnam hominum multitudinem tota è Græcia ad audiendum Callistratum, sicut ad audiendos celeberrimos illos antagonistas, Demosthenem & Æschinem, Athenas cõfluxisse: minimè tamè ita loqui licuit, meo quidem iudicio. Quomodo igitur locus hic parua cum mutatione emendari poterit? Scribendo, *complurésque è populo concurrentes videret.*

Suspectus alicui fuerit fortassis & hic locus, *Is Callistratus Athenis orator in republ. fuit. illi δῆμαγωγὸς appellant.* Dubitari enim potest an omnes absque vllò discrimine qui Athenis in republ. oratores essent, δῆμαγωγὸς vocarentur. Idcõque videndum an suspicari saltem liceat, scriptũ à Gellio fuisse, *Is Callistratus Athenis orator in republ. fuit, ex iis quos illi δῆμαγωγὸς appellās.* At verò perperam in huius capitis epigraphe, seu indice, rhetorem vocari eum qui orator, & quidem δῆμαγωγὸς esset, perinde ac si quis imperatorem quempiam tironem vocaret, & Demostheni quoque alibi hunc titulum ineptè (meo quidem iudicio) tribui, docui in præcedentibus.

DE QVIBVSDAM LOCIS CAPI- TIS. XVII, LIB. XIII.

TITVLVS hic tragœdiæ Sophoclis non dubito quin sit mendosus: at verò titulus *Φιλοκτή-*

us, quæ aliæ editiones habent, mendo quidē caret, verum, si in hac tragœdia versus ille non legitur (vt legi non puto) aliū titulū à Gellio scriptū fuisse existimādum erit. Quis autē ille sit, veteres qui omnibus huius poetæ tragœdiis fruebantur, facillē dixissent : nobis difficile est quod illis hac in re facillimum fuit. Hoc tantū affirmare possum, vidisse me inter nomina comœdiarum Sophoclis quoddam ei quod ista editio habet persimile. Est autem credibile, quosdā *Ἐσθλοῦ* scripturam tituli sibi incogniti in eam mutasse quam titulus sibi cognitus haberet, & quæ ad illam proximè accederet. At verò apud Euripidem in Bacchis, nudiustertius etiam, eū de quo nunc agitur versum legi.

Versus autē Æschyli qui subiungitur, necnon Euripideus, (vt taceam de duobus quæ præcedunt crassioribus mendis) facillē potest emendari. Æschyleus ita,

Σιγῶν δ' ὅπου δὲ καὶ λέγειν τὰ καίρια.

Euripideus autem hoc modo,

Σιγῶν δ' ὅπου δὲ καὶ λέγειν τὸ ἀσφαλές.

CORRECTA QVÆDAM IN CAP. XV, LIBRI V.

VERBA hæc, ἐχ' ἀπὸς πληγῆς αἶρος ὅτιν' ἢ φωνῆς, καὶ ἢ οἱ γὰρ τὸν αἶρα καὶ δάκτυλος *Ἐσθλὸς* αἶρος, &c. hæc inquā verba, & quæ sequuntur, in vulgari interpretatione ita redduntur, Non simpliciter plaga aeris, vox est. nam digitus contractus quòque ærem percutit, non ita tamen vocem facit. sed quanta plaga & vehemens, & tanta vt audibilis

N ij

fiat. Sed non mirum est interpretem hunc (quicumque fuit) in iis quæ mendosa sunt labi, quum idē illi in iis etiā quæ omni mēdo carent cōtingere videamus. Hīc certē *θειαζόμενος* pro *παράζόμενος*, & *ποση* pro *πόση* scribendū esse arbitror: vel potius illud quidē arbitror, hoc autē affirmare etiam audeo. Dicitur autem *δακτυλος θειαζόμενος*, digitus qui circa quidpiam ducitur. at verò *ἡ ποση πληγή*, erit percussio (nam *πληγή* in hoc loco & aliis huiusmodi ita potius reddi debet quàm plaga) certam quādam habens quantitatem.

QVÆDAM EX CONIECTV-
RA EMENDATA, ET NON NVL-
la exposita, in Cap. v, Libri XII.

IN illa Tauri philosophi dissertatione miror tādīu tolerata fuisse duo ista vocabula, *προηγουμένα* & *ἀποπροηγουμένα*, quæ quum tamquā Stoicis (& Zenoni nominatim) vñitata afferantur, à nullo tamen eorum, si rediuiui locum hunc legerent, intelligerentur. Repetā paulo altius, *Neque aliud esse verē & simpliciter bonū, nisi honestum: aliud quidquam malum, nisi quod turpe esset, existimatum est. Reliqua omnia quæ in medio forent, ac neque honesta essent, neque turpia, neque bona esse neque mala decretum est. Productiones tamen & relationes suis quæque momentis distinctæ diuisæque sunt, quæ προηγουμένα καὶ ἀποπροηγουμένα ipsi vocant. Propterea voluptas quoque & dolor, quod ad finem ipsum bene beatæque viuendi pertinet, & in mediis relicta & neque in bonis neque in malis iudicata sunt. Placuit totum locum afferre,*

ut iudicium de hac emendatione possit ferri, non interrupta, Gellij adeundi gratia, huius tmematis lectione. Quum igitur *πρὸνυμῖα* & ἀπο-
πρὸνυμῖα reponenda esse dicam in locum horū, *πρὸνυμῖα* & ἀποπρὸνυμῖα, consideres inter alia velim vocabulum illud *productiones*: quum Cicero itidem *πρὸνυμῖον* *productum* interprete-
 tur, non minus quàm *promotum*. Ita enim Cicero De fin. libro tertio, *Itēque hinc esse illud exortum* quod Zeno *πρὸνυμῖον*, contrāque quod ἀποπρὸνυμῖον nominavit, quū uteretur in lingua copiosa factis tamen nominibus ac novis. quod nobis in hac inopi lingua non conceditur: quamquam tu hanc copiosorem etiam dicere soles. Sed non alienum est, quo facilius vis verbi intelligatur, rationem huius verbi faciendi Zenonis exponere. Atque his ista addit quæ ex ipso Zenone ita videtur sumpsisse, ut eius non tantum sententiam sed verba etiam expresserit. ut enim, inquit, nemo dicit in regia, regem ipsum quasi *productum* esse ad dignitatem (id enim est *πρὸνυμῖον*) sed eos qui in aliquo honore sint, quorum ordo proxime accedit ut secundus sit ad regium principatū: sic in vita, non ea quæ primario loco sunt, sed ea quæ secundum locum obtinent, *πρὸνυμῖα*, id est *producta*, nominentur. Neque tamen hac interpretatione, quæ verbum verbo reddit, est contentus, sed alias quoque affert. Addit enim illis ista, *Quæ vel ita appellemus* (id erit verbum è verbo) *vel promota: velut illa, remota. Vel* (ut dudū diximus) *præposita, vel præcipua: & illa, reiecta. Re enim intellecta, in verborum usu faciles esse debemus. Quoniam autem omne quod est bonum, primum locum tenere dicimus, necesse est nec bonum esse nec malum hoc quod præpositum vel præcipuum nominamus. Vbi ob-*

dita esse, *primigenia*. quum sonent, *Qua prima sunt secundum naturam*. sed ita ut prima hîc intelligere debeamus ea quæ sunt Potissima, siue Præcipua. Hoc autem bene à Tauro exprimitur, dicēte, naturam existimasse hoc esse fundamentum conservandæ hominum perpetuitatis, si unusquisque nostrum, simulatque editus in lucem foret, earū prius rerū sensum affectionemque caperet quas veteres philosophi τὰ πρῶτα καὶ εὔσιμιν appellarūt, ut omnibus scilicet corporis sui cōmodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. Sed quid volumus amplius? ipse Chrysippus apud Lucianum, interrogatus quid sit facturus, πρὸς τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς ἀφικόμενος, id est, postquam ad summum virtutis peruenerit: respondet, οὐκ ἐστὶ τὰ πρῶτα καὶ εὔσιμιν καταγινέσθαι. λέγω δὲ, πλοῦτον, υἱογίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα. Id est, Versabor circa ea quæ prima sunt secundum naturam. intelligo autem, diuitias, sanitatem, & alia huiusmodi. Atque his ipsis verbis vsum esse Chrysippum, οὐκ ἐστὶ τὰ πρῶτα καὶ εὔσιμιν καταγινέσθαι, aliūde etiam constat: verūm an ille diuitias, non minus quàm sanitatem, hoc in numero posuerit, an Gellius aliquid ei affingere voluerit, dubitari posse non inficior.

LOCI ALIQVOT EX CONIECTVRA CORRECTI LIBRI
VLTIMI CAP. VLT.

PLERAQVE habet caput istud quæ meas aures offendunt (ad sermonem quod attinet) & non suspecta esse non possunt. Eorum nonnulla indicabo, & emendare etiam conabor. Incipiam

mus? nisi aut cum illo nomē Titulum vel deesse vel subaudiri putemus, aut certè pro Inscripterit accipi posse existimemus. Atqui hoc absurdū esse aio. siqui autem vocem Titulum vel deesse vel subaudiri dicant, & horum alterum credendum sit, potius deesse crediderim. Sed cur non mea hæc coniectura, *est qui MEMORIALIA titulum fecerit*, potius admittatur?

Paulo post autem malim *ἡραπλῶ* quàm *συγγραπλῶ*. Scimus enim *συγγραπλῶ*, præsertim quum sine adiectione ponitur, esse historicorum: quod & librorum Thucydidis inscriptio testatur. Atque adeo appellationem *συγγραπλῶς* ad historicū itidem restringi videmus. At verò *ἡραπλῶ* satis apta, meo quidem iudicio, metaphora potuit aliquis suos libros, qui diuersis argumentis velut variegati essent, inscribere: & persimili ei quæ vñus est qui *Pratum* inscripsit. quod perinde est ac si aliquis Anthologiam vocet. Obseruandum est autem, quorūdam alioqui librorum mentionem à Gellio fieri quibus tales tituli minimè cōuenire potuissent. Nam qui suis in libris, (exempli gratia) de disciplina regia & de philosophia & de natura humana agebat, & quidem hunc eis titulum tribuebat, *Pratum* aut *ἡραπλῶ* itidem haud aptè inscripsisset. Alioqui *ἡραπλῶ* alia etiā significare scio, vulgarémque eius significatum esse quum de scriptione dicitur: sed qui nihil adieciat, *συγγραπλῶ* dicere malebat, aut certè (quoniam historici suæ scriptioni illud vocabulum quodammodo attribuebant, vti dixi) *συγγραμματα*, quantum quidem me obseruare memini. Cæterum perperam hac in editione, sicut in reli-

quis, legi hoc loco, *est qui scripsit*, verbo *scripsit* occupante sedem *ut inscripsit*, antea monui. Facilis autem fuit librario particulæ *in* ommissio, præcedente voce quæ eadem litera finitur à qua hæc incipit. Sic autem *scribis*, perperam pro *inscribis*, initio capitis primi libri primi.

Verùm & de titulo qui hunc proximè præcedit, dicendum aliquid videtur. hæc enim verba præcedunt, *est item qui ἐπιτίθω*, ut quidem hac in editione scriptum est: quum in aliis sit *ἐπιτίθω*. Ut autem hanc scripturam ferri non posse dico; ita cur alteram repudiemus, nihil esse causæ aio. Legimus enim & apud Plinium hanc inscriptionem: in Præfatione, ubi scribit,

Quid singulis contineatur libris, huic epistola subiunxi: summæque cura, ne legendos eos haberet, operam dedi. Tu per hoc & alius præstabis ne perlegant: sed, ut quisque desiderabit aliquid, id tantum querat, & sciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in liberis nostris Valerius Soranus, in libris quos ἐπιτίθω inscripsit. Scimus porro à nomine *ἐπιτίθω* derivari *ἐπιτίθε*, *ἐπιτίθω*: sicut à *διαπύπτω* deductum est *διαπύπτος*. Præter generalem autem inspectorum significationem, & eam etiam qua vocabulum istud de iis dicitur qui aliquid ita inspiciunt ut censura notare velint siquid rite factum non fuerit, videntur ita etiam appellati fuisse ii qui *μύσαι* initio dicebantur, (quum videlicet primum *παρελάμβανον τὰ μυσήσια*) quoniam sacrorum ritus occultiores illis intueri licebat: vel quoddam inspicerent & curarent ut ritè peragerentur: quæ admodum in meo Græcæ linguæ Thesauro dixi. Ibidem verò annotatum à me fuit, Valeriū

Soranum libros quosdam suos *ἐμπόκιδας* nominasse, qui de grammatica (vt Turnebus se arbitrari dicit) scripti erant: tanquam à mysteriis literarum & doctrinæ: quia initiati, primùm *μυσταί* vocabantur, post annum *ἐμπόκιδαι*, quodd ad inspicienda sacra occulta admitterentur: aut certe ob quam modò attuli rationem. Optime autem conuenit cum ista appellationis *ἐμπόκιδας* expositione quod apud eundem Plinium legimus, hunc Valerium, qui libros suos ita inscripsit, pœnas luisse quodd occultum vrbs Romæ nomen enuntiaffet. Libris enim talibus aut certè talium librorum scriptoribus horum secretorum enuntiatio conuenit.

Non multo pòst, vbi legitur, *Nos verò ut coeptas noster est*, in margine mei exemplaris scripseram *captus*: sed quum de ea quoque emendatione admonere vellem, animaduerti in hac editione ita legi, quum altera illa scriptura aliis omnibus in editionibus (quæ quidem in manus meas venerunt) inueniatur. Occasionem autem coniecturæ meæ præbuerat vsus quem hoc vocabulum habet cū apud alios, tum verò apud hunc ipsum, libri primi capite nono, *Quin & tempus certum statuebat ut tacerent: non omnes idem, sed aliud aliis tempus, pro aestimato captu solertia*. Vbi editio hæc habet, *non omnes in idem, item pro existimato captu solertia*: sed vtrobique non minus mihi placet aliarum editionum scriptura.

Paucis interiectis, vbi habes, *Namque illi omnes, & eorum maxime Græci, multa & varia lectitantes, in quas res cumque inciderent, alba, ut dicitur, limea, sine cura discriminis, solam captam sectati, conuer-*

rebant: hîc, inquam, caue ne eas editiones sequaris in quibus *conuerrebant* in *conuertebant* mutatū fuit, atque hîc obiter loci cuiusdā. Lucæ evangelistæ recordare, in quo quum itidem perperam scriptum esset *domum euerit* pro *eueris*, huius tamen loci emendatio, quasi quædam nimiū audax nouatio, mouendarum tragœdiarū causa hominibus Græce linguæ ignaris fuit.

De hoc autem qui proximè sequitur loco, antea admonui: de hoc inquam, quibus in *legendis* *antè* *animus* *senio* *aut* *radio* *languet*.

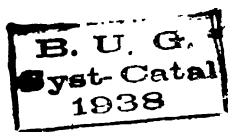
Quod verò hîc imperfectum relictum est Heracliti Ephesi dictum, in aliis editionibus integrum est, hoc modo, INTROITE. NAM ET HIC DII SVNT. & existimatur hæc cuidam dixisse, quem domum suam vocabat: perinde ac si dignū se quoque significaret qui inuiseretur. Crediderim autem, Heraclitum, quū hoc diceret, ad sacella aut aras respexisse in quibus cōtrā scriptum erat, Α Γ Ν Ω Σ Τ Ω Θ Ε Ω. cuius epigraphes seu programmatis non in sacris tantum literis, sed etiam apud duos profanos scriptores fit mentio. Ad eiusmodi (inquam) sacella respexisse Heraclitum puto: quoniā quæ ignoto deo sacrata sunt, nulli sacrata esse videri queunt. Sed hæc tamen tanquam ex coniectura tantum proficiscentia, lectori propono.

Circa initium paginæ sequentis, hac in editione habes, *quæque erunt item paucula remotiora super augurio iure & pontificio*: quum scriptum sit in aliis, *super augurio & iure pontificio*. fortasse autem scriptum à Gellio fuit, *super augurum iure & pontificio*. Nisi fortè *augurali iure* scripserit credendū

potius est.

In eadem pagina, vbi habes, *an minuta ista admonitiones paucillula nequaquam, tamen sint vel ad alendum studium inhonestæ*, in quibusdã editionibus scriptum est contrarium *honestæ*. quod nullo tolerari modo potest: in quibusdam verò legitur *ineptæ*, quod non minus mihi placet.

Paulo pòst, vbi scriptum est, *delectatior motio*, suspecta est vtraque vox: & pro illa quidem voce *motio* quin substituenda sit *notio*, mihi dubium minimè est: at verò pro *delectatior* substitui debere *delicatior* nescio an ausim dicere.

Lucy 13-4-1872.

10070

Google

